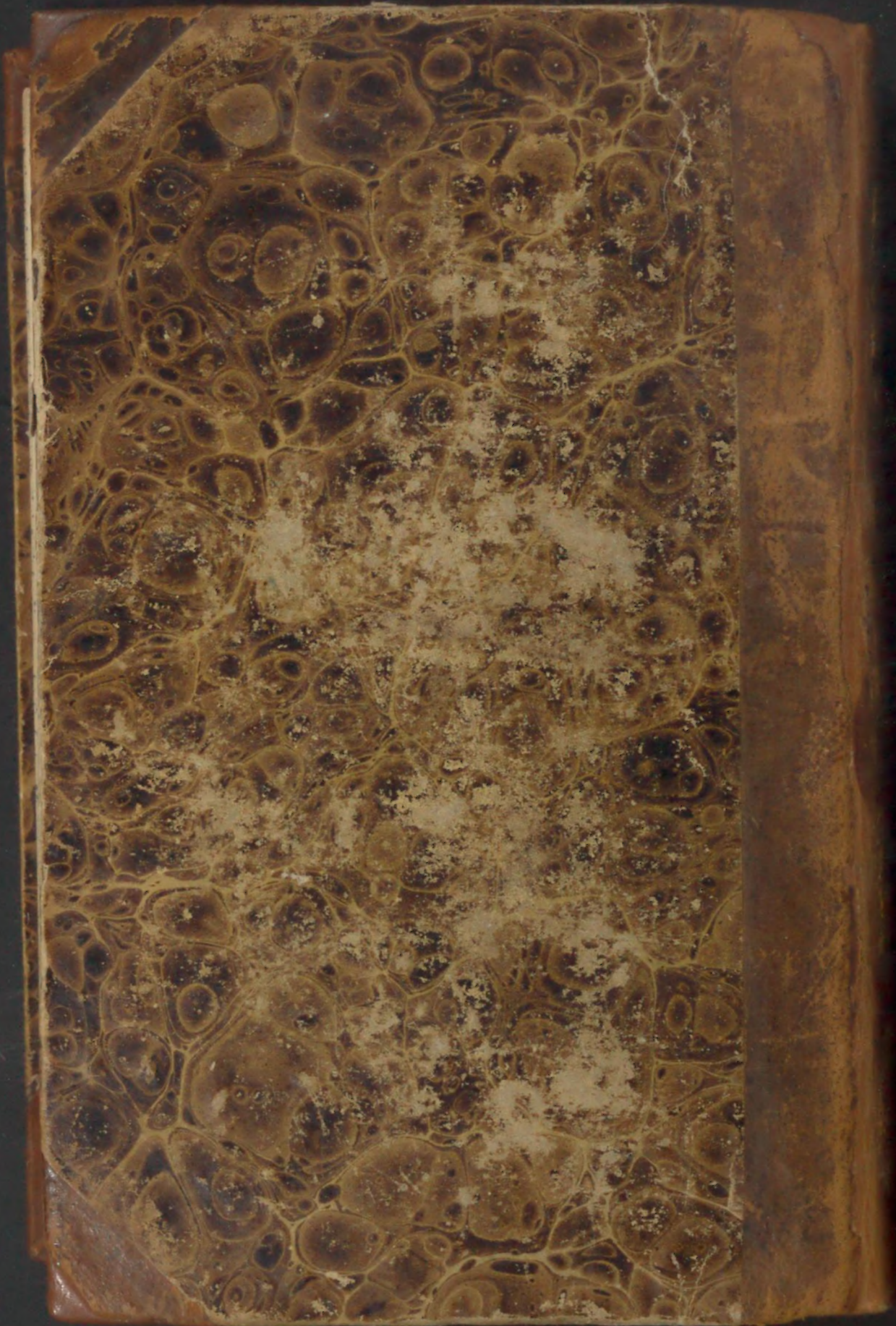

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
4 H 15 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
4 H 15 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
4 H 15 [1]

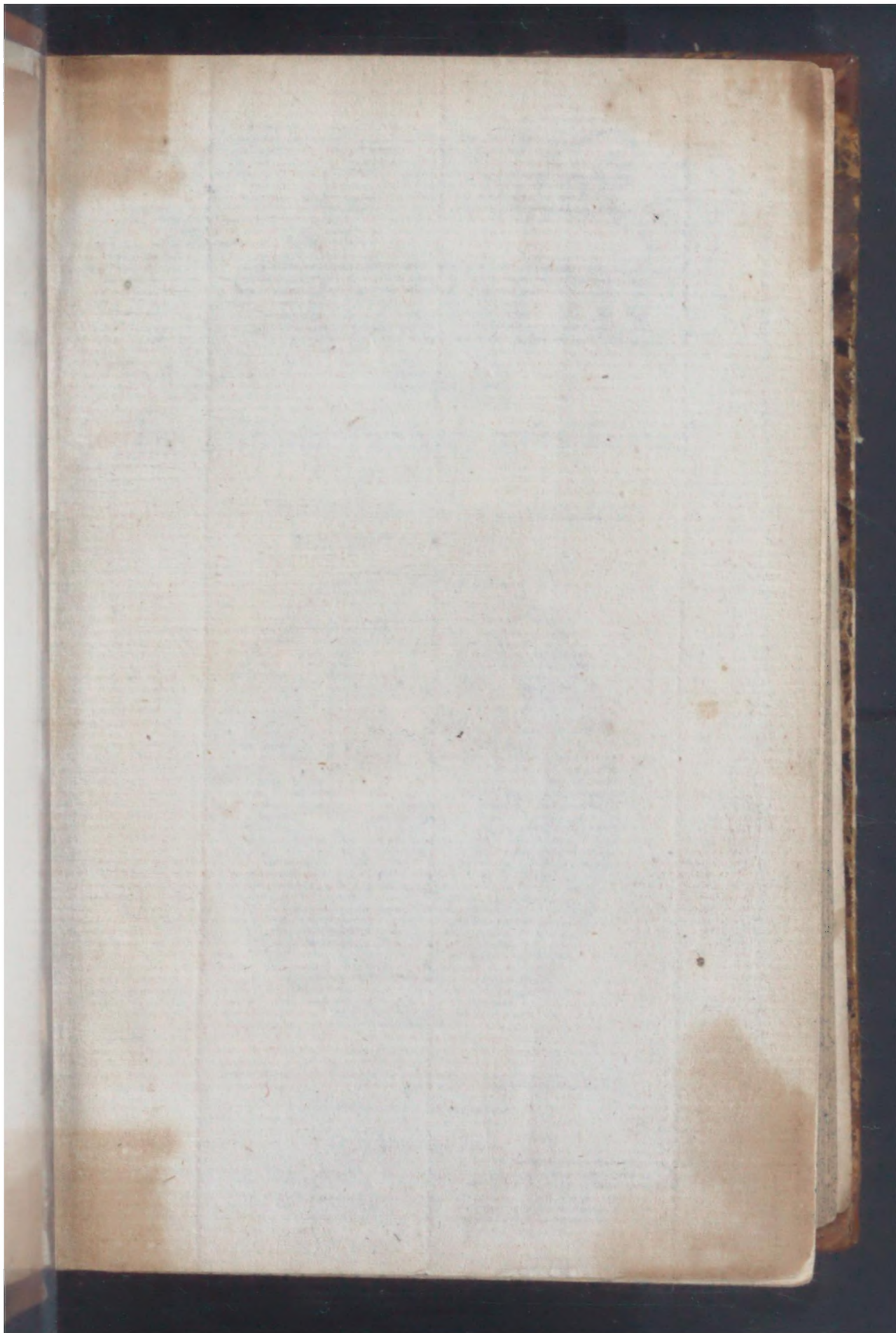

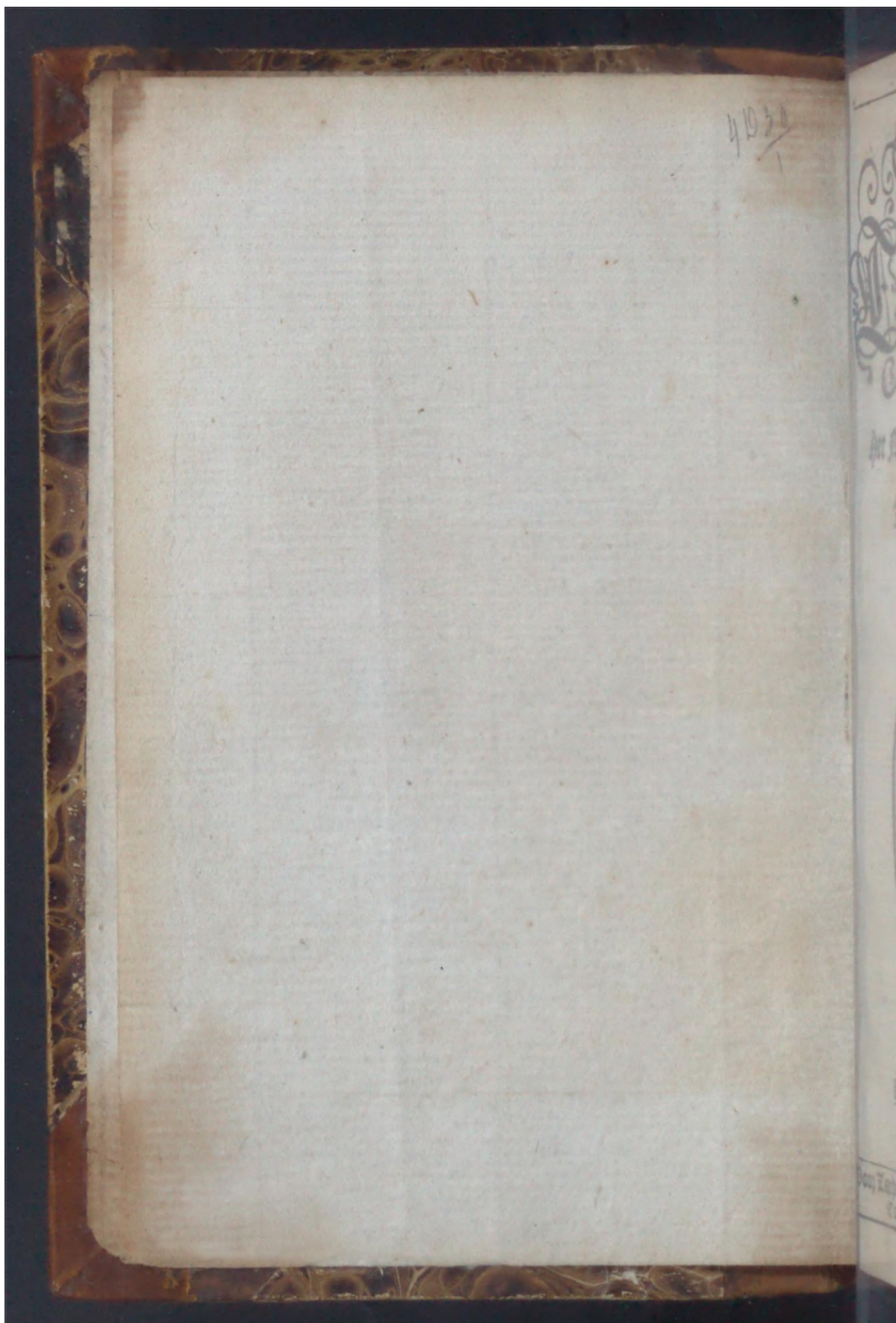
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
4 H 15 [1]

K. M. 138

4 H 15
1-2

Het nieuwe Testament

Dat is:

Het Nieuwe Verbond onses Heeren
Jesu Christi.

In Nederduitsch na der Grieksecher
waerheyt overgheset.

Colos. 3.16.

Het woort Christi woone rijckelick in w
mer allerley wijsheyt.

Tot Dordrecht,

In 1614. Zacharias Jochimsz. Boeck-vercooper/ woonende op de
Collebzugghe/ inden grooten Wybel/ Anno. 1614.

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF
AMSTERDAM

PRINTED BY J. VAN DIJK, AMSTERDAM

AMSTELÆDAMI

Het heylighe Euangelium / be- schreven door Mattheum.

Wat eerste Capittel.

2. De rijcke s geboude Jesu Christi / 18 ontfangen vanden H. Geest / 17.
gebozen vande mager Maria / welke van Joseph ontfout was / 23
Jesús Salichmaker genaemt Etnanuel.

- 1 **H**et boeck des gheslaches Jesu Christi / des
Soons a Davids des Soons Abrahams.
Abraham genereerde Isaac. Isaac gene-
reerde Jacob. Jacob genereerde Juda en
syn broeders. Judas genereerde Phares
en Simeon. Phares genereerde Esrom.
Esrom genereerde Aram.
4 Aram genereerde Aminadab. Aminadab genereerde
Naasson. Naasson genereerde Salmon.
5 Salmon genereerde Boos wt Rachab. Boos gene-
reerde Obed wt Ruth. Obed genereerde Jesse.
6 Jesse genereerde David de Coninc. David de Coninc
genereerde Salomon wt den wijve die Dje was.
7 Salomon genereerde Roboam. Roboam genereerde
Abia. Abia genereerde Asa. Asa genereerde Jo-
saphat. Josaphat genereerde Joram. Joram genereerde
9 Oziam. Ozias genereerde Joatham. Joatham ge-
nereerde Achaz. Achaz genereerde Ezechias.
10 Ezechias genereerde Manassen. Manassen gene-
reerde Ammon. Ammon genereerde Josiam.
11 Josias genereerde Jechoniam en syn broeders inder
Babylonischer overvoeringhe.
12 En na der Babylonischer overvoeringhe Jechonias
genereerde Salathiel. Salathiel genereerde Zorobabel
13 Zorobabel genereerde Abiud. Abiud genereerde Elia-
sim. Eliachim genereerde Azor. Azor genereerde Zadok
14 Zadok genereerde Achim. Achim genereerde Eliud.
15 Eliud genereerde Eleazar. Eleazar genereerde Mat-
than. Matthan genereerde Jacob
16 Jacob genereerde Joseph den man Marie wt welke
is gebozen die Jesus die daer geheeten wort Christus.
17 Alle de geslachten vā Abraham tot David sijn beer-
thig geslachte. En vā David tot de Babylonische over-

Of der ge-
nereeringhe

aluc/3/22
h6m21/2
egen25.24
gen25/35
e33/38.
kut/1/18.
g1pa2/2.0
h4/18
1sa/16/1
2sa/12.17

h2ja.12.24

ireg18/41
mper/3/10
u2 pa27/1
a2pa/17/1
p2pa/21/1
q2pa21.16
t2pa26/21
f2pa27/9
t2pa21/27
bexu.20/27
f2r22 1/18

perg11/14
fieg14.14

ajpa2 1.17
b1eb. 1.2

Of gengen-
teert.

Luc/1/27/

Mat. 24 / 1
Of vā haer
scheyden.aluc/1/31/
Act/4/12

Esa/17/14

aLuc/2/6.
Maht/wa
ren es volc
in Bedia/
so Heroda
us schijft:
en de Jode
men den
och hare
Wijf/er
en wijfen
Wijf gon.Mich. 5/1
Joan/1/4

boeringe: zyn beert hiē gellachtē: En bande Babyloni-
sche oberboeringe tot Christum beertthien gellachtē.

18 En het gine met der geboorte Jesu Christi albus toe-
als Maria zyn moech mer Joseph ondertrout was: eer
sp te samen quamen: wert sp bevonden bevrucht wt dē
19 h. Geest. Ende Joseph haer mā bewijle hy recht hē-
dich was: en begeerde se niet te schanden te maken: so
wilde hyse heymelich verlaten.

20 Ende als hy dat indē sin hadde: liet so verscheē hē de
Engel des Heerē indē droom: seggēde: Joseph op sone
Davids: vzeest niet Maria u wijf tot u te nemen: wāt
dat in haer gegeneert is: dat is wt den h. Geest.

21 En sp sal eenē Sone bare: en op sult zynē nat heetē
Jesús: want hy sal syn volc salichmakē vā hare sondē.

22 (Ende dit is altemael geschiet: op dē verbult worde
dat handen Heere gesproken is door dē Propheet: die

23 daer seyt: g Siet: een Mager sal bevrucht werden: en
sal eenen Sone baren: ende sp sullen synen naem heetē
Emanuel: dat is te seggen: God mīt ons.)

24 Joseph dan ontweet van zynē slape dede gelijc hē de
Engel des Heerē bevalē hadde en nam zyn wijf tot hē.

25 Ende en bekendese niet: tot dat sp hare eerst geboze
sone gebaert hadde. Ende hier zynen Name Jesus.

Dat ij. Capittel.

Christus gebozen: 2. in aenghebeden van de wijfe: 13. en door de herma-
nu ge des Engels: gedragen in Egyptē: en Herodes: in Bethlehē wille:
16. de welcke de clepne kinderken: door: 14. vā waer hy na de doot He-
rodis wel: ghebracht zynde: in het land Israel: woont in Nazareth.

1 De nu Jesus a gebozen was te Bethlehē int Joot-
sche lāt: tē tijde des Coninc Herodes: liet: daer qua-
men wijfe van Oosten tot Jerusalem/

2 Seggende: waer is de Coninc der Jode: die gebozen
is: want wy hebben syn sterre gesien int Oosten: ende
zijn gecomen om hem te aenbedden. De Coninc He-
rodes dit gehoozt hebbende: wēt: Leroert: en geheel

4 Jerusalem mē hē. En hy versamde alle de Oberpre-
sters en Schriftgeleerde des volcs: ende onderzoech-
de van hem: waer Christus soude ghebozen worden?

5 Sy seiden hem: Te Bethlehēm int Jootsche lant:
want also is geschreben door den Propheet:

6 En op Bethlehēm in het Jootsche lant: en sijt ge-
sins de clepste onder de Dorstē Juda: Want wt u sa-

de

- oe ierisimā boortcomē/ die mijn volc Iſraël regere sal.
- 7 Doe riep herodes de Wiſſe heymelijc/ en onderſocht van hen/ te wat tijde de ſterre hen verſchenen was.
- 8 En ſantſe na Bethlehem/ ſeggende: Gaet hene derwaerts/ ende onderſoect neerſtelic vanden kindekē: en als ghptsult gebondē hebbē/ laet mi weten/ op dat ic oock come/ ende dat ickt aenbidde.
- 9 En ſp den Coninc gehoozt hebbende/ zijn henen gegaen: ende ſiet de ſterre die ſp int Ooften gelien hadde ginc booz haer tot d: ſp quam/ en ſtōt hovē de plaetſe iodaer het kindeken was. Doe ſp nu de ſterre ſagē/ verzeuchden ſp hen ſeer met grooter verzeuchden.
- 11 En int hups comende/ vonden ſp dat kindeken met Maria zijn moeder: en nedervallende aenbadent/ en hare ſchatten opgedaen hebbende/ offerden ſp hem gaven: Gout/ ende Wierooch/ ende Myrre.
- 12 En van God vermaent inden droom/ dat ſp niet en ſouden wederkeere tot herodē/ keerdē ſp weder dooz eenen anderen wech na haer landt.
- 13 Doe ſp nu henen getogen waren/ ſiet/ de Engel des Heeren verſcheen Joſeph inden droom/ ſeggende: ſtaet op/ en neet dat kindeken en zijn moeder/ en vlier in Egyptē/ en blijft daer tot d: ick u ſegge: wāt het is booz yandē/ dat herodes dat kindekē ſoecken ſal te doodē.
- 14 Ende hy ſtont op/ ende nam dat kindeken ende zijn moeder inder nacht ende weech henen na Egypten.
- 15 En was daer tot dē doot herodis: Op dat verbult worde/ dat vādē Heere geſprokē is dooz dē Propheet/ ſeggende: wt Egyptē hebbe ic mijnen Sone geroepē.
- 16 Doe nu herodes ſach dat hy bedroggen was van de Wiſſe/ wert hy ſeer toornich: en zijn volc geſonden hebbende/ doode al de kinders te Bethlehem/ ende in alle hare palen van twee Jaren aen/ en daer onder/ na den tijt die hy vande wiſſe vernomen hadde.
- 17 Doe wert verbult dat vādē Heere geſproken is/ dooz den Propheet Jeremiam/ ſeggende:
- 18 In Rama is een ſleinme gehoozt/ heel clagens/ ende weenens/ en huplens: Rachel beweende hare kinders/ en heeft haer ſelven niet willen latē trooffē om dat ſp 19nz en zijn. Doe herodes nu geſtorbē was/ ſiet de Engel des Heere verſcheen Joſeph indē droom in Egyptē

Matth. 2. 1-20.
Eja 60. 6.

Num. 24. 6.
Gen. 22. 1.

Jer. 31. 13.

20 Seggende: Staet op neer het kindeken en sijn moeder en gact henē int lant Israels/want sy sijn gestorben/die des kindekens siele sochtē. En Joseph opgestaen/ nam dat kindeken en sijn moeder en quam int lant Israels. Maer doe hy hoorde dat Archelaus in Judea regneerde in Herodis zijns vaders plaetse hiesde hy daer henē te gae: Maer van Gode hermaet inde boom weert hy henē inde deelen des Galilees seken lants. En daer gecomē zijnde/woonde hy inde stadt genaempt Nazareth: Op dat verbult worde dat doot der Propheten ghesproken is [namelick] hy sal Nazarenius gheheeten worden.

h. iij. 13. 7

Wat iij. Capittel.

1. Joannis inde wilbernisse p. bicht bekeeringhe/2. ende die toecompste des Heeren/3. ende het dote doopenide/7. straft de phariseen/8. gelede getuigenisse van Jhesu Christo/13. den welken hy oock doopt.

6. Mat. 1/4
Luc. 3/1
h. iij. 6/1

1. Ende in die dagen quam Joannes de Dooper p. b. dikende inde Woestijne des Jootschen lants: En seggende: Berect u: Want het Conmerijcke der hemelzen is na hy. Wāt dese is de gene daer de Propheet Esaias van gesproken heeft/ seggende: De stemme des ghenen die roept inde Woestijne is: Berect den wech des Heeren/maect zijne paden rechte.

Esai. 40/1
Mat. 1/3

Mat. 1/6

4. Ende dese Joannes hadde zijne cledinge van kelmels happe/ en eenē lederē gordel om sijn lendenē: en sijn spijse was Sprinchanen/ ende wilt honich.

Mat. 1/13
Luc. 1/14
Mat. 1/15

5. 4. Doe quamen tot hē Jerusale/ en dat gātsche Jootsche lant/ ende dat gātsche lant ontrent den Jordaē.

Mat. 1/18

6. En werden bā hem gedoopt inde Jordane/ bekennende hare sonden. Ende doe hy vele Pharisee ende Sadduceen sach tot sijnen Doop comē/ seyde hy tot hen: Op Aderē gebroetsel wie heeft u gewaershout/ dat ghy sout blieden vanden toecomenden toom?

Luc. 3/3

8. Braecht bā vrucht die der bekeeringe weer dich is.

9. En denet niet hy u selven te seggen: wy hebben Abraham tot eenen vader: Want ick segge u Wat God machtich is oock wt dese steenen/ kinderen Abraham te toberweckē. En nu is ooc de tijle aē de wortel der Boomē gelept: Waerō alle boom die grē goede vrucht en braecht/ sal afgehoutwē/ en int vyer geworpen worden.

Mat. 1/19
Luc. 3/16

11. Ic doope u wel met water tot bekeeringe/ Maer hy die na my comt/ is machtiger dan ic: wiens schoenē ic

niet weerdich hen te dragen/indse sal u met de heyligē Geest/ende met wyer doopen.

Act/2/4/

12 Welcke zynen Wan in zyn hāt heeft/ē sal synen doofbloet doofstude/ē zyn tarte in zyn seure same len/ē het cas met onblusselijcken wyere verbandē.

Luc/3/37/

13 Doe quam daer Jesus van Galilea tot de Jordāe/ tot Joannem/om van hem gedoopt te werden.

Mat/1/3/

14 En Joannes wengerde hem seere/seggende:ic hebbe noot van u gedoopt te worden/ende comt ghy tot my?

15 En Jesus antwoorde/sepde tot hem: Later nu [wesen:] Wāt aldus betaet os alle gerechticheyt te brengen:Doen liet hy hem [getworden.]

16 Ende doe Jesus gedoopt was/quam hy terfont op banden water/ende liet de hemelen werde geopet/ē ysach den Geest Gods neder dalen/ē gelijc een Duvbe op hem comen. Ende liet een stemme wt de hemelē/ seggende: dese is mijn wel liebe Sone/inden welcke ic mijn welbehagen genomen hebbe.

Joa/1/3/

Esa/42/1.

Dat iij. Capitel.

1. Jesus gebast hebben/3. wort versocht vanden Satan/11. en ghedient vande Engelen/12. daer na wylende na Galileen/wōnt hy te Capernaum/17. begint te predicken/18. roepende wt rijn ende Andjeum. 21. Jacobum ende Joannem/23. gaet het land van Galilea sinne/verconbigende het Euangelium/ende heelende alle cranche.

Luc/4/1/

1. **D**oe wert Jesus vanden Geest gelept in de woestijne/om vanden duvel versocht te worden.

2. Ende doe hy veertich dagen ende veertich nachten gebast hadde/hongerde hem ten laetsten.

Ero34/18.

3. En de versoeker quam tot hem/ē sprac: Indien gy de Sone Gods zijt/so gebiet d; dese steenē broodē wt den:

Deu/8/3/

4. Doe antwoorde hy/ē sepde:daer is geschrebe/De mensche sal niet vande broode alleenlic leue/maer van allen woorden dat wt den monde Gods gaet.

5. Doe nam hem de duvel mede nae de heylige stat/ende stelde hem op de cinne des Tempels.

Of het vaeutick.

6. En sepde tot hē: Indle gy Gods Sone zijt/so werpt u selve nederwaerts:wāt daer is geschrebe: hy sal syn Engelen bevelen van u/ē sy sullen u op de handē dragen/ op dat ghy uwen voet nergens aen eenē steen en

Psal91/12.

7. sootet. Jesus sepde tot hem: Wederō is daer geschreben/ ghy sult den Heere uwen God niet versoeken.

8. Wederom nam hem de duvel mede op zenen seer hoghen berch/ende toonde hem alle de Conincrijcken

90er werelt ende hare eerlichheyt. En seide tot he: alle dese dingen sal ic u geue in dien ghyneder hallet en romp aebiddet. Doe sende Iesus tot he: gant wech. Satan wāt daer staet geschreuen: den heere uwer. God sult ghy aenbidden ende hem alleene dienen.

Deu/9/13
aSam/2/3

11 Doe heriet hem de Wyndel / en liet de Engelen quamen ende dienden hem. Ende doe Iesus hoorde dat Joannes gevangen was / wech hy weder na Galilea.

Mat/1/13
Joan/4/43

13 Ende verlatende Nazareth quam hy en woonde te Capernaum die aen der zee gelegen is / inde eynde Zabulon ende Nephtali. Op dat verbult worde dat geseyt is door den Prophet Esaiam seggende:

Luc/4/31

15 Het lant Zabulon / ende het lant Nephtali aen den wech der Zee ober de Jordāe de Galilea der heydenen.

Esa/9/1

16 Dat volck dat in duysternisse sat / heeft en groot licht gesien / ende den genē die sat in de landouwe en schaduwe des doots: dien is een licht opgegaen.

hmat/1/14
1. Mat/3/4
Mat/16

17 Van die tijt aen begonst Iesus te prediken / en te seggen: beret u / want het Conincrycke der hemelen is naer hy.

18 En wandelēde aen de Galileesche zee / sach hy twee broeders / [namelic] Simonem die daer hiet Petrus / ende Andream / zinnen broeder / het net inde zee werpē: (wāt sy waren visschers.) En hy seide tot hen: volcht my na / ende ic sal u visschers der menschen maken.

maat/19/27
pMat/1/19

20 En sy verlieten terstont hare netten / en volghden hem.

21 Ende als hy van daer voort ginc / sach hy twee ander broeders / Jacobum den sone Zebedei ende Joannem / zinne broeder / in een schipken met hare vader Zebedee / hare netten vermaken ende reyse.

22 Ende sy verlieten terstont dat schipken ende haren vader / ende volghden hem.

23 En Iesus ommegeinc geheel Galileam / leerende in hare vergaderingen / en predikende het Euangelium des Conincrycks / en helende

24 allerley siecken en crancheden onder den volcke: Ende syn geruchte ginc tot in geheel Syriā: en sy hachten hem toe alle cranchen / met menigerley siecken en qualen bedagen en die hande Wyndelen gequelt waren / en de mansuechte en de gichtige / en hy maecte se gesint.

Mat/3/7.
Mat/6/17

25 Ende hem volghden veel scharen nae / van Galilea / van de thien steden / van Jerusalem / van Judea / en van den lande ober den Jordāen aheleken.

Dat

Dat v. Capittel.

1. De Heere op de berch / 2. verclaert wie de geluckige sijn / 17. ende welck den waerhigen sin is van der wet Gods.

1. **E**n de Iesus de schare siede: clā hy op eenē berch: en als hy ned gesetē was quamē syn discipulē tot hē.

aluc/6/10

2 Ende synen mont open doende: leerde se / seggende:

3 Salich sijn de arme vā geeste: want hanc is dat Coninckrycke der Hemelen.

4 Salich sijn de treurige: want sy sullen vertroost worden.

b. c. 64 1 /
cp. 37 / 13

5 Salich sijn de saechtmoedige: want sy sullen het sacettrycke beervden. Salich sijn die hōgeren en dorstē na de gerechtigheyt: want sy sullen verzaet worden.

7 Salich sijn de barmhertige / want sy sullen barmherticheyt vercregen.

8 Salich sijn die dieken vā herten sijn / Want sy sullen God sien.

ps. 124 / 4

9 Salich sijn de vreedsame: want sy sullen Gods kinderen geheeten worden.

10 Salich sijn die die om de gerechtigheyt vervolcht sijden: want het Coninckrycke der Hemelē behoort hē toe.

e. Pet. 2. 13

11 Salich sijn die op als u de menschen versmaeden: en vervolgt: en alle quaet tegen u spreke: liegēde om ijsinēt

12 wille. Verblift ende verheucht u: want uwe loon is groot inde Hemelen: want also hebbe sy vervolcht de

s. Act. 2 / 41
g. 8 / 18.

13 Propheeten: die booz u geweeft sijn.

p. 11. 10 /
c. mat. 9 / 17

13 Ghy sijt het sout der aerden: so nu het sout crachte: loos wort: waermede sal mē dat souten: het en dooch

14 nergens toe meer dan om wtgevozen: ende handen menschen betreden te worden.

15 Ghy sijt dat licht der werelt: Eē stadt die op eenē berch leyt: en can niet verborgen worden:

h. mat. 4 / 31
l. 11. 8 / 16.

16 Noch een licht wort ooc niet otfteke: en onder eē rozemare gestelt: maer op den randelaet: en het licht allen die inden hupse sijn.

16 Laet also uwe licht liechten booz de menschen: dat sy uwe goede werken sien: en uwe Vader loben die inde

l. 11. 2 / 12

17 Hemelen is. Meynt niet dat se ghecomen ben om de wet of Propheeten te ontbinden: ick en ben niet gecome

n. mat. 5 / 31
h. om. 3 / 31

18 om die te ontbinden: maer om te verbullen.

u. l. 16 / 12

18 Want ic segge u boozwaer: Tot dat hemel en aerde vergaen en sal niet de minste letter: noch eē tijtel vā de wet vergaen: tot dat het al geschiet sy.

19 So wie dan eē vā dese alderminste gebodē ontbint: en de mensche also leert: die sal de alderminste geheeten

o. Act. 3 / 10

wozhen

worden int Conincghe der hemelen: Maer diese doet ende (de menschen) leert/ die sal groot geheeten worde int Conincghe der hemelen.

Luci 1/24

20 Want ic segge u dat/ ten sy dat uwe gerechticheyt o-
verbloediger sy/ dan der Schriftgeleerde en Pharizee/
so en sult ghy int Conincghe der hemelen niet comen.

Mat 20/13

Mat 13/17

21 Ghy hebt gehoozt dat tot de Gude gesept is: ghy sult
niet doode. En wie door die sal weerdich syn gestraft
te worden doot oordeel.

22 Maer ic segge u/ dat wie t'onrecht op zynen broeder
toornich is/ die sal des oordeels schuldich syn: en wie tot
zine broed seyt/ Racha/ die sal weerdich syn gestraft te
worden doot de raet. En wie seyt/ ghy dwars/ die sal
weerdich syn gestraft te worden doot hellsche byer.

23 Daerom wanneer ghy uwe gaben op den Klaer of-
fert/ en daer gedachtich wort/ dat u broeder wat tegē
u [werstaende] heeft/

Jon 42/8

24 So laet daer u gabe doot den Klaer/ en gaet versoet
u eerst met uwe broeder/ en cot da en offert da u gabe

Luci 12/58

Mat 25/8

25 Weest haestelic goetwillich uwe wederpartie/ bewij-
le ghy noch niet hem op den werch zyt/ op dz u uwe we-
derpartie niet den Richter ober leere/ en d'Richter u
den hienaer overgebe/ ende ghy in d'Richter geworpen

26 wordet. Ic segge u doot waer/ ghy en sult daer niet wteco-
men/ tot dat ghy de laetste quadaetpenn betaelt hebt.

Eru 20

27 Ghy hebt gehoozt dat tot de Gude gesept is/ Ghy
28 en sult geē overspel doe. Maer ic segge u/ wie eē hrou

Jon 31/1

we aenhet/ om die te begeeren/ die heeft alreede in zyn
29 herte overspel met haer gebae. Indie dan u rechter

Deu 3/6

mat 18/9

ooge u verhindert/ so treetse wt/ en werpse va u: wāt
het is u beter dat eē uwer leden verderbe/ dan dat u ge-
heel lichaem inde helle geworpen worde.

mat 9/43

30 En indie u rechterhāt u verhindert/ snijtse af/ ende
woyptse van u: want het is u beter/ dat een uwer ledē
verderbe/ dan dat u geheel lichaē inde helle geworpen
31 worde. Daer is doe gesept: So wie zyn wijs verlaten
sal/ die gebe haer eenen scheytbaes.

Deu 14/

mat 19/

ant 19/9

32 Maer ic segge u: dat so wie zyn wijs verlatē sal/ het
en sy om hoererie: die maecht dat sy overspel doet/ en
wie de verlatene trouw/ die doet overspel.

33 Wederō hebt ghy gehoozt dat tot de Gude gesept is:

Ghy

ghy sult geenen eet breken/maer ghy sult de heere
uwen eede betalen.

Exo 10.8

34 Maer ic segge u: sweert geenling/noch by den he-
mel/want hy den Thoon Gods is.

35 Noch by der Aerde/wat sy is de boelbanc zijner boete:
noch by Jerusale/want sy is de star des grooten Conincs:

c Joas. 29
d2 ps 6/11
Esa 66.1

36 Noch by u hooft en sult ghy niet sweeren/want ghy
vermeucht niet een hant wit oft swaert te maken.

37 Maer u woort sy Ja/ Ja. Neen/ Neen: wat daer bo-

38 ven is/ dat is wt den quade/ Ghy hebt ghehoort dat
daer gesept is: Ooge om ooge tant om tant.

ecor 51/18

39 Maer ic segge u weder staet den quaden niet: maer
so u pement laet aen u rechter wange/ so bier he ooc

fero 21.14

40 de ander. Ende so pement niet u te rechte gaen wilt/
ende uwen rock nemen/ laet hem ooc uwen mantel.

neu 19/22

41 Ende so pement u dwingt es myle te gaen gaet twee

gluc 6/29

42 [mijlen] met hem. Geest den genen die u hit: en keert
u niet af vanden genen die dan u hozen wil.

Act 13/13

43 Op hebt ghehoort dat daer gesept is: Ghy sult uwen
naesten lief hebben/ende uwen vyant sult ghy haten.

h Lu 6.20

44 Maer ic segge u: hebt uwe vyanden lief: Segentse
die u verbloeken/Doet wel den genen die u hate/men
bidt voor de gene die u herdzucken/ende herbolgen.

Dent 8

Tob 4/7

mcl 6.58

Luc 2/29

45 Op dat ghy kinders zijt wt Vaders die inde Heme-
len is: wat zijn Sonne doet hy opgaen over de boose en

Luc 23/34

46 goede/en regert over de rechtbeerdige en onrechtbeerdige
ghy hebben: Doen de Tollenaers oock niet het selve.

Luc 5/34

47 Ende indien ghy uwen broeder alleenlic byndelic
ziet/wat doet ghy sonderling? doe niet de Tollenaers

48 ooc also? So weest ghy dan volmaect/gelijck uwe

Luc 6/31.

Vader volmaect is/ die inde Hemelen is.

Dat vij. Capittel.

1. Hoemen aelmoessen doet sal/ 3. ende bidden/ 16. ende baste/ 25. en zijn
verrouwen/ also op Goh setten/ 33. dat gheen aet seche sochbuldicheit
zyne dienst en herhindere

1 **S**iet tos dat ghy uwe aelmoessen in; en geeft voor de
menschen/om van hen gesien te worden: Anders en
sult gy geen loon hebben by uwen Vader die inde
Hemelen is.

Gr. om

helsi ch. 1

groot/

plu 6/30

Dan wel

moessen.

2 Daerom wanneer gy aelmoessen doet/ doet geen trom-
pet voor u blazen/ gelijc de gebeyns de doen in hare ver-

gade.

- gaderingen/ en op der straten/ om vanden mensche ge-
eert te worden: Doozwaer segge ick u sp om fangē ha-
3ren loon. ^aMaer als ghy aelmoeffen doet/ so en laet
u linckerhant niet weten/ wat u rechterhant doet.
4 Op dat u aelmisse verborghen sp: Ende u Vader diē
die verborghen aensiet / salt u int openbaer vergelden.
5 En wanneer gy biddet/ so en weest niet gelijc de ge-
bedensde: wāt die begerē inde vergaderingē en op de
hoeken der straten te bidden/ om vande mēschē gesie-
re wordē: Doozwaer segge ic u sp om fangē hare loō.
6 Maer als ghy biddet/ gaet in uwe secrete camer.
sluyt de deure toe/ en bidt uwen Vader die int verborghē
is: En u Vader die int verborghē siet/ salt u int openbaer
7 vergelbē. En als gy bidt/ so en weest niet veel spreke de-
gelijc de heydenē/ wāt sp meynē dooz haer veel spreke
8 verhoort te wordē. Wordet dā dē desen niet gelijc: wāt
uwe Vader weet wat u van noode is eer ghy hē bidt.
9 So sult gy dan aldus biddē: Onse Vader/ die daer
zyt inde hemelen/ Wten name wordē geheplicht.
10 Verijcke come. Wten wille geschiē op der aerde gelijc
11 inden hemel. Onse dagelische broot geest ons hede.
12 Ende vergeest ons onse schulden/ gelijck wy oec onse
schuldenaren vergeben.
13 Ende leyt ons niet in versoekingē/ maer berlost os
vande hoosen. Want uwe is het rijcke/ en de machē/
ende de eerlijcheit inder eewichheit/ Amen.
14 Want indien gy den menschen hare misdaden ver-
geest/ so sal u oock uwe hemelsche vader vergeben.
15 ^bMaer indē ghy den menschen hare misdaden niet
vergeest/ so sal u oec uwe hemelsche Vader uwe misda-
den niet vergheben.
16 Ende als gy bast/ weest niet troebich siende/ gelijck
de gebensde: want sp verstellē hare aensichtē/ om dat
so den menschen souden schijnen te basten. Doozwaer
segge ick u sp ontfangen haren loon.
17 Maer als gy bastet/ so salst u hooft/ en wascht u aen-
sicht:
18 Op dat ghy den menschen niet en schijne te basten/
maer uwen Vader die int verborghē is: Ende u Vader
die int verborghen siet / salt u int openbaer vergelden
19 Vergader u geen schatten op der aerden/ daer de
motte

morte ende de roeft sehender/ende de dieben doozge abā
zoende stelen. Maer bergadert u schatten inden he-

miel/daer noch de morte noch de roeft niet en schēdet/ en
daer de dieben niet en doozgraben noch en stelen. luc/2/34

21 Want waer uwe schat is/ daer sal oec u herte zyn.

22 De keersse des lichaems is de ooge: Indien dan u-
we ooge eenvoudich is/ so sal geheel u lichaem luehtich mat/12/3

23 wesen. Maer indien uwe ooge boos is/ so sal geheel u
lichaem dupster wesen. Indien dan het licht dat in u is/
dupsterhept is/ hoe groot sal dā de dupsternisse [selve]

24 wesen? Niemāt en ean twee Heere dienē/want of hy
sal den eenen haten ende den anderē lief hebben/ of hy
sal den eenen aenhanghen/ende den anderen verachte:
Ghy cont niet Gode dienen: ende den Kijedom. mat/23/9/1

25 Hierom segge ic u: Socht niet booz u leven/ wat gy
eten ende dvinckē sult: Noch booz uwe lichaem/ waer
mede ghy u cleedē sult: Is niet het leven meer dan de
spijse/ende het lichaem meer dan de cleedinge? phil/4/6
1 Tim/9/1
Ec. ziele/

26 Kenst de vogelen des hemels:wāt sy en zaepē niet
noch en maepē niet/ noch sy en bergaderē n: inde schue-
rē/ en uwe hemelsche Vader voetsen gaet gy die niet Job/37/3

27 verre te hōdē? Wie isser doch van u die sochbuldelsje
denckende/ soude connen een elle tot zyn groote doen?

28 Ende wat zijt gy sochbuldich booz cleedinge? Leert
vande Lelien op de velden/ hoe sy wassen/ sy en arbe-
den niet noch en spinnen niet:

29 Nochtans segghe ick u/ dat oec Salomon in alle zyn
eerlicheyt/ so niet beleet en is geweest gelijc eē vā dien.

30 Indien dan God het gras des velds/ dat heden is/ en
morgen inden oven geworpen wort/ also beleet/ sal hy
u niet veel meer doen/ O ghy cleyn geloobige?

31 Daeromme weest niet sochbuldich/ seggende: wat
sullen wy eten/ of wat sullen wy dvincken/ of waer vā
sullen wy beleet zyn?

32 Want alle dese dingen soeckē de heydenē. Wāt uwe
hemelsche Vader weet dat gy alle dese dingē vā noode
33 hebt. Maer soect eerst het rijcke Gods/ en zyn gerech-

ticheyt/ en alle dingen sullen u roegeworpen worden. mat/23/13
ps/127/23/

34 Daerom weest niet sochbuldich booz den moghen/
want de moghen sal booz her sijne sozphen: pegelicken
dach heeft genoech aen zyn verdriet:

Wat

Dat vij. Capittel.

1. **J**hesus sal niet licht beerbelic oordeelen/ 6 de heplige dingen salmen wgselle bedienen/ men sal bidden/ soeken/ cloppen/ 15. wyrekenen de d'half he propheten/ 21 beveelt hy de bedieninge zins doot.

Mat 5/37

Luc 11/1

Mat 25/

2. **O**ordeelt niet op dat ghy niet geoordeelt en wort.
3. **W**ant mer sulck en oordeel als ghy oordeelt: sult ghy geoordeelt worden ende met sulcker mate als ghy meet sal u wederom gemeten worden.

Luc 6/4

Mat 18/17

Mat 6/5

3. **E**nde waerom aensiet ghy den splinter in ws broeders ooge/ ende den balt in u ooge en bemerct ghy niet.
4. **O**f/ hoe segt ghy tot uwe broeder: Laet my dat splinter wt u ooge werpen/ ende liet in u ooge is eenē balt.

Mat 22/22

Mat 14/13

Mat 23/17

5. **G**hy gebeynsde/ werpt eerst dien balt tot u ooge/ ende dan sult ghy besien/ om den splinter wt ws broeders ooge te werpen. **E**n gheeft het heplige den hondē niet/ noch en werpt oec uwe peertē voor de swijne niet/ op dat sy de selve niet hare voertē niet vertredē/ ende henselben ommekeerende/ u berseuren:

7. **B**iddet/ ende u sal gegeven wordē: Soect/ ende ghy sult vinden/ Clopt/ ende u sal geopenē worden.

8. **W**at wie daer bidt/ die ontfaigt: ende wie soect/ die vindt/ ende den genen die clopt/ sal opgedaen worden.

9. **I**ffer onder u een mensche/ den welken soo hem zyn sone bidt om broot/ sal hy hem eenen steen geven?

10. **O**f/ so hy hem om visch bidt/ sal hy hem een slange geven.

Gen 5/6

Luc 6/11

Luc 4/24

Eph 7/7

Gen 13/32

Gen 16/17

Mat 12/

11. **I**ndien ghy dan v die boos sijt/ weet uwen kindere goede gaben te gheben: hoe veel te meer sal uwe vader die inde hemelen is/ goede gaben geven den genē dieft van hem begeeren.

12. **H**ierom al wat ghy wilt dat u de menschen doen sullen doet ghy hen dat oec/ want dat is de wet ende de propheten.

13. **G**aet in doot de enge poorte: Wat de poorte is wijs/ ende de wech is breed/ die tot der verdoemenisse akeert/ ende vele zinder die tot de selve ingaen.

14. **E**nde de poorte is enghē/ ende de wech is smal/ die tot den leven leyt/ ende luttel zinder die hem vinden.

15. **W**acht u voor de valsche prophetē/ die in schaepscledere tot u comen/ maer inwendich zint griffen wolven.

16. **A**en hare vruchten sult ghyse kennen/ Canmē wijnen/ brynnen bande doornen/ lesen/ of vijgen bande distelen.

17. **A**lso een pegelic goet boom draecht goede vruchten

ende

ende de verdozhen boom/ draecht quade bzuichten.

18 Een goet boom/ en can geen quade bzuichten dragen:
Noch een verdozhen boom/ goede bzuichten.

19 Een pegelic boom die geen goede bzuicht en draecht
wozt afgehouwen/ ende int vyer geworpen.

20 Daarom so sult ghyse aen hare bzuichten bekennen.

21 Niet ee pegelic die tot my seyt/ Heere/ Heere en sal in
het Conincrycke derhemelē comen: maer die daer doet
den wille myns Vaders die inde hemel is.

22 Welc sullen te dien dage tot my seggen: Heere/ Heere/
en hebben wy niet dooz uwē naem gepropheert/ ende
dooz uwē naem dupvelen wtgeworpen/ ende dooz u-
wē naem veel crachten gedaen?

23 En dan sal ic hen belijde: ic en hebbe u noyt geket:
wijcket wech van my/ ghy die ongereschtheit doet.

24 Daerom/ so wise dese myne woordē hoorz/ en de selve
doet/ dien sal ic eenen doozlichtigen manne gelijcke/ die
zijn hups op een steenrotze getimmert heeft.

25 En daer is plasregen geballen/ ende daer zijn water-
stroomen gecomen/ ende de winden hebben gewaeyt/
Ende zijn tegē dat hups geballen/ en het en is niet ge-
ballen: want het was op een steenrotze gefondeert.

26 Ende so wise dese myne woorden hoorz/ ende deselve
niet en doet/ die sal eenē dwasen manne geleten werde/
die zijn hups op het zant getimmert heeft.

27 Ende daer is plasregen geballe/ ende de waterstroo-
men zijn gecomen/ ende de winden hebben gewaeyt/ en
regen dat hups geslagen/ ende het is geballe/ ende zijnē

28 hal is groot geweeft. En het is geschiet/ doe Iesus

dese woordē geepndicht hadde/ so werde de schare ver-

29 schiet ober zijn leere. Want hy leer dese als macht
hebbende/ ende niet als de Schryft geleerde.

Wat vij. Capittel.

1 Christus na dat hy de melaersche geepndicht hadde/ s. gencest de knechte
der Hoofdmans/ 14. De schooneoeder Petri/ 16 en vele andere/ 19. ver-
woyende eenen Schryfigheleerden/ 21. roept hy eenen andere Discipel
33. daerna int schipken ontwert Jude/ 26 ghebiet hy de Zee en de wind
28. ende de dupvelen wijsduende/ veroorloft hen inde swijgende varen.

De hy nu van den Berch af quam/ volchden hem
1. vele Scharen na.

2 En liet/ daer quam een melaetsch [mensch] en aē
bat hē seggēde: Heere/ so gy wilt/ ront ghy my repnigē.

3 En Iesus stekēde de hant wt/ raffe hē aē en seyder: ic

am 3/3/10

luc 3/9/

pmt 13/11

Jer 4/28

luc 6/46

of cracht-
ge haben.

rmc 15/12

smat 13/21

Jer 17/8

rom 2/6

Mat 2/16

Mat 1/10

An nept-

de hem too.

Lev. 13/3

Lev. 2/7

Of onber
mijn dach
ingewer
3p. 147-30
Ann een
woort.

eluc. 12/17
E. 2/41.25

sinat. 4/43
4. 101/34
gmt. 13/42
luc. 13/28

mat. 2/29
mat. 4/33

Mat. 1737
uc. 4/47

11/33-36

wil/wozt gerepniht. En ter stont werte he de melaeis
4hept gerepniht. En Jesus seide tot hem: liet dat g
dit niemant en segget: maer gaet henē en vertoon u de
Priester/ en offer: uwe gabe. die Moses gebode heeft/
hen tot een gerupgenisse.

5 Doe nu Jesus te Capernaum inghegaen was: trat
tot hem een hooftman ober hondert hem biddende.

6 Ende seggende: Heere mijn knecht seyt te huys gicht
zueck/ ende seer ghequelt. Ende Jesus seide tot hem:
Ich sal comen ende hem gesont maken.

7 En de hooftman antwoorde seggende: Heere/ ic en be
niet weerdich dat g in mijn huys coemt: maer segt al
leenlic het woort/ ende mijn knecht sal gesont werden.

8 Want ic ben een mensche onder de Overhept [geseet]
en hebbe onder mij cracht knechten/ en ic segge tot desen:
gaet henē en hy gaet: en tot de andere: Gt/ en hy cōt:
en tot mijnen dienstknecht: doet dat/ en hy doet het.

9 Doe Jesus dit hoorde/ was hy verwonderd/ en sprac
tot de gene die hem nabolchden: Voorwaer segge ich u/
ich en hebbe so groot geen geloofe in Israhel geboonden.

10 Ende ick segge u/ datter vele sullen van Dosten ende
Westen comen ende met Abraham/ Isaac ende Jacob
in het Conincrycke der hemelen aensitten:

11 Ende de kinderen des Conincryckes sullen verworpen
worden inde wterste dupsienisse/ datter weeninge
wesen sal/ ende knerselinghe der tanden.

12 Ende Jesus sendt tot den hooftman: Gaet henē
ende gelve ghy geloofte hebt/ also geschiede u. Ende hy
knecht is gesont geworden te dier selver ure.

13 Ende Jesus gecome zijnde in het huys Petri/ sach
zijns wijfs moeder liggen niet de Cortse.

14 Ende hy voerde haer hant aen/ ende de Cortse verliet
se ende sy stont op/ ende diende hen.

15 Ende alst nu laet ghevoorden was/ brachten sy hem
bele besetene toe/ ende hy dreef de onreynen geesten w
met den woorde/ ende alle cranken maecte hy gesont.

16 Op dat verbult soude worden/ dat gesept is deo: de
Propheet Esaiam seggende: Hy heeft onse swachped
op hem genomen/ ende onse sieten ghe dragen.

17 En Jesus siende veel schare omme hem/ beval op d
andere zijde te haren.

Ende

- 19 En daer quam een Schuysgeleerde tot hem/ ende
 seide: Meester/ ick sal u volgen/ waer ghy henen gaet.
 20 En Iesus seide tot hem: De vossen hebben holen/
 de vogels des luchts nesten: Maer de sone des mensche
 en heeft niet waer hy he: hoost nederlegghe.
 21 En een ander wt zijne Discipulen seide tot hem: Hee-
 re/ laet my eerst toe dat ic gaë/ en mijne vader begrave.
 22 En Iesus seide tot hem: Volcht my na/ I en laet de
 23 doode hare doode begrave. In En als hy int schipke
 getreden was/ zijn hem zijne Discipulen naghevolcht.
 24 En liet daer wert ee groote beroerte inde zee/ so dat
 het schipken vanden varen bedect wert: ende hy sliep.
 25 En de Discipulen ginghen tot hem/ en wecten hem
 op segghende: Heere behoet ons: wy vergaen.
 26 En hy seide tot hi: Wat zijt ghy bevreesd/ ghy cley-
 geloobige: en doe stont hy op/ en bestrafte de winden/ en
 27 de zee/ en daer wert groote stilte. Ende de menschen
 verwonderden hem segghende: Welck een iohese: dat
 hem oock de winden ende de zee ghehoorſaem zijn?
 28 Ende als hy was gecomen aen dander zijde/ inder
 Gergesene lāt/ so ontmoetede hi twee besetenē/ comen
 wt de graben en waren seer wreet/ so dat niemāt doot
 29 dien selve wech en conde gaē. En liet/ so riepe segge-
 de: Jesu ghy sone Gods/ wat hebt ghy met os te doe?
 30 Zijdy hier ghecomen om ons te quellen/ eer het tijt is?
 31 Ende verre van daer was een cude veler swijnen
 rwendende. En de Dumbels baden hem segghende:
 Indien ghy ons wtwoypt/ so laet ons henen gaen in
 32 de cude der swijnen. En hy seide: Gaet henen. En
 wtwarende/ gingen sy henen inde cude der swijne/ en
 liet/ de gantsche cude der swijnen stortede met eenen
 storm van boven af inde zee/ ende storven int water.
 33 En delijerders bloden: en doe sy inde stadt gecomen
 ware hooftschapten sy alle dese dingē/ en het gene dat
 34 den besetenē geschiet was. En liet de gantsche stadt
 ginc wt/ Jesu te gemoete: en als sy hem gesien hadde/
 35 p baden sy hem/ dat hy wech ginghe wt hare palen.

Luc 9.37

Luc 7.8.21
en mar. 4/
15.
Luc 8.22Job. 8.2
psa. 107.25
Ofte/gerd-
suchte.Mat. 1.1
Luc. 8/26

Act 16.26

Dat it. Capittel.

Iesus den gichtigen genesen/ 9. en Mattheum geroepen heb-
 bende/ 10. gaet met hem te gaste/ 11. waer van de Pharizeen
 narinnieren/ 14. en na dat hy de Discipulen Joannis ohe

naech gedaen heeft / aengaende het vasten / 20. gheueft hy een
wonder vanden bloergant / 21. verweert een dochter / 27. maect
twee blinde siende / 32. verlost den stommen beseten / 36. ende
beheelt te bidden vooz de voozderinge des Euangeliums.

1 **E**n de int schipken getredē zijnde / hoer hy ober / en
quam in zyn stadt. a En liet / sy brachten tot hem
eenen gichtigen (mensche) op een bedde liggende:

2 En Iesus haer geloofte siende seide hy tot de gichti-
gē: Sone / hebt goede moer / u ve sonden zyn u vergebē.

3 Ende liet sommige wt den Schriftgeleerden sepdē
4 in haerselbē: b dese lastert. Iesus bekenne hāre ge-
dachten seide: Waerō denet ghy quaet in uwe herte?

5 Want welck is lichter te seggen: Uwe sonden zyn u
vergeven: Of te seggen: Staet op / ende wandelt?

6 Ende op dat ghy wetet dat de Sone des menschen
macht heeft op der aerde de sonde te vergebē (doe sep-
de hy tot den gichtigē) Staet op / ende neemt u bedde

7 op / en gae: henen in u hups. En hy stont op / en ginc
8 sna zyn hups. De schare dat siende verwonderdē hen / en
en loefde God / die sulcke macht den mensche gegeuen

9 hadde. c En Iesus van daer vooz hy gaende / sach
eenē mensche in het Tolhuis sittē genaet Mattheus:
en Iesus seide tot hem: Volcht my na En hy stont
op ende volchde hem na.

10 En het geschiede: doe Iesus int hups [Matthei] ter
tafel sat / liet vee Tolenaers en sodaers die daer qua-
men / saten mede aen met Iesu ende zyne Discipulen.

11 En de Phariseen [dat] siende sepden tot zyne Disci-
pulen: Waerom eet uwe Meester met de Tollenarē en
12 sondarē? Maer doe Iesus dat hoorde seide hy [tot
hen: die gesont zyn behoeven geenē Medecijnmeester:

13 Maer die cranc zyn. Gaet dan henē en leert wat dat
is: d Ic wil barmherticheit / en niet offerhade: want
hen niet gecromē om te roepen de rechtveerdige / maec

de sodaers tot bekeeringe. f Doe quamē de Discipu-
len / en Joannes tot hem seggende: Waerom vastē wy en
de Phariseen dickmael en uwe Discipulē vasten niet?

14 Iesus seide hē: g comen oec de bruylofts kinderē
reuerich zyn / so lange de Bruydegom hy hen is: maec
de dage sullen comen dat de Bruydegom van hen sa-
gheweert wo: den ende dan sullen sy vasten.

Mat. 2/3
Luc. 5/18
Jon. 3/5
Act. 9/35

b Job. 4.4
Psalm. 32.5
Esa. 48.25

Iesus
heeft
macht de
sonden te
vergeven.

Mat. 2.4
Luc. 5.27

Mat. 14.7
Mat. 6/6/
Mat. 9/8.
Mat. 2/17
Luc. 5.31
Mat. 2/18

g2. cor. 11.2

16 Oec niemant set eenē lap rou ongevolt lakens op een
out cleet want de lap scheurt vāde cleede/en de scheure
17 wort erger. h Men doet oec den nieuwen wijn in geē
oude ledersacken/ anders so versten de ledersacken/ en
de wijn wert wtgestort/ ende de ledersackē verderben:
maer men doet den nieuwe wijn in nieuwe ledersackē/
ende sy beyde worden te samen behouden.

Act. 2. 12/

18 En doe hy dese dingen met hen sprac: siet/ een Ober-
ste quam en viel voor hem nedec/ seggende: mijn doch-
ter is nu gestorvē/ maer coemt ende legt uwe hant op
19 haer/ ende sy sal leven. Ende Jesus opstaende/ volch-
de hem na/ ende zijne Discipulen.

Mat. 9. 22
Of/aenbat
gem.

20 En siet een vrouwe die twaelf jaer den bloetganc
gehat hadde trat van achter tot hem/ ende roerde den
21 soom zijns cleets aen. Want sy seyde in haerselbē: in-
dien ic alleenlic zijn cleet aenroere/ ic sal gesont wordē

De vrou-
we wort
anden
bloetganc
reusen.
Mat. 9. 25
Leb. 13. 5
Mat. 9. 38
Leb. 8. 51.

22 En Jesus hem omkeerende/ ende haer siende/ seyde:
dochter/ hebt goeden moett/ u gheloobe heeft u behou-
den. Ende de vrouwe wert ghesont/ te dier selver ure.

23 Ende als Jesus in des Obersten huys gecomen
was/ en de pipers en woelende scharen gesien hadde/

24 seyde hy tot hen. Wijct vā hier/ want dat dochterkē
en is niet doot/ maer het n slaept. En sy belachtedē hē.

Joa. 12/13

25 Als nu volck wtghedreven was/ ginck hy in/ ende
greep haer hant/ ende het dochterken stont op.

26 Ende dit gherichte ginck in dat gheheele lant.

27 Ende doe Jesus van daer voorby ginck/ volchden
hem twee blinde/ roepende ende seggende: O ghy sone
Davids ontfermt u onser.

28 En doe hy in huys gecomen was/ gingen de blinde
tot hem/ ende Jesus seyde hen: Gheloofst ghy dat ick
machtich ben dat te doe? Sy seiden tot hē: Ja heere.

29 Doe raecte hy haer oogē/ seggē: D geschiede na uwe
30 geloobe. En hare oogen zijn goopen: o en Jesus ber-
hoort hen/ seggēde: Siet toe dat het niemant en wete.

Mat. 12/16
Lu. 5. 14

31 Maer sy wtgegaē zijnde/ pmaecte hem lytbaer in
32 dat gheheele lāt. q En doe sy wech gingē/ siet/ so bracht
men tot hem een mensche die stom ende beseten was.

pMat. 7/36
qMt. 22. 22

33 En doe de duyvel wtgedreven was/ sprac de stom-
me/ ende de scharen verwonderdē hen/ seggende: noyt
en is sulcke ghelien in Israel.

Mat. 13. 14
Luc. 11. 15.
Mat. 6. 6
Luc. 11. 22.

Mat. 6/34
1. Jer. 23/1
Ozuc. 34/2

Luc. 10. 2/
p. 2. the. 3/1

Mat. 13. 13
1. 5. ende 6. 7
Luc. 6/13.
Mat. 10. ges.
sonden.

gre. inben
werch der
heydenen.

Mat. 3/26
Luc. 9/2/

Mat. 8/18
Of. recht.
Mat. 6. 8

Luc. 10/8
Mat. 6. 10
Luc. 9. 4

34 Maer de Phariseen seiden: Hy drijft de Dupbelen
35 wt door den oversten der Dupbelen. En Iesus ginc
om in alle steden en blecken leerende in hare vergade-
ringen/ en predickende het Euangelium des Coninc-
rijcs/ en genesende alle sieckē en qualē onder de volcke.
36 En siende de scharen/ wert hy met barmherticheyt
beroert over hen / om dat sy vermoeyt ende herstromt
wāren/ v gelijck schapen die geenen herder en hebben.
37 Doe seide hy tot zijn Discipulen: De Dogst is
38 groot maer de arbeiders zijn weynich: p Daeromme
bidt den heere des Dogsts dat hy arbeiders in zijnen
Dogst wissende. Dat 1. Cappittel.

1. De twaelf Apostelen werden gesonden over het Joodsche land/ 10. den
welken Iesus dese verdringhen voorspocht om des Euangeliums
wille/ 18. hen niet te winnen goeden moet g'bende/ om inde bekende warte
heyt te volghen.

1 Ende zijn twaelf Discipulen tot hem geroepen heb-
bende gaf hy macht over de onreine geeste/ dat sy
die biddighen souden/ en allerley qualen genesen.
2 En de name der twaelf Apostelen zijn dese. de eerste
is Simon genaemt Petrus en Andreas zijn broeder:
3 Jacobus Lebedei [soon] ende Joannes zijn broeder.
4 Philippus ende Bartholomeus: Thomas en Mat-
theus die [ghewēest hadde een] Tollenaar/ Jacobus
Alphe i [soon] ende Lebbeus toegenamt Thaddeus.
5 Simon de Cananiter en Judas Iscariot die hem
soet verriet. Dese twaelve sant Iesus wt/ en geboot
hen segghende: en gaet niet nae de heydenen/ noch en
gaet niet inde steden der Samaritanen.
6 Maer gaet liever tot de verlozen schapē des hups
Israels. En gaende predict seggende: Het Coninc-
rijk der hemelen is na by ghecomen.
7 Geneest de cranche/ vernicht de melaersche/ verwerpt
de boode/ drijft de Dupbelen wt. d Ghy hebt het voor-
ghier ontfanghen gebet oec boos/ niet. En besit enoch
gout noch silber noch metael in uwer bypdelis:
10 Noch oec geen male tot den werch/ noch twee rockē
noch schoenen noch stock: s want de arbeider is zijn
trouwerel weerdich. g En tot wat stadt oft blecke dat
ghy ingaet/ ondersoecht wie daer in weerdich is/ ende
blijft daer/ tot dat ghy van daer gact.
12 Ende als ghy in eenich huse gact so groet dat selve.

Ende

13 En indien het huys weerdich is / so come uwe v. ede
 daer ober: maer indie het niet weerdich en is / so keere
 14 uwe hede weder tot u. En so wie u niet ontfange en
 sal noch uwe woordē niet hoorē en sal: i Wrgaende wt
 die huysē oft stadt / schuddet het stof van uwen voete.
 15 k Doorwaer ick segghe u: Het sal den lande van So-
 doma ende Gomorha verdraghelicker wesen inden
 dach des Oordeels / dan vier stadt.

16 I Siet / ic sende u als Schapen misddē onder de wol-
 ven: daerom weest voorzichtig gelijk de slanghen / en
 17 omosel als de durven. Ende wacht u voor de men-
 schen: in Want sy sullen u overleveren inde Raethu-
 sen / ende in hare vergaderingen sullen sy u gheesselen.

18 En ghy sult oock voor Dorsten en Coningen gelept
 worden om mijnent wille haer en dē heydenen tot eē
 19 gerungnisse. n Maer als sy u overleveren sullen / en
 socht dan niet hoe of wat ghy spreken sult: want het
 sal u in die ure gegeven worden / wat ghy spreken sult.

20 Want ghy en zyt niet die daer spreekt / maer de Geest
 ws Vader die door u spreekt /

21 o Een broeder sal den anderen overleveren totter
 doot / ende de vader het kind: ende de kinderen sullen
 opstaen teghen de Ouders: ende sullense dooden.

22 En ghy sult gehaert worden van alle menschen om
 mijnen name: p Maer die volstandich sal blijven tot
 den eynde / die sal salich worden.

23 q Als sy u in eē stat verbolgē / so bliet in eē ander: wāt
 doorwaer segge in u / en sult de stedē Israels n: door
 gegaē hebbē of de Sone des mensche sal gecomē zijn.

24 De Discipel en is hovē dē Meester niet noch de Die-
 zner boven zijne heere. Het is den Discipel genoeg /
 dat hy is gelijc zyn Meester: en dē diens knecht / dat hy
 is gelijc zyn heere. hebben sy den huysgeere f Beelze-
 bus gheheten / hoe veel te meer zijne huysgenooten?

25 Hierā so breeft hē niet: wāt daer en is n: so bedect
 dat niet eenmael ontdeet en sal wordē noch daer en is
 niet so verborgē / dat niet eēmael gewetē en sal wordē.

26 Wat ic u segge inde duysterntisse segt da int licht: en
 dat ghy hoort inde oore dat predickt op de huysen.

27 En breeft [u] niet voor de gene die het lichaē doodē
 en de siele niet en comē doodē: Maer breeft dē meer /

h mat. 6. 11

Act. 13/31

ende 18. 6/

h mar. 6. 12

Luc. 10/12

Luc. 10. 5

Mat. 15.

Joa. 15. 20

Apo. 2/10.

pmt. 24. 13

mar. 13. 13/

qmat. 2/15

Act. 8/1.

gri. geepmt.

esu. 6/40.

Joa. 13. 10

mar. 9. 34/

Luc. 12/15.

qmat. 4. 12.

Luc. 3. 17

Luc. 10. 4.

Jer. 2. 8/

- die machtich is/ bepde ziele en lyf te oecvê inde helle.
- 29 Worden niet twee muskens om een penningken
verrocht? Nochtans en valt niet een van desen op de
aerde/ sonder uwen Vader.
- 30 Ende u zijn oock alle de haynen des hoofte getelt.
- 31 Daerô en vreeft niet/ gy zijt meerder dā veel muskens.
- 32 So wite my dan beindē sal voor dē mensche/ die sal
it ooc belijde en voor mynen Vader die inde hemelē is.
- 33 Maer so wite my verloochenen sal voor dē mensche/
dien sal ick oock verloochenen voor mynen Vader die
Luc. 11/32. inde hemelen is. a Denckt niet dat ick gecomen ben
om vrede te senden op de aerde: Ick ben niet gecomen
om vrede/ maer om het sweert te senden.
- 34 b Want ic ben gecomen om den mensche twistich te
Luc. 7/6/ maken regen zijnen vader/ ende de dochter regen haer
moeder/ en des soons wijs regen haers mans moeder.
- 35 c En de vanden des menschen/ sullen zyne luyfge-
Mat. 26/24. Mat. 8/34. Mat. 16/23. Mat. 8/35. Luc. 10/16.
36 nootē zijn. d Wie zynē vader of zyn moed liever heeft.
dan my/ die en is mijns niet wederich: Ende wie zynē
sone of zyn dochter liever heeft dā my/ die en is mijns
niet wederich.
- 37 e En wie zyn crupce niet op en neet/ en my na bolcht/
2. The. 17/10. 2. Th. 9/4/8
38 die en is mijns niet meerich. f Wie zyn levē sal behou-
den hebbē die sal het verliesen: en wie zyn levē sal ver-
lozen hebben om mijner wille/ die sal het behouden.
- 39 g Wie u ontfangt/ die ontfangt my: en wie my ont-
Mat. 23/40. Luc. 6/10
40 fangt die ontfangt hem die my ghesonden heeft.
- 41 h Wie eenen Profheet ontfangt inden naem eens Pro-
pheten/ die sal eens Profheten loon ontfangen: en wie
eenen rechtbeerdigen ontfangt indē naem eens recht-
beerdigen/ die sal eens rechtbeerdigen loon ontfangē.
- 42 i En wie een van desen cleppen te drincken geeft een
beker coud waters alleenlic indē name eens Discipels/
voorwaer segge ic u/ hy en sal zynē loon niet verliesen.
- Wat 11. Capittel.
2. Joannes gebangen zinde/ sent zyne Discipulē tot Iesum/ 7 dwelcke
Joannes gepre 7 hebbēde/ 18 dyechē en gdoet de dochters zyns woots/
5 daer n. e. Gode dankende/ 27. verclaert wat macht hy van hem heeft.
- 1 Ende het is geschiet/ doe Iesus gecyndicht hadde zi-
nen twaelf Discipulen gebodē te geben/ ginc hy vā
daer voor/ om te leeren en te prediken in hare steden.
- 2 a En Joannes inde gebanchenisse gehoozt hebbēde

- de wercken Christi sant twee van sijne Discipulen
 3 En sende tot hē: Zijp de gene die comē soude/ of ver
 4 wachtē wy eenē anderē? Jesus antwoorde en sende
 hē: Gaet en berecdicht Joanni wat ghy hoort en liet.
 5 h De blinde sie/ de creupelē wandelen/ de melaetschē
 sijn gherepucht/ en de doode hooren/ de doode sijn op- h Esay. 29.
 geweckt/ ende de arme ontfanghen dat Euangelium.
 6 Ende salich is hy die aen my n'et geergert en wort.
 7 d En doese wech gingē begost Jesus tot de schare te
 seggen van Joanne: wat sijn ghy wtgegaen inde wo- Of / gelut-
bich.
luc. 7. 24.
 stijne te sien/ een riet dat vanden winde geroert wo t?
 8 Maer wat sijn ghy wtgegaen te sien/ eenen mensche
 met sachte cleederen becleet? Siet die sachte cleederen
 draghen/ sijn inder Coninghen huysen.
 9 Maer wat sijn ghy wtgegaen te sien/ eenen Pro-
 pheet/ Ja ick segge u/ ooc meerder dan een Propheet.
 10 Wāt dese isse/ vā welckē geschreue is: h Siet/ ic seyn- h Mal. 3. 1.
h Marc. 1. 2
luc. 7. 27.
 de mijnen Engel boor u aengesichte/ die uwe wech be-
 11 repdē sal boor u. Doo/ waer segge ic u/ oder de gene die
 vā vrouwen geboorē sijn/ is niemāt opgestaen die groo-
 ter sijn dan Joannes de Dooper: nochtans die de min-
 ste is int Coninkrijcke der hemelen/ is meerder dan hy.
 12 e En vande dagen Joannis des Doopers aen/ tot nu eluc. 16. 16
 toe/ sijt het Coninkrijcke der hemelē gewelt/ en die ge-
 13 welst doen die nemen het in. Want alle de Propheeten
 en de Wet/ hebben tot op Joannem ghepropheteert.
 14 i En so gyt wilt aenemē hy is Elias die comē soude.
 15 Wie ooren heeft om te hooren/ die hoore.
 16 Maer wien sal ic dit geslachte gelijckē? Het is gelijc
 de kinderen die op de marckten sitten/ en tot haren ge-
 17 sellen roepen: Seggende: Wy hebben u metter sluyte
 gespeelt/ ende ghy en hebt niet gedaenst: wy hebben u
 claechlieden gesongen/ en ghy en hebt niet gheweent.
 18 g Wāt Joannes is gecomen niet etende noch drin- g mat. 3. 24
h Marc. 1. 6.
 kende/ ende so seggen hy heeft den Dupvel.
 19 De Sone des mensche is gecomē etende en drinckē-
 de/ en so seggen/ siet daer een mensche die een braet en
 wijnsupper is/ en een vriend der Tollaren en sanda-
 ren. Nochtans is de wijsheyt gerechtbeerdicht geweeft
 20 vā hare kinderen. h Doe heeft hy dē stede daer sijn h luc. 10. 13
 crachten veel gheschiedt waren/ begonnen [aldus] te

De Joden als
sp groot
keert too-
men wil-
len clees-
den hen-
selven
met sac-
ken en
bestropen
hen sel-
ven met
assehen.

1. Sa. 13.
klut. 10. 11.
of/lobe.
Job. 5. 12.
Luc. 16. 12.
minat. 22.
Jon. 2. 15.
mja. 6. 46.
ende 7. 25.

o Jer. 6. 16.
p 1. 1045.
of/niet
hart.

Mat. 25.

Luc. 6. 1.

p Cro. 26.
10.

11 sa. 21. 6.
Dat wa-
ren broo-
den die
ghehep-

verwogen om dat sy haer niet bekeert en hadden:

21 Wee u Chozaim wee u Berhsaida: wāt hadde in de stede] Tyro en Sidon de crachten gedaē geweest die in u gedaē zijn/ sy hadde boortyden in sacken en assehe [sittende] haer bekeert.

22 Doch segge ic u: het sal Tyro en Sidon verdrager-licker wesen inden dach des oordeels dan u.

23 En ghy Capernaū die ghy tot den hemel berheben hebt geweest/ gy sult totter hellen vernedert worden: Wāt hadden onder die Sodomiten de crachten gedaē geweest die in u ghedaen zijn/ sy waren tot desen dach toe ghebleven.

24 Doch segge ic u/ het sal den lande bā Sodoma verdragerlicker zijn inden dach des Oordeels dan u.

25 Ik Te dier selver tijt antwoorde Jhesus/ ende seyde: Ic dancke u Vader/ Heere des hemels en der aerden dat ghy dese dingen voor de Wijse ende verstandige verborghen hebt/ en hebt de selve den elennen geopenbaert.

26 Ja Vader want het heeft u alsos behaecht.

27 Alle dinc is my overgegeuen van mijnen Vader: ende niemant en kent den Sone dan de Vader: Noch de Vader en kent niemant dan de Sone / ende dien

28 het de Sone sal willen openbaren. Coemt tot my alle die vermoept en beladen zyt/ en ic sal u verquicken.

29 Neemt myn ioc op u/ ende leert bā my dat ic sachtmoedich ben ende ootmoedich bā herten: o ende ghy sult ruste vinden voor uwe zielen.

30 Want mijn jock is lieflick/ ende mijn last is licht.

Dat xij. Capittel.

1. Christus na dyē hy zyne Discipulen dat schuldbicht heeft/ 10. geneest eenē mensche die ee verhorpe hant heeft. 22. Dicht oor den inpyel wt/ 25. en straffende de onghelooberheit der boosen/ 38. die een teeken begeerdē booz seyt hen haer eynde.

1 **T**ad er tijt ginc Jhesus op den Sabbath door het gesaeyde/ en zyn Discipulen waren hongerich/ en begonden appelen te plucken ende te eten.

2 De Phari:ee dat sien seyde tot hem: Siet daer/ utwe Discipule doe qdz niet geoorloft en is op de Sabbath.

3 Maer hy seyde to: he: hebt ghy niet gelese e war Dauid dede doe hem hongerde/ ende die met hem warē?

4 Hoe hy in dat huys Gods ginc en de Toonbroode at/ die he niet geoorloft en waren te etē/ noch den ge-

nen

nen die met hem waren dan d'alleenlic den Priesteren.
5 **E**st en hebre ghy niet gelesē inde Wet dat de Priesters den Sabbath onthepligen inden Tempel op de Sabbathen: ende nochtans ontschuldich mi.

6 **E**n ic segge u dat hier een is: meerder dā den Tempel.
7 **E**n waect dat ghy wijs wat d'z sy: ghy wil barmherticheyt/ en niet offerhāde: Ghy en sult de ontschuldigen niet verdoemt hebben.

8 **H**Want des menschen Sone is Heere ooc ober den Sabbath. **E**nde als hy van daer ginc/ quam hy in haer vergaderinghe.

9 **E**n liet daer was eē mēsche die eē doore hāt hadde en sy brachde hē seggen: k ist ooc geoorloft op de Sabbath te genesen: (op dat sy hē mochten beschuldigen.)

10 **D**oe seyde hy tot hen: wie sal daer zyn een mēsche onder u die een schaep hebben sal/ ende soo dat op den Sabbath in eenen put viele en soude hy dat niet aengripen/ ende opheffen.

11 **E**n hoe veel is nu eē mēsche weerddiger dā eē schaep: So ist dan geoorloft op den Sabbath goet te doen.

12 **D**oe seyde hy tot die mēsche: Streect u hāt wt. **E**n hy streckte se wt: en sy wert weder gesont gelijc de ander.

13 **D**oe gingen de Phariseen wt/ en hielden raet tegē hem/ hoe sy hem ter doot brengen mochten.

14 **M**aer Iesus dat wetende/ o ontwreeck van daer: en hem volchden vele scharen na/ ende hy heelde se alle.

15 **E**n verboot hē scherpelic/ dat sy hem niet opēbaer maken en souden. Om dat verbult soude wordē daer gesprokē was door Esaiā den Propheet seggēde.

16 **S**iet mijn knecht welcke ic bereopen hebbe/ mijn be-minde/ inden welcke mijn siele haer welbehagē genomen heeft. Ic sal mijnen Geest op hem settē/ en hy sal den Heydenen dat oordeel vercondigen.

17 **H**y en sal niet kijbē noch roepen/ noch daer en sal niemant zyn stemme op der straten hoozen.

18 **H**et gecrooete riet en sal hy nē brykē/ en het roockē de blas en sal hy niet wtlesshē/ tot dat hy het oordeel wtbringe tot overwinninghe.

19 **E**nde de Heydenen sullen in zynen Name hopen.

20 **D**oe wert tot hem gebracht een besetē mēsche/ die blind ende stom was/ en de hy maecte hē gesont so da.

licht wa-
ren om
de gant-
che we-
ke booz-
den/ gee-
re te leg-
ghen op
de con-
den Ta-
fel.

Jer 29. 34.
Mat 28. 9.
1 pa 6. 18.
1 eze. 6. 5.
1 ier. 2. 28.
Luc. 6. 5.
Mat. 3. 1.
1 ier. 1. 1.
1 ier. 23. 4.
1 ier. 2.
1 ier. 3. 6.
Joa. 5. 18.
1 ier. 10. 39.
1 ier. 10. 1.
1 ier. 9. 30.
1 ier. 5. 14.
1 ier. 4. 42. 1.
1 ier. 3. 1.
Daer de
supersti-
tie ghe-
wert/
ende den
rechten
Godes-
dienst
geplant
wort
daer reg-
neert en
wordt. 1
Gode. 1
Luc 18. 14.

de vynde ende stomme sprack ende sach.

smat 6.34.
tnc. 12.19

23 En alle de schare werde verschrict en sepden: is dese
24 niet de sone Davids? Maer de Pharisee dat gehoorde
hebbende sepden: Dese en drijft de dupbelen niet wt
dan doo: Beelzebub den obersten der dupbelen.

25 En Jesus bekennde hare gedach en septe tot hem
een pegelick Coninc dat tegen hem selven gedept
is: wort verwoest: en ee pegelicke stadt oft hups tegen
hem selven gedept en sal niet langhe staen.

26 Indie nu de Satan den Satanam wi drijft so is hy
tegen hemselven gedept: hoe sal dan zijn rijke bestaen?

27 En indien ick de Dupbelen doo: Beelzebub wi drijft
he doo: wie drijbense dan utwe sone wt? Daerom sulen

28 len sy utwe Richters wesen. Maer indie ic de dupbe-

29 le doo: de Geest Gods wt drijve so is dat Coninc
30 Gods tot u gecomen. Ofte hoe en pemaent tot eenen

31 machtigē hups ingaen en zijn vate wech roobe ten sone
dat hy eers de machtigen gebonden hebbe en als dan

32 sal hy zijn hups beroobe. Wie niet my n: en is die is
tege my: en wie niet my niet en bgadert die herstroopt

33 t hierom segge ic u alle sonde ende lasteringe sal den
menschen vergeben worden: maer de lasteringe tegen

34 den Gheest sal den menschen niet vergheben worden.

35 En so wie spreken sal tegen den Sone des mensche
het sal hem vergeben worden: t maer so wie spreke sal

36 tegen den hepligen Geest het en sal hem niet vergeben
worden noch in dese werel: noch inde toecomende.

37 Maer de boom goet en zijn vrucht goet: of maer de
boos quae en zijn vrucht quae: wāt wt de vrucht wort

38 de boom beken. Ghv adere gheboetsel hoe sout ghy
comen goet spreken dewyle ghy quae yit: t wāt wt

39 de oberbloedicheyt des herten spreeket de mont.

40 Een goet mensche brenge goet voort wt den goeden
schadt zins herten: en een boos mensche brenge boos

41 heyt voort wt den boosen schadt.

42 Maer ic segge u dat de menschen inden dage des
oordeels rekenschap geve sullen van eenen pegelickē

43 onnutten woorde dat sy ghesproken sullen hebben.

44 Want wt ulwen woorden suldy gherechtbeerdich
worden: en wt ulwen woorde suldy verdoemt worde

45 t Doe antwoorden sommige wt de Schryfteleerde

ende

Alle hups
raet en wa-
pen en in-
strumenten
worden op
Hebreesch
vaten ghe-
raemt.
Mat. 5. 28.

2. Pet. 1. 10

plante 3. 43
psal 40. 23

1. Cor. 12. 14
1. Cor. 5. 4

1. Luc. 12. 22.
1. Mat. 1. 10.
1. Mat. 16. 1.
1. Mat. 8. 11.

en Phariseen seggende: Meester wy willen van u een
9 teecken sien. Den welcken hy antwoorde/ en seide:
die hoose ende overspelige ghellachte begeert een teec-
ken: ende hen sal geen teecken ghegheben worden/ an-
ders dan dat teecken Jone des Propheten.

10 Want gelijc Jonas was inden buick des walvisch/
drie dage en drie nachte/ also sal de Sone des mensche
wesen in het herte der aerde/ drie dage en drie nachte.

b Jone. 2. 2

11 De mannen van Ninive sullen opstaen int oordeel
met desen ghellachte/ en sullen verdoemen: e want sy
hebben hen bekeert door de predikinghe Jone. En siet/
hier een te deser plaetse die meer is dan Jonas.

e Jone. 3. 5

12 De Coninginne vanden Zuyden sal opstaen in het
oordeel met dit gellachte/ en salt verdoemen. Want sy
quam vande eynden der aerden/ om Salomons wijs-
heyt te hoorē: en siet/ hier een te deser plaetse die meer
is dan Salomon.

f 2 Reg 10. 4

13 g Wanneer de orene geest wt dē mēsche wtgebarē is/
so doozwādelst hy door doze plaetsen soeckende ruste/

g Luc 11. 24

4 en en vintse niet. Dan seyt hy: ic sal wederkeeren tot
mijn huys daer ic wtgegā ben. En als hy daer geco-
mē is vint hye lelich/ met bessenmen gekeert en criert:

45 Dan gaet hy/ en neemt met hē seven ander geesten/
die hooser/ zyn dā hy selve h en comē daer in en betwo-
nent daer: en her laetste dies menschen wort erger dā
het eerste. Also salt oock desen hoosen gellachte wesen.

b Hebr. 6. 5.

sub 10. 26

2 Pet. 2. 10.

46 Doe hy noch tot de scharen sprack siet/ zyn moeder
en zyne broeders waren daer bukten/begeerende hem
te spreken.

47 En een seide tot hem: Siet daer/ u moeder en uwe
broeders zyn daer bukten/begeerende u te spreken.

48 Hy antwoorde ende seide tot den genē diet hē geseyt
hadde: wie is mijn moeder en wie zyn mijn broeders?

49 Ende streckende zyn hant over zyne Discipulen sey-
de: Siet mijn moeder/ ende mijne broeders.

50 Want so wie den wille mijns Vaders doet dit inde
hemelen is/ dat is mijn broeder en suster en moeder.

i Jon 13. 14

Galat. 3. 1

Colos. 3. 16

Dat xij. Capittel.

1. Jesus hy der Zee/3. door de gelickenisse vande Baeyer/24. vande zaden
31. en moetaert roeyen/32. vanden Heesderch 44. vanden verborgē schat/
45. van den oopman/47 en door dat gewoopen inde zee/ leert hoe
danich her rjcke der hemelen is.

Te

Mar. 4

16.

Luce. 8. 4

Mat. 4. 10

Luce. 8. 4.

2 Cor. 3. 14

2. 1. 2. 1

1. 2. 1. 2

29.

Mat. 4. 24

Of hooren

de hooren

de ver

laet niet

Esa. 6. 5

Eze. 12. 2

Luce. 8. 10

om. 11. 1

In 2. 2

Of gehu

ich.

1. 1. 1. 1

Teden dage Iesus tot den huyse gegaen zijnde/ sat by der Zee. Ende tot hem vergaderden vele scharen/ so dat hy in een schipke ginch sitten/ en zalle de scharen stonden op den Oever. En hy sprac tot hen vele dingen door gelijkenisse/ seggende: Stier/ een Saep/ ginc tot om te zaepen: En als hy zaep/ de is een deel des zaets by den weghe geballen/ en de vogelen des hemels zijn gecome en hebbent gegeten. En het ander is gevallen in steenachtige aerde/ daer het niet beel aerde en hadde/ en het ginch terstont op om dat het gheen diepte der aerden en hadde: En de Sonne opgegaen zijnde/ so ist verb: at gewor: den en daerom dat het geenen wortel en hadde ist ver: doort. En het ander is gevallen onder de doornen en de doornen zijn gewassen/ ende hebbent de smacht. En het ander is ghevallen in goede aerde: en heeft brucht gegeven deen [graen] hondert fout/ dander tsef tich fout/ ende dander dertich fout.

9 Wie ooren heeft om te hooren die hoor.

10 En zijne Discipulen tot hem comende/ seiden hem: waerom spreect ghy tot hen door ghelijkenissen?

11 Hy antwoorde en seide hem: daerom dat u gegeven is de verhoegentheden des Coninckrijcs der Hemelen te verstaen: d maer desen is dat niet ghegeven.

12 Want wie daer heeft/ dien sal gegeven worden/ en hy sal oberbloedich worden: maer wie niet en heeft/ van hem sal genomen worden oock dat hy heeft.

13 Daerom spreke ic tot haer door ghelijkenissen om dat sy siende niet en sien/ en hoorende niet en hooren/ noch

14 oer en verstaen. So wort den de Propheete Esai in hen verbult die daer seyt: mette s ooren sult gy hooren/

en niet verstaen: en met den oogen sult ghy sien en niet

15 bemercken. Wat het herte deses volcs is bet gewor: den/ en sy hebben swaerlic gehoozt met hare ooren/ en

hare oogen hebben sy toegesloten: op dat sy niet en sie met de oogen en niet den ooren hooren en niet de her: ten verstaen en dat sy haer niet en bekeeren en dat ic

16 se gesont make. g s dat utwe oogen zijn salich want sy sien/ ende utwe oo: en want sy hooren.

17 Want voorzwaer ick segge u/ dat h vele Propheeten en Rechtveerdige hebbe begeert te sie dat ghy het en heb:

bent

bene niet gesien: en te hooren dat ghy hoort en hebben
 8. n; gehoord. **H**oort gy dā de gelijckenisse des zaepers.
 9 Als nemāt dat woort vanden Conincrycke hoort en
 n; en verstaet dan cōt de boose/ en neet wech dat in zyn
 herte gesaeyt is. Dit is de gene die bi dē wege besaeyt
 ois. Maer die inde steenachtige aerde besaeyt is dat
 is de gene die dat woort hoort en d; terstont niet bly-
 schap ontfangt. Ende hy en heeft geenē wortel in
 hemseibē maer is ongestadich: en als daer verdruch-
 ge coēt oft verbolgnige om het woort so wort hy ter-
 2. stont geergert. **E**nde die onder de doornen besaeyt
 is dat de gene die dat woort hoort maer de sorchbul-
 dicheyt deser werelt / en verleydinghe des rijkdoms
 versmachien dat woort/ ende het wort onbruchtbaer.
 3 En die inde goede aerde besaeyt is d; is de gene die
 d; woort hoort en d; staet/ en eyndelic bruchtbaer is/ en
 d; aecht deen hōdert/ dāder tsestich/ en dānder dertich.
 4 En ander gelijckenisse heeft hy haer voór gelept/ seg-
 gende: Het Conincrycke der hemelen is gelijc een men-
 sehe die goet zaet in ijnē acker gesaeyt hadde.
 5 En als de menschen sliepen/ quam zyn vāt/ en zaep-
 de oncrupst midden inde tarwe/ ende ginch wech.
 6 En als het crupt opgetwassē was/ en vrucht d; oech/
 doe sachmen oock dat oncrupst.
 7 Doe gingen de dienstknechte des hushēerē en sen-
 den hē: Heere/ en heb dy niet goet zaet in uwē acker ge-
 saeyt/ Dan waer heeft hy dan dat oncrupst.
 8 En hy seyde tot hen: De vantsche mensche herse d;
 gebaen: En de dienstknechten senden tot hem: Wildy
 dan dat wy gāen/ ende dat versamelen?
 9 Hy seyde: Neē/ op d; ghy dat oncrupst vergaderēde
 niet oock te gelijche de tarwe wt en pluckt.
 10 Laetse beyde te samē opwassen tot dē oogst: en inden
 tijt des oogst sal ic tot de maepers s. ggē: Agadert eerst
 dat oncrupst/ ende bāndet in buffelen om te verbrāden:
 maer de tarwe begadert in mijn schuere.
 11 En ander gelijckenisse heeft hy hē voór gelept/ seg-
 gende: Het Conincrycke der hemelē is gelijc eē mostert/ aet
 d; wele eē mēsche heeft genomē en in zynē acker gesaeyt.
 2 Het welcke het minste is onder alle de zaaden: Maer
 wāneer t opgetwassen is/ dā isser het grootstē onder de

mat. 4. 15
 Luc. 8. 1
 Wreleg-
 ginghe
 der ghe-
 lijcke-
 nisse.

Sorch-
 fuldichz.
 rijkdom
 mat. 19
 mar. 20.
 23.
 Luc. 18. 24
 1. tim. 6. 9
 Gelijcke
 nisse van
 den on-
 crupde.
 of d; anck

mat. 4. 30
 Luc. 13. 8

moes

- Maescrupde en het wort eē Boom/a so dat de Vogelen des hemels comen/ ende nestelen in zijne Tacken.
- 33 Een ander gelijkenisse sprac hy tot hen seggende: p
het Coninckrijcke der hemelen is gelijc eenen Deessem
welcken een Drouwe nam/ ende verberch he. n in dype
maren. Meels tot dat het al ghesuert was.
- 34 Alle dese dingen heeft Jesus tot de scharen gespro-
ken in ghelijkenisse: en sonder gelijkenisse en heeft hy tot
hen niet ghesproken.
- 35 Op dat verbult wo: de dat gesproken is door de Pro-
phet seggende: Ic sal minen mont open doen in ge-
lijkenissen ic sal wtsprieken dat verborghen is geweest
van den beghine der werelt.
- 36 Als nu Jesus de scharen gelaten hadde/ quam hy in
hups/ en zijn Discipulen quamen tot hem segghende:
berclaert ons de gelijkenisse vaden oncrupde des ac-
kers. En hy antwoordende heeft tot hen geseyt: Die
dat goede zaet: aept is de Sone des Menschen.
- 37 Welcker is de Werelt en het goede zaet: sijn de kin-
deren des Coninckrijcs / en het oncrupde sijn de kinderen
der boosen.
- 38 De vyant dese zaet is de duivel. (De Dogst is de
volepndinge des werelts. De Maepers sijn de Enges-
len. Geliicker wijs dā het oncrupde vergadert/ en niet
hyer verbrant wort: also salt oec inde volepndinge de-
ser werelt gheschieden.
- 39 De Sone des menschen sal zijne Engelen senden/ en
[sy] sullen wt: zinnen Coninckrijcke vergaderen alle er-
ghernisse/ ende de ghene die ongherechtigheyt doen.
- 40 En sullen se inden vierigen Oven worpen/ t daer sal
weeninge sijn/ ende knersselinge der tanden.
- 41 Dan sullen de Recheveerbige blincken/ ghelijc den
Sonne int Coninckrijck hares Vaders. Wie doze heeft
om te hoozen die hooze.
- 42 Wederom da Coninckrijck der hemelen is gelijc eenē
schatte inde Acker verborghē/ welckē eē mēsche vant/ en
berchde/ en dā blyschappe die hy daerin hadde eginc
ende vercocht al wat hy hadde/ en cocht dien Acker.
- 43 Wederom/ het Coninckrijck der hemelen is gelijc eenē
Coopman die schoone peerlen sochte.
- 44 De welcke/ als hy eē costelike [Peerle] gebōdē hadde

glnck

gine ende vercochte al wat hy hadde/ende cochte dien.

7 Wederom dat Coninckryck der Hemelen is gelyck een Herte dat geworpen is inde Zee/en allerley maniere van Visschen versamelt.

8 Het welcke als het vol was/de Visschers opgetogen hebbē aen den Oever/en sittende/hebbē sy wtgelesen/dat goede in hare vatē/maer het quade wierpē sy wt.

9 Also salt inde volepdinge der Werelt wesen:de Engelen sullen wtgaen/en de boose midden wt de Rechtveerdighe wtsejeyden.

10 Ende sullen se inden byertghen Oben worpen:en daer sal wesen weeninghe ende knerselinghe der tanden.

Ende Jesus seide tot hen:Hebt ghy dit al verstaen? Sy seiden tot hem:Ja Heere.

11 En hy seide tot hen:daerom een pegelijck Schriftgeleerde: tot den Conincklike der Hemelen geleert/is gelyck eenen huyshere/die wt zijne schatte nieu ende out voortbrengt. a Ende het is gheschiet/ als Jesus

dese ghelijckenissen volepnt hadde/toech hy van daer. 12 En gecomen in zyn Vaderlant/ leerde se in hare vergaderingen so dat sy haer verschietē/en seiden:Van waer comt desen dese wijsheyt/ende dese crachten?

13 Is dese niet de Sone des Timmermans?en is zyn moeder niet genaemt Maria?ende zyne broeders Jacobus ende Joses/ende Simon ende Judas?

14 Ende zyne susters en zyn sy niet alle by ons?Van waer comt dan desen dit alles?

15 En sy waren aen hem gheergerr. Maer Jesus seide tot hen: 16 Een Propheet en is sonder eere dan in zyn Vaderlant:ende in zyn hups.

17 Ende hy en heeft daer niet veel crachten gedaen om haers ongheloofs wille.

18 Ende hy en heeft daer niet veel crachten gedaen om haers ongheloofs wille.

19 Ende hy en heeft daer niet veel crachten gedaen om haers ongheloofs wille.

Dat xiiij. Capittel.

1 Na dat Joannes doot was/bermenichsalvicht Jesus de vyf brooden ende twee visschen/ 25. daerna wandelt hy opt water/27. ende bekendt zijnde van velen Gods Sone te zyn/35. gheeft velen cranken gesont heyt.

TE dier tijt hoorde a Herodes de Viervorst het geruchte van Jesu.

En seide tot zijne knechte/dese is Joannes de Dooper:hy is opgestaen vanden dooden/en daerom wercken de crachten in hem.

De gelijck
kenisse
banden
Herte
wort wt
gelept.

p. Mat. 8. 1
nde 13. 42
ende. 22. 13

3 Of/in het
Coninckryck

a. Mar 6. 1
Luc. 4. 16/

Et Propheet
wert ver
licht in
syn Wad
lant en in
syn hups
b. Mar 6. 4
c. Mar 6. 4
Joan 4. 44

Mar. 16. 5
Herodes
tozdeel
van Jesu

Want

om 16.18
Luc. 7.19
Waerō
Joānes
ghevan-
ge was
Ier. 1.
ut 21.20
mar. 6.11
en. 6.22.
ege 40.2.
Ist 24.30

Joānis
woort of
hooft.

mat. 6.31

Luc. 9.10

Joā 6.5

St. int.

mar. 6.3

Luc. 9.1

Joā 6.5

net vijf

brooden

en twee

vischen

wo. der

vijf die

en ma-

nen her-

act.

in. 109.1

3 bWāt herodes hadde Joannem gebangē: en gebō-
de en inden kercker geset om herodias de huysvrou
we philippi zins broeders.

4 Wāt Joannes seide tot hē: het en is unier geoor-
looft haer te hebben.

5 Ende hy begeerde hē te doode: maer hy vreesde het
volck: want sy hielden hem voor een p̄opheet.

6 qEn doe herodes geboorten dach gehouden wert
dāst herodias dochter in het middē en het behaechde

7 herodi. Waerō hy met seide beloofde haer te geven
wat sy begeeren soude.

8 En sy te vorē onderwesen van haer moeder seide:
geeft mi hier een schotel het hooft Joānis des Doo-

9 pers. En de Coninc wert droevich nochtans om den
tedt en de gene die met hēter Tafel saten geboort hīt

10 haer te gheben. Ende sant de [Scherprechter] ende
onthaefde Joannem inden kercker.

11 En in hooft wert gebracht in eē schotel en dē doch-
terken gegeven ende sy droecht tot haer moeder.

12 Doe in zijne Discipulen toegae en hebben het lie-
haem wē h genomen ende begraven: ende gingē ende
bootschaprent Jesu.

13 qDoe Jesus d; hoorde: weer hy vā daer henē te sche-
pe tot een woeste plaetse alleene en als dā: de scharen

14 hEn Jesus w; gaen sach veel volck en wert beweecht
met barmherticheit over hen en heelde hare cranckē.

15 En doem nu late gewordē was quamen zijne Disci-
pulen tot hem en seide: Dese plaetse is woest ende de

dach is nu boorgegaen laet de scharen gāe dat sy gāe
inde dorpen ende henselden spijse coopen.

16 Maer Jesus seide hen: Sy en hebben geenē noot
wech te gaen si ggeeft ghy hen te eten.

17 Ende sy seiden tot hem: wy en hebben hier niet dā
vijf brooden ende twee vischen.

18 Doe seide hy: Brenge mi die hier.

19 En als hy dē scharen geheetē hadde op het gras te
sitzen ende de vijf broode en de twee vischen genomen

hadde sach hy op na den hemel in en dācte en als hy
de brooden gebroek hadde gaf hyse dē Discipulen: en

de Discipulen gaben se den scharen.

Ende

10 En sy aten alle ende werden versat: en sy namē op
het overschot der brocken twaelf volle korben.

11 Ende die daer gegeten hadden waren ontrent vyf
duysent. Marc behalve de Vrouwen en de kinderen.

12 Ende terstont dwanck Jesus sijne Discipulen int
schipken te elminē ende boor hem over te vare de wy-
le hy de scharen van hem liet.

marc 6. 43
Joa. 6. 17.

13 Als hy nu de schare van hem gelaten hadde ginc
hy op den Berch allene om te bidden. En doe het nu
laet gewo. den was was hy daer alleen.

Chri-
stus bide
alleen

14 Ende het schipken was nu midden inde Zee ghe-
quele vande baren: want de wint was hen teghen.

marc 6. 46
Joa. 6. 15.

15 Ende te vie der wake des nachts ginch Jesus tot
haer wandelende op de Zee.

De Apo-
stelen ly-

16 Ende doe hem sijne Discipulen sagē op de Zee wan-
delen werden sy beroert segghende: Het is een schijn-
sel ende keerffchen wt van breefe.

den noot
in de
Zee.

17 Maer terstont sprackse Jesus aen segghende: Hebt
goeden moete ick ben en breef niet.

18 Doe antwoorde hem Petrus en seyde: Heere indien
ghy dat zijt so gebiet my tot u te comen op het water.

19 En hy seyde: Coemt. En Petrus wt het schipke ge-
teeden wandelde op de wateren om tot Jesum te gaē.

20 Maer den stercken wint liende breefde hy ende als
hy begast te sincken riep hy seggende: Heere behoede
my.

Ende terstont Jesus de hant wtstekende heeft hem
aen gegrepen ende tot hem gesept: Ghy clepungeloo-
ge waer toe hebt ghy gewarckelt.

En doe sy int schipken gegaen waren stilde de wint.

Ende die int schipken waren quamē en baden hem
aen seggende: Warachtelick ghy zijt Gods Zone.

21 Ende als sy over gescheept ware quamē sy in het
lant Genesareth.

marc 6. 54

Ende als de mannen van dier plaetse hem bekende
sonden sy in dat geheele omleggende Lant en brachten
tot hem alle de onghesonde.

Ende baden hem dat sy alleenlick zijns cleedes ro-
ken mochten en ble hem raecten werden gesont.

Dat xii. Capittel.

Christus verdoemt de gheboden der menschen / en haer gepustheyt /
7 bewysende wat de mensche ontespicht / 22. verlost de dochter des

C

Cana

mar. 7. 16
Men-
schen
geboden

dero 22. 7.

deut. 5. 15

Exh. 6. 2

dero 21. 17

leb 20. 6

den. 20

Sp leer

den dat

het be-

ter was

Gode

gaben te

geben

dan zyne

Guder

te hel-

pen.

oma 7. 13

1 Tim 4. 1

es 29. 13

es 33. 31

Ma 7.

Col. 1. 18

Mat 7. 6

gart. 13

rom 14. 17

Tit. 1. 15

1 ioh 15. 2

Jer. 5. 38

ies 42. 19

Lut. 6. 30

Callanet, cper v. onwe 32. ende v. tjae di vier dwp sem j. Wan
nen niet seiden broden ende wepuch visschen.

De a quamen tot hem de Schrif. geleerden ende
Pharizeen van Jerusaleem seggende:

2 Waerom overtreden ulve Discipulen de inset-
tinge der Ouderen: want sy en wasschen haer handen
den niet/ als sy hoot eten.

3 hy antwoorde/ ende sende hen: Waerome overtre-
ghy oock dat gebodt Gods/ doot ulve Insettinge?

4 b Wat God heeft geboden seggen: Eeren ulve Va-
der ende ulve Moeder. Ende wie zynen Vader oft zyn
Moeder bloeckt die sal de doot steruen.

5 Maer gy segt: so wie daer sent tot zyne Vader of to
zyn moeder: So wat gabe van my gheoffert wort/ sa
u te nutte comen/ [die doet wel/ jeh en sal zynen vader
noch zyn moeder niet eeren.

6 q Ende ghy hebt Gods gebodt te niere gemaect/ om
7 ulve Insettingen. Ghy ghedepnsde wel herse Esai-
as van u ghepropheetert segghende:

8 r Dit volc comt mi by met den monde/ ende eert my
metten lippen/ maer haer herte is verre van my.

9 Maer te bergees ceren sy my/ flectende voer lecrin-
ghen geboden der menschen.

10 Ende als hy de schare tot hem geroepē hadde/ sende
hy hen: hoort ende verstaet/

11 Wat ten monde ingaet/ en ontrenicht den mensche
niet: maer wat ten monde wtcomt/ dat ontrenicht de
12 mensche. Ende zyne Discipulen bycomende senden
hē: hebby niet bekent dat de pharisee dit woort hoo-
rende/ geerget zyn gewest?

13 hy antwoorde/ ende sende: b Alle plantinghe die mijn
hemelsche Vader niet gheplant en heeft/ sal wtgeroyt
worden.

14 Laetse [baren] sy zyn blinde Leprosie der blinden
ende indien de een blinde den anderen blinde leydet/ so
sullen sy beyde inde gracht vallen.

15 Petrus antwoordende sende tot hem: Verlaert ons
dese gelijkenisse.

16 Jhesus sende: Zyt ghy oock noch sonder herstant?

17 En verstaet ghy noch niet/ dat so wat ten monde in-
gaet/ dat het tot den buick ingaet/ ende wordt in den

stoel

noelganck wtgheworpen.

8 Maer dat en monde wtcomt/ dat coët wt het herte/ ende dat onreynicht den mensche.

9 Want wt het herte comen boose gedachten moort/ overspel hoereren/ dieverij/ valsche getuygenisse/ lasteringen. Dese zijnt/ die de mensche ontreynigen: maer niet ongewassen handen te eten dat en ontreynicht de mensche niet.

1 Ende Jesus van daer gaende/ is gheweken tot den aeynden Tyri ende Sidonis. Ende siet een Canaaneetse vrouwe (van die eynden wtgegaen) riep seggende tot hem: Heere Dabids Sone/ ontfermt u mijner/ mijn dochter is deerlick vanden Duivel gequelt.

3 Ende hy en antwoorde haer niet eē woort. Doe zijn zijne Discipulen toegetreden/ ende hebben hem gebeyden seggende: Verlaetse/ want sy roept ons na.

4 Maer hy antwoordende seide: mi Jc en ben niet gesonden dan tot de verloren schapen des huys Israels.

5 Ende sy quam tude acubat hem/ segghende: Coemt my te hulpe.

6 Maer hy antwoorde ende seide: Het en is niet goet heere Broot der kinderen te nemen ende den hondkens toe te worpen.

7 En sy seide: Ja Heere: Want de hondkens eten bā de broeckens/ die van haerder Heeren Tafel vallen.

8 Doe antwoorde Jesus/ en seide tot haer: O vrouwe/ groot is u geloofe/ u geschiede gelijc gy wilt. En haer dochter is gesont geworden van dier uren aen.

9 En als Jesus van daer gegaen was/ quam hy by de Galileische Zee: en clam op eenen Berch en sat daer neder.

10 Doe quam men vele scharen tot hem/ brengende mercken creupelen/ blinde/ stomme/ lamme/ ende veel adere: ende wopen se vooz de voeten Jesu/ Ende hy heeldese.

So dat de scharen haer verwonderde/ siende de stomme spreken/ de lamme gesont/ de creupelen wandelende/ ende de blinde siende: ende sy priesen den God Israels.

11 En Jesus zijne Discipulen roepen/ seide: Ic worde beroert met barmherticheit over de scharen: wāt sy nu dī dāgen by my gebleve/ en hebben niet te eten/ ende ick en wilse niet vastende laten gaen op de

wat den mensche ontreynicht.

Matth. 5
Jer. 17. 9
Job. 14
Luc. 7. 24

De Canaaneetse vrouwe.

Christus den Joden gesondē.
Mat. 10. 6

Matth. 11. 2
Luc. 7. 22
Esa. 29. 18

omar. 8. 1

sy op den wech niet en beswymen.

33 Ende zijne Discipulen seiden tot hem: van waer
 34 re schare te q spijzen? En Jesus seide tot haer: Hoe
 35 veel brooden hebt ghy? Sy seiden: Seuen ende wep-
 36 nichel Viskens. Doe gheboodt hy de scharen neder te
 sitten op der Aerden.

36 Ende de seuen brooden ende de viskens ghenomen
 hebbende q danckte hy ende bracke ende gafse synen
 Discipulen ende de Discipulen gaben se den volcke.

37 Ende sy aten alle: ende werden ruerfaet ende sy na-
 men op dat bande brocken ober gebleven was seuen
 volle korben.

38 Ende die daer gegeten hadden waren vier duysent
 mannen sonder de vrouwen ende kinderen.

39 Ende als hy de scharen hadde ghelaten trat hy in
 een schipken ende quam inde palen Magdala.
 Dat xvi. Capittel.

1. De pharizeen die teechē begaeren / 4. sal het teechē van Ionas gegeuen
 worden / 6. der welker leeringe verdoemt is / 13. De Discipulen helghen
 Christus / 18. die de Semperie macht geuende. 21. syn liden voorsept
 ende belofst hi edanck sy syn moer / die hem willen volgen / 27. voorse-
 ggende vork syn laetse voorsemsle.

mat. 12. 39.
 mar. 8. 12.
 luc. 11. 29.
 jon. 6. 30.
 dnt. 12. 43

mar. 22. 39

jon. 2. 1.

Deesse
 der pha-
 rizeen.
 mar. 8. 13
 luc. 12. 1

I E Nde a als de Pharizeen ende Sadducee daer ge-
 comen waren so verfochten sy hem begerende dz
 hy hen een teechē wt den hemel woude thoonen.

2. Daer hy antwoorde en seide tot he: Des abonts
 segt ghy: Schoon weder want de hemel is root.

3. En des morgens segt ghy: Vede ontweder want
 de hemel is root ende doevich. Sy gepeynsde com
 ghy het aensichte des hemels onderscheyden ende en
 cont ghy de teckenē der tijden niet onderscheyden.

4. Het hoose ende ober spelige geslachte stert een teec-
 ken: maer hemiedē en sal gheen gegeuen worden dan
 dat teekend Ionas des Propheten. Ende hy verliet se
 ende ginc wech.

5. Ende doe zijne Discipulen op de ander zijde geco-
 men waren hadden sy vergeten brooden mede te ne-
 men. Ende Jesus seide tot haer: liet toe en wacht
 u banden deesem der Pharizeen ende Sadduceen.

7. En sy overlepdē onder malcanderē seggēde: het is
 om dat wy geen brooden mede ghenomen en hebbe.

Ende

8 En Iesus dat bekennen seide: Ghy cleyn geloobi-
ge/wat oberlegt ghy onder malcanderen/dat gy geen
brooden [mede] genomen en hebt.

9 Verstaet ghy noch niet? noch en gedencckt ghy niet
vande vijf brooden/gegeven onder vijf dunsent [man-
nen] ende hoe veel korben ghy op naemt.

mat. 4. 17
mar. 6. 38/
luc. 9. 13/
Joan. 6. 9
mat. 15. 3

10 Noch der seuen brooden/gegeven onder vier duns-
sent [mannen] ende hoe veel korben ghy op naemt.

Hoe/en verstaet ghy niet/dat ic u vanden broode n;
gesept en hebbe dat gy u wachten souc vanden deesse
der Pharizeen ende Sadduceen.

11 Doe verston den sy dat hy niet gesept en hadde/dat
sy haer souden wachten vanden deesse des broots/
maer vande leere der Pharizeen ende Sadduceen.

12 Ende doe Iesus gecomen was inde deelen Cesarie
Philippi/v; aechde hy zijne Discipulen seggende: Wie
seggen de mensche dat ic ben/de Sone des menschen?

mar. 9. 27
luc. 9. 18.

13 Sy seiden: " Sommige Joannes den dooper: so-
mige Elias/somige Jeremias of een vande Propheten.

14 Hy seide tot hen: Maer wie seght ghy lieden dat ic
ben? Simon Petrus antwoorde/ende seide: Ghy
zijt Christus de Sone des levendigen Gods.

mat. 14. 11

15 En Iesus antwoorde seide tot hē: salich zijdy Si-
mon/Jona sone/wat vleesch en bloet en heest u d; niet
geopenbaert/h maer mijn Vader die inde hemelen is.

Waar
voor
Christus

16 Ende ic segge u ooc/ldat ghy zijt Petrus/ende in op
desen Petra/sal ick mijn Gemeente timmeren/o en de
poorten der hellen en sullen se niet overweldigen.

Christus ge-
houden
was vā
de volc-
ke.

17 En ic sal u de sleutelen des Conincrijcs der hemelen
geven: en wat ghy binden salt op der Aerden/dat sal
inden hemel gebonden wesen: Ende wat ghy ontbin-
den sult op der Aerden/dat sal in den hemel ontbonden
wesen.

Joan. 6. 69

18 Doe verboot hy zijnen Discipulen dat zijt niemā-
den seggen en souden dat hy Iesus die Christus ware.

Christus is
de sone
des Gods.

19 Dan hier rijt aen begonst Iesus zijnen Discipulen
te kennen te geven dat hy moeste gaen na Jerusalem
ende vele lijden vande Ouderlingen ende Overprieste-
ren ende Schriftgeleerden/ende geboot worde/en ten
derden dage opgeweet worden.

mat. 21. 25
Joan. 4. 1
1. Cor. 3. 11
n. Dat is/
st. en ofte
steencorse.
o. Es. 33. 20
pnt. 18. 18
mat. 17. 21
mar. 8. 31/
ende/9. 13/
luc. 9. 12/
enbr. 31.

20 En de Petrus hem bejiden genomen hebbende be-

Euangelium

Cap. xvj.

ezsa 9.22
of / ver-
laet /

intro. 38

mar. 8.34

luc. 9.22.

mat. 39

mat. 8.38

luc. 4.24.

joa 12.25

psa 49.9

mar. 8.37

mat. 24.

30

psa 65.13

zom. 2.6.

2 cor. 5.11

amar. 9.1

luc. 9.27.

amar. 9.2

luc. 9.28.

De ver-

anderin-

ge Chyl-

sti.

Chyl-

stus de

liebe

Sone

moet ge

hoort

woorden.

binata. 17

Wael. 11

Col. 1.13.

Esa 42.1

en 3.22

den. 18.1

gonst hem te straffen segghende: Heere werst u gge-
23 nadich / dit en sal u gheenins geschieden. Maer hi
keerde hem om en seyde tot Petrum: wijet wech van
my Satana want eghep zyt my hinderlich: want ghy
verlinner niet dat Gods is: maer dat der menschen is
24 Doe seyde Jesus tot syne Discipulen: So my vernat
wilt naecomen die versake hem seiven: ende neme syn
25 scrijve op: ende volge my na. Want so wie syn leuen
wil behouden die salt verliesen: maer wie syn leue ver-
liesen sal om mynne wille die salt binden.
26 Want wat wort een mensche geholpen of hy de ge-
heele werelt wone ende syn ziele verliest: Of wat sa-
een mensche gheuen daer hy syn ziele mede verlosse:
27 Want de Sone des menschen sal comen inde heer-
licheit syns Vaders met syne Enghelen: ende da sal
hy eenen pghelick verghelden na synen werken.
28 a Doo: waer segge ic u daer syn sommige vā die hier
staen die de doot niet smake en sulle tot dat so de So-
ne des menschen sullen sien comen in syn Conintrycke
Dat xvj. Capittel.

2. Jesus wort verandert doo: hy nam syne Discipulen: 10. sep-
teba: Joannes is Elias: 14. geneest de maenliche: 20. versta-
ende de cracht des geloofs: 22. en syn doot en opstainge doo
seyt hebbende. 24. betael tribuut doo: hem en too: Petrum

1 Ende a na ses dagen nam Jesus Petrum en Jaco-
bum ende Joannem synen broeder / ende leydesen
wech alleen op eenen hooghen berch.
2 Ende hy is verandert geworden doo: hen ende syn
aensicht wert blinkende gelijc de Sonne: en syn clee-
deren: syn wit geworden ghelijc het licht.
3 Ende liet van hen werden gesien Moses ende Elias
4 met hem spreken. Doe antwoorde Petrus ende sey-
de tot Jesus: Heere het is goet dat wy hier: syn so ghy
wilt laet ons hier drie Tabernaculen maken u eenen
ende Moses eenen: ende Elie eenen.
5 Doe hy noch sprekende was: liet en lechtige wolcke
beschaduwede: en liet een stemme wt de wolcke seg-
ghende: Dese is mijn wel liebe Sone inden welken
ick mijn welbehaghen ghenomen hebbe: hoort hem
6 Doe dit de Discipulen hoorden: vielen sy op haren
aensichten ende vreesden seer.

7 Ende

7 Ende Iesus quam ende raectese seggende tot hen:
Staet op ende en breeft niet.

8 Ende doe sy hare ooghen op gheheuen hadden/en
saghen sy niemant dan Iesum alleene.

9 Ende doe sy den berch neder gingen geboot hy hē
seggen: En segt niemant dit ghesichte tot dat de Sone
des menschen van den dooden opstaet. Ende sijne
Discipulen vraechden hem segghende: Wat segghen
dan de Schryfgeleerde dat Elias eerst comē moet?

10 Ende Iesus antwoordende seide hen: Elias sal wel
eerst comen ende sal alle dinghen te rechte brenghen.

11 Maer ic segghe u dat Elias nu gekomen is ende sy
en hebben hem niet ghekent: Maer sy hebben g hem
gedaen wat sy wilden: Also sal oec de Sone des men-
schen van hen lijden. Doe verstondan sijne Discipulen
dat hy hen van Ioanne den Dooper seide.

12 Ende als sy tot de schare gecomen ware quam tot
hē een mensche ibuyge[n] [booz] hem de knien seggen:
13 Heere ontfert u over mijnen Sone want hy is mae
sieck ende woxt deerlijck ghequelt so dat hy dickwils
valt int byer ende dickwils int waeter.

14 Ende ic hebbe booz uwe Discipulen gebracht maer
sy en hebben hem niet comen genesen.

15 Ende Iesus antwoordende seide: Ongeloobich en
verkeert gellachte hoe lange sal ic met u wesen: hoe lā-
ge sal ic u lijden: brenghen my hier.

16 Ende Iesus strafte k den Dupbel en hy ginc wt van
hem: ende het kind wert ghesen van diert uen aen.

17 Doe ghinghen sijne Discipulen tot hem alle en ende
seiden: Waeromme en conden wy hem niet wroch-
ten?

18 Ende Iesus seide tot hen: Om w's ongheloofs wil-
le: want boozwaer segghe ick u dat indien ghy ghe-
loobe hebt so groot als een mostaert: aet ghy sult tot
desen berghe seggen: Gaet henen van hier derwaerts
ende sal gaen ende niet en sal u onmogghelijck wesen.

19 Maer dese aert en baert niet wt dan dooz bidden
ende vasten.

20 Ende doen sy o in Galilea verkeerden seide Iesus
tot hen: Hier sal gheschieden dat de Sone des men-
schen sal overgelevert worden inder menschen handen.

mar 6.9
luc. 1.37.
emat 9.11
fmal. 4. 5
mar 11.13
luc. 11.13.

3. 1. 1. 1.

mar 9.17
1. 1. 1. 1.
luc. 1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.

De ma-
siecke
woxt ge-
uesen.

Der A-
postelen
ongeloo-
be woxt
gestraft.
Gr. hem/
noe de
Dupbel.

much wt.
mar 9.28
nat. 21.23

mar. 16.
: 2.

1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.

p. Een Di-
dragma
was ontfer-
het vijfte
deel eenes
Franscher
croone/na
der geleerde
rekeninge/
en het was
by den Jo-
den en half
sikel welc
de Joden de
Heers mos-
ken geben.
Ez. 10. 13.
Maer nu
namen des
keplers ge-
oefenes
de/ dat gel-
de en sijn
tinghe.
quint. 22. 2
en sijn
was by
dragma.

De mee-
ste int
Coninc-
rijckede
hemelen.
amar. 9. 2.
Luc. 9. 49.
bmar. 9. 14.
1 Cor. 14. 20.
Dormo-
dieheyt
1 Jac. 4. 10.
1. Pet. 3. 6.
bmar. 9. 3.
Luc. 9. 48.
Roar. 13. 20.
Erghen-
nisse.
amar. 8. 4.
Luc. 17. 2.
1. Cor. 13. 1.
moulenste-
ge. 1 Cor. 13.

23 Ende so sullen hem dooden en te derde dage sal hy
opgewect werden. Ende so zijn seer bedroeft geuorde
24 Ende als sy gecome ware te Capernaum/ doe gin-
gen tot Petrum/ die dat Dragma ontfinghen ende
seiden hem: V Meester/en betaelt hy het Dragma
25 niet. Hy seide: Ja. Ende doe hy in hups gecomen
was/ hoor quam hem Jesus/ ende seide: Wat dunet u
Simon/ de Coninghen der Aerden van wien nemē sy
Tol oft Schattinghe/ Van haer kindereu/ oft van de
huernde/

26 Petrus seide hem: bande huernde. Doe seide hem
Jesus: So sijn dan de kinderen vry.

27 Maer op dat wyse niet en ergeren so gaet uenē tot
de zee ende worpt den angel: en den Disch die eerst op-
comt dien neemt/ en als ghy zijnen mot sult op gedaē
hebben/ sult ghy eenen Starer binden/ dien neemt/ en
geefden hoor my ende u.

Dat xviij Capittel.

Christus berinaent de zyne tot vortuordicheyt/ 8 verbiēt pe-
maet te ergerē. 10. toom waer soze God hoor de zyne vrecht
15. En geest en wyse om de sondaers te straffen inde Gemeen-
te/ 18. ende macht om te binden ende te ontbinden. 23. de vooē
by een gelijckenisse alle eygen wyake.

1 **T**adler seluer uren gingen de Discipulen tot Je-
sum/ seggende: wie is de meeste int Conincrycke
2 der hemelen. En Jesus een kindeken tot hem
geroepen hebbende/ stelde dat midden onder haer/
3 En seide: Doo/ waer segge ic u/ b te sy dat ghy u be-
keert/ ende wort als de kindeken/ so en sult ghy in
het Conincrycke der hemelen niet comen.
4 Daerom soo wie hemseiben vernedert gelijck dit
kindeke/ is dese is de grootste int Conincrycke der he-
melen. Ende so wie sult een kindeken ontfangt in
mijnē Name die ontfangt my.
5 En so wie een van desen cleyenen die aē my geloos-
ben/ verergert het ware hem beter dat eenē s grooten
moulensteen aen zynē hals gehangē worde/ en dat hy
verdroncken worde inde diepte der Zee.
7 Weer der werelt vade ergernisse: g want het is noot-
dich datte ergernisse comen: Nochtan s wee die mē-
sche/ hoor den welcken ergernisse coemt.

8 Indien uwe hāt / oft uwe boet u ergert / sijtse af /
ende woypse wech van u want het is u beter tottē le-
ben in te gaen creupel oft lam zijnde / dan twee handē
oft twee voeten hebbende in dat ewige byer gewor-
pen te worden.

h Deut. 15. 6
Mat. 3. 50
Mar. 9. 43
Rom. 16. 17
Of maerke
te strycke
len.

9 Ende so uwe ooge u ergert / steectse wt / en woypse
wech van u want het is u beter met eender ooge tottē
leben in te gaen / dan twee oogen hebbende in dat hel-
sege byer geworpen te worden.

10 Siet toe / dat ghy niet een vā desen cleyne en veracht:
Want ic segge u / si dat hare Engelen inde hemelen al-
tijt sien het aensicht mijns Vaders / die inde hemelē is.

Psalm. 1. 8

11 Want des menschen Sone is ghecomen om salte-
te maken dat verloren was.

Luc. 19. 10
Mat. 13. 3

12 Want dienet u / of een man hondert schapē heeft / en
een vanden selven verdwaelt is / en sal hy niet de negē
en negentich verlaten / ende gaen op de bergen om het
dwalende te soecken.

13 Ende in diē het geschiet / dat hy het vint / hoorwaer
segge ic u / hy verblift hem meer daer oet / dan oet de
negen ende negentich die niet gedwaelt en hebben.

14 Also en ist niet den wille ws Vaders die inde heme-
len is / dat een van desen cleyne verloren gae.

Luc. 17. 37
Jaco. 3. 19
Mat. 17. 10

15 Maer indiē uwe broeder aen u sondicht / so gaet he-
nen ende straft hem tusschen u ende hem alleen / indien
hy u hoort / so hebt ghy uwen broeder gewonnen.

16 En indien hy [u] niet en hoort / so neemt noch eenen
oft twee met u / o op dat alle woort bestae inden mont
van twee oft drie ghetuyghen. Indien hy hare geen
gehoor en geeft / so segget der Gemeente / ende indiē
hy ooc der Gemeente geen gehoor en geeft / so hout
hem als een heyden ende Tollenaar.

Mat. 18. 30
Deut. 17. 6
Joan. 8. 17
1 Cor. 13. 1
1 Tim. 10. 28
1 Thes. 5. 8
2 Cor. 13. 8

17 Voorwaer ic segge u / wat ghy op der Aerden bind-
den sult / dat sal inden hemel gebondē worden / en wat
ghy op der Aerden ontbindē sult / dat sal inden hemel
ontbonden wesen.

Mat. 16. 19
Joan. 20. 23

18 Wederomme segghe ick u / dat soo daer twee onder
u eens sijn op der Aerden / van eenich dinc dat sy be-
geeren sullen / dat sal hen geschieden van mijnen Vader
die inde hemelen is.

Voor de
broeder
bidden
om ghe-
nade.

19 Want waer twee of drie vergadert sijn in mijne Na-

Mat. 24. 13

Den be-
keeren-
den vroe-
der
moetmē
altijt ver-
gheben.
Luc. 17. 4
Mat. 6. 14
Marc. 11. 25
Col. 3. 13.
Ep. 2. 8.
en Mar. 5
25.

me/daer ben ick midden onder henlieden.
21 Doe trat Petrus tot hem/en seide: Hoe menichmael
sal ic mijne vwoeder vergeben/als hy aen my sal sonde-
22 gen: tot sehemmael? Jesus seide tot hem: ic en segge
u niet tot sehemmael/maer totb seventichmael sehemmael.
23 Dacommē is het Coninckrijcke der hemelen vergele-
ken eenen Coninc die daer rekenfchap met zijnen die-
24 naren houden wilde. En doe hy begoft te rekenen/
wet hem een schuldenaar toegebracht die hem schul-
dich was thien dapsent Talenten.
25 Ende als hy niet en conde betalen/beval zijn Heere
datmen hem soude vercoopen/ende zijn wijf/ende zijne
kinderen/ ende al wat hy hadde/en de schult betalen.
26 So viel dā de dienstknecht neder/en aanbade hem/
seggende: Heere weest lanckmoedich over my/en ic sal
27 u al betale. En de Heere deses dienstknechts veroert
zijnde met barmherticheyt heeft hem los ghelaten en
de schult quijt ghescholden.
28 Maer als de dienstknecht wtgegaen was/ heeft hy
geboden eenen zijner mededienstknechten die hē hon-
dert penningen schuldich was: dien greep hy/en track
hē by der helen seggende: Betaelt dat gy schuldich zijt.
29 So viel dan zijn mededienstknecht voor zijne voeten
neder/ende badt hem/seggende: Weest lanckmoedich
over my/ende ich sal u al betalen.
30 Ende hy en wilde niet/maer ginc/ende wierp hem in
den kacker/tot dat hy de schult soude betaelt hebbe.
31 Als zijne mededienstknechte gien hadden dat daer
geschied was/zijn sy seer bedroeft geworden/en als sy
gecomen waren/verclaerden sy haren Heere al dat ge-
32 chiet was. Doe riep hem zijn Heere/ende seide hem:
Ghy hoose dienstknecht/ alle dese uwe schult heb ic u
33 quijt ghescholden om dat ghy my gebeden hebt. Wes-
hoortet gy ooc uwes mededienstknechts n: te ontferme/
34 gelijc ic ooc uwer ontfermt hebbe? En zijn Heere too-
nich zijnde/leerde hem den Dinders over/tot dat hy
35 alle de schult soude betaelt hebbe. p Also sal ooc mijn
hemelsche Vader u lieden doen ten sy dat ghy vā her-
ten vergeeft een pegelijck zijnen Vwoeder: syn misdaet.

Dat xix. Capittel.

Jesus leet om wat onsahe het wof mach verlaten wezen/ 10. en da-

hemsel-

Mat. 6. 15
Marc. 11. 26
Jac. 2. 1

hem selbē conne onthoude/ en gawe Gods 18/14. hy ontfangt de cleyn-
kinderkens/ 18 en de wer Gods bevestigende/ 23 bewijst hy dat de rpe-
ke seer qualic comen salich worden/ 28. n zijne Discipulen dier al ver-
laten hebben om hem na te volgen/ belofte hy het ewighe leuen.

Ende a het is geschiet doe Jesus dese woorden ge-
eyndicht hadde/ toech hy wt Galilea en qua ober
de Jordaen inde palen des Joodschen Lands. En

2bele scharen volghden hem na: ende hy hee dese daer.

3 h Doe ginghen de Pharizeen tot hem/ beproevende
hem/ ende seggende: Is het den mensche geoorloft zyn
wif te verlaten om allerley oorsake?

4 Hy antwoorde en seyde hen: En hebt ghy niet gele-
sen/ die vande beginne [den mensche] gemaect heeft/
dat hyse man ende wif ghemaect heeft?

5 e Ende seyde: Hierom sal de mensche Vader en moe-
der verlaten ende zynen wijbe aenhangen en die twee
6sullen een vleesch wesen. So en zyn hy nu niet meer
twee maer een vleesch: g Daeromme/ wat Godt te sa-
men h geboecht heeft/ dat en verscheyde geē mensche.

7 Sy seyden tot hem: I Waerō heeft dan Moses ge-
boden/ eenen Scheydbrief te geven en haer te verlaten?

8 Hy seyde tot hen: Om tws heren hardicheyt heeft u
Moses toegelaten uwe wijben te verlaten: maer van
den beginne en hebet alsoo niet gheweest.

9 k En ic segge u dat wie zyn wif verlaet/ anders dan
om hoererie en een ander trouw die doet overspel: ende
wie de verlatene trouw die doet overspel.

10 Zijne Discipulen seyden tot hem: Staet de sake des
mensche metten wijbe also/ so en ist niet goet te trouwen.

11 Hy seyde tot hen: I Alle menschen en batten dit woort
niet/ maer dient ghegheben is.

12 Wāt daer zyn in gesneden/ die van moeders lijbe al-
so gebozen zyn: en daer zyn gesneden die van de men-
schen besneden zyn: en daer zyn gesneden die henzelbē
gesnede hebben om het Conincrycke der hemelen. Wdie

13 die vaten cā/ die batet n Doe werden daer kinderkens
tot hem gebracht/ dat hy de handen op hen leggen en
bidden soude. Ende de Discipulen straften se.

14 En Jesus seyde: Laet de kinderkens/ en en verbiet
hen niet tot my te comen: want het Conincrycke der he-

15 melen behoort den sulcken toe. Ende als hy hen de
handen ovoleen hadde is hy van daer gegaen.

mar. 10. 1

Niemand

en mach

zijn wif

verlaten

dan om

over

spels wil

le.

mat. 10. 2

Ofte mis-

daet.

Gen. 1. 27

Gen. 2. 24

Eph. 5. 31

1 Cor. 6. 16

Eft aenge-

lymt woort

Gen. 7. 10

Eft ghe-

boert.

Gri. ge-

soekt.

Schept

brief.

Gen. 24. 1

Jer. 3. 1

mat. 5. 31

mar. 10. 11

Luc. 16. 18

1. Cor. 7. 10

1. Sap. 7. 21

Eft ghe-

lubde.

mar. 10. 13

Luc. 18. 15

Kinder-

kens.

mar. 16. 3

1 Cor. 14. 20

1 Petr. 2. 2

p ende

mat. 10. 27
luc. 12. 18

God al
leen goet

De gebo
den mori
men hou
den.

mat. 20. 12

Deu. 3. 17

Gen. 13. 9

leeb. 19. 17

mat. 22. 39

mat. 22. 32

Sals. 3. 14

Jaco. 2. 8

Vol

maecht.

luc. 12. 31

mat. 6. 19

1 Tim. 6. 19

Goet ver

coopen.

Schat

Pijchom

mat. 19. 23

luc. 18. 14

Pro. 12. 28

1 Cor. 13. 12

De salic

hept is

alleen va

God.

yluc. 1. 37

ende. 18. 29

Job. 42. 2.

mat. 4. 10

mat. 10. 25

luc. 5. 17

ende. 18. 8

Al verla

ten ende

Christum

volgen.

Deu. 33. 9

1 Job. 42. 12

mat. 20. 16

mat. 10. 31

luc. 13. 30

16 En liet daer trat eē tot hem en seide: goede Meester wat sal ic goets doen op dat ick het eewige leven

17 hebbe? En hy seide tot hem: wat noēt gē my goet? daer en is niemant goet dan de eenige God. Maer wil hy ten eewigen leven ingaen hou de gebaden.

18 Hy seide hem: welcke? En Jesus seide: p gē en sult niet dooden: Ghy en sult geē overspel noē: ghy en sult niet stelen: Ghy en sult geen valsche getuigenisse geve

19 Ghy sult uwen vader en uwe moeder eeren/en u wē naesten lief hebben gelijck u selben.

20 De Jongelinc seide tot hem: Alle dese hebbe ic gehouden van mijnder joncheit aen wat gebreect in p

21 noch? Jesus seide hem: So gē wilt volmaect wese gaet vercoopt al wat ghy hebt en geve den armē

22 ende ghy sult eenen schat in den hemel hebben/ende 22romt vol ht in p na. Doen de Jongelinc die woort ge

23 hoorde hadde is hy droebich wech gegae: wāt hy had 23de veel goets. Ende Jesus seide tot zijnen Discipulē:

24 Doorwaer segge ic u liede v d; een rijc [mēsche] swaer 24 lie sal in het Coninckrijck der hemelen comen.

25 Als ghyne Discipulen dat hoorden werden sp verla 25 gen seggende: Wie can dan salich worden?

26 Ende Jesus sach se aen seggende tot hen: Ende mē 26 schen is dat onmogelic p maer by God is alle dunck 27mogelic. 3 Doe antwoorde Petrus ende seide hem:

27 Sier wy hebben al verlaeten ende sijn u nagevolcht: 28 Wat sal ons dan wesen.

28 En Jesus seide tot hen lieben: Doorwaer segge ic u: 28 dat gē die in p nagevolcht sijt inde wedergeboorte/als 29 de Sone des menschen sal sittē inden Throon sijn der

29 heerlich; asult ghy lieden oec sittē op twaelf Throo 29 nen. Oordeelende de twaelf gheslachten Israels.

30 b En so wie hysen oft broeders oft susters oft ba 30 der oft moeder oft wijf oft kindere oft ackers verlaet om mijnen Name t die salt hondertfouwt ontfangen/en het eewighe leven beerwen.

31 Maer vele die de eerste sijn sullen de laetste wesen: 32 ende de laetste sullen de eerste wesen.

Wat

Dat xi. Capittel.

Dooz de gelijckenisse banden wijngaert bewijst Iesus de gheligenheyt des e. onincijcs der Hemelen / 17. booz seyt zyn doot en beleyenisse / 20. weder seyt de zyne tot het cruce / 25. de selve afstreckende van alle eer. g. ericheyt / 30. ende booz hy gaende / verlicht hy twee blinde.

Vant het Conincijcke der Hemelen is gelijc eenen huyfheere. die des morgens vroech wtginc om arbeiders te hueren in zynen

2. Wijngaert. Ende als hy met de arbeiders eens geworben was booz eenen penninc des daechs sant huse zin zynen wijngaert. En wtgaende ontrent de derde ure / sach hy andere op de Marekt ledich staen.

4. En hy seide tot hē: Gaet ghy oock in mynen wijngaert: ende wat recht is sal ick u gheben.

5. Ende sy ginghen. Wederom wtgaende ontrent der sefter / ende der neghenster uren / dede hy desghelijck.

6. En wtgaende ontrent der elfster ure / heeft hy andere gebonden ledich staende / en seide tot hen. Wat staet ghy hier den gheheelen dach ledich?

7. Dy seggē hem: Want ons niemāt gehuert en heeft. Hy seide tot hen: Gaet ghy ooc in mijnē wijngaert / en ghy sult ontfanghen wat recht is.

8. En als het nu late gewordē was / seide de heere des wijngaerts tot zynē Onsfager: roept de arbeiders en betaelt hē dē loon / beginnēde vāde laetste tot de eerste.

9. En als sy gecomen warē / die ontrent der elfster ure gehuert waren / ontfingen sy ten pegelic eenen penninc.

10. En de eerste ooc comende / meynden dat sy meer ontfangen soudē: maer sy ontfingen ooc een pegelic eenē penninc. Ende doe sy dien ontfangen hadden / mureerden sy teghen den huyfheere.

2. Seggende dese laetste hebben [maer] een ure gearbeeyt en ghy hebtse ons gelijc gemaect wy die den last des daechs / ende de hitte ghedraghen hebben.

3. En hy antwoordende / seide tot eenē van hen: Vrient ick en doe u geen onrecht / en zijt ghy niet met my eens ghelworden om eenen penninc?

4. Neemt wech dat uwe is / en gaet henen. Ic wil desen laetsten oock gheben ghelijck als u.

5. Wost en ist my niet gheoorloft te doen wat ick wil in mijn goet? Is u ooghe boos om dat ick goet ben?

6. Also sullē de laetste / de eerste zyn: en de eerste de laetste.

De arbeiders
den wo-
den tot
de wij-
gaert
geheurt.

Wost be-
sotger.

Matth. 9. 22
Quade
ooghe.
Matth. 10. 30
Luc. 13. 30.

ste.

1. e Want vele zynder geroepen / en latiel wedercozen.
 17 e En Jhesus opgaende na Jerusaleem nam de twaelf
 Discipulen alleen inden wech ende seyde tot hen.
 18 Siet wy gaen op na Jerusaleem en de Sone des me-
 schen sal de Overpriester en Schyffgeleerde over ge-
 leert worden en [sy] sullen hem ter doot veroordeelen.
 19 Ende sy sullen hem den Heydenen overleveren om
 te bespotten ende te geesselen ende te crucen ende ten
 20 derden dage sal hy opstaen. g Doen quam de Mo-
 der der kinderen Lebedei tot hem met hare sonen / a-
 biddende hem ende begheerende wat van hem.
 21 En hy seyde haer. Wat wil sy? Sy seyde hem. Segt
 dat dese myne twee sonen sit. en de eene ter rechterhant
 ende de ander ter linkerhant in uwe Conincrycke.
 22 Jhesus antwoorde en seyde. h Ghy en weet niet wat
 ghy begeret. Cont ghy den Wynbeker drincken die ic
 drincken sal? En met dien Doop gedoopt wordel daer
 ic mit de gedoopt worde? Sy seggen hem. Wy conent.
 23 Doe seyde Jhesus tot hen. mynen Wynbeker sult ghy
 wel drincken en met den Doop daer ic mede gedoopt
 worde sult gy gedoopt worde. maer te mijner rechter
 ende linkerhant te sitten dat en staet my nix te geven
 maer [het sal gegeven worden] den b ghenen dier van
 mynen Hemelschen Vader herept is.
 24 Ende als de [ander] hiene dat hoorden namen zijt
 ontweerdichlick vande twee broederen.
 25 En alse Jhesus by geroepen hadde seyde hy. i Ghy
 lieven weet dat de Overste der Heydenen over de selve
 heersche en die groot syn gebuicken macht tege he.
 26 m. so en salt onder u lieden niet wesen. maer wie on-
 der u lieden wil groot worden die sy uwe Dienaer.
 27 Ende to e onder u lieden wil de eerste zijn die sy uwe
 28 Dienstknecht. o Selich de Sone des menschen niet
 en is gecomen om gebient te worden maer om te die-
 nen p en syn ziele te gheven tot rantsaeninge voor vele.
 29 q Ende doen sy van Jericho waghinghen volchde
 hem een groote schare na.
 30 Ende siet twee blinde sitten by den wech / a's sy ge-
 hoort hadden dat Jhesus voor by ginck riepen sy seg-
 gende. Heere Davids sone ontfermt u onser.
 31 Ende de scharen strafteuse op dat sy swijgen soude.

Maer

Mer sy riepen dies te meer seggende: Heere Davids
Dine/ontfermt u onser.

En Iesus stille staende riepse ende sende: Wat wilt
ghy lieden dat ic u doe? Sy seggē tot hem: Heere d'
onse ooghen gheopent worden. Ende Iesus beroert
met barmherticheyt raecte haer ooghen ende terstont
werden haer ooghen siende/ ende sy volghden hem nae.

Dat xxi. Capittel.

Iesus comende na Jerusale/9. wylt oesage vanden volcke/12. byste de
Coopliede wt af Tempel/14. heelt de siicken/15. onschuldicht de gene
die hem lof songen/18. en de Wgheboe verbloet/19. hebbende/21. bewijst
de cracht des geloeses/28. en vercondicht te eynde dooz twee gelickent
sen/wat straffe comen sal over de gene die den Sone Gods verwoopen.

Ende als sy na by Jerusale waren ende ghecos
men waren te Bethphaghe aenden Olijfberch/ doe
sant Iesus twee Discipulen segghende tot hem:

Gaet henen in dat Vleek dat dooz u leydt/ ende ter
stont sult ghy lieden een Ezelinne binden ghebonden/
ende een Deulen met haer: ontbintse en brengse my.

Ende indien u lieden niemant yet seyt/ so sult ghy
seggen: De Heere heefse van noode/ ende hy salse ter
stont senden. Dit is al geschiet/ op dat vervult worde
dat gesproken is dooz den Propheet die daer seyt:

h Seght der dochter Sion: Stiet u Coninck coemt
u saechtmoedich/ sitende op een Ezelinne: ende op een
Deulen des Joekd'agenden Ezels.

De Discipulen ghinghen ende deden ghelijck Iesus
hen gheboden hadde. Ende sy hebben de Ezelinne
ende her Deulen ghebracht/ ende hebben haer cleede
ren daer op geleijt/ en hebben hem d' daer boven oyge
set. Ende een groote schare spreiden hare cleederen
op den wech/ de andere sneden tacken bande boomen/
ende spreidense op den wech.

Ende de scharen die dooz ghinghen ende nae volgh
den riepen segghende: Hosanna den Sone Davids:
Ghepresen sy die daer coemt inden Naem des Heeren
Hosanna in de alderhoogste plaetse.

Ende als hy te Jerusale in quam/ werde de ghe
heele stadt beroert segghende: Wie is dese?

Ende de scharen seyden: Dese is Iesus de Propheet
van Nazareth in Galilea.

Ende Iesus ginc inden Tempel Gods/ en dreef wt

amari. 1.

mact. 19. 24

Ezels

stus tijt

na Jeru

salem op

de Ezels.

oef. 102. 11

104. 12. 15

2 reg. 9. 13

3 joan. 12

14.

e Dat is)

behoert

doch den

sone Da

vids die

ons tot

eenen lof

selicken

Coninck

van God:

regheben

is. O ghy

ne daer

inden

hoogster

voornit

rehoet

doch ghe

uck end:

1002/100.

Dese

voorden

du gena

nen art

el. 18. pfo

amari. 1.

mact. 19. 45

alle

gdeut 14. 26

h. 1. 3. 29

E. 1. 16. 7

1. 1. 7. 11.

De kin-

derē vie-

de Chy-

sto ghes-

hicken.

h. 1. 1. 8. 3.

mact. 11. 12.

De Vj-

geboom

verdoyt.

mact. 17. 10.

luc. 7. 6.

mact. 9. 12.

mact. 7. 7. 3.

mact. 11. 24.

luc. 11. 9.

Joan. 14. 15.

Jacob. 1. 5.

mact. 11. 27.

luc. 20. 1.

1. 1. 4. 14.

1. 1. 4. 7.

1. 1. 4. 7.

de Doop

Joānes.

allegdie coopende en vercoopende waren inden Tempel en de taelen der wisselaren en de stoelen der gener die de Duyden vercochten. Keerde hy onne.

13 Ende hy seyde tot hen: Daer is geschreuen: h. Mijn huys sal ee huys der bedinge g. noemt worden. Ende ghelieden hebt dat tot eenen. Noort cupl gemaect.

14 Ende daer gingē blinde ende ereupele tot hem inde

15 Tempel en hy heelde se. Als nu de Overpriesters en

Schysseleerde de wonderliche sagede die hy gedaen

hadde en de kinderē inde Tempel roepen en seggende:

Hosana de Sone Davids namen sy dat onweerdelic.

16 En sende tot hi: hoor dy wat dese seggen? Jesus sey

de tot hi: Ja en hebt gy noot gelesen: Wie den mon-

de der sprakeloosen en sunge de heb dy den lof bereypt:

17 Ende hy versterse en ginc wt der Stade tot Bertha-

18 nia ende herberchde daer. Des morgens als hy na

de stadt wederkeerde hongerde hem.

19 En siende eenen Vjgeboom aende wech ginc hy tot

hem en en vant daer niet op dan alleenlic bladerē en

seyde tot hi: We u en worde geen vrucht tot inder ee-

wicheyt. Ende de Vjgeboom verdoyt terstont.

20 De Discipulen dat siende verwonderde hen seggē-

de hoe is de Vjgeboom so haest verdoort.

21 Jesus antwoorde en seyde tot henlieden: Doortwaer

segget u: in hadt ghy geloofde en twijffeldet niet so en

soude gy niet alleelic doe dat den Vjgeboom [geschiet

is] maar so gy oot tot dese berge seyt: Wort opgehe-

ben ende inde Zee geworpen: het soude geschieden.

22 Ende al wat gylieden begeert in uwe gebede ge-

loobende ghy sult het ontfangen.

23 Als hy inden Tempel gecomen was quamen tot

hem daer hy leerde de Overpriesters ende Ouderlinge

des volcx seggende: p Door wat macht doet ghy dit?

Ende wie heef u dese macht gegheben?

24 Jesus antwoordende seyde tot hen: Ick sal u lieden

ooc een q dinc vragen ende indien ghy mi dat segt so

sal tek u oock seggen door wat macht ick dit doe.

25 De Doope Joānes: dan warr was hy: wat den he-

mel oft wt de menschen? Doe overleide sy hy hiesel-

ben en seiden: Seggē wy wt den hemel so sal hy ons

segghen: Warrcom en hebt ghy hem dan niet geloof?

En

Ende seggen wy wt de menschen so vreesen wy de chare want sy houden alle Joannes in voor een Propheet. Ende sy antwoorden Jesu seggende: Wy en werent niet. Ende hy seyde tot henlieden: So en segghe ick u oock niet voor wat macht ick dit doe.

Ende wat dunt u lieden: Een mensche hadde twee sonen ende ginc tot den eersten ende seyde: Sone gaet henen ende weret heden in mynen wyngaert.

Hy antwoorde ende seyde: Ic en wil niet ende daerna berou hebbende ginch hy henen.

Ende hy ginc wt tot den anderen ende seyde desgelijc. Die antwoorde ende seyde: [Ic] ga heere ende en ginch niet. Wie van dese twee heeft den wille des Vaders gedaen? Sy seggen hem: De eerste. Jesus seyde tot henlieden: Doozwaer ic segge u de Tollenaers en de hoeren sullen u voorgaen int Coninckrijcke Gods.

Want Joannes is tot u lieden gecomen inden wech der gerechtigheyt ende ghy en hebt hem niet geloofde de Tollenaers ende de hoeren hebben hem gheloofde ende ghy dat siende en hebt geen berou gehad daerna dat ghy hem sout gheloofde hebben.

Hooft een ander gelijcknisse: vdaer was een huyshere die eenen wyngaert plantede en maecte eenen tuyn daer rontomme en gegraben hebben maecte hy een wyngaert daer in en t in nerde eenen toren en verhuerde dien den Lantlieden en is in vreemde landen gereys.

Ende als nu de tijt der vruchten naecte sant hy zyn dienstknechten tot de Lantlieden om zyne vruchten te ontfanghen. Doe namen de Lantlieden zyne dienstknechten ende hebben den eenen geslagen den anderen gedoot den derden gesteenticht. Do sant hy weder om andere dienstknechten wt meer dan de eerste: en sy deden hen deselijc. Ten laetsten sant hy zynen sone tot hen seggende: Sy sullen mynen Sone ontfien.

Ende als de Lantlieden den Sone saghen seyden sy onder malcanderen: Dit is de erfghename y coemt laet ons hem dooden ende zyne erbe belitten.

Ende sy namen hem ende dreven hem wt den wyngaert ende dooden hem. Als nu de heere des wyngaerts comen sal wat sal hy dien Lantlieden doen?

Sy seggen tot hem: hy sal de quade qualicz hadelen

Mat. 4. 11
Mac. 6. 8

Mat. 3. 3. 31

Tollenaers
ende hoeren.
Mat. 3. 4.

De Joden
zyn
de wyngaert
Gods
die noch
as Chy
stum ge
doot
hebben.

Mat. 12. 1
Luc 20. 8
Psa 80. 9
Esa. 5. 1.
Jer 2. 21
Psa. 1. 8
Gen. 2. 1
Psa 2. 1
Mat. 16. 1
Gen 37. 18
Gr. ber.
aerven.

De Jor-
den der
woyden
dehepde
aē aenge
no nen.
apst. 8. 27
isa. 8. 14
mat. 12. 10
rom. 9. 31
ber. 32. 10
mat. 8. 12
esai. 55. 5
esai. 8. 15
edam. 34
f. 29. 10
g. 10

Belijcke
nisse der
bruyloft

Koep-
ghe der
heydenē

ende den wijngaert sal hy anderen Landen verhu-
ren die hem de vruchten te haren tijden sullen ge-
ven.

42. Jhesus sende tot hen en hebt ghy noyt gelesen inde
Schrift: a De Steen die de Timmerlieden verwoy-
p hebbe die is geworde tot eē hooft des hoey dat is v-
berheere geschiet en het is wonderlike in onsen oogen.

43. Waerom segge ic u lieden: hiet Conincklike God-
sal van u wech genomē ende den volcke gegeven we-
den dat sijne vruchten voortb. enge.

44. En so wie op desen steē valt die sal gesloke wor-
den en op wien hy valt / dien sal hy vernieselen.

45. Als de Overpriesters ende de Phariszen dese zijn
gelijkenissen hoorde bekenden sy dat hy van hē sprac.

46. Ende soeckende hem te van jē vreesden sy de scha-
ren want sy hielden hem g. voor een Propheet.

Wat xxij. Capittel.

1. Voor de geschenisse vande bruyloft. 7. haant Jhesus de verwoyding
der eng. loodige Jobē 13. berheere de Overhept. 3. berheere de
slaninge tegē de Sabducken 3. seer. welckē de son. nre der wet 11/4
bewijst met de Schrift dat hy de Messias is.

1. Ende Jhesus an. woe dende heeft wederom gespr-
ken tot hemlieden d. 101. gelijkenissen i. ende gesey-

2. het Conincklike der Hemelen is gelijc een Conin-
ck die sijnē sone een bruyloft bereyt hadde. Ende si

3. sijnē Diēstknēchten wt om de genoodē ter bruyloft i.
4. roepen ende sy en wilde niet comen. Wedero. sāt h.

5. ādere Diēstknēchte seggen: Heer de genoodē: Siet
hebbe mijn maelijt bereyt mijn offc en gemeste be-
stē sijn geslachte en het is bereyt coemt ter Bruyloft.

6. Ende sy hebben veracht ende sijn hemē gegaē
ten tot sijnē Aker de ander tot sijn coymanschap.

7. Ende de ander namē de Diēstknēchten gebange-
deden haer sinertheyt an ende dooden se.

8. Als de Coninc dat hoorde wert hy seer toornich
sant sijnē heyscharen ende verderf de dootslagers i.

9. verbrānde haer Stadt.

10. Doe seide hy tot sijn Diēstknēchte: De bruyloft
bereyt ende de genoodē en wartus niet weerdich.

11. Waerom gaet in de wgangen der wegen ende roep
ter bruyloft alle die ghy vint.

12. Ende de Diēstknēchten gingen wt inde wegen i.
13. vergaderden alle de gene die sy vōde: enade en goe-

so dat de bruyloft verbult wiert met aelstrenoe gaste.

En als de Coninc ingegaen was om de aensit ende gasten te aenschouwen sach hy daer ee mēsche die nie ghheen bruyloft cleet becleet en was. Ende hy sende tot hē byet hoe zijdy hier in gecome sonder bruyloft cleet ende hyf weech stille. Doe sende de Coninc tot zijne Dienare/ Sindet hem handen en voeten en neē hē en worpt hē wt inde wterste duysternisse/ a Dael sal wesen weeninge ende knerselingē der tanden.

Want vele zynder gheroepen maer weynich wt bereyden. Doe ginghen de Pharizeen ende hielden raet hoe sy hem bangen mochten in zijne woorden.

En sonden wt tot hem hare Discipulen met de Herodianen seggen: Meester wy wēre dat ghy watachtich zijt en leert den wech Gods inder waerheyt ende en breeft niemant want ghy en liet den persoon der menschen niet aen. Daerom segt ons wat dunce u is het gedooft de kēpser * schattinge te geve oft niet?

Jesús bekennende hare boosheyt sende:

Ghy gebeynsde lieden wat versoect ghy my roon my de * schatting munte ende sy brachten hem eenen penningk voor.

En hy sende tot hē: Wiēs is dit beek en opschyft?

Sy seggen tot hem: des kēpsers. Doe sende hy tot hen: So geest dan den kēpser dat de kēpser is en Gode dat Gods is. Als sy dit hoorde verwonderde sy hen ende hem berlatende/ zijn sy wech gegaen.

Te dien selven dage quamen tot hē de Sadduceen die seggen datter geen opstādinge [der dood.] en is ende bræchden hem/

Seggende: Meester/ Moses heeft gesent: Indien yemant sterft/ geen kinderen hebbende/ so sal syn broeder syn wijf trouwen ende synen broeder zaet verweken. Nu wāre hy ons seben broeders/ ende de eerst. [een wijf] getrouwt hebbende sterft/ ende geen zaet h. b. sbende/ liet syn wijf synen broeder. Desgelijcx coek die tweede ende de derde tot den sebensten toe.

Ten laetsten van alle is doe de vrouwe gestorven. Inde opstādinge wiens wijf sal sy dan wesen van dese seben/ want sy hebben se alle ghehad.

Jesús antwoorde en sende: Ghy dmaelt niet wetē

matth. 9. 12

en. 13. 42

matth. 10. 16

matth. 23. 13

matth. 20. 21

Sy ber-

soecken

Ly. istu

an des

kēpsers

tribuyt/

of eyns.

Deschijne

munte.

matth. 23. 23

matth. 23. 23

Dande

bereijse

nisse.

matth. 23. 28

matth. 23. 27

Matth. 23. 28.

Matth. 23. 28.

Doyfalte

der dwa

lanzhe

1 Joa 3.

1 Pet 3. 6
Geb. 11. 16

Mat 27. 28

De liefde
Gods.

Mat 10. 2)

1 Pet. 6. 5
De liefde
des nae-
sten.

Mat 9. 18

Mat 12. 3)

Rom 13. 9.

Gal. 5. 14

Eph. 5. 2.

Mat 12. 12.

Luc 20. 4.

Mat 22. 1

Mat 8. 34

Geb. 1. 1.

30 de de Schrift noch de macht Gods. Wāt inde opstā-
dinge en trouwē sijn niet noch en wordē ooc niet te hou-
weliche gegeven maer sijn gelyc Engelen Gods in-
13 de Hemel. En vāde opstādinge der doode/ En hebr-
gij niet gelesē dat vā God tot u lieden gesproken is/
32 die daer seyt: Ic ben de God Abrahams ende de
God Isaac/ ende de God Jacobs/ God en is geen God
33 der dooden maer der levendigen. Ende als de scha-
ren dit hoorde/ verwonderden sijn hen vā zijner leere.
34 Ende de phariseen ghehoort hebbende dat hy der
Sadduceen den mont gestopt hadde/ sijn sijn te samen
35 vergadert. Ende een Schriftgeleerde wt hen/ vracch-
de hem beproebende/ ende segghende:
36 Meester/ welck is het groot ghebodt in de Wet?
37 Jesus antwoordende/ seide tot hem: I ghy sult lief-
hebben den Heere uwen God wt aller uwer herten/ en
wt aller uwer ziele/ ende wt allen uwen verstande.
38 Dat is het eerste ende het groot gebodt.
39 En het tweede is desen gelyc: mi Ghy sult liefhebb-
en uwen naesten gelyck u selven
40 In dese twee geboden hangt de gantsche Wet/ end
41 de Propheten. Als mi de phariseen vergadert wa-
42 ren/ vracchde hen Jesus. Ende seide: wat dunckt
lieden vā Christo: wiens sone is hy? Sy seggen tot h
43 Dabids: Hy seide tot hem: Hoe noemt hem dan Da-
vid door den Geest Heere/ segghende:
44 O Heere heeft geseyt tot mijn Heere: sit te mijn
rechterhand/ tot dat ic uwe vyanden sette tot een voer-
45 tanc uwer voeten. Indien hem David Heere noem-
hoe is hy dan sijn Zon?
46 En niemant en conde hem een woort antwoorde
en niemant en doirde hem vā dien dage meer vragē

Dat xxiij. Capittel.

1. Christus leert datmē ooc sal na de leere en niet na de werel
der Sacramente ende phariseen. 5. die geboort sijn/ 6. ende een
gheleiche 8. Datter een Meester is/ 9. ende een Vader Gods
en een Leeraer Christus 12. becomicht den Schriftgeleer-
en gelus. etc. 16. blinde leyt sie dē die het Conmirge Ruytē/ 1
tinnen eenē breeindē 18. hierē qualie sweerē/ 23. het swa-
ste der wet latde/ 25. 27. vol roofs ende erchept/ 29. Wao-
der gelyck haer Dabers/ 34. ende ooc derder volginge will
37. doirde hy den val Jerusalems.

Doe

De sprack Iesus tot de schare/ende tot zyne Discipulen/seggende: a Op Moses stoel zyn gheseten de Schrijtgeleerden ende Pharizeen.

3 Daerom al wat sy u lieden gebiedē te houdē/hout dat/ende doet het/maer na hare wercken en doet niet/want sy segghent/ende en doent niet.

4 Want sy binden sware ende ondragelicke lastē en legghense op de schouderen der menschen / maer selve en willen sy die niet aenroeren met haren vingher.

5 Ende alle hare wercken doen sy om van de menschen gesien te wordē/want sy maken hare egedenckbrieue weet: en maken groote zoome aē hare cleederē.

6 f Sy begeeren de voorsittinghen inde maelijden en dat voor gestoelte inde vergaderingen.

7 Ende sy worden geerne gegroet op de marcten en van den menschen g genaemt h Rabbi/Rabbi.

8 Doch ghy lieden en sult u niet Rabbi laten noemē/want een is uwe Meester [namelyck] Christus/ende ghy lieden zijt alle broeders.

9 Ende en sult niemant Vader noemen op der aerde: want een is uwe Vader die inde Hemelen is.

10 Ende ghylieden sult u niet laten Meester noemen/want een is uwe Meester [namelyck] Christus.

11 k De meeste onder u sal uwe dienaar syn.

12 En so wie hēselbē verheft/die sal vernedert wordē: ende wie hēselbē vernedert/die sal verheftē wordē:

13 m Wee u Schrijtgeleerden en Pharizeen/gebepsinde/want ghy sluyt het Coninckrycke der Hemelen voor de menschen/ghy en gaet daer niet in: en die daer ingaen souden/en laet ghy niet ingaen.

14 o Wee u Schrijtgeleerden ende Pharizeen/gebepsinde/de de huusen der weduwen eet ghy op/ende dz onder een deefel van lange gebeden: Daerom sult ghylieden te meerder doemnisse ontfanghen.

15 Wee u Schrijtgeleerden ende Pharizeen/gebepsinde/want ghylieden omgaet Zee en lant/om eenen Joden genoot te maken/ende als hijt gewordē is so maect gy hem een soen der hellen / tweemaal meer dan ghy zijt.

16 Wee u ghy blinde leytlieden die daer seght: So wie sweere sal by den Tempel dat is niet: maer so wie sweeren sal by den goude des Tempels / die is schuldich.

de Scriben en en Pharizeen die Gods wet leerden hoe danich sy warē.

Mat. 23. 2. 29. 34. 38. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Mat. 6

Mat. 20

26.

Job 1. 29

20. 29. 23

Lu. 14. 11

Jac. 4. 6

Mat. 12. 52

Mar. 1.

40.

Luc. 20. 26

2. Tan. 3. 6

Gr. Aen

conclinch

Sr. Gabe

Sr. Gabe

u. 8. 13

: par. 1

: 13. 3.

Esa 66. 1

nat. 5. 14

mat. 12. 42

isa 5. 22

Spr. 4. 17

mich. 6. 5

mat. 4. 1

Mat. 12

u. 12. 39

Se witte

Grave.

lac. 1. 44

mat. 1. 47

Mat. 7. 52

1. 4. 15

- 17 Ghy dwase ende blinde welck is meerder dat gont
 18 oft de Tempel die dat gont heplich maect? Ende so
 wie segt ghyliede swere sal by den Altaer by en is n;
 maer wie sweeren sal by den Offer die daer op is die
 19 is schuldich. Ghy dwase ende blinde welck is meerder
 den Offer oft den Altaer die de Offer heplich maect?
 20 Daerom so wie sweert by den Altaer die sweert by
 den selven ende by al dat daer op is.
 21 Ende so wie sweert by den Tempel die sweert by
 den selven ende by dien die daer in woont.
 22 Ende so wie sweert by den hemel die sweert by de
 Throon Gods ende by hem die daer op sit.
 23 Welck u Schriftgeleerden ende Phari:een ghy gebeyns-
 de want ghyliede vertient schande Angs ende Conyn-
 vende hebt achtergelaten het waerste inde Werck na-
 melick Joozdel vromherticheit ende geloove. Dit
 moesten doen ende dat niet achterlaten.
 24 Ghy blinde Lepersliede die daer te mugge wt sijget
 ende berispen eenen Kemel.
 25 Welck u Schriftgeleerden ende Phari:een gebeynsde
 die daer het Buytste des Dincbats en des Schorels
 repnucht en binnen zijn sp vol roofs en onmatichheit.
 26 Ghy blinde Phari:een repnucht eerst het binnenste
 des Dincbats ende des schorels op dat oec het buyt-
 ste repn worde.
 27 Welck u Schriftgeleerden ende Phari:een gebeynsde
 want ghy zijt gelijck de gewitte graben die van buyt
 schoon seghen ende van binne zijn sp vol doode bee-
 28 ghe en alle onreynicheit. Also seghen ghy oec van buy-
 ten doot den menschen rechtebeerdich ende van binne
 zijt ghy vol gebeynscheits ende ongerechtheits.
 29 Welck u Schriftgeleerden ende Phari:een gebeynsde
 want ghy minnet de graben der Propheten ende ber-
 eijet de graben der Rechtebeerdigen.
 30 Ende segt hadden wy te onser vaderen dagen ge-
 weest wy en souden doch anders niet geweest heb-
 ben hare medeghesellen in het bloet der Propheten.
 31 Aldus gheeft ghylieden oec u selven ghetuyghe-
 nisse dat ghy kinderen zijt der gener die de Prophe-
 ten gheboort hebben.
 32 Ghylieden verbult oec de mate uwer vaderen.

Ghy

Ghy slangen/ghy Adren gheb: oetsel/ hoe sult
ghylieden de hefche verdoemnisse ontgaen?

Daerom liet ic sende tot u lieden Propheeten ende
Wijse/ ende Schriftgeleerde/ ende Sommige van hen
sult ghy dooden/ ende crupen/ ende sommige van hen
sult ghy geesselen in uwer vergaderingen/ ende verbol-
gen van de een stadt inde ander. Op dz op u liede co-
me alle dz rech: veerdige bloet/ dat op ter aerde wtge-
stort is/ gha de bloede des rechtveerdigen Abels/ toth
het bloet Zacharie des soos Barachie welcke gpliede
gedoo: hebt tusschen den Tempel ende den Altaer.

Doorwaer segge ic u dat sal op dit geslachte comen.
Ierusalem/ Ierusalem/ die daer de Propheete doodet/
ende steenichtse die tot u gesonden zijn: k hoe menich-
mael hebbe ic uwe kinderē willē vergaderē gelijc eelijn
ne hare kieckenē vergadert onder hare vleugelē/ ende
ghen hebt n: gewilt. Siet u lied hups wort u woest
gelatē. Want ic segge u lieden: Gp en sult my bā nu
aē niet meer sien/ tot dat gp segt: in Geyrese sy hy die
daer coemt inden Naem des Heeren.

Dat xiiij. Capittel.

Christus gebraecht/ 24. hoorsepr wat teckenē hoor zijn toe-
roest sullē gaē/ 42. vermaet de zinne tot wake/ 48. d: epgen de
gene die de laurmoedicheyt Gods misbruyken.

Ende de Discipulen quamen tot hem / om hem de
timmeragie des Tempels te thoonen.

2 Ende Jesus septe tot henliede: Siet gp dit niet al-
temael/ doorwaer segge ic u: b hier en sal niet eenē steē
op den āderē gelatē worden die niet afgebroken en sal
3 worden. Als hy op de Olijfberch gesetē was/ gingen
zijne Discipulen tot hem bejiden/ seggende: q Segt os
wanneer sal dit wesen/ ende welc sal dat teeken uwer
toecoemst wesen/ ende der eyndinge der werelt.

4 Jesus antwoorde ende septe: c Siet dat u niemant
en verleyde/

5 Want vele sullen comen in mijnen Name/ seggeft:
Ick ben Christus/ ende sullender vele verleyden.

6 Ghy sult hooren van oorlogē en geruchte der oorlo-
gen: Siet dat gp niet verschiet en wort/ wāt het moet
al geschieden/ maer noch en ist geen eynde.

bluc. 11. 49

enr. 10. 16

luce 11. 3

heb. 11. 34

fact. 5. 42

g Gen. 4. 5

Heb. 11. 4

h par. 29

22.

iluc. 13. 15

H41 for. 18

pso. 30

Esa. 1. 7

mich. 3. 22

ps. 118. 16

mar. 13. 1

Luc. 21. 1

der Jode

verwoe-

stinge.

blu. 19. 44

mich. 3. 12

ematt. 3. 1

Luc. 21. -

b Met. 1. 6

hande

toecoest

Christi.

e Jer. 29. 8

Eph. 5. 6

Col. 2. 18

1 Joa. 4. 1

fiet. 4. 14

g Griec

gesalfde

D iij

Want

Esai. 19. 2
Ier. 13. 31

Amos. 17
Mat. 13. 9
Ier. 15. 19
Ier. 2. 10

4 Esai. 2

Mat. 10. 22.

Luc. 22. 19
der Ier.
den ber-
woeskin-
ghe.

Mat. 13. 14
Ier. 27

Mat. 12
Ier. 12

Ier. 13. 21
Ier. 23. 2

Deu. 15. 1
Ier. 18. 18

Gesalfte
Tecke-
nen der
endin-
ghe des
werelts

- 7 Want het ee volc sal regē dat ander opstaen en dat een Conincryc tegen dat ander: en daer sullē zyn pestilentie ende diere tyden en Aertbevinge hier ende daer.
- 8 Ende dit alles is een beginsel der smerten.
- 9 Wan sullen sy u overleveren in verdriet ende sullen u dooden ende gylieden sult gehaet worden van alle volcken om mijns naems wille.
- 10 Ende dan sullender vele geergert wordē ende malicananderen verraden ende haen. En vele valsche Propheten sullen opstaen ende sullender vele verleyden.
- 12 Ende want de ongerechtigheyt vermenich suldricht sal worden sal de liefde in velen verconden.
- 13 Maer so wie volstādich blijft tottē ende die sal salich wordē. En dit Euangelium des Conincrycs sal doo: de geheele werelt geprediet worden tot getuygenisse alle volcken ende dan sal het ende comen.
- 15 Wanneer gy dan sien sult den groutwel der berwoestinge daer bā gesprokē is doo: den Prophet Daniel staen inde heylige plaerse (die d: leest die verstar het:)
- 16 Als dan wie in Judea is die bliede op de Berghen
- 17 Ende wie op het dach is die en come niet af om pet op te nemen dat in zijn hups is.
- 18 Ende wie op de Acker is die en keere niet wederōme om zyne cleederen te halen. Weet de vrouwe die kint dragen ende die suppen in dit daghen.
- 20 Maer bidder dat uwe blucht niet en geschiede indē winter in noch op den Sabbath.
- 21 Want dan sal groote verdrukkinge wesen desgelijc niet geweest en is bā den beginne der werelt aē tot nu toe noch oec wesen en sal.
- 22 En en werden dese dagē niet bercozt daer en soude geen bleesch behoudē wordē. Maer om der wtbercorrenen wille sullen dese dagen bercozt worden.
- 23 Indien dan pemant tot u lieden septe: Siet hier is Christus oft daer en geloebes niet.
- 24 Want daer sullen valsche Christi en valsche Propheten opstaen ende sullē groote teckenē en wonderlieden doen also sy oec (waert mogelijck) de wtbercozen verleyden souden:
- 25 Siet ic hebt u lieden te horen gesep.
- 26 Hierom inden sy tot u seggē: Siet hy is inde woestijne

stijne

stijne/ so en gaet niet wt: Siet hy is inde binne-came-
ren/ en geloofst het niet. Want gelijc de Bliren vādē
Dofte wtgaet/ ende schijnt tot indē Westen/ also sal ooc
8de toecoenste des Soons des mensche wesen. Wāt
waer een doot lichaem is daer sullen ooc de Arenden
9vergaderen. fTerstōt naer de verdruckinge dier da-
gen sal de Sonne verduystert worden/ ende de Ma-
en sal haer schijnsel niet geven/ ende de Sterren sullen
vanden Hemel vallen / ende de crachten der Hemelen
sulle beroert wordē. tEn dan sal het recken vanden
Sone des menschen verschijnen inden Hemel: ende dā
sullen alle geslachten der aerden huylē/ en sullen dē So-
ne des menschen sien comen inde wolcken des Hemels
met groote cracht ende heerlickheyt.

1 En hy sal sijne Engelen wtsenden t met der Basup-
nē ende groote stemme/ ende sy sullen sijne wtbercoene
vergaderen vande vier winden/ t van d'een eynde des
werelts tot den anderen.

2 pLeert vanden bygenboom een gelijkenisse: als nu
sijne racken teer worden/ ende de bladeren wtspruytē/
dan weet ghy dat de Somer hy is.

3 Also ooc/ als ghy dit alles siet/ weet dād; het na hy
4is inde deuren. Doorwaer ic segge u/ dit geslachte en
sal niet vergaen tot dat dit alles geschiede.

5 ;Hemel ende aerde sullen vergaen/ doch mijne woor-
6den en sullen niet vergaen. aEnde han dien dage en-
de han dier uren en weet niemant/ noch ooc de Engelen
der Hemelen dan alleen mijn Vader.

7 bEnde gelijc als de dagen Noe waren/ also sal oock
de toecoenste des Soons des menschen wesen.

8 Want gelijc sy in die dagen vooz de Dilubie warē
etende/ dīnckende/ trouwende/ ende tot het houwelick
wgebede/ t tot die dach [toe] dat Noe inde Arcke ginc.

9 Ende en bekendent niet tot dat de waterbloet quā
en namse alle wech: also sal ooc de toecoenste des Soons
des menschen wesen.

10 bDan sullen daer twee indencker wesen/ de eene sal
aenghenomen/ ende de ander sal verlaten worden.

11 Daer sullen twee malen indē Mewlen/ de eene wort
2aenghenomen/ en de andere verlaten. eDaerō waert/
want ghy en weet niet te wat ure de Heere comen sal.

esob 39. 31

luc 7. 17

mat 13. 24

luc 1. 25

mat 13. 10

apoc. 12

luc 7. 10

mat 16. 27

mat 13. 26

luc 21. 2

mat 1. 11

mat 1. 10

apoc. 1. 7

mat 1. 15

mat 1. 11

de wter

de des

hemels

mat 3. 11

mat 1. 1

mat 1. 19

70.

luc 1. 29

mat 13. 31

psal 101

mat 1. 27

mat 1. 6

mat 1. 11

mat 1. 7

luc 17. 26

mat 13. 30

mat 7. 7

mat 7. 34

mat 4. 17

mat 2. 13

mat 13. 33

mat 12. 40

Mat. 2. 39.
1. Thes. 5. 1.
2. pet. 3. 10.
Getrou-
we diest
knecht.
Mat. 25. 21.
Luce. 4. 2.

Onge-
trouwe
Dienst-
knecht.

Mat. 8. 1.
13. 42. 22.
13.

Gelijcke
nisse van
de maeg-
den.

43 Ende wert dit hadde delhupsheere geweren te wat
tijde de Dief comē soude hy soude voozwaer gewaert
hebbē ende en hadde zyn hups niet late doozgraven
44 Daeromme weest ghy oock bereyt wāt ter urē die
ghy niet en meent sal de Sone des menschen comen.
45 ghy Die is nu een getrouwe ende voozlichtich Dienst-
knecht die zyn Heere over zyn hupsgezin gestelt heeft
46 om hem spūse te gebē ter bequamer tijt. Salich is de
Dienstknecht die zynen Heere beint also doende als
47 hy coēt. Voozwaer segge te u hy sal hē over alle zyne
48 goeden setten. Maer indien de boose diestknecht in
zyn herte seyt: Mijn Heere bertreect te comen
49 Ende begint zyn med: Dienstknechten te slaen en
te eten ende te drincken met den Dronckaerts.
50 So sal de Heere deses Dienstknechts comen tē dage
als hy hem niet en verwacht ende ter urē die hy n; en
51 sweert. Ende sal hem in stukken houwē ende zyn deel
sal hy met de gebernsde stelle. h Daer sal weeninge en
de knerssinge der randen wesen.

Dat xv. Capittel.

1. Hy de guldennisse vāder Maechden / 14. en Salomē / 19. leet Jesu
eenen p. getrouwē zyn becoopingē volgen / 11. haer na beschijft het laetste
ooydeel / 24. vermaent hy zenen pogelicken tot wercken de lieiden.

1 **D**an sal het Conincliche der hemelen gelijc worden
thien Maechden dewelcke hare Lampen namen
ende ginghen den Brudegom te gemoete.
2 Ende de bijbe waren voozlichtich / ende de ander
3 bijbe warē dwase. De dwase namē hare Lampē en
4 namē geen olie met haer. Maer de voozlichtige na-
men hare Lampen ende ooc de olie in hare vaten.
5 Ende doe de Brudegom vertoefde te comē werde
hy alle slaperich ende slapen.
6 En ter middernacht wert daer eē geroep [gehoorst]
Siet de Brudegom coemt gaet wt hem te gemoete.
7 Doe stonde alle de maechden op en berrieden hare
8 Lampen. En de dwase seydē tegen de voozlichtige
geeft ons van uwe olie want onse Lampen gaen wt.
9 Doe antwoorden de voozlichtige seggende: Veelsins
op dat niet ons ende u lieden en ontbreke / gaet liever
tot de vercoopers ende roopt vooz u selven.
10 Als hy henē gingē om te coopen quā de Brudegō:
ende

ende die herept waren ginge met hem in ter huyloft
ende de deure wert toegeloten.

1 Daerna comen ooc de andere Maechden seggende:

2 Heere/Heere/doet ons open. Ende hy antwoorde en
seyde:Doorwaer segge ic u lieden ich en keene u niet

3 Daerom waect/wat gy en weet noch de dach noet
de ure/inde welcke de Sone des menschen comen sal

4 Want het is gelijc een mensche die huyten lants rep-
sende riep zijne dienstknechte en gaf hen zijn goet oec

5 Den eenen gaf hy vijf d Talenten den anderen twee
den derden een:enen vegelicken na zijn eygen vermo-
gen/ende reysde terstont huyten Lants.

6 Doe ginc hy/die vijf Talenten ontfangē hadde/len-
de die te wercke/ende t wan ander vijf Talenten.

7 Desgelijc hy/die de twee ontfangen hadde/twan ooc
sander twee. Maer hy die een ontfangē hadde ginc
henen/en maecte eenen cupl inde Aerde/ende verberch
het ghelt zijns Heeren.

9 En na langē tijt coemt de Heere deser Dienstknech-
ten/ende hout rekenschap met hen.

10 Ende die de vijf Talenten ontfangen hadde/quam
ende bracht noch ander vijf Talentē/seggende:Heere/
vijf Talenten hebby my gegeve/ ende siet andere vijf
heb ick daer mede ghewonnen.

11 Doe seyde de Heere tot hē:Wel goede en getrouwe
diestknecht/gy hebt ober weynich getrouwe geweeft
ober vele sal ic u setten:gaet inde bryuchde wshereen.

12 Doe quam ooc die twee Talentē ontfangen hadde
ende seyde:Heere/gy hebt my twee Talētē overgege-
ven/siet/twee andere hebbe ic daermede gewonnen.

13 Zijn Heere seyde tot hē:Wel goede en getrouwe diest-
knecht/ober weynich hebby getrouwe gheweeft/ober
vele sal ic u setten:gaet in tot de bryuchde wshereen.

14 Doe quam hy ooc die dat een Talent ontfangē had-
de/ende seyde:Heere/ic kende u/dat ghy een hart man
zijt/maeyende daer gy niet gesaeyt en hebt/ende ber-
gaderende daer ghy diet gestropt en hebt.

15 Ende ic bryesende/ginc henē/en verberchde u Talēt
inde Aerde/Siet daer/ghy hebt dat uwe is.

16 Doe antwoorde zijn Heere/ende seyde tot hem:Ghy
boose ende trage knecht ghy wist dat ic maeye daer ic

niet

ant 7.23

uc. 13.25

mat.24

12.

mar 13.33

uc 12.40

e Thess. 6

mei 3.35

3 Eētalet

mocht

zyn ons

esent ses

hondert

goude

croonen.

e S. maec

te.

De ghe-

trouwe

dienst-

knecht.

smitt 4.45

luc. 2.42.

De onge-

trouwe

dienst-

knecht.

- niet gesaemt en hadde/ en vergadert daer ic niet gestropt
 27 en hebbe. So moest ghy dan mijn ghesel den wisselaers
 gedaen hebben/ ende ic comende hadde het mijne ont-
 28 fangen met woecke. Daerom neemt dat talent van
 hem/ ende gheeft het hem die thien talenten heeft.
 29 Want een wegelick die daer heeft: dien sal gegeuen
 worden/ en hy sal overbloedich hebbē. En wie niet en
 heeft/ vā die sal oec het gene dat hy heeft/ wech genos-
 30 men worden. En den onnutten dienstknecht woijt
 wt inde wterste duysternisse/ daer sal wese weeninge
 ende kuerlinge der tanden.
 31 En als de Sone des menschen sal comen in zijn heers-
 licheit/ ende alle zijne heylige Engelen met hem/ dā sal
 hy sitten op den thoon zijner heerlijchheit.
 32 En alle volcken sullen voor hem vergadert worden/
 hi ende hy sal se vā een ander scheiden/ gelijc de herder
 de Schapen vande Boeken seijt.
 33 Ende de Schapen sal hy tot zijnder rechterhant sette/
 ende de Boeken te zijnder linkerhant.
 34 Dan sal de Coninc seggen tot de gene die te zijnder
 rechterhant sijn sullen: Comt ghy gesegende mijns Va-
 35 ders/ besit dat Conincrijcke dat u becoemt is vā dē be-
 gunne der werelt. Want ic ben hongereich geweest/
 ende ghy hebt my gespijst: Ic ben dorstich geweest en
 ghy hebt my te drincken gegeuen: Ic was een vreem-
 36 delinck/ ende ghy en hebt my gheherbercht.
 37 Ic was naect/ en ghy hebt my bedect: Ic ben cranc
 geweest/ ende ghy hebt my besocht: Ic ben gebange
 geweest/ ende ghy zijt tot my gecomen.
 38 Dan sullen hē de Rechtveerdige antwoorden/ ende
 seggen: Heere/ wanneer hebben wy u hongereich gesien/
 ende hebben u gespijst/ ofte dorstich/ ende hebben u te
 39 drincken ghegeuen?
 40 En wanneer hebbe wy u een vreemdelinc gesien/ en
 hebbe u gheherbercht? Ofte naect/ ende hebbe u bedect.
 41 Ofte wanneer hebben wy u cranc/ ofte inde gebange-
 nisse gesien/ ende sijn tot u gecomen.
 42 Ende de Coninc sal antwoorden/ ende hen seggen:
 Doo/waer segge ic u lieden: b. Soo wat ghy eenen van
 desen mijnen minsten broederen ghedaen hebt / dat
 hebt ghy my ghedaen.

41 Dan sal hy oec seggen tot de gene die ter nickerhāt
zijn sullen: Gaet wech van my ghy verbloecte / sin dat
eeuwige vper dat bereypt is de Duiuel ende zinnen En-
gghelen. Want ic ben hongericgh gheweest: ende ghy
en hebt my niet te eten gegeven: Ic ben dorstich ghe-
weest ende ghy en hebt my niet te drincken gegeven.
43 Ic was een vreedelinc ende ghy en hebt my niet
geherbercht: Ic was naect / ende ghy en hebt my niet
bedeckt: Ic was cranch ende inde gebanckenisse / ende
44 ghy en hebt my niet besocht. Dan sullen sy oec hem
antwoorden ende seggen: Wāneē hebbe wy u honge-
ricgh / of dorstich / of eē vreedelinc / of naect / of crāc / of inde
gebanckenisse gesien / ende en hebben u niet ghediē.
45 Dan sal hy haer antwoorden en seggen: Doorwaer
segge ick u lieden wat ghy eenen van desen minste n
gedaen en hebt dat en hebt ghy my oock niet gedaen.
46 Ende dese sullen gaen inde ewige pijn / ende de
Rechtveerdige in dat ewighe leven.

Dat xxij. Capittel.

Die Joden honden cāc om Jhesum te dooden / 6. dewelcke ont-
schuldicht de vrouwe teghen de minneerbets / 20. etende
met zijne Discipulen 16. set hy het Wontmael in / 31. vooz-
sent de toecomende erenisse / 31. bidt den vader / 47 en ber-
raden jnude van Judas / 56. en verlatē van alle jn Discipu-
len / 59. is valscheijck beschuldicht vooz Caiphe / 62. daer nae
als hy hem selven hadde den Sone Gods gesept / 63. wort hy
geoordeelt der doot weerdich / ende bespogen / ende geslaghen
69. enoe verloorchent van Petro.

Ende het geschiede / als Jhesus alle dese woordē ge-
epndicht hadde / septe hy tot zijne Discipulen.
2 Ghy weet dat na twee dage daesschen wort en
de Sone des menschen sal overghelevert worden
3 om gecrupst te worde. Doe vergaderden de Over-
priesters en Schriftgeleerde en de Oudlingē des volcs
inde Sale des Overpriesters die genaet wort Caiphas.
4 Ende hielden te samen raet / hoe sy Jhesum met listen
strangen mochten ende dooden. Maer sy sepdē: Nie-
op den frestdach op dat daer geen oproer en geschie-
de inden volcke. Doe nu Jhesus in Bethania was
7 ten huse Simons des Melactschen. Quam tot hē
een Vrouwe met een d glas costelicker Salve en heeft
se wighestort op zijn hooft / daer hy ter tafel sadt.

Als

psa 6.4
nat. 7.23
luc. 25.23
les 30.33

Luc. 2.8
iro. 14.31
ende. 17.5
aban 12.
joa. 5.40.

Chri-
stus
vooz sept
ijn doot
amc 24.1
luc. 22.1
Joa 13.1
Der Jo-
den ra ei
teghen
Chri-
stum.
vooz 11.47
psal. 2.5
Act / 4.27
marc 24.3
luc. 7.36
Joa. 11.5
ende. 12.
vooz. 12.
Joa. 11.5
dat is ei
dat sonde
doet of
oet daer
men by
gepen
mach.

8 Als de Discipule dat sagen namen zyt onweerde lie-
ende seydten: waer toe dient dit verlies?
9 Want dese salve mochte diere vercocht/ende den Ar-
men gegeven worden: Ende Jesus dat bekennende/
seyde tot hē: Waerom zyt ghy liede der byouwe moepe-
lic want sy heeft een goet werck aen my ghewoicht.
10 e Want de Arme hebt gy altyts by u liede maer my
11 en hebt ghy niet altyts. Went dat sy dese salve op
myn lichaem gegote heeft dat heeft sy gedaen om my
12 te begraven. Doozwat segge ic u liede: waer dit E-
uangelium geprediet sal worden inde geheele werelt/
daer salmen ooc seggen tot haer gedachtenisse/wat sy
13 gedaen heeft. Doe ginc een hande waelbe/genaemt
14 Judas Iscariot tot de Overpriesters. Ende seyde:
15 wat wilt ghy lieden my geven en ick sal hem u ober-
leveren: En sy settedē hem dertich silberen penningē.
16 En van dier tyt aen sochte hy gelegentheyt / op dat
hy hem overleveren mochte.
17 Ende op den eersten dach hdes soeten broots qua-
men de Discipulen tot Jesum en seydten tot hem: waer
18 wilt ghy dat wy u bereyden het Pascha te eten?
19 En hy seyde: Gaet henen inde stadt tot sulckē man
en segt hem: De Meester seyt: Mynen tyt is naby: hy
u wil ic myn Pascha houden met mynen Discipulen.
20 Ende de Discipulen deden gelijc haer Jesus bevolen
haddē: ende bereyden dat Pascha.
21 Ende als het nu abont geworden was: satt hy ter
22 Tafel met de waelbe. En als sy arē seyde hy: Dooz
waer segge ick u lieden/ k een van u sal my verraden.
23 En sy stiet droevich geworden zynde hebbeneen pe-
ghelick beginnen te segghen: Wen icht heere?
24 Hy antwoorde en seyde: die ijn handt met my inde
Schotel inghedopt heeft die sal my verraden.
25 De Sone des menschen gaet gelijc van hē geschre-
ben is en wec den mensche dooz welckē de Sone des
menschen verraden wort: het hadde diē mensche goet
gheweest niet ghebozen te zyn.
26 Doe antwoorde Judas die hem beriet ende seyde:
Bē ict in Rabbi: Hy seyde tot hem: gy hebt het gesept.
27 En als sy aten nam Jesus het broot / ende als hy
gedanet hadde: brach hyt ende gāft zynen Discipulen
ende

ende sepde: Nemet etet/dit is mijn lichaem.

27 En hy nam den Dincbeker/ ende dancte/ en gassen hen/ ende sepde: dincckt alle daer wt.

28 Wato dit is mijn bloet des nieuwe Testaments/ daer door velen vergoten wort tot vergevinge der sonden.

29 Ende ick segge u lieden: Ic en sal van nu voort niet meer vā dese drucht des wijnstocx dinccken/ tot op die dach/ wanneer ic dat nieuwe dinccken sal/ int Coninc-

30 rijke mijns Vaders. p En als sy den Loffsanck gesproken hadden gingen sy wt na den Olijfberch.

31 Doe sepde Jesus tot hen: Ghy sult alle aen my geer- gert worden in desen nacht/ want daer is geschreyē/ qī sal den Herder slaen en de Schapen der kudde sullen

32 verstroopt worden: x Maer na dat ic sal opgestae we- sen soo sal ick u voorgaen na Galileam.

33 En Petrus antwoordende sepde tot hem: s want sy oock alle aen u geerget worden/ so en sal ick nocht anders nemmermeer aen u gheerghert worden.

34 Jesus sende tot hem: t Doorwaer ic segge u/ dat gy in deser nacht en de haer craept/ my bymael v sake sult.

35 Petrus sepde tot hem: v Alwaert dat ic met u sterbē moeste/ so en sal ick u niet versaken. Desgelijcx seiden oock alle de Discipulen.

36 x Doe ginch Jesus met hen in een plaetse/ ghenacmt Berghsemane/ en sepde tot zyne Discipulē: Sit hier tot dat ick gae/ ende bidde daer.

37 Ende tot hem ghenomen hebbende Petrum/ ende de twee sonē Zebedei/ begonst hy droebich en weemoedich

38 e worden. Doe sepde hy tot hen: p Mijn ziele is be- droeft totter doot/ blijft hier ende waect met my.

39 En een weynich voortgegaen/ viel hy op zyn aenge- sichte/ bidde en seggende: Mijn vader/ indien het mogelic is laet desen Dincbeker van my gaē/ a noch- tans niet ghelijck ick wil/ maer gelijk ghy wilt.

40 Ende hy quam tot de Discipulen/ en vant se slapen- de/ ende sepde tot Petrum: en comt ghyliden dan niet een ure met my waken.

41 Waert en bidt/ op dz gy niet in versoekingē en comt/ t want de geest is getwillich/ maer het vleesch is crant.

42 Wederom ginc hy ander mael henen/ en badt/ seggē- de: Mijn vader/ indien het niet mogelick en is/ dat de-

sen

Berghe-
jinghe
der son-
den.

Exod. 2. 4

mar. 14.

luc. 22. 29

Joan. 8. 1

Der Apo-

stelē er-

gernisse.

joa. 16. 31

Zac. 13. 7

mat. 18. 10

mr. 14. 28

luc. 22. 33

joa. 13. 38

mr. 13. 17

mat. 14. 32

luc. 22. 39

Joan. 18. 1

Chri-

stus is

droebich

joa. 12. 27

Christi

Gebedt

luc. 22. 41

joa. 638.

Gal. 3. 17

- se Dancbeker van my ga het en sy dat ic hem drincke/
 43 uwen wille geschie. En hy quam weder/ende vantsse
 wederom slapende: want hare oogen waren beswaert:
 44 Ende hy liefe/ende ginc wederom henē en hat ten
 45 sterdemale seggende de selve woorden. Doe quam
 Jhesus tot zijne Discipulen ende seide tot hē: Slaept nu
 en rustet/ Siet de ure is na hy dat de Sone des men-
 schen sal obergeloebet worden inde handē der sodarē.
 46 Staet op laet ons gaen. Siet hy is na hy die my
 47 verræet. Ende als hy noch sprac: Siet daer Judas
 een vanden twaelven quam ende met hem een groote
 schare met sweerden ende stocken/ vā de Overpriesters
 ren ende Ouderlinghen des volcke.
 48 En die hem berriet/ hadde hare een teeken ghege-
 ven ende gesept: dien ic kussen sal/ dien ist/ grijpt hem.
 49 Ende terstont comende tot Jhesum seide hy: Weest
 gegroet d Rabbi: ende kuste hem.
 50 Ende Jhesus seide tot hem: Vriet waer toe zijdy hier
 gecomen: Doe quamē sy/ ende sloegen de handen aen
 Jhesum/ ende namen hem ghebanghen.
 51 En liet ē vanden genen die met Jesu waren reete de
 hāt wt/ en trat hy sweert wt en slaede de dienstknecht
 52 des Overpriesters/ hien hem zijn oore af. Doe seide
 hem Jhesus: Keert u sweert in zijn plaetse: want alle die
 het sweert nemen sullen vergaen metten sweerde.
 53 Of merdy dat ic nu niet en cā mynē Vader biddē
 en hy sal my niet dā twaelf Legioenē Engelen geve:
 54 Hoe soudē dan de Schyften verbult worden [di
 daer seggen] datter also gheschieden moet?
 55 hy Te dier uren sprac Jhesus tot de scharen: Ghylid
 zijt wtgegaen ge iek tot eenen Moorder met Sweer-
 den ende Stocken/ om my te bangen: dāgel'ck sat i
 hy u liede lērende inden Tempel/ ende ghy en heb
 my niet gebangen.
 56 Maer dit is al geschiet op dat de Schyftē der Pro-
 pheten soude verbult worden/ Doe verlieten hem all
 de Discipulen ende vluchtēden.
 57 En die Jhesum gebangē hadden/ brochten hem te
 Calpham den Overpriester/ daer de Schyftgeleerden
 ende de Ouderlingen vergadert waren.
 58 En Petrus volchde hem vā verre tot den Palleys
 de

mat. 14. 43.
 luc. 22. 47.
 Joa. 18. 3.

Judas
 verræet
 Christi.
 d. 21. 18.
 d. 21. 18.
 e. 2. 20. 9.

f. Gen. 6.
 d. 13. 17.
 de schyft
 moet
 verbult
 worden.
 ap. 22. 7.
 e. 12. 10.
 luc. 24. 25.
 h. mar. 11.
 luc. 22. 52.

De Dis-
 cipulen.
 vluchtē.
 h. 1. 9. 1.
 d. 18. 2.
 h. mar. 14.
 mat. 2. 2. 5.
 joa. 18. 34.

des Oberpriefters: ende ingegaen wesende/ sat hy by de Dienaren/ op dat hy het eynde saghe.

i Ende de Oberpriefters/ ende de Jherusalemelingen/ ende den geheelen Raet/ sochte valsche getuygenisse tegen Jesum op dat sy hem dooden mochte/ en en vonden niet.

Ende hoewel daer veel valsche getuygen toegecomen waren so en vonden sy niet.

Ten laetsten quam daer twee valsche getuygen/ en seiden: Dese heeft gesept: in Ic can de Tempel Gods afbreken/ ende in drie dagen den selven op rimmeren.

En de Oberprieester opstaende/ seide tot hem: Antwoordt niet: o Waerom betuygen dese tegen u?

Ende Jesus swaech stille/ ende de Oberprieester antwoordende/ seide tot hem: Ic besweere u by den levedighen God/ dat ghy ons segt/ of ghy sijt Christus de Sone Gods? Jesus seide tot hem/ Ghy hebt gesept: Doch segge ic u lieden van nu aen sult ghy den Sone des menschen siē/ sittende ter rechterhant der cracht [Gods] en comende inde wolcken des Hemels.

Doe scheurde de Oberprieester zijn cleederen/ seggende: hy heeft gelasterd/ wat behoeven wy meer getuygen? Siet nu hebt ghy zijne lasteringe gehoozt.

Wat dunet u? Doe antwoorden sy/ ende seiden: ghy is de doot schuldich. Doe spogē sy in zijn aensichte ende sloegen hem met buysten.

Andere sloegē hem in zijn aensicht/ seggende: r Propheten ons Christi/ wie ist die u gheslagen heeft.

b Ende Petrus sat buyten inde Sale en cē adieft maechden quam tot hem/ en seide: Ende gy waert oock met den Jesu van Galilea.

Ende hy versaecket hoor hem allen/ Ick en weet niet wat ghy segt.

En daer hy na de poorten wtginge/ sach hem een ander [dienstmacht] en seide tot de genē die daer waren: ende dese was oock met dien Jesu van Nazareth.

Ende hy versaecket wederom met eenen eet/ seggende: Ick en kenne den mensche niet.

Ende een wepmich rijts daer na/ quam de gene die daer tegenwoordich waren/ ende seiden tot Petrum: Doo: waer ghy sijt oock mede van dien / want uwē prake maect u openbaer.

Valsch
getuyge
nisse.

Act. 6. 11.

Jo 2. 16

mr. 14. 59
oof. wat.

Christus be-
lijdt dat
hy Christus
is.

mat. 16. 27

mr. 14. 61

luc. 26. 69

Acto. 1. 11

q. 3 the. 4. 16

1 p. 1. 7.

ele. 24. 16

hy wort

bespo-

ghen.

es. 50. 6

Jo. 19. 2

lu. 22. 49

umar. 14.

Jo. 18. 16

rof. doch

teken.

Petrus
verlooe-
hent.
Christi.

omat. 26

13.

mat. 14. 30

Luc. 21. 61

joa. 13. 30

amat. 15. 1

mat. 22. 66

Joa. 8. 24

Chri-

stus ge-

vangen

woz. Pil-

lato over

gelebert

Mat. 1. 13

Judas

heeft be-

rou.

verhagt

hieselven

Mat. 1. 18

1. 21. 21

Verkeer

de heyl-

licheydt.

Mat. 1. 19

Mat. 11. 12

f. 1. de

weerde

de s. ghe-

weerdeer

den wel-

ke de kin-

deren Is-

raels ghe-

weerdeer

heeft heb-

ben.

Christus

heeft Pil-

lato dat

hy een

minck is.

Mat. 15. 2

74 Doe begonst hy te verbloeden ende te sweeten/ 75 en kene de mensche niet. En ter stot traepde de hant ende Petrus wert gedachtich des woorts Jesu die to hem geseyt hadde: p eer de hant trapē sal sult gy my bymael versaken Ende ginc wt/ en weende bitterlic

Wat xlvij. Capittel.

1. Na dat Christus ten andermael voer den staet geweest hadde/ 3. Jud heront/ en verhangt hem/ 6. wiens wedergegebe/ gelt gegeve wort een begraef plaetis der by embelingen/ 19. daerna Pilatus vermaen van Jon huyshouwe/ dat hy niet chisto niet en soude te boe hebben 20. verlost Barrabam/ 22. en in aller bewillinge/ 26. Te die beschuldicht/ bespot/ gegeffelt/ en met doogel geroont wt/ verdoemt hy/ 3 om gekupst te wozde/ 38. met twee. Moordeaers/ 45. ende inde doo Jesu geschieden veel miraculen/ 57. sien laesten wozt Jon licha here ige ingraven van Joseph/ 62. ende het graf bewaert.

1. Mer a als de moegē stont gecomen was so hebb alle de Overpriesters en Ouderlinge des volcx raet gehouden tegen Jesum om hem te dooden

2. Ende leyden hem henen gebonden/ en gaven hen over d Pontio Pilat o den Stadhoudet.

3. Als Judas die hē verraden hadde sach dat hy verdoodeelt was berouder hem en heeft de dertich silberpenningen den Overpriestern ende den Ouderlingen

4. weder gebracht. Seggende: Ic hebbe gesondicht/ verradende dat onnoosel bloet: Maer sy seydē: wat gaet ons dat aen/ daer suldy toessen.

5. En na dat hy de silberē penningen gewoypē hadde inden Tempel/ ginc hy van daer/ ende t ginc henen/ en verwoyde [hieselven.]

6. En de Overpriesters namen de silveren penningē en seydē: Het en is niet geoorloft dese penningē inden Gods kiste te leggen/ di wijle het te loo des bloets is

7. Ende eenen raet gehoude hebbende/ cochtē sy daer mede den Porbackers Acker tot der Wiembelinge begravinge. Daerom wert dien Acker genaet/ d de Acker des bloets tot op desen dach.

9. Doe wert verdukt d: daer gesent was/ dooz dē Phariet Jeremiam seggende: en sy hebbe genome dertich silberē penningē/ daer de vercochte mede gerocht was/ dien sy cochten door den prijs/ die van de kinderen

10. Israels gemact was. En sy hebbe se gegeve voor dē Porbackers Acker/ gelijc my de heere bevolen hadde.

11. Ende Jesus stont voor den Stadhoudet/ ende di

Stadt.

Stadthouder brachde hē seggende: Zijt ghy de Coninc der Joden? Iesus seide hem: Ghy segt het.

Ende beschuldicht zynde van den Overpriesters ende Ouderlingen en antwoorde niet.

Doe seide Pilatus tot hem: hoort ghy niet hoe veel geuygenisse sy regen u brengen?

Maer hy en antwoorde hem niet op eenich woort: so dat de Stadthouder seer verwondert wert.

En op de hoochtyt was de Stadthouder gewoont den volcke eenen gebangen los te laten dien sy wildē.

Ende hy hadde doe eenen welbekenden gebangen genaemt Barrabas.

Daerom als sy vergadert waren seide Pilatus tot hen: welken wilt gy dz ic u by late? Barrabam? of Iesum die ghenaeint is Christus.

Wāt hy wiste dat sy hem door nydicheyt overgeleert hadde. En als hy op de Richtstoel sat so heeft ot hem zyn huyfrouwe gesōde seggende: Hebt niet e doet niet desen rechtveerdigen wāt om yner wille hebbe ic hebben inden doorn veel geleden.

Maer de Overpriesters ende Ouderlingen hebbe e schare onderwesen dat sy Barrabam begeere souen ende Iesum dooden.

Ende de Stadthouder antwoorde en sprac tot hen: Welken wilt ghy van dese twee dat ic u by late? en seiden: Barrabā.

Pilatus seide tot hē: wat sal dan doe mer Iesu die genoemt wort Christus? Sy voden alle tot hem: Laet hem crupcigē.

Doe seide de Stadthouder wat heeft hy dan voer quaets gedaē? Ende sy riepen te meer seggende: Laet hem crupcigē.

Als nu Pilatus sach: dz hy niet en boorderde/maer daer meerder oproer wert heeft hy water genomē

ide zyn handē voer het volc gewasschē seggende: Ic bin ontschuldich van dē bloede deses rechtveerdigen niet ghyliede toe.

En het gātsche volc antwoorde seggende: nZijn bloet sy op ons ende op onse kindere.

Doe heeft hy haer Barrabam by gelaten en Iesum geesselt hebbede leberde hy over op dat sy gecrupciert werde.

Doe namē de Crichsknechten des statouders Iesum in het Richthuys ende vergaderden hem de gantsche Vende.

De fa 5.3.1

Act. 8.32

Mat. 15.6

Luc. 23.17

Joan. 8.39

Mat. 15.7

Luc. 23.24

Joan. 18.36

Pilatus
wijf.Sy bid
den om

Barrabā.

Mat. 3.11

Luc. 23.18

Joan. 18.40

Act. 3.14.

Ios. ober

trede.

Pilatus
wast zyn

handen

als ont-
schul-

dich.

Mat. 5.26

Mat. 15.10

Joan. 19.2

Chri-
stus die
wozt ge-
croont
met doo-
ren / be-
sporende
bespogē.

p mar. 15
21.

luc 23.26

inc. 15.22
Joa. 9.17

Chri-
stus die
wozt ge-
crupst.

inc. 15.14

Joan 19.23

psa 22.19

mar. 35.

26.

luc. 23.38

luc 23.12

Lasterin

gen tegē

Christi.

mar. 15.29

luc 23.5

psa 22.8

Joan 2.19

psa 22.6

Joan 2.18

Joan 2.18

Joan 2.18

Joan 2.18

Joan 2.18

Joan 2.18

Joan 2.18

Joan 2.18

Joan 2.18

Joan 2.18

Joan 2.18

Joan 2.18

28 En hem ontleet hebbende / deden sy hem eenē pu-
puren mantel aen.

29 En settede op zyn hooft een croone / die sy van doo-
ren geblochten hadden / en een Ris: stoe in zyn rechten
hant: ende bogē haer knien voor hem / ende bespottet
hem / seggende: Weest gegroet Coninc der Joden.

30 Ende op hem bespogen hebbende / na nen sy eenē
rietstoeck / ende sloegen op zyn hooft.

31 Ende doe sy hem bespot hadden / hebben sy hem
mantel wtgetogen ende deden hem / zyne cleederen a-
ende ledden hem henen om te crupeigen.

32 p En wtgaende / bonden sy eenen man van Cyrene
genaet Symon: Desen dwongē sy / dat hy zyn Crup-

33 dreege. Ende als sy quamen inde plaetse / ghenā
Golgota / dat is geseyt / hooftscheelplaetse.

34 Gaven sy hē te dincen / die met Sale gemēg
en als hyt gesmaet hadde / en wilde hyt niet dincen

35 Als sy hem gecrupst hadden / dede sy zyne cleed-
ren het Lot werpē / op dat verbult wo: de d; ges-
ken is door den d; ropheet / [seggen:] / Sy hebbe ingi-
cleederen oder hen gebedt / ende hebbe het Lot op n-
ne cleedinge geworpen.

36 Ende sy bewaerden hem daer sittende.

37 Ende setteden zyn beschuldige boven zyn hoo-
geschreven. Dese is Jesus de Coninc der Joden.

38 b Doe werden daer oec twee / Joodenaers met
gecrupst de een ter rechter / en de ander ter linker zijde

39 Ende die daer voor hy gingen / lasterde hem / schi-
dende hare hooften /

40 Ende seggende: p; Ghy die de Tempel afb; eket
in dry daghen oprecht / helpt u selven: Zijt ghy Gol-

41 Sone so cōt af vādē Crupce. Desgelijc bespottet
hem oock de Overpriesters / met den Schrift geleert
ende Ouderlingen / ende Pharizeen seggende:

42 Hy heeft andere geholpē / en nu en can hy hēselvē
helpen: Is hy de Coninc Israels / so laet hem nu v-
den Crupce afcomen / ende wy sullen hem gelooben

43; Hy heeft op God betrouwt / dat hy hem nu verlos-
indien hy a hem aengenaem is / want hy heeft gesē

44 Ich ben Gods Sone. Dat selve verwoeten hem
de Joodenaers / die met hem gecrupst waren.

5 En vander sefter ure wert daer dupsternisse ober
de geheele Aerde tot der negenster ure toe.

6 En o'trent der negenster ure t riep Iesus met luyder
stemme seggende: En Eli/ Lamasabachtani/ dat is/
mijn God/ mijn God waerom hebt ghy my verlaten?

7 En sommighe van die daer regentwoordich waren/
dat gehoozt hebbende/ sepden Dese roept Eliam.

8 En terstot liep daer een van hen/ nam een sponsie/
die vulde hy met edick/ ende stacse op eenē Rietstoc/ en
gaf hem te drincken. De ander sepdē: Hout op/ laet
ons sien/ oft Elias hem sal comen verlossen.

Ende Iesus wederō met luyder stemme roepende/
gaf den geest. f Ende liet/ g de boorhanc des Teyels
scheurde in twee van hobe tot beneden/ ende de Aert/
de beesde ende de steenrotzen cloven.

Ende de graven werden geopent/ en beel lichamen
der heyligen die gellapen hadden/ stonden op.

En gingen tot de grabē na/ zijne verrysenisse/ en qua
men inde heylige stat/ ende werden van belen gesien.

h De hooft man ober hondert/ ende die met hem Je
sum bewaerden/ siende de Aertbevinge/ ende wat daer
geschiet was/ breesoen sp seer/ seggende: Warachtich
dese was Gods Sone.

Daer waren ooc beel vrouwē k bā berren aenfiende
die Iesum gebolcht warē van Galilea/ hem dienende.

Onder welcke was Maria Magdalena/ en Maria
de Moeder Jacobi ende Joses/ en de moeder der kin
deren Zebedei. m En als het avont gewordē was/
quam een rijc man van Arimathea/ met namē Joseph/
ne oock Iesus Discipel was.

Dese quā tot Pilatū/ en begeerde het lichaem Iesu.
Doe bebal Pilatus datmē hē dat lichaē geven soude.

Ende Joseph nam het lichaē/ ende want dat in een
luyder sijn lintwaert. n Ende leyde het in sijn nieuwe

graf/ dat hy wtegehouwē hadde in eē steertorse/ en eenē
rooten steē aē de deure des grafs gewētelc hebben/

en hy henen. Maria Magdalena/ ende de ander
Maria waren daer sitrende tegen ober het graf.

En des anderen daechs die daer is na dē dach der
voerbereydinge des [Sabbaths/] quamē de O'p'fē
ers ende de Phariseen te samen tot Pilatum/

mar 15. 31
luc 23. 44

Christi
wordē
aent
Cruyce.
Geb. 5. 7

ioa 19. 20
psal. 69.
20.

Chri
stus
sterft.
mat 15. 38
luc. 23. 45
g2 pa 31. 3

Het eynde
der
Godlic
ker mira
culen.
mar 15. 36
de vrou
wen die
Christo
gedient
hebben.

mar 15. 40
kyl 38. 12
1 Luc. 8. 2
in luc. 23.
50.

ioa 19. 39
Joseph
be
graeft
Christū.
mar 22. 40
mar 15. 46
luc. 23. 53

Het graf
Christi
wort bā
dē cruyf-
knechte
bewaert
mt. 16. 11
mar. 8. 31
luc. 9. 22
en. 18. 33.

De vrou-
wen gaē
het graf
besien.
mar. 16. 1
luc. 24. 1
Joa 20. 1
b. O. daer
was ghe-
schiet etc
Een En-
gel boor-
schapt
de opsta-
dinghe
Christi.
mar. 16. 6
luc. 24. 4
mat. 16. 21
mar. 16. 8
Joa 20. 18
Christi-
sus ber-
resen.
wort bā
de vrou-
wen ge-
sien.

63 Seggende: Heere wy sijn indachtich/ dat dese Ver-
leperder noch levende gesproken heeft/ g. ic sal na d. p. da-
64 gen wederom opstaē. Daerō bebeelt dat het graf be-
waert worde/ tot dē derde dach: op d. zijne Discipulen
n. misschiē en comen inder nacht/ ende stelē hē en seg-
gē tottē volcke/ hy is opgestaen banden doode: En de
laetste dwalinge sal erger sijn dan de eerste.

65 Ende Pilatus seide tot hen: ghy hebt wachte gaet
henen/ ende bewaert hem gelijc ghy weet.

66 Doe gingen sy ende bewaerde het graf/ ende berse-
gelden den steen metter wacht.

Wat xxvij. Capittel.

2. De opstandinge Christi wort dē vrouwe vercondicht/ 9. den
welckē hy hē selbē opbaert/ 11. en de Wachters dese dingen
bootschappē. 12. wordē in. gelyc verbaescht/ 13. Daerna Je-
sus sijn Discipulē sendende oer de werelt om te predikē en
te doopen/ 20. belooft hen sijn ewige hulpe.

1. In het a laetste des Sabbaths als de eerste [dach]
der weke begōst te lichte/ quā Maria Magdalena/
ende de ander Maria om het graf te besien.

2. En liet daer geschiede een groote Aertbevinge: wāt
de Engel des Heeren daelde neder banden hemel/ en
quam toe/ ende wentelde den steen vāder deure/ en sat
3 daer op. Ende sijn gedaente was gelijc eenen Blijc/
ende sijn cleedinghe wit gelijc dē Sneu.

4. En doo: vreesē vā hem sijn de wachters verschiet
ge worden/ ende werden als dooden.

5. Maer de Engel antw. o. dē en seide tot dē Vrouwe:
vrees ghy niet want ic weet dat e. ghy Jesum dē gecrup-
6 sten soect. Hy en is hier niet/ want hy is opgestaen d.
gelijc hy geseyt heeft: Coet hier/ liet de plaetse daer de
7 Heere gelegen heeft. En gaet haestelic en segt sijnē
Discipulē dat hy vā dē dooden opgestaē is/ en liet hy
gaet voor u in Galileam/ daer sult ghy hem sien/ Siet/ ic
8 hebt u liedē geseyt. e. Ende sy gingen haestelic vā
den grave met vreesē ende grooter blijfchap/ ende liepē
ende bootschappent sijnen Discipulen.

9. En als sy gingen om sijnen Discipulē te bootchap-
pen/ liet Jesus is haer te gemoete gecomen seggende:
Weest gegroet/ ende sy sijn roegecomen/ en hebbē sijnē
boeten aelhouden/ ende vielen voor hem neder.

10 Doe seide Jesus tot haer: Drees niet gaet hene en bootschappet mijne broederen dat sy in Galilea gaen 11 daer sullen sy my sien. Als sy nu gegae ware liet so mige vadelwachters quamen inde Stat en bootschap te den Overpriesteren al dat daer geschiet was.
12 Doe vgaerde sy nu de Ouderlinge: en raet gehoude hebbende/gade sy de krijchsknechte geles gende.
13 Seggende: Segt dat sijne Discipule in des nachts gecomen ende hebben hem gestole/dewyle ghy nu pt.
14 En indie dat verhoort wort by de Stathouder/wy sullen hem wijs make en u liede sonder soze make.
15 En sy het gelt genomen hebbende deden gelijc sy geleert ware. En die woort is verhoert by den Jode tot 16 den dach van hede. En de elf Discipule gingen na Galileam op den Berch g daer Jesus he bevolen hadde.
17 Ende als sy hem sage/vele sy booz hem neder ende 18 sommige twyffelden. En Jesus by he comede sprac met hen seggende: h nu is gegeve alle macht in hemel ende op Aerden. I Daerom gaet en k leert allen volcke/he doopende inde name des Vaders/ende des Soons/en des h. Geests hen leerende onderhouden al wat ic u bevolde hebbe. Ende liet in ic be met u alle de dagen tot de voleyndinge der werelt/Amen.

Het heylighe Euangelium/ beschreven dooz Marcum.

Dat eerste Capittel.

1. Joannes predikende en doopende inde woestijne/7. geeft getuigenisse van Jesus/9. en doopt hem/12. daerna Jesus ver socht vanden Batā/14. bereyndicht het Euangelium in Galilea/16. roept tot hem de visschers/23. geneest de besetene/ende de schoon moeder Petri/22. ende meer andere/40. rey nicht den melaetschen.

Het begin des Euangelij Jesu Christi des Soons Gods.

1 Gelijc geschreven is inde Prophetē: a Siet ic sende mijnen b Gode booz u aengesichte die uwe wech zberenden sal booz u. c De stemme des genē die daer roept inde woestijne: [is:] Berept de wech des heerē maect zijne paden rechte.

broeds
Christi.
1 Cor. 1. 5
2 cor. 15. 5
Dwaer
hept ljt
gheweic
en listen
en ver
valschn
ge / booz
gaben
Christi
stus bā
den Apo
stelen aē
gebeden
in Gal
ilea.
ginc 16. 32
inc 14. 28
hij sent
De Apo
stelen om
predike:
h psal. 7
inc 11. 27
luc. 10. 22
Joa. 3. 35
inc 6. 13
k Of
maecte
tot Disci
pulen.
1 gr. Gey
denen.
in Joa. 14
18.
a mat. 3. 1
luc. 7. 27.
b G. Eu
gel.
ces 40. 3
Mat. 3. 3

bimar. 3.1
 Joa. 3.23
 eimar. 3.5
 lute. 3.7.
 fimar. 1.4
 Joānes
 cost en
 cleedin-
 ghe.
 gheb. 11.22
 hmat. 5.11
 i Jer. 1.5/
 ke sa 44.3
 Joel. 2.28
 mat. 3.13
 Luc. 3.21.
 Joa. 1.32
 Jhesus
 wort ge-
 doopt.
 mesa 42.1
 mat. 3.17
 Mar. 9.7
 Luc. 3.22.
 Col. 1.13
 2 pet. 1.17
 n mat 4.1
 Chri-
 stus
 predicte.
 omt. 4.12
 Joa. 4.43
 pesa. 56.1
 quia 4.18
 Simō en
 Andreas
 worden
 geroepen
 rjer. 9.26
 sint. 9.27
 lute. 3.11
 mr. 10.28
 Jacobus
 en Joā-
 nes.
 luit 4.21

4 d Joannes was inde woestijne doopede en predike
 de de Doop der bekeeringe tot vergevinge der sondē.
 5 En daer ginge wt tot hem geheel Jodenlant/ende
 die van Jerusalem/en werden alle van hem gedoopt
 inde Jordaen/belijdende hare sonden.
 6 Ende Joānes was becleet met klemels haren: en
 hadde eenen Lederen gordel om zijne lenden/ g en att
 Spinchanen ende wilt honich.
 7 En predice/ seggende: daer comt een na my/ die
 stercker is dan ic/ wiens schoenriemē ic niet verdrich
 en ben neder buggende te ontbinden.
 8 i Ic hebbe u wel gedoopt met water/maer hy sal u
 doopen met den heylighen Geest.
 9 En het geschiede in die dagen dat Jhesus bā Na-
 reth quam wt Galilea/ende wert van Joāne gedoopt
 inde Jordaene. En terstont als hy op quam vāden
 water/sach hy de hemelen open gaen/ende den Gheest
 gelijc een duive neder comen op hem.
 11 Ende daer geschiede een stemme wt de hemelē/ seg-
 gende: Ghy zijt mijn wel liebe Sone inden welken ick
 mijn welbehagen ghenomen hebbe.
 12 En terstont dreef hem de Geest wt inde woestijne.
 13 Ende hy was daer inde woestijne beertich dagē be-
 proeft vande Satā: ende was ooc hy de wilde beestē
 14 ende de Enge en dienden hem. En na d; Joānes
 overgelevert was/qua Jhesus in Galileam predikende
 15 het Euangelii des Conincijes Gods/ En seggede:
 de tijt is vervult/en het Conincijke Gods is na hy
 gecomen/ g beterr u en geloof den Euangelio.
 16 q Ende wandelende hy de Galiletsche Zee/sach hy
 Simonen/en Andream zinnen Broeder/ haer net inde
 Zee worpende [want sy waren visschers.]
 17 Ende Jhesus seide tot hen/ Comt na my/ ende ic sal
 u maken d Visschers der menschen te worden.
 18 En terstont verlatende hare netten volchde sy hē.
 19 En bā daer ee weynich voortgegaē [wesende] sach
 hy Jacobum den sone Zebedei/ende Joannem zinnen
 broeder ooc int schipken hare Netten vermaken.
 20 Ende hy rīpse terstont/ Ende sy verlatende haren
 Vader Zebedeum in het schipken met den huerlingen/
 volchden hem na.

Ende

- 21 Ende sy gingen te Capernaum en terstont op de Sabbathe ginc Jesus inde vergaderinge en leerde.
- 22 Ende sy verschricten over zyne leere: want hy leet de als macht hebbende en niet als de Schryfteleerde.
- 23 Ende daer was in hare vergaderinge een mense met eenen onreynen Geest derwelcke wt riep.
- 24 Seggende: En a wat hebt ghy met os te doe Jesu van Nazareth? Zijt gy gecome om ons te verdoen? Ick weet wie ghy zijt [namelic] de heylige Gods.
- 25 Ende Jesus strafte hem segghende: Swijcht sulle ende gaet wt van hem.
- 26 Ende de onreynen Geest hem scheurende en roepende met luyder stemmen ginc wt van hem.
- 27 Ende sy verschricten hen alle so dat sy maleanderē brachden seggende: Wat is dit? Wat nieuwe leere is dese dat hy oec met machten den onreynen Geesten gebiet ende zijn hem gehoor saem.
- 28 Ende zijn geruchte ginc terstont wt in dat geheele omliggende lant van Galilea.
- 29 Ende van stonden aen gingen sy wt de vergaderinge ende quamen in het huys Simons ende Andree met Jacobo ende Joanne.
- 30 Ende Simons wijfs moeder lach met de cortseir ende sy seiden hem terstont van haer.
- 31 Ende tot haer ghaende ende batten de haer hant heeft hyse opgeheben ende de cortseir heeft haer terstont verlaten ende sy diende hen.
- 32 Des abonts als de Sonne onder was brachtē sy tot hem alle cranccken ende die dā d'ypbelen gequelt waren. Ende de geheele stat was vergadert voor de deure. Ende hy genasser vele die vā menigerley liet te crancck waren ende dreef veel d'ypbelen wt ende en liet de d'ypbelen niet spreken p dat sy hem kenden.
- 33 Des morgens noch seer vroech stont Jesus op ende ginc wt ende hy ginc henen na een woeste plaetse en wat aldaer. Ende Simon ende die met hem waren volchden hem na. Ende als sy hem vonden seiden sy tot hem: Sy soeckē u alle. Ende hy seide tot hen: Laet ons inde naeste blecken gaen op dat ic daer oec priedike want daer toe ben ic wtgegaen.
- 39 Ende hy priedikte in hare Vergaderinge in geheel

Mat. 4. 23

v. 23

nagoghe.

Mat. 7. 28

De dese

ten wort

gherap

nicht.

Luc. 4. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

a. 33

E b Galilea

De Me
laetsche
wozt ge
supbert.
gmat 8.8
luc. 5.22

h luc. 13.1
ende. 14.1

amat. 9.1
luc. 15.17

De gicht
tighe
wozt ge
sont.

Chri
stus her
geeft de
sonden.

h Ofi/mt
godlick.
Job. 14.4
Iesa 32.1
Iesa 42.25

Galilea ende dreef de Dupbelen wt.

- 40 g Ende daer quam een Melaelse mensche tot hē/
biddende hem/onde knielende voor hem en seggende:
41 So ghy wilt/ghy cont myn reynigen. Iesus beroert
zijnde met barmherticheit/stac zijne hāt wt/raecte hē
ende seide hem: Ic wil/wozt gereynicht.
42 En als hy dat gesprokē hadde terstōt ginc de Me
laetsche van hem wech/ende hy wert gereynicht.
43 Ende als hy hem ghedreycht hadde/sant hy hē ter
44 stont wt/ Seggende: Siet toe dat ghy dit niemant
en segget:maer gaet henē/ en vertoōt u dē Priester/en
offert voor uwe reyninge/het genēhdar Moses bevolē
heeft haerlieden tot een getuygenisse.
45 Maer als hy wtgegaen was/begōste hy vele dingē
te openbare/ende dat woort te herbyēde:so d; Iesus
niet meer mochte openbaerlic inde Stat comen/naer
was blyten inde woeste plaetsen: ende sy quamē tot
hem van allen eynden.

Wat ij. Capittel.

- 1 De gichtlecke wozt genesente Capernaum/14. Mattheus
wozt geroep van Iesu/18. die de zyne ontschuldicht aēgaen
de het vasten/23. ende den Sabbath.

1 Ende a na sōmige dagen quā hy wederom in Ca
pernaum/ende het wert gehoorit d; hy i n eē huys
was.

2 Ende terstont vergaderde vele tot hem/also d; ooe
die plaetsen ontrent der deurē hem niet meer condē be
grūpen/ende hy sprac hen het woort.

3 Ende daer quamen [sōmige] tot hem/bringende
eenen gichtlecken/die van bieren gedragen wert.

4 Ende als sy niet en condē hy hem comen/ommits
de schare oedeert sy het dac der plaetse daer hy was:
en als sy het doorgebroken hadde/lieten sy het bedde
daer de gichtlecke op lach/neder met coorde. En Je
sus haer geloobe liēde/seide tot dē gichtlecken: sone
dūwe sōdē sijn u vergebē/ En daer satē sōmige vande
Schriftgeleerde/en die overdachten in hare herten/

7 Wat spracet dese also v lasteringe? Wie is hy/die e de
sonden vergeben mach/dan alleen God?

8 Ende Iesus terstont in zynen Geest bekennt hebbē
de/dat sy also in haerselven overdachten/seide tot hē:

Wat

Wat overdenct ghy dese dingen in uwe herten?

9 Welc is lichtre te seggen tot den ghehtslecken: uwe sonden sijn u vergeven. Of te seggen: Staet op: ende neemt u bedde/ ende wandelt.

10 Ende op dat gy menicht wete/ dat de Sone des menschen macht heeft de sonden op der aerden te vergeven/

11 (sepde hy tot den ghehtslecken:) Ic segge u: Staet op/ neemt u we bedde/ ende gaet henen in u hups.

12 En terstot is hy opgestaen/ en sijn bedde genomen/ hebbende ginc hy wt in harer aller tegewoordichent/ so dat sy hen alle verwonderden/ ende priesen God seggende: Wy en hebben noyt desgelijcx gesien.

13 Ende hy ginc wederom wt hy der Zee/ ende alle de schare quam tot hem/ ende hy leerde se.

14 Ende voorhy gaende/ sach hy Levi [den sone] Alphai sittē op den Tol/ en sepde tot hem: volcht my na. Ende hy stont op/ ende volchde hem nae.

15 Ende het geschiede/ als hy ter Tafel sat in des selvē hups/ dat er ooc vele Tollenaren ende sondaren mede aensaten met Jesu ende sijne Discipulen. Want daer warender vele die hem nagebolcht waren.

16 Ende de Schrifgeleerde en Pharizeen siende/ dat hy adt met den Tollenaren ende Sondaren/ seiden tot sijne Discipulē: Waerom eet ende drinct hy met de Tollenaren ende sondaren?

17 Ende Jesus dat gehooft hebbēde sepde tot hē: Die gesot sijn en behoeven de Medecijnmeester niet/ maer die cranc sijn: Ic en ben niet gecomen om te roepē de rechteveerdige/ Maer de sondaren tot bekeeringe.

18 Ende de Discipulen Joannis en der Pharizee vasteden ende sy quamen ende seiden tot hem: Waerom vasten de Discipulen Joannis ende der Pharizee/ en uwe Discipulen en vasten niet?

19 Jesus sepde tot hen: Connen de bruylofts kinderē vasten dewijle de Bruydegom by hē is? So lange tijt als sy den Bruydegom by hen hebben/ comen sy niet te vasten. Maer de dage sullen comē/ dat de Bruydegom van hen sal genomē wordē/ en dā sullen sy vasten in die dagen. Niemāt en lapt eenē lap rou ongebole lakens in een out cleet/ anders so scheurt die niēwe lap van het oude/ ende de scheure wort erger.

mat 9. 9
Luc 5. 28
Marci
rhens
wort ge
roepen.

Rechts
heerdige
Son-
daers.
emat 9. 51
en. 11. 31.
Luc. 5. 32
en. 19. 10
en. 1. 15
Luc 9. 14.
Luc. 5. 33.
gesa 62. 3
2 cor. 11. 1
Chris-
tus
voor seyt
dat sijne
Discipu-
len nae
sijn he-
mel-
waert
vaste en
beedru-
kinge lij-
den sullen

h. Sap. 4
Mat. 2, 4Den
Sabbath
bieren.

mat. 12, 2

Luc. 6, 1.

den 2, 3, 25

1 Cor. 2, 0

10.

11. Sap. 6

mera 29

34.

Act. 8, 31.

nim 22, 8

Luc. 6, 5

De doot
de hant
wort ge-
nesen.

h. g. Ziele

11. Act. 13, 6

dmit. 2, 14

joa. 10, 39

22 En niemant en doet h. nieuwe Wijn in oude Ledsacken: anders de nieuwe Wijn scheurt de oude Ledsackē ende de Wijn wort wgestort: en de Ledsackē verderben: Maer nieuwen Wijn moeten in nieuwe Ledsacken doen. 23 En het geschiede: dat hy op den Sabbath door het gesaepde ginc ende zijne Discipule begonsten int gaen apren te plecken.

24 Ende de Phariseen seiden tot hem: Giet/waerom doe sy op de Sabbath dat niet geoorloft en is? En hy seide tot hē hebt gy nouw gelese l wat David dede als hy in noodde was en hē hōgerde: en die met hē wa 26re: [te wete.] Hoe hy gegae is in dat huys Gods/ten tijde Abiathars des Overpriesters/ende gegeten heeft de Loonbrooden die niemant geoorloft waren te etē in dan den Priesteren/en heeft ooc gegeven den genen 27die met hem waren. En hy seide tot hen: de Sabbath is gemaect om de mensche/ende niet de mensche 28om den Sabbath. n So is dan de Sone des menschen een Heere oock over den Sabbath.

Dat ij. Capittel.

1. De verdoorde hant genesen zijn de/ 6. De Phariseen soecken Christus te dooden/ dwelcke wijckende na de See geweest vele stecten/ 14. verdoorde twaelf Apostelen/ en seke wt te pre- dike/ 13. daerna geacht zijnde voor tot 23. bewijst dat hy tege- de Satā is/ 28. wat sonde o uwer gehele sy/ en wie zijn moe- der ende broeders zijn.

1. Ende a hy ginc wederom inde Vergaderinge: ende daer was een man hebbende een doore hant.

2. En sy wachteden op hem/ oft hy dien op de Sabbath genesen soude/ op dat sy hē beschuldige mochtē.

3. Ende hy seide tot den mensche die de doore hant had 4de/ staet op int midden. Ende seide tot hem lide: Is het geoordeelt op de Sabbath goet te doe/ oft quaet te doen h: dat lede te behouden/ oft te verderben? En sy swēge stille. En als hyse rontē a gese hadde met toornicheyt/ bedroeft zijnde ober de verblithēyt hant der herte/ seide hy tot de mensche: streck uwe hant wt. En hy sterctse wt: en zyn hant wert wederom gesot/ 6gelike de ander. 5. Ende de Phariseen wtgegaen zijn de hebben terstont met de Herodianen raet gehouden tegen hem/ hoe sy hem dooden mochten.

Ende

it cor. 2. 15

kint 2. 2. 31

Luc. 12. 10

1 joan. 1. 6

2 sa. 2. 25

Lasterin

ge tegen

den heyl

ighen

Geest.

1 Joan. 3. 0

m. 8. 002

deels.

mat. 12.

46.

Luc. 8. 15

Christi

maeg-

schap

1 joan. 1. 14

1 cor. 3. 19

ant. 13.

Luc. 8. 4.

Christi

leert

door ge-

lyckenis-

sen.

Vanden

Zaepel

25 En indien een hups tegen hem selven gedeylt is/so en can dat hups niet staende blijven.

26 Ende indien de Sacer tegen hemselven opgestaen ende gedeylt is/so en can hy niet staende blijven/maer heeft eē eynde. Niemand en can in eens sterckē hups gaen/ende sijne baten rooben/ten sy dat hy eerst den stercken binde/ende dan zijn hups verdoobe.

28 Doorwaer segge ic u liebē/ik dat alle sonden dē kin- deren der menschen sullen vergeben worden/ende die lasteringen daer sy God mede sullen gelastert hebbe.

29 I Maer wie den h. Geest lasteren sal/die en sal geen vergevinge hebben inder ewicheyt/maer sal der ewigher in verdoemenisse schuldich zijn.

30 Want sy seiden/hy heeft eenen onreynen Geest.

31 n So quamen dan zijn moeder en sijne broeders/ en bukten staende/sonden tot hem/en lieten hem roepen.

32 En de schare sat omme hem/en men seide tot hem: Diet u moeder/en uwe broeders/en uwe susters daer

33 bukten vragen na u. Hy antwoorde hen/segghende: Wie is mijn moeder/oft mijne broeders?

34 Ende rontom oberlien hebbende die omme hē saten/ seide hy: Diet mijn moeder/ende mijne broeders.

35 o Want wie den wille Gods doet/die is mijn broeder/ende mijn suster/ende mijn moeder.

Dat iij. Capittel.

2 Door boelberlep/gelickenissen/3. vanden Zaepel/21. vande keersse/27 vanden Zade/30. vanden Moesterzade/bewijst Ie u de ghelicheit heyt des onreynen Gods 39. daer na ontweert van sijne Discipulē en gheviende den wint ende de Zee/sijn sy hem ghehoorsaem.

1 Ende a hy begonst wederom te leeren hy der Zee/en eē groote schare is hy hem vergadert/also dat hy in eē schipkē gatrede sijnde/op de Zee sat/en alle de scharen was op het land aende Zee. En hy leerde hen vele in gelickenissen/en in zijne leeringe sprack hy tot hen.

3 Hooft liet een Zaepel ginch wt om te saepen.

4 En het geschiede/als hy saepde/een deel des zaets viel hy den wech en de vogelen des hemels quamen sende aten dat op. En het ander viel op steenachtige aerde/daer niet veel aerde en hadde/en het is terstont opgegaen/want het geene dleyte van aerde en hadde.

6 En als de Sonne opgegaen was/ist verhitret/ende want het geenen wortel en hadde/so ist verdoet.

7 Ende

7 En het ander viel onder de doornen/ en de doornen
zijn opgewassen en hebben verftiet/ en het en gaf geē
bryucht. En het ander viel op de goede Aerde: en gaf
bryucht die opwies en toenam en het eē droech dertich
fout/ d'ander tseftichfout/ het ander hondertfout.

9 En hy seide: Wie oore heeft om te hoorē/ die hoorē.

10 b En als hy alleen was/ die hy hem waren met de
twaelue bryachden sy hem bande gelijckenisse.

11 En hy seide tot hen: Dit ist gegeven te weten de ber-
hojgenheyt des Conincrycx Gods: c maer dē genē die
bupten zijn/ geschieden alle dingen door gelijckenissen.

12 d Op dat sy siende sien/ en niet en bekenmen/ en hoorē
rende hoorē/ en niet en verstaē: op dat sy hē niet en be-
keeren/ ende hen de sonden vergheuen worden.

13 Ende hy seide tot hen: Weet ghy dese ghelijckenisse
niet: Ende hoe sulc ghy alle de gelijckenissen verstaen?

14 c De Saepel saept het woort.

15 En dese zijn die hy den wege besaepel wordē: [name-
lic/] daer in het woort gesaepel wort: en als zyt gehoorē
hebbē so coemt de Satan terstont/ en neemt wech het
woort dat in haer herte gesaepel is. En dese zint des-

16 gelijc die op het steenachtige besaepel worden [name-
lic/] die het woort niet bryuchdē aennemen als sy dat
hooren. En hebben gheen wortel in haerselben maer
zijn ongestadich. Daerna/ als druck ende verbolginge
comt om het woort/ dan zijn sy terstont geergert.

18 En dese zint die inde doornen besaepel worden/ [na-
melick/] die het woort hooren:

19 f Maer de sochbuldicheyt deser werelt/ en dat be-
droch des rijdoms/ en ander begeerlichkeiten comē in/
ende verfticken dat woort/ en het wort onbryuchthae-

20 En dese zint op die de goede Aerde besaepel wordē/
[namelick/] die het woort hooren en ontfangen/ ende
bryengē bryucht: n woort/ het eene dertichfout/ het ander
tseftichfout/ het ander hondertfout.

1 g En hy seide tot hen: Wort doch een keerisse ont-
steken om onder een coen/ oft onder een bedde te
setten/ ende niet om op den lichter te setten?

2 Want daer en is niet verborge/ dat niet geopenbaer
en sal worden: noch daer en is niet k gebaē om verbor-
gen te zijn/ maer om dat het int openbaer soude comē.

hmer 13. 10

De ken-
nisse des
Euange-
liums is
Gods
gave.

1 cor 3. 14

esay. 2. 41

d Esa 6. 9

eze. 12. 14

mat 12. 14

luc. 8. 10

joa 12. 40

rom. 11. 8

De gelijc

kenisse

vanden

Saepel

wort w:

ghelept.

mar 13. 6

luc. 8. 11.

sim 19. 23

mr. 10. 23

luc 8. 24

ann 6. 12

gmar 5. 15

luc. 7. 16

h Of kan

delae.

im 0. 26

luc. 8. 17

h Of ghe

worden.

mat. 7. 2
 Luc. 6. 38
 mat. 13. 12
 Luc. 8. 18
 Gelijcke
 nisse vā
 den ghe
 saepden
 cozen.

mat. 13.
 18.
 Luc. 13. 7.
 Vanden
 most
 taert
 zade.

omt. 13. 34

pmt. 8. 20
 Luc. 8. 22

De Dis
 cipulen
 lijdē
 hoor in
 de Zee.

Chri
 stus
 laept.
 Jo. 6. 6
 Ps. 107.
 25.

23 So yemant ooren heeft om te hoozen die hoorē.
 24 En hy seide tot hen: Siet toe wat ghy hoort: I met
 wat mate ghy metet: sal u gemetē wordē: Ende u die
 daer hoort sal toe getworpen worden.
 25 Want wie heeft dien sal gegeven worden. Ende
 wie niet en heeft ooc dat hy heeft: sal vā hē genomē
 26 worden. En hy seide: also is het Conincrycke Gods
 gelijck oft een man: jin zaet inde Aerde: zaepde.
 27 Ende dan siept en op stonde nacht ende dach: en
 het zaet wtsprote: ende lāc werde: dat hijt niet en wiste
 28 Want de Aerde brenghet vā haerselben vrucht: eerst
 loof: daer na de apsen: daerna volle cozen inde apsen.
 29 En als nu de vrucht vooztgebracht is: terstōt seynt
 hy de Sickel daer in: want de Oogst is voozhanden.
 30 Ende hy seide: Waer hy sullen wy het Conincry
 ke Gods gelijken: oft met wat gelijckenisse sullē wy
 het ghelijken?
 31 Het is dē Mostaert: grane gelijck: het welcke wan
 neer het gesaepd wort inde Aerde: dā is het mindet: dā
 alle de ander: zaden die op der Aerden jin.
 32 Ende als het gesaepd is: dan comt het op: ende wort
 meerder dā alle andere: Mostcrupde: en maect groote
 tacken: so dat de vogelen des hemels onder jin scha
 duwe comen nestelen.
 23 o En doo: sulcke vele gelijckenissen: sprac hy hen het
 woort: na dat sy het hoozen condē.
 34 Ende sonder gelijckenisse en sprac hy hen niet: maer
 verclaerde alle dingen: jinen Discipulen bysonder.
 35 En alst abont gheworden was: seide hy tot hem:
 laet ons overbare: i.
 36 En achterlatende de schare: namen sy hem mede ge
 lijck hy int schipken was. Daer waren ooc noch andere
 schiphens by hem.
 37 Ende daer wert en groote storm vā winde: ende de
 baren sloegen in het schipken: soo dat het na vol wert.
 38 Ende hy was nu in het achterste des schiphens: sla
 pende op een oorcussen: en spwecten hem: ende seiden
 hem: Meester: gaet het u niet aen: dat wy vergaen?
 39 Ende hy ontweert: inde: q verboodt den wint scher
 pelick: ende seide tot der Zee: Weest stille: Swijcht: en
 de wint rustede: ende daer wert een groote stilheyt.

Ende

En hy seide tot hen: Wat zijt ghy aldus bevreest? hoe hebt ghy geen geloof? Ende sy hadden groote vrees/ en seiden onder malcanderen wie is doch dese? dat hem ooc de wind ende de Zee gehoorzaem zijn.

Dat v. Capittel.

Jesús de Duvbels tot den mensche w. dygendt/ 12. Laet hon toe inde Sonnen te gaen/ 25. daer na een blo. w. vanden bloetganc geuse heb- bende. 35. verweet hy de dochter Jairi.

En de a sy quamen over op d'ader zijde vande zee/ in der Gadarenen Land.

Ende als hy wt het Schipken gegaen was/ qua hem terstont te gemoet een mensche wt de graben met eenen onreynen Geeste. De welcke zijn wooninge in de graben hadde/ en niemant en conde hem binden ooc niet geene ketenen. Wat hy hadde menichmael me- boepen ende met ketenen gebonden geweest/ en de ke- tenen waren van hem in stukken gebroken/ en de boepen gebrijfelt/ ende niemant en conde hem temmen.

Ende hy was alletijt dach en nacht op den bergen/ ende inde graben roepende en slaende hemselfen met steenen. Als hy Jesu van verre sach/ liep hy en viel voor hem neder.

En riep met luyder stemme/ seggeli: Wat hebbe ic met u te doen Jesu des alderhoochsten Gods Sone? Ic besweere u by God/ dat ghy my niet en pijniget.

(Want Jesus seide tot hem: Gaet wt ghy oreane Geest wt den mensche) En hy v. aechde hem: hoe zijdt ghe-naemt? hy antwoorde en seide: Mijnen naem is legio/ want onser is vele.

Ende hy badt hem seer dat hy hem wt desen Lande niet bijden en soude. Ende daer hy de Bergen was een groote kudde swijnen weydende.

En alle de Duvbels baden hem seggende/ Sep ons tot de Swijnen/ dat wy in die varen.

En Jesus liet hen dat terstot toe/ en de onreynen Geesten wtgevaren zijnde/ voeren inde Swijne en de kudde storte crachtelike van bobē af inde zee. (Daer wasser ontrent twee duysent/) en verdroncken alle inde Zee.

Ende de Swijnherders bluchteden/ ende bootshap- tent inde Stat/ ende op de velden/ en sy quamen wt om te sien/ wat daer geschiet was.

En sy quamen tot Jesum/ en sagen den Bese- tenen

De Bese- tenen wort- genesen.

mat. 8. 28

Luc. 8. 26

De Duv- vel be- kent

Christi.

Le gio- was eenē- woy van- giff duy- sent voet- mechten- inde byf- son dert- kuyters- onuyts- meer. 35- gits nu- daerom- woort dit- woort Le- gio geno- men voo- ren liep- racht af- voo seer- vele.

die het Legion gehat hadde sittende becleet/ ende verstandich ende sy vreesden.

16 Ende die het gesien hadden vertelden hen wat den Besetenen geschiet was/ ende vande Swijnen.

Mat 15. 36
Luc 9. 38. 17 Doe begonsten sy hem te bidden e dat hy van haer
18 palen gaen wilde. Ende als hy int Schipke b getreden was/ bat hem de gene die beseten geweest hadde dat hy mochte met hem zijn.

De barmhertichz Gods beconingen. Gri. in Decapoli.
Mat 9. 13
Luc 8. 41.
1 Dat is/ vergaderinge der Joden.
19 En Jesus en liet hē niet toe/ maer sende hem: Gaet henen in u huys tot de uwe/ ende booteschapt hen hoe groote dingē u de Heere gedaē heeft/ en [hoe hy] u overontfermt heeft. Ende hy ginc en begonste te prediken e inde tien Steden/ hoe groote dingen hem Jesus gedaen hadde: so dat sy hen alie verwonderden.

20 Als Jesus nu wederom overgebaren was/ in het Schipke op de ander zijde/ so is daer eē groote schare hy hem vergaderen/ ende hy was by der Zee.

21 En siet/ daer quam eē Oberste der g Synagoge/ genaemt Jairus/ en hem siende viel hy hem ten voeten/

22 Ende bat hem seere seggende: Mijn dochter leyt in het witerste: Ic bidde u dat ghy komt/ ende de handē op haer legget/ op dat sy gesont worde ende lebe.

23 Ende hy ginc henen met hē ende een groote schare volchde hem/ so dat sy hem drongen.

De vrouwe wort ghehesen van haeren bloetganc.
Mat. 9. 10
Luc 8. 43
Jeb. 15. 25
24 (h) Ende daer was eē vrouwe die twaelf Jaer lanc 25 den bloerganc gehat hadde. Ende veel gele den hadde vā vele Medecijnmeesters: en hadde alle haer goet [daer aen] te coste geleyt/ en geē hulpe gebondē/ maer het was niet haer meer erger gheworden.

26 Als sy van Jesu gehooft hadde is sy gecome onder de schare van achter ende raecte zijn cleet/

27 Want sy seide: Indien ic alleenlic zijn cleederē raect/ 28 so sal ic gesont worden. Ende terstont is de fonteyne haers bloets verdroocht ende sy gevoelde aē haer lijf/

29 dat sy vander plage genesē was. En Jesus bekēde terstont in hemselfē de cracht die van hem wtgegaen was/ ende keerde hē omme inde schare seggende: Wie

30 heeft mijne cleederen geraect? Doe seide zijne Discipulen: Ghy siet dat de schare u dringet/ ende segt gy: wie

31 heeft my geraect? En hy sach rontomme om haer te sien die dat gedaen hadde.

Ende

3 En de Vrouwe mit b'reefe ende beben / bekenende dat in haer geschiet was / is gecomen / ende hē ten voeten gevallen / ende septe hem alle de waerheyt.

4 En hy septe tot haer: Dochter / u geloofe heeft u geholpen: gaet met vrede / ende weest genesen van uwer splagen: Als hy noch sprac / quamen sommige bandē Oversten der Synagoge / ende sepdē: D dochter is gestorben / wat quelt ghy den Meester langer.

mat 6.23
luc. 8.49.

6 En Iesus terstont gehooft hebbende dat woot dat geseyt wert / septe tot den Oversten der Synagoghen: Vrees niet / maer geloof alleēlic. En en liet niet toe dat hē permant nawolchde / dan Petrus en Jacobus / en Joannes de broeder Jacobi.

8 En hy quā in het huys des oberste der Synagoge / en sach de woelinge die daer seer weendē ende huylde.

9 Ende in gaende / septe hy tot hen / wat zijt ghy beroert / ende wat weest ghy? Het Dochterkē en is niet dood / k maer sy slaep. Ende sy belachten hem en hy b'reeffe alle wt / ende nam hy hem den Vader en de Moeder des dochterkens / en de gene die hy hē warē / ende ghie in daer het Dochterken lach.

De doot
is eenen
slaep.
Joa. 1.11

1 Ende hy greep dat dochterken by der hant / en septe: Talitha kumi / dat is wtgelept: Ghy dochterken zie segge u staet op. En terstont stont dat Dochterkē op / en wandelde / want het was twaelf Jaer out / ende sy verschricken met groote verschrickinghe.

3 Ende hy geboot hen seere / dat niemandt dat waeten en soude / ende septe datmen haer te eten gevē soude.

Wat bi. Capitel.

Christus leet in sijn dāt / 7. sene de twaelve met mach / 14. Herodes en andere hebben verchepde meyninge vā hem / 17. Joannes de Dooper is geboort / 20. en begrāve / 24. bāt na als Iesus de scharē geleert hadde / 31. versiet hy inde woestine mit vyf broede ende twee vissche / 47 ten eynde wandelende op de wateren / openbaert hy hem selven sijnen Discipulen / 54. ende daerna geneet hy vele crachten.

Ende a vā daer wtgegaen zijnde / is hy gecomen in sijn Vaderlant / ende zijne Discipulen volchden hē.

mar 13.51
luc. 4.16.

En als de Sabbath comē was / begonste hy inde vergaderinge te leeren. Ende vele die hem hoorde verschricken / seggende: Van waer comen hem dese dingen? En wat wijsheyt is dese die hem gegevē is / en [dat] sulcke crachten door sijn handen geschieden.

3 b Is dese niet de Timmerman de Sont Marie en

Joa 6.41

de Broeder Jacobi ende Joses ende Jude ende Simo-
nis: Ende en zijn zijne Sisters niet hier by ons: ende
sy werden aen hem geerget.

4 En Jesus seide tot hem: Gee Propheet en is son-
der eere dan in zijn Vaderlant/ en onder zijn magen/
ende onder zijn huysgesin.

5 En hy en cōde daer geen crachten doe/ dā wepnige
Siecken leyde hy de handen op/ en maecktese gesont.

6 Ende hy verwonderde hem van haer ongeloobes-
heyt/ ende ginc omme door de omliggende Dlee-
ken/ leerende. En hy riep tot hem de waerbe/ en be-
gouste wt te senden twee en twee: en gaf hen mach-
te over die onreynne geesten.

8 En geboot hen/ dat sy niet nemen en souden tot de
wech/ dan alleenlic eenen Staf: geē Male/ geē Voot/
geen gelt inden Bupdel.

9 Maer geschopt te wesen niet solen/ en niet becleet
te worden niet twee roeken.

10 En hy seide tot hem: so waer gy in huys gaet/ daer
blyft tot dat ghy bā daer wech gaet. En so wie u
niet en ontfangt/ noch en hooft/ wgaende van daer/ e-
schuddet het stof van uwe voete/ hen tot een getuyge-
nisse: Doo/ waer segge ic u het sal den Sodomiten oft
Gomozitē in dē dage des vorderls verdrageliker we-

12 sen dan dier Stat. Ende sy wtgegaen zijnde predi-
13 cken beteringe. Ende sy wicpē veel Bupdelen wt/ en
ik sal den veel siecken niet olie/ ende macttese gesont.

14 En de Coninc Herodes hoorde/ (want zijnen naem
was openbaer geworden) en seide: Joannes die datt
doopte is vanden dooden opgestaen/ ende daerō wer-
ken die crachten in hem.

15 Andere seiden. Hy is Elias/ Andere. Hy is een Pro-
pheet/ oft gelijc een vande Propheeten.

16 Maer als het Herodes hoorde/ seide hy: Dese is Jo-
annes dien ic onthooft hebbe/ die is vande dooden op-

17 gestaen. Want de selve Herodes hadde gesonden
ende Joannem doen vangen/ ende inden kercker ge-

bonden/ om Herodias de huijsvrouwe zijns Broeders
Phillippi/ om dat hyse getrouw hadde.

18 Want Joannes seide tot Herodes u het en is u niet
geoorloft ws broeders wijs te hebben.

19 Ende Ihe. odias seide hem laghen/ ende wilde hem dooden/ maer [sp] en conde niet.

20 Wāt Herodes vreesde Joānem/ wetende dat hy een orechtveerdich en heyligh Man was/ ende hielt veel van hem: en als hy hem gehoort hadde/ dede hy veel dingen/ ende hoorde hem gheerne.

21 Maer als daer een welgelegen dach gecomen was/ dat Herodes p op den dach zjner geboorten en maeltijt gaf zjnen Obersten ende den Obersten ober dijsent/ Ende voozneemsten van Galilea:

22 Doe ginc der selber Herodias dochter in en danste/ en als het Herodi en den genen die met hem ter Tafel aensaten behaecht hadde/ seide de Coninc tot het dochterken: Begeert van my wat gy wilt/ en ic sal u geue.

23 Ende hy d swoer haer/ seggende: Wat ghy van my begeeren sult/ dat sal ic u geben/ Ja tot de helse mijns
24 Coninckrijcke. Ende sy weghegaen zijnde/ seide tot haer moeder: Wat sal ick begeeren? Ende sy seide: Het hooft Joannis des Doopers.

25 Ende sy terstont haestelic ingaende tot den Coninc/ heeft begeert/ seggende: Ic begeere dat ghy my nu terstont geest het hooft Joannis des Doopers in een scho-
26 tel. Ende de Coninck droevich gheworden/ om den Eedt ende om die mede ter Tafel aensaten/ en wildet haer niet weygeren.

27 Ende de Coninck sant terstont den Scherprichter/ ende geboort zjn hooft in te brengen: En die ginc hen/ ende onthoofde hen inden Kercker:

28 Ende bracht zjn hooft in een Schotel/ ende gaf het de Dochterke: en het Dochterke gaf het zjner moeder.

29 En a's zjne Discipulen [dit] hoorden/ gingen sy en namen zjn lichaem/ ende leyden in een graf.

30 Ende de Apostelen zjn tot Iesum vergadert/ ende bootschaprent hem alles/ beyde/ wat sy gedaen hadden/ ende wat sy geleert hadden.

31 En hy seide tot hen/ Comt gy in een woeste plaetse alleen/ en rust en weynich: want daer warender vele die aenquamen ende henen gingen/ so dat sy geen gelegenheyt en hadden om te eten.

32 Ende sy daeren hen na een woeste plaetse/ met een Schipken alleen.

De Coninck
Vreesde
Joānem
mat 14.3
pim. 14.3
Ge 40.20

Joā 11.30

Gr. wil.

Joānis.
woyt
ont-
hooft.

Luce 9.10

De Apo-
stelē we-
der ghe-
keert vā
predikē.

mat 14.1

Joā 16.1

Jrr. 23.1

Jrr. 34. 2.

Dyft

dyf dyp-

fent man

nen niet

dyf byzoo-

den ende

elwes vif-

fchen.

mt. 14. 15

Luc. 9. 12.

mt. 24. 14

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

Joa. 9. 9.

33 Ende de fegaren fagenfe henen baren/ en vele beke-
den hem: en liepen te voete tot alle Steden derwaert/
ende doorgingense/ ende zyn te famen tot hem gecome.

34 En Jhesus wtgegac [zinde/] fack ee groote Schape:
en hy werc beroert met barmherticheyt ober hen: wat
fy waren b gelijc Schapen: greenen Herder hebbende.
Ende hy begonst te leeren.

35 Ende als nu den dach hy na ober was/ ginge zyne
Discipulen tot hem/ seggende: Dese plaetse is woest/ en
36 den dach is nu verre comen: Laetse van u da: se hene
gaen inde omleggende Deltfupfen ende Dlecken ende
henselven broot coopē want fy en hebben niet te eten.

37 Ende hy antwoordende/ septe tot hen: Zeeft gy he-
te eten. Ende fy sepden hem: Sullen wy gac/ en coo-
pen broot twee hondert penningen broots/ ende hen ge-

38 den te etē? En hy septe tot he: hoe veel broode heb-
dy/ gaet hene ende beliet het. p Ende als fy het bekē-
hadden sepden fy: Wyve/ ende twee Diftchen.

39 Ende hy geboot hen/ dat fy alle fouden by Tafelē
40 neder litte op het groene gras. Ende fy faten neder
gedeylt by honderden ende by vyftigen.

41 En als hy de vyf brooden en twee viffchen genome
hadde fack hy op na den hemel en z dancē/ en brac de
broode en gafte zynen Discipule dat fy se hen dooyleg-
gen fouden/ ende de twee viffchen deyldē fy onder hen
42 allen. Ende fy aten alle/ ende werden verfaet.

43 Ende fy namen op vande brockē/ twaelf volie kor-
ven/ ende vanden viffchen.

44 Ende die daer gegeten hadden/ waren ontrent vyf
duysent mannen.

45 Ende terfont bedwanc Jhesus zyne Discipulen in
een Schipken te gaen ende voor hem ober te bare na
Bethsaida dewijle hy de fcharen verliet.

46 Ende als hy se ghelaten hadde/ b ginc hy op eenen
berch om te bidden.

47 En als het nu avont wert/ was dat Schipkē mid-
den inde Zee/ ende hy was alleene op het lant:

48 Ende fackse seet arbeiden in het vooybarē/ wat de
wint was hen regen. Ende ontrent der vierder wake
des nachts/ quam hy tot hen/ wandelende op de Zee
ende wilde se vooyhy gaen.

Ende

49 En als sy hem sagen wandelēde op de Zee/meyn-
den sy dat het een schijnsel ware/ende riepen.

50 Want sy sagen hem alle/ en waren bebyest/ en ter-
siont sprac hy met hē/ en seyde hē: Weest wel gemoet/
sye bent/byest niet. En hy quam tot hē int Schipke/
ende de wint stilde/ende sy waren hōvē maten seer ver-
schiet in haerselven/ende waren verwondert.

52 Want sy en hadden niet verstaen van de Ghyoden:
want haer herte was verblind.

53 Ende als sy ohergebaren waren quamen sy in het
Lant Genezareth/ende voeren aen.

54 En als sy wt het Schipken gegaen waren/ terstōt
sy hebben sy hem gekent. En loopende dooz by gehēel
omliggende Lant/begonften sy de Crancken op bedde
om te dragen waer sy hoorde dat hy was.

56 En waer hy in quam in Vlecke/of Stede/of velt-
hupsen/ daer leyden sy de Crancken op de d stratē/ en
hadden hem dat sy doch den soom sijns Cleedts raken
mochten. Ende alle die hem raecten/ werden gesont.

Wat by. Capitel.

6. De geboden der mensche sijn verdoemt. 24. De dochter der Cananiet-
scher byouwe woxt genesen/ 32. ende ooc de doode stomme. Waer wt
bele Jhesum groot achtet.

1 E Nde a tot hem bergaderde de Pharizee/ en sommige
Schriftgeleerde die van Jerusalem gecome ware.

2 En siende dat sommige van sijne Discipule broot
aten met h gemeene/ dat is/ met ongewasschen hāde/
3 strafte sijn. Want de Pharizeen/ende alle de Joden
en ee niet/ten sy dat sy [eerste] de hāde + menschmael
wasschen/ende houden de insettinge der Ouderlingen.

4 En als sy vander Meret comen so en etē sy niet eer
sy gewasschen sijn. En vele andere dingē die sy aenge-
nomē hebben te houdē: [als] de wasschinge vā Wyne-
vaten/ Crupcken/ copen vaten/ende c Tafelen.

5 Daerna brachden hē de Pharizeen en de Schrift-
geleerden/ seggende: Waerom en wandelē uwe Disci-
pulen niet na de insettinge der Ouderlingen maer etē
het broot met onghewasschen handen?

6 Doe antwoorde Jhesus/ ende seyde tot hem: Wel heeft
Esaias gepropheteert vā u Seveynsde: gelijc gescre-
ven is: d Dit volck eert my met den lippen maer haer
herte is verre van my/

mat. 14. 34

bg. marc-
ren.

mat. 15. 1
1. Met on-
wassen
handen
eten.
2. Of on-
reyn.
3. Of niet
stetich.

e Gr. heb-
den want
sy lagē en
satē booz
op den aen-
bedent.

esa. 29. 13
35. 33. 35

emt. 15.9
Col. 2.18

fero 20.12
deu. 5.16.

Eph. 6.2
gero 21.17

leb. 20.9
pro 20.19

hmat 15.6
1 Tim 4.3

emt 15.10

hact 10.15
rom 4.14

1 Cr. ghe-
meyn

maken.
in 1 Cr. ge

meyn
maecht.

um 15.15

Wat de

mensche

ontrep-
nucht.

Gen. 5.6.
Jer. 17.9

pro 6.15
pant 6.21

7 e Te bergeefs eeren sy my/leerde leeringe. [dwa-
8ijn] geboden der menschen. Wat verlatende het ge-
bot Gods hout ghy de insettinge der menschen [als]
wasschinge der kruicken ende Dinebaten en vele an-
dere diergelijcke dingen doet ghy.

9 Ende hy sende tot hē: Wel verwoypt gy het gebot
Gods op dat ghy uwe Inssettinge hout.

10 Want Moses heeft geseyt: Eert uwen vader ende
uwe moeder. En g wie zijne vader of moeder bloect/
die sterbe de doot.

11 Maer ghy segt: So een mensche seyt tot zijne vader
of moeder: Gōhā dat is: so wat gabe die van my [ge-
daen sal worden] sal u te nutte comen die doet wel.

12 En ghy en laet hē niet meer daer hōben: ijne vader
13 of ijne moeder doen. h En maect Gods woort te
niere door uwe insettinge die gy ingeset hebt en dier-
gelijcke dinghen doet ghy be e.

14 Ende na dat hy de gātsche schare tot hem geroepē
hadde seyde hy: hoor: my alle ende verstaet:

15 k Daer en is niet buyten den mensche dat hem can-
lon: reynigen alst in hem coemt. Maer dat vā hē wt-
gaet dat ist dat den mensche in ontreynicht.

16 So yemant ooren heeft om te hooren/die hoope.

17 n Ende als hy vander schare in huys gegaen was/
braechden hem de Discipulen vander gelijckenisse.

18 Ende hy sende tot hen: Zyt ghyliden oec also sōder
verstant: Weet ghy niet dat al wat van buytē inden
mensche coemt: hem niet ontreynigen en can?

19 Want het en gaet in zijn herte niet/maer indē buytē
en gaet inden stoelganch wt/uytberende alle de spijse.

20 En hy seyde tot hen: Dat wtgaet vā den mensche
dat ontreynicht den mensche.

21 o Want van binnen wt der menschen herte comen
boose gedachten overspel hoererie/doorlagen/

22 Dieverie giericheyt/boosly/bedriegerie onterbaer-
heyt/quade ooge/lasteringe/hoobcoerdicheyt/onweten

23 heyt. Alle dese boose dingen comen van binnen/ende
24 ontreynigen den mensche. p En opstaende vā daer

ginc hy ontrent de palē Tyni ende Sidonis/ende in eē
huys gegaē zijnde en wilde niet dat het yemāt wiste

maer het en conde nīe verbergen in

25 Want een broutwe wienis dochterken eenē onreynē
geest hadde/ van hem gehoort hebbende/ quam en viel
26 hem te voeten. Dit was een Griecsche Broutwe (ge-
boeren wt Syrophenicien) ende bat hem/ dat hy den
dupbel soude wt wyppen van haer dochter.
27 Maer Jhesus seyde tot haer: Laet eerst de kinders
versadicht worden/ want het en is niet q goet dat men
het broot der kinderen neme/ ende voor de hondkens
28 ope. Sy antwoorde ende seyde hem: Ja heere
want de hondkens eten onder de Tafel vāde crumen
29 kens der kindere. En hy seyde tot haer: Om deses
woorts wille/ gaet hene/ de dupbel is wt uwe dochter
30 geyare. En als sy te huys quā lebant sy den dupbel
wt waeren/ ende de dochter liggende op het bedde.
31 En wederom wtgegaen zijnde vande palen Thys
en Sydonis/ quam hy na de Zee van Galilea middē
door de palen/ der thien Sreben.
32 En sy vrochte hē eenē t dooven die ooc qualic spre-
ken conde/ en baden hē dat hy hem de hant op leyde.
33 Ende hy hem wech genomē hebbende vander scha-
re aen d' een zijde/ siac hem zijne vingere en in zijne oore/
ende bespogen hebbende/ raerte zyn tonge.
34 Ende na den hemel opsiende suchtede hy/ en seyde
tot hem: Ephata/ dat is/ wort goepent.
35 Ende terstont werden zijne Ooren geopent/ ende de
hant zijner Tonge wert los/ ende hy sprac recht.
36 En hy beval hē liebē dat zijt niemāt seggē en soudē:
maer hoe hijt hē meer verbodē hadde/ hoe zijt meer h
37 ondichdē. v En sy verschietē bobē maten/ seggēde:
hy heeft het al wel gedaē/ de Doobe maect hy hoorē
de en de Stomme sprekende.

Daer vij. Capitel.

1. Christus spijst vier duysent mannen met seve broodē en weynich visch
kens/ 12. antwoort den Pharizeen/ die recken begeeren vande hemel
verdoem t hare leere en gebeynshz/ en ooc de Herodis. 12. en na dz hy
de blinde heeft genesen/ 27. en vā zyne Discipulen bekenit is re zyne de
Sone Gods/ strafte Petrum/ die hem wilde vanden doot verhandtē/
34. daer hy seggēde hoe nootsakelich de vervolginge sy.

1. In a die dagē als daer eē geheel groote schare was/
ende niet en haddē te eten/ riep Jhesus zijne Discipu-
len tot hem/ ende seyde tot hen:
2. My jammert der schare/ want sy mi dyp dagē hy
my blyben/ ende en hebben niet te eten.

De Ca-
narees-
sege
broutwe
bidder
voor
haer bes-
seren
dochter.
q Gr. 39

mat. 15. 20

Mat. 9. 32

Luc. 11. 14

De doo-
be stōme
wort ge-
nesen.

Mat. 9. 32

Mat. 9. 32

Met se-
ve broo-
den wor-
den vier
duysent
mannen
gespijst.
Mat. 9. 32

f v

Ende

Danck-
segginge

De Jo-
de soe-
ken tee-
kenen.

mat. 12. 38
Luc. 11. 29
1 p. 2. 20

Van de
Deesse
der Pha-
ri:een.

mat. 16. 6
Luc. 12. 1

Mat. 4. 17
mat. 6. 38
Joas. 93
em. 15. 6

3 Ende inden icse laet vastende na haer hups gaen si
sullen sy inden wegen versmachten/ want sommige van
hen: in den verre gecomen. En zijne Discipulen ant-
woorde hem: Waer van soude yemant dese hier in de
woestijne comen versadighen niet Broot?

5 Ende hy brachde hen: hoe vele Brooden hebt ghy.

6 Sy seiden hem: seuen. Doe geboot hy der scharen
neder te sitten op de aerde/ en nam de seuen brooden
danct/ ende bracke/ en gaffe zijnen Discipulen dat sy
souden broozleggen/ en sy leydense den scharen brooz.

7 Sy hadden oec weynich cleyn vischkens/ en als hy
ghedanccht hadde/ beval hy die oock brooz te legghen.

8 Ende sy aten ende werden versadicht/ en hebben op-
genomen seuen korben oer gebleuen brocken.

9 Ende die daer gegeten hadden/ waren ontrent vier
toudusent ende hy liefe van hem. Ende terstont in het

Schipken gegaen zijnde met zijnen Discipulen/ is hy
gecomen inde deelen Galilaeae.

11 Ende de Phariseen quamen tot/ ende begonsten met
hem te twisten/ versoekende van hem een teeken vanden
hemel hem beproevende.

12 En hy versuchtende in zijnen geest seide: Wat soect
dit geslachte een teeken? Brooz/ waer segge ic u desen ge-
slachte en sal gheen teeken ghegheuen worden.

13 Ende als hyse gelaten hadde/ is hy wederom in het
Schipken ghereeden/ ende voer oer.

14 En sy hadden vergeten Brooden te nemen/ en had-
den niet meer dan een broot met hen in het Shipken.

15 En hy geboot hen/ seggende: Siet toe/ wacht u van
de Dessen der Pharisee/ en vande Dessen Herodis.

16 En sy overleiden/ sprekende tot malcanderen: Wy
en hebben gheen brooden.

17 En Jesum dat bekennende/ seide tot hen: Wat over-
legt ghy dat ghy geen brooden en hebt? Merckt ghy
noch niet noch verstaet ghy niet? Hebt ghy lieden noch
18 u verblint herte? Oogen hebbende en siet gy niet? en
Ooren hebbende/ en hoort ghy niet?

19 Gedencet gy niet/ als ic vijf brooden brack onder vijf
dusent [mannen] hoe veel volle korben brocken ghy
op naemt? Sy seggen hem: twaelue.

20 En als de seuen [Brooden] gebrooken werden [onder]

bier

biet duysent [mannen] hoe veel volle korven brocken
naemt ghy op? Sy seiden: seven.

1 Doe seide hy tot hen: Hoe verstaet ghy lieden niet:

2 En hy quam tot Bethesda: ende sy brachten hem
enen Blinden/ ende baden hem dat hy hem raeckte.

3 Ende des blinden hant genomen hebbende leide hy
hem wt het Vlecke/ en spooch op zijne oogen en leide
de handen op hem/ ende brachde hem of hy het sacht

4 En de man opsiende seide: Ick sie menschen want
ick sie [dinghen] als boomen wandelende.

5 Daer nae seide hy wederom de handen op zijne o-
gen/ en dede hem anderwerf opstien. En hy wer: we-

6 der te rechte gebracht/ en sachse alle claerlick. En Je-
sus sant he naer zyn huys/ seggende: Gaet in het Vleck
niet/ noch en segt het oock niemande in den Vlecke.

7 Ende Jesus ende zijne Discipulen gingham nae de
blecke Cesaree Philippi. Ende in den wech brachde
hy zijne Discipulen/ seggende tot hen: Wie segghen de
menschen dat ick ben?

8 Ende sy antwoorden: g Joannes de Dooper: ende
sommige/ Elias: ende sommige/ een vande Propheten.

9 Ende hy seide tot hen: ende ghylieden wie segt ghy
dat ick ben? Petrus antwoordende/ seide tot hem: hy
Ghy zijt Christus.

10 En hy verboot hen scherpelic / dat sy [dat] niemant
de van hem segghen en soudent.

11 En hy begonstese te leeren/ dat de Sone des men-
schen vele moeste lijden/ en vande Juderlinghen/ ende
Oherp/lesteren/ ende Schyftgeleerden verwoyden en
gedoot worden/ ende na dry dagen wederom opstaen.

12 Ende hy seide hen die reden k by wt: ende Petrus
nam hem/ ende begonst hem te straffen.

13 Maer hy hem ommekerende/ ende zijne Discipulen
aensiende/ strafte Petrum/ seggende: I Gaet achter my
Satan/ wat ghy en verlint niet dat Gods is maer dat

14 der Menschen is. En de scharen met zijne Discipu-
len tot hem geroepen hebbende/ seide hy tot hen: So
wie in my wil navolge / die versaecke hemselve/ en ne-
me zyn cruyce op/ ende volge me na.

15 Want so wie zyn o leven wil behouden/ die sal ver-
liesen. Ende so wie zyn leven sal verliezen/ om my ende

om

De blind-
se wort
leide.

nat. 14.2
luc. 9.28

des volcs
nepuln
the van
Christo.
Der Apo-
stelen be-
lijdinge
na Chri-
sto.

Joan. 6.
Chri-
stus ver-
maentse
van zyn
lijden
mt 6.22
mar 9.31
luc. 9.22
ende 18.31
k Of op
baerlic.
lesai 9.22
mat. 10
luc. 6.33
mat. 10.39
luc. 9.24.
Joa 7.24

om des Euangeliums wille / die salt behouden.

ypsa 49. 4 36 Wāt wat sal het dē mensche baten / of hy de geheer
werelt wonne / ende zyn ziele schade dede?
quino. 32 37 Of wat sal den mensche geven p daer hy zyn ziele
luce. 9. 2 38 mede weder losse? q Wāt so wie hem myns en my
en der 2. 8 ner worden sal / geschaemt hebben / in dit overspelich
tim. 2. 2 en sondich gellachte / diens sal hem de Sone des mē
yoa. 2. 23 schen oore schame / als hy sal comen met zyne heylighe
Enghele in de heerlicheit zyns Vaders.

Wat ix. Capittel.

am. 8. 28 1. Jhesus verandert hem selven dooz zyne Apostelen / 17. ber
luce. 9. 27 lost een mensche vanden boosen geest / 1. dooz sept den zynen
binati 7. 3 zyn doot en verrijfisse 15. de welcke hy vermaent tot oob
luce. 9. 18 moedicheit / ende van ergernisse.

De Ver
andere
in
ge Chri
E Ende hy seyde tot hen : Dooz waer segge ic u liede
daer zyn sommige van die hier stae / die den doot
niet smake en sullē tot di / sy het Coninckhe Gods
2 met rechte sien comen. b En na ses dagen nam Jhe
sus Petrus en Jacobus en Joāns en leydese op eenē ho
gē berch bejide alle en hy wert verandert dooz hen

3 En zyne cleederen werden blinckende seer wit gelike
als de sneeu / sulcke als geen Dolder op der Aerden se
4 kunt en can make. En van hē wert gesien Elias ende

5 Moyses / ende sy sprake met Jesu. En Petrus ant
woorde seggende tot Jesu: Rabbi / het is goet dat wy
hier zyn / laet ons dan drie Tabernaculē make / eenē

6 sende Moysen eenen en Elle eenen. Wāt hy wolste niet
wat hy seyde / want sy waren verstaecht.

7 En daer quam een wolcke / diese beschadude en eē
stemme quam wt der wolcke seggende: Dese is mijn
wel liebe Sone: p hoort hem.

8 Ende terstont alomme siende / en sagen sy niemant
9 dan Jesum alleen met hen. c En als sy vanden berge
af quamen / gebroet hen Jhesus dat zijt niemant seggen
en soude wat sy gesien hadden / eer de Sone des mēsche
vanden dooden opghestaen ware.

10 Ende dit woort hebben sy behoudē en vracchedē on
der maleanderen: wat is dat vande dooden opstaen?

11 Ende sy vraccheden hem seggende: Wāt ist dat de
Schriftgeleerde seggen / dat Elias eerst comen moet?

12 En hy antwoordende / seyde tot hen: Elias sal eerst

13

14

15

comen en alle dinck te rechte brengen. Ende g[het sal
geschieden] gelijc geschreven is van dē Sone des mē-
schen dat hy veel lijden sal ende veracht worden.

ysa 22.7
isa. 53.4.

3 Maer ic segge u lieden dat oock Elias gecomen is
(en sy hebben hem gedaen al wat sy gewilt hebben)

ymal. 4.5

4 h gelijck van hem geschreven is. Ende als hy by de
Discipulen ghecomen was / sach hy een groote schar.
omme hem en de Schriftgeleerde twisteden met hen.

5 En terstont als alle de scharen hem sagen / waren sy
verbaest / en tot hem loopende / hebbe sy hem gegroet

6 En hy v[raechde] de Schriftgeleerde: Waer van twi-
stet ghy met hen? / En een wat de schare antwo[rd]de:

mti 7.14
uce. 9.37

7 seggende: Meester / ic hebbe tot u geb[ra]cht mijne So-
ne die eenen strommen Geest heeft.

8 Ende waer hy hem aengrijpt / so scheurt hy hē / ende
schuynt ende kuerst met zijne tandē en verdoxret: En
ic hebbe uwe Discipulen geseit dat sy hem soude wi-
werpen / ende sy en hebben niet ghecomen.

9 Ende hy antwoorde hem / en seyde: O ongheloobich
geslachte / hoe lange sal ic by u lieden wesen / hoe lange
sal ick u lijden? B[re]ngt hem tot my.

Chri-
stus
straft dē
ongeloo-
bigē Da-
der des
v[er]stē-
doons.

10 Ende sy brachten den selven tot hem: en als hy hem
sach / terstont scheurde hem de geest / en hy vallende op
de aerde wentelde / schuytmende.

11 En hy v[raechde] zynen Vader: hoe veel tijts ist dat
hem dit geschiet is / ende hy seyde hem: Van kinde af.

12 Ende die wilts worpt hy hem int v[er] / en int water /
om hem te verderbe: maer so ghy yet vermeucht / comt
ons te hulpe ende ontfemt u onser.

13 Ende Jesus seyde tot hem: So ghy cont gelooben /
ik alle dinck is den geloobigen moghellek.

14 En terstont riep des kints vader met tranen / seg-
gende: Ic geloobe geere: Comt mijner ongheloebicheit
2ste hulpe. Ende Jesus siende dat de schare te hoop
liep verboot hy den onreynen Geest / hē seggende: Gy
stomme ende doobe geest / ic behele u / vaert wt van hē /
ende en vaert voort niet meer in hem.

Luci 7.6

15 Ende de Geest roepende / ende hem seet scheurende /
hoer wt / en [het kind] was als doot / so dat vele seiden:

16 hy is gestorben. Ende Jesus nam hem byder hant /
ende rechte hem op: ende hy stont op.

Ende

mat. 7. 19

Ghebedt
met bas-
ten
iii. 16. 2.

mar. 7. 31
luc. 9. 46.

Wie de
meeste sp
onder de
Hypothe-
se. 20. 2.
pnt. 18. 5
luc. 9. 48
joa. 13. 20

Crachten
doet uide
name
Christi.
And. ii.
amat. 10

mt. 1. 1
luc. 17. 2

luc. 30
den. 13. 1
jof. maer. 1
te stuy-
ten.

28 Ende als hy in hups gegaen was v/aechden hem
zijne Discipulen besjden seggende: Waerom en condē
29 wy hem niet wtwerpen? Jhesus septe tot hen: Dese
aert en can nergens doo; wtwaren dan doo; bidden en
30 naften. m En als sy van daer gingen reysden sy doo;
Galileam en hy en wilde niet dat het pe. mandt wiste.
31 Want hy leerde: ghe Discipulen/ ende seode hen: de
Sone des mensche sal overgelevert wordē inder mē-
schen handen/ ende sy sullen hem dooden: ende gedoot
zynde/ sal hy ten derden daghe weder opstaen.
32 Maer sy en verstanden die reden niet/ ende vreesden
33 hem te vragen. n Ende als hy te Capernaum quam/
en in hups gegaen was v/aechde hyse: Wat overlept
ghy met malcanderen op den wech?
34 En sy swegen: want sy hadden onder malcanderen
overlept wie de meeste ware.
35 En als hy geseten was/ riep hy de twaelve en septe
tot hen: o Do pe. mant wil de eerste wesen/ die sy de al-
derlaetste/ ende aller Dienstknecht.
36 En hy nam een kindekē en stelde dat middē onder
hen en ombinck het met zijne armen en septe tot hen:
37 p So wie een bā sodanigen kinderkens ontfangt is
mijne Name/ die ontfan. it my: en die my ontfangt die
en ot. fagt my niet/ maer de genē die my gesondē heeft.
38 q Joannes antwoorde hem/ seggende: Meester/ wy
hebben eenen gesien in uwen Name de Duvelen wt-
d. jden/ welke ons niet en volcht/ en wy hebben hem
vergoden om dat hy ons niet/ na en volcht.
39 En Jhesus septe: Verbiēt hē dat niet/ a want daer en
is niemant die eē crachtich wert doet in mijne Name/
ende haestelick van my quaet spreken can.
40 Want wie tegen sons niet en is/ die is voor t ons.
41 n Want wie u lieden eenen beker waters te dincke
gheeft in mijnen Name/ om dat ghy Christi sijt/ Doo;
waer segge ic u liede/ hy en sal zijne loon niet verliefen.
42 r En so wie eenen van desen clepten die aen my ge-
looben verergeren sal diē waer betet dat eē Meulen-
steen aen synen hals gedaen werde/ ende inde Zee ge-
worpen werde.
43 p En indien u uwe hant; ergheert/ snijtfse af: het is u
beter met eender hant tot het leven in te gaē/ dan twee
handen

handē hebbende henen te gaē inde helle in dat ontwt-
44 blusschelicke vper: a Daer hare wozm niet en sterft
ende het vper niet wtghebluscht en wort.

1 Esa. 60
24.
Spz 7.17

45 En indien uwe Doet u ergert/ snijt hem af: Het is u
beter creupel tot het leben in te gaen dan twee voeten
hebbende/ gewoꝝpē te worden indelhelle in dat ontwt-
46 blusschelicke vper: Daer haren wozm niet en sterft
ende dat vper niet wt ghebluscht en wort.

47 En indien u ooge u erghert/ steect se wt. Het is u be-
ter/ eē ooge hebbende in het Conincjcke Gods te comē
dan twee oogē hebbende/ in het hellschē vper gewoꝝpē
8: c worden. Daer haren wozm niet en sterft/ ende het
vper niet wtghebluscht en wort.

9 Want een pegelick sal met vper gesouten worden: b
ende alle offer sal met sout gesouten worden.

b Leb 1.13

10 c Het sout is goet/ maer indien het sout onfout wort/
waermede salmen dat smakelic maken: Hebt sout in u
selve/ d ende hebt vrede onder malcanderen.

matf. 13
bro 12.18
heb 12.24

Dat 1. Capittel.

Van hantwelc te scheyden/ 13. salicheyt der kindeeren/ 27. middelē
swaricheyt ende salicheyt/ 29. loon der genē diet al verlaten om e hant
wille/ 32. van zyn berdzuckinge doet en opstandinge/ 39. van crupte en
veruederinghe/ 46. Bartumeus wort siende.

Ende abā daer opgestae [zijnde] is hy gecome inde
palen des Jootschen lants / dooz het landt ober de
Jordae/ en de schare versamelden wederom tot hē/
ende hy leerdese wederom na zijne gewoonte.

amatt 9.1

2 En de Pharizeen quamen ende vzaechden hem. Ist
dē manne geooꝝlooft zyn wijs te verlatē: hem beꝝoe-
3 vende. Ende hy antwoorde/ ende sepde tot hen: Wat
heeft u Moses gheboden?

alleenlic
om ober
spel

4 Hy sepden: b Moses heeft toegelaten eenen scheyt-
bztef te schryben/ ende [haer] te verlaten.

machne
zyn aug
verlaten.

5 Jhesus antwoorde/ ende sepde tot hen: Om ws herte
hardicheyts wille/ heeft hy u liedē dz gebot geschrebe.

den 24.1
gen 1.27
nat 19.4

6 c Maer vandē beghinne der Scheppinge/ heeft se God
Maen ende wijs ghemaect.

Gen 2.24
nat 19.4
Gen 2.24

7 d Darrō sal een mensche zynen Vader en zyn Moer-
der verlaten/ ende sal zynen wijve e aenhangen.

Eph. 5.31
G. aēge-
zyn woz
den.

8 Ende sy twee sullen een vleesch wesen/ soo dat sy nu
niet meer twee zyn/ maer een vleesch. f Darrōm/ wat
God esamē geboecht heeft/ dat en scheyde geē mēsche.

fi cor 7.15

jmt. 5. 32

luc. 16. 38

cor. 7. 10

h. Of tegē

h. art.

kinder-

kens we-

den tot

Christū

ghe-

bracht

luc. 9. 13

luc. 18. 2

cor. 4. 20

1. Pet. 2. 2

Hoe mē

her He-

melijck

besit.

mat. 9. 10

luc. 18. 18

Godt is

alleen

goet.

cor. 10. 30

Deus. 1

rom. 13. 9

Al ver-

coopen.

mat. 19

luc. 12. 23

1. tim. 6. 1

Rijcke

die op

haren

rjckdom

vertrou-

wen.

luc. 19. 23

luc. 18. 24

10 Ende in hups brachden hem zijne Discipulen we-
derom van dat selve.

11 En hy seide tot hen: g So wie zijn wijs verlaet en
trout een ander die doet Overspel h met ha: r.

12 Ende so een wijs haren man verlaet ende trout eenē
anderen die doet Overspel.

13 i En sy brachten kinderkins tot hem / dat hyse ra-
ken soude / en de Discipulen strafden de aenbringers.

14 Als Jesus dat sach nam hyt ontweerdelic ende seide
tot hen: Laet de kinderkins tot my comē en en weert
hen niet / k want sulcker is het Conincrycke Gods.

15 Doorwaer segge ic u lieden: So wie het Conincrycke
Gods niet en ontfangt gelijck een kindeken die en sal
daer niet in comen.

16 En hy omwinckse in zijne armen
ende leyde de hant op hen ende segghendese

17 i Ende als hy wtgegarn was op den wech so liep en
tot hem en vallende hem voor de knie brachde hem
Goede Meester wat sal ick doen dat ic het ewige le-
ven besit te?

18 En Jesus seide tot hem: Wat noemt ghy my goet?
[daer en is] niemant goet dan een [namelick] Godt.

19 Ghy we: t de Geboden m Ghy en sult geē Overspel
doen Ghy en sult niet dootslaen Gp en sult niet stelen

Ghy en sult gern valsche getuygenisse geven Ghy en
sult niet bedriegen Ghy sult uwe Vader en uwe moe-

20 der eere. Hy antwoorde en seide: Meester dese heb-
be ick alle ghehouden van mijner jonckheyt an.

21 Ende Jesus hem aensende hadde hem lief en seide
tot hem: n Een dinc ontbreect u gaet henē vercoopt a

wat ghy hebt ende geve den armen en gp sult eenen
schat inden hemel hebben. Ende comt neemt u crupen

op ende volcht my na.

22 En hy wert bedroeft om dies woorts wille en ginc
treurech heuen want hy besat veel goets.

23 Ende Jesus sach comtomme ende seide tot zijne Dis-
cipulen: Hoe swaerlick sullen die rijckdom hebben / in

het Conincrycke der Hemelen comen.

24 Ende Discipulen verwonderden hen van dese: jijn
woorden. Maer Jesus antwoorde wederom en seide
hen: kinders hoe swaerlic comen die op het goet haen
verrouwen setten int Conincrycke Godts comen.

Hoe

5 Het is lichter eenē p kermel door een naeldē ooge te
gaen dan den rijkē in het Coningerijckē der hemelē te
stroomen. Ende so berschieten noch meer seggende tot
malcanderen: wle can dan salich worden?

7 Maer Iesus sachse aen/ ende seyde: By den mēschē
ist onmogelic/ maer niet by Godt: want alle dingen
zijn mogelijck by God.

8 t Ende Petrus begonst tot hem te seggen: Siet wy
hebbent al verlaten ende zijn u nageboort.

¶ Ende Iesus antwoorde/ seide: Doorwaet segge
ic u lieden: Daer en is niemant die achter gelatē heeft
huys/ oft broeders/ oft susters/ oft vader/ of moeder/ oft
wijf/ oft kinderē/ oft ackers/ om my/ en om des Euan-
geliums wille/ Die niet honder. four en ontfange in
desen regentwoordigen tijt huysē/ ende broeders/ en su-
sters/ ende moeders/ ende kinders/ en Ackers/ met de
verbolghinghen: Ende inde toecomende werelt hei-
erwige leven. ¶ Maer velen eerste sullē de laetste we-
sen: en de laetste de eerste. ¶ Ende sy waren op den
wech/ ende gingen op na Jerusale/ en Iesus ginc voor
hen/ en sy waren verbaest/ ende volghden hem na met
vreese. En hy nam de twaelve wederom ende begōst
hen te seggen wat hem geschieden soude.

[Seggende:] liet wy gae op na Jerusale en de So-
ne des menschen sal den Overpriesteren en Schriftge-
leerden overgelevert worden/en sy sullen hem veroor-
deelen totter doot/ende den Heidenen overleveren.

4 Ende sy sullen hem bespotten en geesselē/bespoutwē
ende doodē/ende ten derde dage sal hy weder opstaen.

5 n En tot hem quamen Ioannes ende Iacobus/ de
soneu Lebedei/ seggende: Meester/ wy willen dat ghy
ons doet dat wy begeeren.

6 En seide toe hen: wat wilt ghy lieden dat ic u doe?

7 Sy seydten hem: Gheeft ons dat wy sietē in uwe heer-
licheyt/de eene aen u rechterhant/de ander aē u linker-
hant. Iesus seyde tot hē: Ghy en weet niet wat ghy
begeert. Cont ghylieden den drinckeker drinckē diē u
drincke: ende gedoopt wordē met den Doope/daer is
mede gedoopt worde.

9 Sy seiden hem: Wy connent. Jesus seide tot hen:
Den Dincbeker dien ic drinke sult glieden drinke:

possession
salicitey
is the gabe
of gods.

job. 42/9
 sap. 11. 20
 Luke. 1. 13/
 tim. 14. 20
 luc. 5. 21

Dat is/
 hoe wel sy
 verhoorde
 worde so
 sullen sy
 sulcx ghe
 mechtiaē
 aende vze
 de binde/
 als sy des
 noot heb
 ben.
 sint 19.39
 luc 13.30
 rom 29.28
 mar. 8.31
 luc. 9.22
 Der kin
 deren Ze
 bebei
 eergerie
 hept.
 umac. 26
 20.

chier 2.30
 int 20.26

ENDE

pimat. 25
14.3int. 21. 25
a. Of. dich
schpneu.br. pet. 5. 3
Christus
is Die
naer ende
Salich-
maker.eioat. 3. 14
Joh. 2. 7
deph. 1. 7.
Col. 1. 14
emat. 20
29.

luc. 18. 55

f. 6. sepde

g. Dat is
leeraer/
meesteramat. 21. 1
luc. 19. 29

ende ghy sult met den hoope gedoopt worden daer
40 mede gedoopt worde. Maer aē mynder rechter oft
slechterhāt te sittē dat en staet nu niet te gebē; [maer
het sal gegeven worden] in dien het berept is.

41 Ende als de rhene die hoorde/begonsten sy dat om
weerdelick te nemen van Jacobo ende Joanne.

42 Ende Jesus riepe tot hem ende sepde tot hem; Ghy
lieden weet dat de gene a die het behaecht de heydenen
te regeeren die voeren heerschappie over hen/ ende die

43 machtrige vorre gewelt over hē. Also en salt oder u li-
dē n; wese/maer die oder u liede de meeste wil worde

44 die sal uwe Dienaer wese. En so wie oder u liede die
eerste wil worde/die sal eēs pegelick diēst knecht wese

45 Want de Sone des menschen en is niet gecome om
gebiēt te worde/maer om te dienen d ende zyn lede

46 geven tot versoeninge voor vele. En sy quamē te Je-
richo: ende als hy wt Jericho ginc/ende zyn Discipul

en eē groote schare/ so sat de blinde Bartimēus de so-
47 ne Tineel aende wech bedelēde. En als hy hoorde d

het Jesus bā Nazareth was/ begonst hy te roepē/ en
te seggen: O Jesu Dabids sone ontfermt u mynder.

48 Ende vele strafren hem dat hy swijgen soude/maer
hy riep veel te meer: sone Dabids ontfermt u mynder

49 Ende Jesus stil staende/ s geboot datmē hem roepē
soude: ende sy riepen den blinden/ende sepden hē: Heb

goeden moer: Staet op/ hy roept u.

50 En hy zynē mantel afgeworpen hebbende is opge-
51 staen/ende tot Jesum gecomen. En Jesus antwoor-

dende/sepde tot hem: wat wilt gy d; ic u doe? De bli-
de seude tot hem: g Rabboni/ dat ic liende worde.

52 Ende Jesus sepde tot hem: Gaet henen/ u geloob
heeft u geholpen. Ende terstont wert hy liende end
volchde Jesum op den wech.

Wat xi. Capittel.

1. Christus doet zyn incommē te Jerusale/ 15 jaecht de Goo-
lieden wt/ 22. ende vertoont de cracht des gheloofs/ 24. d
maniere van wel bidden/ 28. ende wort ghejaecht wt wa-
machte hy sulckx doet.

Ende a als sy by Jerusale quamen tot Bethphag
ende Betania by den Olyfberch/ sanc hy twee zyn-
ner Discipulen wt.

Ende

2 Ende hy seide tot hen: Gaet henen inde blecke die tegen u ober is: ende terstont als ghylieden daer coet sult ghy binden een Deulen ghebonden op welc geen mensche geseten en heeft: ontbint dat/ en brenget hier.

3 Ende indien u lieden pemat vracchede: waerom doet ghy dat: so segr: De Heere hebet van noode. Ende hy 4 salt terstont herwaerts sende. Sy gingen en bonden het Deulen ghebonden aen der Deuren/ bupten op een wechschepdinge/ ende ontbondent.

5 Ende sommighe van die daer stonden seiden: Wat maect ghylieden dat ghy dat Deulen ontbint.

6 Doe seiden sy gelyc hen Iesus bevolen hadde/ ende

7 sy lieten se gaen. Ende sy brachten het Deulen tot Iesu/ en wierpen haer cleederen daer op/ en hy is daer

8 op geseten. En vele sprede hare cleederen op den wech/ andere sneden meyen bande boomen/ ende stropden se

9 op den wech. En die booz gingen/ ende die naboleh den riepen/ seggende: Hosanna/ Geseft sy die daer

10 roemt inden Name des Heeren.

11 Geseft sy dat Conincricke ons Vaders Davids/ dat daer roemt inden naem des Heeren/ Hosanna inde

12 hoogste [plaatsen.]

13 Ende Iesus quam te Jerusalem in/ ende ginc in den Tempel: Ende als hyt al oer sien hadde/ ende het nu

14 abont was/ ginc hy wt met den twaelve na Bethanien. En des anderen daechs als sy van Bethanien qua

15 men/ hongerde hem.

16 Ende siende van verre eenen Dijgheboom bladeren hebbende/ [ginc om te sie] of hy daer wat op binde sou

17 de/ ende als hy tot den selve gecomen was/ en vant hy niet dan bladeren/ wat het en was der Dijge tijt niet

18 En Iesus antwoordende/ seide tot hem: Nu en ete doxtaen niemant brucht van u inder ewicheyt. En

19 zyne Discipulen hoorde dat.

20 Ende sy quamen te Jerusalem/ gende Iesus in den Tempel gegaen/ begonst de coopers en hercoopers wt

21 te dijben wt den Tempel/ ende de Tafel der wissela ren/ en de stoelen der Dupben hercoopers heeft hy om

22 me gekeert. En en liet niet toe dat pemat eenich bat doox den Tempel droeghe.

23 En hy leerde/ seggende tot hen: Is daer niet geschre

Christus

en te Je

rusalem

in op een

nen Esel

Joan. 12

cap. 18.

20.

Of ges

luckich.

mat 21. 12

mat. 19. 45

Joan. 12

mat 21. 18

De coo

pers ende

hercoo

pers wt

den Tem

pel gebre

ken.

mat 21.

Luc. 19. 4

Gij

hen:

Sodts
hups is/
en bede-
hups.
2 reg 8. 19
isa. 50. 7
1 ier. 7. 11
kjoa 7. 10

mat. 17. 40
Luc 17. 6

ier 29. 12
mat. 7. 7/
joa 4. 12
jaco. 11. 9
unt. 6. 14

om 13. 15

pmt 21. 21
Luc 20. 1

qero. 1. 14
Act 14. 7

r Griec/
woort
Joannes
Doop

f & bree/
den volc
ematt 4. 5
mar 6. 21

ben: h. **D**ijn hups sal eē bedehups heetē allen volc hē
maer gpliedē hebt dat [tot] eenē mooyt enpl gemaect.
18 **D**e Schrifteleerde en Overpriesters dit hoorende
h sochten hoe sy hem doode mochten. Wāt sy breefde
hē om dat de gantsche schare verwonderde van jñen
19 Leere. Ende alst nu avont geworden was ginck hy
20 wt de Stadt. Ende des morgens boor hy gaende se-
gē sy den Vingeboom verdooret bande wortel aen.
21 **E**n Petrus [des] gedachtich zijnde septe tot hem
Rabbi liet de Vingeboom dien ghy verbloect hebt is
22 verdooret. Jesus antwoorde septe tot hem: Heb
geloobe aen God.
23 **I** Want boorwaer segge ic u lieden: So pemaent to
desen Berch sept: Wort opgeheben ende inde Zee ge-
woopen ende niet en twijfelt in jñ herte maer geloof
dat het gene dat hy sept geschieden sal: so sal hem ge-
24 worden wat hy sept. Daerō segge ic u lieden: in A
wat ghy biddede begeert/ geloof dat ghijt ontfang
sult/ende het sal u lieden geworden.
25 **E**nde wanneer gy staet om te biddē so vergeeft/ u
diē gy wat tegen pemaent hebt/ op dat ooc utwe Vade-
die inde Hemelen is/ u lieden utwe misdaden vergebe.
26 **O** Want indie ghy n'et en vergeeft/ so en sal ooc utw
Vader die inde Hemelen is utwe misdaden niet verge-
ben.
27 **E**nde sy quamen wederom te Jerusalem: en al
hy inden Tempel wandelde quamen tot hē de Over-
priesters/ ende Schrifteleerde/ ende Ouderlingen/
28 Ende septe tot hem: q **W**t wat macht doet gy dit
ende wie heeft u dese macht gegeven dit te doen?
29 Jesus antwoorde/ ende septe tot hem: Ic sal u ooc e-
r dinc vragen: ende antwoort my/ ende ic sal u ooc seg-
ghen wt wat macht ich dit doe?
30 **D**e Doop Joannis/ was hy tot dē Hemel/ oft wt dē
mensen? Antwoort my.
31 **S**y overlepen hy henselven/ seggende: Indien wy
seggen: **W**t den Hemel/ soo sal hy seggen: **W**aerō heb
ghy hem dan niet geloof?
32 Ende indien wy seggen: **W**t de mensche/ so breefe
wy het volc. **W**āt sy hieldē alle/ dat Joannes wa-
rechtich een Propheet ware.

Ende

33 Ende antwoorden seggende tot Iesum: Wy en weten niet. Ende Iesus antwoordede seide tot hē: So en segge ic u lieden ooc niet wt wat macht ick dit doe.

Dat xij. Capitel.

1. Wy biecht zyne vanden doot gelijkenissen met het oordeel Gods/ 14. bewijst datme der Overheyt gehoorsaemheyt schuldich is/ 25. de opsta bing der doot/ 29. de sonne der Wet/ 33. en zyne Godelike macht/ 38. daerna verdoemt hy de eergiericheyt der Schryfteleerden/ 41. ende wijst de gabe der Weduwe.

1. Ende a hy begonste doot gelijkenissen tot hē te seggen: b Een mensche plantede eenen Wjngaert/ en maecte daer eenē Tuyn rōtome/ en groef eenē put tot een Wjnpersse/ en timmerde eenē Tooren/ en heeft hem den Lantlieden verhuert/ en reysde bupten lārs.

2 Ende als het tijt was/ sant hy eenē Diefstnecht tot de Lantlieden/ op dat hy vande lantlieden ontfinghe vande vrucht des Wjngaerts. Maer sy grepen hē ende sloegen hem/ ende sonden hem ledich henen.

4 Ende hy sant wederom eenen anderē Diefstnecht/ tot hen/ ende dien steenichden sy/ ende braken hem het hooft/ ende sonden hem henen met smaetheyt.

5 Ende wederom sant hy eenen anderē/ dien dooden sy. Ende vele andere/ sommige sloegē sy/ en sommige dooden sy. Ende noch eenen Sone hebbende/ die hy lief hadde/ dien sant hy ooc ten laetsten tot hen seggende: Sy sullen mijnen sone ontfien.

7 Ende die Lantliede seiden onder maleanderē: edese is de Erfgename/ comt laet ons hē dooden/ en de erbe sal onse wesen. Ende sy namē hem ende doode hem/ ende wierpen hem wt den Wjngaert.

9 Wat sal dan de Heere des Wjngaerts doe? Hy sal comen/ ende verderven die Lantlieden/ ende zyne Wjngaert sal hy anderen geven.

10 Hebt gulliede ooc dese Schrift niet gelesen: d De steē die de Timmerlieden verworpe hebbe/ die is het hooft r des Hoers geworden. Dat is vandē Heere geschiet/

12 ende het is wonderlic in onsen oogē. En sy sochte hē te vange/ maer sy breefde de schare/ want sy bekende/ dat hy op henliede dīs gelijkenisse gesept hadde: ende 13 sy verlieten hem/ ende gingē wech. c En sonde tot hē sommige wt de Phariseen ende Herodianen/ op dat sy hem in zyne woorden hangen mochten.

14 Ende sy quamen/ ende seiden tot hem: Meester wy

Dien die Gods wjngaert hebolet is/ doode Christi. am 2. 1. 2. 3. Luc. 20. 9. b Wila. 8. Esa. 5. 1. Jer. 2. 21.

ge 37. 18. Wila. 2. 1. i Mat. 2. 1.

Christus de Hoers steen is vande Toden verworpen. b Wila. 118. 22. esa 28. 16. Act. 4. 11. eim 20. 15. Luc 20. 20.

quam toe/ende vjaechde hem: Welc is het meeste ge-
29 bot van allen? Iesus heeft hem gheantwoort: Dat
eerste van allen den gheboden [is] in hooft Israel: de
heere onse God is een eenich heere.

30 Ende ghy sult den heere uwen God lief hebben/wt
geheel uwer herte/ en wt geheel uwer ziele/ en wt geheel
uwen verstande/ en wt geheel uwer cracht. Dat is het
31 eerste gebodt. Ende het tweede [desen] gelijc is dit:
o Ghy sult uwen Naesten lief hebben/ gelijc u selven.
Daer is geen ander gebot meerder dan dese.

32 Ende de Schriftgeleerde sepden tot hem: Meester/
ghy hebt wel metter waerheyt gesept/ d3 daer eē God
is/ende geen ander is dan hy.

33 Ende dat den selven lief te hebbē/wt geheel herte/
ende wt geheel verstande/ en wt geheel ziele/ ende
wt geheel cracht: ende zynen Naestē liefhebbē gelijc
hēselven meer is dan alle byantoffers en slachtoffers.

34 En als Iesus sach dat hy wijsfelic geantwoort had/
de sepdē hy: Ghy en zyt niet verre vāden Conincijcke
Gods: ende niemant en doyste hem yet meer vragen.

35 Ende Iesus antwoorde/ende sepdē: leerende in de
Tempel: hoe seggen de Schriftgeleerde/ dat Christus

36 Davids sone is? Wat David selve heeft doot de heyl
ligen Geest gesept/ o Heere heeft gesept tot mijnen
heere sit tot mijner rechterhant/ tot dat ic mijne vna-
den tot een voerbanc uwer voeten setten sal.

37 David dan selve heet hem heere: ende hoe is hy zjn
sone/ende de menichte der schare hoorde hem geerne.

38 Ende hy sepdē tot henlieden in zjnē leere: Siet toe
voor de Schriftgeleerde/ die geerne wandelē in lange
cleederen/ ende geerne gegroet zjn op de Marten.

39 Ende de eerste stoelen inde Vergaderingen/ en dat
voorsitten inde Maeltijden lief hebben.

40 Dewelcke der weduwen husen verllinden/ en dat
doot een beest van lange gebeden. Dese sullē meerder

41 verdoemenisse ontfangen. Ende Iesus sittende re-
gen over de offerkiste/ sach hoe de schare gelt wierp in
de Offerkiste/ ende vele rijke wierpen vele daer in.

42 Ende daer quam een armel weduwe en wierp twee
clapne sturkelincakes daer in/ het welc is eē quadzant.

43 Ende Iesus rine Discipulen tot hem geroepen heb-

nden. 6. 5

lechi 9. 18
rom. 13. 9
esa. 5. 14.

De liefde
Gods en
des nae-
ste/ gaet
alle offer
hande te
boden.

mat. 22. 41
luc. 20. 41
psal. 110. 1
Mat. 2. 34
Geb. 1. 13

mat. 23. 5
luc. 11. 43

sint 2. 14
2 Tim. 3. 6

luc. 21. 1

De arme
weduwe
wurpt
twee clep
ne stree
kens in
de Gods
kiste die
mochten
een negē
mannes
ke weert
3 gn.

2 cor 8. 22

amt 2. 42

blu 9. 44

eint. 24. 3

Teecke

nen der

toecomst

Christi

† Met 1. 6

dier 29. 8

Eph. 5. 9

Col 2. 15

1 Jer 14. 4

fesa 29. 2

Verhol
ginge om
das Eba
geliums
wille.

quit 10. 17

luc 21. 11

joa. 15. 19

hmt 10. 19

apo. 2. 10

19.

luc. 12. 11.

bende seyde tot hen: voorwaer segge ic u: Dese armu
Weduwe heeft meer ingeworpen dan alle die inde O
ferkiste geworpen hebben.

44 Want sy hebben alle van haer overschot daer in ge
worpen maer dese heeft van haer armoede daer in ge
worpen al wat sy hadde geheel haren leestorbe.

Dat xij. Capittel.

5. Wat vooz de laetste toecomste Christi geschieden moet 33. ende hoe
men hem selven daer moet toerecephen.

1 Als hy a tot den Tempel ginc seyde he een bā zyne
Discipule: Meester siet welcke steenē ende welcke
2 timmeragie. Ende Jesus antwoorde seggende tot
he: Siet gy dese groote timmeragie? q Daer en sal mē
3 eenen steen op den anderen gelaten worden die niet a
3 gebroken en sal wordē. c En als hy op de Olyf berch
4 sat tegē ober de Tempel: Petrus ende Jacobus en Jo
annes en Andreas brachden hem bejiden seggende:

4 + Segt ons wanneer sullen dese dingē geschiedē? en
wat tecke sal daer wese? wāneer dit alles volenyt sal
5 worden? Ende Jesus antwoorde hen begonst te
6 seggen: v Siet toe dat u lieden niemant en verleyde.

6 Wāt vele sullender comen c in mijnen Name seggē
de: Ic ben Christus/ ende sullender vele verleyden.

7 Ende als ghy sult hooren oorloge / en geruchte bā
oorloge: so en vrees niet wāt het moet geschiedē: maer
8 het en is noch geen eynde. f Wāt het een vole sal tegē
het ander oprijsen ende het een Conincge tegē het an
der ende daer sullen Kertebdingen zyn in verscheyden
9 plaatsen/ ende daer sullen diere tijde wese en berocctē:
dese [dingen] zyn het begin der finerten.

9 g Siet ghylieden toe vooz u selven: wāt sy sullen u o
berleveren indē Kachhuusen/ ende inde Vergaderingē
10 sult ghylieden gegee selt worden/ ende vooz Strathou
beren ende Coningen sult ghylieden gelept wordē om
mijne wille/ hen tot een getuygenisse.

10 En het Euangelium moet eerst onder alle volcken
11 gepredict worden. h En wanneer sy u leyde sullen om
ober te leveren/ so en socht te voren niet/ wat ghylieden
seggen sult/ noch en bedenct niet/ maer d: u gegebē sal
worden te diere ure/ dat spreek: Want ghyliede en zyt
niet die daer spreek/ maer de heylige Geest.

Ende

- 12 I En de een broeder sal den anderen broeder overle-
veren inden doot: en de vader het kint: en de kinderen
sullen opstaen tegen hare ouders: en sullense dooden.
13 En ghy sult gehaet worden van alle [mensen] om
mijns Vaders wille: k maer wie volstādich blijft tot tē
eynde: die sal salich worden.
14 I En als ghyliede sult sien dē grouwel der vertwoe-
finge/ (Daer in Daniel de Propheet bā gesproken heeft)
staede daer hy n: en behoort (dier leest die versta het/)
als dan wie in Judea is: de bliede op de Berghen.
15 En die op het dāc is: die en come niet af in zjn huys/
noch en gae niet om pet wt zjn huys te nemen:
16 Ende die inden Acker is: die en keere niet wederom
te rugge om zjn cleet te nemen/
17 Ende wee den bevruchten Vrouwen: en den soogen-
den in die dagen. Ende bidt dat uwe blucht niet en
gheschiede inden Winter.
19 Want in dese dagen sal sulcke verdruckinge wesen/
desgelijcx niet geweest en is vādē beginne der Creatue-
rē die God geschapen heeft tot nu toe: noch wesen sal.
20 En so de heere die dagen niet vercozt en hadde: geen
bleesch en soude salich wordē: maer om der wtvercoze-
nen wille: die hy wtvercozen heeft: heeft hy die dagen
vercozt. o En als u liede dan pēmant seyt: Siet hier
is Christus: oft hier daer: geloofst het niet.
22 Want daer sullen valsche Christi: en valsche Pro-
pheten op staen: ende sullen teekenen en wonderlick-
heden doen om te verleiden waert mogelick: oock de
23 wtvercozene. Siet ghylieden dan booz u liet: ic hebt
u lieden alles booz seyt.
24 q En in die dagen na de verdruckinge/ sal de Son-
ne verdupstert worden: en de Maene en sal haer schijn-
sel niet geben.
25 Ende de Sterren des Hemels sullen wervallen: en de
crachten die in de hemelen zjn: sullē kēweecht wordē.
26 r En dan sullen sy den Sone des menschen sien co-
men in de wolcken: met grooter macht ende eerlicheyt.
27 Ende dan sal hy zjne Engelen senden: ende sal zjn
wtvercozene vergaderē bande hier winden: bandē wt-
tersten der Werden tot de wtersten des Hemels.
28 Leert de gelijkenisse banden Dýgeboom. Als zjne

3e. 38. 21

Mat. 10

22.

Luc. 21. 19

2. 27.

Luc. 4. 15

Luc. 21. 20

Mat. 27

De hers-

woefinge

Joannis

u. 2e. dese

dagē sul-

ten etc.

Mat. 24

23.

Luc. 21. 7

Mat. 13. 2

Mat. 24

29.

Es. 13. 10

Eze. 32. 7

Joel. 2. 32

Mat. 7. 10

Mat. 6. 27

Mat. 34

Luc. 21. 27

Mat. 21.

Mat. 25. 32

Luc. 32. 29

Sobbs.
woort.

Psa. 10.

2. 27.

Esa. 40. 8

Mat. 24

36.

Men

moet wa

ken ende

dooden.

emar. 3. 4

Luci 2. 40

tacken mit teer worde/ ende bladeren voortbrengen/
29 weet ghy dat de Sonne by is. Also ghy lieden ooc
wāneer gy sulc siet geschiede/ so weet dy het na by inden
30 deuren is. Doortwaer segge ic u liede: dit geschiet
sal niet vergaen/ tot dat dit alles geschiet zijn sal.

31 t Hemel en aerde sullen vergaen/ maer mijn woort en

32 en sullen niet vergaen. o Ende van dien dage en uer

en weet niemant/ noch ooc de Engelen die inden hemel

33: zijn noch de Sone/ dā [alleē] de Vād. x Siet toe/ waer

ende bidt: want ghy en weet niet wanneer den tijt is

34 [Het is] gelijc een mēsche die buytē lants reysde/ en

verliet zijn huys en gaf zijnen Dienstknechten macht

en eenen pegelicken zijn werc/ en bebal den Deurwach

35 ter te wakē. Daerom waect/ (want ghy en weet niet

wanneer de Heere des huys comē sal/ des abonts o

ter middernacht/ of: ontrent her Vanden gecraep/ of: in

36 den morgenstont.) Op dat hy niet onversiens en co

37 me/ ende u lieden blinde slapēde. Ende dat ic tot u lie

den segge/ dat segge ic tot allen: waker.

Dat xiiij. Capittel.

1. Staetflach tegē Christus/ o. verantwoordinge booz eē hōu

we hāde wtgestorte Salbe/ 22. Insctinge des Nachtmach

27. swacheyt der Discipulen/ 42. Judas verraderie. 54. W

rens verhooringe en berou/ 55. de hanginge Christi/ 57

zijn beschuldinge/ 61. en gewelt hem aenghedan.

De Pie

teren

raet dage

teggē Chri

stum.

int 26. 2

Joan. 13. 1

int 26. 2

Luc. 2/ 37

Joan. 11.

6. 11.

rastron

atis een

oatsoet

oort/ ofte

et daer

ment by

grypen

mach.

1 Ende a na twee dagen was het Pascha/ en de fce

ste des soeten broodes/ ende de Overpriesters ende

Schryftgeleerde/ sochten hoe sy hem met listē van

gen ende dooden mochten.

2 Ende sy sepdē: Niet op den fcestdach/ op dy daer

geen oproer inden voleke en worde.

3 b En als hy te Berhanie was/ in Symons des Me

laetschen huys/ en ter Tafel sat/ quam eē Wouwe met

een Glas costelicker en onverhalschter Hardē salbe/

ende het glas bykende/ heefte hem wtgegotē op het

4 hooft. En daer waren sommige die dat ontwerde

lic namen/ by haerselven seggende: waer toe is dit ver

lies der Salben geschiet?

5 Want sy conde meer dan booz drie hondert penning

gen hercocht/ ende den Armen gegeven worden/ ende sy

mureerde den tegen haer.

Maer

6 Maer Iesus seide: Laetse [met vrede] wat zijt ghy
haer moepelic? sy hee se eē goet werc aē my gewacht.
7 Want de arme hebt ghylieden alijt met u en wā-
neer ghy wilt/cont ghy hen goet doe maer my en sult
ghylieden niet alijt hebben.
8 Sy heeft gedaen wat sy conde/ sy d is boogecome
om mijn Lichaem te salven ter begravinge:
9 Doozwaer segge ic u liede/ waer dit Euāgellum ge-
predict sal worde inde geheele werelt/daer sal ooc geset
worde/wat sy gedaē heeft/ tot haerder gedachtenisse.
10 Ende Judas Iscarioth re bande twaelve ginc he-
nen tot de Ouerpriesters om hem henliede te verrade:
11 Als sy dat hoorde/ werden sy verblijt ende beloefde
hem gelt te geven. Ende hy sochte hoe hy hem bequa-
melick oberleberen mochte.
12 En op den eersten dach h des soeten Doots/ als inē
het Pascha nachtde/ seiden zijne Discipulen tot hem.
waer wilt ghy dat wy henen gaē bereyden d; gy het
13 Pascha etet? En hy sant wt twee van zijne Discipu-
len ende seide tot hen: Gaet inde stat/ ende u liede sal
te gemoete comen een mensche dragende een Cruycke
14 Waters: volcht hē na. En so waer hy ingaet/ segt tot
de huyshere: de Meester seyt/ waer is de Gastkamer
daer ic het Pascha met mijne Discipulen eten sal?
15 Ende hy sal u toonen een groote Sale gesprent ende
bereyt/ daer sult ghylieden booz ons bereyden.
16 Ende zijne Discipulen ginge wt/ ende quamen inde
stat/ ende vonden gelijc hy hē gesept hadde: en berey-
17 den het Pascha. Ende als het nu avont gheworden
was quam hy met de twaelve.
18 Ende als sy ter Tafel saten/ ende aten seide Iesus:
Doozwaer segge ic u liede: ik een van u die met my eet
19 sal my verraden. Ende sy begonste bedroeft te wor-
den/ ende een na den anderen tot hem te seggē: Wē ict?
Ende een ander hen ickt?
20 Iesus antwoorde en seide tot hen: [Het is] een bā-
den twaelven/ die met my inde Schotel dopt.
21 De Sone des menschen gaet henen gelijc van hem
geschreben is: Maer wee dien mensche/ dooz wien de
Sone des menschen verraden wort/ het ware diē mē-
sche goet/ waer hy niet geboren.

trine.
c. 12. 12

1. G. heeft
morgens
nen.
Judas
verraet
Christi
mat. 20

11. 12. 4
1. Ofte/ o-
er te le-
eren.

1. Ofte
verrad. n
Pascha
bereyde.

mat. 13
17.
Luc. 22. 7
h. 12
18.

1. mat. 26.
22.

Luc. 12. 14
Jac. 3. 2
Dauiden
verradet
hy 124. 10
Act. 1. 17.

mt 26. 26

luc. 12. 19

1 cor. 11. 23

Bloet

des me

wen Te

stament.

Eger

nisse der

Apostel.

boortsept.

mt. 26. 31

11 fac 13. 7

1 mt 26. 31

mar. 16. 7

1 joa 13. 37

p mat. 26

34.

luc 2. 39

1 joa. 18. 1

1 joa. 12. 27

1 luc 2. 42

Christi

Sebedt.

1 joa. 6. 88

Gal. 5. 17

22 Ende als sy aten nam Iesus het broot/ en als hy gedanct hadde/ heeft hy dat gebroekē en hen gegebē ende gheseyt/ Nemet etet/ dit is mijn lichaem.

23 Ende nam den Dyncbeker/ en gedanct hebbende heeft hen gegeven: ende sy droncken alle daer wt.

24 En hy seyde tot hē: Dit is mijn bloet des nieuwer Testaments/ dat vooz belen vergoten wort.

25 Doozwaer segge ic u lieden: Ic en sal van nu voort a niet meer vader drucht des wyngaerts dyncbē tot op die dach/ wanneer icse nieu dynccken sal/ in het Coninc-
26 rijke Gods. En als sy den Loffanc gesept hadden ginghen sy wt na den Olyfberch.

27 En Iesus seyde tot hē: ghy sult in deser nacht alle aen my geergeret wordē. Want daer is geschreuen: Ic sal den Herder slaen/ ende de Schapen sullen verstropi-
28 worden. Maer nadien ic opgewert sal wesen/ sal ic u lieden vooz gaen in Galileam.

29 Ende Petrus seyde tot hem: Of sy oot alle geergeret worden/ so en sal ick niet geergeret [worden.]

30 Ende Iesus seyde tot hem: Doozwaer segge ic u/ dat ghy my heden in desen selven nacht/ dypmael versabē sult/ eer de hane tweemaal craeyen sal.

31 Ende hy seyde noch veel meer: Al moeste ic met u sterbē. so en sal ic u niet versaken. Desgelijc seiden sy

32 oock alle. p Ende sy quamen in een plaetse genae mt Bethsemane: en hy seyde zynen Discipulen: Sit hier/ tot dat ick henen gae ende bidde.

33 Ende hy nam Petrum/ ende Jacobum en Joannem met hem/ ende begonste verschrikt en weemoedich te

34 worden: En seyde tot hen: q Mijn siele is bedroeft totter doot: blyft hier/ ende waecht.

35 r En een wepmich vooztgegaen [zijnde/] is neder geballen inde Aerde/ en badt: So het mogelic ware/ dat de ure van hem voozhy ginghe.

36 En hy seyde: Abba/ O Vader/ alle [dinc/] is u mogelic: Neemt desen Dyncbeker vā my wech: i Nochtans

37 niet wat ic wil/ maer wat ghy wilt. En hy quam/ en vantse slapende/ en seyde tot Petrum: Simon slaepst

38 ghy? Condy niet een ure met my waken? Waecht en bidt op dat ghylieden niet in versoeckinge en coemt. De gheest is ghewillich/ maer het vleesch is cranch.

Ende

39 En wederom henē gegaen [zijnde] badt hy/ en sep-
 40 de de selbe woordē. En wederom gekeert vant hyse
 wederom slapende/ want hare oogē waren beswaert/
 en en wisten niet wat sy hem antwoorden souden.
 41 Ende hy is ten derdenmael ghecomen/ en sepde tot
 hen: Slaept voort/ en rust: het * is genoeg/ de ure
 is gecomen: Siet/ de Sone des mensche wozt t ober-
 gelevert inder Sondaren handen.
 42 Staet op/ laet ons gaen/ siet die my t herraet/ naket.
 43 v En tescfont als hy noch sprack/ quam Judas/ een
 vande twaelve/ en een groote Schare met hem / met
 sweerden en stocken/ van de Overpriesters en Schryft-
 gheleerde/ ende Ouderlinghen.
 44 En die hem verriet/ hadde hen een gemeyn teecken
 gegeven/ ende gesept: Dien ick kussen sal/ die ist/ vangt
 hem/ ende leydet hem voorzichelick.
 45 En als hy gecomen was/ tescfont tot hem gaende/
 sepde hy: Rabbi/ Rabbi/ ende t cufte hem.
 46 Ende sy hebben hare handen aen hem geslagen/ en
 47 hem gebanghen. Ende een van die daer hy stonden/
 trac zyn sweert wt/ en sloech des Overpriesters diest-
 knecht/ ende hieu hem de oore af.
 48 Ende Jesus antwoorde/ sepde tot hem: Splieden
 zyt wt/ ghegaen met sweerden en stocken/ als tot eenen
 Moordenaer/ om my te banghen.
 49 Ic was dagelick by u lieden inden Tempel leerende
 en ghy en hebt my niet gebangē. Maer [dit geschiet]
 op dat de p Schryften verbult worden.
 50 z En [zyn Discipulen] verlieten hem alle/ en bloden.
 51 Ende een seker Jongelinc volchde hem na/ ghecleet
 met Lijntwaet ober het bloote lijf/ en de Jongelingen
 grepen hem aen.
 52 En hy verliet het Lijntwaet/ en bloot naect van hen.
 53 a Ende sy leyden Jesum totten Overpriester/ en daer
 vergaderden met hem alle de Overpriesters ende Ou-
 derlingen/ ende Schryftgheleerden.
 54 En Petrus volchde hem van verre na/ tot inde Sale
 des Overpriesters/ ende hy was mede sittende metten
 55 Dienaren/ hem waarmende. Ende de Overpriesters
 ende den geheelen Raet/ sochten getuigenisse tegē Je-
 su/ om hem te dooden/ ende en bonden gheen.

End het
 heeft een
 epide.
 t Of/ ver
 raden.
 vmat. 26
 t .
 luc 22. 41
 iua. 18. 3.

Judas
 herraet
 Chzist.
 : sa. 20. 9

de schryft
 wozt vers
 ult.
 ipsa 22. 7
 ia 53. 10
 uc 24. 25
 job. 19. 3
 vmat. 76
 uc 22. 54
 oa 18. 14

nt 26. 59
 Act. 6. 13.

Want

Er wa
crumet
zheigck.

Joaz. 10

emar. 29.
59.

ies. 53. 7
Hy bekēt
dat hy
Christus
is.

quint. 6. 27
Luc. 21. 27
Ihes. 4. 10
Apoc. 1. 7
Dan. 7. 10

Hy wort
bespogen
Ihes. 50. 0

Ijob. 6. 10
Joaz. 10. 2

Mat. 26. 58
Luc. 22. 55
Petrus
verwo-
rdet
Christ.

56 Want vele getuyghden valschele regen hem ende di
getuyghenissen en quamen niet ober een.

57 En sommige stonden op/ ende getuyghden valsche-
lick teghen hem seggende:

58 Wy hebben hem hooren seggen: d Ie sal desen Tem-
pel die met handē gemaect is/ afbreken/ en in d'z dag
eenen anderen sonder handen gemaect/ op rimmeren.

59 Ende noch en quamen hare getuyghenissen also niet
60 ober een. e En de Overpriester int midden opstaen-

de/ vraechde Iesum seggende: En antwoort ghy niet?
Wat betuyghen dese tegen u?

61 f Ende hy sweech stille ende en antwoorde niet. Doe
vraechde hem de Overpriester wederom en seyde hem:

Zyt ghy die Christus de Sone des gepiesen [Godes:]

62 Ende Iesus seyde: Ic bent: g En ghylieden sult den
Sone des mensche sien sitte ter rechterhāt der cracht

[Godes:] ende comen met de Wolcken des Hemels.

63 Ende de Overpriester/ scheurde zijne cleederen ende
seyde: wat behoeven wy meer getuyghen?

64 Ghy hebt gehooft de lasteringe. Wat dunct u? Sy
veroordeelden hem alle des doots schuldich te zijn.

65 Ende sommige begonsten op hem te spoutwen/ ende
zijn aensicht te bedecken/ en met h' vuyfsten te slaen/ en

tot hem te seggen: Propheeteert [ons:] en de Dinaers
gaven hem kinnebaellaghen.

66 i En doen Petrus beneden inde sale was/ quam een
van des Overprieesters Dienstaechden.

67 k Ende als sy Petrum sach warmende/ sach sy hem
aen en seyde: Ghy waert ooc met Iesu van Nazareth.

68 Ende hy hebet versaeet/ seggende: Ic en [kenne hem
niet:] noch en weet ooc niet wat ghy segt. En hy ginc

69 inde voojsael ende de haen craepde. En als hem de
Dienstaechte wederom sach begonst sy te seggen tot

de gene die daer stonden. Dese is oock van dien.

70 Maer hy versaecket wederom. Ende een wepnich
daer na seyde wederom tot Petrum die haer hy ston-

den: voojsael ghy zijt van dien/ want ghy zijt ee Gali-
leer/ ende ulwe spraেকে comet ober een.

71 En hy begonste te bloecken en te sweeren/ [seggen-
de:] Ic en kenne den mensche niet daer ghy van segt.

72 En de haen craepde andermael/ en Petrus wort ge-
dachtich

darghich oes woorts dat he Iesus gesept hadde: i eer
de haen tweemaal craepē sal sulop my dypmael ver-
saken ende begonst te weenen.

Wat xv. Capittel.

Christus beschuldicht jhnde / wſcht / 15. wort veroordeelt en Barrabas
los ghelaten / 18. 29. 31. haer ende na dat hy gecrupst is / wert he veel-
nus gewelt gedaen / 34. Hy roept tot synen vader / 38. gheeft den gress /
39. wort bekent de Sone Gads te jhn / 46. ende wert begraven.

En dea terstot des morgens hieldē de Overpriesters
eenen Raet met de Ouderlingen en Schijfgeleer-
de / en den geheelen Raet / ende leyden Iesum ghe-
bonden henen / en hebben hem Pilato overgelevert.
2 Ende Pilatus brachde hem Lijt gy de Coninc de-
3 Joden: hy antwoorde / en septe: Ghy segt het. En de
Overpriesters beschuldich den hem in vele dinghen.
4 En Pilatus brachde hem wederom / seggende: en
antwoort ghy niet? Siet hoe vele sy tegen u betupgē.
5 Ende Iesus en heeft daerna niet meer geantwoort
6 so dat Pilatus verwonderde. En op het feest liet hy
henlieden eenen gebangenen los dien sy begeerden.
7 En daer was een genaemt Barrabas gebangē met
de oproerige / die inden oproer een moort gedaē hadde.
8 Ende de schare riep en begonst te begeeren [da: hy
hen doen soude] gelick hy hen althit ghedaen hadde.
9 En Pilatus antwoorde he en septe: wilt gy dat ic u
de Coninc der Jode los late? Wāt hy wiste [wel] dat
hem de Overpriesters door nijt overgelevert hadden.
10 En de Overpriesters verweekten de schare. [dat sy
begeeren soude] dat hy hen liever Barrabam los liete.
11 En Pilatus antwoorde wederom / en septe tot hen:
Wat wilt ghy dan dat ick hem doe / dien ghy Coninck
der Jode noemt? Sy riepen wederom: Crupst hem.
12 Pilatus septe tot hēliede: wat heeft hy doch quaets
ghedaen? Ende sy riepen dies te meer: Crupst hem.
13 En Pilatus willende de schare ghenoech doen / heeft
hen Barrabam los gelatē: en als hy Iesum gegeeßelt
hadde heeft hy hē overgelevert / om gecruist te wordē.
14 Ende de Crychsknechten leyden hem binnen in de
Salz / welcke is het Rechtshus / en riepē het gantsche
Rot te samen.

Ende deden hem een purpuren cleet aen / ende leyden
om hem eē doornen Croone / die sy geblochten hadde.

mat. 26.
Joan. 3. 8

Christus
tot Pila-
tum ghe-
bracht.
mat. 27. 1
joa 18. 28
mat. 3. 1
Beighe
dat hy de
Coninck
der Jode
is.
mat. 27. 21
Luc. 23. 3
joa 18. 38
mat. 27
10.
Luc. 23. 29

mat. 27.
20.
Luc. 23. 16
joa 18. 40
Mat. 3. 40

Barra-
bas wort
los gela-
ten / ende
Christus
gecrupst
mat. 27. 27
joa. 19. 11

Of aenba-
den hem.

3 mat. 27

12.

Luc: 13. 26

Matr 27. 3

Joan 19. 1

Christus

wozt ge-

crupst.

Matr 27. 3

Luc 22. 19

Matr 27. 7

Joan 19. 19

in Esa. 51

Matr 27

39.

Luc 23. 35

Psalm 22. 8

Joan 2. 19

Dupster

nisse inde

oode

Christi

Matr 27. 1

Psalm 22. 6

Joan 19

2.

Psalm 69. 20

18 En begonsten hē te groeten / [seggende:] Weest ge-
groet. O Coninck der Joden.

19 Ende sloegē zyn hooft met eenē rietstoc / en bespo-
gen hem / ende vallende op haer knien / deden hē ere.

20 Ende als sy hem bespot hadden / deden sy hem dat
purguren cleet wt / ende deden hē zyn eygen cleederen
aen: ende ledden hem wt om te crupen.

21 g En eenen [genaet] Simon van Cyrenē / (die daermit
hoozby quam van den Acker / de Vader Alexandri en
Rusi) bedwongen sy dat hy zyn crupce dragē soude.

22 h En sy brochten hem tot Golgatha / dat is te seg-
gen de hooftscheelplaetse. En sy gavē hem te drincken
ken wijn met Myrre gemēgt / ende hy en naemt niet.

24 i En als sy hem gecrupst hadden / k dedden sy zyn
cleederē / wozpēde het Lot daer ober / [om te wete] waer
25 een pegelic wech nemen soude. En het was dyp turen

26 als sy hē Crupsten. I En het opschrift zynet beschul-
dinge was daer op geschreben: De Coninck der Joden.

27 En sy crupsten met hem twee Moedenaers: eenen
te zynder rechterhant / en eenen te zynder linkerhant.

28 Ende de schrift is verbult / die daer seyt: in hy is met
den quaetdoenders gherekent.

29 n En die daer hoozby gingē lasterden hem / schuldē
de hare hoofde / en seggende. T sy u / o die den Tempel
afbreker / ende in dyp dagen wederom optimmert.

30 Help u selven / ende coemt af vanden crupce.

31 Desgelijc bespotteden hem ooc de Overpriesters met
de Schriftgeleerde / en sepdē tot malcanderē: hy heeft
andere geholpen / hemselven en can gy nu niet helpen.

32 Christus de Coninck der Joden / come nu af van den
Crupce / op dat wy het sien / ende gelooben. En ooc die
met hem gecrupst waren / besmabichden hem.

33 p En als het de sesste ure gewordē was / quā daer dyp
sternisse ober het geheele Aertreijc tot der negenster ure.

34 En ter negenster uren / riep Jesus met luyder stemmen
en sepdē: O Eloi / Eloi / Lama Sabachtani / het welcke
beduyt wort / myn God / myn God / waerom hebt ghy

35 my verlaten? Ende sommige die daer by stonden / du-
hoozende / sepdē: liet / hy roept Eliam.

36 r Ende daer liep een toe / ende bulde ēē sponsie met
ēdio / ende sette se op eenen Rietstoc / en gaf hem te drin-

ken /

ken seggende: Hout stil laet ons lie of Elias comt om hem af te nemen. Ende Jesus een groote stemme gegeven hebbende/ gaf den beest.

Joan 9. 9
psa 69. 22

Ende t de booghaec des Tempels scheurde in twee/ van boven aen tot beneden wt. Ende als de hooftman ober hondert/ die tegen hē ober stont/ sach dat hy also met luyder stemmen den geest gegebē hadde/ septe hy: Warachtelic dese mensche was Gods Sone.

Mat 27. 51
Luc 23. 45
Mat 27. 14
Mat 27. 14

Daer waren ooc vrouwen van herre aensliende. onder dewelcke was Maria Magdalena ende Maria des cleynen Jacobs ende Joses moeder en Salome.

Mat 27. 55
Luc 23. 48
Mat 27. 55
Luc 23. 48

Dewelcke oock als hy in Galilea was hem naghevolcht waren; ende gedient hadden: ende veel andere die mer hem te Jerusalem gecomen waren.

Mat 27. 55
Luc 23. 48
Mat 27. 55
Luc 23. 48

En als het nu avont geworden was/ (dewijle het den dach der boogbereydinge was welcke is boog den Sabbath.) Joseph van Arimathea/ eē eerbaer Raetsheere/ die ooc selve het Conincrycke Gods verwachtte/

Mat 27. 55
Luc 23. 48
Mat 27. 55
Luc 23. 48

quam/ en ginc stourelie tot Pilatum in/ en begeerde het Lichaem Jesu. Ende Pilatus verwonderde hē/ of hy nu gestorvē was en riep den hooftman ober hondert en brachde oft hy lange door geweeft ware.

Mat 27. 55
Luc 23. 48
Mat 27. 55
Luc 23. 48

Ende als hyt van den hooftman ober hondert vernomen hadde/ gaf hy Joseph het Lichaem.

Mat 27. 55
Luc 23. 48

Ende dese cocht syn Lijnwaer/ ende hem afgenomen hebbende/ heeft hem in dat syn Lijnwaer gewonden.

Mat 27. 55
Luc 23. 48

Ende lepte hem in een graf/ dat in een steerotse wtgehouwen was: en wentelde eenen steē boog de deure des grafs.

Mat 27. 55
Luc 23. 48

Ende Maria Magdalena/ en Maria [de moeder] Jese aensagen waer hy gelept wert.

Mat 27. 55
Luc 23. 48

Dat xviij. Capittel.

Christus bertoont hem na syn opstandinge/ 4. ende straft de ongeloochicheyt syner Discipulē/ 19. dewelcke na syn opstandinge/ acht ervolgen de syn gebot ende belofte/ 20. prediken ende bevestigen het Euangelium mer reekenen.

Mat 28. 1
Luc 24. 1
Joan 20. 8

Ende a als de Sabbath boog hy was/ soo hebben Maria Magdalena en Jacobi en Salome/ specerice gecocht/ op dat sy quamen/ ende hem salden.

Mat 28. 1
Luc 24. 1
Joan 20. 8

En syn seer vroech op den eerste dach der Sabbathen gecomen tot den grabe als de Sonne opginck.

Mat 28. 1
Luc 24. 1
Joan 20. 8

h

3 Ende

- 3 Ende sepden tot malcanderen: Wie sal ons de st
bander de ure des grafs af wentelen?
- 4 (En als sy op sagen/ sagen sy dat de steen afgewe
te was) want hy was seer groot.
- Joaz. 11 5 Ende int graf gegaen zijnde/ hebben sy gelic e
Jongelinc sittende ter rechterhāt/ becleet met eenē
gen wit ten cleede: ende werden verbaert.
- Luc. 24. 4. 6 En hy sepde tot haer: en breeft niet/ ghy soet Je
han Nazareth/ den gecrupste: hy is opgestaē/ hy en
hiec niet: liet de plaetse/ daer sy hem gelept hadden.
- Act. 1. 9 7 Maer gaet henē segt zijne Discipulen/ ende Ver
dat hy voor u gaet in Galilea/ d daer sult ghy hē sie
e gelijc hy u gesept heeft.
- int 26. 32 8 En sy wtgaende/ zijn haestelic van dē grabe gel
dē/ want bebinge en verschrickinge hadde haer be
gen/ en sepden niemanden pet/ want sy warē be
g Joa. 20 9 Als Jesus opgestaē was/ des morgens op dē eer
18. dach des Sabbaths/ g wert hy eerst gesien vā JMa
h Luc. 8. 2 Magdalen a/ h wt welke hy sebdē Dypbelē wtge
Joaz. 1 10 pē hadde. Sy ginc/ en bootschaptet dē genē die m
hē geweest hadden/ dewelcke treurden ende weenden
- 11 Ende als sy hoorden dat hy leefde/ ende van haer
12 sien was/ en geloofden zijt niet. i Ende daer na is
i Luc. 24. 13 in een ander gedaente geopenbaert twee anderen
Der Apo stelen on
stelen on
gheloo
vichepde. hen/ daer sy wandelden/ ende in het Velt gegaē wa
13 Dese gingen ooc henen/ ende bootschaptent den an
deren/ ende dien en geloofden sy oock niet.
- 14 k Tē laetsten is hy geopenbaert den elvē/ daer sy
de Tafel satē/ en berweet hen haer ongeloovicheyt
Coz. 15. 1. herdicheyt des hertē om dat sy niet geloofst en heb
den genen die hem gesien hadden wederopgestaen.
- 15 En sepde tot hen: i Gaet inde gantsche Werelt/ p
16 dict het Euangelium allen Creatueren. Die geloob
sal/ ende gedoopt sal: iijn/ sal salich worden. m En d
niet en sal geloofst hebben/ die sal verdoemt worden.
- 17 Ende den genen die gelooven/ sullen dese Teekene
in Joann. 3 nabolgen: n In mijnen Name sullen sy Dypbelen v
nlt 10. 17 worpen/ o Sy sullen met nieuwe tongen spreken:
Act. 5. 16 o Act. 2. 4
pluc 10. 19
gact 18. 19 18 Sy sullen Slangē verdrijben/ en so sy pet doodelic
sullen sy de handen leggen/ en sy sullen gesont worde

h En na dat de heere aldus met hē gesprokē hadde
wert hy opgenomen ten hemel/ en is geseen ter rech-
terhant Gods: Ende sy wtgegaen zynde/ predickten
oer al/ sende vele heere wocht mede: ende becrachtēde
het woort met nabolgende Teekenen.

Het heylige Euangelium/ beschreven door Lucam.

Dat eerste Capittel.

De geslachte/ 6. Bepliecht/ en tegēspoet Zacharie en zjner Gheboorte
we/ 18. de ongeloochicheit en straffe des selbē/ 28. de sprake des Engels
ende Elizabeth met Maria/ 46. de lossing Maria/ 57. de geboorte en
besnijdenisse Jaannis/ 64. het wonderlic genesen ende danczegginghe
Zacharie zjns Vaders.

N dien hen vele onderwonden hebben in ordē te
stellen het verhael der dingen die onder ons vol-
comelic betuyecht zyn.

2 Ghehe sy ons overgegeven hebben/ diese van den be-
ginne selve gesien ende Dienaers des woorts geweest
3 hebben/ So heeft het my (die alle dingen van bozen
aen aneerstelic hōdersocht hebbe) oec goet gedocht/ o
dientlic tot u te e schryben/ mijn beste Theophile:

4 Op dat ghy meucht bekennen de bersekertheyt der
dingen/ daer ghy van onderwesen zijt.

In de dage Herodes des Coninck van Judea/ was
daer eē Priester met name Zacharias/ van e der d
Dachordeninge Abie: en zyn wijf van de dochteren Ma-
seon/ en haren naē [was] Elizabeth. Sy warē beyde
rechtveerdich hoor God/ wandelēde in alle gebodē en
e rechtveerdichmakinge des Heeren onstraffelic.

7 Ende sy en hadden geen kint want Elizabeth was
onvruchtbaer/ ende [sy waren] beyde wel bedaecht.

8 En het is geschiet/ als hy zyn Priesterampt bediende
hoor Gode. in de ordinantie zynder f Dachordeninge/

9 (Na de gewoote der Priesterlicker bedieninge/ was
het Lot op hem gevallen/ dat hy g soude ingaen in dē
Tempel des Heeren om te roocken.)

h Ende alle de menichte des volcs was buytē bid-
dende/ ter uren der roockinge.

So wert van hem de Engel des Heerē gesien/ staen
de ter rechter syde des Roockaltars.

luc 24. 59

Act 24. 4

Heb. 2. 4.

aof gāt

schelick.

b Of/ be-

vouden.

c/ pa 24. 9

dof/ dach

geboorte.

Dat is/

Inscritu-

gen.

Of/ dach

heberte.

gheb. 9. 6

Heb. 6. 17

hero. 3. 6.

h j

Ende

Zacharia
rie wort
enē soon
belooft.

kluc. 1. 56

Goeda
nich Jo
annus
wesen
soude.

Luc. 1. 58

injoan 3. 4

in g. Sicer

omal. 4. 3

mat. 1. 14

mat. 3. 22

mat. 9. 32

mal. 4. 6

gger. 17. 17

Wat is

die een

dienst

knecht.

bereyt tot

zijn Ge

hede.

Zachari

as wort

stom om

zijn onge

loobichz.

De oude

omvugt

bare Eli

zabeth

wort be

brucht.

De On

brucht.

baerheyt

is ver

sinadelijc

De Eu

ghel tot

Maria

gesonden

mat. 1. 18

12 Ende Zacharias hem siēde/ wert beroert/ en bze

13 is op hem gevallen. Ende de Enghel septe tot hem

En bzeest niet/ Zacharia/ want u gebedt is verhoor

en Elizabeth u wijf sal u eenen Sone baren/ k en g

14 sult zijnē naem noemen Joannes. En u sal blijsh

15 ende verheuginge wese/ ende vele sullē in zjn geboor

te verblijden. Want hy sal groot wesen booz den he

m Wijn ende stercken d'anc en sal hy niet d'yncken/

sal met den epligē Geest verbult wordē/ ooc bā zjn

16 moeders lybe aen. o Ende sal den kinderen Israē

bele tot den heere haren God bekeeren.

17 p Ende hy sal booz zjn aensichte gaen/ in den Ge

ende cracht Elie/ om de herte der Vaderē tot dē k

deren te bekeeren/ ende de ongehoosame tot de bo

sichtichz der Rechbeerdigen/ om den heere te bere

18 den een wel geschiet bole. Ende Zacharias septe

den Engel. Waer hy sal ic dit weten? want ic bē

ende mijn wijf is seer bedaecht?

19 Ende de Engel antwoorde/ ende septe tot hem: I

ben Gabriel/ die booz God stae/ ende ben wtgesond

om met u te spreken/ ende u dit te Euangelizeren.

20 Ende liet/ ghy sult stom wesen/ ende niet connen sp

ken/ tot op den dach dat dit geschieden sal/ om dat

mijne woordē niet geloofst en hebt/ dewelcke sullē v

bult worden in haren tijt.

21 Ende het volc verwachte Zachariam/ ende wo

verwondert/ dat hy so lange bertoesde inden Temp

22 Ende als hy wt quam en conde hy tot hen niet s

ken/ ende so bekenden dat hy een gesichte in den

pel gesiē hadde. Ende hy wente hen toe/ en bleef s

23 Ende het geschiede/ als de dagen zijner bedienin

verbult waren/ ginc hy na zjn huys.

24 En na die dagen wert Elizabeth zjn wijf bebrucht

ende so verberch haer vijf Maenden/ seggende:

25 Also heeft my de heere ghedaen/ in de dagen/ in

welcke hy my aēgeliē heeft/ op dat hy mijne versma

26 cheyt onder den menschen wech name. En inde se

Maent/ wert de Engel Gabriel bā Gode gesondē

een stadt in Galilea/ genaemt Nazareth.

27 f Tot een maecht die ondertrout was eenen Ma

genaemt Joseph/ banden huysē Davids. En de nar

der maecht was Maria. En als de Engel tot haer in gecome was / seide hy: Weest gegroet gy i begena- nadichde / de Heere is met u / gy gesegende onder den Vrouwen. Doe sy hem sach verschiecte sy van zijne woordē ende overlepe de iordanie de groetinge ware. Ende de Engel seide tot haer: En vrees niet / Maria / want ghy hebt genade by God gebonden.

En blier / ghy sulc r bevrucht worden / en eenen sone baren v ende zinnen name heeten Iesus.

3 Dese sal groot wesen / ende sal de Sone des Alder- hoochsten genaemt worden. a Ende God de Heere sal hem den Throon zijns Vaders Davids gheben.

b Ende hy sal over het hups Jacobs regneren inder eelicheit / en zijns Conincijcs en sal geē eynde wese.

Maria seide tot den Engel: Hoe sal d; e geschiede? want ic geenē mā en bekenne. De Engel antwoorde ende seide tot haer: de heylige Geest sal over u comen / en de Cracht des Alderhoochsten sal u overschaduwē. Daerom oec dat heylige dat [wt u] geboren sal worden sal Gods Sone genaemt worden.

Ende liet Elizabeth u Nichte / is oec selve bevrucht met eenen sone in haren Ouderdom: ende dese maet is haer de seste die Onvruchtbaer genaemt was.

d Want geen e dinc en sal by God onmogelic wesen.

En Maria seide: Siet / de dienstmaecht des Heeren my geschiede na uwen woerde. En de Engel ginc vā haer. Ende Maria opghestaen in die dagen reysde met haeste na het geberchte / in een stadt Jude.

En ginc in het hups Zacharie en groete Elizabeth.

Ende het geschiede: als Elizabeth de groetinge Mariae hoorde / so huppelde het kindeken in haren buick / en Elizabeth weret verbult met den heyligen Geest.

Ende riep wt met luyder stemme ende seide: Gese- gent zijt ghy onder den Vrouwen / ende gesegent is de vrucht dijns buicks. Ende van waer coemt my die dat de Moeder des Heeren tot my coemt?

Wāt liet so haest als de stemme utwer groetinge tot mijne ooren gecomen is / heeft het kindeke van vrechden gehuppelt in mijnen buick.

f Ende salich [zijt ghy] die geloofc hebt: wāt het sal volbracht worden dat u vanden Heere geseyt is.

Dat is
dien gena-
de ghes-
chiet is.

hesa 7. 14
r Gr. ont-
fangen in
den buick
mat 1. 21
hesa 45. 5
a2 sa 7. 12
Esa 9. 7
b par 2. 2
Esa 45. 7
Jer 25. c
sach 47
Gebz. 1. 8
c g. wesen

job 42. 2
Zach 8. 9
mat 19. 18
eg. woort
Maria
besoect
Elizabeth

Luc 2. 18

De
psalm
Marie/
waer me
de sy bes
uycht/
dat de
salich
maker
gecoinen
is.
gero 20.6
hesa. 51.9
sy 210.16
ki Sa 2.8
ii Sa. 2.5
in Of
phel.
hesa 41.8
Jer. 31.
iger 7.19

psal. 2.14
y Ge 17.12
lev. 12.3

eluc. 1.13.

Dat is
met dese
woorden.

46 Ende Maria seide: Mijn siele verheft den heere.
47 Ende mijnen gheest verheucht in God mijnen Sa
48 ligmaker. Want hy heeft de nederhept zinner Die
maechts aengesien: want hier van nu voort sullen m
sal ch noemen alle geslachten.
49 Want hy heeft my groote dingen gedaen/ die ma
tich is ende zynen naem [is] heplich.
50 g Ende sijne barmherticheit duert bā geslachte to
geslachten den ghenen die hem breesen.
51 h Hy heeft gewelt gedaen door zynen arm/ hy heeft
berstroot delhooverdige in haers herten gedachten
52 Hy heeft de Machtige van den Throone afgetro
ken/ ende de k Nederighe heeft hy verheben.
53 l De Hongerige heeft hy met goedē verbult: ende d
Rijcke heeft hy in ledich wech gesonden.
54 n Hy heeft Israël zynen knecht opgeholpen/ op da
hy der barmherticheit gedachtich ware.
55 o (Selijc hy gesproken heeft tot onse Vaders/ Abra
ham ende zynen zade) inder eeuwichheit.
56 Ende Maria bleef by haer ontrent dyle maenden
ende keerde weder tot haer huys.
57 Ende de tijt Elizabeths wert verbult/ dat sy bare
soude ende sy barede eenen sone.
58 Ende de gebueren en hare Mogen hoorde/ dat Go
sijne barmhertichz grootelic aen haer bewese hadde
p ende waren met haer verblift.
59 Ende het geschiede/ dat sy ten d achsten dagen qua
men het kindeken te besnijden en noemden na de na
me zyns Vaders Zachariam.
60 Ende zyn moeder antwoorde ende seide: Hee/ ma
het sal r Joannes genoemt worden/
61 En sy seiden tot haer: daer en is niemāt in u maer
schap/ die met desen naem genaemt wort.
62 Ende sy wenchten zynen Vader/ hoe hy hem will
genaemt hebben.
63 En hy eyschte een tafelke/ en schreef i seggende: Jo
annes is zynen Naem. En sy verwonderden hen all
64 En terstont wert zynen mont en tōge geopent: en
65 hy sprac/ God prysende: En daer quam ee vrees ob
alle die daer ontrent woonden: en alle dese dingē w
den in dat geheel geberchte des Jootschē lants stel

Ende

56 Ende alle de gene die dat hoorden/ namet ter herte/ seggende: wat sal doch dit kindeken wesen? Ende de 57 hant des Heeren was met hem. En Zacharias zyn Vader wert vol vādē hepligen Geest/ en propheteerde 58 seggende: b Geyse sy de God Israels/ wat hy heeft besocht/ ende verlossinge gedaen zynen volcke. 59 x Ende heeft ons opgericht eenē hoop der salichz/ int huys zyns knechts Davids: 60 u Selijc hy gesproken heeft door dē mont zynen hepligen Propheten/ die vādē beginne der werelt gelwet st 61 zyn [namelic.] z Dat hy ons verlossen soude van onse vanden/ ende van der hant aller die ons haten. 62 Om barmherticheyt te bewijzen aen onse Vaderen/ ende gedachtich te wesen zyns heplich Verbonts. 63 a En des Eedts/ dien hy tot Abraham onsen Vader gestwozen heeft: [namelic.] dat hy ons soude geven. 64 b Dat wy verlost zijnde wt de handen onser vanden/ 65 hem dienen soude sonder vrees/ c In heplicheyt ende gerechticheyt voor hem: alle de dagen onses levens. 66 d En gy kindeke sult een Prophet des Alderhoochsten genaemt worde: want gy sult voor den aēgesichte des Heeren door gaen zyne wegen te bereyden. 67 e Om zynen volcke kennis te geven in 68 bergebinge der sonden. Door de hertelike Barmherticheyt onses Gods/ wat in os besocht heeft f de g op 69 ganck wt der Hoochden. h Op dat hy soude i schijnē dē genē die sittē in duysternisse/ en schaduwē des doots om onse boeren te rechten inden wech des vreden. 70 Ende het kindeken wies op/ ende wert sterck inden Geest/ ende was inde woestijne tot dē dach zynder verrooninge tot Israel.

Dat ij. Capittel.

5. Christus geboren / 9. vercondicht den Berberē / 21. besnoedē / 22. door dē Heere gebacht / 28. van Simeon inde armē gēnomē / 36. gepredict door Anna / 40. sterf geworden / 46. gebonden int midde der voerare / 51. gehoussaem zynen Ouderen / 52. bouz schricheyt Marie.

1 Ende het geschiede/ dat in die dagē daer een gebot wt ginc vanden Keyser Augusto/ dat de geheele werelt beschreven soude worden. 2 Dese eerste beschrijvinge geschiede/ als Cyprianus in Syria Stadthouder was.

Sub. wat

matr. 21

Luc. 2. 31

Act. 4. 12

Ps. 132

10.

ps. 74. 12

es. 40. 10

Jer. 12. 6

3. behoe

dinge bā

onsen/ etc

Ps. 14. 7

agen. 22.

16.

Jer. 31. 33

bheb. 9. 19

eipet. 1. 15

matr. 4. 5

Luc. 1. 17

e Luc. 3. 3.

final. 4. 2

3. Of

sympte.

h Es. 9. 2

1. Of luyt

ten.

De heele

werelt

wozt be-

schreven.

H ij

Ende

anich 5.2
Mat. 2.1
Joā 7.41
1. sam. 10

Christus
wozt ghe-
bozen.
bint. 1. 15

Den wa-
kende
Herderen
wozt han-
de Engel
gheboort-
schapt be-
de Salich-
maker ge-
bozen is/

Den lof-
sanck der
Engelen
eersa 39.19
eph 2.2 1.1
f. 20. 1. den
menschen
wozt een
goet beha-
gen.

- 3 Ende sy gingen alle om beschreben te wordē een pe-
4 gelic in zijne Stadt. Ende Joseph quam ooc op wo-
Salilea/bander stadt Nazareth in het Jootsche lāt/a-
tot der stadt Davids/ genaemt Betlehem/om dat hy
handen hupse ende geslachte Davids was.
- 5 Om beschreben te worden met Maria zynen onder-
trouden Wyf/dewelcke bevrucht was.
- 6 Ende het geschiede /als sy daer waren/dat de dagē
verbult werden dat sy baren soude.
- 7 Ende sy haerde haren eerstgebozenen sone/en wāt
hem in doeckē/ende leyde hem neder inde kribbe/ om
dat daer geen plaetse en was voor hen inde herberge.
- 8 Ende daer waren herders inden selven Lande begri-
pe hy de herten op den velde/houdende de nachtwake
goet hae kudden. Ende liet de Enghel des Heeren
stont hy hen/ende de claerheyt des Heere om cheense
toende sy breefden met grooter breefen. En de Engel
seyde tot hē: En breeft n: wāt liet /ic Euāgelizere u lie-
de groote blijfchap/dewelcke allē den volcke wese sal.
- 11 [Namelic/] dat heden u geboren is de Salichmaker
die daer is Christus de Heere inde Stadt Davids.
- 12 Ende dit sy u voor een teecken: Ghy sult vinden het
kindeken in doecken gewondē/en inde kribbe geleyt.
- 13 Ende terstont was daer met de Engel een menichte
der Hemelscher heerscharē die God loefden/en seydē:
- 14 Eere sy God inde hoogste [hemelē] /en eē vrede dop-
der Aerde/ inde menschen een goet behagen.
- 15 Ende het geschiede als de Engelen van hen wech-
gebaren waren inde hemel/seydē de herders tot mal-
canderen: Laet ons henen gaen tot Bethlehem/en sien
dit woort dat daer geschiet is het welcke ons de Heere
heeft cont gedaen.
- 16 Ende sy quamen met haeste/ende bonden Mariam
ende Joseph/en het kindeken liggende inder kribbē.
- 17 Ende als zijt gesien haddē/ verbrēpde sy het woort/
dat hen van desen kindeken gesept was.
- 18 En als zijt gesien haddē/verwonderdē van het gene
dat vande herders tot hen gesept wert.
- 19 Ende Maria behielt alle dese woordē/oberleggēde
die in haer herte.
- 20 Ende de herders keerden wederom/ lobēde en prij-
sende

sende God over al / dat sy gehoort ende gesien hadde /
 igelike het hen gesept was. e En als de acht dagen ver-
 bult warē / da mē het kindekē besnijde soude / wert zi
 nen Naem genae / mit Jhesus: welc genae mit was vā dē
 Engel / eer hy inden lichame ontfangen was.

2 Ende als de dagen haerder repnin / e verbult warē /
 g na de Wet / Moses / brachtē sy hem te Jerusalem / op
 dat sy hem stelden voor den Heere.

3 (Gelijck geschreven is inde Wet des Heeren: / e Een
 peghelic knechtken dat de moeder opent / sal den Heere
 heyligh genoeint worden.)

4 Ende op dat sy de Offerhāde gabē / na het gene dat
 inde wet des Heeren gesept is / een paer Toeteldup: e
 oft twee Dupben / jongen.

5 Ende liet daer was een mensche te Jerusalem / ghe-
 naemt Simeon: En dese mensche was rechtveerdich
 en Goddreesende / verwachtende de vertroostinghe Is-
 raels: ende de heylige Geest was op hem.

6 Ende hem was van Gode vercondicht door dē heyl-
 ligen Gheest dat hy den doot niet sien en soude / eer hy
 k den Christus des Heeren gesien hadde.

7 En hy quam door den Geest inden Tempel: en als
 de Jouders het kindeken Jesum in brachtē indē Tem-
 pel / om voor hem na de gewoetheit des Wets te doe.

8 So nam hy het oot in zijne armē / ende danctē God /
 gende seyde: Heere / nu laet ghy uwen Dienstknecht in
 vrede na uwen woorde.

9 Want mine oogen hebben uwe salicheit gesien.

10 In Die ghy herept hebt voor aller volcken aensicht.

11 e Een licht tot verlichtinge der Heydenen / en tot een
 eerlicheit wi hups Israels.

12 Ende zijn vader ende zijn moeder verwonderdē van
 het gene dat van hem gesept wert.

13 Ende Simeon segghendese / ende seyde tot Mariam
 zijn moeder: n Siet dese wort geset tot eenen val ende
 opstandinge veler in Israel: ende tot een teekē / k dat
 wederproken wort.

14 (Ende een Sweert sal u eygen ziele door dzingē) op
 dat de gedachten wt veler herten ontdeckt worden.

15 Ende daer was ooc Anna de Prophetisse / een doch-
 ter Phanaels / wt den geslachte Affer: dese was seer

Christus
 wort be-
 smeden.

egen 7.12

mat. 2.

luc. 1.31

gheb. 12.6

hebr. 13.2

ru. 13.13

ende. 8.17

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

heb. 12.8

out ende hadde gheleest met haren Man seben Jaer
van haren maechden aen.

37 Ende sy was een weduwe ontrent van vierentach-
tentich Jaeren dewelcke niet en quam tot den Tempel
God dienende met basten en biddē nacht ende dach
38 Dese te dier selber ure daer gecomen zijnde heeft oc
den heere y beleden en sprac van hem tot allen die d
verlossinge in t Jerusalein verwachteden.

39 En als zyt al volbracht hadden na del Wet/keerden
sy wederom na Galileam tot hare stadt Nazareth.

40 Ende het kindeken wies op ende werdt sterc inden
Geest ende wert vervult met wijsheyt ende de genade

41 Gods was op hem. Ende zijn ouders ginghen alle
Jaer te Jerusalein op het feest des Pascha.

42 Ende als hy twaelf Jaer out geworden was en sy
na Jerusalein opgegaen ware na de gewoonheyt der

43 feestdaechs. En als de dagē volepnt ware en dat sy
wederomme keerden so bleef het kindt Jesus te Jeru-
salem en Joseph en zyn moeder en wistent niet.

44 Ende sy meynden dat hy in het gheselschap op den
wech was gingen een dachreysē ende sochtē hē onder
de Magen ende onder de bekende.

45 Ende als sy hem niet en bondē keerde sy wederom
na Jerusalein hem soeckende.

46 Ende het geschiede na dyle dagen bondē sy hem in
den Tempel sittende midden onder de Leeraers hem
hoorende ende bragende.

47 Ende alle die hem hoorden verwonderden van zyn
nen verstande ende antwoorde.

48 Ende als sy hem sagen waren sy verwondert ende
zijn moeder seyde tot hē: Kindt waerō hebby ons also
gedaē? hier u vader en ic hebbe u niet sierte gesocht.

49 En hy seyde tot hen: Wat [ist] dat ghy my gesocht
hebt? En wist gelyede niet dat ic zyn moet inde dingē

50 die mijns Vaders zyn. Ende sy en verstonden dat
woort niet dat hy tot hen sprack.

51 Ende hy ginc af met hen ende quam tot Nazareth
ende was hen onderdanich. Ende zijn moeder bewaer-
de alle dese woorden in haer herte.

52 Ende Jesus wies op in wijsheyt ende ouderdō en
genade hy God ende den menschen.

Wat

Dat iij. Capittel.

De heroeplinge/3. ende neersticheyt Joannis in zjn ampt/20 zjn vangen/21. de Doop/22. ouderdom/24. ende gellachre Jesu Christi.

Inden vijftienden Jare des keysers des keysers Tiberij als Pontius Pilatus Strathouder was ober Judea / en Herodes een vierboft in Galilea en Philippus zjn broeder en vierboft in Iturea en Trachonitischen lande / ende Lysanias een vierboft in Abilene. a Onder de Ouerpriesters Anna ende Canpha geschiede het woort des heeren tot Joannem den sone Zacharie inder Woestijne. b Ende hy quam in alle het Lant ontrent den Jordaan predikende den Doop der bekeeringe tot vergebinge der sonden.

4 Gelijc geschreuen is inden Boec der woorden Esaias des Propheten die daer seyt: c De stemme des genen die roept in de Woestijne [is:] Bereyt de wech des heeren maect zijne paden recht.

5 Alle dal sal verbult worden: ende alle berch en heuvel sal vernedert wordē: en wat crom is sal rechte worden: ende de oneffen wegen sullen geslicht worden.

6 Ende alle vleesch sal de salicheyt Gods sien.

7 So seide hy dan tot de scharen die tot hem quamen om van hem gedoopt te wordē: d Ghy Alderē gebroet sel wie heeft u lieden gelwaetschout te blieden vanden toecomenden toorn?

8 Dwaecht dā vzuete die der bekeeringe weerdich zijn: ende en begint niet te seggen hy u selven / e Wy hebbe Abraham tot eenen Vader: Want ic segge u dat God machrich is tot dese steenen Abraham kinderen te verweken.

9 Ende de Byle is nu alreede gelept aende wortel der boomen. Daeromme / alle boom die geē goede vrucht en dwaecht / sal afgehoutwen en in het vper gheworpen worden. Ende de scharen dwaechden hem seggende: g Wat sullen wy dan doen?

11 Hy antwoorde / en seide: h Die twee cleederen heeft de ple hem mede die geen en heeft: ende die spijse heeft die doe ooc desgelijcx.

12 Ende daer quamen ooc Tollenacs om gedoopt te worden / en seide tot hē: Meester / wat sullen wy doe?

13 Hy seide tot hē / en eyscht niet meer / dā u geset en is.

Hem

a Met 4.6

Joannis
ercom-
achte dat
Christus
gecomen
is.

b Mat 3.1

c Esa. 40.3

d Mat. 3.3

Joaz .23

e Mat. 3.7

f Mat. 3.9

Joaz 8.39

Act 13.16

g Mat. 3.10

Luce. 3.9

h Mat 2.37

i Jac. 2.13

Joaz 3.17

Grijch-
 aneche.
 Of
 omgt
 niemans
 den af.
 Het ghe-
 uingenis-
 se Joann.
 nis van
 Christo.
 kint. 3.11
 Marc. 8
 Joann. 1.21
 Marc. 1.1
 ende 1.16
 ende 9.4
 Iesa. 44.3
 Joel 3.28
 munt. 4.3
 Herodes
 woort.
 Joanne
 is de ghe-
 banckes
 nisse.
 munt. 3.16
 Marc. 9
 Iesa. 42.2
 mat. 17.5
 Luc. 0.35
 Col. 1.13
 Of hēic
 tebeden.
 qunt. 3.55
 Joann. 42

14 hem vracchte ooc de krijchsliden / segghende: en oec
 wy/ wat sullen wy doen? hy seide tot hē: en doet nie-
 manden overlast noch en beschuldicht niemant val-
 schelic ende weest te vreden met uwe besoldinge.

15 Als nu het volc verwachtete/ ende alle in hare herten
 oberlepede bā Joanne/ of hy ooc Christus niet en ware.

16 Antwoorde Joannes tot hen allen/ seggende: ik Jch
 doope u wel met water: maer daer coet een stercker dā
 ick dien ick niet weerdich en ben/ zijnen schoen riem te
 ontbinden: i die sal u doopen met den heyligen Geest

17 ende met vper. Wiens Wan in zijne hant is/ ende sal
 zijnen dorsh bloer doosup/eren/ en de Carwe sal hy
 in zjn schuere bergaderen/ maer het kaf sal hy met on-
 veruisschelicken vperen verbanden.

18 Ende ooc noch vele andere dingen bemanende/ E-
 uangelizeerde hy den volcke.

19 m Maer doer Herodes de Dierbost van hem gestraf-
 wert/ om Herodias Phil pp: zijns broeders wyf/ ende
 van alle hoofheden die hy dede.

20 Boven dat alle heeft hy noch die [daer] toegedaē/ d;
 hy Joannem inde gedanckenisse sloot.

21 n Ende het geschiede/ als alle het volc gedoopt wert
 ende Jesus ooc gedoopt was/ ende badt/ dat de hemel
 geopent wert:

22 Ende de heilige Geest neder quam in lichamelicker
 gedaente/ gelijc eener Duvve op hem/ ende een stemme
 quam wt den hemel/ seggen: o Ghy zijt mijn wel leuē
 Sone/ in u hebbe ick mijn wel behagen genomen.

23 En Jesus begonst ontrent dertich Jaren out te zijn/
 ende was (alsomē mepnde) d de Sone Joseph/ die was

24 de sone Jeli. Die was [de sone] Mathat/ die was d;
 sone Levi/ die was [de sone] Melchi/ die was [de sone]
 Jarna/ die was de sone Joseph.

25 Die was de sone Mathatia die was de sone Amos/
 die was de sone Naum/ die was de sone Eli/ die was

26 de sone Hagge. Die was de sone Maath/ die was de
 sone Mathathia die was de sone Simel/ die was d;

27 sone Joseph/ die was de Sone Juda. Die was de s-
 ne Joane/ die was de sone Iesa/ die was de sone Zoroba-
 bel/ die was de sone Salathiel/ die was de sone Meri-

28 Die was de sone Melchi/ die was de sone Addi/ di-
 was

- was de sone Isosam / die was de sone Elmodam / die
 29 was de sone Er. Die was de sone Joseph / die was
 de sone Elieser / die was de sone Jojim / die was de sone
 Martha / die was de sone Levi /
 30 Die was de sone Simeon / die was de sone Juda / die
 was de sone Joseph / die was de sone Jonam / die wa-
 de sone Eliakim / Die was de sone Melea / die was de
 sone Menam / die was de sone Marthata / die was de
 sone Nathan / die was de sone David /
 31 Die was de sone Jesse / die was de sone Oheb / die
 was de sone Boos / die was de sone Salmon / die was
 de sone Maasson. Die was de sone Aminadab / die
 was de sone Aram / die was de sone Esrom / die was de
 sone Phares / die was de sone Juda /
 32 Die was de sone Jacob / die was de sone Isaack / die
 was de sone Abrahā / die was de sone Thara / die was
 33 de sone Nachor / Die was de sone Sarug / die was de
 sone Ragau / die was de sone Phaleck / die was de sone
 Heber / die was de sone Sala /
 34 Die was de sone Kainā / die was de sone Arpharad /
 die was de sone Sem / die was de sone Noe / die was
 35 de sone Lamet / Die was de sone Mathusala / die
 was de sone Henoch / die was de sone Jared / die was de
 sone Mahalaleel / die was de sone Kainan /
 36 Die was de sone Henos / die was de sone Seth / die
 was de sone Adam / die was een sone Gods.

Dat tijt. Capittel.

- 1 Jesus gebast / en den Dupbel overwonnen hebbende / 13. begint te pre-
 dikē. 22. waer wt hy van velen geylesen wort / 28. en in zyn Wader lant
 verholp / 33. gheest eenen beseren / 38. de schoone moeder Petri en an-
 der / 43. ende gheest te kennen waer toe hy ghecomen sp.
 1 Ende a Jesus vol des heyligē Geests / keerde weder
 2 vanden Jordāen / en wert vanden Geest gedreven
 inde Woestijne. En wert beertich dagen versocht
 vanden Dupbel / en en v at niet in die dagen / ende als
 die geeyndicht waren / ten laetsten so hongherde hem
 3 Ende de Dupbel sende tot hem: Indien ghy Gods
 Sone zyt / so segt tot desen steene / dat hy brood worde
 4 Ende Jesus antwoorde hem / seggende: Daer is ge-
 schreven: de mensche en sal niet by den broode alleen-
 lick leven / maer by allen woorde Gods.
 5 Ende de Dupbel leyde hem op eenen hoogen berch /

ende

Christus
 wort ver-
 ocht van
 den Dup-
 bel.
 mat. 31/
 mat. 1. 12
 jer 34. 28
 reg 19. 8
 jer leuen
 s gelegē
 in den
 woorde
 Gods.
 Mat. 3
 11 / 32. 47
 sap. 10. 26

God alle
sinnē die
nen.

Deut. 10
1 Sam. 3

Deut. 6.1

Mat. 4.12
Mar. 1.14
Joa. 1.43

Mat. 13.54
Marco 1
12.13.6

Esa. 61.2

en toonde hem in eenen oogenblick alle de Conincryc
cke der werelt. En de dupbel seide tot hem: Alle des
macht en eerlickheyt wil ick u geven: Want sy is my
oberghegheben/ende ick geeffe wien ick wil.

7 Daeromme/indien ghy [nederballiet/ende] my aen
bidder/dit sal uwe wesen.

8 Iesus antwoorde/seide tot hem: Gaet van my
Satan/want daer is geschreven: d Ghy sult de heer
uwen God aanbidden/ende hem alleene dienen.

9 En hy seide hem in Jerusaleem/ en seide hem op d
tinne des Tempels/ en seide tot hem: Indie gy de son
Gods zijt so woort u selven van hier af nederwaert

10 Want daer is geschreven: hy sal zijnen Engelen van
u bevelen/dat sy u bewaren.

11 En dat sy u op de handen dragen/ op dat gy te gee
ner tijt uwen voet aen eenen steen stootet.

12 En Iesus antwoorde en seide tot hem: Daer is geg
sept: Ghy en sult de heer uwen God niet versoecken

13 En als de Dupbel alle versoeckinge volepnt hadde
weech hy van hem eenen tijt lanck.

14 En Iesus keerde weder door de cracht des Geestes
in Galileam ende het geruchte van hem is wtgegaen
15 over het geheele omliggende Land. Ende hy leerde in syn
hare Vergaderinghen/ende was van allen gheprezen.

16 g En hy quam te Nazareth/daer hy opgevoet was
en ginck na syn gewoonte op de Sabbatdagen in d
Vergaderinghen/ende stont op om te lesen.

17 Ende hem wert gegeven dat Boeck des Propheten
Esai: en als hy het boeck opghedaen hadde/vant hy

18 de plaetse daer geschreven was: De Geest des Heeren
[is] op my/daerom dat hy my gesalft heeft: En hee
my wtgesonden om den Armen te Euangelizeren/ en
te ghenesen die ghebroken zijn van herten:

19 i Om den geban genen de verlossinge te predicken/ en
den Blinden dat gesichte: om de verflagene tot de byp
heyt te brengen/om te predicken het aengenaem Jaer

20 des Heeren. En als hy het Boeck toegedaen/ en den
Dienaer overgegebe hadde sat hy neder. En de oog
van allen die inde vergaderinge waren/sagen op hem

21 Ende hy begonst tot hen te segghen: Heden is dese
Schryft in uwe ooren verbult.

22 En sy aen gawe hem gerupgenusse i en verwonderden bande aengenaemheyt der woorden die wt synen monde quamē en seyden: k Jhs dese niet Josephs / one?

23 Ende hy seyde tot hen: Ghy sult bypelick tot my dit i spreckwoort seggen: Medecijnmeester heelt u selvē. Al wat wy gehoozt hebbe dat in Capernaum geschiet is/ doet dat oock in uwen Vaderlande.

24 Ende hy seyde: Doozwaer/ segge ick u in dat gheen Propheet/ aengenaem en is in zyn Vaderlant.

25 Maer ic segge u inder waerheyt/ n Daer waren veel weduwen in Israel in de dagen Else/ als dē hemel dyn Jarē en ses maenden gesloten was/ so dat daer groote bedierde was in het geheele Lant. En tot geene vā haer was Elias gesonden/ dan tot einer Weduwe in Sarepta Sidonis. o En daer waren veel Melactsche in Israel onder den Propheet Elizeo/ en geen van hen en wert gherepucht/ dan Naaman van Syrien.

28 Ende sy werden alle in de Vergaderinge verbult met ytoorne/ als sy dit hoorden. En stonden op/ en dzeben hem wt der Stadt/ en lenden hem op het hoochste des Berchs/ waer op hare Stadt getimmerd was/ op dat sy hem souden van hoben neder worpen.

30 Ende hy dooxt midden van hen dooz/ gegaen zijnde/ righick henē: p En quam af tot Capernaum de Stadt Galilea/ ende leerde op de Sabbath daghen.

32 p Ende sy verwonderden hen ober zyne leere/ want zyn woort was met macht. b En inde Vergaderinge was een man hebbende eenen Seeft eens onreynē Dupbels/ ende riep met luyder stemmen/

34 Seggende: Ep/ wat hebben wy met u te doen/ Jhesu van Nazareth? Zyd gecomē om ons te verderben? Ic kenne u wie ghy zijt/ [namelike] de heilige Gods.

35 Ende Jhesus strafte hem/ ende seyde: Swijcht ende gaet wt van hē. En de Dupbel wierp hem in het midden ende voer wt van hem sonder hem te schaden.

36 Ende daer quam een verschrickinge ober allen/ ende sy spraken te samen tot malcanderen/ seggende: Wat woort is dit/ want met geweld ende cracht gebiedt hy den onreynen Seeften/ ende sy varen wt.

37 En het geruchte van hem/ ginch wt in allen plaetsen des omligghenden Lants.

matr 3. 34
matt. 6. 2
hjoa 6. 42
i. 6. verge
ijckinge.
matt. 1. 3
i. 6. 4
Joa 1. 44
n. 17. 9
Jac. 5. 2 7

oz. Reg. 5
14.

p mat. 4. 13
quar 7. 27
De bese:
ten woort
gherep
ucht.
rmt. 1. 28
De dup:
bel kent
Christi
maer hy
verwerp
hem ende
synen lof
ende zyn
gerupge:
nisse.

Ende

mat. 8. 4
mat. 1. 2
petri
schoon-
moeder
woort ge-
siet. 11. 17
hande
siecken
worden
geneest.
mat. 8. 17
De dup-
belen be-
lyden.
Christi
kint. 1. 34
r. Ofte. d. 3
pint. 1. 35
Sonag-
gen.

mat. 4. 18
mar. 1. 16

b. joan. 2.
De vis-
staers
Petrus
met Ja-
cobs end
Joanne
wer den
getorpe
e. g. 100.
staender

38 Ende als Iesus was opgestaen wt der Vergade-
ringe quam hy in het huys Simonis ende Simonis
wijfs. Moeder was met eenet grooter cortse bevangi-
39 en sy baden hem dooz haer. En hy stont ober haer
en strafte de cortse en de cortse verlietse / ende sy stor-
40 haestelic op en diende hen. En als de Sonne on-
was alle die siecken hadden met menigerley siecken
brachtense tot hem: en hy septe eenen peghellicken t-
41 handen op / en maecte se gesont. Daer voeren ooc
Duphelen wt belen roepende ende seggende: Ghy zijt
Christus de Sone Gods. En hy strafte se / en en liet
niet spreken / want sy wisten dat hy Christus was.
42 En als het dach geworden was ginc hy wt / ende
quam na ee woeste plaetse: en de scharen sochten hen
en quamen tot hem: ende hielden hem dat hy van hen
43 niet gaen en soude. Ende hy septe tot hen: Ic mon-
ooc den anderen steden het Conincrijcke Gods Euan-
gelizeren: want hier toe ben ick wtghesonden.

44 Ende hy predickte inde 3 Vergaderinghen Galile-

Dat v. Capittel.

1. Christus leert wt het schippen / 4. treet Simonem ende zijne medege-
len tot hem dooz den banc der visschen / 12. geneest eenen Melastsche-
18. ende een gichtigen. 27. roept Levi ende de Sondaers / 33. ende on-
schuldbicht de zijne aengaende het vasten.

1 Ende a her geschiede als hem het volc oberbiel / on-
het woort Gods te hooren en hy stont by der Zee
Genesareth.

2 Ende sach twee scheepkens by der Zee staen / ende d-
Visschers warender wtgegaen en spoelde hare Netten

3 En hy ginc in een van die scheepkens / het welcke S-
monis was en bat he dat hijt wat ba de lade afftue-
de: en sittende leerde hy de Scharen wt het scheepken

4 En als hy adiet te spreken / septe hy tot Simo: b stie-
af na de diepe / ende worpt u Netten wt om te vang-

5 En Simon antwoorde en septe tot hem: Meeste-
hy hebbe den geheelen nacht gearbejt / en niet geb-
ghen: Doch op uwe woort sal ick het Net worppen

6 En als sy dat gedaen hadden / beslotē sy een groo-
m entichte van Visschen: ende haer net scheurde.

7 En sy wenct en hare medegesellen / die in het and-
sch reepken waren dat sy quamen / en hen holpen. En sy
quamen / en bulde beyde de scheepkens / so dat sy souck-

Als Simo Petrus dat sach viel hy Jezu aēde knie/
seggende: Heere gaet wt van my/ want ic ben een son-
dich mensche. Want verschickinge hadde hem be-
vangen ende alle die met hem ware/ ober de vanc der
hisschen die sy gebanghen hadden.

Wesgelyc ooc Jacobus ende Joannes de kinderen
Zebedei/ die Simonis medegesellen waren. Ende Je-
sus seyde tot Simo: En breeft niet: Dā nu voort suldy
d menschen vangen.

En als sy de scheepkens te Lande gestiert hadden/
e berlieten zyt al/ ende volchden hem na.

f Ende het geschiede/ als hy in et stat was/ liet daer
was eē mā vol Melaeltscheyt/ dewelcke als hy Jesium
sach/ viel hy op zyn aensichte ende bat hem seggende:
heere/ so ghy wilt/ condy my reynigen.

Ende hy streete de hant wt/ ende raecte hem seggen-
de: Ic wil/ wort gereyniet. Ende terstont scheyde de
Melaeltscheyt van hem.

En hy geboot hē/ dat hyt niemande seggen en sou-
de maer [seyde] hy: gaet henen/ vertoont u selven den
Priester/ en offert booz uwe reyninge e gelyck Moses
geboden heeft/ hen tot een getuygenisse.

Maer het geruchte van hem/ wert dies te meer ver-
breyt en vele scharen quamen te samē/ om hem te hoo-
ren en van hem genesen te wordē van hare cranchede.

Maer hy ontfec inde Woestynen ende badt.

Ende het geschiede op eenē dach/ dat hy leerde/ ende
daer saten Phari:een ende Leeraers des wets/ die wt
alle Oecken Galilee ende Judee/ en van Jerusalem ge-
comen ware/ ende de cracht des heerē was [daer] om
hen gesont te maken. h Ende liet/ [sommige] mannē
brachtē eenē mensche op een bedde die siechelic was:
en sochten hem in te brenghen/ en booz hem te leggen.

Ende niet bindende waer sy hem inbrenghen mocht-
ten/ obermits de schare/ so clommen sy op het dach/ ende
lieten hem booz de richelen neder met den bedde in het
midden booz Jesium. En als hy haer geloof sach/
seyde hy tot hem: mensche/ uwe sonde zyn u vergebe.

Ende de Schryftgeleerde en de Phari:een begonstē
te oberleggen/ seggende: wie is dese/ die daer lasteringe
spræct? wie can de sonden vergeben dan God allern?

dyer 16. ic

ezec. 47. 4

enr. 4. 2 c

enr. 19. 27

int. 10. 28

luc. 18. 28

mat. 6. 2

De me-

laetsche

wort, ge-

reynicht

gleb. 13. 2

ende 14. 2

Christus

inde woe-

stige.

De gicht-

siecke

wort ghy-

eset.

hinat. 5.

Mar. 2. 3

i. 6. sette

Geloofe

verge-

binge der

sonden.

h. O. on-

godlick.

Mat. 4.

- 22 Als Iesus haer gedachten bekende/antwoorde hy
ende seide tot hen: wat overleght ghy in uwe herten?
- 23 Welc is lichter te seggen: uwe sonden zyn u vergeben
of te seggen: Staet op ende wandelt?
- 24 Ende op dat ghy weet dat de Sone des menschen
macht heeft op der Aerde de sonden te vergeben/ [seide
de hy tot de Sichtsieckē:] Ic segge u: Staet op/ neem
u beddeken op/ ende gaet in hups.
- 25 Ende hy terstont opstaende voor hen allen/ nam o
[zyn bedde] daer hy op gelegen hadde/ ende ginc hen
in zyn hups/ Godt prijsende.
- 26 Ende so werden alle met verschrickinge bevangen
ende priesen God/ en werden vol byeessen seggende: wat
hebben heden ongheloobelicke dinghen gesien.
- 27 m Ende daer na ginc hy wt/ ende sach eenen Toller
naer genaemt Levi/ sittende op de Tol/ ende seide tot
hem: Volcht my na.
- 28 Ende hy opstaende/ verliet het al/ en volchde hem na.
- 29 Ende Levi bereyde hem een groote maeltijt in zyn
hups: ende daer was een groote schare van Toller
ren/ ende andere die met hem ter Tafel aensaten.
- 30 Ende hare Schrifteleerden/ en Pharizeen murmur
reerde tegen zyne Discipulen seggende: waerom eet en
driנק ghy met de Tollenaren ende Sondaeren?
- 31 Ende Iesus antwoorde/ ende seide tot hen: Die ge
sont zyn en behoeven den Medecijnmeester niet/ maar
die crant zyn: Ic ben niet gecome om de Rechtbe
dige te roepen/ maar de Sondaers tot bekeeringe.
- 32 p Ende sy seiden tot hem: Waerom baste Joann
Discipulen dicwils/ ende bidden vele/ desgelijc ooc de
Pharizeen Discipulen/ ende uwe Discipulen eten ende
driנקen.
- 34 Hy seide tot hen: Cont gy de Bruplofts kinderen
so lange als de Brupdegom niet haer is doen baste
35 Maer de daghen sullen comen/ als de Brupdegom
han hen sal wech genomen zyn/ dan sullen sy baste in
die dagen.
- 36 Ende hy seide tot hen een gelijckenisse: Niemand
set eenen lap van eenen nieuwe cleede/ aen een out cleede
anders scheurt ooc het nieuwe [dat oude] ien de lap van
den nieuwen en coemt niet met den ouden niet over een.

Ende

Mat:
thens
wozt ge
roepen.

Mat 9 9

luk. 15. 1

oluc 19. 10

it im. 1. 15

pion 9. 14

mar. 1. 18

efsa 62. 5

cor. 11. 2

7 Ende niemant en doet nieuwen wijn in oude Ledersacken: anders/ de nieuwe wijn scheurt de Ledersacken/ ende wort wtgestort/ ende de Ledersacken verderben.

8 Maer men moet nieuwen wijn in nieuwe Ledersackē doen/ ende sy worden beyde te samen behouden.

9 Ende niemant die den ouden drinet/ wil terstot nieuwen: want hy seyt/ de oude is beter.

Dat hy. Capittel.

Christus beschermt also wel het werk zijner Discipulen/ als het zonne/ als men den Sabbath/ 12. gewaert hebbende inde ghede/ verkiest ende raemt zijne Discipulen/ 18. geneest de schorou/ 20. ende leert se waer in het gelue oft ongelue gelegen is/ 27. ende zijne handē lief te hebbē. 37. ende niet lichtbeerbelt te dootdeelen/ 41. en alle gebruysthepi te bliedē.

Het geschiede op eenē b tweedē eerste Sabbath dat hy doort gesaepde ginc/ ende zijne Discipulen plicte Apze/ en arse/ [die] wijbēde in hare hādē. Ende sommige der Pharizeen seiden tot hem: waer om doet ghy dat niet geoorloft en is te doen op den Sabbath. En Jesus antwoorde hen/ en septe. Hebt gholieden oec dat niet gelesē wat Dabid dede doe hē hongherde/ ende den genen die met hem waren?

Hoe hy in het hupō Gods ginc/ ende de Thoonbroodē nam/ en atse/ ende gaff oec den genen die met hē waren/ welke brooden niemāde geoorloft en wārē te eten dan alleenlic den Priesteren.

Ende hy septe tot hen/ lieden: de Sone des mensche o een heere oec ober den Sabbath.

Ende het geschiede op eenen anderē Sabbath/ dat hy inde bergaderinge ginc/ ende leerde. En daer was een mensche/ wiens rechterhant doore was.

En de Schyftgeleerde ende Pharizeen wachtēden op hem/ oft hy oec op den Sabbath heelē soude/ op dat sy een beschuldige tegen hem bonden.

Ende hy keerde hare gedachten/ ende septe tot den mensche/ wiens hant doore was/ heft u op/ en staet int midden. Ende hy opgestaen zijnde/ [stont] daer.

Ende Jesus septe tot hen: Ic sal u lieden wat brayst geoorloft op dē Sabbath goet te doe: oft quaet te doen? Het leven te behouden/ oft te verderben?

Ende hy sachse rontomme aen/ ende septe tot den mensche: Streect u hant wt. Ende hy dede also: en zijne hant wert weder gesont/ gestelt gelic de ander.

Mat. 12.1

Deu. 33.31

Mat. 12.1

Op dē sel-

ben den

Sabbath

die so hoo

ge was

als den

eersten.

Lev. 23.0

Exo. 20.10

Exo. 2.4

Deut. 21.8

Exo. 29

34.

Lev. 8.31

Mat. 12.8

Mat. 12.5

De dorre

hāt wort

gesont.

Mat. 12.1

sal u bray-

ghen wat

ist geoor-

loft op

den Sab-

bath/ etc.

Mat. 13.6

¶

Ende

- 11 Ende sy werden dol ontinnicheyts/ en spraken m
 12 malcanderen/ wat sy Jesu doe soudē. k Ende het g
 schiede in die dagen/ dat hy wtginc op den berch om
 biddē/ en hy bleef over nacht in zijne gebede tot God
 13 Ende als het dach was/ riep hy zijne Discipulen:
 verkoos wt haer twaelve/ die hy oec Apostele noemde
 14 [Namelc] Simon/ die hy oec noemde Petrum/
 Andreas/ sin Broeder Jacobus ende Johannes: Ph
 lippus ende Bartholomeus.
 15 Mattheus en Thomas: Jacobus Alphel[sonē]
 16 Simon genaemt Zelotes: Judas Jacobi/ ende Jud
 Ischarioch (die oec de Verrader was.)
 17 Ende hy afgecomen met hen/ stont op een bla
 plaetse/ ende de Schare zijner Discipulē/ en een groo
 menichte des volcx van geheel Judea ende Jerusa
 ende van Tyro ende Sydon aender Zee.
 18 Welcke gecomen waren om hem te hooren/ en v
 hare crancheden genesen te worden: oec die vā onre
 ne Geesten gequest waren: ende sy werden gesont.
 19 Ende alle de Schare sochte hem te rake: want da
 ginc cracht wt van hem/ ende hy heeldese alle.
 20 En hy sloech zijne oogē op ober/ zijne Discipulē
 sende: Salich sijt ghy Arme/ want uwe is het Coni
 21 rijke Gods. Salich sijt gy die hōger līt: Wāt
 sult versact worden. Salich sijt ghy die nu weēt W
 22 gy sult lachē. Salich sijt gy/ als u de mēschē ha
 en t affshepde en versmaden/ en uwe naem als qua
 berworpen om des menschen Sonns wille.
 23 Verblīt u in die dage/ ende verheucht u/ want si
 ulwen loon is groot inden Hemel. Want desge līc
 24 den hare Vaders den Prophetē. Daerentegen we
 25 ghy Rōcke/ Want ghy hebt ulwen troost.
 26 Wee u die versact sijt: Want gy sult hōgeren: W
 u ghy die lacht: want ghy sult treuren ende weenē
 27 Maer ic segge u die toehoort: Hebt lief ulwe vyā
 den Doet wel den genen die u haten.
 28 Segent de gene die u verbloecken: Bidde t hoort
 29 ghyne die u overlast doen. Wie u aen deen wang
 30 slaet/ dien biet oec dander/ en wie u den Mantel ne

dien en weyghert oock den rock niet.

¶ Geest eenen peggelicken die u bidt: ende wie u het uwe neemt/ en eyscht het hem niet weder.

¶ Ende gelijck ghy wilt dat u de menschen doen sulle doet gy hē ooc desgelijck. ¶ Wāt indie gy lief hebt die u lief hebbē wat dāc hebt gy: wāt de Sondaers hebben ooc lief die hē lief hebbē. En indien gy den genē goet doet/die u goet doen/ wat dāc hebt ghy liede: wāt de Sondaers doen ooc het selve.

¶ Ende inden ghylieden den genen leent/ vanden welcken ghy hoopt wederom te ontfangen/ wat dāc hebt ghylieden: Want de Sondaers leenen ooc den Sondaers op dat sy dierghelijcke ontfangen.

¶ Maer hebt uwe vyanden lief/ ende doet wel en leet/ sonder yet daer van te hopen/ ende uwe loon sal groot wesen/ ende ghylieden sult k kinderē des Alderhoorchken wesen/ want hy is goedertiere ober de ondanchbare en boose. Daerom weest barmhertich gelijck oock uwe Vader barmhertich is.

¶ Oordeelt niet/ ende ghylieden en sult niet geoordeelt worden. Verdoemt niet/ so en sult ghylieden niet veroordeelt worden. Vergaet/ en u lieden sal vergevē wordē.

¶ Geest/ ende u lieden sal gegeven worden te goede: gedruete ende geschubde ende oberbloedige Maere sul len sy in uwen schoot geven: ¶ Want niet der selfder Maeten daer ghy mede metet/ sal u liede weder geme ten worden. Ende hy seide hen ee gelijckenisse: ¶ Cā ooc de Blindē den blinden leyden: en sy sullē niet bey de inde gracht vallen.

¶ De Discipelen is hobe zime Meester niet/ maer also wie ee volcomē Discipel is/ sal wese gelijc zyn Meester.

¶ Wat siet den splinter die in ws Broeders ooghe is en den Balc die in u ooghe is en bekendy niet.

¶ Of hoe condy tot uwe broeder seggē: Broeder/ laet my den splinter wt doen die in u ooghe is/ die ghy selve den Balc die in u eygen ooghe is/ niet en siet: Ghy ge beyndet/ wort eerst de Balc wt uwe ooghe/ ende dan sult gy wel sien den splinter (die in ws Broeders ooghe is) wt te worpen. ¶ Want het en is geen goet Boon die quade vruchten draecht: noch geē quaet Boon/ die goede vruchten draecht:

mat. 5. 39

den 15. 7

Tobie 4. 7

hy. 4. 1

ge. 4. 16

mat. 7. 12

hinc. 5. 45

iden. 15. 8

Maer

ghe hy

andē lief

hebben,

ant. 5. 45

Doet ge

lijck ghy

wilt heb

ben.

mat. 7. 1

Rom. 2. 1

Cor. 4. 5

mo. 10.

22.

mat. 7. 2

mat. 4. 25

jesa. 42. 13

mat. 15. 14

psalm. 6. 14

Joan. 3. 16

Of een

geliesal

olmaect

worden

als hy is

zelge zyn

Meester

mat. 7. 5

psalm. 8. 17

De boom

wort aen

te vrucht

bekent.

mat. 7. 17

Wanten 22. 33

3 ij

mat. 7. 26

mat. 12. 35

mat. 1. 6

mat. 7. 21

rom. 2. 13

Iacobi. 2. 2

44 Want een pegelie Boom wort wt zijne vruchten be-
kent. Want men vergadert geen Druygen dā de Boor-
nen noch men sijt geen Windruppen van Bienen.
45 Een goet mensche brengt goet voort/wt den goet-
Schat zijns herten: en een quaet mensche brengt quaet
voort wt den quaden schat zijns herte. Wāt wt de o-
46 berbloedicheyt des herten spreekt de mond. p. 15
noemt ghyliedē my Heere/Heere/en en doet niet het g-
47 ne dat ic segge. Wie tot my come/en mine woorden
hoort/ende die doet/ic sal u thoonen wien hy gelijc is.
48 Hy is gelijc een mensche/die eē hups timmerde/ende
groef en verdiepte/en leide het fundament op de steen-
rotze: Als nu dan een opbloet quam/ende de stroom in-
gen dat hups sloech en conde hyt niet bewegen: want
het was op een steenrotze gefondeert.
49 Maer wile [mijne woorden] gehooft/en niet gedaen
en sal hebben: die is gelijc eenen mā/ die zijn hups tim-
merde op de Kerde sonder fundament: ende de waren
stroomen sloegen daer tegen/ende het viel terstot/ ende
den bal des selven hups was groot.

Of/scheu-
ce.

Dat vij. Capittel.

2. Jhesus genceest den knecht des Hoofstman over hondert/12. vertwert
sion der Wed. we/22. antwoort den genen die Joānes tot hē sant/
p. 15 hem/31. kragt de engeloochicheyt der Joden/57. ende vergeest e-
der Vrouwen de sonden in Simonis hups.

amat. 8. 3

1 **A**ls hy nu alle zijne woorden boleynt hadde in
dooren des volcs a ginc hy in tot Capernaum.
2 En een diēstknēcht eens Hoofstmans over hōde
was tot op het sterbē cranc den welckē hy lief hadde.
3 En als hy van Jesu hoorde sant hy tot hem de
derlingen der Joden biddende hem dat hy quame
zijnen diēstknēcht gesont maecte.
4 En als dese tot Jesum quamen baden sy hem ne-
stelic seggēde: hy is weerdich dat ghy hem dat doo-
5 Want hy heeft onse volē lief/ende hy heeft selve on-
6 sē b. Synagoge getimmeret. En Jhesus ginc met hē
7 Ende doe hy nu niet verre banden hupsē en was/sa-
de Hoofstman blenden tot hē/ seggende: Heere en
moeyt u niet wāt ic en bē niet weerdich dat ghy o-
8 mijn dāc tricoet. Daeromme en hebbe ic ooc my sel-
niet weerdich geacht tot u te comē: Maer spreect hē
woorden/ende mijn knecht sal gesont worden.

Wat is/
berga-
berhups
afkerke
Gr. segt
met den
woorden.

Want

8 Want ic ben een mēsche onder de Overichept gestelt
ende hebbe onder my kēijchs satechten/ ende segge tot
desen: Gaet/ en hy gaet: Ende tot de anderen. Coemt/
ende hy coemt: ende tot mijnen Dienstknecht. Doet dī/
9 ende hy doet het. Iesus dit hoorēde/ verwonderde
hem: yner/ ende hem omkeerende/ seide tot der Scha
re die hem nabolchde: Ic segge u lieden/ ic en hebbe so
groot geloofe in Israēl niet gebonden.

10 Ende die gesonden waren/ wederom te huys comē
de vonden de Dienstknecht die cranc geweest hadde/
tgesont. Ende het gheschiede daer na dat hy ginc na
een stat genaemt Naim ende bele van zijne Discipu
len ende een groote Schare gingen met hem.

2 Ende als hy byde poorte des Stadts quam/ liet/ so
wert daer een Doode wtgedragē/ die eē eenich geboirē
Sone zijns moeds was/ en sy was weduwe/ en daer
was een groote Schare wt der Stat met haer.

3 En doe de heere haer sacht/ wert hy beroert mī/ hān
herticheit ober haer/ en hy seide tot haer: en weet mī.

4 Ende hy quam ende raechte de Dāre/ ende de Dā
gers stonden stille/ ende hy seide: Jongelinc/ ic segge u
5 staet op. Ende de doodesat op/ ende begonst te spre
ken. Ende hy gaf hem zijner moeder.

6 Ende een vzeese heeft hen allen bevangē/ ende presen
God seggēde: Daer is een groot Propheet onder os
opgestaen/ ende God heeft zijn volc besocht.

7 Ende dit woort van hem/ wert verberpt in gheheel
Judea/ ende in allen den onliggenden Lande:

8 Ende de Discipulen Joannis bootschaten Joanni
9 bā alle dese dinge. En Joānes riep twee bā zijne Di
scipulen en sante tot Iesum seggēde: Sydy die daer
comen soude/ oft verwachten wy eenen anderen?

10 Als dese mannen tot hem quamen seiden sy: Joā
nes de Dooper heeft os tot u wtgesonden/ seggēde:
Sijdy die daer comen soude/ oft verwachten wy eenē
11 anderen? Te dier selver ure heelde hy vele van siecten
ende plagen/ ende boose Geesten/ ende vele Blinde gaf
hy het gesichte.

2 Ende Iesus antwoorde/ ende seide: Gaet ende boots
schapt Joanni/ wat ghyliden gesien en gehooft hebt:
1 dat de blinde sien/ de creupele wandelē/ de melaetsche

e Mat. 9. 42

Luc 24. 19

Joā. 4. 19

gluc. 1. 68

Joānes

sent zijne

Discipu

len tot

Christus

hmat. 11. 2

ies. 28. 12

Het ghe-
rupgins-
se Christi
van Joan-
nis.
Mat. 11. 7
Gr. Eu-
gelen.

Mat. 3. 1
Dat is/
Wode.

Mat. 11. 16

Joannes
Mat. 3.
Christus

Christus
et met
Simon
den Pha-
risaeus.
Mat. 29. 6
Mat. 14.
Joa. 11. 2
eg. Alaba-
stronbat.

repnicht worden de Doobe hooren de Doodde opstaen
ende de Armen worden geuangelisert.

23 Ende salich is hy de aen my niet geerget en wort

24 Ende als de Goden Joannis wech gegaen wa-
ren begonst hy tot de scharen te spreken van Joanne
Wat zijt ghylieden wtgegaen in den Doefstijne om te sien

25 een riet dat vande winde beweecht wort? Maer wa-
ziet ghylieden wtgegaen om te sien: eenē mensche me-
sachte cleederē becleet? Siet die in cierlike cleedingh

26 en wellust leuē: sijn inder Coningē hoven. Maer wa-
ziet ghylieden wtgegaen om te sien: eenen Propheet? Ic
ic segge u lieden: oec meer dan een Propheet: Hy is de

27 gene daer van geseheben is: Siet ic sende mijnen
Engel voor u aensichte die uwe wech bereyde voor u

28 Want ic segge u lieden: Onder die van Vrouwen ge-
bozen sijn en isser geen meerder Propheet: dan Joanne
de Dooper: Maer die minder is in het Coninckrijcke

29 Gods is meerder dan hy. Ende alle het volck en d-
Tollenaers die met Joannis Doop gedoopt warē di-

30 hoorende/rechtbeerdichden God. Maer de Pharizee-
en de Seleerde inder Wer: bā hem niet gedoopt zijnde

31 [° En de Heere seide:] Wien sal ic dan de mensche-
van desen geslachte gelijcken: ende wien sijn sp gelijc-

32 Sp sijn gelijc de kinderen die op de Markt sitten
ende roepen tot malcanderen/ende seggen: Wy heb-
u op de Rupe ghespeelt/en ghy en hebt niet ghedans-

33 niet geweent. Want Joannes de Dooper is gheco-
men: noch broot etende: noch wijn drinckende/en ghy
lieden seght: Hy heeft den Dupbel.

34 De sone des menschen is gecomen/ etende en drin-
ckende/en ghylieden segt: Siet daer een mensche die ee-
braet en wijnsupper is/ende een brient der Tollenaers

35 ende Sondaren. Maer de wijsheyt is gherechtveer-
dicht van alle hare kinderen.

36 Ende een vanden Pharizeen badt hem dat hy me-
hem ate/en hy ginc in des Pharizeen huys en sat aem-

37 En siet een vrouwe inde stadt/ dewelcke een Son-
derse was/als so vernomē hadde/dat hy in des Pha-
riseus huys ter Tafel sat/bracht sy cē glas met salbe

8 Ende staende van achter aen zijn voeten / begonste weenende zijn voeten nat te maken met hare tranen / en sy drooch dese met de haren haers hoofds: en kuste zijn voeten / ende salfde dese met der salve.

9 En dit siende de Pharizeus / die hem genoot hadde / sprac hy hemselfe seggende: waer dese een Propheet / so soude hy doch wel weten / wie en wat sy voer ee wijf ware / die hem raecht / want sy is een Sonderse.

10 Ende Jesus antwoorde / en seyde tot hem: Simon / ik hebbe u wat te seggen / hy seyde: Meester segt.

11 Eē weleener / seide Jesus / hadde twee schuldenaers en de een was hem vyf hondert penningen schuldich / zende de ander vijftich. En als sy niet en hadden om te betalen / sehanc hy het hen beyde quijt. Segt my:

12 wie van dese twee sal hem meest lief hebben? Simon antwoorde / en seyde: Ic meyne / dien hy meest quijt geschoncken heeft. En hy seyde tot hem: Ghy hebt recht

13 geoordeelt. En hy gekeert zijnde tot de vrouwe / seyde tot Simon: Siedy dese vrouwe? Ic ben in u huys gecomen / en ghy en hebt my geen water ghegeven tot myne voeten: maer dese heeft myne voeten met tranen genet / ende met den haren haers hoofds ghedroocht.

14 Ghy en hebt my geen kus gegeven: dese / van dat sy hier in gecomen is / en heeft niet afgelate myne voeten te kussen. Ghy en hebt mijn hooft niet gesalft met olie: dese heeft myne voeten met salve ghesalft.

15 Waerom segge ick u: haer zijn veel sonden vergeben / want sy heeft veel liefgehad / maer die weynich vergeben woert / die heeft weynich lief.

16 Ende hy seyde tot haer: de sonden zijn u vergeben.

17 En die daer te samen ter Tafel saten / begonsten te seggen hy henselven: wie is dese / die doe de sonden vergaeft? En hy seyde tot der Vrouwe: V geloove heeft u gheholpen / gaet henen in vrede.

Dat vij. Capittel.

1 Onder de gelijkenisse des zaets 16. ende des ontfleken lichts / wijst hy: 21. bekenende de gene voer zyne maghen / die dat selve be- waren / 24. stilt den reynpeest / 27. verwijst de Duijvelen tot de mensche inde Swijnen / 43. geneest ee vrouwe banden bloechloet / 50. verweert de dochter Jairi.

1 Ende het geschiede / daer na dat hy reysde door Ste- de en Dlecken / predikende en Euangelizerende het

De son-
derse
wascht
de voeten
Christi
met hare
tranen.
Luc. 19. 1.

Gelijck
hemse
van twee
schulden-
aers.

amtr 6.9

bunt. 13.3

Mar 4.2

De gelijc
kenisse
vanden
Saeper.
Sc. He-
nels.

bunt 13.10

mar 4.10

ez 103.14

ffap. 2.21

gesa. 5.9

Eze. 12.2

Rom. 1.8

bunt 13.18

Sozch

buidichz.

imtr 9.23

mar 10.23

itins 6.17

h. 13.18

saethepr.

Conincijcke Gods/ ende de twaelve met hem.

2 Ende sommige vrouwe/ die van hoose geesten en
crancheden genesen waren/ [namelic:] Maria gena
Magdalena: a wt de welcke sevendupvelen wegge
waren: Ende Joanna het wijs Chuse/ des besorgen
Gerobis: en Susanna/ ende vele andere die hem dien
den van hare goeden.

4 Als nu een groote Schare vergadert was/ ende b
alle Steden tot hem gingen/ sprac hy door gelijkeni
ssen. Eē Saeper ginc wt zijn zaet te aepē: en dē wij
hy zaepde/ viel het eene hy dē wech/ ende het wert b
treden ende de Vogelen des lichts atent op.

6 Het ander viel op de steenrotze/ ende als het voorge
comē was/ verbodde/ om dat het geen bochtichep
en hadde.

7 Het ander viel midden onder de Doornen/ ende d
Doornen wiesse tamen op/ en de verstient.

8 Het ander viel op eē goede aerde: ende als het opge
wasse was/ bracht het hōdertvoudige vrucht Dit seg
gende/ riep hy: Wie ooren heeft om te hoorē/ die hoorē

9 Ende zijne Discipulen vraccheden hem/ ende sepdē
wat dese gelijkenisse ware.

10 Ende hy sepde/ al ist gegeven te verstaen de verbor
genhedē des Conincijck Gods/ maer den anderen
in gelijkenisse/ op dat sy siende niet en sien/ ende hoorē
niet en verstaen. Dit is dan de ghelijkenisse
Het zaet is het woort Gods.

12 Die hy den wech zijn/ dat zijn de gene die het hoorē
daerna comt de Dupbel/ en neemt het woort wt haer
herte/ op dat sy niet en souden geloobē ende salich wor
den.

13 En die op de Steenrotze [zijn/ dat zijne] die het
woort niet vrechden ontfangē/ als sy dat hoorē/ ende
dese en hebben geenē wortel/ ende gelooven vooz eenē
tijt/ ende ter tijt der verfoekinghe vallen sy af.

14 Ende dat onder de doornen valt zijn de gene die het
hooren/ maer heuen gaude/ wordē sy verstiet door de
sozchbuidicheyt ende Rijedom/ ende wellusten des le
bens/ ende en voldragen geen vrucht.

15 En dat inde goede Kerde [valt/] zijn de gene die het
woort hooren/ ende in eē goet sijn herte bewaren/ ende
in volstandicheyt vruchten dragen.

5 Iemāt als hy eē keerſſe ontſteke heeft/ en dert die
met eē vat/ noch ſetſe onder een bedde/maer ſetſe op dē
6 Luchter op d; de gene die daer in comē/ het licht ſie.
7 Want daer en is niet verbor̄gen/ dat niet openbaer
en ſal wordē/ noch heymelic/ dat niet bekēt en ſal wor-
8 den/ ende int openbaer comen. Waerom ſiet hoe ghy
lieden hoort : Want ſo wie daer heeft/ dien ſal gegebē
worden: en ſo wie niet en heeft/ dien ſal oock he- gene
dat hy + meynit te hebben/ ghenomen worden.

9 Ende zyn moeder en Broeders quamen tot hem en
en rondten om der Schare wille hy hem niet comen.

10 Ende hē wert gebootſchapt/ ende geſeyt: O moeder
ende uwe broeders ſtaen byten/ ende willen u ſien.

11 Ende hy antwoorde en ſeyde tot hen: a Mijne moe-
der en mijn broeders zyn deſe/ die Gods woort hoorē/
12 en dat ſelbe doen. c En het geſchiede op eenen dach/
dat hy in een ſchipkē ginc/ en zyne Discipulē met hem.
Ende hy ſeyde tot hen: Laet ons op dander zijde des
Meys baren. Ende ſy voeren af:

23 Ende betoghe ſy ſcheepten/ liep hy/ en daer quam een
ſtopp wint op het Mey/ en ſy werden vol [water] en
24 waren in noot. Ende doe ginghen ſy tot hem/ ende
wertē hem ſeggende: Meester/ Meester/ wy vergaē.
Ende hy ſtoot op/ en ſtrafte den wint/ ende de water-
baren/ ende ſy hielden op/ ende daer wert een ſtilte.

25 Ende hy ſeyde tot hen: Waer is u geloobe? Ende ſy
breeſden/ en waren verwondert ſeggende tot malcan-
derom: Wie is doch deſe? d dat hy ooc den winde en den
wateren ghebiet/ ende ſy zyn hem ghehoorſaem?

26 c En ſy ſcheepten na der Gadarenē land/ het welke
27 tegen over Galilea is. En als hy nu wtgegaen was
op het land/ quam hem te gemoete een mā wt der ſtat
die van lange tijt met duybelen hadde beſetē geweest
en en weret niet gheene cleeedinge becleet/ noch en bleef
in geene huſen/maer inde graven.

28 En als hy Jefum ſach/ riep hy wt/ en hiel voor hem
ſeggende met luyden ſtemmen: Wat hebbe ic met u te
doen Jefu Sone Gods des alderhoochſtē? Ic bidde
u dat ghy my niet en pijniget.

29 (Want hy geboot den onreynen Geeste/ dat hy hā-
den menſche wtbarē ſoude/) wāt hy hadde hem lan-

ghe

mat. 5. 15

mat. 5. 15
mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

mat. 5. 15

ge tijt bevangen: ende hy wiert met ketenen gebonden
en met boeyen bewaert/maer hy brac de banden ende
wert banden dupbel gedreuen inde woestijne.

30 Ende Iesus brachde hem/ende seide: wat is ulve
Naem: Hy seide: Legio: Want daer waren veel dup
31 belen in hem gebaren. En sy baden hem dat hy hen
niet bevelen en soude inden Afsgront te varen.

32 Ende daer was een kudde veler Swijnen wepde
op den Berch en [de Dupbels] baden hem dat hy hen
liete inde selve varen: ende hy liet het hen toe.

33 Doe boeren de dupbelen wt banden mensche/ en boe
ren inde Swijnen: en de kudde slofte van hove af me
eenen storm in het Meer/ ende sy verdroncken.

34 Ende als de herders sagen dat daer gheschiet was
bloeden sy: ende henen gegaen: sijnde bootschaptten: sij
inder stadt/ende op den lande.

35 En sy gingen wt om te sien/ dat daer geschiet was
en quamen tot Iesum/ ende bonden den mensche daer
de dupbelen wtgebarē waren/ sittende gecleet en ver
standich/ hy de boeten Iesu: ende sy breefden.

36 Ende die het gesien hadden/ vercondichden hen/ hoe
de besetene was verlost geworden.

37 En de geheele menichte des onliggenden lants der
Gadarenen/ baden hem dat hy van hen wech ginge
want sy waren met grooter breefe bevangen: doe ginc
hy in het schipken/ende keerde wederom

38 En de man van welcken de dupbelen wtghebaren
ware/ bat hem dat hy hy hem: sijn mochte. Maer Je
sus sant hem van hem/ segghende:

39 Keert wederom in u huys/ en vertelt hoe groote din
gen u God gedaen heeft. En hy ginc henen door de ge
heele stadt/ predikende al wat he Iesus gedaen hadde.

40 En het geschiede/ als Iesus wederom keerde/ heeft
hem de schare ontfange/ want sy verwachten he alle.

41 En liet daer quam een man ghenamt Jairus/ en
hy was een oberste der Synagoge/ en is Iesus te boe
te geballe biddende hem dat hy in sijn huys quame.

42 Want hy hadde een eenige dochter/ ontrent twaelf
Jaer out/ die sterbende was: en als hy verwaert ginc
heeft hem de schare verdronghen.

43 En een Vrouw die twaelf Jaer den bloetbloet
gehad

De Ga
darenen
verwo
pen Chri
stum.
Mat. 6. 39
Mat. 15. 18
p. Cr. 23
he te sijn
De wel
bade
Gode
moeten
vercondi
gen.
Mat. 9. 18
Mat. 5. 12
De bron
ne wort
van har
bloetgac
ghenesen.
Mat. 9. 20
Mat. 15. 25

gehadt hadde/ en hadde alle haer: goet aende. Medes-
cijnmeesters te coste ghelept/ en en conde van niemant
46 de geheelt wordē: Dese quam van achter tot hem/ en
raecte den zoom zijns cleets: ende terstont d is de bloet
haers bloets opgehouden.

45 En Iesus seyde: wie heeft my geraeckt? ende als hij
alle missaecten/ seyde Petrus/ ende die niet hem ware:
Meester/ de scharen dringhen en benauiden u/ en segt
ghy: wie ist die my gheraecht heeft?

46 En Iesus seyde: Vemant heeft my gheraecht: want
ick hebbe bekent dat een cracht van my is wtgaen.

47 En de Vrouwe siende/ dat het [hē] niet verborgē en
was/ quam sy bevedende/ ende viel voor hem neder/ ende
berclaerde hem voor alle dē volcke/ om wat oorsake sy
hē geraect hadde/ en hoe sy terstōt gesōt gewordē was.

48 Ende hy seyde tot haer: Dochter betrouw/ u geloove
49 heeft u gheholpen/ gaet in vrede. Dewijle hy noch

spac/ quam daer een van den Oversten der Vergade-
ringe/ hem seggende: O Dochter is gestorven wilt den
50 Meester niet moepelic wesen. Als Iesus dit hoorde/

antwoorde hy hē en seyde: En breeft niet/ geloofst al-
s leenle/ en sy sal gesont wordē. En als hy in het hups
quam/ en liet hy niemant daer in comen dan Petrum/
Jacobum en Joānem en des kints vader en moeder.

52 En sy beweendē en berclaechdēse alle. En hy seyde:
En weent niet sy en is niet gestorven/ maer sy slaep.

53 En sy belacheden hē wetende dat sy gestorven was.

54 En hy breeffe alle wt/ ende haer hy der hant geno-
men hebbende/ riep ende seyde: Dochter staet op.

55 Ende haren Geest keerde weder en sy stont terstont:
op/ ende hy beval datmen haer te eten geven soude.

56 En haer Ouders verschrieten hē: en hy geboot hen
dat sy niemant seggē en soudē wat daer geschiet was.

Dat ix. Capittel.

1 De wissendinge der twaelven/ 12. de vermenichvuldiging der vōf broode
ende twee vischen/ 19. verscheyden meyningen van Christus/ 22. vā zyn
lyden ende opstandinge/ 23. wat den menschenoodich is om Christus
te volgen/ 28. zyn veranderinge/ 30. de verlossinge des Wesers/ 48. van
hernederhoeyt/ 52. Hoe seer Christus aller menschen salicheyt begeert.

1 **E**n hy riep de twelf Discipulen te samē/ en gaf
hen ghewelt en macht over alle duyvelen/ ende om
siecken te ghenesen.

Es leeft
tocht.

Sc. stōt
de bloet
haers
bloets.

Da Christi
to gaen
crachten
wt.

Het ghe-
loove
maect sa-
lich.

emt. 9. 23

mar. 2. 35

Christus
epsehte
geloove.

Joan. 1. 11

De doot
wozt

door
Christū

ut slaep
veradert.

Christus
sent de

apostelen
wt om te

prediken.

ant. 10. 1
mar. 3. 13
luc. 6. 13

Ende

mar. 36.7

matto 9

mar. 6.8

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

mar. 11.10

2 En santsē wt te predicken het Conincrycke Gods zende de cranche gesont te makē. En seide tot hem: en neemt niet tot den wech/ noch s stockē/ noch male/ noch bzoot/ noch gelt/ noch twee rocken.

4 Ende tot wat hups gyliden ingaē sult/ blijft daer/ s tot dat ghy van daer wtgaet. En wie u liede niet en ontfagt/ gaet wt van die Stadt/ ende schut het stof van uwe voeten/ tot een getuynisse tegen hen.

6 En sy wtgegaen zijnde/ hebbē doo: de Vlecken omgegāe Euangelizerende ende gesont makende oer al.

7 Herodes de Vierbo:st verhoorde al wat van hē geschiede/ en s was twijfelmoech/ daerom dat vā sommigen gesept wert dat Joannes vanden dooden was opghestaen.

8 En vā sommige dat Elias geopenbaert was: en vā anderē dat een vanden oude Propheetē opgestāe was.

9 Ende Herodes seide: Ic hebbe Joannem onthooft/ wie is nu dese van welken ic sulc hoorē? Ende sochte hem te sien.

10 Ende de Apostelen wederom gecomen zijnde/ vertelden hem al wat sy gedaen hadden/ ende als hyse tot hem genomē hadde/ wech hy bezijde in eē woeste plaetse der stat/ geheeten Bethsaida.

11 En als de scharen dat bekendē/ volchden sy hem na ende hy ontfincse/ en sy: ac tot hen vandē Conincrycke Gods/ ende heeldese die heelingē van noode hadden.

12 Ende de dach begonste te vallen: en de twaelve tot hem comende seiden hem: Laet de Schare van u/ dat sy gaen inde Vlecken en Dorpē/ die rontom sijn/ ende herberghe ende spijse binden: want wy sijn hier in een woeste plaetse.

13 Ende hy seide tot hen: Geefte gy hē te eten? Sy seiden: Wy en hebben niet meer dan vijf brooden/ ende twee visschen/ ten sy dat wy gaē en roo: pen spijse voor al dit volc.

14 Want daer waren ontrent vijf duysent mannē. En hy seide tot sijn Discipulē: Doetse neder sitten by vijftigen in elke sate.

15 Sy deden also ende dedense alle neder sitten.

16 Ende hy de vijf brooden ende twee visschen genomē hebbende/ sach op na den hemel/ ende segghendese/ en brackse/ en gasse den Discipulen om der schare voor te leggen.

17 Ende sy aten alle/ ende werden versadicht/ ende daer wert

wert opgenomen dat hen van den brocke overgebleve

was twaelf korben. p En het geschiede doe hy bid-

dede alleē was/d; zijne Discipulē met hē ware/ en hy

bzaechdese/ seggen: Wie seggen de scharen dat ic ben?

Sp antwoorden en seiden: Sp seggen: ghy zijt Jo-

ānes de Dooper: ende sommige Elias: ende sommige

dat een Propheet vanden ouden opgestaen is.

Ende hy seide tot hen: Wie segt ghyliedē dat ic ben?

Petrus antwoorde/ ende seide: De gesalfde Gods.

Ende hy bzaechdese/ en geboot dat sy dat niemāde

se ggen en souden/ Seggende: De Sone des men-

schē moet vele lijden/ ende vande Ouderlingen en O-

berpiesteren ende Schrijftgeleerden/ verwoyde en ge-

doot worden/ ende ten derden dage weder opstaen.

Hy seide ooc tot hen allen: So my neman wil na

volgen/ die versake hemselben/ ende neme dagelick zijn

crupce op/ ende volge my na. Want wie zijn z leuen

behoudē wil/ die salt verliesen/ ende so wie zijn leuē ver-

liest om mijnent wille/ die salt behouden.

Wat hatet doch den mensche/ dat hy de geheele we-

relt wonne/ ende hemselben verlore oft schade dede?

Wat so wie hem mijns en mijnder woordē schaet/

diens sal hem de Sone des menschen schamen/ als hy

comen sal in zijne eerlicheyt/ ende des Vaders/ ende der

hepliger Engelen. Ic segge u lieden waerlick/ daer

zijn sommige hier staende die den doot niet smake en sul-

len/ tot dat sy het Conincijcke Gods sien.

Ende het geschiede otrent acht dagē na dese woo-

den dat hy mede nam Petrum en Jacobum/ ende Jo-

annem/ ende clam op eenen Berch om te bidden.

Ende als hy dat wert de ghedaente zijns aensichts

verandert/ ende zijn cleederen wit/ [ende] blinckende.

Ende liet twee mannen spraken met hem/ dewelcke

waren Moses en Elias. De welcke daer gesit wer-

den in eerlicheyt/ en seiden [van] zijne worganc/ dien

hy soude volbrēngen te Jerusalem.

Ende Petrus ende die met hem waren/ waren met

slape beswaert: ende als sy ontwaecten/ sagen sy: zijne

eerlicheyt/ ende die twee mannen die met hem stonde.

Ende het geschiede als sy van hem wech ginghen/

seide Petrus tot Jesum: Meester/ het is goet dat wy

mt. 16. 23

mac. 9. 27

des volck

mepum

ghe van

Christo.

mat. 4. 2

s. joa. 6. 69

Christi

s. 118.

mat. 16. 21

mac. 8. 31

luc. 18. 31

mt. 30. 38

Mac. 34

luc. 14. 24

pm. 10. 39

mac. 8. 31

joa. 2. 25

36. ziele.

amr. 10. 5

2 tim. 12. 12

bmt. 6. 28

Mac. 9. 1

of claecht

hier

e esa. 41.1

mat. 3.1

Luc. 3.1

Col. 1.13

d den 8.1

Act. 3.22

enit. 2.1

Gr. gebeden.

g Gr. me
schipmeDe bese-
ten wort
gefont.

mat. 7.2

Luc. 2.49

k mat. 8.1

mat. 9.33

Luc. 2.2

Luc. 2.25

mat. 18.5

mat. 10

26.

joa 13.20

mat. 23.11

Luc. 16.11

hier zijn ende laet ons oyp Tabernaculen make u eenen
 nen en. **M**osi eenen ende. **E**lie eenen niet: wetende wa
 34 **h**p seyde: Dewyle **h**p dit seyde: quam daer ee wolck
 ende beschadude: es **h**p vreesden als **h**p inde wolck
 35 quamē: **E**n ee stemme quam wt de wolcke se gēde
 Dese is mijn wel liebe **S**one: **H**oor: hem.
 36 **E**nde als dese stemme gheschiede: wert **J**esus alle
 gebonden. **E**nde **h**p swegē/ende en hebbe in die dag
 niemande niet geleyt wat **h**p gesien hadden.
 37 **E**nde het geschiede des daechs daer na als **h**p de
 Berch afquamē/so is hem een groore **S**chare te geg
 38 moet ghecomen. **E**nde liet een man wt der **S**char
 riep wt/seggende: **M**eeſter/ **I**c bidde u/aenſiet doch
 minen sone want **h**p is doch mijn eenich kint.
 39 **E**nde liet de **G**eeſt neemt hem/ende terſont krijsch
hp/ende ſcheurt hem s ſchupme/ende en wijet nau
 welic van hem/ wanneer **h**p hem verſcheurt heeft.
 40 **E**nde ic hebbe uwen **D**iſcipulen gebeden dat **h**p
 wtwerpen ſouden/ende **h**p en condē niet.
 41 **E**nde **J**esus antwoorde/seggende: **O** ongheloo
 berkeert geſlachte/hoe lange ſal ic **h**p u weſen/en u lie
 42 den liden? **B**ringt uwen sone hier. **E**n noch als **h**p
hp hem quam plucte hem de **D**upbel/en ſcheurde he
 en **J**esus ſtrafte den onreynen **G**eeſt ende maecte he
 kint gefont/ende gaſt zynen **V**ader weder.
 43 **E**nde **h**p verſchieten alle vande grootdādige cracht
Gods. **E**n als **h**p hen alle verwonderden van alle dat
Jesus ded/seyde **h**p tot zyne **D**iſcipulen:
 44 **D**aet dese woorden in uwe ooren/ want het ſal ge
 ſchieden/dat de **S**one des menſchen ſal overgelevert
 worden inde handen der menſchen.
 45 **M**aer **h**p en verſtonde dit woort niet/ende het wa
 hoor hen verborghen/dat **h**p het niet en begrepen/en ſi
 vreesden hem van desen woorde te vragē.
 46 **D**aer quam ooc een overlegginghe in hen/wie van
 47 hen de meeſte ware. **E**n **J**esus bekennde dese over
 legginge haers hertē nā ee kindekē/en ſieldet **h**p hem
 48 **E**nde ſeyde tot hen: **S**o wie dit kindeken ontfang
 in n hē nāe/die ontfangt **m**p. **E**n ſo wie **m**p ontf
 fangt/die ontfangt hem die **m**p geſondē heeft. **W**ā
 wie de minſte onder u allen is/die ſal groot weſen.

• Doe antwoorde Joānes ende seide: Meester wy hebben enen gesien in uwe name Dupbelen wtwozen ende wy hebbe hem verghindert want hy [u] niet ins niet en volcht.

Jesus antwoorde hem en verghindert [hem] niet: want wie niet regen ons en is die is voor ons.

Ende het geschiede als de dagen verbult werden dat hy soude van hier genomen worden: so stelde hy sin aensicht om na Jerusalem te gaen.

Ende hy sanc boden wt voor sin aensicht dewelcke gingen henen ende quamen in een Vleck der Samariānen om voor hem [herberge] te bereyden.

Ende sy en ontfingē hem niet: / om dat sin aensicht gestelt was te reysen na Jerusale. En als sijne Discipulen Jacobus en Joannes dat sage seide sy: Heere wilt ghy dat wy seggen dat het vuer vādē Hemel nederdale ende verbrinde dese: gelijck oock Elias dede.

Maer Jesus hem omkeerende strafte se seggende: Ghylieden en weer niet van wat Gheeste ghy sijt.

Want de Sone des menschen en is niet ghecomen om te verderben de zielen der mensche maer om te behouden. Ende sy gingen in een ander Vlecke.

En het geschiede doe sy over wech gingen seide ee tot hem: Hiere ic sal u volghen waer ghy henen gaet.

Ende Jesus seide tot hem: De Vossen hebbe hollē ende de Vogelen des hemels nestē: maer de Sone des menschen en heeft niet waer hy sin hooft nederlegge.

Ende hy seide tot eenē anderē: Volcht my na. En hy seide: Heere laet my toe dat ic eerst henen gae / en minē Vader begrave. Jesus seide tot hem: Laet de doode hare doode begraven maer ghy gaet hene / en vercondicht het Coninckrijcke Gods.

Ende daer seide ooc een ander: Heere ic sal u volge / maer laet my toe dat ic eerst ee afchept make mer de genen die in minen huuse sijn.

Jesus seide tot hem: Niemant en is bequaem tot den Coninckrijcke Gods die sijne hant aen den ploech laet ende achterwaert siet.

Daer Capitel.

Christus opdineert ende sent de tseventich / 13. verbleet de hermeckige 6. vertroost de sijne ende leert welc de middel der salcheit is / 27. en die onse naelie sy / 38. ende pijft Mariam boven Martham.

mar 9. 38

pm 12. 30

q. 1. als

de dagen

snier we

oerne

minge of

opnem

ge ver

uit wer

den.

g. sterre

De Sa

marita

men aen

badē niet

te Jerusa

lem maer

in Saina

ria op de

berghen.

t2 reg. 10

Christus

is een

hooft /

cude niet

een ver

derber.

bjoa 3. 17

mat 9. 19

pleb 2. 11

mat 8. 22

31. reg. 19

ap 10. 16.

11.

Heb. 6. 57

ik

Ende

amt. 9.38
h2 thef. 3.1
rof. wt
fioote wt
dygbe.

amt. 10.16
emat. 10.9
Mar. 6.8
fz. 4.29
mat. 10.11
mat. 9.10

hsp. 29.8
ileb. 10.13
gen. 4.14
Cob. 4.15
1 Cor. 9.4

mat. 10.14
mar. 6.11
1 act. 13.51

mat. 11.21

mat. 40
10a 13.20
oof. ver.
heft
get. 4.8

- E**nde na desen ordinerde de heere ooc noch tseventich
tich andere en santse wt twee ende twee hoorz
aelsicht in alle stede en plaetsen daer hy soude comen
2 Ende hy seide tot hen: ^a Den Dooft [is] groot ende
de Arbeiders zyn weynich: daerom bidt de heere de
Doofts dat hy Arbeiders in zynen Dooft: wtsend
3 ^b Gaet henen/ siet ick sende u lieden als Lammeren
midden onder de wolven.
4 ^c Draecht geenem Dupdel/ noch Male noch Scho
nen/ ende en groet niemant op den weghe.
5 ^d In wat hups goliende ingaet/ segt eerst: Vrede [is]
6 in dese hupsen. En indien daer ee soon des vredes is
so sal uwen vrede op hem rusten anders sal uwen vrede
de/ tot u lieden wederkeeren.
7 ^e En blijft inden selven hupsen/ erende en drincken
wat van hen [voorgeset wort]: Want ee arbeider
zins loons weert. En gaet niet banden eenen hupsen
8 het ander. Ende in wat stadt ghy coemt/ ende sy
ontfangen eet sulcx als u lieden voorgelept wort.
9 Ende heelt de cranche die daer in zyn/ ende segt hy
het Coninclycke Gods is tot u lieden na by gecome
10 ^f Ende waer golienden in ee stat comt/ ende sy u
enontfangen daer wtgaende op hare straten segt:
11 ^g Oock den stof die van uwe stadt aen ons hangh
set udden top u lieden [van ons] af: nochtas weet di
d; het Coninclycke Gods tot u lieden na by gecome
12 Ick segge u lieden/ dat den Sodomiten verdragelike
ker wt sen sal in dien dage/ van dier Stadt.
13 ^h Wee u Chozazin/ wee u Bethsaida/ want waren
Epro en Sidone de crachten geschiet/ die in u geschiet
zyn/ sy souden doortijden in sacken en aschen sittende
14 bekeert gewor den hebben. Daerom sal het Epro
Sidoni verdrageliker wesen in het oordeel dan u.
15 Ende ghy Capernaum/ die tot den hemel verhebt
zyt/ salt tot inder hellen vernedert worden.
16 ⁱ Wie u lieden hoort/ die hoort my: Wie u lieden ver
woypt/ die ^j verwoypt my: En wie my verwoypt/ die
verwoypt ooc den genen die my gesonden heeft.
17 Ende die tseventich keerde wederom met blijcha
seggende heere de Dupbelen worden ons ooc in uw
Naem onderwoyen.

Ende hy seide tot hen: ⁹ Ic sach den Satan vallen
wt den hemel/ als eenen Blixem.

Siet/ ic geve u macht op Slangen ende Schorpioe-
nen te treden/ ende regen alle macht des vpants/ ende
geen dinc en sal u schaden.

Nochtans en verblyde u lieden daer in niet / dat de
Geesten u onderworpe worden maer verblyt u dat u
we name geschreven zijn inden hemel.

Ter selver ure verheuchde hem Iesus in den Geest
ende seide: Ic dancke u Vader/ heere des hemels en
der Aerden/ dat ghy dese dingē voor de v Wyse en ver-
standige verborogen hebt ende hebtse dē cleynen ge-
penbaert: Ja Vader want het heeft u also behaecht.

En hy ogekeert tot sijne Discipule seide: Alle dinc is
my vā mijne Vader oorgegebe: en niemāt en weet wie
de Sone is/ dan de Vader: ende wie de Vader is / dan
de Sone/ ende diē h: t de Sone sal willen openbaren.

En andermael omgekeert zijnde tot de Discipule
beijde/ seide hy: Salich zijn de oogē die siē d: ghy liet.

Want ic segge u lieden: dat veel Prophetē en Co-
nlingen/ hebben begeert te sien dat ghy lieden liet/ ende
en hebben niet gelien: en te hoorē dat ghy liede hoorē
en en hebbēt niet gehoorē. En liet eē Schriftgeleer-
de stōt op/ verfoeckede hē/ en seggende: Meester / wat
sal ic doen/ dat ic het ewige leven besitten mach?

Ende hy seide tot hem/ Wat is inde Wet gheschre-
ve/ hoe leeft ghy? Hy antwoorde en seide: Wy sult
dē heere uwe God liefhebbē/ tot geheel uwe herte/ en
tot geheel uwe siele ende tot geheel uwe cracht/ en tot
geheel uwe verstant: v en uwen Naesten gelijc u selbē.

En hy sende hem: Ghy hebt wel geantwoort: doet
dat ende ghy sult leven.

Ende hy willende hem selbē rechtbeerdigen/ seide
tot Iesum: Ende wie is dan mijn naesten?

Iesus antwoorde/ ende seide. Eē mensche quam af
van Jerusaleem na Jericho/ ende viel onder de Moos-
denaers/ dewelcke hem oot sijne cleederen wtgerogen
ende hem gewont hebbende/ sijn henen gegaē/ en lietē
hem half doot liggen.

En het geschiede dat een Priester hy geballe den sel-
bē wech af quam/ en als hy hē sach/ ginc hy voorby.

q Apo. 12. 9
emat 16. 18

(mat. 11. 25
Of/ loobe
p: d: se/ of be
lgae.
n Joh. 3. 12
Mat 19. 14
Psal. 8. 7.
Al an. 3. 35/
1. 02 15. 27
Hebr. 2. 8
p: d: ont-
decken.

mar. 13. 16
al pet 1. 10

mac. 22. 35.

Goe men
het rijcke
Gods be-
sic.
Deu. 6. 5/
blev 19. 18
Rom. 13. 9.
Gal. 3. 14

32 Desgelijc ooc een Lebijt als hy by die plaetse quam na dien hy by hem gecome was en hem gelie hadde is hy vooz by gegaen.

33 Maer ee Samariaen reysende quam by hē en al hy hem sac/ wert hy met barmherticheit beweecht

34 Ende tot hem gaende / verbandt [hē] zijne wonden gietende daer in Olie ende Wijn: ende leggende hem op zijn eegen beeste voerde hem inde herberge: en droec sozge vooz hem

35 Des anderen daechs als hy wech reysē soude / tooc hy twee penningen wt / en gaffe den werc: en sende tot hem d'aecht sozge vooz hem en wat gy meer sult wt leggen dat sal ic u betalen als ic weder come.

36 Wie van desen bijen / duet u de naeste gheweest zijne de genē die onder de Moordenaers ge ballē was

37 hy sepde: die barmherticheit aen hem gedaen heeft

38 So sepde dan Iesus tot hem: Gaet henen / ende doo soor desgelijc. Ende het geschiede daer sy reysde daer hy in een blec ginc: en een vrowe genaemt Martha ontfack hem in haer huys.

Christus
wort van
Maria
ontfangē
te gaste.

39 Dese hadde ee suster genaemt Maria / dewelcke ooc sittende aen de voeten Iesu hoorde zijne woorden.

40 En Martha was seer bekommert met veel dienē en trat toe en sepde Heere v'aecht ghy daer in: na dat mijn suster my laet alleē dienen: Segt haer dat sy mi

41 helpe. Ende Iesus antwoorde / ende sepde tot haer Martha Martha ghy zyt seychvuldich / en onrustich in vele ding: n. Maer een dinc is noodich: Maria heeft het goede deel vercozen: het welcke van haer niet en sal wech genomen worden.

tpsa 7.4

Dat xi. Capittel.

1. Christus leert wel bidden / 14. gheeft eenen sommen beseten / 17. berondicht den lasteraers haren val / 28. pijnt de geestelike maerhticheit baten de vleeschelike / 9. straffe die teckenē b. geerd / 34. begeert al eenbondicheit / 42. ende verbloet de pharizeen / 53. waerom hy vā bespriet wort.

Christus
leert de
10 stēle
bidden.
a mat 6.9

1 Ende het geschiede doe hy in ee plaetse was bidden als hy afgelate hadde sepde ee vā zijne Discipulē tot hem: Heere leert os bidden: gelijc ooc Joāne 23. zijne Discipulē geleert heeft. En hy sepde tot hē: wneer gyliede blt so segt: Onse Vader die daer zyt int Hemelen. Dwē nae worde geheplicht: D Conincghel come. Dwē wille geschiede op d aerdē gelijc inde hem

Christ

3 Weest ons dagelijc onse ^a dagelike broot.

4 Ende vergeeft ons onse sonden want wy oec eenen
pegelickē die ons schuldich is vergeben. Ende en leyt
ons niet in verfoeckinge/maer verlost ons vande boos-
sien. Ende hy seide tot hen: Wie van u liede sal daer
eenen vrient hebben/ en ter middernacht tot hem gaē
ende seggen: Vrient/leent my dyp broden.

6 Want een vrient is vanden wege tot my gecomen/
ende ic en hebbe niet dat ic hem voorsette.

7 Ende die van binnen antwoorde ende seide: Weest
my niet moeyelic: Siet/ de deure is gesloten/ en mijne
kinderkens zijn niet my inde slaepcamer/ ic en cā niet
opstaen ende u geven. Ze segge u lieden/ oft hy oock
schoon niet op en staet/ ende hem geeft/ om dat hy zijn
vriēt is/ nochtans om zijn onbeschaemtheits wille sal
hy opstaen/ ende hem geven so veel als hyer behoeft.

9 Ende ic segge u liede: ^b Bidt/ en u sal gegeven wor-
den: soet en gelyeden sult vinden: clopt/ en u lieden sal
oopen gedaē wordē. Want so wie begeert die ontfangt: en
so wie soect die vindt/ en dē genē die clopt/ wordt oopen gedaē.

1 Ende wat Vader isser onder u lieden welcke soo zijn
sone broot begeert/ hem eenen Steen geven sal: oft/ so
hy om eenen Viscy bidt/ die hem hoor den Viscy een

2 Slange gheben sal: Oft/ indien hy een Ey begheert
die hem een Schorpioen geve sal: Indie dā gelyeden

die boos zijt weet uwen kinderē goede gaven te geve/
hoe veel te meer sal uwe Vader/ indē hemel dē ^c he-
ligen Geest geuen/ den genen die hem begeeren?

4 Ende hy wierp eenen Dupbel wt/ die ston was: en
het geschiede als de Dupbel wtgebaren was: so spake
de stonme/ ende die scharen verwonderden hen:

5 Ende sommige van hen seiden: hy worpt de Dup-
belen wt/ door Beelzebub den obersten der Dupbelē.

6 Andere verfochten hem/ en hegeerden van hem een
teecken wt den hemel.

7 Ende hy bekennende hare gedachten seide tot hen:
^d Alle Conincijcke dat tegē hemselfē gedept is/ wordt
verwoest/ ende het een hups valt op het ander.

8 Ende indien oec de Satan tegen hemselfen gedept
is hoe sal zijn Rijke staen? Want gelyeden segt dat ic
de Duwbelen door Beelzebub wtd. jbe.

oost/leest
dur fuch/
of wesent
lick.

Dat men
moet ge-
dierich
zyn in
indien.

Jer. 29. 12
Mar 7. 2
Mat. 1. 24
Jaco. 1. 5
1 The 4. 9

1 Cor. wt.
dēn. goe-
den.
mat 7. 32

mat 9. 34
mat. 3. 32
8 Cor. in

mat 12. 25
mar 3. 24

19 Inoren ick de Dymbelen wedyghe door Beelzebub
waer door dyghense uwe kinderen wt? Hierom sullē
20 uwe Richters wesen. Maer indien ic door den bly
ger Gods de Dymbelen wedyghe/so is dan het Coni
ricke Gods tot u lieden gecomen.

21 Wanneer een fterre gewapende zijn hof belwaert / so
blif. het gene dat hy befit met vreden.

22 Maer als daer een ober comt die stercker is dā hy
ende hem berouwt/ so neemt hy hem zyne wapen/ind
welcke hy letroude/ende deyt zinnen roof wt.

23 Wie mer my niet en is die is tegē my: ende wie my
my niet en vergadert/ die verstroyt.

24 ^m Wainneer de onreynen geeft van dē mensche wtge
bare is/wandelt hy door ^u dore plaetsen/soeckende de ru
ste/esl als hy die niet en vint seyt hy: Ic sal wederke
ren in mijne huys daer ic wtgebaren ben.

25 Ende als hy come/vint hyt met beffemē gekreert e
26berciert. Dan gaet hy/ en neemt met hem seuen an
dere geesten hooser dan hy selve is/en ingaende woo
nen sy aldaer / o en het laetste diens mēschen wort er

27 get dā het eerste/ Ende het geschiede als hy die sen
de/ dat eē vrouwe tot der schare haer stemme verhef
fede sende tot hē: » Geluckich is de huyt die u oed. a
gen heeft/ ende de borsten die ghy ghesogen hebt.

28 En hy seide: Ja wel/salich sijn sy die Gods woor-
hooren ende dat bewaren.

29 Ende als de scharen aendjongen begonst hy te seg-
gen: Dit is een hoag geslachte/ het soect eē teerckē/ ti

hen. Dit is en voss getichte; het soet te teeken/ si
hen en sal geen teeken gegebē wordē; anders dan he
30 teeken s Jone des Dropheren. Want ghehe Jona
dē Jnibiten een teekē geweest is; also sal ooc de So
ne des menschen zijn desen geslachte.

31 De Coninginne wt den Ryden sal in het oordeel op
staen met de mensche van desen geslachte: en salse be
doemen: want sy quam vande eynden der Aerde on
te hoozen de wijsheit Salomons: en liet hier is mee

32 dan Salomon. De mannen van Ninive sullē opsta
in het oordeel met dit geslacht: en sullent berdoemē
want sy bekeerden hen * door de predikingē Jone:ci
Het hier is meer dan Jonas.

33 = Niemand en ontfieet eē keerſſe/ en ſetſe int be-bou-

gen

- gen oft onder eē ko: en mate: maer op den^e lichter op dat de gene die daer in comen/ het licht sien moggen.
- 34 De keersse des lichaems is de ooge. So dā u ooge eenboudich is/ so sal geheel u lichaē claer wesen: maer indien sp boos is/ sal ooc u lichaem dypster wesen.
- 35 Siet dā toe/ a datret licht [welc in u is] niet dypster: wisse en sp.
- 36 Indien dan u gheheel lichaem lichterich is/ geen deel hebbēde dat dypster sp/ so salt geheel lichterich zyn/ gelijc als de keersse u met haer schijnsel verlicht.
- 37 Dewijle hy [noch] sprac: dat hem een Pharizeus dat hy met hem het middachmael ate: Ende hy ingegāē
- 38 ynde sat aen. Ende als de Pharizeus dat sach/ verwonderdet hē vdat hy niet eerst voor de Maeltijt hem gewasschen en hadde. En de heere sende tot hē: Sp Pharizee/ gy repnicht nu het buytēste des Dinebars en der Schotel/ maer het binneste vā u/ is vol roofs en booshepts.
- 40 Ghy dwafen die het buytenste ghemaect heest/ en heeft hy ooc niet het binnenste ghemaect.
- 41 Geest dan Nemoesen van dat binnen is/ ende siet/ alle dingen zyn u repn.
- 42 Maer wee u gy Pharizee: want gy vertient Murete ende Kuyte/ en alderhande Moescript: en het ooc deel ende liefde Gods gaet gy booslyc. Die moestinen
- 43 doen en het gene niet achterlatē. Wee u gy Pharizee: want gy^e begeert het voorgestoelte in de bergaderingen/ ende gegroet te worden op de Maren.
- 44 Wee u gy Schriftgeleerde en Pharizee/ geveynsde. Want gylieden zyt gelijc de graben diemen niet en siet waer ober de menschen wandelen/ en en wetent niet.
- 45 Ende een wt de Wetgeleerde antwoorde/ ende sende tot hem: Meester/ met dese woorden doet gy ooc ons smaetheyt aen.
- 46 Ende hy sende: Wee u lieden ooc ghy Wetgeleerde: Want ghy belastet de menschen met ondragelike lasten/ ende gylieden selve/ en ghenacckt de lasten niet met eenen vinger.
- 47 Wee u lieden/ want gy rimmert de graben der Propheten/ ende utwe Vaders hebbense gedoot.
- 48 Doorwaer gylieden betuycht [dat] ende bewillicht

pof/hant
laec.

3mat'6.22.

a Nu. of hee
licht/etc.

bmat'1.2.3.

cmat'23.29

dTitir.15.

eOf u bin
nenste is
vol roofs
en boos
hepts.

fMat. 23.7.

gmat. 23.13.

h1 Sam 15

iMat. 4.12.

jMat. 6.8

kmat. 23.7.

l1 Cor. heet
siet.

mmat 23.26

nnat 23.4

oAct. 15.10.

pmt. 25.29

made inde wercken uwer Vaderen: want sy hebbense
gedoot/ende ghy timmert hare graven.

49 Daerom heeft oec de wijsheyt Gods gesept: Ick
sal Propheten ende Apostelen tot hē wtsendē/ēn vā die
sullen sy sommige dooden/ ende sommige vordynnen.

50 Op dat geepscht mach worden van desen geslachte/
het bloet aller Prophetē/ dat wrgestort is bāde schep-
sypinge der werelt aen. Vanden bloede Abels: tot het
bloet Zacharie/ die daer gedoot was tusschen dē Tē-
pel ende den Altaer. Ja ic segge u lieden/ het sal vā des-
sen geslachte geepscht worden. Wee u gy Schriftge-
leerden/ wāt gylieden hebt de sleutel der werenschap
genomen/ēn zyt daer selven niet ingegaen/ende die daer
ingingen/ hebt ghylieden verhindert.

53 En als hy sulcx tot hen sepde/ begonste der Schrift-
geleerde en Phariseen hem v hardelick te dynen en
listelick van vele dinghen te vraghen.

54 Hem lagen legghende/ ende soeckende per wt zynen
monde te vangen om hem te beschuldigen.

Dat xij. Capittel.

Christus bermact gepensheyt te schoutwē/ 8. zinnē nat te
helndē/ 23. bupē zōn becoepinge niet te gaen/ 15. giericheyt
te schouwen/ 22. en sochbuldicheyt des leuē/ 31. te staē na
de rechtderdicheyt/ 33. aelmaesse/ 36. voorlichticheyt/ līt sal
heyt/ 54. bescheidenheyt/ 58. ende eendrachticheyt.

1 Ende als daer tē ontalliche groote Schare ober-
hoop vergadert was: so dat sy malcaderē vertra-
dē/ begonste hy te seggē tot zīne Discipulē: Voor al
wacht u voor den Suerdeech der Phariē/ dewelcke
zis ghebepnssheyt. Want daer en is niet bedect/ dat
niet openbaer en sal worden: noch verborghen/ dat niet
3 geweten sal worden. Daerom wat gylidē in dupster
nisse gesept hebt/ dat sal int licht ghoozt wordē: ende
wat gylieden binnen inde camer inde oore gesproken
hebt/ dat sal op de daken geprediet worden.

4 En ic segge u myne vriedē: En breefse niet die het
lichaem dooden/ en daerna niet meer doen en comen.

5 Maer ic sal u toonen welken gylieden breefen sult:
breeft hem die na d; hy gedoot heeft/ oec macht heeft
in d' helle te woopen: Ja ic segge u lieden: Breeft dien.

6 En vercooptmen niet vūf Buschens voor twee

pen=

pennerckes? En daer en wort niet een vā dien voo-
 God vergetē. I Ja ooc de huyen ws hoofds zyn alle
 getelt. Daerō en breeft niet/wāt gp gaet veel Musfche
 re boben. I Jek segge u lieden: So wie my belijden
 sal vooz de menschen de Sone des menschen sal hem
 ooc belijden vooz de Enghelen Gods.

I Maer wie my versake sal vooz de mensche die sal
 versaeckt worden vooz de Enghelen Godts.

I Ende so wie een woort spreekt tegen den Sone des
 menschen/het sal hem vergeben wordē: maer wie ge-
 lafsteert sal hebben tegen den heyligen Geest die en sal
 het niet vergeben worden. I Ende wanneer sy u liede
 brengen sullen inde vergaderingē/en vooz de Oberste/
 en vooz de geweldige/en weest niet sochbuidich/hoe-
 oft wat ghy lieden antwoorden sult/oft wat gp spreke
 sult. Want de heylige Geest sal u leeren in die selve
 ure/wat ghy spreken moet.

Ende een wt der schare seyde tot hem: Meester/ segt
 mijnen v: oeder/dat hy met my het erfgoet deele?

En hy seyde hem: Mensche/wie heeft my een Rech-
 ter oft Depler ober u lieden gestelt? En hy seyde tot
 hem: liet toe en wacht u lieden van glericheit/m want
 niemand en leeft van zijne goeden ooc als [sp] hē ober-
 bloepen. Ende hy seyde tot hen een gelijckenisse ende
 sprac: Eens Rijke mans Lants droech veel vruchten.

Ende hy overzende hy hemselfden seggende: Wat sal
 ic doen/want ic en hebbe niet waer in ic mijne vruch-
 ten vergadere. En seyde: Dit sal ic doen. Ic sal mij-
 ne Schueren afbreken/ende sal meerdere rimmerē/en
 daerinne sal ic vergaderen alle mijne gewassen vruch-
 ten/ende mijne goeden.

En ic sal tot mijn Ziele seggen: o Ziele/gp hebt veel
 goets dat vergadert is vooz veel Jarē/rust/et/dynet
 ende weest vrolic. Ende God seyde tot hem: a Ghy
 dwaes/in desen nacht sal u ziele vā u geepscht wordē
 a ende wiens sal het zyn dat ghy bereypt hebt?

Also is [hy] die hēselfden schatten wech leyt/en nset
 tge en is in God. Ende hy seyde tot zijne Discipulen
 Daerom segge ic u lieden: En weest niet sochbuidich
 vooz uwe levē/wat gp eten sult/noch vooz uwe lichaē
 wat ghy lieden aen doen sult.

sa. 11. 45

reg. 1. 12

uc. 21. 18

sint. 0. 31

mr. 5. 38

sint. 2. 11

mr. 12. 31

nar. 3. 28

fr. Joa 5

sint. 5. 30

mr. 0. 19

nar. 3. 11

m. tim 6

1 Cor. 11

het overs

vloedelic

hebbē/en

is niemā

de zyn le

de wt zif

ne goe dē.

Spz. 1. 9

Jert 7. 11

psa 10. 7

c. 10. 11

hēselfden.

sint. 6. 25

Phil. 4. 6

1 Cor. ziele

in Job 39.3
Psa 147.9

Mat. 6.27

Of/en
wordē niet
v. r. moeyt.

3. Of/kerē:
merc u niet
met het ge-
ne dat hove
n is/of dat
ghp niet en
hebt.

Mat. 3.13
Psa. 37.25

Mat. 19.21

Luc. 19.9

of sachtē:

Verma-

ninhe tot

waken.

reph. 6.14

of salich.

gof/salich.

Mat. 24.43

2 Pet. 3.10

23 Het lebē is meer dan de spijsē en het lichaē [is me-
24 dan de cleedinge. * Aenmeret de Raben/sp en saen
niet/noch sp en maepē/niet sp en hebben ooc noch
der noch Schuere en God voetsē. Hoe veel meer ghy
ghyllieden de Vogelen te hoven?
25 Ende wie bā u liedē can met zjn sochbuldicheit
26 een elle tot zjn groote toedoen? Indie gylliedē dā
minste niet en vermenicht/waerom zjt gy booz de ad-
27 [dingē] sochbuldich? Aenmeret de Leliē/hoe sp w-
sen/sp en arbeidē niet/noch en spinnen niet/en ic se-
ge u dat ooc Salomō in alle zijne eerlichz niet en heest
beleet geweest/ghelijck een van desen.
28 Indien dan God het gras (dat heden op den Ache-
is/en morgē inden Oven geworpen wort) also beleet
hoe veel meer u lieden/ghy clepn gheloofige?
29 En oplieden/en vzaecht niet wat ghy etē/oft wat
drinckē sult/ende en z weest ooc niet wanckelmoedich
30 Want alle dese dingen begeeren de Wolcken des w-
relts/maer uwe Vader weet dat ghy dese behoeft.
31 Maer soect liever het Conincrycke Gods/ende a-
dese [dingen] sullen u toegeworpen worden.
32 En vzeest niet ghy clepne Cuddekē/want het is b-
Daders welbehagen/u dat Conincrycke te geven.
33 Vercoopt dat ghy besit/en geeft Aelmoeffe: ma-
n lieden bupdels die niet en berouden/eenē schat d-
niet en vergaet/inden Hemel/daer de Dief niet en c-
noch ooc de Motte niet en schendt.
34 Want waer uwe Schat is daer sal oock uwe heer-
35 wesen. * Laet uwe lendenen opgeschozt zjn/ende
keerffe bernende.
36 Ende weest gy gelijc den menschen die haren heer-
berwachten/wanneer hy wederom comen sal van d-
Waploft/op dat wanneer hy comt ende clopt/sp l-
37 terstont mogen op doen. * Gheluckich zjn de diens-
knechten die de heere (als hy comt) blit wakēde/bo-
waer segge ic u liedē dat hy hem sal opschotē/en sal
doen aensitten/ende boezgaende/sal hy hen dienen.
38 Ende so hy comt inde twēde wake/ende inde derde
wake/en bintse [also doede] * geluckich zjn die diens-
knechten.
39 Ende weet dit: I hadde de huys heere gelwetē te wa-

ure de oies soude gecome hebbē hi soude doch gewaert hebben ende en hadde zyn hups niet laren doozhēkē.

mt 14. 44
mar 15. 33

10 So weest dan gyliden ooc bereyt want de Sone des mēschē sal comē te wat ure gylidē niet en meynt.

11 Ende Petrus seyde hem: Heere segdē dese gelijcke-
nisse tot ons/of oock tot allen. Ende de Heere seyde:

luc 24. 45
1 cor. 4. 27

12 Die is doch eē getrouwe en boozsichtich in uwer gees-
der/dē welckē de Heere over zyn hups gesin sal settē op
dat hy hen tot bequame tijt de gesette spijs ghebe.

13 Gelukkig is de diēstiknecht welckē de Heere als hy
14 comt/vint also doende. Ic segge u lieden waerlickē
hy sal hem over alle zyn goet setten.

15 Maer indien de selve diēstiknecht in zyn herte sept:
Mijn Heere vertoest te comen/en begint de knechten
ende de Maechden te slaen/ende te eten/ende te dinc-
ken/ende droncken te worden.

Teghen
syn heyt
ende om
acht saem
hep de.

16 So sal de Heere deses diēstiknechts comen inden
dage/indē welckē hy hē niet en verwacht/ en ter uren
die hy niet en weet/ende sal hem in twee houdē/ende
sal zyn deel setten niet den ongetrouwen.

lof/afschey-
den/
in iac. 4. 17

17 Ende de diēstiknecht die bekent heeft den wille
zijns Heere/en [hem] niet bereyt en heeft/ende niet ge-
daen en heeft na zijne wille die sal veel geslagē wordē.

18 Maer die [dē wille zijns Heeren] niet bekent en heeft/
ende heeft gedaen dat der slagē woert is/die sal we-
nich geslagen worden. Ende so wien vele gegeven is/
van die sal vele geoescht worden/ende so wien vele ver-
trout is van dien salmen overbloedelicker epsschen.

19 Ic ben gecomen een byer op ter aerde te worpē/en
wat wil ic/indien het nu ontficken is?

noft/ban
dat het nu
ontfickē sy
omt. 10. 22
p mar 10. 30

20 Maer ic moet met eenen Doop gedoopt worden:
ende hoe bange is my tot dat het volbracht sy.

21 Nepnt ghyliden dat ic gecomen ben om byede te
geven op der Aerden: Ic segge u lieden: Maer: 1 maer
2 tweedracht.

q. mach 7. 2
r. of ver-
scherdinge
1 cor. ver-
beple.

22 Want van nu aen sullender bybe in een hups twee-
drachtich wesen/die tegen twee/ende twee tegen drie.

23 De Vader sal tegen dē Sone 1 tweedrachtich wesen/
en de sone tegen den Vader: de Moeder tegē de doch-
ter/en de dochter tegen de Moeder/des Mans moeder
tegen zyn Wif/en des Mans wif tegen zyn moeder.

mat 16.2

54 Hy seide oock tot de scharen: Als ghy een wolcl
siet opgaen vanden Westen/terstont seght ghy/ Da
ercomt regen:ende het geschiet also.

55 Ende als [ghy liet] den Zuidwint waepen/soo seg
ghy: Het sal heet worden ende het geschiet.

56 Ghy ghebepnsde/ ghylieden weer de ghedaente de
hemels/ en der Aerden te beproebē en hoe en beproe

57 ghylieden desen tijt niet? Ende waerom en oordeel
ghy oock niet? wt u selven wat recht is?

Gr. van
int. 5. 25
2025. 8
Of/ so
doed y.

58 Wannere ghy dan henen gaet niet wtwe wederpar
tijt tot der Overicheydt/ so doet neersticheyt op de

wech/ om van hem ontslagen te worden/ op dat hy
niet vossē de Richter en trecke/ en de Richter u de die

naer oblebere/ en de dienaar u inde gebaekenisse wo

59 Je segge u/ Ghy en sult van daer niet wtcomen/ to
dat ghy het laetste stuckelincen betalet?

Wat xij. Capittel.

1. Iesus beinaent tot beteringe/ 11. geueft de cronne Djo wtwe/ 12. ende
bekijst hoedanch het Coninckricke Gods is/ 24. het clepne getal de
Saligen/ 31. de ydele listē Iacobis/ 34. de weder spannicheyt en straff
Ierusalem.

1 Ende daer ware in die selve tijt sommige tegēwoor
dich/ die hem bootsehaptē van den Galileetschen

wiens bloet/ Pilatus met hare offerhande gemengi
zhadde. Ende Iesus antwoorde/ ende seide tot hen

Meint ghyliedē dat dese Galileetsche/ sondaers ghe
weest sijn/ hoben alle de ander Galileetsche om dat sy

30 gelede hebbe? Je segge u liede. Aen/ maer indie gy
liede u niet en betert/ so sult gy alle desgelijcx vergaen:

4 Of meint ghylieden/ dat die achtien/ op welcke de
Torren te Siloa viel/ ende doodese/ sondaers waren

hoben alle menschen die te Ierusalem woonen?

5 Je segge u lieben/ Aen/ maer ten sy dat ghy u liede
bekeert/ so sult ghy alle desgelijcx vergaen.

6 Ende hy seide dese gelijckenisse: Een hadde geplā
reenen Wijgeboom in synen Wijngaert/ ende quam en

sochte vrucht daerop/ ende en vant ghene/

7 En sende tot den Wijngaerdenier: Siet. ic hē nu dī
Jaer gecomen/ soeckende vrucht op desen Wijgeboom

ende en hebbe geē gebondē. Ho wtet? hē af/ wac tot
belaet hy oock onnuttelick de Aerde?

8 Hy antwoorde/ ende seide tot hem: Heere laet hem
oock

Christus
beinaent
tot beke
ringhe.

doek noch dit Jaer: tot dat ick onne hem grabe/ ende
smest legge: En indien hy vrucht draecht [laet hē:]
ende indien niet/so suldy hem namaels afhontwen:
Ende hy leerde op de Sabbathdagen in een + Ver-
gaderinghe. En siet dā was een Vrouwe/dewelcke
hadde eenē Geest der crancheit gehad acht hiē Jaer
ende sy was te samen gecrompen/ ende en conde haer
geensins oprechten. En Jesus haer siende/riepse tot
hem en seyde:Vrouwe ghy zyt verlost vā utwe cranc-
heyt. En leyde de handen op haer: en sy wert terstōt
gherecht/ende loofde God.

Ende de Overste der Synagoge ontweerde ick ne-
mende dat Jesus op den Sabbath gesont gemaect
hadde/ā woorde en seyde tot de schare: Daer zyn ses
dagē in welke mē behoort te werckē/ so coet dā in die
[dagen] om geheel te wordē/en niet op de Sabbath.

So antwoorde hē de heere/en seyde:En gebeynde/
ontbint niet een yegelic van u op den Sabbath; ynen
Oste oft Ezel vāder cribbē/ en leydet hē dā hy drincke.
En dese dochter Abzāhe/die de Satan siet/achthien
Jaer gebondē hadde/moestese niet los gemaect wor-
den van desen haren bande op den Sabbathdach?

Als hy dit seyde/ werden sy alle beschæmt die hem
teghen stonden. Ende alle het volc verbljde hen over
de eerlicke dinghen die van hem gheschieden.

Ende hy seyde:Wien is het Conincryck Gods ge-
lyck/ende wien sal ick dat ghelijcken?

Het is gelijc een Moestaertzaet/ dat een mensche nā/
ende wierpet in zynen hof/ende het wies op/ende wert
een groot boom/ende de vogelen des Hemels nesteldē
in zyne tackē. Andermael seyde hy:Wien sal ick het
Conincrycke Gods ghelijcken?

Het is gelijc een Suerdeech/welc een vrouwe nam en
deete hem in dā maten Meels/tot dat het al suer ge-
worden was. f En hy ginck door Steden en Dree-
ken/leerende ende gaende na Jerusalem.

Ende een seyde tot hem:Heere zyn der oock wepnich
die salich worden? Ende hy seyde tot hem:

g Hebeyt om door de enge poozte in te gaen:want ic
segge u lieden dat vele sullen soecken in te gaen/en
sullen niet comen.

Want

+ Syna-
goge da-
gen.

a Dat is
was van
de Dyp-
vel cranc
gemaect

exo. 20.9

Op den
Sabbat
machmē
doen.

Ero 23.5

Luc. 14.5

exo. 23.5.

Luc. 14.5.

mat 3.31

mar 4.30

sinat 9.35

mar. 6.6.

Ofter

belesakch

worden.

g est 7.7

mat 5.33

mat. 5. 21

Onghe-
rechtich-
doen.

mat. 7. 33

Psa. 6. 9

esi. 13. 4. 4

esa. 41. 25

mat. 8. 11

mat. 9. 50

mat. 5. 31

m. G. vol-
bringt ge-
sinnmak-
ghe.n of sal ic
geepn-
dicht wor-
den.

om. 25. 57

p. 4. es. di. 30

of Vogel.

ps. 69. 26

Esa. 1. 7

Ier. 7. 33

Act. 1. 20

a. Te wer-
om hē ti
begrypē

25 Want na dat de hupsheere sal opgestaen zyn/ en de
deure gesloten hebbe/ en ghylieden sult beginnē hup-
tē te staen/ en aende deure te cloppē/ seggēde: * Heere/
heere/ doet ons open: En hy antwoorndenbe sal tot u
seggen: Ick en kenne u lieden niet van waer ghy zyt.

26 Als dan sult ghy beginnen te seggen: wy hebben in
uwe tegenwoordich eyt gegetē ende gedroncken/ ende

27 ghy heet in onse straten geleert. ^b En hy sal seggen:
Ic segge u lieden/ ic en kenne u niet van waer ghy lie-
den zyt: i wyet alle van my die ongerechtigheyt weret.

28 Daer sal wesen weeninge en knerssinghe der tanden/
wanneer ghylieden sult sien Abraham/ ende Isaac/ ende
Jacob/ en alle de Propheeten in het Conincrycke Gods/

29 en u bukten wtgevoeren. ^k Doet sullender comē van
Oosten ende Westen/ ende Noorden/ en Zuiden/ ende
sullen aensitten in het Conincrycke Gods.

30 I Ende siet sy zyn de laetste die de eerste sullen wesen
ende sy zyn de eerste/ die de laetste sullen wesen.

31 Te dien selve dage quamen sommige Pharizeen tot
hem ende seiden hem: Gaet wt/ en maect u van hier/
want Herodes wil u dooden.

32 En hy seide tot hen: Gaet/ en segt dien Vosse: Siet/
ic worpe wybvelen wt/ endem make gesont heden ende
morgen/ ende ten derden dage ⁿ neme ick een eynde.

33 Nochtans moet ick heden/ ende morgen ende ober-
morgen wandelen/ want het en geschiet niet/ dat een
Propheet ghedoor worde bukten Jerusalem.

34 ^o O Jerusalem/ Jerusalem/ ghy die doodet de Pro-
pheten en steeniget de gene die tot u gesondē zyn: ^p Hoe
menichmael hebbe ic uwe kinderen willen vergaderē/
gehyt een ^q hinne haer geboetsel onder de bleugelē: en

35 ghylieden en hebt niet gewilt. ^r Siet/ uwe hups wort
u lieden woest gelatē. En ic segge u lieden/ ghy en sult
my niet siē tot [dat dē tijt] sal comen/ dat ghyliedē sult
seggen: Gepresen sy die daer comt inden naē des Heerē.

Dat xliij. Capittel.

1. Christus geneest den water suchtigen/ 7. en vermaent tot oomoedicheyt
12. de arme te gastē te noode/ 16. en hē met cruist te volgē als hy ons noot

Ende het geschiede dat hy quam in het hups eens
oversten der Pharizeen op den Sabbath om broot
te eten/ ende sy a wachteten op hem.

Ende

2 Ende liet daer was een watersuchich mēsche voor
hē. En Iesus antwoorde ende seide tot de Schryf-
te eerde ende Pharizee seggende: Is het geoorloft op
den Sabbath gesut te maken? Sy sw. gen. En hy
nam hem ende hy maecte hē gesont ende liet hē gae.

5 Ende hen antwoorde de seide: wie isser onder u lie-
den: so zynen offe of Ezel inden dur vallet / die hem
niet verston wtrecken en sal op den Sabbath daely?

6 En sy en condē hē daer op geē antwoort wedergebē.

7 Hy seide ooc een gelijkenisse tot de ghenoohe aen-
merckende hoe sy de booz aenlitinge vercozen: ende hy

8 seide tot hē. Wāneer gy van pemande ter Buploste
genoot zyt / so en set u n: inde eerste plaetse: op dz daer
niet misschien een eerlicker dan ghy van hē genoot sy:

9 Ende hy come die u ende die genoot heeft: en u seg-
ge: Geeft desen plaetse: en ghy dan me: schaemte be-
gint de laetste plaetse te houden:

10 Maer wāneer hy genoot wordet set u in de laetste
plaetse op dat wāneer hy cōt die u genoot heeft u seg-

ge: blyent gaet hooger op. Als dā sal u eere wese: booz
de gene die met u ter Tafel aēlirre: Want so wie hē
selven verheft / die sal vernedert wordē. En wie hem
selven vernedert / die sal verheben worden.

En hy seide ooc tot dē genē die hem genoot hadde:

11 Wāneer gy en Middachmael ofte Avōt mael make-
so en noot n: uwe byēde / noch uwe byōdē / noch uwe
magen noch uwe rijke gebuerē: op dat sy u niet te ee-
niger tijt weder en noodē: en u vergeldinge geschiede.

Maer wāneer gy eē maeltijt maket / so noot de ar-
me geb: eckelicke / creupele / ende blinde:

Ende ghy sult i geluckich wesen / om da: sy u niet en
hebben te vergelden want het sal u vergolden worden
inde opstandinge der Rechtveerdigen.

Als dit ghehoort hadde een die mede der Tafel sadt /
seide hy tot hem: Geluckich [is hy] die byoot etē sal
in het Conincijcke Gods.

En hy seide tot hem: een mensche maecte eē groot
Abontmael / ende noodt e bele. En sant zynen Dienst-
knecht ter uren des Abontmaels / om den genooden te
segghen: Come / want het is nu al berept.

En sy begonste hē alle met den anderē te ontschul-
digen

De wa-
tersuchti-
ge woxt
gheuesen
exo. 23. 5 /
deu. 22. 4

Woz. 6.

Job 22. 29

mar 23. 11

Luc. 8. 14

1. Pet 5. 5

er. 5. 1. 11

Woz. 3 / 6

Of. salich

Of. salich

Es. 25. 6

apo 19. 9

1. Cr. te

weygerē

of te seg-

gen.

digen. De eerste seide hem. Ic hebbe eenen Acker gecocot/ende het is my noodich dat ic wtgaec/ende hem bescerick bidde u doet mijne onschult.

19 De ander seide. Ic hebbe vyf paer Ossen gecocht en ic gaese beproeben. Ic bidde u doet mijne onschult.

20 Ende de ander seide. Ic hebbe een wyf getrouwt/ en daeromme en can ic niet comen. En de Dienstknecht

21 daeromme en can ic niet comen. En de Dienstknecht weder ghecomen zijnde/ bootschapt die zijnen Heere.

Doe wert de hups heere roozwich/ende seide tot zijnen Dienstknecht. Gaet haefelic wt inde straten en wijcken der stadt/ en brenge de arme en gebrekelicke/ en

22 creupelen en blinde hier in. En de dienstknecht seide. Heere/ het is geseit/ gelijc gh' bevolen hebt/ en daer

23 is noch plaats. Doe sende de Heere tot den Dienstknecht. Gaet wt inde wegen/ en rupnen/ en dwingtsen in te comen op dat mijn hups vol worde.

24 Want ic segge u lieden/ dat niemant van die mannen die ghenoot waren/ mijn Avontmael smaken en sal.

25 Ende daer gingen vele scharen met hem/ en hy ommegekeert zijnde/ sende tot hen. Als oemant tot my

26 comt/ ende niet en haet zijnen Vader en Moeder/ ende Wyf/ en kinderen/ ende Broeders/ ende Sisters/ en oec zijn eygen lebē die en can mijn Discipel niet wesen.

27 Ende so wie zijn Cruys niet en draecht/ ende volcht my na/ die en can mijn Discipel niet wesen.

28 Want wie isser han u lieden/ die eenen Tooren timmeren wt/ die niet te bozen en sit/ en overslaet de costen of hy heeft/ dat noodich is tot der volmakinge/

29 Op dat/ so hy het fondament leyt/ en niet en cā volenndigen alle de gene die het sien/ hem niet en beginnen te bespotten. Seggende Dese mensche heeft begon

30 nen te timmeren/ en heeft het niet conne volenndigen.

31 Of wat Coninc isser/ die gaet om te strijden tegen eenen anderen Coninc/ ende niet eerst wederluttende hem beraet/ of hy machlich is/ met thīs Dipsent te gemoet te comen/ tegen den ghenen/ die met twintich dypsent teghen hem comt.

32 Anders soo sent hy zijne Bode wt/ bewijle hy noch herre is/ ende begeert dat tot den brede dient.

33 Also oec een negelic van u lieden/ die niet en versact al wat hy heeft/ die en can mijn Discipel niet wesen.

Iher

De Vey
denen co-
men ghe-
droughen
tot den ge-
loode
Christi.
Mat. 23.
Mat. 23.

Mat. 10. 38
Mat. 5. 14
Luc. 9. 13/

in het Dout is goet/maer in die het Dout smakele-
geworden is/ waer mede salment sinakelic maken?

Het en is noch tot der Merden/noch tot den meste be-
quaem men werpet wech: Wie oogen heeft om te ho-
ren die hooze.

Daer by Capittel.

Booz de gelijkenis des verlozen Schaeps / 3. ende des Penninx / 12.
ende des verlozen Soons/nooet & hantus tot beferinge.

Ende a tot hem quam alle Tollenaers ende Son-
daers op dat sy hem hoorden. Ende de priesters
en Schijfgeleerde murmureerden seggende: dese
ontfangt de Sondaers ende eet met hen.

Ende hy sprac tot hen dese ghelijkenisse seggende:
b Wat mensche isser oder u lieden/die hondert scha-
pen heeft ende een van dien verliest/laet hy niet de ne-
gen ende negentich inde Woestijne en gaet na dat ver-
lozen tot dat ghy vint? Ende als hyt gebonde heeft
verblifdende hem leyt hyt op zijne schouderen.

Ende te hups comende/roept hy te samen zijne vrie-
den en gebueren seggende tot hen: Verblift u niet in
want ic hebbe mijn Schaep gebode dat verlore was.

Je segge u lieden dat daer also sal blijfchap wesen in
den hemel ober eenen [Sondaer] die he bekeert meer
dan ober negen ende negentich Rechtbeerdige / die
geen bekeeringe en behoeven. Of wat vrouwe isser
gebbende rhien Penninxen/in dien sy enen Penninx
verliest onsteect sy niet een keerse/en keert dat hups
ende soect neerstelic tot dat sy hem vint.

Ende als sy hem gebonden heeft/roept sy te samen
hare vriendinnen ende gebuerinne seggende: Verblift
u niet in want ic hebbe den Penninx gebonden dien
ich verlozen hadde.

Also segge ic u lieden/sal daer blijfchap wesen booz de
Engelen Gods/ober eenen Sondaer die hem bekeert.

Ende hy seyde: een mensche hadde twee Sonen.

Ende de joneste van hen seyde tot zynen vader: Va-
der geest my het deel des goets dat my toekomt En
hy denide hen het goet. En niet veel dage daer na
alst de iocste Sone al vsamelt hadde/reyfde hy wech
in verre landen/ende daer heeft hy zyn goet booz ge-
bracht/met eenen overdadigen leven.

En als hyt al berceert hadde/so is daer geworden

Mat. 9. 19
Mat. 8. 50

Mat. 9. 10
Mat. 2. 23
Luc. 5. 29.

Mat. 18. 22

1 Pet. 8. 10

blijfchap
ober den
bekeerde
ouder.
Luc. 5. 32.

Van den
verlozen
Sone.

des ster-
kehonger

Castij-
dinghe
geeft ver-
stant.
en ver-
ga hier.

de barm-
hertichz
Gods
over de
bekeerde
sondaers
is ont-
fijelic.

g Sto-
laen was
een lauch-
cietlic
cleet tot
der hee-
den.

Der Je-
de figure
re.

lgr ic di-
ne u so
veel Jare

15 een groote diere tijt indie lande/ende hy begonst ge-
heek te lijden. Ende is gegaen/ ende heeft hem ge-
boecht hy eenē burger desselvē lāts: en die heeft hem
gesonden in zijnen Acker om de Swijnen te weyden.
16 Ende hy begeerde zijne huyse te vullen met den dra-
dat de Swijnen aten ende niemant en gast hem.
17 Ende tot hemseiben ghecomen zijnde/sepde hy: Ho-
beel huerlingen mijns Vaders oberbloepen van hoo-
den/ende: ick vergaen van hongher.
18 Icsal opstaen en tot mijnen Vader gaen ende hem
seggē: Vader ic hebbe gesōdicht tegē de hemel en bo-
19 u. Ende en ben niet meer weerdich u Sone genaemt
te worden/maect my als eenē van uwe huerlingen.
20 Ende hy stont op/ende ginc na zijnen Vader. End
als hy noch verre van daer was/sach hem zijn Vader
en wert beroert met barmherticheyt / en [tot hē] loo-
pende/biel hem aen den hals/ende cufte hem.
21 En de Sone sepde tot hem: Vader ic hebbe gheson-
dicht tegen de hemel/en booz u/en ben niet meer we-
dich u Sone gheenaemt te worden.
22 En de Vader sepde tot zijnen diēstknechten: Bzeng
hier dat beste cleet/en doet het hem aen en geefte hy
enen Rinc aen zijne hant/en schoenen aen zijne voeten.
23 Ende bzengt hier dat gemestekalf/ende slachtere
24 laet ons eten en vrolic zijn. Wāt dese mijn sone wa-
doot ende is weder lebendich gewordē hy was verlo-
re/en hy is gevonden. En sy begonsten vrolic te zijn.
25 Ende zijn outste sone/was inden Acker/ende als hy
quam/ende den huyse genaecte/hoorde hy het gesan-
26 ende het gedans. Ende riep eenen vanden knechten
27 en bzaechde hē wat dē ware. Dewelcke sepde tot hē
D Bzord is gecomē/en u Dāb heeft dat gemeste kalf
28 geslacht/om dē hy hē gesōt weder ontfāgē heeft. En
hy wert toornich/en en wilde niet ingāē Doe ginc hy
29 Dāb wt/en bat hē. En hy antwoorde en sepde tot zyn-
nē Vader Sier ic hebbe u so veel Jare gediēnt/en ic
hebbe noyt u gebot obergetreden: en ghy en hebt mi
noyt eenē Boc gegebē dat ic niet mijne vrienden vro-
30 ware. Maer als dese u Sone gecomē is/die + u ghe-
met hoeren doorgebracht heeft/so hebt ghy hem da-
ghemeste kalf ghedacht/

31 Ende

Ende hy septe tot hem: kint/ghy zyt altyt niet in
ende al wat mijne is/is uwe.

Men behoorde vrolic ende blijde te :ijn om dat dese
u Broeder doot was ende is weder lebendich gewo:
den:hy was verlozen/ ende is gebonden.

Dat xvj. Capittel.

Christus vermaekt tot booschicheyt/14. straft de giericheyt der Ph
izeen/18. bevesticht der H. jonwelle/29. ende vermaekt tot mildicheyt.

Ende hy septe tot zijne Discipulen: Daer was een
he man/ dewelcke hadde eenen Rentmeester/ en
dese wert hy he beschuldigt/ dz hy zijne goede doo:
bracht. En hy riep hem/ en septe tot hem: Wat hoo:
te ic dit van u? Gheeft rekenschap van uwe regieringe:
want gy en sult [boosraen] niet meer mogen regieren.

Ende de Rentmeester septe in hieselben: Wat sal ic
doen? Want mijn heere dese regieringe van my neet?
Ic en can niet graben/ ende ic schame my te bedelen.

Ic weet wat ic doe sal/ op dat/ wanneer ic hande re:
gieringe sal afgeset wesen/ sy my in hare hup/ e ontfā:
gen. Ende hy riep tot hem eenen pegelicken van de
schuldenaers zijns heeren/ en septe tot den eerste: Hoe
bele zijt ghy mijnen heere schuldich?

Hy septe hondert totmen Olie. Ende hy septe hem
teemt daer u geschijfte/ sit haestelic neder/ ende schrijft
vijftich. Daer na septe hy tot eenen anderen/ Ende
ghy hoe vele zijt gy schuldich? Hy septe hondert mud:
de Tarwe. Ende hy septe tot hem: Neemt daer u ge:
schijfte/ ende schijft tachtentich.

En de heere prees den onrechtbeerdigen Rentmee:
ster/ dat hy booschicelic gedaē hadde. Wāt de kinde:
ren deses. Werelts zijn booslichtiger/ dan de kindere
des Lichts in hare geslachte. Ic segge u lieden ooc:
Maect u vrienden handē onrechtbeerdigē Rijkdom:
op dat wanneer u lieden ontzeken sal/ sy u mogē ont:
fangen inde eeuwige woonsteden.

Wie in het cleynste ghetrouwe is/ die is oock in het
groore getrouwe: ende wie in het cleynste onrechtbeer:
dich is/ die is ooc in het groore onrechtbeerdich.

Daerom indien ghy lieden inden onrechtweerdighe n
Rijkdom niet getrouwe gheweest en zijt/ wie sal u lie:
den het warachtighe [goet] geven?

Van den
onrecht:
beerdigē
Rentmee:
ster/ die
hy zijnen
heere
schuldich
was.

19. Watē

* 8. Cui:
wen
W. i. endē
maken
van den
Rijkdom
ent. 9. 16
en/ 10. 21
dg. man
men der
om ghe:
rechtichz
egr.
D. am:
mon.

- 12 Ende indien ghy in het byeende niet getrouwe ghy
waest en zijt/wie sal u lieden het uwe geben?
- Mat. 6. 24 13 s. Gheen hups knicht can twee Heeren dienē / want o
hy sal den eenen haten/ende den anderē lief hebbe: O
hy sal den eenen aenhangen/ende den anderen verac
ten. Ghy en cont Gode en den v. Ryedom niet dienen.
- Se. Mam
mon.
- 14 Alle dit hoor den ooc de Pharizee die gelt gierich wa
15 ren: ende so beschimpde hem. Ende hy seide: tot hem
Ghy lieden zijt die selven rechtveerdicht voor de mi
schen: Maer God hēt uwe herre. ^u Wat wat hoog
16 is onder den mensche dat is een grouwel voor God
16 Welwet ende de Propheten [zijn] tot Joannem: end
van dier tijt aen wert dat Conincrycke Gods geen an
gelicteet/ende een negelic doet daer gewelt op.
- 17 ^m Ende het is lichter dat hemel ende Aerde verga
dan dat een tittelken vander wet valle.
- 18 ^u Soo wie [zijn] wy berlaet ende een ander trouw di
doet Overspel: ende so wie de berlatene van den man
19 trouw die doet Overspel. ^o Daer was een Rye man
die becleet wert met purpure en ijde/en leefde dagelic
20 obzolic en rierlic. En daer was een Bedelaer genaem
Lazarus/de welcke lach voor zijn poorte/vol sweeren
21 Ende begeerde bande Crupinkens/die van des Rye
ken Tafel vielen versadicht te worden: doch quame
de honden/ende leeten zijn sweeren.
- 22 Ende het geschiede dat dese Bedelaer sterf/en wer
gedragen bande Engelen in Abrahams schoot.
- 23 Ende de Ryeke mā sterf ooc en wert begraben: E
als hy in d' helle zijn oogē op sloech/daer hy in der pijn
4 Cr. ster. was/ sach hy Abraham van verre/ende Lazarum
24 zijne schoot. En hy riep/en seide: Vader Abraham
of fermt u mijnder en siet Lazarum/dat hy het water
zijns byngers mit water doppe/ende bercoele mijn te
ge: want ic gepijnicht worde in dese blanne.
- 25 Ende Abraham seide: Kint/gedenet dat ghy u gon
ontfangē hebt in uwen lebe/en Lazarus desgelijcx hy
quade. Ende nu wort hy getroost/ende hy gepijn ge
26 Ende hopen al dese is tusschen ons ende u een groot
clot: e bevesticht so di: de gene die vā hier tot u ascom
willen niet en comen/ noch oock die van darr tot on
willen overcomen.

Ende

7 Ende hy seide: So bidde ic u dan Vader / dat ghy hem sendet tot mijns Vaders huys.

8 Want ic hebbe vijf broeders dat hy hē betuyge dat sy ooc niet comen in dese plaetse der pijnen.

9 Abraham seide hem: Sy hebben Mosem ende de Propheten laetse die hooren. Maer hy seide: Neen Vader Abraham maer indien daer een bandē dooden tot hen ghinc/so souden sy hen bekeeren.

Ende hy seide tot hem: Indien sy Mosem ende de Propheten niet en hooren/so en souden sy ooc niet gelooven al waert dat daer een bandē doode opstonde.

Wat eij. Capittel.

Dan e: gennisse te schouwen/ 3. synen naeste te hergebe/ 6. de recht der geloofs/ 10. de nutticheit des menschen/ 12. verpninghe der ryen/ 13. waetschen/ 20. bandē toecomste des conincen Gods door Christum.

Ende hy seide tot de Discipulen: het is onmogelic dat daer geen ergernissen en comē: rocht als wee dē geuen/ doo: welken sy comen.

Het waert hem beter dat eenen swaeren & meulen steen aen synē hals gehangen worde/ ende inde Lee geworpen worde/ dā dat hy enen ban desen cleynē ergerde.

Hoet u selven: Indien u broeder tegen u sondicht/ so strafte hem en indie hy hem bekeert so vergebet hem.

Ende indien hy seuenmael des daechs tegen u sondicht/ ende seuenmael des daechs hem tot u bekeert/ en seyt: het is my leet/ so sult ghy het hem vergeben.

Ende de Apostelen senden tot den Heere: Vermeerder: 63 het geloofe. **E**n die Heere seide: Dat ghyliede gelooft [so groot] als eē Mostaertzae: ghyliede sout tot desen boom seggen: wort ontwortelt/ en wort inde Lee geplant: en hy soude u gehoorsaem wesen.

Wie isser onder u lieden/ die eenen diēstknecht heeft vloegede/ of de beesten hoedende/ die hem/ (wāneer hy weder comt wt den Acker) terstont seyt: Gaet door/ en sit aēde Tafel: Maer seyt hy hē niet [eerst:] Verent: het Avontmael/ ende schort u op/ ende dient mi/ toe dat ic gege: en ende gedroncken hebbe/ en daer na sult ghy eten ende drincken?

Danc: hy ooc den selven Dienstknecht dat hy gebaet heeft: dat hem bevolen was: Ick meyne: Neen.

Alsoo ghylieden oock/ als ghy sult ghedaen hebben I wat n lieden bevolen is/ soo seght: wy sijn conincen

Esa. 34. 16
Joan. 3. 39

of: Vē niet
laeten geseg
gen.

Mat. 18. 6

b Gr. Ezol
meulensteē

mat. 18. 3
Psa. 17. 10
Jaco. 3. 9

mat. 17. 27
e Gr. Sica
mino ende
hyt is een
seker boom
in Syria.

Op syn
alle on
ninen
Dienst
knechten

Dienstknechten wy hebben gedaen dat wy schuldich waren te doen.

De thien
De lae-
sche wo-
dek ghe-
cepnicht
11 Ende het gheschiede als hy na Jerusalem reysde/ dat hy midden door Samariam ende Galileam toech.
12 Ende als hy in een Dlec quam/ zyn he n thien yde-
laersche mannen te gemoet gecomen/ dewelcke stond
13 van verre. Ende sy verhieben haer stemme seggende
Jesu Meester/ ontfermt u onser.

14 Ende als hyse sach seyde hy tot hen: Gaet/ ende ver-
thoont u den Dylestere. Ende het gheschiede/ doe sy he-
nen gingen/ werden sy gherepnicht.

15 En zē onder hen/ siende dat hy gesont gewordē was
Heerde wederom/ pynsende God met luyder stemmen.

16 En viel op zyn aensicht booz/ zijne voeten/ hem danc-
kende. Ende dese was een Samaritaan.

17 En Jesus antwoorde en seyde: En zijnder niet [thylē]
gherepnicht? Ende waer: zyn de Neghen?

18 b Zyn daer geene gebonden wederkerende om Gode
eere te geven/ dan dese Vremdelinck.

19 Ende hy seyde tot hem: staet op / ende gaet heuten/
20 geloof heeft u gheholpen. En als hy vande Pharise-
zeen gheyaecht wert/ wanneer het Conincijcke Gods
comen soude / antwoorde hy hen / ende seyde: Het Co-
nincijcke Gods en comt niet met wterlicken gebare.

21 Noch men en sal niet seggē: b Siet hier oft liet daer
want het Conincijcke Gods is binnen in u.

22 Ende hy seyde tot zijne Discipulen: de daghen sullen
comen/ dat ghy sult begeeren eenen vande dagen des
Soons des menschen te sien/ en gy en sulten niet sien.

23 Ende sy sullen u liede seggen: Siet hier oft liet daer
gaeter niet henen/ noch volchtse niet.

24 Want gelijc de bliem vanden eenen eynde des he-
mels bliemt en schijnt tot den anderen eynde des he-
mels / also sal oor de Sone des menschen wesen in zij-
nen daghe/ Maer hy moet eerst vele lijden/ en ver-
worpen worden van desen geslachte.

25 En gelijc het gheschiede inde daghen Noe: also
sult oec wesen in die dagen des Soons des menschen.

26 Sp a en/ sy droncken sy trouwen / en gaben te hou-
welicke tot op dien dach dat Noe inde Arche ginchte
de waterbloet quam ende verderfse alle.

27 En als hy seide tot den Discipulen: Siet hier oft liet daer
gaeter niet henen/ noch volchtse niet.

28 Want gelijc de bliem vanden eenen eynde des he-
mels bliemt en schijnt tot den anderen eynde des he-
mels / also sal oor de Sone des menschen wesen in zij-
nen daghe/ Maer hy moet eerst vele lijden/ en ver-
worpen worden van desen geslachte.

29 En gelijc het gheschiede inde daghen Noe: also
sult oec wesen in die dagen des Soons des menschen.

30 Sp a en/ sy droncken sy trouwen / en gaben te hou-
welicke tot op dien dach dat Noe inde Arche ginchte
de waterbloet quam ende verderfse alle.

31 En als hy seide tot den Discipulen: Siet hier oft liet daer
gaeter niet henen/ noch volchtse niet.

8 Desgelijc oec als het geschiede inde daghen Lots:
 Sy aten sy droncken sy cochten sy vercochten sy plā-
 teden sy timmerden.

9 En te dage als Lot wtginc wt Sodoma foregēder
 voer ende sulpher banden hemel ende verderffe alle.

10 Also salt indien daghe wesen wanneer de Sone des
 menschen m ghesopenbaert sal worden.

11 Indien selven dage wie op het daek zijn sal en zijn
 huysraet in huss die en come niet neder om d; te ha-
 len. En wie inden Acker zijn sal die en keere desgelijc
 niet na het gene dat achter gelaten is.

12 Gedenckt des wijsen Lots.

13 So wie zijn ziele soect te behoude die false berliese:
 ende wese berliese die false levendich maken.

14 Ic segge u lieden In die selve nacht sullen twee op
 een bedde wesen de een sal aengenome ende de ander
 sal achter gelaten worden.

15 Twee sullen tsamen malen die een sal aengenomen
 worden ende de ander sal achter gelaten worden.

16 Ende sy antwoorden ende se vde hem: waer heere?

17 Hy seyde tot hen: waer het lichaem is / daer sullen
 de Aenden vergaderen.

Wat xviij. Capittel.

Door het erpēl der weduwe / 10. en des tollenaers leert hy de manier
 van bidden. 15. daerna vande alreheyt der kinderen / 18. vande midde
 ende swaerheyt der salicheyt / 29. vande loon der zjner / 31. en vā zjū
 2 rupre / 35. daerna maect hy eenen Blinde siende.

Hy seyde oec tot hē eē gelijckenisse daer vā da
 mē alhtes biddē moet en niet vermoeyt worde.

En sprac: Daer was eē Richter in eener stat die
 God niet en vreesde noch den mensche en ontsach.

3 En daer was een weduwe in die selve stat die wel-
 ke quam tot hem seggende: Doet my recht vā mijne

4 wederpartie. Ende hy en wilde lange tijt niet. Daer
 na seyde hy in hemselfe: hoewel ic Godt niet en vrees

5 noch den mensche en ontsle:

6 Nochtans om dat dese weduwe my moepelic is sal
 ic haer recht doen op dat sy niet ten laetste en come en

7 6ma schacinte aendoe. En de Heere seyde: Hoort wa
 7 de onrechtverdigē Richter seyt. Sal God dan niet

8 wrekē zijne wtberoene die dach en nacht tot hē roe-
 pen hoewel hy lancmoedich is over hen?

igen 19.24

Den 29.37

Esa. 13.19

Ezei. 6.40

Ezei. 11.8

Amos 4.11

m. B. geopen

baert wert

u geballē

en beduyt

alle dingen

omwē be-

sticht.

pmt 10.29

Luc 19.25

Luc 9.24

qm 14.49

Job 39.38

Mat. 4.14

Mat. 23.15

Dat mē

lijkt bis

12 m. ret.

syg 18.20

Am 12.11

Eph. 6.18

Col. 4.21

1. Th. 5.17

1. Cor. 13.12

1. Cor. 13.12

1. Cor. 13.12

1. Cor. 13.12

1. Cor. 13.12

1. Cor. 13.12

1. Cor. 13.12

1. Cor. 13.12

1. Cor. 13.12

1. Cor. 13.12

1. Cor. 13.12

hes Pha
rizeus ge
hebebt.
eb. 11. 16. 23
Job. 9. 20.
h. 6. 1. inden
Sabbath.
des Tol
lehaers
ghebebt.

Joh. 12. 19
Mat. 23. 11
Jara. 5. 6
Mat. 19. 13
mar. 10. 13

Mat. 18. 3

mar. 19. 16
Joh. 1. 10
1. Cor. 13. 14
Den 5. 18
1. Tim. 3. 3
Eph. 6. 2
1. g. bewaeri

Mat. 61. 9

8 Ic segge u dat hy hē haestelc wazake doe sal. Doe als de Sone des menschen comen sal sal hy ooc ghe loohe binden op der Aerden?

9 En hy septe ooc tot som migen die op henselben trouwen dat sy rechtveerdich warē ende versmadē dē andere dese gelijkenisse. Twee mensche gingen op den Tempel om te bidden: de een was een Pharizeus ende de ander een Tollenaar.

11 De Pharizeus staende heeft dic gebeden by hemselfen: O God/ ic dancke u dat ic niet en ben als de ander menschen/ Roovers Onrechtveerdige/ Overspeel

12 ders oft ooc als dese Tollenaar. Ic vastē tweemael indē weke: Ic gebe thide bā al het gene dē ic besitte

13 Ende de Tollenaar stont van verre en wilde ooc niet de ooge na den hemel opslaen: maer sloech op syn borst en septe: O God/ weest my Sondaer genadich

14 Ic segge u lieden dese gincck gerechtveerdicht in syn huys/ meer dan de ander: Wāt so wie hemselfen verheft/ die sal vernedert wordē: en wie hemselfen vernedert/ die sal verheben worden. (Ende sy brachten ooc jonke kinderkes tot hem: dat hyse rake soude: en alle de Discipulen dat saghen/ straften syse.

16 Maer Jesus riep de kinderkes tot hem/ en septe: Laet de kinderkes tot my comē en verhindeyse niet want al sulcken is het Conincrycke Gods.

17 Doo/ waer segge ick u lieden: So wle het Conincrycke Gods niet en ontfangt als een kindeken/ die en sal daer niet in comen.

18 Ende een Overste brachde hem/ seggende: Goede meester wat sal ic doen: dat ic het ewige lebē besitte?

19 Jesus septe tot hem: Wāt heet ghy my goet? Daer en is niemant goet dan een [namelick] God.

20 Gy weet de gebode: Gy en sult geen Overspel doen: Gy en sult niet dootslaen: Gy en sult nē stelen: Gy en sult geē valsche getuygenisse gebedē: Gy sult u Vād en uwe

21 Moeder eeren. Ende hy septe: Alle dese hebbe ic van myne jonckheyt aen gehouden.

22 Als Jesus dat hoorde/ septe hy tot hem/ eē gebreec u noch/ vercoopt al wat ghy hebt/ en gebet den armē en ghy sult eenen schadt inden hemel hebben. Ende comt volcht my nae.

3 Als hy dat hoorde/ wert hy seer doerlich/ want hy
4 was seer rijcke: Ende Iesus siende hem dz hy doer-
lich geworden was/ seide: hoe swaerlic sullen die goet
hebben/ in het Coninckrijcke Gods ingaen.

5 Want het is lichter dat een diabel gae door eē nael-
den ooge dan dat eē rijcke in t Coninckrijcke Gods inga.

6 En die dat hoorde/ seide: wie can dan salich wordē.

7 Ende hy seide: Wat hy de mensche onmogelic is:
8 dat is hy God mogelic. Ende Petrus seide: Siet
wy hebben al verlaten/ ende zijn u nagevolcht.

9 Ende hy seide tot hen: Doorwaer segge ic u lieden:
Daer is niemant die verlatē heeft huys/ of ouders/ of
broeders/ of wyf/ oft kinderen om het Coninckrijcke
10 Gods/ Die niet en ontfangt heel meer in deser tijt/ en
in de toecomende werelt het eeuwige leven.

11 Ende hy nam de twaelve/ ende seide tot hen: Siet
wy gaen op na Ierusalem/ Ende al dat geschiedē is
door de Propheten sal [aen] den Sone des menschen
volbrachte worden.

12 Want hy sal den Heydenen overghelevert worden/
ende hy sal bespot worden/ ende hy sal sehandellic ge-
handelt worden/ ende hy sal bespogen worden.

13 En als sy hem gegeefft sullen hebben/ sullen sy hem
dooden. Ende ten derden dage sal hy weder opstaen.

14 Ende sy en verston den niet van die dingē/ maer dit
woort was door hen verborgē/ ende bekendē niet wat
15 daer gesept was. Ende het geschiede als hy by Je-
richo quam/ daer sat een blinde by dē wech bedelēde.

16 Ende als hy de scharen hoorde door hy gaen/ brach
17 de hy wat dat ware? Ende sy seiden tot hem/ dat Je-
sus van Nazareth daer door hy ginc. Doe riep hy/ en
seide: Jesu Dabids Sone ontfermt u mijner.

18 En die door hy gingē/ strafte hem dat hy swijgē sou-
de. En hy riep veel te meer: Sone Dabids/ ontfermt u
omijnder. En Iesus staede/ beval hem tot hem te brē-
gen. Ende als hy by gecomen was/ brachde hy hem/

19 Ende seide: Wat wilt ghy dat ick u doe? Hy seide:
20 Heere dat ic sien mach. Ende Iesus seide tot hem:
Wilt siende/ u geloofe heeft u geholpen.

21 Ende terstont wert hy siende/ ende volchde hem/ en
prees God/ en alle het volc dat siende/ gabe Gode lof.

I b

Dat

nmatt. 23
matt. 23
ouf. Mat. 23

p. Job 42. 2
Sap. 11. 22
matt. 4. 23
matt. 10. 28

Deu. 33. 9.

Job 42. 12

mat. 16. 22
Mat. 8. 31
Lut. 4. 12/
Psa. 22. 7

Mat. 27. 2.
Luce. 23. 1/
Mat. 28. 29.

mat. 20. 25
matt. 10. 46

1. Zachheus geroepen/12. gelijkenisse van de Talenten/29. Jesus rijst
 Te usalem in/41. ende bucht secht meenende hare verwoesting/43. d.
 de Tempel/47. ende zijn door loer: gesichte.

Christus
 gaet tot
 Zachheus
 den Tol-
 leuwer
 ter ber-
 ghe.

1 Ende hy ingegaen zijnde ginc na Jericho.

2 Ende liet een man genaemt Zachheus die om-
 verste der Tollenaarē was/ en die selve was rijck.

3 En hy sochte Jesus te sien/ wie hy ware/ en en con-
 nter om der scharen wille/ want hy was cort van pe-

4 soone. Ende hoorlopende/ is hy gecommen op een
 wilden Dijkboom om hem te sien/ wār hy moeste

5 daer doorgaen. En als Jesus tot die plaetse quam
 en opsach/ so sach hy hē/ en seyde tot hē: Zachheus/ daer

6 haestelic af/ want ic moet heden in uwen huise blyb-
 6 Ende hy daelde haestelic af/ ende ontfinck hem in

7 blyschap.
 7 Ende alle die die sagen muremur eerden/ seggēde: Hē
 is tot eenen sondigen man ingegaen ter herberge.

8 En Zachheus staende/ seyde tot den heere: Siet hy
 re/ de helst van mijnen goede gebe ic den armen/ en

9 indien ic pemande het bedysegelick ontbonden heb-
 dat gebe ic hier dobbel weder.

6 Ende Jesus seyde tot hem: hebde is desen huysē sa-
 lichent geslechter na dien hy: ooc een sone Abrahā is.

10 Want de Sone des menschen is gecomen te soek-
 ende: salich te maken dat verlozen was.

11 En als sy dat hoorden/ seyde hy daerenboven eē ge-
 lijckenisse/ daerom dat hy hy Jerusaleem was/ en dat

12 mennden dat het Conincklike Gods terstont soude
 12 openbaer worden. Soo seyde hy dan: een Edelma-
 repsoe in verre landen om vooz hemselfde eē Coninc

13 rijk aen te nemen/ ende weder te comen.
 13 Ende geroepen heb bende zijn thien Dienstknechte

14 gaf hen thien pont/ ende seyde tot hen Doet neering
 tot dat ic come.

14 Maar zijne burgers hāten hem/ ende sondē hem v-
 dē na seggēde wy en wille niet dat dese ober ocs: reg-

15 nere. Ende het geschiede dat hy weder quam/ als hy
 het Conincklike bercregē hadde/ en beval dz de diēst-

16 knechten souden tot hem geroepen wordē dien hy he-
 gelt gegeven hadde/ om dat hy wetē soude/ wat tē p-

17 gelijc gehandelt hadde.

Ende

De beke-
 ringhe en
 beteringe
 Zachheus
 a. 1. ooc
 een kint
 Abrahā is
 Mat. 10. 6
 Act. 13. 46
 en te be-
 houden.

Mat. 23. 24.

De Co-
 ninc sy.

- 5 En de eerste quā en seyde: Heere/ uwe pont heeft thiē ponden gewonnē. En hy seyde hem: wel ghy goede Dienstknecht/ om dat ghy in het minste getrouwe zyt gheweest so hebt machte over thien Steden.
- 6 En de ander quā en seyde: Heere/ uwe pont heeft vijf ponden gewonnen. En seyde oec tot desen: ende ghy weest over vijf Steden.
- 7 En een ander quam seggende: Heere/ siet daer uwe pont/ dat tek in eenen s weet doech wech gelept hadde: Want ic breefde u om dat ghy een hart mensche zyt: ghy neemt wech dat ghy niet gelept ende hebt: en gy maeyt dat ghy niet gesaeyt en hebt.
- 8 Ende hy seyde tot hem: gy boose Dienstknecht/ wt uwen monde sal ic u oec deele: gy wistet/ dat ic ee hart mensche ben/ nemde wech dat ic niet gelept en hebbe/ ende maeyende dat ic niet ghesaeyt en hebbe.
- 9 En waers en hebt gy dā mijn gele n: gegebē s inde Wisselbanc: en ic comende/ hadde doch niet woerker weder geepscht. Ende hy seyde tot de genē die daer by stonden: neemt dat pont van hem/ ende gebet den genen die thien pont heeft. En sy seiden tot hē: Heere/ hy heeft thiē ponden: [Maer hy seyde:] Want ic segge u dat eenen peghelicken die daer heeft/ sal ge-
 10 geben worden/ ende van dien die niet en heeft/ sal oock wech ghenomen worden dat hy heeft.
- 11 En oec dese mijne vādē/ die niet en wildē d: ic over hen regneren soude/ bryngtse hier/ en dootse hoop my.
- 12 En dit gesept hebbende/ ginc hy voort op na Jerusa-
 13 salem. Ende het geschiede als hy by Berphage en Bethania quam/ aenden Berch/ geheetē der Olijven-
 14 berch/ sant hy twee van zijne Discipulen wt.
- 15 Seggende: Gaet henen in dat Vlec dat tegē u liden overlept: als gy daer in comt: sult ghy liden binden ee-
 16 Deulen gebonden op welcken noyt geē mensche gesa-
 17 ten en heeft/ ontbint dat/ ende brynghet hier.
- 18 Ende indien u liden yemant byrecht: waerom ont-
 19 bint ghyt? So sult gy also tot hem seggē: Om dat het de Heere van noode heeft.
- 20 Ende die wtgesonden waren/ zyn wtgegaen/ en bon-
 21 den ghelijck hy hen gheseyt hadde.
- 22 Ende als so her Deulen ontbonden/ seiden de Hee-
 23 ren

2 Sam 1.6
2 Sam 12.27

6. r. 20. 21. 22. 23.

mat. 13. 12/
mar. 4. 24

De vādē
de Chri-
sti werde
ghdoot.
mar. 2. 1. 1
mar. 11. 7
mar. 11. 7

ren des Weulen tot hen: waerom ontbint gyliden h
Weulen?

34 Sy sepden: Om dat de Heere des van noode heef

Jos. 17. 24
12. Reg. 6. 13

35 Ende sy sepdent tot Jesum: ende wierpē hare el
deren op het Weulen: ende setteden Jesum daer op.

36 En als hy voort toech/spreiden sy hare cleederen

37 den wech. En als hy nu hy den neberganc des Oli

berchs quam/begonst alle de menichte der Discipule

met blyschap God te prysen met luyder stemmen/v

alle de crachtige daden die sy ghesen hadden.

mp sal. 1. 8
n Luc. 2. 14
Eph. 2. 14

38 Ende sepden: Gesegēt sy de Coninc/die daer com

inden naem des Heeren: Vrede sy inden Hemel/end

eerlickheyt inde hoochste [plaersen.]

39 Ende sommige Phariseen vander Schare/sepdē to

hem: Meester/straft uwe Discipulen.

Deut. 2. 11.
Christus
hoort sept
de vwoe
stinge Je
rusalems

40 Ende hy antwoorde/ende seude tot hen: Ic segge

lieden: Indien dese swijgen/so sullē de steenen roepē

41 Ende als hy na hy quam/ende de stadt sach/weed

42 hy ober haer/seggende: O waert dat ghy doch wiste

ten minsten te desen uwen daghe/ dat tot uwen byed

dient: Maer nu ist van uwen oogē verborghen.

Mat. 24. 2
Mat. 13. 2
2. Reg. 9. 9

43 Want daer sullen dagen comen ober u/dat uwe by

anden een Bollwerck omme u leggen sullen/ en sullen

omneringen/ende sullē u van allen zijden benauiden.

44 Ende sullen u ter Aerden slechten/ende uwe kindi

ren in u: ende sy sullen in u den eenen steen op den an

deren niet laten: daerom dat ghy den tijt uwer besoc

mat. 21. 12
Mat. 11. 15
Esa. 56. 7

45 kinge niet bekent en hebt. En hy ghinc inden Tem

pel en begonstese wt te worpē/ die daer rochten en vei

rochten. En seude tot hen: Daer is geschreven: mijn

huys is een huys der bedinge/ maer ghylieden hebt

dat tot eenen moortcuyl gemaect.

Jer. 7. 1. 1
mar. 11. 18
Joan. 7. 19

47 Ende hy leerde dagelick inden Tempel. Ende de

Oberpriesters ende Schriftgeleerden/en de vooznee

ste des volcs sochten hem te dooden:

48 Ende sy en bonden niet hoe sy dat doen souden: wāt

alle het volc hoorde hem/ende hinc hem aen.

Wat xx. Capittel.

2. Christus herwoort ghinc vanden vinge met en ober vinge bewist
haer verberffnisse/30. de macht der ymme/30. de prysen/41. 300
Godlike macht/41. haerna straft hy de eegreicheyt der Sacer
leerden.

Ende

En de a het geschiede op een van die dagē als hy in den Tempel het volck leerde en Euangelizeerde: dz hē de Priesters en Schrifgeleerde niet de Ouderlinghen aenquamē:

2 Ende spraken tot hem segghende: Seght ons b wt wat macht ghy dese dingen doet: oft wie hy sy/die u dese macht ghegheven heeft:

3 Ende hy antwoorde en sepde tot hen: Ic sal u oock een dinc vragen ende segget my.

4 De Doop Joannis: was hy wt dē hemel: oft wt de menschen? Ende sy dachten hy henzelvē seggende: Seggen wy wt den hemel: so sal hy seggen waerom en hebbe ghylieden hem dan niet geloof.

6 Ende seggen wy: wt dē mensche: so sal ons alle het vole steenigen: want sy houdē vooz vast dat Joannes een Propheet is. Soo antwoorden sy dat sy niet en wisten vā waer hy was. Doe sepde Jesus tot hē: So

en segge ic u oock: dōo: wat macht ic dese dingē doe. 7 En hy begonst te seggen tot den volck: dese gelijckenisse. Een mensche playtede eenē wijngaert en verhuerde hem den Lantliedē en was hupte Lants lāge rijk. En ter bequamer tijt sant hy eenē Dienstknecht tot den Lantlieden / op dat sy hem bande brucht des Wijngaerts gaben. Ende de Lantlieden sloegen hem ende sonden hem ledich wt.

En daerenboven sant hy ooc eenen anderen Dienstknecht ende desen sloeghen sy oock en handelden hem schandelich ende sonden hem ledich wt.

2 Ende daerenboven sant hy noch den derden: ende sy wonden desen oock ende wierpen hem wt.

3 Ende de Heere des Wijngaerts sepde: wat sal ic doe? Ic sal mijnen lievē Dōne senden: misshien als sy hem sien: sullen sy hem ontsien.

4 Maer als de Lantlieden hem sagen bedachtē sy hy henzelven ende seiden: Dese is de Erfgename: so coemt laet ons hem dooden op dat de Erbe onse worde.

5 En sy hebben hem wt den wijngaert geworpen ende gedoot: Wat sal dā de Heere des wijngaerts hen doe?

6 Hy sal comen ende verderben de selve Lantliedē en sal den wijngaert anderen gheben. Als sy dat hoorde seiden sy: Dat sy verre.

Mat. 21. 12.
Mar. 11. 27.
Luc. 1. 14.
Act. 4. 7.

b. 6. in.

reg. 1. 1. 1.

b. 6. in.
Wat de
Wijn-
gaert den
Lantlie-
den over-
gegeven
Mat. 21. 33.
Mar. 12. 1.
Luc. 7. 1.

Christus
de Dōne
Erfg-
name
wort ghe-
doot.
1. Psal. 2. 8.
2. Psal. 2. 1.
Mar. 26. 3.
Joan. 11. 53.

hose. 12.
Esa. 8. 14.
mar. 11. 42
Act. 8. 14
Esa. 8. 14
Zach. 3.
Dan. 34

mg. 2. 2. 16
mar. 12. 13
11. 12. 13
he. 18. 10.
ter. 8.

in G. nemē
den pers. 10
met.

Den key
ser schat
tinghe te
geben.

ant. 17. 25 /
Rom. 13. 7.

Wā de op
standin
ge der
doaden
um. 22. 2.
mar. 12. 18
Acto. 13. 8 /
pben. 25. 3.

q. 1. 1. 1.
der. 1. 1. 1.

17 Ende hy achse aen / en seyde: Wat ist dan dat dat
geschreven is: De Steen dien de Timmerlieden be
werpen hebben dese is het hooft des hoert geworden

18 So wie op desen Steen valt die sal gebroken wor
den / ende op wien hy valt / dien sal hy briselen.

19 Ende de Overpriesters en Schrifteleerde sochten
te dier selver ure de handen aen hem te slaen / (maer sy
breesde het vole /) want sy wiste dat hy dese ghelghe
nisse op haer gesept hadde.

20 Ende sy namen achte op hem / en sonden / Taghe
leggers / die henselven beynsen souden rechtveerdich
zyn / op dat sy hem inde woorden vinghen / ende oerle
berden der Overichent en macht des Stadthouders

21 Ende sy braechde hem seggende: Meester / wy we
ten dat ghy oprechtelc spreeket en leeret en den per
soon niet een en liet / maer leert den wech Gods inde

22 waerheyt. Is het ons geoorloft den Keyser Schat

23 tinghe te geven oft niet? Als hy haer listicheyt beken

24 de / seyde hy tot hen: Wat versoect ghy my? Thoon

my eenē Denning: wiens Beelt ende Opschrift heeft

hy? Sy antwoorden: ende seiden: des Keyser's.

25 Ende hy seyde tot hen: Geest dan den Keyser / wat

26 des Keyser's is en Gode wat God's is. Ende sy en

conden / syn woort niet straffe booz den volcke / en ver

wondert zynde van zyn antwoorde swegen stille.

27 Ende tot hem quamen sommige Sadduceen / (de

welcke versaken datter ee Opstandinge is) en braech

28 den hem seggende: Meester / Moses heeft ons ge

schreven: So pemaets broeder ee Wyf hebbende / ende

sonder kint sterft / dat zyn broeder het wyf nemen sal

ende zynen broeder zaet verwecken.

29 Daer zyn nu seven broeders geweest / ende de eerste

nam een wyf ende sterft sonder kint:

30 En de tweede nam dat Wyf / ende hy sterft ooc son

31 der kint. Ende de derde namse: ende desgelijken ooc

sy alle seven / ende en hebben geen kinderen achtergela

ten / ende zyn ghestorven.

32 Ende ten alderlaersten sterft oock het wyf.

33 Nu inder opstandinghe dan / wiens van desen sal sy

wesen? want sy alle seven hebbense ten wyf geabad

34 En Jhesus antwoorde: en seyde tot hen: De kinde

ten deser werelt trouwen/ en geben wt te houwelicke:
Maer die weerdich sullen geacht wesen/ de Geu-
ende Opstandinge wt de dooden te verwerben/ die en
sullen noch trouwen/ noch te houwelicke gheben.

Want sy comen niet meer sterben/ want sy zijn den
Engelen gelijk: ende zijn kinderen Gods/ dewijle sy
kinderen der opstandinghe zijn.

Ende dat de doode opstaen/ heeft oock Moses be-
toont hy den Doornenbosch/ als hy de Heere noemt/
den God Abrahams/ ende den God Isaacs/ ende den
God Jacobs. En God en is niet een God der doode
maer der levenden/ want sy leven hem alle.

Ende sommige der Schrifteleerden/ antwoorden
ende senden: Meester/ ghy hebt wel gheseyt.

Ende sy dorsten hem niet meer vet braghen.

En hy seyde tot hen: Hoe seymen dat Christus
sy een Sone Davids?

En David selve inden Psalmboek seyt: De Heere
heeft gesept tot mijne Heere/ sit te mijner rechterhant/

Tot dat ic u byanden legge tot een voetbank uwer
voeten. So noemt hem dan David/ Heere: ende hoe
is hy dan zijn sone?

Ende daer alle het volc toehoorde/ seyde hy tot zijne
Discipulen/

Wacht u lieden voor de Schrifteleerden/ die wil-
len wandelen in lange cleederen/ en hebbē seer geerne
die begroetingen op de Markten/ en het hooggestoelte
inde vergaderingen/ en het hoog aensitten in de markt-
tijden. Dewelcke verblinden der Weduwe hupfen/
en beynsen lange gebeden: Dese sullen meerder ver-
doemenisse ontfanghen.

Dat xij. Capittel.

Christus toont de weerdicheit der gabe der weduwe/ 7. en de hoogseyde
te verwaelstinghe Jerusalem/ 23. ende dat gheschieden soude voor zijn
oecromste.

Ende opsiende/ so sach hy der Rijke hare gabe in-
de Offerkiste worpen.

Hy sach ooc een arme Weduwe twee stuckelinc-
kens daer in worpen.

Ende seyde: Waerlick ic segge u lieden: Dese arme
Weduwe heeft meer in geworpen dan alle de andere.

Want alle die hebben van haren overbloet gewor-

pen

1 Jo 3/3.9

Pro 3/6.

Job 11/16

mar 12/42

u of ghe-

falsche.

1 Ps 110/2

14 ps 115/22

Job 1/13/

Mar. 13/3

luc 11/43

1 Ge demin

nē de groes

tinghen.

mar 13/14.

a Mar. 12

mar 12/9

2 Cor. 8/12

Als dan wie in Judra is die bliede op de bergen: en
wie midden daer in is die wjcke daer wi en wie inde
belden is die en come daer niet in.

Want dit zijn de dage der wake op dat het al ver-
bult worde dat geschreben is.

Wec den vrouwen die bevrucht zijn en den soogen-
den in die dagen want daer sal een groot benaucht ey
wesen op der Aerden ende roornicheyt over dit volck.

Ende sy sullen doo; de scherpte des Sweerts vallē
ende gebangen gelept worden onder alle volcken. En
Jerusalem sal vanden heydenen vertreden worde tot
dat der heydenen tijdt herbult worde.

Ende dan sullen daer teekenen wesen inde Sonne
ende inde Mane ende inde Sterren ende op der Aer-
den bangicheyt der volcken doo; mustrooscheyt.

Als de Zee en water bloet sal byesschen ende de me-
schē sullen verdwynen doo; de vreesse en verwachtinge
der dingen die der werelt overcomen sullen. Want
de crachten der Hemelen sullen betweecht worden.

Ende dan sullen sy den Sone des menschen sien co-
men in eender wolcken met groote cracht en eerlichz.

Ende als dese dingen beginnen te geschieden soo liet
op ende heft uwe hoofde op daerō dat uwe verlos-
singe is na by. Ende hy seide hen een gelijkenisse:
Aensiet den Dijchboom ende alle boomen.

Als sy nu wtbycken dan liet ghylieden ende bekent
tot u selven dat de Somer na by is.

Also oec ghylieden als ghy dese dingen liet geschie-
den weet dat het Conincijcke Gods na by is.

Doorwaer segge ic u lieden: Dit geslachte en sal niet
vergaē tot dat dit al geschiet. Welhemel en de aerde
sulle vergaē maer myne woordē en sullen niet vergaē.

Ende wacht u selven dat uwe herte niet te eeniger
ijt beswaert en wordē met gullicheyt ende droncken-
schap ende sochbulticheyt deses levens en dat u lie-
den dien daech niet haestelick en oberballe.

Wat gelijc een valstrie sal hy comē over alle de gene
die op geheel den Aerthode woonē. Daerō waert te
aller tijt biddēde dat ghylieden meucht weerdich ge-
naert wordē te sribliedē alle dese dingē die geschiede
sullen ende te staen voor den Sone des menschen.

Simon.

Matth. 15

Matth. 24. 29

Esa. 13. 10

Joel 2. 31

Esa. 3. 10

Matth. 16. 27

Matth. 13. 26

Matth. 2. 11.

Matth. 1. 10

Matth. 8. 23

Matth. 24. 31

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

Matth. 1. 10

M Ende

Joan. 8.1.

37 ⁱⁿ Ende hy leerde des daechs inden Tempel/ en de nachts ginc hy wt/ en herberchde op den berch/ die gheheet is/ der Olyfberch. En alle het holt qua bjoet tot hem inden Tempel/ om hem te hooren.

Dat xxij. Capittel.

Hy soecken Christum te dooden. 7. het houden des Pascha/ ende des Paschmaels/ 25. vermauinge tot synen Discipulen. 41. syn gebet ende hangicheyt / 47. verraderie Jude/ 53. sonden ende bekeerlinge Petri/ 67. het bangen/ ende de bybelijdinghe Jesu.

mat. 26.2
mar. 14.17

1 **E**n de ^ahet ^bFeest des ongesuerden byoors naect/ welke ghenaemt is Pascha.

Joan. 4.7

2 En de Oterpriesteren en Schriftgeleerde sechti hoe sy hem mochten dooden: want sy byesde het volc.

mat. 25.14

3 Ende de Satan was gebare in Judam die toegenacme was Iscariot/ ende was een vandē twaelde.

mar. 14.1

4 De welke ginc henen ende sprack met de Oterpriesteren ende hooftmannen [des volcs] hoe hy hen liet hem overleberen sonde. En sy verblyde hen/ en quamen over een/ hem gelt te geven.

Joan. 13.27

Judas

verkoop

Christus

6 Ende hy beloofde/ ende sochte bequaetheyt/ op dat hy hem hen overleberen mochte sonder oproer.

7 Ende de dach des ongesuerden byoors quam: indē welchen men het Pascha slachten moeste.

8 Ende Jesus sant Petrum en Joannem wt/ seggende Gaet bereyt ons dat Pascha op dat wy dat eten.

9 En sy seiden tot hem: waer wildy dat wy bereyden? Ende hy seide tot hen: Siet/ als gyliden indē stat sult comen/ sal u een mensche te gemoet comē. Dā gende een kuycke waters/ volcht hē na int huys dat hy in gaet. Ende segt tot dē huysheere des huys: Dierester seyt u: waer is de herberghe/ daer ic het Pascha met mijne Discipulen eten sal.

12 Ende hy sal u lieden te groote roebereyde oppersa wisen/ bereydet aldaer.

13 Ende sy gingen henen/ ende vonden gelijckertwijls hen gesept hadde/ ende bereyden het Pascha.

De Apo

stelen bes

reypden

het Pas

scha.

mat. 26.30

14 En also de ure gecomen was/ sat hy aende Tafel/ ende de twelf Apostelen met hem.

15 Ende hy seide tot hen: Wy heeft grootlic verlag dit Pascha met u lieden te eten/ eer ick lyde.

Want

Want ic segge u lieden dat ic van nu voort daer niet
meer vā etē en sal tot dattet verbult worde in het Co-
nincricke Gods.

Ende hy nam den Wynbeker/ danckte ende seide
Neemt desen en deelen onder u liede. Want ic seg-
ge u lieden/ dat ick niet dyncken en sal vander vruete
des Wjngaerts/ tot dat het Conincrock Gods come.

Ende hy nam het broot dancte en brac het/ en gaf
ten/ seggende: Dat is mijn Lichaem/ dat voor u lieden
ghegeben wort/ doet dat tot m. nder ghedachtenisse.

Desgelijcx ooc dē Wynbeker na her Abontmael seg-
gende: Dese Wynbeker is het Nieuwe Testament in
mijnen bloede/ het welck voor u lieden vergoten wort.

Doch/ liet de hant mijns Verraders is met my ter
Tafel. En de Sone des menschen gaet/ in gelijc daer
bessoren is: Nochtans wee dien mensche door wie hy
verradē wort. En sy begonste malcanderē te brage/
wie het roch van hen ware/ die dat doen soude.

En daer wert ooc twist ober hen wie van hen soude
chijnen de meeste te zyn.

Maer hy seide tot hen: De Coningen der heyde-
en boere heer/chapphe ober hen en die gewelt ober he-
lebben/ worden genadighe Heeren genaemt.

Maer ghyslieden niet also: maer de grootste oder
die sy gelijc de + minste ende die regeert als een die
ient. Want wie is meerder/ die aēde Tafel sit of die
ient/ ist niet die aēde Tafel sit: Maer ic bē middē
nder u lieden/ als een die dient.

Ende ghyslieden zyt de gene die met my gebleve zyt
in mijner versoekingē.

En ic + ordinere u lieden het Conincricke/ gelijcker-
zys mijn Vader my dat gheordineert heeft:

Op dat ghyslieden eet ende dyncet aen mijn Tafel in
mijn Conincricke: en sic op Thronen oordele de de-
baelf gellachten Israels.

Doe seide de Heere: Simon Simon liet de Satan
eest u begeert te sisten als Tarwe.

Maer ic hebbe voor u ghebeden dat u gheloobe niet
if en late: En ghy/ wanneer ghy bekeert zyt so steret
ve broeders. Ende hy seide tot hem: Heere/ ik ben
repre met u inde gebanchenisse en indē doot te gaen.

mar 26. 26
1 Cor. 11. 23

of. verbont

h of. noch
rang.
mar 29. 21
mar 14. 18
mpt 41. 10
Aca. 13. 18

unt 20. 26
ogr. welba-
derg.
p1 pet. 3. 3
q Luc. 9. 48
+ g jongst.

Jaar 4. 14

fluc. 12. 22
20/ bestes.

mar. 19. 28
Sap. 3. 8
u 1 pet. 3. 8

10/ opbou-
de/ verga.

mat. 10. 9

mar. 6. 8

Of fac.

esa. 55. 12

mat. 26. 26

mat. 14. 32

emat. 26.

39.

ogr. afge

rukt.

eioa 6. 38

fioat. 27

g Of te

langer.

1 Min. dat

op der

1 erden

afloeyt.

Judas

berraet

Chyrlus

mat. 29. 46

mat. 14. 43

k of laet

af dus

gerre

moest de

ten.

34 Ende hy seide. ic segge u perre de haen sal heere
niet craepe eer ghy my dyemael sult versaeft hebbe

35 dat ghy u p kenner. Ende hy seide tot hen: Als i
keden wtsant son. er Bupdel en Male en Schoenen
heeft u per. eb. cken. Sy seiden: Ja. en.

36 Soo seide hy tot hen Maer nu wie e nen Bup
heeft die nen e hem: de gelijc ooc ee Male en wie p
en heeft die bereooye zyn Cleet en cooye een Swee

37 Want ik segge u liden dat noch het gene dat gh
schreben is moet in my volb. ach. wo. den. namelijc
Ende hy is met de Quaedoenders getekent. Wa

38 Ende sy seiden: Heere liet hier twee Sweerden. En
hy seide tot hen: Het is ghenoech.

39 En hy ginc wt en ginc na zyne gewoonheyt na
Olyfberch ende zyne Discipulen volchden hem na.

40 En als hy aen de pl. etse gecomen was seide hy
hen: bidder op dat ghy niet in versoeckin. ge en coemt
41 Ende hy wert van hen b. geschepden outrent een
steenwoyp ende knielde neder ende badt.

42 Segg. de: Vader so gy wilt neemt dese Drinckel
van my wech: nochtans niet mynen maer uwen wt
43 geschiede. Ende van hem wert ghesien eenen En
wt den hemel hem versterkende.

44 Ende in ban. her aenvechtinghe wesende badt
s dies te bperigher. Ende zyn swee wert gelijc dy
pelen bloers v op der aerden aflooyende.

45 En als hy banden gebede opgestaen was/ quam
tot zyne Discipulen en vantse slapende van droefhe

46 Ende seide tot hen: Wat slaep gy liede? Staet op
en bidder op dat ghy niet in versoeckinge en coemt.

47 Ende als hy noch sprac liet een schare ende een
de twaelve genaem Judas ginc hy n vooy en quam
hy Jesium om hem te cussen.

48 Ende Jesium seide tot hem Judas berraet ghy d
Done des menschen met eenen cuss?

49 En die hy he. ware. liede wa. daer booyhande wt
seide tot hem: Heere sullen wy niet den sweerde sla
50 Ende een van hen sloech des Overpriesters Dien
knecht ende hieu hem zyn rechter Oo e af.

51 En Jesium antwoyde en seide: Laetse dus be
ghe=

[geworden.] Ende raecte zijn oore aen/en heride hem.
 Ende Iesus seide tot de Overpriesters ende hooft-
 mannen des Tempels en Ondeelinge die tot hem ge-
 comen waren: Splieden zijt u tgegaen met Swerden
 ende Stocken als tot eenen Moordenaer.

Als iek dag helc by u leden was inden Tempel sa-
 en hebt ghy uwe hande aen my niet wtgestekē: maer
 dit is uwe ure ende macht der duysternisse. m Ende
 sp ledden hem gebangen ende brachtē hem tot des O-
 verpriesters huys. Ende Petrus volchde van verre.

En als sp nadden inder Sale byer ontfeken had-
 den ende te sa nen saten sa Petrus midden onder hē.

Ende een Diefsmaccht siende hem by den lichte sit-
 tē als sp hem wel besle hadde seide sp: Dese was ooc
 met hem. Maer hy versaecte hem seggēde: Vrouw-
 ic en kenne hem niet. Ende een wepnic daer na een
 ander hem siende seide: Sp: jyt ooc een van dien. En
 Petrus seide: Mensche ic en ben niet.

Ende ontrent een ure daer na verstercte dat een an-
 der seggēde: Ander warheyt: dese was ooc met hē
 want hy is ooc een Galilee sche man.

En Petrus seide: Mensche ic en weet niet wat gy
 seght. En terstont als hy noch sprac raepde de haen.

En de Heere hem ommekeerende sach Petrum aen:
 ende Petrus wert gedach: ich des woorts des Heere
 [namelic] hoe hy hem gheseyt hadde. Oet de hane
 raepen sal/ sult gy my driemael versaken.

Ende Petrus ginc wt ende weende bitterlick.

Ende de mannen die Iesum hielden / bespotteden
 hem slaende hem.

Ende als sp hem oberdeet hadde sloegen sp zijn aē-
 icht/ ende brachtē hem seggēde: Propheetert wie ist
 die u geslagen heeft?

Ende vele andere lasteringen seiden sp tegen hem.

Ende als het dach geworden was/ werden de On-
 derlinge des volcs vergaderc/ en de Overpriesters / en
 Schrifegelcerde/ ende brachten hem in hart Raet.

Seggēde: Schijp Christus? segget ons. Ende hy
 seide tot hen: Indien ic u lieden segge so en sult ghy
 niet gelooben: Indien ic u lieden ooc brage so en sult
 ghy my niet antwoorden noch los laten.

mat. 26. 56

mar. 14. 53

Joan. 18. 24

Petrus
verloot
hemme.

mat. 26. 34

mar. 14. 17

mar. 26. 67

q Joan. 18. 9

Esa. 50. 6

Mat. 27. 1

mar. 15. 17

Luc. 2. 66.

Of/ Gese-
de.

mat. 16. 21.
mar. 14. 61
Acto 1. 11.
1 Cor. 4. 6
Apoc. 1. 7.

69 Van nu dooptaen sal de Sone des menschen sit te
ter rechterhand der cracht Gode.

70 Ende sy sepden alle: Zghy dan de Sone Gode: En
hy sepde tot hen: Ghy lieden segt dat icht ben?

71 En sy sepden: wat behoeven wy meer getuigeniss
want wy hebben selbe wt synen monde ghehoort.

Dat xxij. Capittel.

1 Christus handelt vooz Pilatum en Herodes / 18. van Barce
bas / 26. van Simon van pzen. 27. de weeninge der Vrouw / 33. va
zyne crupinge / ende vande Moordenacs / 34. zyne Wydelichyete
zyne vynden / 40. hy bekeert eenē Moordenac ende meer andere i
zyne doot / 50. en de wort begraven.

amat. 27. 2
mar. 15. 1
mat. 17. 15.
Rom. 13. 7.
Act. 17. 7.
Dat is
Ghesalfde
amat. 7. 11.
mar. 15. 25

1 Ende de geheele menichte stont op / en lepden hen
tot Pilatum.

2 En begonsten hem te beschuldigen / seggende: wy
hebbē desen bevōde dat hy het volc bekeert: en ver
triet den kēser schattinge te geven: seggende: dat hy
3 selbe Christus de Coninc is. En Pilatus braechd
hem seggende: Zijt ghy de Coninc der Jode: Hy ant
woorde hem ende sepde: Ghy segt het.

4 Ende Pilatus sepde tot de Overpriesters en de scha
re. Ick en vinde geen schult in desen mensche.

5 En sy versterket meer seggende: Hy maect het vol
oproerich leerende dooz geheel Judea beginnende van

6 Galilea tot hier toe. Als Pilatus van Galilea hoorde
de braechde hy of die mensche een Galileer ware.

Luc. 31.
Christus
wort tot
Herode
te sonden
gegr. mach
Luc. 9. 7.

7 Ende als hyt vernomen hadde dat hy wt Herodis
heerschappie was soo sant hy hem tot Herodem. d
welke oock selve in die daghen in Jerusalem was.

8 Ende als Herodes Iesum sach verblyde hy hē seer
want hy hadde hem ober lange tijt begeert te siē: dat
om dat hy vele vā hem gehoort hadde / en hoopte dat
hy eentich reecken van hem soude sien geschieden.

9 Ende hy braechde hem met vele woorden: maer hy
en antwoorde hem niet.

hof / Hofge
in.

10 Ende de Overpriesters en Schriftghelerde stonden
daer hy ende beschuldichden hem sterckelick.

11 Ende als hem Herodes met zyne v bende veracht en
bespot hadde dede hy hem een wilt cleet aen / ende sa

12 hem weder tot Pilatum. Ende indien selven dagh
werden Pilatus en Herodes gebziende met malsande
ren / want daer was te vozen byantschap tusschē hen

Ende

3 Ende als Pilatus de Overpriesters en de Overste
ende het volc hy een geroepen hadde/ seide hy tot hē:
4 Ghylieden hebt desen mensche tot my gebracht/ als
eenen die het volc verkeerende is/ ende liet ic hebbe hē
voor u lieden onderbraccht/ ende en vnde in hem geen
schuld daer ghylieden hem mede beschuldicht.

5 Na noch Herodes ooc wāt ic hebbe u lieden tot hem
gesondē: En liet/ vā hem en is niet gedaē dat de doot
weerdich is. Daerom sal ic hem castijde en ontslaen.

6 En hy moeste hen op elke feest [des Pascha] ee-
nen los late. En alle de menichte riep/ seggēde. Wech
met desen en laet ons Barabam los. Dewelcke was
om eenen oproer/ die in de stadt geschiet was/ ende om
eenen dootslaech inde gebanckenisse geworpen.

7 So spracse Pilatus wederom aen/ willende Jesum
los laten: Maer sy riepen teghen/ segghende: Crupst
hem/ Crupst hem.

8 Ende hy seide derdemael tot hen: wat heeft hy doch
quaets gedaen? Ic en heb geen schuld des doots in hē
gebonden: daerom sal ic hem castijden/ ende los laten.

9 Maer sy hielden aen met luyder stemmen/ en eysch-
ten dat hy soude gecrupst wordē. Ende hare ende der
Overpriesteren stemmen werden geweldich.

10 Ende Pilatus oordeelde dat haren eysch geschie-
den soude.

11 Ende liet los den genen die om de oproer ende doot-
slaech inde gebanckenisse geworpen was/ de welcke sy
begeerden/ ende Jesum gaf hy over [tot] haren wille.

12 Ende als sy hem wech leyden namen sy eenen Si-
mon van Cyrenen/ die vanden Acker quam/ ende leyde
hem het Cruce op/ dat hijt achter Jesum droege.

13 En hē volchde ee groote menichte des volcs/ en vrou-
wen dewelcke hem ooc beclacchten ende beweenden.

14 En Jesus omgekeert tot haer seide: Ghy dochters
van Jerusale en weet niet over my/ maer weent over
u selven ende over uwe kinderen. Want liet/ de dage
sullen comen/ inde welcke men seggen sal: Salich syn
de onvruchtbare ende de buyckē die niet ghebaert en
hebben/ ende de borsten die niet ghesoocht en hebben.

15 Dan sullen sy beghinnen te segghen tot de Berghen
16 Vale op ons/ ende tot de heubelen bedeckt ons.

M iij Want

mat. 27. 23
mar. 15. 14
Joa. 18. 38
Pilatus
wil Chri-
stum los
laten.

mat. 27. 23
mar. 15. 6
Joa. 10. 39
Acto. 3. 14

mat. 2. 7.
mar. 15. 55

mat. 27. 32

Of geluc-
lich.
Jes. 2. 18
Jes. 10. 9
De her-
woestijn-
ge Jern.
Jalems.

1 Pet. 4. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

1 Tim. 2. 1

31 Want indien sy dit doen + inden groenē houe/wal
sal dan inden dooren geschieden.

32 En daer werde ooc twee adere. Als vaders geley
om met hem gedoot te worden.

33 En als sy quamen op de plaetse ghenaeint Hoofst
scheel plaetse daer crupsten sy hem en de. Als vaders

den eenen ter rechter en den anderen ter linkerhande.

34 En Jesus sende: Vader vergebet hen/ want sy en
weten niet wat sy doe. En sy deilden syne cloeder

35 werpde het lot [daer s.] En het volc stot en aēsach
de Overy. iesters/ bespottede hē ooc met hē seggēde

hy heeft andere geholpen/ dat hy nu hēselve helpe/

hy die Christus/ die wtvercozen Gods.

36 En de Erchschnechten quamen oock toe/ en bespottē
37 teken hem hem edick hiedēde. En seggende: In die

ghy de Coninc der Joden zyt so helpt u selven.

38 Ende daer was een opschyft boden hem geschre
ben met Griecse Latynsche en hebreuiche letteren

39 Dese is de Coninc der Jode. En eē vāde. Als vaders
die daer gehā zē wāre/ lasterde hē en seyde: Indie ghy

40 Christus zyt/ so helpt u selve en ons. Maer de ander
antwoordende strafte hē seggēde: Dreeft gy ooc Gol

met/ daer ghy in het selve oordeel zyt.

41 En wy doch ten rechten want wy ontfanghen wa
onse wercke weert/ yn: maer dese heeft niet obehoo

42 lic gedāen. En hy sepde tot Jesus: Heere/ gedene
mijner als ghy in u Conincrycke coemt.

43 Ende Jesus sepde tot hem: hoorwaer segge ic u/ he
den sult ghy met my inden paradyse wesen.

44 En her was ontrent der sefter uren/ ende daer quā
duyfternisse over de gātsche aerde tot der negēster ure

45 Ende de Sonne wert verduyfster ende de boorzhan
des Tempels scheurde midden [in twee.]

46 Ende Jesus riep met luyder stemmen/ ende sepde:
Vader in twen hande sal ic mijnen Geest bevelen. En

als hy dat geseyt hadde/ so heeft hy den geest gegebē

47 Ende als de Hoofstman over hōdert/ sach dat daer
geschiede prees hy God/ ende sepde: waerlic dese men

sche was rechtbeerdich.

48 En alle de scharen die daer te samen gecomen wā
rot deser aenschouwinge/ aenschouwende dat daer ge

schiede/

segeden: ideggen hare boghen ende keerden wederom.
 9 En alle syn bekende stonden van verre/en de Vrouwen die he wt Galilea mede nagevolcht waren/liende odit aen. En liet een man met name Joseph die een Raetsheere was/een goet ende rechtveerdich man.
 1 Dese en hadde niet bewillicht in haren raet en daet/ [en was] van Arimathea een Joodsche stadt dewelcke oock se. de het Connerijcke Gods be. wachtete/
 2 Dese ginc tot Pilatum en begeerde het lichaem Jesu.
 3 Ende hy nam hem af/ende want hem in syn Lynwaet/ende leyde hem in een graf dat in een steenrotsse wtgehouwe was/daer noch niemant in geleyt en was.
 4 En het was den dach der voorberepdinge/ende de Sabbat/ quam aen. En de vrouwen die nagevolchden (dewelcke met hem gecomen waren wt Galilea) besagen het graf ende hoe syn lichaem gheleyt was.
 6 En sy wedergekeert zijnde bereyden specerie en salve ende op den Sabbat hebbe sy gerust na der wet.

Wat viij. Capittel.

Christus opgestaen/vertoont hem den vrouwen/ 13. den tinnen op den wech/ 36. allen synen Discipulen/ 44. en als hy se onderwysen heeft/ is hy opgenomen ten hemel/ 52. haer dagelicheitse oeffeninge.

Ende op de eerste dach der Sabbathe seer vroech/ gingen sy tot den grabe/ dragende de specerien die sy bereypt hadden/ende sommighe met haer.

2 Ende bonden den steen banden grabe afgewentelt.
 3 En ingegaen zijnde/ bonden sy het lichaem des heeren Jesu niet. En het geschiede als sy daerom versaccht ware/ liet so stonden daer twee manne by haer in blinkende cleederen.

5 En als sy nu verwaert waren/ ende het aensicht na der Aerden boghen seiden die [manne] tot haer: wat soecht ghy den levendighen by den dooden.

6 Hy en is hier niet/maer hy is opgestae. Gedet hoe by hy u liede gesept heeft/ als hy noch in Galilea was/

7 Seggende: de Sone des mensche moet overgelevert worden inder sondigen menschen handen/ en gecrupst worden/ende ten derden daghe weder opstaen.

8 Ende sy ghedachten zijner woorden.

9 En si wederom ghekeert zijnde banden grabe/ boot- schapten alle dit den elken ende allen den anderen.

10 Het was Maria Magdalena/ en Joanna/ en Maria

mt. 17. 57
marc. 43
joan. 19. 38

Christus
wozt be-
graben.
mt. 2. 40
mr. 15. 46
Luce. 8. 2

mat. 13. 1
marc. 6. 1
Wat is
des
daechs
na den
Sabbat
Of swij-
feldon.

De En-
gel se-
ken de
Vrouwe
aen.
d. Cr. met
eint. 7. 11
mar. 8. 31
Luc. 9. 22

mat. 18. 1
mar. 16. 1

Jacobi en andere met haer/die dit tot de Apostele sept
 11 En hare woorden schenen hen als gdele clappingen
 ende en gheloofden haer niet.

Joan. 20.3

12 En Petrus stont op/en liep tot de grabe/en nede
 buckende/sach hy de lijnen dgecken alleen liggen/end
 ginc wech verwonderende hy hemselven van dat dat
 13 geshiet was. En liet twee van hen gingen te die sel

24 stable
maken een
art gaens.

ben dage na een dlet dat tsestich stadien van Jerusa
 14 lem was genaemt Emaus. Ende sy spraken onde
 malscanderan/van alle dese dingen die geschiet waren.

mar. 18.20
Luc 24.35.

15 En het gheschiede/dewijle sy tsamen spraken/en be
 vjaechden dat Jesus hy quam/ende met hen ginch

16 Ende hare oogen werden gehouden/dat sy hem nie
 17 en bekenden. Ende hy seide tot hen: Wat redener
 zijn dit/die gy wandelēde onder malscanderē handele
 ende zyt droevich?

agt. ende en
weetet niet.

18 En een genaemt Cleophas/antwoorde en seide tot
 hem: Zijt ghy alleen ee vceemdelinc te Jerusalem/die
 niet en weet wat daer in dese daghen gheschiet is?

Luc 7.16.
Joa. 4.19

19 Ende hy seide tot hen: Wat? Sy seiden hem: Van
 Jesu van Nazareth/wide welcke ee Propheet was crach
 tich in werken ende woorden/voor God en de volcke.

Actus 1.6.

20 Ende hoe hem onse Overpriesters en Oversten over
 gelebert hebben tot den oordeele des doots/en hebbe
 21 hem gecrupst. En wy hoepden dat hy was de ghene
 die Israël verlossen soude: ende ooc boven dit alles ist
 heden den derden dach dat het geschiet is.

Joa. 28.8
mar. 10.10.
Joa 28.18

22 Maer oock hebben ons sommighe van onse vrou
 wen verschiect dewelcke vroech in de morgenstont tot
 23 den grabe geweest zijn. En als sy zijn Lichaem niet
 en vonden/quamen sy seggende: dat sy ooc een gesicht
 der Enghelen ghesien hadden/die seggen dat hy leeft.

p. 150.6
q. 151.5/5/
ende 22.16
Deut 18.11
p. 152.31-11
Esa. 4/2/
Jer. 23.3/
Ez. 14.23
Dan. 9.24

24 En sommighe van die met ons waren/ zijn tot den
 grabe gegaen/en bevonden gelijc ooc de vrouwen ge
 sept hadden/maer hem en saghen sy niet.

25 En hy seide tot hen: O onberstandige en trage van
 herten/om te gelooven alle het gene dat de Propheeten
 26 gesproken hebben. Moeste Christus niet dit lijden/
 27 en tot zijn eerlichheyt ingaen? En hy begonst van

Mosen en alle de Propheeten/en leyde hen wt in alle
 de Schriften wat van hē selven [gheschreven was.]

3 Ende sy quamen by dat Dier daer sy henen gingen/
ende by ghelijc hem gelijck of by verder gaen soude.

2 Ende sy dwongen hem segghende: Blijft by ons:
want het is by den abont en den dach is gedaelt. En
by ginc in om by hen te blijven. En het geschiede
als by met hē ter Tafel geseten was/nā by het Broot/
dauckte/ende braket/ende gaf hen.

Ende haer ooghen werden geopent/ ende sy kenden
hem. Ende by bequam wt haren ooghen.

Ende sy seiden tot malcanderen: Vanden onse her-
ten niet in ons/ als by met ons sprack op den wech/ en
als by ons de Schrift opende?

Ende sy stonden op te dier selver ure/en keerden we-
derom na Jerusalem/en bonden tsamen vergader: de
Elve/ende die met hen waren/ Seggende: De herre
is waerlick opghestaen/ende is van Petro ghelien.

En sy [ode] verteldē dat inden wech geschiet was/en
hoe by vā hen bekennt wert in het breken des Broots.

Ende als sy dit seiden/ stont Jesus selve midden
onder hen/ende seide tot hen Vrede sy [met] u lieden.

Ende sy verhaert en verschriect zijnde/ meynen dat
sy eenen Gheest saghen.

Ende by seide tot hen: Wat sijt ghylieden beroert?
ende waerom climmen die gedachten in uwe herten?

2 Menschout mijne handen/ende mijne voeten want ic
hē selve. Tast my en siet/want ee Gheest en heeft noch
bleesch noch brenderē/gelike ghylieden siet dat ic hebbe.

Ende als by dit geseyt hadde/toonde by hē de han-
den ende de voeten. Ende als sy noch van blijshay
niet en geloofdē/ende hen verwonderden seide by tot
hen: Hebt ghylieden hier wat te eten?

Ende sy gaben hem een stuck gelzaden vischs/ende
van honichraten. Ende by namt/en at het voor hen.

4 En seide tot hen: Dit [zyn] de woorden die ick tot
u liede sprac als ick noch by u was/[namelic] dat het
noodich was/alles verbult te wordē al wat vā my ge-
schreven is inde Wet/Mosis/en Propheten/en Psal-
men. Doe opende by hen haer verstande/dat sy de
6 Schriften verstonen. En seide tot hen: Also isser
geschreven/en also moeste Christus lijden/en ten derde
dage weder opstaen bande dooden.

Gen. 29.2
Act. 19.15.
Uch. 13.2/

ge wert
onsienlick
van hen.

mar. 16.14
1 Cor. 15.5

Joan. 21.29

mar. 16.21
Mat. 1.31/
Luc. 9.12/

Psal. 22.7/
Act. 17.3

Ende

aart 13. 3

joa. 2. 1

h. 1. 1

ect. 2. 4

joan. 1. 1

joa. 14. 3

r. 1. 1

1. 1. 1

gmat. 20

3. 1

mr 24. 23

h. 26. 9

47 Ende in zijnen name bekeringe ende a vergeving
der sonden geprediet worden s onder alle volcken s bi
ginnende van Jerusalem.

48 Ende ghylieden zijt hier van gheuyghen.

49 s En liet ie sal de belofte mijns Vaders op u liede
sende s Blijft i ghylieden dan inde stadt Jerusalem te
dat ghy aengedaen wort met crachte wt delyoofte

50 s Ende hy seydese wt tot Bethania ende blef zijn
handen op ende seghendese.

51 s En het geschiede als hyse seggende / dat hy van h
schepde ende voer op na den Hemel.

52 Ende sy aenbaden hem ende keerden wederom na
Jerusalem met grooter blijfchap.

53 Ende sy waren alle ijt inden Tempel God lobende
ende prysende Amen.

Het Heylighe Euangelium/ beschreven door Joannem.

Dat eerste Capittel.

1. De Godheyt / 14. Menscheyt en ampt Jesu Christi / 19. het
getuygenisse Joannis / 39. en vā andere door Jesum geroepē.

In den beginne was het Woort / en het Woort was
by God ende dat Woort was God.

2 Dit was inden beginne by God.

3 Alle dingen sijn door dat selve gemaect ende sonder
dat selve en is niet gemaect [van] dat gemaect is.

4 s In den selven was het leven s en het lebē was het
licht der menschen.

5 s En het licht schijnt inde duysternisse ende de duys
ternisse en heeft dat [licht] niet begrepen.

6 s Daer wert een mensche van Gode gesonden wiens
naem was Joannes. Dese quam tot getuygenisse
en dat hy vanden lichte soude getuygē op dat sy alle
door hem ghelooben souden.

8 Hy en was dat licht niet maer hy was gesonden op
dat hy soude van dien lichte ghetuyghen.

9 s Dat warachtighe licht was dese die alle menschen
belecht comende inde werelt.

agen. 1. 3

3. 1. 3

Eph. 3. 1

h. 20. 20

1. 1. 1

Joa. 3. 1

Joa. 3. 1

mat. 3. 1

Mat. 3. 1

Luce. 3. 2

Joas. 12

hy

1 Hy was inde werelt: En de werelt is doo hem ge-
 maecht: ende de werelt en heeft hem niet gekent.
 2 Hy is ghecomen tot de zijne: ende de zijne en hebben
 hem niet aenghenomen.
 3 Maer alle die hem aengenomen hebben: dien heeft
 hy mach: gegebē kinderē Gods te wordē [namelic]
 4 die in zijnen naem ghelooven. Welcke niet wt den
 bloede: noch wt dē wille des bleeschs: noch wt dē wille
 des mans: maer wt Gode ghebooren sijn.
 5 Ende het woort is bleesch gheworden: ende heeft
 onder ons g'woont. (en hy hebben zijne eerlicheit
 gheken een eerlicheit als des eenich gebooren / vanden
 Vader) vol genaden ende waarheits.
 6 (Joannes getuycht van hem: en roept seggende:
 Dese is die ic seide: die na my coemt ende voor my ge-
 weest is: want hy was eer dan ick.)
 7 Ende van zijner volheyt hebben wy alle ontfangē
 ende ghenade voor ghenade.
 8 Want de Wet is doo Moysen gegebē: maer de Ge-
 nade ende de Waerheit doo Jesum Christum gewor-
 den. Niemand heeft op God gesien: de eenich gebo-
 ren Sone: die inden schoot des Vaders is: die hebet
 [ons] verclaert.
 9 Ende dic is de getuygenisse Joannis: als de Joden
 wonden van Jerusalem: Priesters en Leviten: om hem
 te brage: Wie zijt ghy? Hy beleet het: en swaert niet:
 ende beleet: seggende: Ick en ben die Christus niet.
 10 Ende sy brachden hem: wat dan: zijt ghy Elias? En
 hy seide: Ic en bens niet. Zijt ghy een Propheet? Ende
 hy antwoorde neen. So seiden sy dan tot hem: wie
 zijt ghy? op dat wy antwoort gebē mogen den genen
 die ons gesonden hebben: wat segt ghy van u selven?
 11 Hy seide: Ick ben de stemme des genē die roept in
 de Woestijne: Maect recht den wech des Heerē: gelijc
 Esaias de Propheet ghy seyt heeft.
 12 Ende d're gesonden waren: waren wt de Pharizeen.
 13 Ende sy brachden hem: ende seide tot hem: Wa-
 doopt ghy dan: indien ghy die Christus niet en zijt:
 14 noch Elias noch de Propheet? Joannes antwoor-
 de hen: en seide: Ic doope indē Water: maer hy staet
 midden onder u: lieden: dien ghy niet en kent.

Heb. 1. 2
 g. m. 11
 yue.
 esa. 36. 6
 om. 8. 1
 Joa. 5.
 kint. 1. 16
 enc. 1. 3
 Ma. 3. 38
 munt. 2. 2
 col. 1. 16
 ont. 5. 11
 Ma. 1. 7
 vof meer
 der.
 Col. 2. 16
 rgr. 29. 23
 sero. 33. 21
 tuno. 11
 Joas. 3.
 Ma. 3. 35
 a. Wat is
 gesalfde
 Den. 18
 zesa. 40. 3
 Ma. 3. 3
 amar. 1. 3
 b. Wat is
 gesalfde.
 Den. 18
 28.
 d. Ma. 3. 11
 Luc. 3. 16

hof/weer-
ger is, dan
ick.

1. Aud 20:
thania.

8 Esa/53:

hof/weer-
diger is dan
ick.

1 of/weer-
der.

Amatt 3: 16

Maer 1: 17

Luc. 3: 21/

Exo. 12: 3/

Esa. 55: 7/

Joannes

Discipul

ken volge

Christi.

mgt. wige-

lept.

o Dat is

wee uen

booz eydi-

want de

dach hadde

twas in

celte ende

bader So-

um opad-

tot der So-

nien ouer-

ganch

pint. 16 18

oge perant

27 Hy ist die na my comt/deweleke ^a booz my ghewe-

is: wien ick niet weerdich en ben zynen schoenric m-

28 ontbinden. Dit gheschiede in: Bethabara ober de

Jorbaen daer Joannes doopte.

29 Des anderen daechs sach Joannes Jesum tot hen

comē/ende seide: Ziet/s dat La nē Gods dat de son-

30 des werelts wech neet. Dese ist daer ic dā sende: ^a my

comt eē ^a Man/deweleke, booz my geweest is: wā

hy was ^a eer dan ick.

31 Ende ick en kende hem niet: maer op dat hy Israe-

soude geopenbaert worde/ daerom ben ic gekomen t-

32 doopen inden water. ^a Ende Joannes gherupch de

seggende: Ic hebbe gesien de Gēest neder dalen gely-

een Daphe wt den hemel/ende bleef op hem.

33 Ende ick en kende hem niet: maer die my ghesonde-

heeft om te doopen inden water/ die seide tot my: O-

wien ghy sult den Gēest sien neder dalen/ende op hen

blijven/ die selve ist/ die inden heyligen Gēest doopt

34 Ende ic hebt gesien en betuycht/ dat desen de Son-

35 Gods is. Des anderen daechs stont Joannes we-

derom/ende twee van zynen Discipulen.

36 Ende als hy Jesum sach wandelen seide hy: ^a Sien

37 het La Gods. En die twee van zyne Discipule hoor-

den hem [dat] spreken/ende volchden Jesum.

38 Ende als hem Jesus omkerde/ en sach dat sy hem

volchden/ seide hy tot hen: Wat soect ghy lieden: Sy

seiden tot hem: Rabbi dat is/ ^a wtghelept te seggen

Leeraer waer ^a woondy?

39 Hy seide tot hen: Comt en liet het. Sy gingen en sa-

gen waer hy woonde/ en bleve dien dach by hem. Het

40 was ontrent ^a de thienste ure. Andreas de broeder

Simons Petri was een van dese twee/ die het vā Jo-

anne ghehoort hadden/ende hem nabolchden.

41 Dese vānt eerst Simonem zynen broeder/ende seide

tot hem: Wy hebben gebonden den Messiam/ dat is

wtghelept/de Gēesalde.

42 En hy brachte hem tot Jesum. Ende als hem Jesus

aēsach/ seide hy: Ghy zyt Simon/ de sone Jona: ^a Sy

sult genaet worde/ Cephas dat is wtgelept. ^a Green.

13 Des ander daechs wilde Jesus wtgaen na Galilea/

ende vānt Philippum/ en seide tot hē: Volcht my na.

4 Ende Philippus was van Bethsaida wt der stadt Andree ende Petri.

5 Philippus bat Nathanael ende seide tot hem: Wy hebben dien gebonden van welcken Moses inde Wet en de Propheete geschreue hebbe: [namelic] Iesum van Nazareth den sone Iosephs.

6 Ende Nathanael seide tot hem: Wach van Nazareth wat goets comē? Philippus seide tot hem: Comat zende liet het. Iesus sach Nathanael tot hem comen ende seide van hem: Siet waerlic ee Israelite in welcken gheen bedroch en is.

8 Nathanael seide tot hem: Waer ba kendt my? Iesus antwoorde ende seide tot hem: Eer u Philippus riep daer ghy onder den Vyggeboom waert sach ic u.

9 Nathanael antwoorde ende seide tot hem: Rabbi ghy zijt de Sone Gods ghy zijt de Coninck Israels.

10 Iesus antwoorde ende seide tot hem: Ghy gelooft om dat ick u gesept hebbe: Ic sach u onder den Vyggeboom: ghy sult grooter dingen dan dese sien. En seide tot hem: Doort waer doort waer segghe ic u: Hier na suldy den Hemel geopenit sien ende de Engelen opclimmende: en nederdalēde op de Sone des mensche.

Dat 5. Capittel.

Ihesus verandert water in wijn/17. dyjt de bercoopers wt de Tempel/19. boozsept syn doot ende opstadinge/23. ende bekeert te belyden/24.

11 Ende ten derde dage wert daer ee Wyploft [gehoit den] in Cana Galilee en de moeder Iesu was daer.

Ende Iesus was oec genoot/ende syne Discipulen totter Wyploft.

Ende als daer wijn ghebrack seide de moeder Iesu tot hem: Sy en hebben gheenen wijn.

Ende Iesus seide tot haer: Vrouw: wat hebbe ick u te doen? Mijn ike en is noch niet gecomen.

Zijn moeder seide tot de Dienaers: Wat hy u lieden seyt dat doet. Ende daer ware ses steenē waterbaten geset: na der Joden reyninge en hielden elc twee of drie Metreten.

Ende Iesus seide tot hem: Vult de waterbaten met water. Ende sy vulten se tot boven toe.

Ende hy seide tot hem: Schept nu ende draghet tot den Opperdischmeester. Ende hy droeghent.

Joan. 21. 2

Gen. 3. 15

Deu. 18. 15

2 Sa. 7. 12.

Psalm. 132.

Esai. 4. 2.

Iere. 23. 5.

Eze. 34. 34

Mat. 7. 20

- 9 En als de Opperdischmeester dat Water dat Wi
 geworden was/ geproeft hadde/ ende en wiste niet be
 waet [de wijn] geromē was (maer de Dienaers die h
 water geschept hadde/ die wistē/ so riep de Opperdis
 meester den Brudegom/
- 10 En seide tot hem: Alle man set eerst dē goedē Wijn
 en als men wel gedroncken is/ dan den minstē: [maer
 ghy hebt den goeden Wijn tot nu toe behouden.
- 11 Dit begin der teekenē dede Iesus in Cana Galilee
 ende openbaerde sijne eerlicheit ende sijne Discipul
 12 geloofden in hē. Daer na quā hy af na Capernaum
 hy en sijn moeder ende sijn Broeders/ ende sijne Disci
 pulen/ ende en bleuen daer niet vele daghen.
- 13 Ende het Pascha der Joden was na hy/ ende Iesu
 14 ginc op na Jerusalem. En hy vant indē Tempel
 die daer vercochten Ossen en Schapē en Duyven/ en
 15 de Wisselaers sittende. En hy maecte een geestel ba
 snoerkens/ en dreefse wt den Tempel/ ooc de Schapi
 en Ossen/ en der Wisselaren gelt stozte hy wt/ en keert
 de Tafelen omme.
- 16 Ende seide tot de ghene die daer Duyven vercoch
 ten: Weert dit van hier wech/ ende en maect niet da
 17 mijns Vaders huys/ ten Loophuys. Ende sijne Disci
 pulen werden ghedachtich dat daer gheschreuen is
 18 De vierighe liefde des huys/ heeft my verblonden.
- 18 Doe antwoorden de Joden en seiden tot hem: Wa
 teeken bewijst ghy ons/ dat ghy dat doen mencht
 19 Iesus antwoorde/ en seide tot hem: Byrecht dese
 Tempel/ ende in drie daghen sal ick hem oprichten.
 20 So seide hem dan de Joden: Ses en veertich Ja
 lanc wert desen Tempel getimmerd/ en sult ghy hē in
 drie daghen oprichten?
- 21 Maer hy sprack banden Tempel sijns lichaems
 22 Als hy nu opgestaen was bande doode/ werdē d
 Discipulen sijns gedachtich/ dat hy dat geseyt hadde
 en sy geloofden de Schrift/ en den woorde dat Iesu
 23 gesprokē hadde. En als hy te Jerusalem was op het
 Pascha in het Feest/ vele gheloofden in sijnen Naem
 die de teekenē saghen die hy dede.
- 24 Maer Iesus en betroude hemselfen hen niet/ daer
 om dat hijse alle kende.

Ende

hnt 21. 12
 int. 11. 15
 int. 9. 45

ys. 9. 10

int 12. 38
 int 8. 11
 g. Gr. dat
 ghy dat
 voert.
 hnt. 26
 61.
 int 14. 58

vele ghe
 loofde an
 Christus
 om de
 wonder
 daden.

Ende dat hy niet en behoefde dat yemāt getuyge-
nisse gabe vanden mensche: want hy wiste wat inden
mensche was.

1 Jo. 16. 7.
2 Jo. 7. 10.

Dat is. Capittel.

Jhesus onderwijst Nicodemum / vande wedergeboorte / 14. vande ge-
boorte / 16. ende vande liefdes Gods tot der werelt / 27. Joannes geeft ge-
uygenisse van Jhesu.

Ende daer was een mensche wt den Jherusalem / ge-
naemt Nicodemus / een oberste der Joden.

a Jo. 19. 39
b Jo. 7. 20
c Dat is /
leeraer.
d Jo. 9. 10

Desen quā des nachts tot Jhesum / en seide: Rabbi
wy weten dat ghy een Leeraer sijt / van God gecomē
want nie-mant en can dese teekenen doe die gy doet:
en sy dat God met hem sy.

Jhesus antwoorde / en seide tot hem: Doorwaer / boor-
waer segge ic u: Te sy dat yemāt / andertwerf geboze
worde / so en can hy het Conincrycke Gods niet sien.

e Of / van
hoben

Nicodemus seide tot hem: Hoe can een mensche ge-
bozen worden als hy out is? Can hy weder in zyns
moeders buze gaen / ende gebozen worden?

Jhesus antwoorde: Doorwaer / boorwaer segge ic u /
Ten sy dat yemāt gebozen wort wt den water ende
Geest / so en can hy ten Conincrycke Gods niet ingaē.

f Jo. 3. 2.

Wat wt den vleesch gebozen is / dat is vleesch: en
wat wt den Geest gebozen is / dat is Geest.

g Rom. 7. 38

Verwondert u niet / dat ick gheseyt hebbe: ghy moet
indermael ghebozen worden.

De wind blaest werwaert hy wil ende gy hoort zyn
stemme / maer gy en weet niet van waer hy comt / noch
oer hy henē vaert. Also is een pegelic die wt de Geest
ghebozen is. Nicodemus antwoorde / ende seide tot
hem: Hoe can dat geschieden?

Jhesus antwoorde / ende seide tot hem: Zijt ghy eē
Leeraer Israels / ende en weet ghy dit niet?

i Jo. 6. 5
k Of / ghy

Doorwaer / boorwaer segge ic u: wy spreken dat wy
veten / ende getuygen dat wy gesien hebben / en gylie-
den en neemt onse getuygenisse niet aen.

l Jo. 7. 23.

Indien ic u lieden aerstche dingen gesept hebbe / ende
hy die niet geloofte / hoe soude ghy lieden ghelooben als
ic u hemelsche dinge seide? En niemāt en isser op-
rebare reghemēl / dā die vande hemel neder gecomē is /
re Sone des menschen / die in den hemel is.

m Jo. 9. 62
n Of / was
o Jan. 2. 1. 9
p Mat. 18. 43

Ende ghelyc Moses de Slanghe inder woestijne

A ver

pJoas. 28

grom 5.

rJoas. 4.

Joas. 1.

Joas. 14

tOst/ sa

lich

n Gr. ghr

sozheet.

Geloove

in Chri-

stum.

Verdoe-

menisse

rGr. ge

richte

pJoan. 1.

wercken

3Eph. 5

aOst/ dat

bJoas. 41

emar. 3.

mat. 3/1

Matth.

eas leer-

aer.

Joas. 1. 28

† Datis

de Ghes

falsde.

ginal/ 3.

int. 1. 20.

verhoocht heeft/ also sal de Sone des menschen ver-
hoocht worden. Op dat eē pegelic die in hem geloof-
niet en verderbe maer het eeuwige leven hebbe.

16 ¶ Want also lief heeft God de werelt gehat/ dat hy
zijnen eenich geboren Sone gegeven heeft/ op dat
pegelick die in hem geloof niet en verderbe/ maer hy
eeuwige leven hebbe.

17 [Want God en heeft zjnē Sone inde werelt niet ge-
sonde/ op dat hy de werelt verdoemē soude/] maer o-
dat de werelt door hem e behouden worde.

18 Wie in hem geloof die en wort niet e verdoet: maer
die niet en geloof die is nu verdoet/ want hy en heeft
niet geloof/ inden Naem des eenichgeboeren Sone

19 Gods. Ende die is de verdoemenisse dat het Licht
inde werelt gecomen is en de mensche hebbe de du-
sternisse liever gehat dā het Licht: om dat hare wer-
ken boos waren.

20 Wāt so wie quaet doet/ die haet het licht/ en en comt
tot den lichte niet/ op dat zjnē werckē niet gestraft e

21 worden. ¶ Maer wie de waerhept doet/ die coemt te
den lichte/ op dat zjn wercken geopenbaert worden.
¶ Want sy in Gode gedaen sijn.

22 Darr nagine Jesus en zjnē Discipulen in het Joor-
sche lant/ ende berkeerde darr met hen e ende doopte

23 ¶ En Joannes doopte oock in Ennon by Salim/ om
dat daer veel waters was/ en sy quamen daer en wer-

24 den gedoopt. Want Joānes en was noch niet ind
gebancknisse gheworpen.

25 So wert darr een brage onder den Discipulen Jo-
annis met den Joden/ vander repninghe.

26 ¶ Ende sy quamen tot Joannem/ en seiden tot hem
¶ Rabbi/ die met u over den Jordaen was/ den welck

27 tot hem. Joannes antwoorde/ ende seide: De men-
sche en can niet ontfangē/ so het hē wt den hemel nē

28 ghegheven en sy.

28 Ghy selve zijt mijne getungen/ dat ic gesept hebbe
¶ Ic en ben die Christus niet/ maer e bē voor hem te
gesonden.

29 Wie de Bruyt heeft/ die is de Bruydegō/ en de brui-
des Bruydegoms/ die daer staet/ en hem hoozt/ verblif

hem

ent me: blijfchap om de fteeme des Zuydegoms/so
s dan dese mijne blijfchap verbult.

Hy moet waffen/ende ick afdriemen.

Die van boven comt/is boven alle: die bander aerde
s/is bander aerden/ en fpreet vā der aerden: die wt
ien Hemel comt/is boven alle:

Ende wat hy gelien en gehoozt heeft/dat getuycht
p/ende zijn getuygenisse en neemt niemant aen:

Wie zijn getuygenisse aenghenomen heeft/ die heeft
eregelt dat God warachtich is.

Want den welcken God gefonden heeft/die fpreekt
Gods woorden wāt God geeft [hē] den Geest/sonder
mare. De Vader heeft de Sone lief/ ende heeft alie
dingen in zijn handen gegeven.

Wie inde Sone geloof/ die heeft het ewige leven/
die wie den Sone ongehoozsaem is/die en sal het le-
ven niet sien:maer den rooyne Gods blijft op hem.

Dat iij. Capitel.

Christus fpreet met der Samaritaenſche vrouwe/ 34. Zō n bierighe
ſde tot zñen. Wader ende zñen Dag/ 39. bekeeringe der Samarit-
ten. 46. ende heelinghe des Saons des Hobelinck.

Als nu delgeere bekende dat de Pharisee gehoozt
hadde dat Iesus meer Discipulen maecte/ende
doopte dan Joannes. (Hoewel Iesus selbe niet
n doopte/maer zijne Discipulē.) Dor verliet hy Ju-
deam/ende ginc weder na Galileam.

Ende moefte door Samarien gaen.

Soo quam hy dan in een ſtadt Samarie/ghenaemt
Sychar hyde/ Erbe welcke Jacob gaf Joſeph zñen
me. Ende daer was Jacobs waterput/ Iesus dan
ermoept van gaf/sat also op den waterput. Het was
arrent der sefter uren.

Ende daer quam een vrouwe van Samarien water
tten. Iesus ſepde tot haer:geeft my te drincken.

Want zijne Discipulen warē wech gegaen inde ſtat
in ſpiſſe te coopen.

So ſepde de Samaritaenſche vrouwe tot hem:hoe
regeerdv die gy een Jode zijt drinckē van my/die ee
Samaritaenſche vrouwe ben/ Want de Joden en
ebben gheen ghemeyſchap met de Samaritanen.
Iesus antwoode/ende ſepde tot haer:ſo ghy wiſſet
gabe Gods/en wie hy is die tot u ſept:Geeft my te

Of min-
der wo-
den,
1 Jo 3. 23
Ker. wt.

Rom 3. 4

me ph 4. 7
n Ker. met
wt mare.
om m. 27
p Jo 3. 16
p Ju met
geloof.

Jo 3. 22

dge 22. 19
of/ Rom
reine
d Dat is
middach

Jo 8. 48
ſge. en ge
brucken
uit Sam-
ritanen
met.

Nij dyne

g Jer. 2/13.

dryncken/ghp soudet van hem begeert hebbē/ende
soudē u ghegheven hebben levende water.

11 De vrouwe seide tot hē: Heere / ghy en hebt niet we-
mede ghy putten meucht/ēn de put is diepe/van wa-
hebdy dan dat levende water.

12 Zijdy meerder dan onse vader Jacob/ die ons des-
put gegebē heeft/ ēn hy heeft wt desen putte gebrou-
ken/ende zijne sonen/ende zijne beesten?

13 Jesus antwoorde/ēn seide tot haer: so wie van des-
water drynckt/ die sal weder dorsten?

h Joa. 3/11. 6

14 Maer so wie drynct handen water dat ic hem ge-
sal/ die en sal inder eewich; niet dorsten/maer het w-
ter dat ic hem sal gebē/ dat sal in hē worden een so-
repne des springhenden waters in dat ewighe le-
ven come te putten. Jesus seide tot haer: Gaet hem

i Joa. 7/38

15 De vrouwe seide tot hem: Heere/ geef my dat sel-
water/ op dat my niet en dorste/ ēn dy ic niet meer h-

16 den come te putten. Jesus seide tot haer: Gaet hem
17 roept uwē man/ ēn coemt hier. De vrouwe antwo-

de/ende seide: Ic en heb geenē man. Jesus seide tot
haer: Ghy hebt wel gespōkē/ Ic en heb geenē man.

18 Wāt ghy hebt bīf mannē gehat/ ēn diē ghy nu heb-
en is u man niet: dat hebdy met der waerheyt gese-

k Luc. 7/18

19 De vrouwe seide tot hem: Heere/ ic sie dat ghy e-
20 Propheet zijt. Onse vaders hebbē op desen berch

ghebeden/ende ghy segt dat te Jerusalem de pla-
se is daermen moet aenbidden.

21 Jesus seide tot haer: Vrouwe/ gheloof my/ de v-
comt/ dat ghylieden noch op desen Berge/ noch te Jer-
salem/ den Vader aenbidden en sult.

22 Ghylieden aenbit dat ghy niet en weet: wy aenbi-
den wat wy weten: Want de salicheyt is wt dē Je-

23 Maer de ure comt/ende is nu/ dat de warachtigh-
Aenbidders/ den Vader aenbidden sullen inden Ge-
ende Waerheyt: wāt ooc de Vader soect sulcke/ die
[also] aenbidden.

24 God is een Geest/ende die hem aenbidden mo-
hem inden Geest ende a Waerheyt aenbidden.

25 De vrouwe seide tot hem: Ic weet dat de Mess-
comen sal/ die genant is Christus: als die sal gecom-
zijn/ dan sal hy ons alle dinghen bercondighen.

26 Jesus seide tot haer: Ic bent die met u sprekē.

n 2 Reg. 17

o Gen. 12/3

p 1 Cor. 13/17

q 1 Cor. 13/17

r 1 Cor. 13/17

s 1 Cor. 13/17

t 1 Cor. 13/17

u 1 Cor. 13/17

v 1 Cor. 13/17

w 1 Cor. 13/17

x 1 Cor. 13/17

y 1 Cor. 13/17

z 1 Cor. 13/17

aa 1 Cor. 13/17

ab 1 Cor. 13/17

ac 1 Cor. 13/17

ad 1 Cor. 13/17

ae 1 Cor. 13/17

af 1 Cor. 13/17

7 Ende onder desen quamen zijne Discipulen/ en wonderden hem dat hy mer een vrouwe sprack: noch-
tās en seyde niemāt: Wat vraecht gy: oft/ wat spreek
ghy met haer?

8 So beriet dan de vrouwe haer waterbat ende ginc
henen inde stadt/ ende seyde tot de lieben.

9 Comt/ liet eenen mensche/ die my gesept heeft al wat
ic gedaen hebbe: Is dese niet die Christus?

10 Doe gingen sy tot der stadt/ ende quamen tot hem.

11 Hierenusschen baden hem de Discipulen en seyden.

12 Rabbi/ etet. Ende hy seyde tot hen: Ic hebbe spijse of Leraer.
te eten/ die ghy lieben niet en weet.

13 Doe seyden de Discipulen tot malcanderen: Mach
hem yemant te eten gebracht hebben?

14 Jesus seyde tot hen: Mijn spijse is/ dat ick doe den
wille des genen die my gesonden heeft/ ende: zijn were
volbrēnghe. Segt ghy niet: Het: zijn noch vier maē-
den/ ende dan comt den Dooft? Siet/ ic segge u liede/
heft uwe oogē op/ ende liet de Landē/ v wāt sy zijn wit
tot dē Dooft. En wie maeyt die ontfāgt loon/ en ber-
gadert vrucht tot den ewigē lebē/ op da. ooc de Saer-
per te gelijck verbljide/ ende de Maerper.

15 Wāt hier in is dat woort warachtich/ dat de eē saeyt
ende de ander maeyt.

16 Ic hebbe u lieden wtgesonden te maeyē/ dat gy niet
gearbeyt en hebt: Andere hebben gearbeyt/ en ghy lie-
den zijt tot den arbeyt ingegaen.

17 Ende vele Samaritanē wt dier selver stat geloof-
den in hem/ om de woorden der vrouwen/ die daer ge-
tuychde: hy heeft my gesept al wat ic gedaen hebbe.

18 Als nu de Samaritanē tot hem quamen/ soo baden
sy hem/ dat hy by hē bljvē soude. Ende hy bleef daer
twee dagen.

19 En veel meer [liedē] geloofde om zijns woorts wille

20 Ende seyde tot der vrouwen. Wy en gelooben [nu]
niet meer om uwer woorden wille/ v want wy hebben
selve gehoozt/ en weten dat dese warachtelic is Christus/ de Salichmaker der Werelt.

21 Ende na twee dagen ginc hy van daer/ ende ginc na
Galileā. Wāt Jesus betuychde selve/ adat een Doo-
pheet in zijn eygen Vaderlant geen eere en heeft.

De spijse
Christi.

Mat. 9. 37
Luc. 10. 2.

De Sa-
marita-
nen ghe-
looben in
Christi.

Joan. 17. 8
Mat. 10. 4
Ghesaffde.

Mat. 13. 57
Mat. 6. 4

b Joaz. n.

Des Wo-
beluier
sone
woort ge-
sont.
ei co. 1. 2.

Gesebe

aleh 2. 2.
den 26. 1.
Baetwa-
ter te Je-
rusale m.

45 Als hy nu in Galilea quā ontvinge hem de Galile-
sche die alle dingē gesie hadde die hy te Jerusale del-
in liet. Freest. Want sy waren ooc tot het feest gegaen.

46 So ginch Jesus weder tot Cana Galilee daer hy
het water tot wijn gemaect hadde. En daer was en
Coninc/Hobeline wifs sone te Capernaum crant wa-

47 Dese als hy gehoozt hadde dat Jesus wt Judea
Galileam gecomen was ginc tot hem en bat hem/ en
dat hy afquame en zijnen sone gesont maecte wāt hy

48 was doot crant. So seide Jesus tot hem: Ten
dat ghy lieden teckenē ende wonderlike dingē liet
en sult ghy lieden niet gelooben.

49 Des Coninc/Hobeline seide tot hem: Heere/ coēt a-
soer mijn kindeken sterft. Jesus seide tot hem: Gae
u sone leeft. Ende de mensche gheloofde den woort
dat hem Jesus seide. Ende ginch henen.

51 En als hy nu afginc quame hem zijne Diēst knecht
te gemoete/ en bootschapten hē seggende: u kinnt leeft

52 So bjaechde hy van hen die ure/ in welke het bet-
met hem geworden was. En sy seiden hem: Gister
te seuen uren verliet hem de Coetsē.

53 Doe bekēde de vād dat het inde selbe ure was/ in
welcke Jesus tot hem seide: u sone leeft. Ende hy g-
loofde/ ende gheheel zyn huysghezin.

34 Dit tweede tecken dede Jesus wederom doe hy in
Judea in Galilea ginch.

Dat v. Capittel.

1. De gicht siecke woort genesen bā Jesu/ 10. dewelcke daerom verholc
woort vande Joden/ 19. maer hy bevrift dat zyn werc wt God is/ 31. en
de na dat hy zyn gruggenisse gegeuē heeft van Joannis/ seint hy zyn
weberparādērs tot zyn wercken/ ende tot de Schrift.

1 **D**ier na was veen feest der Joden: en Jesus gin-
op na Jerusalem.

2 En daer is te Jerusale aē de Schaep- plaetse
Baedwater genaemt in het hebreusche Bethesda:
zheeft vijf boorzhuysē: In dese lach ē groote menich-
te bā Crancke/ Blinde/ Creupele/ Verdoorde/ verwach-
tende de beroeringhe des waters.

4 Want de Engel quam neder ter sekerder tijt/ in de
Baedt water en beroerde het water: en diē dā eerst in
de heroernighe des waters daer in quam die werc ge-
sont/ van wat siecke hy oock behanghen was.

Ende

5 Ende daer was eē mensche/ die achtendertich Jaer
6 cranc geweest hadde: Als Iesus desen sacht ligghen/
ende bekende dat hy nu lange tijt cranc geweest was/
sepde hy tot hem: wilst ghesont worden?

7 De Cranche antwoorde hem: Heere/ ic en hebbe gee-
nen mensche die my in het Baedwater brinche als het
water heroert wort. En bewijle dat ic come/ so comt
8 eē ander voor my neder. Iesus sepde tot hem: Staer
op neemt u bedde op/ ende wandelt.

9 Ende terstont wert de mensche ghesont/ en nam zijn
bedde op/ ende wadelde. Ende het was Sabbath in
10 dien selven dage. Daerom seiden de Joden tot hem
die gesot gewordē was: Het is Sabbath/ het en is u
niet geoorloft het bedde te draghen.

11 Hy antwoorde hē: Die my gesont gemaect heeft die
heeft my gesept: Neemt u bedde op/ ende wandelt?

12 So vraechde so hem: wie is die mensche die u gesept

13 heeft: Neemt u bedde op/ en wandelt? En die gesont
gemaect was en wiste niet wie hy was/ want Iesus
was [hē] ontgaē wt der schare die ter selver plaerse

14 was. Daer na vont hē Iesus in den Tempel/ en sepde
tot hem: Siet/ ghy zijt gesont geworden/ en sondicht
niet meer/ dat u niet erghers en gheschiede.

15 Die mensche ginc henen/ en bootschaptent den Jode/
datter Iesus was/ die hem gesont ghemaect hadde.

16 En hierom verboehden de Joden Iesum/ en sochten
hem te dooden/ om dat hy dat op de Sabbath/ gedaen

17 hadde. Ende Iesus antwoorde hen: Mijn Vader
weret tot nu toe/ ende ick wercke oock.

18 Daerom dan sochten de Joden dies te meer hem te
doodē/ wāt hy niet allene de Sabbath en brac/ maer
oock/ om dat hy gesept hadde: dat God zijn Vader
ware hemselven Godt ghelijck makende.

19 So antwoorde Iesus/ ende sepde tot hē. Doorwaer/
doorwaer segge ic u lieden: De Sone en can vā hem/
selven niet doen/ dan wat hy zijn Vader heeft sē doe.

20 Wāt so wat die doet/ dat doet ooc de Sone desgelijck.

21 Want de Vader heeft de Sone lief/ ende toont hem
al wat hy doet/ en sal hem grooter wercken toēne dan
dese/ op dat ghy u lieden verwonderen mecht.

22 Want ghelijck de vader de dooden opweckt ende le-

3111 bendich

Mat. 9.

Joa. 14.

ro 20. 10

Deus. 15

mat. 12. 2

Jof. hielt

hē als eē

oerendes

tine boor

der scha-

eē die eer.

en 12. 4

Joa. 8. 11

Lev. 6. 5.

Christus

Gods

Sone.

Joa. 14. 10

Joa. 7. 19

mat. 27. 41

Joa. 3. 4.

Jes. 4. 5

Joa. 10. 30

Joa. 1. 2

Jude. 7. 16

- mat. 11.27 **22** hē maect: also oec maect de Sone lebendich w
 22 hē woll. Want de Vader en oordeelt niemāt: m ma
 heeft alle oordeel den Sone ghegeuen.
23 Op dat sy alle den Sone eeren / gelijc sy den Vade
 eren wie den Sone niet en eert / die en eert den Vade
 niet die hem ghesonden heeft.
 Joān 8/51 **24** u Doozwaer doozwaer segghe ick u lieden: Wie mi
 woort hoozt / ende geloofst hem die mi gesonden heeft
 die heeft het ewige lebē / en en comt inde v doemen
 nisse niet / maer is vandē doot doorgaen in het lebē
 of uc: 3.42 **25** Doozwaer / doozwaer segge ic u lieden / de ure coem
 pg gericht ende is nu / dat de dooden sullen hoozen / de stemme de
 q1 Pet 4/6 Soons Gods / en diese sullen gehoozt hebben / die sul
 26 len leben. Want ghelijc de Vader het leben heeft in
 hem selben / also heeft hy oec den Sone gegeuen het le
 ben te hebben in hem selben.
 fOf / dat hy **27** Ende heeft hem oock macht ghegeuen te oordeelen
 eens men: **28** Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 che Soan **29** Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 is / en ver: **30** Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 wondert u **31** Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 die mer **32** Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 tichel 4.16 **33** Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 n Want 2.2 **34** Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 35 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 36 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 37 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 38 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 39 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 40 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 41 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 42 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 43 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 44 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 45 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 46 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 47 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 48 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 49 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 50 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 51 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 52 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 53 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 54 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 55 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 56 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 57 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 58 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 59 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 60 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 61 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 62 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 63 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 64 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 65 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 66 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 67 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 68 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 69 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 70 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 71 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 72 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 73 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 74 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 75 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 76 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 77 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 78 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 79 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 80 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 81 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 82 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 83 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 84 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 85 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 86 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 87 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 88 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 89 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 90 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 91 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 92 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 93 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 94 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 95 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 96 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 97 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 98 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 99 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie
 100 Want hy eens menschen sone is. Verwondert u lie

my gerupect. Ghyliede en hebt noyt noch zijne stem:
me gehooft: noch zijn ghedaente ghelien.

Exa 33. 20

8 En zijn woorden hebt gylieden niet in u blijvende:
want gylieden en geloofte hē niet die hy gesondē heeft.

Es 4. 19

9 Ondersoect de Schriften: want ghy meynt het ee-
wighe leven daerin te hebben: en de selve zint: die van
omg getuyghen. Ende ghylieden en wilt tot my niet
comen: op dat ghy het ewighe leven hadt.

Of ghy
onder soect
h De 18. 18
Luc. 24. 27

1 Ick en neme gheen eere van menschen.

2 Maer ic kenne u lieden: dat ghy de liefde Gods in u
ziet en hebt. Ic bē gecome inden naē mijns Vaders:
en ghylieden en ont fange my niet: So daer een ander
come in zinen eygenen naem: diē sult ghy ontfangen.

menschen
eere.

4 Hoe come ghylieden gelooben: die van malcanderē
eere neemt: ende de eere die van God alleen come: die
soect ghylieden niet? Meynt niet dat ic u berelagen
sal booz den Vader: daer is een die u lieden verclaecht:
namelick: Moses: daer ghy op hoeyt.

1 Joh. 12. 43

6 Want waert dat ghylieden Mose geloofte hadt: so
sout ghy my ooc geloofte hebben: want hy heeft van
my gheschreben.

h Gen. 3. 15
Deu 28. 18

7 Maer so gylieden nu zijn Schriften niet en geloofte:
hoe sult ghy mijne woorden ghelooben?

Dat h. Capittel.

Hy spōst de Schare / 3. ende bliet se die hem wilben Conine maken / 48
zijne leere van het geestelick eien zins blesche / 60. en hē die aenges-
nomen is.

Daer na ginc Iesus ober de a Zee: aē der Stadt Ti-
berias in Galilea:

a Gr. Zee
Galilea
Tiberias.

2 Ende eē groote Schare volchde hem na: om dat sy
zijne teckenē gelien haddē: die hy dede ober de cranc-
ken. Ende Iesus is op den Berch ghegaen: ende sat
daer met zijne Discipulen.

4 Ende her Pascha: de Feeſte der Joden was na hy.
5 Als Iesus dan zijne oogen ophief: ende sach dat daer
een groote Schare tot hem gecomen was septe hy tot
Philippum: waer van sullen wy Brooden coopen: op
dat dese eten mogen? (Ende dit septe hy om hem te
beyzoeken: want hy wiste wat hy doen soude.)

h Gr. 12. 28
Luc. 23. 5.

7 Philippus antwoorde hem: Doo: twee hondert pen-
ningen broods: en zijn dese niet genoegh: op dat een pe-
ghelick van hen een weynich neme.

circ 4. 43
d g. neder
ballen.

eof/ als hi
gedanckt
hadoe
deel dese/
ete.

Mat. 7. 16
sp willen
Christus
Coninck
maken.
g 10a. 18/
36.
hmt 4. 23

Een
stadie is
625. boe-
ten dat is
135. schre-
de en 24
stadie en
nre gaes.

- 8 Een van zijne Discipulen Andreas de broeder S
monis Petri seide tot hem:
9 Hier is een Jonckeren dat vijfdersten broodē heet
ende twee Vischkens: maer wat is dit onder so bel
10 Ende Jesus seide: Doet de menschen ^d nederlicte
En daer was veel gras te dier plaetsen. So saten da
de Mannen neder ontrent vijf duysent in ghetale.
11 Ende Jesus nam de broodē: danete/ende depide
den Discipulen/ende de Discipulē den genen die ned
geseten ware: Desgelijc ooc vande Vischkē also be
12 als sp wilden. Als sp nu versadicht waren/ seide h
tot zijne Discipulen: Vergadert de overgebleven Bro
ken op dat daer niet verlozen en gae.
13 Sp vergaderdense dan/ ende bulden twaelf korbe
met brockē vanden vijf gerstē brooden die daer ober
ghebleven waren/ den ghenen die ghegheten hadden
14 Als nu de menschen sagen dat recken dat Jesus ge
daen hadde/ seide sp: Dese is waerlich de Propheete
15 die inde werelt comen soude. Als nu Jesus bekendi
dat sp souden comen om hem te nemē op dat sp hē Co
ninck maecte/ s on: weec hy wederom op de Berch alle
16 En als het about wert gingen zijne Discipulen a
17 tot der Zee: En gingen in het Scheepken/ en qua
men ober de zee na Capernaum.
18 En het was nu duyster geworden en Jesus en wa
tot hen niet gecomen. En de Zee verhieft haer op/ doo
erenen grooten waependen wint.
19 Als sp dan ghevaren waren ontrent vijf en twintich
of dertich: Stadiē/ sagen sp Jesum op de Zee wandel
len ende het Scheepken by comen/ ende sp vreesden.
20 Maer hy seide tot hen. Ick bent/ en vrees niet.
21 So ^h wilden sp hē dan in het Scheepken nemen: en
het Scheepken quā terstont te lande daer sp na boerē.
22 Des anderen daechs/ als de schare (die ober de Zee
stont) gesien hadde/ dat daer geen ander Scheepkē en
was/ dan dat cene daer zijn Discipulen ingetredē wa
rē: en dat Jesus niet met zijne Discipulē in het scheepkē
gegaen en was/ maer dat zijn Discipulen alleen wert
23 ghevaren waren: (Maer daer quamē ander Scheep
kens vā Tiberias/ by der plaetse daer sp het broot ge
geten hadden/ als de Heere gedaen hadde.)

24 Als dan de schare sach dat Iesus daer niet en was/
noch zijne Discipulē traden sy inde Scheepkens/ende
quamen na Capernaum/soeckende Iesum.

25 Ende als sy hem bonden ober de Zee / seypden sy tot
hem: Rabbi/wanneer zijdy hier gekomen?

26 Iesus antwoorde haer/en seypde: voo;waer voo;waer
segge ic u liede; ghy en soect my niet om dat ghy tees-
kenen gesien hebt maer om dat ghy vāde broode ge-
gheten hebt/ende versadicht sijt.

27 mWerde niet [om] de spijse die vergaet/maer [om] de
spijse die tot in het ewige lebe; blijft: welcke u de Sone
des menschen gheben sal. Want desen heeft God de

28 Vader versegelt. So seypde sy dan tot hem: Wat sul-
len wy doen/op dat wy Gods werken werken?

29 o Iesus antwoorde/en seypde tot hen: v Dit is Gods
werc/ dat ghy liede; gelooft in hē dien hy gesondē heeft.

30 So seypden sy tot hem: v wat tecke doet ghy dan/op
dat wy sien/ende u ghelooven? Wat werckt ghy?

31 Onse Vaders hebben het Manna gegeten inde woe-
stijne; gelijc daer geschreven is: hy gaf hen broodt wt

32 den Hemel te eten. Doe seypde Iesus tot hen: Voo;v
waer voo;waer segge ic u lieden: Moses en gaf u dat
broot niet dat wt dē Hemel is; maer mijn Vader gerst
u lieden dat warachtige Broot wt den Hemel.

33 Want het Broot Gods is hy/die wt dē Hemel comt/

34 ende geeft der werelt het leven. Doe seypden sy tot hē:
Heere; gheeft ons allerijt dit Broot.

35 Iesus seypde tot hen: Ick ben dat Broot des lebens:

v Wie tot my comt/die en sal niet hongeren v en wie in
my gelooft/die en sal nemmermeer dorsten.

38 Maer ic hebbe u lieden gesept/dat ghy my ooc gesie
hebt/ende en gelooft niet.

27 Al wat my mijn Vader geeft/dat sal tot my comen:
ende die tot my comt/en sal ic niet wtwoypen.

38 Want ic ben wt den Hemel gecomen niet om mijnē
wille te doen/maer des genen die my gesonden heeft.

39 Ende dit is de wille des Vaders die my ghesonden
heeft: v dat ic van alle dat hy my gegebē heeft niet en
beeliese/maer dat opwecke ten wtersten daghe.

40 En dit is dē wille des genen die my gesondē heeft/
v dat eē negelle/die dē Sone liet/ende in hem gelooft/

het

mwa.3.16

numt.3.12

mar.1.11

luc.3.22

Jo.1.33

2pet.1.7

jo.3.23

punt.16.1

gerot.6.4

Num.7

ro.10.3

res.755.1

ss.25.26

ap.22.17

timat.26

40.

me.14.36

bysat.0.13

en.17.12

rio.3.16

Sp wer:
den aen
Christo
geergeet
pint 13.3

q10a9.65

die Gadt
hoort/
comt tot
Christi
aefas 4.1
bunt 11.27
Joan. 28
eJoan. 35
36.
deror 6.4
Aunt.

eJoan. 1.29
heb. 10.5

gJoan. 26

het blees
Christi
eten ende
zijn bloet
driicken
160711.21

het ewighe leven hebbe en ick sal hem opwecken ten
41 wtersten daghe. Doe murmureerden de Joden da
bā dat hy gesept hadde: Ic ben dat Broot die wt
hemel afghecomen ben.

42 En sy sepdē: Is dese niet Jesus de sone Joseph
wiens vader en moeder wy kennē? Hoe seyt dese dan
Ick ben wt den hemel neder ghedaelt?

43 Doe antwoorde Jesus/ ende septe tot hen: En mur
mureert niet onder maelcanderen.

44 2 Niemand en can tot my comen/ ten sy dat hem de
Vader trecke/ die my gesonden heeft: en ic sal hem be
wecken ten wtersten daghe.

45 Daer is gheschreben inden Propheeten: En sy sult
alle han Gode geleert wesen. So wie dan bandē Va
der ghehoort/ ende gheleert heeft/ die come tot my.

46 Niet dat yemant den Vader ghesien heeft/ dan di
van Gode is die heeft den Vader ghesien.

47 Doorwaer doorwaer segge ick u: die in my geloof
48 heeft het ewighe lebē. Ick ben het Broot des lebēs

49 Wie Vaders hebben het Manna ghegeten inden
Woestijne/ ende zijn ghestorven:

50 Dit is het Broot dat van dē hemel ascoemt/ op da
51 die daer van eet/ niet en sterbe. Ic ben dat lebendig
Broot/ die vanden hemel gecomen ben: So yemant
eet van dese Broot/ die sal inder ewicheyt lebē: En
het broot dat ick gheben sal/ is mijn vleesch/ welck ick
gheben sal voor het leven der Werelt.

52 Doe streden de Joden onder maelcanderē en sepdē:
53 Hoe can ons dese zijn vleesch te eten gheben?

53 Doe septe Jesus tot hē: Doorwaer/ doorwaer/ segge
ick u liedē: Eē so dat ghy eet het vleesch des Soons
des menschen en drinct zijn bloet/ so en hebt ghylieden

54 geē lebē in u. Wie mijn vleesch eet/ ende mijn bloet
drinct/ die heeft het ewighe leven: en ic sal hem be
wecken ten wtersten daghe.

55 Want mijn vleesch is waerlick spijsē ende mijn bloet
56 is waerlic dranc. Wie mijn vleesch eet/ en mijn bloet
drinct/ die blijft in my/ ende ick in hem.

57 Gelijckerwijs my de lebende Vader gesondē heeft/
ende ick lebe door den Vader: also oock wie my eet/ die
selve sal leven door my.

8 Dit is het Broot dat wt de Hemel afgeromē is: Hier
geijc uwe Vaders het manna gegten hebben/ en jijn
gesto:ben: wie dit broot eet/ sal inder eewicheit leben.

6 Dit seyde hy in de Vergaderinge/ leerende te Caper-
natum. Vele dan van zijne Discipulen dat hoorende/
sejden/ dat is een harde reden/ wie canse gehoozen?

1 Ende Jesus/ hy hem selben werende dat zijne Disci-
pulen daer van murmureerden/ seyde hy tot hen: Er-
ghert u lieden dit?

2 **W**at [salt jijn] dā/ so ghyliden de Sone des men-
schen liet opclimmen/ daer hy eerst was?

Iet is de Geest die levendich maect/ het bleesch en is
niet nat. Die wt opde die ic tot u lieden sycke jijn geest
ende leven:

4 Maer daer jijn sommige onder u/ die niet en geloof-
vē. Want Jesus wiste vanden beginne/ wie sy warē die
niet en geloofde/ en wie hy was die hē verrade soude.

5 En hy seyde: Daerom hebbe ic u lieden gesept/ dat
niemant tot my comen en can/ ten sy dattet hem gege-
ben sy van mynen Vader.

6 Van doen aen ginghen vele van zijne Discipulen te-
rugge/ ende en wandelden niet meer met hem.

7 So seide Jesus tot de twaelve: wilt gy oec niet wech-
sgaen? Doe antwoorde hē Simon Petrus: Heere/ tot
wien sullen wy henen gaen? ghy hebt de woorden des
eewigheijens lebens.

9 **E**n wy hebben geloofst ende bekent/ dat gy zijt de
Christus de Sone des levendighen Gods.

10 Jesus antwoorde hē: Hebbe ic niet u twaelve wt-
vercojen: ende een van u lieden is een Duyvel.

11 Dat seyde hy van Juda Simonis Iscariot/ want
dese soude hem verraden/ en was een bande twaelve.

Wat vij. Capittel.

Christus scaft de eergiericheit jhuer magen/ 12. verschepte meeningē
van hem 12. hy bewijst den middel om de waerheyt te bekennē/ 20. hē
wozt ongelijc gebaen/ 31. sommigher ongeluobicheit ende sommigher
geluobicheit. 37. Hy roepse mer luyder kelen tor den leuenlijken waren
45. wozt veranwozt door de Schariaten/ ende door Nicodemum.

En de daer na wandelde Jesus in Galilea/ want hy
en wilde in Judea niet wandelen / om dat hem de
Joden sochten te dooden. Ende der Joden feest/
[namelic de Feeste] der Huttensettinge was na hy.

1 Jo. 14.

Jo. 3. 13
mat. 16. 19

Jo. 13/ 21
in Jo. 6. 44
De Dis-
cipulen
worden
aen hem
geergert
en wijckē
van hem.
mat. 16. 16
a Dat is/
Ghesalfde.
plac. 6. 23.

Jesus
bliet van
de Joden
die hem
wildē
dooden.
a Lev 23. 34
h Sy moe-
sten op dit
feest sebe
daghen in
lobet hut-
te woonē/
tor een ge-
dachtenisse
dat sy in
ynē wod-
den na der
verlossinge
wt Egyptē

Daerom

Of daer
mē open-
baerlic hē
spreke

Joan. 19

Joan. 29

Joan. 56

Joan. 19

Mat. 21. 46

Joan. 2. 24

Joan. 3. 11

Exod. 4. 3

Mat. 2. 14

Mat. 3. 2

Joan. 5. 1

Joan. 4. 46

Lev. 12. 3

3 Daerom sepdē zijne broeders tot hem : Gaet hene-
van hier : en gaet : in Judeam / op dat ooc uwe Disci-
pulen aensien uwe wercken die ghy doet.

4 Want niemāt en doet yet int verborghen / die soeck-
t openbaer te wesen. So gy sulcx doet / so maect u selv-
openbaer voor de werelt.

5 Want ooc zijne broederen en geloofden in hem niet.

6 So sepdē dan Jesus tot hen : Mijnen tijt en is noch
niet gecomen / maer uwen tijt is althits bereypt.

7 De werelt en cā u liede niet hatē / maer my haet sy
want ic betuyge vā haer / dat hare werckē quaet sijn.

8 Gaet gy op tot die Jeeft ic en gae noch niet op tot die
Jeeft / want mijnen tijt en is noch niet verbult.

9 En doe hy hē dit gesept hadde / bleef hy in Galilea.

10 Ende als sijn broeders opgegaen waren / doe ginc
hy oock op tot het Jeeft / niet openbaerlic / maer als be-
ideetelic. So sochten hem de Joden in het Jeeft / ende
sepden : waer is dese ?

12 En daer was groote murmelingē van hem onder
dē schare / want de een sepdē : v hy is goet. Ende ande-
re sepden : Neen / maer hy verleyt het volck.

13 Mochtans en sprack niemant by wt van hem / om
dat sy de Joden vreesden. Als nu het Jeeft half voor-
ledē was / quam Jesus op inden Tempel / ende leerde.

15 En de Joden verwonderdē hen / seggende : Hoe weet
dese de geschyften / daer hyse niet geleert en heeft ?

16 Jesus antwoorde hen ende sepdē : Mijne Leere en is
mijne niet / maer des genen die my gesonden heeft.

17 So pēmant wil des selven wille doen / die sal van de-
ser Leere bekennen / of sy wt Gode is : of / of ick vā my

18 selven spreke. Wie van hem selvē spreect / die soect sijn
egen eere / maer die de eere soect des genē die hem ge-
sonden heeft / die is warachtich / ende geē onrechtbe-
dicheyt en is in hem.

19 Heeft niet Moses u de Wet gegeven / ende niemāt
vā u men hout de Wet ? Waerō soect gy my te doodē ?

20 De schare antwoorde / ende sepdē : Ghy hebt den
Duybel : wie soeckt u te doodē ?

21 Jesus antwoorde en sepdē tot hē : Een werck hebbe
ick gedaen / ende ghy verwondert u alle.

22 Waerō / Moses heeft de besnijdinge gegebē / (nle-
dat

dat

dat sy wt Moses is: maer wt den vaderē) en [noch-
tans] besnyt ghylieden den mensche op de Sabbath.

gen 17.10

3 So eē mensche de Besnydinge ontfangt op de Sab-
bath/op dat de Wet Moses niet ghebroken en worde:
wort ghylieden toornich op my/dat ic den geheelē men-
sche op den Sabbath gesont gemaecte hebbe?

4 En oordeelt niet na den aensien maer oordeelt een
rechtbeerdich Oordeel. Dae seydē sommige wt den

denier.26

Jerosolimiten: En is dese niet die sy soeckē te doode?

6 Ende liet hy spreect openbaerlic/en sy en seggē hem
niet: Bekenit de oberste waerlic dat dese Christus sy?

7 Maer wy wetē desen vā waer hy is: en als Chri-
stus sal comen/[so] en sal niemāc wetē/vā waer hy sy.

mat 13.55

Mar 6.3

8 Jesus riep dan indē Tempel leerende/en seggende:
En ghylieden kent my/en weet van waer ic ben ende

joa. 10.15

pmae. 11.

luc 19. 47

Joa 7.19

Joa 8.3

vele van

de volcke

ge loobē

maer de

vne

sters doe

Christi

vanghen

ajan 2.16

bjoa 8.22

e. 8. ben.

e. 8. bei

stropinge

der Giet

ken.

ic en ben van my selven niet gecomen/maer hy is wa-
rachtrich die my gesondē heeft/die ghyliedē niet en kent.

2 Maer ick kenne hem/want ick ben van hem/ende
hy heeft my gesonden. Doe sochten sy hem te van-
gen: maer niemant en sloech de handen aē hem: Want

zijn ure en was noch niet ghecomen.

3 Ende vele wt der schare gheloofden in hem/en sey-
den: Als Christus comen sal/sal hy ooc meer teckenē

doen/dan die dese ghedaen heeft?

4 De Phariseen hoorden de Schare die van hē mur-
murēde ende mozen: en de Phariseen/ende Oherp: ie-
steren sonden Dienaren dat sy hem vanghen soudē.

5 Doe seydē Jesus: Noch een cleyne tijt ben ick by u
liedē/ende gae henen tot hem die my gesonden heeft.

6 Ghylieden sult my soecken/ende niet binden: ende
waer ick: zijn sal daer en cont ghy niet comen.

7 Doe seydē de Joden tot malcanderen: Waer sal de-
se gaen/dat wy hem niet binden en sullen? Sal hy ooc

lebr 3.3

joa. 6.3

gesa. 12.

Joel 1.18

) Of bei

erlicht.

tot de verstroydelijdenē gāe/en de Jydenē leeren:
Wat woort is dit dat hy seyt: Ghylieden sult my
soecken ende niet binden? Ende waer ick ben/daer en
cont ghy niet comen?

8 En op den laetste dach/[welc was] de groote dach
des Feest stont Jesus ende riep wt/segghende: I Soc
niemant dā; ster/die come tot my ende drinke.

9 Wie in my geloof/gelijck de Schyfe spreect/stroo-
men

4 Ende steldense in het midden ende seiden tot hem: Meester dese vrouwe is gegrepe in overspel met verscher daer. Ende Moses heeft ons inde Wet gebode de sulcke te steenigen: Wat segdy dan?

Exo 20.10

Ende dit seiden sy hem versoeckede op dat sy [wat hadden] om hem te beschuldighen. Maer Jesus booch hem neder ende schreef met den vinger inde Aerde.

Ende als sy hem bleef vragende: rechtende hy hem op ende seide tot he: Wie onder u sonder sonde is die wyve den eersten steen op haer. Ende hy booch he wederom neder ende schreef inde Aerde.

Mat 7.7

Ende als sy dit hoorden ende van hare conscientie overwonnen werden ginge sy tot de een na den anderen beginnende hande outste tot de laetste: En Jesus bleef alleene ende de vrouwe int midden staende.

Als da Jesus hem oprechtende ende niemant en sach da de vrouwe seide hy tot haer: Vrouwe waer zyn u twee beschuldigens: heeft u yemant verdoemt?

Sy seide: niemant heere. En Jesus seide tot haer: Ic en verdoeme u ooc niet: Gaet ende en socht niet meer. Doe sprac Jesus wederom tot hen segghende:

Joas. 14

Ic be het licht der werelt wie my nabolcht die en sal inde duysternisse niet wandelen maer sal het licht des levens hebben.

Joas 1/9

Doe senden de Phariiseen tot hem: Gy getuyge van u selven u ghetuyghnisse en is niet warachtich.

g of be
quaem
hloa. 5.31

Jesus antwoorde ende seide tot hen: Al ist dat ick da my selve getuyge so is myn getuyghnisse warachtich: want ic weet van waer ic gecome ben / ende waer ic henen ga: maer ghy lieden en weet niet van waer ick gecome be en waer ic hene ga. Ghy liede oordeelt na den vleesche maer ick en oordeele niemant.

Ende of ic oordeele mijn oordeel is waer: want ic en ben niet alleene maer ic en de Vader die my gesonden heeft. Ende in uwe Wet is gheschreuen dat twee menschen ghetuyghnisse warachtich is.

Mat. 35.
gen. 17.5
he 10.28

Ic getuyge van my selve / ende de Vader die my gesonde heeft / getuyge van my. Doe seide sy tot he: Waer is u Vader? Jesus antwoorde: Ghy en ket noch my noch mynen Vader: Maer dat ghy my kendet / o sou ghy oock mynen Vader kennen.

Mat 3.17
Mat 1.1
Joas 5.13
2 pet 1.17
Joan 6.3
in Joan 14.9

Joa. 7.8

20 Dese dingen sprack Iesus by de Offerkiste leerende in den Tempel: ende niemant en heeft hem gebâgen. Want; syn ure en was noch niet gekomen.

Joa. 7.34

21 So seide Iesus wederom tot hen: Ick gae henen ende ghylieden sult my soeken ende sult in uwe sonden sterben. Daer ic henen ga en cont ghylieden niet comen.

Joa. 3.31

22 Doe seiden de Joden: Sal hy dan hemselfe dooden dat hy seyt daer ic henen gae en cont ghy niet comen.

23 Ende Iesus seide tot hen: Ghylieden zyt van beneden ic ben van boven: Ghylieden zyt van deser werelt ick en ben niet van deser werelt.

met 6.16

Joa. 3.18

24 Ic heb u lieden van gesept dat ghy in uwe sonden sterben sult want ten sy dat ghy geloof dat ick ben

25 so sult ghy in uwe sonden sterben. Doe seiden sy tot hem: Wie zyt ghy? Ende Iesus seide tot hen: Het gene dat ick u lieden vanden eersten aensegge.

of geheel

lic het ge

ne dat ick

u segge.

26 Ic hebbe vele van u lieden te seggen: en te oordeelen maer die my gesondt heeft is warachtich ende wat van hem ghehoort hebbe dat spreke ick inde werelt.

Joals. 25

Aum. 21

27 Sy en bekende niet dat hy hen vande Vader seide

Joa. 3.14

Joa. 3.11

ende 7.16

Joa. 14.9

28 So seide Iesus tot hen: Wanneer ghylieden de Sone des menschen sult verhoocht hebbe van sult ghylieden bekennen dat ick ben: en dat ic niet en doe van my selfe

29 En die my gesondt heeft is niet my. De Vader heeft my in alle gelat: Wat ic doe altyt dat hy wel behagolick is. Als hy dit sprack geloofden der vele in hem

Joa. 7.31

30 Doe seide Iesus tot de Joden die in hem geloofden

31 Indien ghylieden in myne woorden blijft: soo zyt ghylieden waerlick myne Discipulen. En sult de waerheyt bekennen: ende de waerheyt sal u lieden by maken.

rom 6.16

Gala. 5.1

1 Pet. 2.16

32 Sy antwoorde hem: Wy zyn het zaet Abrahâ: en hebben noyt niemant gedient: Hoe segdy: Ghylieden sult by worden? Iesus antwoorde hen: Doozwaer segge ic u lieden: So wie sonde dort die

rom 6.16

2 Pet. 1.19

33 der sonden dienstknecht. En de dienstknecht en blijft niet eeuwelic inde huys: de Sone blijft eeuwelic. I

Aom. 8.2

34 dien van de Sone u lieden by maect: so zyt ghylieden waerlick by. Ic weet dat ghylieden Abrahâs zyt: maer ghy soect my te dooden: om dat myn wo in u lieden geen plaetse en heeft.

⁊ Ic sprekē wat ick by mynen Vader gelien hebbe: Gplieden doet ooc dat ghy by uwen Vader gelien hebt.

⁊ antwoorde en seide tot hem: Abraham is onse Vader. Iesus seide tot hen: Waer: ghy Abrahams kinderen/ghplieden sout Abrahams wercken doen:

Maer nu soeckt ghy my te dooden: eenen mensche die u de waerheyt geseyt hebbe/die ic van Gode gehoort hebbe. Die en dede Abraham niet.

Ghyplieden doet de wercken uwes Vaders. Doe seiden sy tot hem: Wy en sijn wt geē hoererie geboere/wy hebben eenen Vader/ [namelick] God.

Iesus seide tot hen: Waer God uwe Vader so sout ghy my doch liefhebben/want ick ben van Gode wtgegaen ende gecomen. Want ic en ben niet van my selven gecomen maer hy heeft my ghesonden.

Waerom ⁊ en kent ghyplieden myn sprake niet? Om dat ghy myn woort niet en cont hooren.

Gplieden sijn wt den Vader den Duyvel ende wilt de lusten ws vaders doe. Die was een menschimoorder bā dē begiane/ en is inde waerheyt niet gebleven: want de waerheyt en is in hem niet. Als hy leughen spieet/ dan spieet hy van sijn eygē. Want hy is een Leugenaer/ ende de vader der selver [leughen.]

Ende [ghy] om dat ic u liede de waerheyt segge/ en geloofst ghy my niet. Wie van u lieden ⁊ straft van my sonde: so ic u liede de waerheyt segge/waerom en geloofst ghyplieden my niet? Wie van Gode is die hoore de woordē Gods: hier om en hoort ghyse niet om dat ghypliede van Gode niet en sijn. Doe antwoorde de Joeden/ en seide tot hem: En seggen wy niet wel/ dat ghy een Samaritaen sijn/ ende den Duyvel hebt?

Iesus antwoorde: Ick en hebbe den Duyvel niet/ maer ic eere mynen Vader/ ende gplieden onteert my.

Ick en soecke myn eere niet: daer is een die soeckt/ ende oordeelt. ⁊ Doortwaer doortwaer segge ic u liede/ so pement myn Woort hout/ die en sal dē doot niet liden eewicheyt.

So seiden de Joden tot hem: Nu bekennen wy dat ghy dē Duyvel hebt. Abraham is gestorve en de Propheten/ en segt ghy: So pement myn woort bewaert/ die en sal de doot niet smaken inder eewicheyt?

Joan. 1. 28

Joan. 17. 17

Kinderē Gods.

of verstaet.

Kinderē des duyvels.

⁊ 1 Joan. 3. 12
⁊ Gen. 3. 12
⁊ Col. 1. 1/3
gof, wt hē selven.

h of/ oche wat.

Joan. 20. 27
1 Joan. 4. 6

Joan. 5. 24

of/ ghy segt in Heb. 11.

53 Zijt ghy meerder dan onse Vader Abraham ^m dewelcke gestorven is? Ende de Propheten zijn gestorven. Wien maect ghy u selven?

54 Iesus antwoorde: indien ic myn selven ^v vereere/so en is myn ^e eere niet. Myn Vader ist die myn vereert: dien ghy segt dat hy uwe God is.

55 En ghyliede en kent hem niet/maer ic kene hem. En so ic segge dat ic hem niet en kenne/so sal ick een leuge naer zijn gelijc als ghylieden [zijt:] Maer ic kenne hi en houde zijn woort. Abraham uwe Vader heeft ^h verheucht op dat hy mynen dach sien soude/ ende hy heeft en gesien ende is verblift geweest.

57 Doe seiden de Joden tot hem: Ghy en hebt noch geen hystich Jaren/ende hebt ghy Abraham gesien?

58 Iesus seide tot hen: Doozwaer/boozwaer segge ic lieden. Eer Abraham wert/so ben ick.

59 Doe namen sy steenen op dat sy op hem worpen. En Iesus verberch hem/ ende ginc wt den Tempel.

Dat ix. Capittel.

1. Het eynde der geschmalinge/30. de opentliche hebbinge des blintgeboynen/32. wat Salube Christus siende maect.

1 **E**n de boozhy gaende sacht hy eenen mensche/ blind ander geboortē aen. En zijne Discipulē vracchedē hē seggēde: Rabbi wie heeft gesōdicht: Des of zijne Ouders dat hy blind ghebozen is?

3 Iesus antwoorde: Noch dese heeft gesōdicht/ noch zijne Ouders: ^a maer op dat de wercken Gods in hen souden geopenbaert worden.

4 ^b Ic moet wercken de wercken des genē die my gesondē heeft/ soo langhe als het dach is: de nacht comt/ wanneer niemant wercken en can. So lange ic in de werelt ben/ en ick het ^a Licht der werelt.

6 Als hy dit geseyt hadde/ spooch hy op der Aerde/ en maecte slijc wt dat speecksel/ en smeerde dat slijc op de oogen des blinden.

7 En seide tot hem: gaet henē/ wascht u in her Baedwater Siloe/ welck wtgelept wort/ wt gesonden. Doe ginch hy henē ende wiesch hem/ ende quam siende.

8 De gebueren dan/ ende die hem te voren geslēt hadden dat hy blind was/ seide: is dese niet die daer sal ende bedelde?

nos/kerela
te.
nos/klac
sept.

nos/klac
kerela
kerela.

Abraham
heeft den
dach
Christi
gesien.

Luc. 4. 29
Joh. 8. 12
Joh. 8. 12
Joh. 8. 12
Joh. 8. 12
Joh. 8. 12
Joh. 8. 12
Joh. 8. 12

Joh. 8. 12

Joh. 8. 12

Joh. 8. 12

Joh. 8. 12

Joh. 8. 12

Joh. 8. 12

9 Die ander seydē: hy ist. Die ander: hy is hem gelijc/
10 hy seydē: ick hent. Doe seydē sy tot hem: hoe zyn u
uwe ooghen gheopent?

11 hy antwoorde/ ende seydē: De mēsche die Jhesus ge-
naemt is/ maecte sijn/ en besincede mijne oogen/ ende
seydē tot my: Gaet hēnē tot het Baedwater Siloe/ en
wascht u. Ende ick ginch hēnen/ ende wiesch my/ ende
2 wert siende. Doe seydē sy tot hem: Waer is die? hy
seydē: Ick weet s niet.

3 Sy brachtē hem tot de Pharisēē/ [namelic] hem/ die
te bozen blint gheweest hadde.

4 Ende het was Sabbath als Jhesus het sijn maecte/
ende hem zyne ooghen opende/

5 Doe brachtē hem oec de Pharisēen wederom/ hoe
hy siende geworden was/ En hy seydē tot hē: hy lep-
de sijn op mijne oogen/ en ick wiesch my/ ende ick siē.

6 Doe seydē sommige vande Pharisēen: Dese men-
sche en is bā God niet/ want hy en hout dē Sabbath
niet. Andere seydē: Hoe can ē sondich mēsche sulcke
teekenen doen? Ende daer was tweedracht oec hē.

7 Sy seydē wederom tot den blinden: Wat segdū vā
hem/ dat hy uwe oogen geopent heeft? Doe seydē hy:
8 hy is een Propheet. So en geloofdē de Jodē niet
vā hē dat hy blint gheweest hadde/ en siende was ge-
worden/ tot dat sy geroepen hadden de Ouders des ge-
nen die siende geworden was.

En brachtē hē/ seggende: Is dese uwe sone/ welc-
ken ghy segt dat hy blint geboren is/ hoe siet hy dā?

9 Zyne Ouders antwoorden hē/ en seydē: wy we-
ten dat dese onse sone is/ ende dat hy blint geboren is.

Maer hoe hy siet/ en weten wy niet/ of wie zyne
oogen geopent heeft/ en weten wy niet/ hy heeft zyne
ouderdom/ bracht hem/ hy sal vā hēnselben spreke.

10 Dit seydē de Ouders/ daerom dat sy de Jodē vrees-
den. Want de Jodē hadden nu oec een gebagē/ So
gē pēnāt belede dat hy Christus ware/ dat die wt de
Vergaderinge soude geworpen worden.

Daerom seydē zyn Ouders: hy heeft [zyn] ouder-
dom bracht hem. Doe riepen sy andermael dē mē-
sche die blint gheweest hadde/ en seydē hem: Geest
Gode de tere: wy wetē dat dese mēsche ē sondac is.

Joan. 5/9
Mat. 10. 1
Mat. 3. 29
Luc. 6. 1.

f. Joan. 3. 3
g. Joan 7. 12

h. Luc. 7. 16
Joan 4. 10

Joan. 11. 8

Joan 9. 19

lof/gy hebt
gehoort.

Mich. 3. 4

Joan. 3. 2
Pharis
zeefche
hooreer.
dickept.

Joan. 4. 16

Joan. 3. 17
qmat 13. 13

- 25 So antwoorde hy ende seide: Of hy een sonder is en weet ic niet: eens dinc weet ic dat ic blind was/ ende nu sie ick. En sy seide wederom tot hem: Wat dede hy u? Hoe heeft hy uwe ooghen gheopent?
- 26 Hy antwoorde hen: Ic hebt u nu gesept/ ende ghy en hebt niet gehooft: wat wilt ghyt wederom hooren: Wilt ghylieden oock sijne Discipulen worden?
- 27 Doe beschimpten sy hem en seiden: Weest ghy jhns Discipel: wy jhn Moses Discipulen.
- 28 Wy wetē dat God met Mose gesproken heeft: Maer desen weten wy niet van waer hy is.
- 29 Die mensche antwoorde en seide tot hen: Dit is een wonderlic dinc dat ghylieden niet en weet van waer hy is/ ende [nochtans] hy heeft mijne ooghen geopent.
- 30 Wy wetē dat God de sondare niet en hoort: maer so nemant Godbruytich is/ ende jhnen wille doet/ die hoort hy.
- 31 Het en is vanden beginne der werelt aē niet gehooft: dat nemant eens blind geborenē ooghen geopent heeft.
- 32 So dese van God niet en ware sē en hadde hijt niet comen gedoen. Sy antwoorden en seiden tot hem: Ghy zijt geheel in sonden geboren/ ende leert gy ons? Ende sy wierpen hem wt.
- 33 Jesus hoorde dat sy hem wtgeworpen hadden/ ende doe hy hem vant/ seide hy tot hem/ Geloofst gy inden zone Gods? Hy antwoorde ende seide: Wie is hy heer/ op dat ick in hem gheloofe?
- 34 Ende Jesus seide tot hem/ ende gy hebt hem geseē/ ende die niet u sprecket die ist.
- 35 En hy seide: Ic geloofe heer. Ende aenbadt hem.
- 36 En Jesus seide: Tot een oordeel bē ic inde werelt gecomen/ op dat die niet en sien/ siende worden/ ende die sien/ blind worden.
- 37 En dit hoorden sommige vanden Pharisēen/ die by hem waren/ ende seiden tot hem/ Zjn wy oock blinde?
- 38 Jesus seide tot hen: Waret ghylieden blind/ soo en sout ghy doch geen sonde hebbe/ maer nu segt ghylieden: Wy sien: daerom blijft uwe sonde.

Wat x. Capittel.

1. Christus bewijst dat hy de goede Herder is/ 22. welckē de natueren sekerheit jhner Schapen sē/ 24. ende dat hy de Christus is/ 31. waerom hy vande sommige berch olche/ ende van sommige aenghenomen is.

Woort

- V**oorwaer/hoorwaer segge ic u liede: Wie n; door
de Deure ingaet in de schaepstal/maer aderboegs
inwe elint/ die is een dief ende moordenaar.
- 2 Maer die door de Deure ingaet/ die is eelherder der
3 schape. Desen doet de Deurwaerder op/ en de Scha-
pen hoozen; en stemme/ en hy roept; enne Schape by
namen/ ende leyste tot.
- 4 Ende als hy enne Schapen worgelate heeft/ so gaet
hy door hen/ ende de Schapen volgen hem na/ wat sy
stemmen en stemme. Ende eenen vzeemden en sullen
sy niet nabolgen/ maer sullen van hem blieden/ wat sy
en kennen der vzeemden stemme niet.
- 6 Dese + gelijkenisse sepde Iesus tot hen/ ende sy en
wisten niet wat het was/ dat hy tot hen sepde.
- 7 So sepde Iesus wederom tot hen: Voorwaer hoor-
waer segge ic u lieden: Ic ben de Deure der Schape.
- 8 + Alle die door my gecome en die en Dieben ende
moordenars/ Maer de Schape en hebbese niet ge-
9 hoort. + Ic ben de Deure/ So pement door my in-
gaet/ die sal behoude worden/ ende hy sal ingaen ende
wgaen ende Weyde binden.
- 10 De Dief en comt niet dan om stelen/ ende dooden/ en
berderben: Ic ben gecomen op dat sy het leven hebbe/
rende overbloeich hebbe. + Ic be de goede herder/ de
goede herder stelt enn^e leven door de Schapen.
- 12 + Maer de huerline/ ende die geen herder en is/ wiess
de Schapen niet eppen en en/ liet de Wolf come/ ende
berlaet de schapen/ ende bliet: ende de Wolf grept de
schapen ende berstropise.
- 13 Ende de huerline bliet / om dat hy een huerline is/
ende en hegeest geen sozge door de Schapen.
- 14 Ic ben de goede herder/ ende ic kenne minne Scha-
pen/ ende + ben vande minne beent.
- 15 + Gelic my de Vader kent/ also kenne ic oos den Va-
der/ ende stelle mijn leven door de schapen.
- 16 Ende ic hebbe noch andere Schapen/ die van desen
stalle niet en en/ die moet ic oos^e toezengē/ en sy sul-
len minne stemme hoozen^e ende het sal es Schaepstal
worden/ ende een herder.
- 17 Daerom heeft my de Vader lief/ om dat ic mijn le-
ven^e late/ op dat icht wederom neime.

+ af/ by-
spieckte.
a of/ beke-
de.
h by
spieckte.
vande gene-
die hense-
ben door es
deure des
opwozpe/
gelick de
Dau es
de proph-
ten hebben
Christum
door een
huere aen-
gewesen.
h Ioa 14. 6
+ Esa 10. 11
Heb 13. 20
h Gr. ziele.
c. Sa/ 1. 16

scrim. 2. 19
g of woze
hmat 11. 27
Joan 6. 48
h Gr. ziele.
h of/ vorge-
derent.
+ Eze 7. 23
m. Sa. 55

Q iij Niemand

Joan. 2.8

18 Niemand neemt dat [leven] van my/maer ic late he
van my selven. Ick hebbe macht dat te laten ende
hebbe macht dat weder te nemen. Dit gebodt heb
be ick van mijnen Vader ontfanghen.

Joan. 7.11.

19 Doe wert daer wederom tweedacht onder de Jo
den om dese woorden.

Joan. 7.20

20 Want vele van hen sepdē: hy heeft den Dupbel en
is wtsinnich/wat hoort ghylieden hem?

21 Andere sepdē: Dit en ijn geē woorden eens besete
nen/can oock de Dupbel der blinden ooghen openen.

Die was eē

feest die sp

hiel den tec

ghedachte

wisse dat de

Tempele ge

tepicht en

vermeulde

was hande

verwoest in

ge Antiochi

1 Reg. 6.3

Acto 3.11

10f/bijlir.

n Joa 3.36

22 Ende het wert: Hier-nietwinge te Jerusalemt/ende

23 het was winter. Ende Jesus wandelde in de Tem
pel/in het Doochups Salomonis.

24 So omringden hem de Jode/ende sepdē tot hem
hoe lāge houdt u o se ziele op? So ghy Christus zijt seg
get ons: claerlick.

25 Jesus antwoorde hen: Ick hebt u lieden gesept/ende
ghy en geloobet niet. De werckē die ic doe in mijns
Vaders name/dese betuyghen van my.

26 Maer ghy en geloofte niet/want ghy zijt van mijne
Schapen niet/ghelijck ick u ghesep.

Joan. 4.47

27 Mine Schapen hooren mijn stemme en ick kense

28 en sp volgen my na. Ende ic geve hen het ewige le
ven/ende sp en sullen niet vergaē inder ewicheyt/en

Joan. 6.39

niemand en salse tot mijnder hant grijpen.

29 De Vader diese my gegebē heeft. die is meerder dan
alle/en niemand en canse tot mijns Vaders hant grij
pen. Ick ende de Vader ijn een.

Esa. 54.5.

Joan. 5.19

Joan. 8.54

31 Doe namen de Joden wederom steenē op/om hem
32 te steenigen. Jesus antwoorde hen: Ick hebbe u vele
goede wercken getoont tot mijnen Vader: om welc vā
dien wercken steenicht ghylieden my?

Joan. 5.18

33 De Joden antwoorden hem en sepdē: Om des goe
den werck wille en steenigt wy u niet/maer om des la
steringe/ende om dat ghy een mensche zijnde/u selven

Psalm 82.6

34 Godt maket. Jesus antwoorde hen: Is niet in uwe
Wet geschreben: Ick hebbe gesept: Ghy zijt Goden?

35 So de Schrift die Goden genoemd heeft/tot welckē
het woort Gods geschiet is/ende de Schrift en cā niet
ghebroken worden.

36 Segt ghy [tot my] diē den Vader gehepicht heeft/en
ghesonden

gesondē inde werelt: En lastert om dat ic gesept heb-
 be: Ic ben Gods Sone? ^b Doe ic de werken mijns
 Vaders niet so en geloofte my niet. En so icse doe/ hoe-
 wel gylleden my niet en geloofte so geloofte de werckē/
 op dat ghy menscht gelooben: en bekennen dat de Va-
 der in my is: en ick in hem. Doe sochten sy hem we-
 derom te hangen: maer hy ontginc wt haren handē.
 6 En hy ginc wederom henen ober den Jordane: tot
 de plaetsel daer Joannes eerst doopte: en bleef aldaer.
 7 Ende vele quamē tot hem ende seiden: Joannes en
 dede geē teeckē: maer al wat hy vā desen gesept heeft/
 2 is waer. Ende vele gheloofden daer in hem.

^b Dat 11. Capittel.

Christus Lazarum herroert hebbende/ 25. bewijst dat hy is het leven ende
 de opstandinge/ 47. de raetslach der Joden tegen Jesum/ 49. de Propheet
 Elijah/ 54. Jesus bliet.

1 Ende daer was eē crāc/ met name Lazarus vā Betha-
 nia wt dē vlecke Maria en haerder suster Marthe.
 2 ^a (Ende Maria was de gene die den Heere gesalft
 hadde met salve: ende zijne voeten gedoocht met hare
 haren: wiens broeder Lazarus cranch was.)

3 So sondē dan sijne susters tot hem seggende: Heere/
 liet die ghy lief hebbet is cranch.

4 Als Jesus dat hoorde/ seide hy: Zijn crancheit en is
 tot dē doot niet: ^b maer ter eerē Gods/ op dat de Sone
 Gods daer doot: verclaert worde.

5 Ende Jesus hadde Martham lief: ende haer suster/
 sende Lazarum. Als hy nu hoorde dat hy cranch was/
 bleef hy ter plaetsen twee dagen daer hy was.

7 En daerna seide hy tot sijne Discipulen: Laet ons
 weder na Judeam gaen. Zijne Discipulē seiden tot
 hem: ^b Rabbi/ de Joden hebben u nu gesocht te steeni-
 gen: ende gaet ghy wederom derwaerts?

9 Jesus antwoorde: En zijnder niet twaelf uren inden
 dage? So pement indē dage wādelē/ die en stoet hem
 niet: want hy liet het licht deser werelt.

10 Maer so pement inder nacht wandelē/ die stoet hē/
 want daer en is gheen licht in hem.

11 Dat sprac hy/ en daerna seide hy tot hen: (Lazarus
 onse vriend slaep/ maer ic gas om hem op te wecken.

12 Doe seiden sijne Discipulen: Heere/ indien hy slaept
 so sal hy gesont worden.

hok 15. 24

Luc. 4. 29

Joan. 1. 18

Gr. was.

Lazarus

cranch.

amar. 26. 6

Joan. 12. 2

Dofake

der cranc

heyt La-

zari.

Joan. 9. 3

c of/ vercoet

licht.

b Dat is/

leeraer.

Joan. 8. 59

De nacht

heeft

twaelf

uren.

amar. 9. 24

¶ b

Maer

Op hys wt.

Stadium
was 625
hoete / ofte
125. schiedt
124. stappen
maken een
ure gaens.

Opstaen:
dinghe
der doode
i. Dan. 12. 2
i. Joan. 1. 4
i. Joan. 3. 16
i. Joan. 6. 51
i. Mat. 17. 16
i. Mar. 8. 29

13 Maer Jesus sprack van zijn doot / ende sy meynde dat hy sprack vanden slape des vaecke.

14 Doe seide Jesus hehopenlic: Lazarus is gestorben.

15 Ende ick ben blijde om uwent wille / dat ic daer niet geweest en ben / op dat ghy geloof: Maer laet ons tot hem gaen. Doe seide Thomas / genaemt Opdymus tot zijne mede Discipulen: Laet ons oock gaen / op dat wy met hem sterben.

17 So quam Jesus: en hebant dat hy nu vier dagen / 18 den grabe ghelegen hadde. Ende Bethania was b. Jerusalem / ontrent vijftien b. Stadien.

19 Ende vele handen Joden waren gecomen tot Martha ende Mariam / om dat sy haer troosten soude van haren broeder.

20 Als dan Martha hoorde dat Jesus quam / ginc si hem te ghemoet / ende Maria sat in huys.

21 So seide Martha tot Jesus: Heere / hadt ghy niet gheweest / mijn broeder en ware niet gestorben.

22 Maer ic weet oec nu so wat ghy begeret van God / dat het u God gheben sal.

23 Jesus seide tot haer: O broeder sal weder opstaen.

24 Doe seide Martha: Ic weet dat hy opstaen sal in d.

25 Opstandinge / ten wtersten daghe. Jesus seide tot haer: Ic he de Opstandinge en het leven. Wie in my ghelooft / die sal leven / alwaer hy oock gestorben.

26 En so wie daer leeft ende in my geloof / die en sal inder eewichheit niet sterben: Geloof ghy dat?

27 Sy seide tot hem: Ja heere: ic geloobe dat gy Christus de Sone Gods / die inde werelt comē soude.

28 Ende als sy dat geseyt hadde / ginc sy henen / en riep Mariam haer suster heymelic seggende: de Meester is hier / ende roept u.

29 Als dese dat hoorde / stont sy haestelic op / ende quam tot hem. Want Jesus en was noch in de Plecke niet gecomē: maer was tot plaetse daer he Martha te gemoere ghecomen was.

31 De Joden dan die hy haer in huys waren / ende haer vertroostede / als sy sage dat Maria haestelic opstont / ende henen ginc volghde sy haer na / seggende: Sy gat henen na het graf / op dat sy daer weene.

32 Als Maria quam daer Jesus was / en hem sach / die

hy hem ten boete en seide tot hem: Heere/ hadt gy hier ghetweest mijn broeder en ware niet ghestorben.

Als nu Iesus haer sach weenen/ ende [oor] de Joden weenen die met haer quam/ werde hy verstoot indē Geest/ ende beroerde hemselfen/

Ende seide: Waer hebt ghplieden hem gelept? Sy seiden tot hem: Heere/ comt/ ende siet [het.]

o Iesus weende.

So seiden de Joden: siet/ hoe lief hadde hy hem.

En sommige van hen seiden: Dese die des blinden oogen geopent heeft/ en conde hy niet maken dat dese niet gestorbe en hadde? Iesus dan wederom in hemselfen gestoot zijnde/ quam tot den grave/ en het was een speloncke/ ende eenen steen was daer opghelept.

Iesus seide: Neemt den steen wech. Martha de suster des ghestorben seide tot hem: Heere/ hy stinet nu/ want hy heeft vier dagen [daer] gheleghen.]

Iesus seide tot haer: hebbe ic u niet gesept/ So ghy gelooft/ ghy sult de eerlicheit Gods sien. So namen sy den steen af [vander plaetse] daer de gestorvene gelept was. Ende Iesus sloech zijne oogen opwaerts/ en

seide: Vader/ ic danck u: dat ghy my ghehoort hebt. En ic weet dat ghy my altyt hoort/ maer om der scharen wille die rontom staet/ hebbe ick dit gesept/ op dat sy my ghelooven/ dat ghy my ghesonden hebt.

Als hy dit gesept hadde/ riep hy met luyder stemme Lazare/ comt wt.

Ende de gestorvene quam wt/ gebonden aen handē en voeten met grafdoecken/ en zijn aensicht met eenen sweerdoet onmetwondē. Iesus seide tot hen: Ontbint hem ende laet hem gaen. vele dan der Joden die tot Mariam gecomen waren/ ende aenschout hadde wat Iesus ghedaen hadde gheloofden in hem.

Maer sommige van hen gingen henen tot de Pharizeen/ ende seiden tot hen/ wat Iesus gedaen hadde.

So vergaderden de Overpriesters ende Pharizeen den Raet/ ende seiden: Wat doen wy? want dese mensche doet veel teekenen. Laten wy hem also so sullē sy alle in hem gelooven/ ende de Romeynen sullē comē/ ende nemen onse plaetse/ ende onse volck wech.

Ende en van hen/ [genaemt] Canphas/ die desselbe

Jaers

pluc. 9. 41
p. joan. 9. 5

Ghebet
Christi.

joan. 12. 39

Lazarus
woyt op
geweckt.

Sommige
Joden
gelooven
in Christi
nam
marc. 26. 2
Mat. 14. 1
Luc. 8. 2
p. joan. 12. 19

Joan. 18. 4.

jaers Oerpylster was/sepde tot hen: Ghylieden
50 wret niet/ Noch ghylieden en overlegt niet/; dat h
ons nut is dat een mensche sterbe voor den volcke:
dat niet het gheheel volck en vergae.

Der Jo-

ben ende

Hepdenē

salicheyt

in Chri-

sto.

a of byglie.

Joan. 7. 9.

e Joan 9. 21

51 Ende dit en sepde hy van hemselben niet: maer d
wyle hy des selbē jaers Oerpylster was/propheten
de hy dat Jesus sterben soude voor het volck:

52 Ende niet alleen voor dat volc/maer oock op dat
de verstropde kinderen Gods in een vergaderē soude

53 Van dien daghe aen/hielden sy tsamen raet/om hē

54 te doode. So en wandelde Jesus niet meer opēba
lic onder de Joden/maer ginc van daer in eē plaetse b
der woestijnen/in een stadt genaemt Ephzaim/ en da
verkeerde hy met sijne Discipulen.

55 En der Joden Pascha was nae hy/ ende bele tot dē

56 plaetse gingē op na Jerusalem voor het Pascha/op dē

57 So sochten sy Jesum/en sepden
onder malcanderen inden Tempel staende: wat dunt
u dat hy niet op het feest ghecomen is.

58 Ende de Oerpylsters ende Phariseen hadden ee
gebot gegebē so pēmant wiste waer hy ware/ dat hi
te kennen gabe/op dat sy hem bāgen mochten.

Dat xij. Capittel.

3. Christus ont schuldicht het werc Marie/ 14. rēt te Jerusale in/ op een
Ezel/ 20. sommige Grieken begeren hem te sien/ 28. de Vader ghe
oor getuygenisse van hem/ 36. ende bemaendē eenen pegelicken toe g
looben/ 37. bint weder span nichthet in belen.

Mat 26. 6

Mar 14. 3

Luc 7. 37.

1 **S**Es dāgen dan voor het Pascha/ quam Jesus to

2 Bethania daer Lazarus was/ de gestorvene/ welc
ke hy opgewert hadde van de doode. So bereyde
sp hē daer eē Abontmael/ en Martha diēde: en Laza
rus was een der genē die met hem ter Tafel aensaten

3 Doe nam Maria eē pont onbervalscher costelicken
Nardensalbe/ ende salde de voeten Jesu/ ende drooch
de sijn voeten met hare haren/ ende het hups werc vo
banden reucke der Salben.

4 So sepde een van sijn Discipulē Judas Simonie

5 Iscariot/ die hem verraden soude:

6 Waerom is dese salbe niet vercocht om dē hondert
penninghen/ ende den Armen ghegeben?

7 Ende dit sepde hy/ niet dat hy sojge voor den Armen
hadde/maer om dat hy eē dief was en hadde de bo

Bebeete
gierich.

Joan 13. 29

se

se ende droech het gene dat ghegheben wert.

So seide Iesus: Laetse [met bredē] sp heeft dit be-
waert tot den dach mijner begrabinghe.

Wāt de Xemen hebt ghplicden altyt met u maer my
en hebt ghplicden niet altyt.

Soo vernamen een groote schare der Joden dat hy
daer was ende en quamen niet om Iesus wille alleē-
lic maer ooc op dat sp Lazarum sien soude welckē hy
bāde dooden opgeweckt hadde.

Ende de Overpriesters hieldē raet dat sp oock Laza-
rum doode soude. Want om ynnent wille gingen be-
le Joden henen ende gheloofden in Iesum.

Des anderen daechs hoorde ēē groote schare die op
het Fceft gecomen was dat Iesus na Jerusale quam.

Ende namen Palmacken ende ginghen wt hem te
gemoete ende riepē: Hosanna gesegent sy die daer
comt inden naem des Heeren de Coninck Israels.

En Iesus vant eenzelken ende sat daer op gelijck
geschreven is. Weest niet ghy dochter Zion: Siet
Coninc comt: sittende op een Deulen eener Zelmē.

Daer dit en verston den zijne Discipulen eerstmael
mer: maer als Iesus verclaert was doe gedachten sy
dat sulcx van hem geschrebe was en dat sy hem sulcx
gedaen hadden. So gaf de schare getuyghenisse die
met hem was als hy Lazarum wt den grabe riep en
hem bāden dooden opweckte.

Daerom quam hem ooc de schare te gemoete: wāt sy
ghehoort hadden dat hy dat teeken ghedaen hadde.

So seiden dan de Pharizeen onder malcanderen:
Ghplicden siet dat ghplicden niet en boordert: siet de
verest is hem naghegaen.

Ende daer waren sommige Grieken onder de gene
se opgecomen waren om te aenbiddē op het Fceft.

Dese dan gingē tot Philippum die van Berhsaida
vt Galilea was ende badē hem seggende: Heere wy
begheeren Iesum te sien.

Philippus quam ende seide tot Andree ende wederom
Philippus ende Andreas seiden tot Iesu.

En Iesus antwoorde hen seggende: de ure is ge-
nen dat de Sone des menschen verclaert worde.

Doorwaer booywaer segge ick u lieden: Ten sy dat
het

can. op de
sp dat be-
ware/ etc.

joan 14. 4
b. 18

mat. 21. 8.
Mat. 11. 8

g. ps. 118.
bof. g. 118.
en.

Isa. 26. 11

Mat. 108
Joan. 11. 47.

in Mat. 7. 26
in Joann. 4. 4

o. gr. willen

ps. 25. 33
q. of beere
licht.
1. Cor. 13

- het tachtē kore inde aerde valle en sterbe so blyft he
alleen: maer indē het sterft so draecht het veel vrucht
25 **Wie zyn+** leuen lief heeft/ die sal verliesen: ende wi
zjn leuen haer in dese werelt/ die sal ten ewigen leb
26 bewaren. So my pemant dīet/ die volge my na/ end
waer ic ben daer sal ooc myn Dienaer wesen: en so m
pemant dient/ de Vader sal hem ceren.
27 **⁊** Nu is myn ziele beroert/ ende wat sal ick segghen
Vader/ helpt my wt deser ure: Maer daerom ben ic i
dese ure ghecomen.
28 Vader verclaert ulven Naem. Soo quam daer ee
stemme wt den hemel/ [seggende:] En ic hebbe hem
verclaert/ ende sal hem weder verclaren.
29 De schare dan die daer stont/ en dat gehoozt hadde
seide/ dat ee donderclach geschiet was. Andere seydē
⁊ en Enghel heeft met hem ghesproken.
30 **Jesus** antwoorde/ ende seide: **⁊** Dese stemme is om
mynen wille niet gheschiet/ maer om ulwen wille.
31 **⁊** Nu is het oordeel der werelt: **⁊** Nu sal de Oberste d
ser werelt wtghetworpen worden.
32 **⁊** Ende wannē ic sal verhoocht wese vander aerde
so sal ick se alle tot my se ben trecken.
33 **Dit** seide hy/ beteeckenē wat doot hy sterbē soude
34 **De Schare** antwoorde hem: wy hebben wt de w
gehoozt/ **⁊** dat Christus inder ewicheit blyft: **⁊** nē
hoe segdy dat de Sone des menschen moet verhoort
worden/ wie is dese Sone des menschen?
35 **⁊** Doe seide **Jesus** tot hē: **⁊** ee clepne ryt is het licht b
u liede/ wādelt so lange als ghyliede het licht hebt/ **⁊**
dat u liede de dupsternisse niet en bebāge. Wāt wīe
dupsternisse wādelt die en weet n; waer hy hēnē gat
36 **⁊** Dewyle ghylieden het licht hebt geloofst in het lich
op dat ghylieden hinderē des lichts worden meuch
Dit seide **Jesus** en ginc wech/ en verberch hem:
37 **⁊** Ende hoewel hy so veel teekenen booz hen gheda
hadde/ so en gheloofden sy niet in hem:
38 **⁊** Op dat het woort **⁊** sale des Propheetē herbult wo
de/ dat hy gesproke heeft: **⁊** Heere/ wie heeft onse **⁊** wo
dē geloofst/ en wīe is dē Arm des Heere geopenbart
39 **⁊** Daerom en conden sy niet ghelooben/ want **⁊** sale
wederom seyt.

Hy heeft hare oogē verblint/ en haer herte verhart/ op dat sy mette oogē niet en si/ en niet der herte verstaē/ en bekeert worden/ ende dat ickse ghesont make: Dit seide Esajas/ als hy zijne eerlichē sacht/ ende sprack van hem.

Esa. 6. 9.
Esa. 12. 2.
Mat. 13. 14.
Act. 27. 26.

8 Mochtās geloofde ooc vele bandē Obersten in hē/ naer om der Pharisee wille/ en vriedē sijt niet/ vop dat hy niet wt der Vergaderinge verworpen en werden.

Joan. 7. 13.
Joan. 9. 13.
Joan. 5. 44.

Want sy hadden de eere der mensche liever dan de eere Gods. En Jesus riep/ en seide: wie in my gheooft/ die en gelooft in my niet/ maer inden ghenen die my gesondē heeft. En wie my liet/ die liet dē genen die my ghesonden heeft.

Joan. 10. 30.
Joan. 1. 9.

9 Ick ben een licht inde werelt ghecomen/ op dat so wie in my ghelooft/ niet in duysternisse en blybe.

Esa. 42. 6.
Act. 13. 47.

En so vernāt myne woordē hooft/ en niet en gelooft/ ic en verdoeme hem niet/ want ic en ben niet gecomen om de werelt te verdoemen/ maer om de werelt sacht te maken. Wie my verworpt/ ende myne woorden niet en ontfangt/ die heeft eenen die hem oordeelt/ ic woort dat ic gesproke hebbe dat sal hem oordeelen en wttersten daghe.

Joan. 10. 30.
Joan. 1. 9.
Esa. 42. 6.
Act. 13. 47.
Joan. 3. 17.
Joan. 3. 18.

10 Want ick en hebbe wt my selven niet gesproken/ maer de Vader die my gesondē heeft/ die heeft my een gebodt gegeven/ wat ic spreken/ en wat ick seggen sal. Ende ic weet/ dat sijn gebodt het ewighe leven is. So wat ick dan spreke/ dat spreke ick gelyck my mijn vader gheseyt heeft.

Joan. 18. 11.
Joan. 3. 12.

Wat xij. Capittel.

Christus de boeten sijn Apostolē gewascht hebben/ 13. betruet sijn overmoedicheit/ en liefde/ 25. en voorspelt de sode Jude/ 38. en Petel.

1 In de 4. woort het Feest des Pascha/ Jesus wetende/ dat sijn ure ghecomē was/ dat hy van deser werelt vande gae tot den Vader/ na die hy de zijne lief gehad hadde die inder werelt waren/ so heeft hyse lief gehad totten eynde toe.

Mat. 26. 1.
Mat. 14. 3.
Luc. 22. 1.

Ende als het Abontmael gedaen was/ (doe nu de nupbel Jude Simonis Iscariot/ in het herte gegebē hadde/ hem te verraden.)

Mat. 22. 3.

Jesus (wetende/ dat hem de Vader alle dinge in sijnē handen ghegeven hadde/ ende dat hy van Gode wt

Mat. 22. 27.

gegeen

b. Joa. 10
20.Christus
waschr
der Apo-
stelen
voeten.

mat. 3. 14

Joan. 15. 3
Joan. 16. 11 Cor. 8. 6
Phil. 1. 11Gal. 6. 2
1 Cor. 2. 21
1 Joan. 2. 61 Tim. 10. 2
Luc. 6. 40
1 Cor. 7. 20
Postel.
nos gelu-
lich.Op. 14. 12
1 Tim. 2. 23
1 Tim. 10.
40.
Luc. 10. 16

ghegaen was ende tot Bode henen en ginck.)
 4 Stont op banden Avontmael en lejde zijne cleeder
 af ende nam eenen linnen doech ende omgortte hem.
 5 Daer na goot hy water in een Becke en begonst d
 voeten zijner Discipulen te wasschen en te drooge me
 den linnen doech daer mede hy omgort was.
 6 So quam hy dan tot Simon Petrus: en die seyd
 tot hem. Heere suldy my de voeten wasschen?
 7 Jesus antwoorde en seydte tot hem: wat ic doe dat e
 weet ghy nu niet maer ghy sult het hier nanaels wren
 8 Petrus seydte tot hem: Ghy en sult mijne voeten nu
 wassche in celwichent. Jesus antwoorde hem: Ist dat
 u niet en wassche so en suldy geen deel met my hebbi
 9 Simon Petrus seydte tot hem: Heere niet alleen d
 voeten maer oock de handen ende het hooft.
 10 Jesus seydte tot hem: wie ghewasschen is en behoe
 niet dan de voeten te wasschen: maer hy is geheel reyn
 Ende ghylieden zijt reyn maer niet alle.
 11 Want hy wiste den genen die hem verraden soude
 daerom seydte hy: Ghy en zijt niet alle reyn.
 12 Als hy nu haer voeten ghewasschen hadde ende zij
 cleederen genomen sat hy weder aende Tafel en seyd
 tot hen: weet ghy wat ick u ghedaen hebben?
 13 Ghy noemt my Meester en Heere ende ghy spret
 wel want ick bent.
 14 Indien dan ic uwe voeten ghewasschen hebbe (die d
 Heere en Meester bent) so zijt ghy oec schuldich mi
 15 anderen de voeten te wasschen. Want ick hebbe
 lieden een exempel gegeven op dat gheschekerwijs ic
 u ghedaen hebbe ghylieden oock doen sult.
 16 Doorwaer/doorwaer segge ick u lieden: De Dien-
 knecht en is niet meerder dan zijn heere noch de me-
 sondene meerder dan die hem ghesonden heeft.
 17 Ist dat ghylieden dit weet so zijt ghy salich ist d
 18 ghyt doet. Ic en sprek niet van u allen ic weet wel
 ick wtvercozen hebbe maer op dat de Schrift verbin-
 worde: die met my broodt eede heeft teghen my
 verassenen op gheheben.
 19 Dan mi segge ick u lieden: het geschiet op dat al
 het gheschiet is ghy gheloesen meucht dat ick br
 20 Doorwaer/doorwaer segghe ick u lieden: wie dat
 ontfangt

ontfangt dien ic senden sal die ontfangt mi: ende wie mi ontfangt die ontfangt hem die mi gesondt heeft.

Als Iesus dit gheseyt hadde: wert hy beroert inden geest en betuychde en seide. Doormet/ doormet seg ghe ick u lieden. En van u sal mi verraden.

Doe sagen de Discipulen op malcanderen twyfelende van wien hy dat seide.

En daer was een vanden Discipulen ter Tafel sitende in den schoot Iesu welcken Iesus lief hadde.

So wenete Simon Petrus desen dat hy braghen soude wie hy ware daer van hy sprac. Ende die viel op de borst Iesu ende seide hem: Heere wie ist?

Iesus antwoorde: Die ist dien ic de ingedopte betegebe sal. En als hy de bete in gedopt hadde gaf hyse Jude Simonis Iscarioth.

Ende na die bete voer de Satan in hem. Soo seide Iesus tot hem Dat ghy doet doet dat haestelick.

Ende niem ant en wiste van die ter Tafel aensaten waer toe hy hem dat seide. Want sommighe meyn den dewyle Judas den buydel hadde dat he Iesus geseit hadde: Coopt wat ons noodich is tot het leeffe of dat hy den armen wat geven soude.

Als hy van die bete genomen hadde ginc hy terstot: ende het was nacht.

Als hy wt gegaen was seide Iesus: Nu is de Sone des menschen verclaert en God is in hem verclaert.

Is God in hem verclaert so sal hem God oec verclaren in hemselfen: ende sal hem terstont verclaren.

Winderkens noch een weynich ben ic by u. Gy sult mi soecken en gelijc ic den Joden gheseyt hebbe daer henen gae en cont gy niet comen also segge ic u lieden nu oock.

En nieu gebodt gebe ic u dat ghy malcanderen liefhebt ghelijc ick u lief ghehadt hebbe.

Hier aen sal een pghelick bekennen dat ghy mijn Discipulen zijt so ghy liefde hebt onder malcanderen.

Simon Petrus seide tot hem: Heere waer gaet ghy jenen? Iesus antwoorde hem: Daer ick henen gae en oht gy mi niet volgen: maer gy sult mi namaels volghen. Petrus seide tot he: Heere warront en en se ic u niet volghen? Ic sal mijn leyen voor u setten.

¶

Iesus

mt 26 / 21

mat 12 / 18

luc 22 / 21

Jo 12 / 2

Jo 12 / 6

den het

was

nacht als

hi wtging

roft ber

eer licht.

proa 7 / 34

5 joa 7 / 34

lebr 9 / 18

mt 12 / 28

joa 15 / 12

bi joa 2 / 5

joa 21 / 18

pet 1 / 14

mt 29 / 35

mar 6/34

38 Iesus antwoorde hem: Sult gp u lebē vooz mp set-
te: Doo: waer/ voo: waer/ segge ic u/ be: haē en sal niet
cræpē/ tot dat gp mp dilema: l versaeet sult hebben.

Dat rijn. Capittel.

1. Christus vertroost de zonen/ 12. dermaets tot geloof en bevinge/ 13
bewijst hen zyn ampt. 16. ende laet hen zynen Geest/ ende zynen vater.

h of/ ge-
loeft gp in
God 10 ge-
loof: ooc
in mp.

e of/ sa sal
ick.
Bj aa 12/29

heb/ 9/8
fca/ 13/5
joan/ 1/4
jeun 10/9
Christus
est de Va-
ter zyn
eru.
i jua 10/30

Rion/ 16/32
lic 7/1
mbe/ 8/28

2. Cr. blyt.

mar 11/21
lut/ 17/6

et/ 29/ 12
Mat/ 7/7
of verset:
icke
qion 14/21
dan/ 5/15

V We herte en worde n: beroert/ gp geloof in God
gheloof oock in mp.

2 In mijns Vaders huys zyn vele wooninge/ waer
het also niet/ ic soudet u doch gesept hebben ic ga hene
u lieden plaetse te bereyden.

3 En indien ick ga u lieden plaetse te bereyden/ ic sa
wederom keeren/ ende sal u tot mp nemen/ op dat gp
4 lieden oock zyt waer ick ben. Ende waer ick hene
gat/ dat weet ghyliden ende ghy weet den wech.

5 Thomas sepde tot hem: Heere wy weten niet wan
ghy henen gaet/ ende hoe comen wy den wech wetē.

6 Iesus sepde tot hē: Ic bē de wech/ de Waerheyt
7 ende het g Leven. 8 Niemand en comt tot den Vader
dan doo: mp. Waert dat ghylidē mp gekent hadt

so sout gp ooc den Vader gekent hebben ende van m
voozt kent ghyliden hem ende hebt hem gesien.

8 Philippus sepde tot hem: Heere toont mp den Va-
der ende he is ons genoeg.

9 Iesus sepde tot hem: Wen ick so lange rijt met u li-
den/ ende en hebby n: p niet gekent/ philippe? Wie m
gesien heeft/ die heeft ooc den Vader gesien: ende ho
segt ghy/ toont ons den Vader?

10 Geloof op niet/ dat ic inden Vader (ben/) en dat d
Vader in mp is: 11 De wooz dē die ic tot u liedē sprek-
en sprekē ic van mp selben niet/ maer de Vader die
mp t woort/ die doet de wercken.

11 Geloof mp dat ic inden Vader ben/ ende de Vader
in mp/ of anders geloof mp/ om der wercken wille.

12 Doo: waer/ voo: waer/ ic segge u lieden/ die in mp g
loeft/ de wercken die ic doe/ sal hy oock doen/ ende
meerder doen dan dese want ick gae tot den Vader.

13 Ende wat gp in mijnen naem/ begeeren sult/ dat
ic doen/ op dat de Vader inden Sonē verclart word.

14 So ghyliden yet begeert in mijnen naem/ dat sal
ic doen. 15 Ist dat ghyliden mp lief hebt/ so hout mp
gheloven.

¶

Ende ick sal den Vader bidden ende hy sal u lieven
enen anderen Trooster geben op dat hy in ewichheit
by u lieden blijue. [Darmelick] den Geest der waer-
heyt welcke de werelt niet en can ontfangen want sy en
iet hem niet noch en kent hem niet: maer ghyliede ket
hem want hy woont by u ende sal in u lieden wesen.

Ick en sal u gheen Wresen laten ick sal tot u comen.
Noch een weynich en de werelt en sal my niet meer
ken maer ghylieden sult my sien: want ic leue en ghy
alt leuen.

Indien dage sult ghylieden bekennen dat ick inden
Vader ben ende ghy in my ende ick in u.

Wie myne geboden heeft ende de selue hout die ist
die my lief heeft en die my lief heeft dien sal mijn Va-
der lief hebben ende ic sal hem lief hebben ende sal hem
by seluen openbaren. Doe seide hem Judas: (niet
te Iscariot) Heere wat is het dat ghy u seluen ons
openbaren sult ende niet der werelt?

Jesús antwoorde en seide tot hem: So vernat my
of heeft die sal mijn woort houden ende mijn Vader
il hem lief hebben ende wy sullen tot hem comen en
ooninghe by hem maken.

Wie my niet lief en heeft die en hout mijn woort n:
n het woort dat ghy hoort dz en is myne niet maer
es Vaders die my gesonden heeft.

Dit hebbe ick gheseyt by u blijbende.

Maer de Verrooster de heylige Geest den welken
en Vader senden sal in mine nae die sal u liede alle
inge leeren ende indachtich maken al wat ick u ge-
pt hebbe. Vrede laet ic u mijnen vrede geue ick u
et gelijckerwijs de Werelt geeft gheue icken u uwe
erte en worde niet berocet noch verzaecht.

Ghylieden hebt gehoozt dat ic u gheseyt hebbe: Ic
ae henen ende sal tot u comen: Hadt ghylieden my lief
sout gy u doch verblijuen om dz ic gesept hebbe. Ic
ae tot den Vader: want mijn Vader is meerder dan ic.

Ende nu hebbe ick u lieden gesept eer het gesehtet
dat ghy gheloofte ala het gesehtet is.

Ic en sal niet veel meer met u lieden spreken: De
este deser Werelt come ende heeft in my niet.

Maer op dat de Werelt bekenne dat ick den Vader

mat 28.20
siet my

die sal
dan mine
Vader ge-
lieft worde

jon 7/16
ende 78/28

jon 15.26
Act 13/4
p 28.16/13

gyl 14/17

jon 14/15

jon 13/19.

jon 12/32
dus sal
niet in my
bliden.

liefhebbe ende dat ic also doe gelijck my de Vader bi-
volen heeft: Staet op laet ons van hier gaen.

Wat xv. Capittel.

1. Waerde gemeynschap / ende sonderlinge liefde Christi en sijnre le-
ren / 18. ha hare gemeyne verdichtinge / 46. van he gemeyn Ampt d
heylighen Geests / ende der Apostelen.

mat 15. 1: 2 **I**c ben een ware Wijnstock / ende mijn Vader is
Lantman. Alle Wijnrancke die in my geē brucht
en draecht neemt hy wech: en alle die brucht draech-
teprucht hy op dat sy meer brucht draghe.

Joan 13. 10 3 **G**hplieden zijt nu reyn om des woorts wille / da-
ich tot u ghesproken hebbe.

4 Blijft in my / ende ich in u lieden. Ghelijckerwijs d
Wijnrancke geen brucht dragē en can van haerselb-
ten sy dat sy aenden wijnstock blijft / also gy oock nie-
ten sy dat ghy in my blijft.

e Of / ge-
scheyden
ha my / of
bypen
beze. 15. 2

5 Ic ben den Wijnstock ghy zijt de Wijnranken / d
in my blijft / en ic in hem / die draecht veel brucht / wa-
sonder my en conē ghy niet doen.

6 **S**o peman in my niet en blijft / die is wt ghe-
pen als een Rancke bytē den wijngaert / ende is be-
dorret: en men vergadert die [rancke] / en men worpt
int bytē en sy branden. Soo ghplieden in my blijft
ende mijne woorden in u blijven / sult ghy begheeren
wat ghy wilt / ende het sal u gheschieden.

Jer 29. 12
Mat 7. 7
Luc. 11. 9
Joan 3. 24
Joh 14. 15

8 Hier in wordt mijn Vader bereeckelt dat ghy be-
bruchten draecht / ende mijne Discipulen wort.

9 Gelijck de Vader my lief ghehadt heeft / also heb-
ick u oock lief ghehadt / blijft in mijne liefde.

10 **S**o ghplieden mijne geboden hout / soo sult ghy in
mijne liefde blijven: gelijc ic oock mijns Vaders ge-
bden ghehouden hebbe: ende blybe in zijne liefde.

11 Dit hebbe ich tot u lieden gheseyt / op dat mijne bl-
schap in u blybe ende uwe blijfchap verbult worde.

leb. 19. 8
mt 22. 38
Eph. 3. 2
Joan 3. 15
Joh 12. 50
Gal. 5. 6
Colo 2. 11

12 **D**it is mijn gebodt / dat ghy malcanderē lief heb-
gelijck ick u lief ghehadt hebbe.

13 **N**iemant en heeft meerder liefde dan dese / dat pe-
14 mant zijn leven sette voor zijne vrienden. **G**hy liebt
zijt mijne vrienden / soo ghy doet wat ick u gebiede.

Joan 8. 26

15 **I**c en noeme u lieden niet meer Dienstknechten / wa-
ee diēst-knecht en weet niet wat zijn heere doet: ma-
ic hebbe u vrienden genoemd / want al wat ic van mi

nen Vader ghehoort hebbe/ hebbe ic u condt ghedaen.

Ghylieden en hebt my niet wtvercozen/ maer ic hebbe u wtvercozen/ en ic hebbe u gestelt: dat ghy hen gaet/ ende brucht daeracht/ en dat uwe brucht blijve: Op dat/ so wat ghy vanden Vader begeert in mijnen name/ hy u dat ghebe.

Dit bekele ic u dat ghy maelanderen lief hebt.

So u lieden de werelt haet/ so weet dat sy my eer dan u gehaet heeft. Hadt ghylieden vander werelt geweest de werelt soude het hare liefhebbē: nu om dat ghy vander werelt niet en zijt/ maer ic hebbe u wt der werelt wtvercozen/ daerom haet u de werelt.

Gedencht des woorts dat ic tot u geseyt hebbe: de Dienstknecht en is niet meerder dan syn heere: ist dat sy my verbolecht hebben/ so sullen sy u oock verbolgē/ hebben sy mijn woort gehouden/ so sullen sy oock het uwe houden. Maer alle dit sullen sy u lieden doen om mijns naems wille/ want sy en kennen hē niet/ die my ghesonden heeft.

Maer ic niet gecomen/ ende en hadde ic [met] hen niet gesproken/ so en hadden sy geen sonde: maer nu en hebben sy gheen dekel voor hare sonden.

Die my haet/ die haet oock mijnen Vader.

Hadde ic niet de wercken ghedaen onder hen/ die demant anders gedaen en heeft/ so en hadden sy geen sonde: maer nu hebben syse gesien: ende hebben my en doe mijnen Vader gehaet. Maer [dat is] op dat het voort verbult worde/ dat in hare wer geschreuen is: sy hebben my sonder oorsake ghehaet.

Maer als de Trooster sal gecomen zijn/ dien ic u vanden Vader senden sal/ de Gheest der waerheyt/ die vanden Vader wtgaet/ die sal ghetupghen van my.

Ende ghylieden gerupcht oock/ want ghy zijt van den beginne met my gheweest.

Dat xij. Capittel.

Christus vermaent vanden roemende cruyce/ 20. ende droefheyt/ 22 de vervoostse doot de brucht syner wedercomste/ 7. vanden heyligen eest/ 23 hare bedinge/ 33. ende van synē overwinninge.

Dit hebbe ic tot u lieden gesproken/ op dat ghy niet geergert en wort. So sullen u wt de vergaderinge wyzen: Ja de ure comt: dat so wie u doode sal al meynen Gode dienst te doen.

metph. 7.4
mmt 28.13
mt 16/15

1 joan 3.13
p of ghy
weet.
1 joan 17.14

1 timo. 24
Luc 9.40

1 joan 16.5

rom 4. 15

1 joan 10.39

psa 35. 19

1 joan 14/ 3 luc 4.44

1 acten 8

1 joan 9.22
b of/ inde
2 andol
cof/ schg
ner.

joan/15/23

joan.13/19

3te mat.
jabb.luc/14/49
mat/14/22of Over-
winnen.En. geloof
hebb. 11.joan/12/31/
colos/2/13/mjoan/14
20/
mjoan12/49of bereer-
liken.
mjoan17/10

joan/7/33/

3 Ende dit sullen sy u lieden doen om dat sy noch t
Vader noch my niet gekent en hebben.

4 Maer dit hebbe ic tot u lieden gesproken op dat g
wanneer de ure sal gecomen zijn/dies meucht geden-
ken dat ict u lieden gesept hebbe: ende dit en hebbe
banden beginne niet gheseyt want ick by u was.

5 Maer nu gae ic henen tot den genen die my geson-
den heeft: ende niemant ba u en braecht my o waer
ghenen gae. Maer om dat ic u liede dit gesept hebbe
so heeft droefheyt uwe herte vervult.

7 Maer ic segge u liede de waerheyt: het is u goet da-
t ick henen ga want so ick niet henen en ga soo en sal d
Trooster tot u niet comen: ende so ic henen ga soo si-
ck hem tot u lieden senden. En als die sal gecome
zijn sal hy de werelt straffen van Sonde en van Si-
rechticheyt ende van Oordeel.

9 Van Sonde: Om dat sy in my niet en gelooben.

10 Van Gerechticheyt: Om dat ick tot den Vader ga
ende ghylieden en sult my niet meer sien.

11 Van Oordeel: Om dat de Overste deser werelt ver-
doemt is. Ick hebbe u lieden noch be-e te segghen
maer ghy en cont het nu niet draghen.

13 Maer als die sal gecome zijn de Geest der waerheyt
in hy sal u lieden in alle waerheyt leyden: Wat hy e
sal van hemselfe niet spreken: maer wat hy sal gehoo-
rden hebben dat sal hy spreken: ende de totcomende ding
sal hy u lieden vercondighen.

14 Die sal my o verclaren want hy salt van den mijn-
en nemen ende u lieden vercondighen. Al wat de Vade-
r heeft dat is myne daer om segge ic dat hy vande mi-
nen sal nemen ende u lieden vercondighen.

16 Een wepnich [tijts] sult ghylieden my niet sien: en
weder een wepnich tijts sult ghy my sien: want ic g
tot den Vader.

17 Doe senden sommige van zijne Discipulen tot ma-
caderē: Wat is dit dat hy ons seyt: Eē wepnich [tijts]
en sult ghy my niet siē: en weder/ eē wepnich [tijts] si-
ghylieden my sien: Ende want ic gae tot den Vade-

18 Sy seyden dan: wat is dat dat hy seyt: Eē wepnich
[tijts:] Wy en weten niet wat hy seyt.

19 Doe bekende Jesus dat sy hem wilden dragen: en

seyde

sende tot hem: **D**aerht gylieden daer van onder mal-
caderē: dā ic geseit hebbe: **E**n weynich [tijes] en sult g-
my niet lē: en weder: en weynich [tijes] sult ghy mē sē.
Doozwaer: doozwaer segge ic u liden: **G**hy sult wee-
nen ende huplen/ende de werelt sal haer verblidē: **G**hy
sult djoedich wesen/maer u djoeshendē sal in blyschap
verandert worden. **E**en vrouwe als sy haert heeft
djoeffenisse/want hare ure gecomen is: ende wanneer
sy het kindken gebaert heeft: dan en gedenckt sy der
bangelheyt niet meer om der blyschap wille: dat daer
een mensche ter werelt gheboen is.

Ende gylieden dan hebt nu ooc djoeffenisse/maer ic
sal u weder liden: ende uwe herte sal hem verblidē: en
niemand en sal uwe blyschap van u wech nemen.

Ende in dien dage en sult gylieden my niet by agen.
Doozwaer: doozwaer segge ic u: **W**at gylidē den **V**a-
der sult bliden in mynen name: dat sal hy u gheben.

Ter noch toe en hebt ghylieden niet gebedē in my-
nen name: **B**idē: ende ghy sult ontfangen/op dat uwe
blyschap volcomen sy.

Wir hebbe ick dooz gelijkenissen tot u liden gespro-
ken: de ure comt: dat ic niet meer dooz gelijkenissen
tot u spreken sal/maer sal u liden by wt van mynen
Vader hereondigen. **I**ndien daghe sult ghylieden in
mijnē name bliden: en ic en segge u niet: dat ic dē **V**a-
der dooz u bidden sal. **W**ant de **V**ader selve heeft u
liedē lief/om dat ghy my lief gehadt hebt: en hebt ge-
loofte dat ic vanden **V**ader wtgegaen ben. **I**ck ben
vanden **V**ader wtgegaen: en ben inde werelt gecome:
wederom beclate ick de werelt/ende ga tot den **V**ader.

Zijne **D**iscipulen senden tot hem: **S**iet nu spreect
ghy by wt/ende en segt gheen ghelykenisse.

Mu weten wy dat ghy alle dinghen weet: en en be-
hoeft niet dat u remant byage: hietom ghelooben wy:
dat ghy vanden **V**ader wtgegaen zijt.

Jesus antwoorde hen: **G**eloofte gylidē nu: **S**iet
de ure comt: en is nu gecomen: dat ghy sult verstroy-
worden een negelic int zijne/ende my alleene verlatē.
En nochtrans en ben ick niet alleen: want de **V**ader
is met my.

Dit hebbe ic u liedē gesept: op dat ghy vrede in my

Dit hebbe: **D**it hebbe:

Droesh
i pre-
icken
Des E-
uangelij

joan 16.30

jeff. 29.12

Mat. 7.7

mat. 21.24

joan. 14.13

joan. 1.5

joan. 128

joan. 13.3

3of/ontbre

terelick.

bjos. 21.29

Of/ghy of

loofte nu

ent. 26.33

of tot de

300.

2 joan. 1.2

1 Esa. 9.6

rom. 5.2

hebber: In de Werelt hebt ghy **S**dyckinge/maer het goeden moet/ick hebbe de werelt overwonnen.

Dat xviij. Capittel.

1. Het gebent Christi tot zynen vader/so wel voor hem/als voer syn Apostelen ende alle gheloofighen.

Ifoai 2. 23

hof/ber-
eerlicht.

cmt 11. 27

luc 10. 22

1 cor. 1. 29

Iheb 2. 6

Ipsal 7

desas 3. 11

Ifoai 9. 30

hof/ber-

eerlicht.

Ifoai 10

hof/ber-

eerlicht.

2. **D**it sprac Iesus/en hief zyne oogē op na den hemel/ende seide: Vader/a die ure is gecome/berclaert uwen Sone op dat oock u Sone u berclare.

3. **G**helijck ghy hem macht ghegeven hebt over al bleesch op dat hy allen den genen die ghy hem ghegeve hebt/her eeuwige leven geve. **E**n dit is her eeuwige leven dat sy u kennē/alleen den eenigen warachtigen God/en Iesum Christum/welcken ghy gesonden hebt.

4. **I**c hebbe u berclaert op der aerde: ic hebbe volprecht het werck dat ghy my ghegeven hebt te doen.

5. **E**nde nu berclaert my ghy Vader by u selvē: mer de claerheit die ick hadde by u eer de Werelt was.

6. **I**ck hebbe uwen naem den menschen geopenbaert die ghy my vader Werelt gegeve hebt. **S**y ware uwer/ende ghy hebtse my ghegeven/ende sy hebbe u woorde gehouden. **N**u hebben sy bekennt/dat al wat ghy my ghegeven hebt/van u is.

8. **W**ant de woorden die ghy my gegeven hebt/hebben ic hen gegeven/ende sy hebbense ontfange/en hebben warachtelick bekennt/dat ic van u wtgegaen ben/ende hebben ghelooft dat ghy my ghesonden hebt.

9. **I**c bidde voor hen: ick en bidde niet voor de werelt/maer voor de gene die ghy my gegeven hebt/want sy sijn uwe. **E**nde al wat mijn is/dat is uwe/en wat uwe is/dat is mijne/ende ick ben in hen berclaert.

11. **E**nde ick en ben niet meer inde werelt/maer dese sij inde werelt/ende ick come tot u. **G**heplighe Vader bewaertse in uwen name die ghy my ghegeven hebt/omdat sy een sijn: gelijk als wy. **A**ls ic niet hen in de werelt was/doe betwaerde icse in uwe Name/ende ghy my gegeve hebt/hebbe ic bewaert/ende niemant behen en is verloren van de Sone der verdoemnisse/omdat de Schrift verbult worde.

13. **M**aer nu come ick tot u/en spreke dit inde werelt/omdat sy mijne volcomen blijfchap in henzelven hebben.

14. **I**c hebbe hen u woort gegeven/en de werelt heeftse gehaert:

gehaet: want sy vander werelt niet en syn gelyck ick vande werelt niet en ben.

Ick en bidde niet dat ghy hen tot de werelt neemt/maer dat ghy hen bewaert vanden boosen.

Sy en syn vander werelt niet/ gelyck ick vande werelt niet en ben.

Heplichse in uwe waerheyt: want Woort is de waerheyt.

Gelyck ghy my ghesonden hebt inde werelt/alsoo hebbe ick hen oock inde werelt ghesonden.

Ende ick heplige my selven door hen / op dat sy ooc gheheplicht worden inder waerheyt.

En ic en bidde niet alle door hen/maer ooc door de ghene die door haer woort in my ghelooven sullen.

Op dat sy alle een syn/gelyck ghy Vader in my/ en ic in u/op dat sy ooc in ons een syn/op dat de werelt ghe-
loobe dat ghy my ghesonden hebt.

En ic hebbe hen gegebē de claerheyt die gy my ge-
geven hebt/op dat sy een syn/gelyck wy een syn.

Ick in hen/en ghy in my / op dat sy volmaect syn in een: ende op dat de werelt bekenne dat gy my geson-
den hebt/ende hebrse lief ghehadt/ gelyck ghy my lief ghehadt hebt.

Vader/ ic wil dat waer ic hen/ ooc die by my syn/ die gy my gegebē hebt/op dat sy myne claerheyt aen schouwen/ die ghy my gegeven hebt: Want ghy hebt my lief ghehadt eer des werelts gront gelept was.

Rechtbeerdige Vader/ de werelt en heeft u niet be-
kent/maer ick hebbe u bekend: en dese hebben bekēt dat ghy my ghesonden hebt.

En ick hebbe hen uwen Name bekend gemaect/en fallen bekend maken/ op dat de liefde daer ghy my me de lief ghehadt hebt/in hen sy/ende ick in hen.

Dat xvij. Capittel.

Jesús gebangen synde door de verraderis Jude/leert syne vanden te rugge/11. straft Petrum/ en wort gelept by Annas tot Chapham/17. waer hy van Petro verloochent wort/22. en gheslagen van eenen Dile-
nant/36. bewijst door Pilatum welc syn Conincrike ende Ryck is.

Als Jesus dit gesept hadde/ghinc hy tot met syne Discipulen over de Cedarbeke daer eenē Hof was/2 daer hy in ginc ende syne Discipulen. Ende Judas die hem verriet wiste ooc de plaetse want Jesus daer in diekwils vergaderde met syne Discipulen.

Joan. 40

Joan. 21

1 Cor. 2. 30

1 The. 4. 7

Christi

ghebedt

door ons

Gal. 3. 8

Joan. 12. 26

Joan. 13. 21

p. Joan. 16. 17

mar. 26. 36

mar. 14. 32

Luc. 22. 38

- 3 Als Judas nu genomen hadde de Een de knecht
en dienaren vande Overpriester en Pharizeen qua-
hy derwaers met sackelen/ lanternen/ ende wapene
4 Jesus dan wetende al het ghene dat hem toecom-
soude/ ginc wt/ ende seide tot hem: wie soeckt ghy?
5 Sy antwoorden hem: Jesum van Nazareth. Jesu
seide tot hē: Je bent. En Judas die hem beriet slo-
tooc met hem. Als hy hen dan seide: ic bent/ gingen
te rugghe ende vielen ter aerden.
7 Doe brachde hy hen wederom wien soect gy? En
seiden: Jesus van Nazareth.
8 Jesus antwoorde: Ick hebbe u geseyt dat icht be-
soect ghy dan my/ so laet dese hemen gaen.
9 Op dat her woort vervult worde dat hy seide:
den genen die ghy my gegeven hebt: en hebbe ic ni-
roenen verlozen. Soo hadde dan Simon Petrus en
sweert/ ende tooch dat wt/ en soech des Overpriesters
Dienstknecht en hieu hem de rechte ooge af: Ende di
Dienstknechts naem was Malchus.
11 So seide Jesus tot Petru: steet u sweert in de sche-
de: sal ic den Drinckbeker niet dylucken/ dien my my
Vader ghegeven heeft.
12 De Wende dan en de Hoofstman over dupsent/ en d
Dienaers der Joden na den Jesum ende bondē hen
13 Ende seide hem eerst tot Annam: (want hy wa-
Caiphaz wijs Vader die des selben Jazas Overpri-
ster was.)
24 En het was Caiphaz/ die den Joden riedt/ dat hy
mit was dat een mensche voor het volck storve.
15 En Simon Petrus volchde Jesum/ ende een ande
Discipel/ welke Discipel den Overpriester bekēt wae
ende ginc met Jesu in des Overpriesters Halleys.
16 En Petrus stont byten aender deure. So is de an-
der Discipel wtgegaē/ die de Overpriester bekent was
en sprac met der Deurwaerster en bracht Petrum in
17 Doe seide de Dienstmaecht [namelic] de Deurwaer-
ster tot Petrum: Zijt ghy niet oec van deses mensche
Discipulen? hy seide: Ick en bent niet.
18 En de Dienstknechten ende Dienaers stonden en
hadde ee koolbyer gemaect/ want het was coue/ en si
warmdē hen: en Petrus stont met hen/ en warmdē hē

De Overpriester dā vzaechde Iesum van zijne Discipulen ende van zijn Leere.

Iesum antwoorde hem: Ic hebbe byp wtgesproke tot der Werelt: ic hebbe alle tijds geleerd inde Synagoge/ ende inden Tempel daer de Jode alle tijt vergaderden/ ende en hebbe niet int verborgen gesproken.

Wat vzaechd' mp? vzaecht de gene die het gehoozt hebben/ wat ick hen gesept hebbe: siet/ dese weten wat ick ghesep't hebbe/

Ende als hy dit gesept hadde/ een van de Dienaers/ die daer by stont/ gaf hem eenen kinnebackslach/ segghende: antwoort ghy also den Overpriester?

Iesum antwoorde hem: hebbe ick qualic gesproken/ so het ucht banden quade/ ende hebbe ick wel gesproken/ waeromne slaet ghy mp?

En Anna hadde hem ghebonden gesonden tot Caiaphas den Overpriester.

En Simon Petrus stont en warinde hem so sependen sp tot hem: Zijt ghy niet ooc van zijne Discipulen? hy versaeckt ende sepde: Ick en ben niet.

Een van des Overpriesters Dienstknechten/ die maechschap was vanden genen dien Petrus de Doore afgehouwen hadde sepde hem: hebbe ic u niet gesien met hem inden Hof. So versaeckt Petrus wederom.

En terstont craeyde de Haen.

Doe ledden sp Iesum van Caiapha in het Rict-hups/ en het was vzaech: en sp en gingen niet en het Rict-hups/ op dat sp niet onreyn en werde/ maer het Pascha eten mochten.

Soo ginc dan Pilatus tot hen wt/ en sepde: wat beschuldighen bringt ghy tegen desen mensche?

Sp antwoorden/ en sependen tot hem: Ware dese geen Misdader/ so en hadden wy hem u niet overgelevert.

So sepde Pilatus tot hen: Neemt ghy hem/ en oordeelt hem na uwe wet. Soo sependen de Joden tot hem: Het en is ons niet gheoorloft niemant te dooden.

Op dat het woort Jesu vervult werde/ dat hy sepde/ betreckenende wat doot hy slierben soude.

Doe ginc Pilatus wederom in het Rict-hups/ en riep Iesum en sepde tot hem: Zijt gy de Coninc der Joden?

Iesum antwoorde hem: Segt ghy dit van u selven? of hebbent u andere van my ghesep't?

Caiphas

vraeghet

Christus

Joan 7. 26

oft/ open

baerlick.

kbar is/ g

goberinge

oft sehoie

der Joden

Jere 10. 9

Christus

geslagen

antwoort

mmt 26. 37

u Ant. so

hadde hem

van Anna

mat 26. 16

Petrus

loochent

Christus

Joan/ 13/ 38

Christus

pous Pi

latum.

pma/ 27. 1

qArt 10. 31

Jude/ 12. 3

rmt. 20/ 19

Joan/ 12/ 3/

mt. 27/ 11

Pilatus

Joan 6. 15

35 Pilatus antwoorde: ben ic een Jode? Vepgen vol-
en de Overpylesters hebben u my oberghelevert: wa-
36 hebt ghy gedaen? Iesus antwoorde: Mijn Coninc
rijc en is vā de/er werelt niet: Waer mijn Conincrijc
han deser werelt so soudē mīne Dienaers [voor my
strijden op dat ic den Joden niet obergelevert en wo-
de maer nu en is mijn Conincrijcke niet van hier.

omat 27

14.

omat/27

25.

Luc. 23. 17

Acto 3. 14

Jmt 27. 16

mar 25. 7

37 Doe seide hem Pilatus: Zijt ghy van een Coninc
Iesus antwoorde: ghy segt het dat ic een Coninc be-
ben hier toe gebo:re en be hier toe inde werelt gecom-
op dat ic der waerheyt getuygenisse gebe: Wie tot di
waerheyt is/ die hoozt mijn stemme.

38 Pilatus seide tot hem: wat is de waerheyt? En al-
hy dat gesept hadde/ ginc hy wederom wt tot den Je-
den/ en seide tot hen: Ic en binde geen schult in hen.

39 En gy hebt ee gewoonte/ dat ic u op her Pasch-
eenen los late: wilt ghy dan dat ic u lieden de Con-
40 der Joden los late? Doe riepen sy alle wederom seg-
gende: Niet desen/ maer Barrabam. Ende Barra-
bas was een Joodenaer.

Wat xix. Capittel.

1. Pilatus niet connende de dulticheyt der Joden tegen Iesum oberwin-
ne/ cruyft hem mer jone beschuldinge tusschen twee Joodenaers/ 2
jone cleebereu worden gebopt/ 26. hy beveelt jone Jooden Joanni/ 28
hy begeert te dyucken/ 30. sterft. 33 ende wort doozsteken inde jode. 38
afghenomen vanden Cruyce/ ende begraen.

mt 27. 27

mar 15. 6

1 De nam Pilatus Iesum ende gheesselde hem.

2 Ende de cruyts knechten blochte een croone van
Doornen/ en settense op zyn hoofte/ en deden hem ee pur-
puren cleet aen. Ende seiden: weest gegroet Coninc
der Joden. Ende gaven hem kinnebackslaghen.

4 Doe quam Pilatus wederom wt ende seide tot hem:
siet: ic brenge hem wt tot u/ op dat ghy bekener dat ic
sin hem geen schult en binde. So ginc Iesus wt: ei-
droech de doorne croone/ en het purpure cleet. En Pi-
latus seide tot hen: liet de mensche.

6 Als hem dan de Overpylesters ende de Dienaers sa-
gen/ riepen sy/ ende seiden: Cruyft hem/ cruyft hem. Pi-
latus seide tot hen: Meemt ghy hem/ ende cruyft hem
want ick en binde gheen schult in hem:

ble. 24. 16

Joan 5. 18

7 De Joden antwoorden hem: wy hebben een wet
ende na onse wet moet hy steruen: want hy heeft hem
selben

selven Godes Sone ghemaect. Doe nu Pilatus dit
woort hoorde/breesde hy te meer/

Ende ginc wederom in het Riechtuys/ende seide
tot Iesum: Van waer zijt ghy? En Iesus en gaf hem
geen antwoorde. So seide Pilatus tot hem: spreek
ghy tot my niet: Weet ghy niet dat ic macht hebbe u
te crupcen/ende hebbe macht u los te laten.

Iesus antwoorde: Ghy en sout geen macht hebben
tege my/waerse u niet van boven gegebē: daerom die
my u overgelevert heeft/ die heeft meerder sonde.

Van die tijt af socht Pilatus hem los te laten: maer
de Joden riepen en seide: Laet ghy desen los/so en zijt
ghy des Kersers bzient niet: [want] so wie hem selbē
Coninck maect/ die weder spreeket den Kerser.

Als Pilatus dat woort hoorde/ brachte hy Iesum
wt/ en sat op den Riechtstoel/ in de plaetse genaemt Li-
thostratos/ende in het Hebzeusche Gabbatha.

Ende het was de dach der Doorbereydinge des Pa-
scha/ ontrent der sefter uren: ende hy seide tot den Jo-
den: Siet uwen Coninc. En sy riepen: Neemt wech/
neemt wech/ Crupst hem Pilatus seide tot hem: sal ic
uwen Coninc crupcē? De Oberpriesters antwoorde: ghy
op en hebben gheenen Coninck dan den Kerser.

Doe gaf hy hem dan hen ober/ op dat hy gecrupst
werde: Ende sy namen Iesum/ ende ledden hē wech.

Ende hy droech zijn Crupce/ende ginc na de plaetse
genaemt Hoofdscheelplaetse/ welke in het Hebzeusche
ghenaemt is Gulgatha.

Daer crupste sy hem ende mer hem twee andere/ op
elcke ghede renen/ ende Iesum inden midden.

Ende Pilatus schreef oock een opschrift/ en settede
dat op het Crupce en daer was geschreven: Iesus de
Nazarener de Coninck der Joden.

Die opschrift lasen vele Joden: want de plaetse daer
Iesus gecrupst wert/ was by der Stadt: en het was
geschreven int Hebzeische/ Griekische/ ende Latijnsche.

So seiden de Oberpriesters der Jode tot Pilatum
schrijft niet. De Coninc der Jode: maer dat hy gesept
heeft: Ick ben Coninc der Joden.

Pilatus antwoorde: dat ick gheschreven hebbe/ dat
hebbe ick gheschreven.

Act 7.7

Mat 27.16
Marc 15.21
Luc 23.26

Mat 27.32
Marc 15.21
Luc 23.26

Mat 27.32
Marc 15.21
Luc 23.26

Mat 27.37
Marc 15.26
Luc 23.26

De

mat. 27/35

psal. 12/18

mat. 27/35

mat. 15/40

luc. 23/48

om. 27/48

of in 39u
hups.

qpsu 69. 22

om. 27/48

Christus
sterft.

t Jon. 17/4

e of dult

v Gen. 21/

De spde
Christi
wort
dooztes
k. u.

23 De krijchsknechten dan / als sy Jesium ghecrup hadden namen zijne cleederen / ende maecten vier de len eenen pegelicken krijchsknecht een deel / en den ro Ende de roc was sonder naet van boven aen te same ghewracht ober al.

24 Soo sepden sy tot malcanderen: Laet ons hem ni schepden: maer laet ons daer ober lotē / wiens hy w se sal. Op dat de Schrift verbult worde / die daer se m Sy hebben mijne cleederen onder hen gedeelt / en op mijne cleedinge hebben sy het lot geworpē. Dit den dan de krijchsknechten.

25 Ende hy den Cruyce Jesu / stonden zijne Moeder ende zijns Moeders suster Maria Cleophas wijf / Maria Magdalene.

26 Doe nu Jesus zijn Moeder sach / ende den Discipel hy staēde / die hy lief hadde sepdē hy tot zijn Moeder Vrouwe / siet uwen sone.

27 Daerna sepdē hy tot den Discipel: siet u Moeder: en van dier uren aen namse de Discipel tot hem.

28 Hier na als Jesus wiste dat het nu al volbracht w op dat de Schrift soude verbult worde sepdē hy: W

29 dooft. So stont daer een vat vol Edicx ende sy bu den een spongie vol Edicx ende leydense omme Jsoy ende brachtense aen zijnen mont.

30 Als Jesus da die genome hadde / sepdē hy: is volbracht: En buychde het hoofd en gaf de Gee

31 De Joden dan (op dat de lichamen niet aen d Cruyce en bleve op de Sabbath dewijle het de da der Voorbereidinge was wāt het was de groore da des Sabbaths) badē Pilatum dat hare beenderē so den gebroken en wech genomen worden. Doe qu

men de Krijchsknechte / en brake den eersten de beenderen ende den anderen die niet hem ghecrupst wa

33 Maer als sy tot Jesium quamen en sagen dat hy doot was so en braken sy zijne beenderen niet.

34 Maer een banden krijchsknechten doozfac zijn de niet eener Speere / en terstont quam daer bloet e water wt.

35 En die het gesien heeft / die heeft het berupcht / end zijn getuyghenisse is warachtich / ende hy weet dat hy waer septe / op dat ghy oock ghelooft.

Want

Want die is geschiet op dat de Schrift vervult wor-
de: [namelic] Ie. Ghy en sult zyn beenderen niet breken.
Ende wederom seyt een ander Schrift: so sult sien
in wien sy ghesteken hebben. Daerna Joseph van
Arimatea (een Discipel Jesu) maect bedert om de beest
der Joden) badt Pilatum dat hy mochte het lichaem
Jesu wech nemen en Pilatus vercoofte dat [hē.] Doe
ging hy ende nam het lichaem Jesu wech.

En daer quam oec Nicodemus die doo: mael hy
achte tot Jesum comen was/ byengende een vermenging
van Myrrhe ende Aloes/ onrent hondert ponden.
So namt hy het Lichaem Jesu/ ende bondent met
doeckē en spierre/ gelyc der Jode gewoonte is
van begrave. En ter plaetse daer hy gecrupst was/
was eenen Hof/ en inden Hof een nieu graf/ daer noch
niet niemant in ghelept en was:

Daer leyden sy dan Jesum om de boorberespdinghe
vile der Joden/ want het graf was na hy.

Mat. 27. 40.

Veruygenisse die opsta: dinghe Christi/ 22. de moech der Apostelen/ 26.
ongelochicheit ende bespdinghe Thoma/ 31. Daerom dat Cumme
am ghe schieden is.

De op den eersten daech der Sabbathen/ ging
Maria Magdalene voer alst noch duyster was/
na het graf: en sach den steen van den grabe wech ge-
comen.

So liep sy en quam tot Simon Petrus/ en tot den
anderen Discipel/ dien Jesus lief hadde/ ende seyde tot
hen: so hebbē die heere wt den grabe wch genomen/
ende wy en we: en niet waer sy hem ghelept hebben.

Doe ging Petrus/ en de ander Discipel ende qua-
men tot den grabe. Ende sy liepen beyde te gelycke
naer de ander Discipel liep voer henē/ snelder dan Pe-
trus ende quam eerst tot den grabe.

Ende doe hy neder bucte sach hy de doecken liggen/
vochrans en ging hy daer niet in.

So quam Simon Petrus hem volgende/ en ging
in grabe in/ ende sach de doecken die daer lagen.

En den tweedē die op zyn hooft gewest hadde/
en sach hy niet hy de linnen doecken liggē/ maer ver-
scheyden in een plaetse gherolt.

Doe ging oec de ander Discipel in die eerst tot den
grabe

Mat. 27/40

Mat. 27/42

Mat. 27/57

Mat. 27/61

Mat. 27/62

Mat. 27/63

Mat. 27/64

Mat. 27/65

Mat. 27/66

Mat. 27/67

Mat. 27/68

Mat. 27/69

Mat. 27/70

Mat. 27/71

Mat. 27/72

Mat. 27/73

Mat. 27/74

Mat. 27/75

Mat. 27/76

Mat. 27/77

Mat. 27/78

Mat. 27/79

Mat. 27/80

Mat. 27/81

Mat. 27/82

Mat. 27/83

Mat. 27/84

Mat. 27/85

Mat. 27/86

Mat. 27/87

Mat. 27/88

Mat. 27/89

Mat. 27/90

Mat. 27/91

Mat. 27/92

Mat. 27/93

Mat. 27/94

Mat. 27/95

Mat. 27/96

Mat. 27/97

Mat. 27/98

Mat. 27/99

Mat. 27/100

Mat. 27/101

Mat. 27/102

Mat. 27/103

Mat. 27/104

Mat. 27/105

Mat. 27/106

Mat. 27/107

Mat. 27/108

Mat. 27/109

Mat. 27/110

Mat. 27/111

Mat. 27/112

Mat. 27/113

Mat. 27/114

Mat. 27/115

Mat. 27/116

Mat. 27/117

Mat. 27/118

Mat. 27/119

De Apo-
steelen en
weten dat
de opstan-
dinghe
niet
cysar 6.10
Marco 1.31
Luc 24.3

Mat 1.14
Joan 16/
mat 28.8
mat 16.8
Luc 24.3
mat 28.16
Luc 24.35
1 Cor 15.5
1 Pet 1.3
der weke.

in Joan 16

hes 15.2
Luc 4.18

ointj 6.16

- grave comen was/ ende sach/ ende gheloofdet.
 9 Want sy en wisten noch de Schrift niet / dat
 banden dooden moeste op staen.
 10 Doe ginghen de Discipulen wederom na hupa/
 11 Ende Maria stont bukten aen het graf/ weenent
 als sy nu weende/ buychde sy haer in het graf.
 12 En sach twee Engelen in witte cleederen sittē en
 ren hoofde/ ende ranc ten voeten/ daer het lichaem
 su ghelegghen hadde.
 13 En die seydent tot haer: Vrouw/ wat weent gy?
 sepde tot hen: om dat sy mijnen heere wech ghenon-
 hebben en ick en weet niet waer sy hem gelept hebl
 14 En als sy dit sepde/ keerde sy haer omme/ ende si
 Jesum staen/ en sy en wiste niet dat het Jesus was
 15 Jesus sende tot haer: Vrouw/ wat weent ghy? w-
 soect gy? Sy meynde dat het des hovenier was/ en
 de tot hē: heere/ hebt ghy hem [wech] gedragē/ so s
 my waer gy hem gelept hebt/ ende ick sal hem hal
 16 Jesus sende tot haer: Maria. Sy keerde haer om
 en sepde tot hem: Rabboni/ dat is te seggē/ Meest
 17 Jesus sende tot haer: en raect my niet/ want ic en i
 noch niet opgevare tot mijnen Vader/ maer gaet hi
 tot s mijne broederen/ en segt hen: sie vare op tot mi
 Vader/ en uwe Vader/ en mijnen God/ en uwen G
 18 Maria Magdalene ginc en booschachte den D
 cipulen/ dat sy den heere gesien hadde/ en dat hy hi
 dit gheseyt hadde.
 19 Als het nu about was te dien selven dage/ den e
 sten der Sabbathen/ als de deuren gesloten war
 daer de Discipulen vergadert waren/ wt breefe der
 den/ quam Jesus/ ende stont int midden/ ende sepde
 20 hen: Vrede sy u liede. Ende als hy dit gesept had
 toonde hy hen sine handen en sijn sijnē/ so herbl
 hen de Discipulen/ dat sy den heere saghen.
 21 So sepde hy hen wederom. Vrede sy u lieden: ge
 my de Vader gesonden heeft/ also sende ick u.
 22 En als hy dit gesept hadde/ blies hy op hē/ en sey
 tot hen: Ontfangt den heiligen Gheest.
 23 Wien ghy lieden de sonden vergeeft/ dien woide
 vergeven/ ende wien ghyse hout/ dien sijnse ghoud
 24 En Thomas een vande twaelve/ ghenaeint D

mus

mus en was met hen niet als Iesus ghecomen was.
So seiden dan de andere Discipulen tot hem: Wy
hebben den heere gesien. En hy seide tot hen: Te sp
dat ic in zijne handen de plaetse der nagelen sie/ en my
nen vinger stecke inde plaetse der nagels/ en stecke mijne
hant in zijn zijde/ so en sal ick het niet gelooven.

Ende acht dage daerna waren zijne Discipulen we-
derom binnen/ en Thomas met hen: [en] Iesus qua-
als de deuren gesloten waren/ en stont in midden/ en
seide. Vrede sy u lieden. Daer na seide hy tot Tho-
mas: Breyt uwen vinger hier/ en liet mijne hande
ende breyt uwe hant/ en stecke in mijne zijde/ ende en
veest niet ongheloobich/ maer gheloobich.

Ende Thomas antwoorde en seide tot hem: Mijn
heere ende mijn God.

Iesus seide tot hem: Want ghy my gesien hebt Tho-
mas/ so hebt gy geloofst. Salich zijn die die niet ge-
sien en hebben/ ende doch gheloofst hebben.

Iesus dede oec veel ander teekenen voor zijne Dis-
cipulen die in desen Boeck niet geschreven en zijn.

Maer dese zijn geschreven op dat ghy geloofet/ dat
Iesus is Christus de Sone Gods: ende op dat ghy
ende geloofede/ het ewige leue hebt in zijnen Name.

Dat xij. Capittel.

openbaert wederom zijn opstandinghe / 15. ende beeele Petrus zijn
cheyen / 18. voorseyt hem zijn doot ende roept hem / 25. het groot
miracul der miraculen Christi.

Mer naer openbaerde Iesus hem wederom de Dis-
cipulen aende Zee Tiberiads/ Ende hy openbaer-
de hem aldus.

Daer waren te samen Simon Petrus/ en Thomas
genaemt Didimus/ ende Nathanael van Cana
Galilee/ ende de sonen Zebedei/ ende twee andere van
ijne Discipule. Ende Simon Petrus seide tot hem:
Ic ga visschen. Hy seide tot hem: Wy gaen oec met
sy gingen wt/ ende traden terstont in het scheephe
ide in desen nacht en vingen sy niet.

Ende doe nu de morgen gecomen was/ stont Iesus
den Oever/ nochtans de Discipulen en wisten niet
at het Iesus was.

So seide Iesus tot hen: Kinderkens/ hebt ghy eeni-
goetspise? Sy antwoorden hem/ Neen.

Ende

Thomas
decijst
dan Chri-
sto.
p Joa. 1/1.
q 1 pet. 1.8
r 2/ ge lnc
hich.
Joan. 22/25

Iesus is
Christus
Dat is/ de
Gefolde.

Christus
openbaert
hem Petro
ende den
anderen
visschers
4 Joa. 1/14
Mat 4/12

Luc. 5/40.

6 Ende hy seide tot hen: Worp het Net ter rechtshandē des scherphes [wt] en ghy sult vindē. Doe welen hy en en condē niet meer treckē om de menich der visschen.

Joa. 1/23.

7 Doo seide de Discipel welken Jesus lief haddē tot Petrum: Het is de Heere. Doe nu Simon Petrus hoorde dat het de Heere was/ omgode hy sijn oppercleer (wāt hy was naet) en wierp hemselfe in de Zee.

8 En de ander Discipulen quamen met het scheep (want sy en wāre niet verre bandē lande/maer onte twee hondert ellen) treckende het Net mer dē visschen.

9 Ende als sy wt traden op het lant sage sy een koopman ligghen ende visch daer op ghelept/ende broot.

Luc. 24.40

10 Jesus seide tot hen: Breynght vanden visschen tighy nu gebangen hebt. Simon Petrus ginc op en track het Net/ aent lant/ vol groote visschen/ honde ende dyp ende vyftrich. En hoewel datter soo vele waren so en scheurde het Net niet.

12 Jesus seide tot hen: Coempt eet het middachmael. Ende niemant vande Discipulē en dorste hem vragē. Wie zyt gy? Dewyle sy wisten dat het de Heere was.

San. en vor
hy danc ge
sept hadde
g of/ etc.

13 So quam dan Jesus/ ende nam het broot/ ende ghyet hen/ ende desghelyck den visch.

14 Dit was nu het derdemael dat Jesus hē sijnen Discipulē opēhaerde na d; hy vādē doode opgestaē was.

15 Als sy dan het middachmael gedaen hadden/ seide Jesus tot Simon Petrus: Simon Jona [soon] heyt gy my liever dan dese? Hy seide tot hem: Ja Heere/ want ick u liefhebbe. Hy seide tot hem: Wepdet mine Lammeren.

16 Hy seide andermael: Simon Jona [sone] hebt gy my lief? Hy seide tot hem: Ja Heere/ ghy weet dat ick u liefhebbe. Hy seide tot hem: Hoer mine schapen.

San. 38t ed
Herder my
ner schape

17 Hy seide derdemael tot hē: Simon Jona [sone] heyt gy my lief? Petrus wert bedroeft d; hy eē derdemael tot hē sende: hebt ghy my lief? en seide tot hem: Heere/ ghy wetet alle dinc/ gy wetet dat ick u liefhebbe. Jesus seide tot hem: Wepdet mine Schapen.

Joa. 6/3

18 Doo waer booywaert segghe ick u/ Als ghy siongh waert/ soo goet der ghy u selven/ ende wandeldet waer/ als ghy wilt/maer als ghy out sult wesen/ sult ghy al

Joa. 23/36
a pet. 1/14

handen

handen wi strecken ende een ander sal u gorden en leyden waer ghene en sult willen.

¶ Dit seyde hy bereeckende niet wat doot hy Godt berclaren soude. En als hy dit gesproke hadde seyde hy tot hem Volcht my na. Als Petrus hem omkeerde sach hy den Discipel volgen welken Jesus lief hadde/welcke ooc in het Avontmael op zijn borst viel en seyde: Heere wie ist die u verraet? Als Petrus desen sach seyde hy tot Jesus: Heere wat sal dese? Jesus seyde tot hem: Of ic wil dat hy blybe tot dat ick come/wat gaet het u aen? Volcht ghy my na.

So ginc dan dit woort wt onder den Broederen dat die Discipel niet sterbē en soude. Ende Jesus en hadde hem niet geseyt dat hy niet sterbē en soude: maer of ic wil dz hy blybe tot dz ic come/wat gaet het u aen?

¶ Dit is de Discipel die vā dese [dingē] getuycht ende dit geschreben heeft/ ende wy weten dat zyn getuygnisse warachtich is.

¶ Ende daer sijn vele andere [dingen] die Jesus gedaen heeft/welcke somense elc bysondere beschrebe/ ic mynne dat de Werelt de geschreue boeckē niet begripen en soude. Amen.

De handelinghen der Apostelen beschreben door Lucam.

Dat eerste Capittel.

De reben Christus met de Apostelen 9. Zyn opbaert. 12. waermede de Discipulen hem besich houden/ verwachende den heyligen Geest/ 16. et berckesen Alzachtel.

¶ En aersten Boec hebbē wy gemaect. ¶ Thio- phile van alle het gene dat Jesus begōnē heeft/ hebde te doen ende te leeren:

Tot dien dage doe hy opghenomen wert/ naer dien wy bevel gegebē hadde zynen Apostelen door de heylighen Gheest die hy wtvercozen hadde.

¶ Den welken hy oock hemselfen nae sijn lyden/ leede voorgestelt heeft/ door vele onwiffelike teekenen/ ende wert van hem gesien veertich dage lanc spre- ende banden Coninckrycke Gods.

¶ Of verkeer-
liken.

Joan 13. 23
ende 20. 1

¶ Of sterft
u S. dat hy
niet sterft

Joan 20. 30

¶ Of wy
hebben tot
eerste ghes-
proken.

Joan 20. 22

mar 16. 14
Joan 19. 19
1 Cor. 13. 3

¶

¶ Ende

Mat 4/26

Mat 11/28

Mat 11/11

Mat 11/9

Mat 11/26

Mat 4/4/3

Act 1/2/4

Mat 24/3

Mat 24/36

Mat 24/4

Mat 24/49

Mat 13/17

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

Mat 16/29

- 4 Ende als hijse vergadert hadde/behal hy hen/die
 sp van Jerusalem niet wjcken en souden / maer be-
 wachtē de belofte des Vaders / welckē gplieden [stij-
 de hy] vā rap gehoort hebt. Want Joannes doop-
 te indē water / maect ghylieden sult inden heylighē
 Geest geboopt worden / niet lange nae desen daghen
 6 Als sp nu te samē getomēn waren / brachdē sp h
 seggēde: Heere sult ghy op desen tijt [dē volcke] I-
 rael het Coninckrijcke weder oprechten?
 7 Ende hy sepde tot hem: Het en behoort u lieden nē
 toe te weten te tijden oft stonden / die de Vader in zyn-
 epigen macht gestelt heeft.
 8 Maer ghylieden sult ontfangē de cracht des heylighē
 Geests / die op u comen sal: en sult mijn gheru-
 gen wesen te Jerusalem / ende in geheel Judea / en S-
 maria / ende tot het wtterste der Aerden.
 9 En als hi dit geselt hadde / wert hi opgenomē / da-
 zyt sagen en een wolcke nam hē wech van hare oog-
 10 En als sp hare oogē na den hemel hieldē / bewijle hi
 voer liet / so stondē hy hē twee mannen in wittē cleeden
 11 Dewelcke seiden: Ghy mannen van Galilea / w-
 staet ghy / en liet op na den hemel / Dese Jesus / die be-
 u lieden wech genomen is inden hemel / sal also com-
 gelijk ghy hem ten hemel hebt sien opbaren.
 12 Doe keerden sp wederom naer Jerusalem band-
 Berge / genaemt den Olyfberch / die hy Jerusalem
 hebbende een Sabbaths repse.
 13 En als sp ingecomen waren gingen sp op de Oppe-
 zael / daer sp hen onthielden / Petrus / ende Jacobus /
 Joannes en Andreas / Philippus en Thomas / Ba-
 tholomeus en Martheus / Jacobus Alphei [sone] /
 Simon Zelotes / ende Judas Jacobi [broeder.]
 14 Alle dese bleven eendrachtelick int bidden en smē-
 ken / te samen met de vrouwen / ende Maria de moer-
 15 Jesu / ende zijne broederē. En in die dagen stont
 trus op mid dē oder de Discipulē / en sepde: (daer w-
 otrēt eē schare vā hōdert en twintich mēschē / gaden
 16 Ghy mannen broeders / Dese Schrift moeste ver-
 worden / welcke de heyligē Geest door den mont
 bids voorspelt hadde van Juda / die de Leptsmā w-
 der ghenen die Jesum vinghen.

Want

Want hy was mede met ons getelt / ende hadde een
sdeel deses Diensts vercregen. So heeft dan deses ber-
woiben den Acker / bandē loon der onrechtvaardichent /
ende hy is a verwoicht / en midden in twee gebroftē
ende alle zijn inghewant is wt gheftort.

En her is conē geworden allen die te Jerusale woe-
nen / also dat sy dien Acker noemen in haer eygen tale /
Ackeldema / dat is den Acker des bloets.

Want daer is geschreuen in den Boec der Psalmen:
Zijn woonstede worde woest / ende daer en sy niemāt
die daer in woont / en ee ander neme zijn Bedientinge.

Soo is het dan noodich van den mannen die met
ons verkeert hebben: alle den tijdt welcken Iesus
zijn Ampt onder ons bedient heeft.

Vanden Doop Ioannis aen / tot den daghe in wel-
ken hy van ons wech ghenomen is / dat een van desen
met ons sijnē opstādinghe ghetuyghe worde.

En sy steldender twee / [namelic /] Ioseph genaemt
Barsabas / wijs toenaem was Justus: en Matthiam.

Ende sy baden segghende: Ghy heere / onder aller
jerten vercoont ons welcken vā desen twee ghy wt-
vercozen hebt / dat hy oec fangt het deel deser bedientin-
ge ende Apostelschaps / daer Judas afgetreden is / dat
hy ginge in zijn plaetse.

En sy gabe het lot / ende het lot viel op Matthiam:
ende hy wert met gemeyner bewillinge vercozē tot de
Elce.

Dat 5. Capittel.

De Apostelen den heyligen Geest ontfanghen hebbende / verschicken
ter toehoorders / 14. veruē de bespoort / en ghesilt hebbende bewijst
dat de sichebaerlicheit genade des heyligen Geest dat Christus gecome
1/4 1. Doopt groote menichte die bekeert waer / 42. menigerley gena-
ver geloobigen.

Ende als de winterdach verbulē werdt / waer sy
alle eendrachtelick te samen.

Ende daer wert snellē een geluyt van den hemel
is eens crachtigen gedrebe wints / ende verbulde het
heele huys daer sy aten.

Ende van hen werden ghesien gedeylde tongen als
van byer / ende sat op eenen vogelicken van hen.

Ende sy werde alle verbulē met dē heyligē Geest
ende begonsten te spreken met ander tonghen na dat
ien de Geest gaf wt te spreken.

mat/10/9

Gr. hy

haddē het

tot hien

dienst ver-

cregen.

li of beset

mat/27/5

ps. mat 28

hoofde nes

verwoert

gewoepen /

ps 69. 16

act. Op sta

ner schap.

act/6/5.

Gr. ghes

hebben.

Gr. onder

ont wt en

ingegaen

heeft /

act/6/6 /

act 6/7

ps 28/9

ps 7/10 /

aleb/23/15

Gr. bnf-

trichie.

De heyl-

lige geest

op de A-

postelen.

mat/3/11

omr. 16/16

85/geruch
19.

5 Ende daer waren te Jerusaleem Joden woonende/
Godebruchtighe Mannen/ wt allen volcke dat onder
den hemel is.

6 Ende als dese stemme geschiet was/ quam de me-
nichte te samen/ ende woert beroert: want een pegelick
hoorde in zijn eygen sprake spreken.

7 Ende so verscheickten alle/ ende verwonderden/ seg-
ghende onder maleanderen: Siet en zijn niet alle dese
die daer spreken van Galilea?

8 En hoe hooren wy hen spreken/ Jeen pegelic in zijn
eyghen sprake daer wy in gebozen zijn?

9 Parthers ende Meders ende Elamiten ende In-
woonders van Mesopotamia Judea ende oock Ca-
topodocia Pontus ende Asia: Ende Phrygia/ ende
Pamphilia/ Egyptus/ ende der deelen Libie by Cyre-
nen/ ende de Wetlandische Romeynen.

46. seuto-
melinghen

11 Joden/ en Jodenghenooten/ Cretische en Arabische
wy hoorense in onse tale/ de groote daden Gods spreke

12 Ende sy verscheieten hen alle/ en werde twyffelmoe-
dich seggende tot maleanderē Wat wilt doch dit/

13 Ende andere spotteden/ segghende: Sy zijn vol
149 Most. Doe stont Petrus met de Elve ende ver-
hieff/ syn stemme ende sprach tot hen segghende: Ghe-
hoorsche mannen ende alle die te Jerusale woonen/

8 of/ soete
wyn.

14 sy u lieden bekent/ ende laet myne woorden tot u wt-
15 Dore ingae. Want dese en zijn niet dionckē gelijc ghy
meent/ dewijle het u de derde ure vanden daghe is.

16 Maer dit is dat gesept is/ door den Propheet Joel

h Dat is/
in onse wy-
se/ ontrent

17 En het sal inde laetste dagen geschieden/ segt God:

nege uren
vooz mid-
dach.

18 Ic sal wistojten van mijnen Gheest op alle vleesch/ en
uwe Sonen/ ende uwe Dochters sullen Propheeten

Joel. 2. 28
Esa. 44. 3
Eze. 11. 29
Luc. 2. 36

en uwe Jongelinge sullen gesichten sien/ en uwe Ou-
derlingen sullen droomen droomen.

18 Ende op mijne Dienstknechten en op mijne Dienst-
maechden sal ick in die dagen van mijnen Gheest wt-

19 storten ende sy sullen propheeten. Ende ic sal won-
derheden geben boven aende hemel/ en reekenen be-

20 nederen op der aerden/ bloet ende vper/ ende roordamp

21 De Sonne sal verkeer worden tot duysterisse/ en
de Mane tot bloet/ eer dat dien grootē en doopluchti-
ghen dach des Heeren coemt.

Ende

1 Ende het sal geschieden so wie den Naem des Hee-
ren aenroep: die sal ^m salich worden.
2 Ghy Israelitische mannen / hoor deese woorden: Je-
sum van Nazareth / den Man van God / betoont ^a on-
der u lieden / door crachten si wonderheden en tecke-
nen / die God door hem gedaen heeft / midden onder u /
ghelijck ghylieden oock selver weet.
3 Wesen die door ^a beschepden raet en boezichtichent
Gods overgegeven was / hebt ghylieden ghenomen
door de handen der onrechtbeerbigen / en genagele aen
[het Cruyce /] ende ghedoot.
4 Welcken God opgewect heeft / en de smerten des
doots onthonden / nae dien dat het onmoghelijk was /
dat hy van daer soude gehouden worden.
5 Want David seyt van hem: ^a Ic sach den Heere alle
tijt door mijn aensicht / want hy my ter rechter zijden
is / op dat ick niet betwrecht en worde.
6 Giercom is mijn herte vrolick / ende mijn tonge heeft
haer verheucht / ende datrenboven sal ooc mijn vleesch
in hope rusten. Want gy en sult mijn siele in de helle
niet verlaten / noch en sult niet toelaten / dat u welheyl-
ghe verrottinghe sie.
8 Ghy hebt my de Wegen des lebens bekent gemaect /
ghy sult my verbulle in vrenche ^a door uwe aensichte
9 Ghy mannen broeders: Ic mach bygelic tot u spre-
ken banden ^a Door vader David / dat hy gestorben is
en begraven ende zijn graf is by ons tot op dese dach
10 Welcke hy dan een Propheet was / ende wiste ^a dat
God hem niet eenen Edele geswoen hadde / dat wt de
huyche zijnder lende / (so vele het vleesch aegaet) ^a Chri-
stus op staen soude / ende op zijnen Throon sitten.
11 So heeft hy voorsienende ghesproken vander Opstan-
dinge Christi: ^a dat zijn siele inder helle niet verlate en
is / noch zijn vleesch geen verrottinge ghesien en heeft.
12 Wesen Jesum heeft God berweert: ^a des zijn wy alle
gheruppen. ^a Nae dien hy dan door de rechterhand
Gods verhoogt is / ende de belofte des heylighe Geestes
banden vader ontfangen heeft / so heeft hy wtgestort
dit: ^a gy nu siet en hoor. Wilt David en is in inde
hemelen opgeharen: maer hy seide: ^a De Heere heeft
ghesept tot mijnen Heere: sit tot mijner rechterhand.

Joel 2/32
in Gr. 123
honden.
1 of / tot u
lieden.

1 of / best 698
part / 3/40

act / 10/40

psalm 16. 18

Gr. niet
geven.

Gr. niet.
ogr. David
arche.
chris / 2/10

psalm 132/12
in gal / 69
simul / 1/2/
Wie dat
hy Christi
soude ver-
weeten en
le. te op 30
in Throon
ap / 6/10
1 joa. 13/19
1 cor. 1/8/
phil / 2/9

psalm 110. 2
Eph / 1. 20

Jesum is
Christus
bele wo
den he
keert
door de
woorden
Petri.

Act. 12/10
Ios. benant.
gluc. 3/10

Beker
ringhe.

Doop.

Werghe

binghe

der sonde

h. Joel 2/28

tot verloft

hgt. den ge

achte der

ser boosht.

Leere.

Gemeen

schap.

Woot

brekinge

bedinge

of volstan

dich.

in ope/ ghe

meynchap

u dat is de

brekinghe

der spise

of gestug

chept.

om 19/17

p. Act. 4/32

q. Esa. 58/7

p. of gedu

lich.

Act. 20/7

Wat is

35 Tot dat ick uwe byanden sette tot een boerhanc
36 uwer hoeten. So were dan nu alle her hups Israet
sekerlic dat God desen Jesum die ghy getrupst heb
[tot eenen] Heere ende Christum ghemaecht heeft.
37 Als sy dit hoorden/werde sy berlagen in het herte
ende seiden tot Petrum/ en de ander Apostelen: Wa
sullen wy doen mannen Broeders?

38 Ende Petrus seide tot hen: Bekeer u lieden/ ende
een pegelick van u late hem doopen inden Naem Jes
Christi/ tot vergiffnisse der sonden: en ghy sult de ga
be des heplighen Gheests ontfanghen.

39 Want u liede is dese belofte [gedae/] en uwen kin
deren en allen den genen die verre zijn so veel alser d
40 Heere onse God roeroepen sal. Ende met vele ander
woorden betuychde hy/ ende vermaendese/ segghende
Wort behouden van desen boosen gheslachte.

41 Die nu zijn woort geerne ontfingen/werde gedoopt
ende daer werden te dien selven dage toeghedan on
42 trent drie duysent zielen. Ende sy bleven bestandich
inde Leere der Apostelen/ ende inde bedeelelinge end
inde byekinghe des Broots/ ende inde ghebeden.

43 Ende allen menschen quam breefe aen/ en daer ge
schieden vele wonderheden ende teckenene door de A
44 postelen. Ende alle die geloofden/ waren by mal
canderen/ ende hadden alle dinghen gemeen.

45 Sy vercochten hare goeden ende haben/ en deplde
die onder alle: na dat eenen pegelick van noode was

46 Ende dagelick eendrachtelick bestandich blijbendi
inden Tempel/ ende te huns broot brekende/ atē sy ti
samen met verheuginge en eenboudichept des herten

47 God priffende/ ende hadden ghenade by geheel der
volcke. En de Heere dede dagelick tot der Gemeen
ten/ die salich werden.

Wat ij. Capittel.

2. Her volc verwondert vande heelinghe des creupelen/ 12. en tot Christum
ghebrachte door Petrum/ hem predikende voete tot beeghebinghe der
sonden.

1 Petrus en Joannes gingen gelijc nae den Tempel
ter uren der bedinghe/ ter neghenster [uren.]

2 Ende een man die creupel was van moeders lijbe
aen/ wert gedragen/ welken sy dagelick setteden voor
de deure des Tempels/ ghenaempt de Schoone/ op

dat

dat hy aelmoessen begeerde van den genen die inden Tempel giugghen.

1 Als hy nu Petrum en Joannē sach, dat sy indē Tempel souden gaen/so begheerde hy aelmoessen.

2 Ende Petrus sach hem aen/mer Joanne ende sepde: Siet ons aen. Ende hy sachse aen/verhopende wat van hen te ontfanghen.

3 Ende Petrus sepde: Silber ende gout en hebbe ich niet: maer wat ic hebbe dat gebe ick u. ^bInden Naem Jesu Christi van Nazareth staet op ende wandelt.

4 En hy greep hem byder rechterhāt/ en rechte de hem op: en terstont werden zijne voeten en verssenen vaste.

5 En hy spranc stont/ en wandelde/ en hy ginc met hē den Tempel in/ spruyghende ende danckende God.

6 Ende alle het volck sach hem wandelen/ ende God dancken. En sy bekendē dat hy de gene was/ die om aelmoesse sat aende schoone pooyte des Tempels. En sy werden vol verwonderinge en verschrickinge/ over het ghene dat hem gheschiet was.

7 Als nu de creupele (die gesont gemaect was) aen Petrum ende Joannē hielt/ liep alle het volc verwondert tot hen/ in het ^aDoorzhuys genaemt Salomons.

8 Ende als Petrus dat sach/ antwoorde hy den volcke: Ghy mannen van Israel/ wat verwondert ghy u hier in/ ofte wat siet ghy op os/ gelyc oft wy dese hadde doe wandelen dooz onse macht ofte Gods salicheyt?

9 De God Abrahams ende Isaacs ende Jacobs/ de God onser Vaderen/ heeft zijnen Sone Jesum/ verclaert/ welke gy overgelevert en verloochet hebt/ vooz het aensicht Pilati/ als hy hem oordeelde los te laten.

10 Maer gy verloochendet den heyligen en Gere hēgen/ ende begeerdet den man die een Dootslager was/ u gegeven te hebben. En den Doot des Levens dooz der ghelyeden/ welcken God op gewect heeft vanden dooden: des zyn wy ghetuyghen.

11 Ende dooz het geloove in zynen Name heeft zynen Naem/ desen dien ghy siet ende kent/ gesteret/ ende het geloove dooz hem/ heeft desen volke gesorht ept gegeve/ in utwer alder regentwoordicheyt.

12 Ende nu Broeders/ ick weet dat ghy dat dooz onwetenheyt gedaen hebt/ ghelyck oock uwe Overste:

^bAct 4/12

De crui

pele wort

gesont en

sy mist

God dāc

kende.

^a1. Reg 6/3

100/10/23/

^bAct 4/31

e ofte/ ver

reichte.

^a1. Tim 2/20

1. Tim 2/21

Getuyg

der opsta

dunge.

^bAct 1/8/

Geloove

Onwe

tenheyt.

^b100/16/3

Q b

Maer

Luc. 24/17
Esa. 57/6

Spr. 7/20

I 4f/na die
de 19de der
vertoelinge
er gecome
zijn/ en hy
gesonden
heest.
in an. te ho
re beioont.
nou/welcke
den hemel
moet hou
den.

ohe 18/15
pma 17/3

nos/Testa
ment.
2 Pet. 1/3
enber. 18
Gal. 3/8

Petrus
ende Jod
nes wor
den ghe
vangen.

- 18 Maer Godt: wat hy voorspelt heeft door den mont
aller Propheten dat Christus indē soude dat heeft
19 also vervult. **¶** So beoert u lieden dan/ en bekeert
op dat uwe sonden moghen verghebaen worden.
- 20 **¶** Op dat als de tijden der vertroelinge comen band
aensichte des Heeren/ en dat hy u sende/ die u te bo
21 gepredickt is/ Jhesum Christum. **¶** Welcken des hem
moet omfange: tot der tijt/ dat het al weder op geder
worde wat God gesproken heeft door den mont all
zijner heyligher Propheten/ van der ewicheyt aen.
- 22 Want Moses heeft tot den Vaderen gheseyt: **¶** O
Heere uwe God sal u eenen Propheten verwerken/ w
uwe broeder en gelijk als my: **¶** dien sult ghy hoozen
in allen wat hy tot u spreken sal.
- 23 Ende het sal geschieden/ dat alle siele die desen Pro
pheten niet en hoort/ die sal wt dē volcke snielt worde
24 En oot alle de Propheten so vele alser van Samu
aen/ en daer na gesproken hebben/ die hebben oot de
25 dagen voorspelt. **¶** Ghy zijt kinderen der Propheten/ e
des Verboonts/ dat God tot onse Vaders befeelt heeft
seggende tot Abraham: Ende in uwen zaden sullen al
gheslachten der Aerden gheseghent worden.
- 26 God heeft Jhesum zyn kint u lieden eerst verweet/ e
gesonden om u lieden te segene/ op dat een pegelie her
afkeere van zyne boosheden.

Wat iij. Capittel.

1. De Apostelen verlost zynde wt het gebanchnisse/ vercondighen het E
uangelium/ 24. ende h dde om de voogderinge des selven/ 32. **¶** De. en
hept ende frejde der Ghepenite.

¶ Ende de wijle sy totte volcke sprake/ quamē de Pri
sters/ en de Hoofman des Tempels/ en de Saddu
zeen oot hy hen/ En het verdoot hen seer/ dat sy he
vole leerden/ en vercondighden indē Naem Jesu de op
3 standinge wt dē dooden. En sloegen de handen aen
hē/ en settese inde gebakenisse/ tot op dē anderē dach:
4 want het was nu abont. En vele onder de ghene di
het woort gehoozt hadden/ geloofden/ ende het getu
der mannen/ wert ontrent vijf duysent.

5 Ende het geschiede des anderdaechs/ dat vergader
werden hare Overste/ ende Ouderlinge/ en Schrifte
leerden in Jerusalem. Ende Amos de Overpriester
ende Caiphas/ ende Joannes/ en Alexander/ en alle di

bander

bander Overpriesterē gessachte waren. En sielen se
in midden en braechden [hen] seggende: **Doo: wat**
macht/ oft * **Doo: wat Naem hebt ghy dit ghedaen.**

Petrus met den heylighen Gheest vermits/ sende tot
hen: Ghy oberste des vely: en Ouderlingen Israels/
So wy heden: ondersocht worden bander welbaet
aenden cranchen mensche [ghedaen namelick] waer
doo: hy ghesont gheworden is:

Soo sy u allen ende den volcke Israels bekent: dat
doo: den Naem Jesu Christi van Na: are: h: welcken
ghy ghecrupst hebt welcken God banden dooden op
gheweckt heeft/ doo: desen [segghe ick] staet dese hier
doo: u gesont. **Dese is de Stee/ die van u Timmer-**
lieden veracht is / en het hooft des hoer: gewordē is.

En daer en is in geenē anderē salicheit: **Want daer**
en is oock gheenē anderen Naem onder den Hemel/
dē mensche gegebē waer in wy moetē salich worden

Als sy dan de byjmoedicheit Petri ende Joannis sa-
gen ende behondē dat sy ongeleerde ende slechte men-
schen waren/ waren sy verwondert: ende kendese wel/
dat sy met Jesu geweest waren. Ende als sy saghen
den mensche die gesont geworden was/ by hen staen/
en hadden sy niet daer tegen te segghen.

Doe hieten syse wtgaen wt den Raet/ en overleyden
met maleanderen/ segghende: **Wat sullen wy dese**
mensche doe: **Want daer is eē bekenē teeckē doo: hen**
geschied/ ende is openbaer allē die te Jerusale woonen/
ende wy en comment niet loochenen.

Maer op dat het niet meer verbiert en worde onder
het volc/ so laetse ons scherpele drevgē/ d: sy niet meer
eenigen mensche inden Naem en spreken.

Ende sy diepense/ ende geboden hen dat sy gheenlins
spreken noch leeren en souden inden Naem Jesu.

Maer Petrus ende Joannes antwoorden/ ende sey-
dē tot hen: **Go: deelt ghy/ oft het voo: God recht sy u**
lieden meer te hoozen dan God.

Want wy en comen niet laten / dat wy niet spreken
en souden/ wat wy ghesien en gehoozt hebben. En sy
drepchden se scherpele/ en lieten se gaen niet bindende
hoe syse pijnighen souden/ om des Volcke wille/ want
sy loefden alle God/ ober het gene¹ dat gheschied was.

b. 2. 14
* Ge. iii.

Of geoor-
deelt.
b. 2. 14
c. 1. 3/6
1. 3/11.

psa. 128. 21
Esa. 70. 16
mat. 21. 42
Rom. 9. 33
hmar. 2/1/

Joan. 47

Men
moet Go-
de meer
gehoor-
saem zyn
dan den
menschen.
k. 1. 30
Lact. 3/7/

m. 11. 11

Ben Se

meyne

bide teg

de herbol

ginge en

wort ver

hoort.

t. 1. 1. 1.

a. 1. 1. 1.

rumoer op

ghemaect

o. 1. 1. 1.

Gefaliden.

h. 1. 1. 1.

Wat. 22/3

q. 1. 1. 1.

macht

rof. 1. 1. 1.

Eph. 7/39

t. 1. 1. 1.

unt. 16/17

t. 1. 1. 1.

Act. 16. 15

p. 1. 1. 1.

Act. 1/44

5. 1. 1. 1.

causse fac

quet.

Onder

de eerste

Christen

hadde

niemandt

ghebreck.

a. 1. 1. 1.

22 Want de mensche was ober de beertich Jaren ou
aen welcken dit teecken der gesontmakinge ghesche
23 was. Ende sy ontslagen zijnde gingen tot den he
ren/ende verrondichden al wat de Overpriesters en
Ouderlinghen tot hen gheseyt hadden.

24 Ende als zijt hoorden / hieben sy eendrachtelick e
stemme op tot God ende seyden: Heere gy zijt de Go
die den Hemel ende de Aerde/ende de Zee/ende al wa
daer in is/ghemaect hebt:

25 Die doot de mont Davids ws knechts gesept heb
t: Waerom zijn de heydenen ngestoot gewest/ en t
Volcken hebben pdele dinghen bedacht?

26 De Coningen der Aerden zijn te samen gestaen/ end
de Overste zijn te samen by eē vergadert/ tegen de hee
re ende zijnen o Christum.

27 Want inder waerheyt zijn in deser stadt vergader
tegen u heplich kint Jesum/ dat ghy gesalf hebt/ he
rodes / ende ooc Pontius Pilatus/ met de heydenen
ende de volcken Israels.

28 Om te doe al wat utwe o hant/ ende utwe raet te bo
29 ren/ bescheyden hadde te geschieden. Ende nu heere
aensiet hare dreyngingen/ en geest utwen Dienstknech
ten u woort met alle bymoedicheyt te spreken.

30 Doot het wt strecke utwer hant tot gesontmakinge
ende [doot het] geschiedē der teckenē en wonder
heden doot den naem utwes heplighen kints Jesu.

31 Ende als sy ghebeden hadden/ wert de plaetse daer
sy in vergadert waren beweghet/ ende sy werden alle
verbult doot den hepligē Geest/ ende sprake het woort
Gods bymoedich wt.

32 Ende de menschte der gheloobigen was een herte
ende een ziele: ooc seyde niemant dat pet van zijne goet
de zijn eyghen ware maer alle dingen waren hen ghe

33 meyne. Ende de Apostelen gabe met grooter cracht
gerupgenisse vander opstandinge des heere Jesu: En
daer was groote ghenade ober hen allen.

34 Want daer en was ooc niemant onder hē die geboet
hadde: want so vele alser lāt of hupse hadde/ die ver
cochten sy/ en brachtē den prijs des vercochte [goets]

35 ende leyden t aende boeten der Apostelen. En eencen
pegelicken wert ghegeven na dat hy noot hadde.

Joses

Joses dan die van den Apostele genaemt was Bar-
naba dat is te segghen een sone des troosts een Lebgi
ghebozen in Cypren

Hadde eenen Acker ende vercocht dien ende bracht
den prijs ende leyden booz de boeten der Apostelen.

Bar v. Capitel.

te haestige doot Ananias ende zoner buytzwame / 17. het hangen ende
erlossen der Apostel / 26. hare vymoedige belofdinge ende vultandit-
epi uetregghenstands alle beschimpinghe ende diepginge.

Adde een man genaemt Ananias met Saphira zij-
nen wijve vercocht een hane.

Ende contrac wat vande prijse met mede wetē zijne
offts: ende bracht een deel ende leyde dat booz de boe-
en der Apostelen.

En Petrus seide: Anania waerom heeft de Satan
u herte verbult dat ghy lieghen souder den heylighen
Geest ende ontrecken vanden prijse des Ackers?

Bleef hy niet geheelic utwe? En doe hy vercocht was
n was hy niet in utwer macht? Waerom hebt op dese
naet in u herte booz ghenomen? Ghy en hebt niet den
menschen ghelogen maer Gode.

Als Ananias dese woorden hoorde: viel hy neder en
ras de Geest op. Ende daer quam groote vreesse ober
alle de ghene die dit hoorden.

De Jongelingen stonden op ende namē hem wech
ende droegen hem wt ende begroeben hem.

En het geschiede ontrent drie uren daer na dat oock
hy wijf inquam niet wetende wat daer geschiet was.

Ende Petrus seide tot haer: Seght mi of ghy de
Acker so veel vercocht hebt? Sy seide: Ja so veel.

Ende Petrus seide tot haer: Wat zyt ghy eens ge-
worden te versoeken de Geest des Heere. Siet daer?
te boeten der gener die utwen man begraven hebben
zyn booz de deure ende sullē u wt dragen. Ende sy
viel terstont neder booz zijne boeten ende gaf de geest
op: ende de Jongelingen inghecomen zijnde vonden se
doot ende droegense wt en begroebense hy hare man.

Ende daer quā groote vreesse ober de geheele Ghe-
nepte ende ober alle die dit hoorden. Ende daer
geschieden veel teekenen en wonderheden indē volc-
te door de handen der Apostelen: (En sy waren alle
vrendachtelick inden Doochuyse Salomonis.

Ananias
terst ont-
de leuge.
niet/beste
bof/plech
e dat is/
wanc.

Gr. autz
woorde.

Ananias
Wif
terst ont-
der leuge

emars 6. 47
sgr. eenwoc
dich.
husteg. 6. 9

Ende

ghe maect
te groen.
1 Act. 2. 47

mar. 16. 17
act. 7. 7.

18. brwaer
nisse.
11 act. 13. 7

noef. niete-
frijgeet.

De Apo-
stelen wo-
den ghe-
hanghen
inden
Tempel
omt. 21. 2
pact. 4. 28

- 13 Ende handen anderen derste hem niemant tot h
voeghen maer het volck s hielt vele van hem.
14 Ende daer werden meer ghelovigen den heere t
gheset menichte van mannen ende vrouwen.)
15 Also dat sy de cranchen op de straten wroeghen e
lepdense op bedde en baren op dat als Petrus quam
ten minste yne schaduwe nemant van hem beschad
16 wen mochte. En daer quam oec de menichte der o
liggenden Steden tot Jerusalem bringende cranch
en die van onreynhe Gheesten gepnucht waren: ende
17 werde alle gesot. En de Opperprieester stot op en alle d
met he ware wile is de seere der Sadducee en werd
18 vol toorens. En sloegen hare hande aende Apostel
ende settense inde ghemeyn ghebanckenisse.
19 Maer de Engel des heeren dede de deuren der g
banckenisse inder nacht op ende lepdese wt / en sepd
20 Gaet henen staen en spiecht inden Tempel tot d
volcke alie de woorden deses levens.
21 Als sy dit gehoort hadde gingē sy des morgges voo
inden Tempel en leerden. En de Opperprieester qua
die met hem waren en riepen den Raet en alle de O
derlingen der kinderen Israels te same en sonde na
22 gebanckenisse om hem te halen. En als de dienaar
daer quamen en bonden syse inde gebanckenisse niet:
keerd in sy wederom ende booschaptent.
23 Seggende: Wy bonden den Kerkher met aller nse
kerheyt toegesloten ende de wachters bupte vooz
deure staen. En doe wy die op deden bonden wy nse
24 mant daer in. Doe de Opperprieester en de Hoofma
des Tempels en de Opperprieesters dese woorden hoo
den waren sy twijffelmoechich ober hem wat daer t
comen mochte.
25 Doe quam daer een die hen booschaptē / seggend
Siet de mannen die ghy inde gebanckenisse ghele
hebt staen inden Tempel ende leeren het volck.
26 Doe ginc de Hoofma [des Tempels] met de dienaar
henen en brachtense sonder geweld: Want sy vzeest
het volck op dat sy niet en souden gestenich: woorden
27 En als syse brachten seide syse vooz den Raet: end
de Opperprieesters haechden hen ende sepdē:
28 Hebben wy under scherpelic geboden dat ghy ni
en

n souc leeren in desen naem: en liet ghy hebt Jerusa-
lem verbult met dese utweleere: ende wilt deses men-
schen bloet op ons brenghen.

Petrus en de Apostelen antwoorden en senden: *act. 4/19*

noet Gode meer gehoorsaem zijn dan den menschen.
De Godt onser Vaderen heeft Jesum opgheweckt/
welcke ghy hebt gemoozt en aen het hout gehangē.

Desen heeft God door zijn rechterhandt verhoocht
tot eenen Vorst ende Salichmaker om Israeli beke-
ringhe ende verghebinghe der sonden te gheben.

Ende wy zijn hem getuyghen van dese woorden:
ende ooc de heylige Geest welken God gegebē heeft
den genen die hem gehoorsaem zijn.

Als sy dit hoorde berstedē sy [van toornicheyt:] en
sielden raet om hen te dooden.

Maer daer stont op inden Raet een Pharizeus ge-
maet: Gamaliel een Leeraer des Wets: groot geacht
van alle den volcke: ende gebodt dat de Apostelen wat
juden wtgaen.

Ende seide tot hen: Ghy Israelitische mannen siet
oor: u [aengatende] dese mensche wat gy te doen hebt

Want hoor dese dage stont Theudas op: seggende
dat hy wat groot s ware welken een ghetal mannen
intrēt vier hondert aenhangē: hy is gedoot en alle die
hem gehoort gaben: zijn verstroyt en tot niet gewordē.

Ma desen stont op Judas Galileus: inde dagen der
beschrybinge en maecte veel volck af hallich tot hem:
ende die is ooc vergaen: en alle die hem gehoort gabe-
werdē verstroyt. En nu segge ic u: hout af van dese
mensche en laetse [varen.] Want is dese raedt of dit
oerck wt menschen so sal het ghebroken worden.

Maer is het wt Gode so en cont ghy dat niet breke-
n dat ghy niet te eeniger tijt bebonden en wort te ge-
bode te stryden. Soo bielen sy hem toe: ende als sy
de Apostelen ingeroepen: en gegeesselt haddē verbe-
de sy [hen] dat sy niet meer in de Name Jesu spreke-
n sonden: en lietense gaē. So gingen sy dan verblin-
an des Raets aenlic: te dat sy weerdich geweest wa-
ren hoor: synen Naem vermaetheyt te liden.

En sy en hieldē niet op dagelick inden Tempel en te-
mpele te leeren en te Evangelizeren Jesum Christum.

Dat

act. 4/19

*act. 2/23
act. 3/18.*

*mat. 21/16
mar. 11/17
wp seggen.*

*Gamali-
els act.
act. 13/3/*

act. 21/38/

*mar. 21/30
Esa. 8/10
mat. 15/11
act. 9/5/1
b of sy lie-
ren hen bā
hē gelegē-
me. 23/32/*

mat. 5/17

1. De beschietinge der seven Diaconen / 8. de genade in Stephano / 11. valsche beschuldiginghe reghen hem ghemaeckt.

Diaken
nen ber
oort.
die den
weduwē
en tafelē
dien den
ende de
postelen
prediken
aof ghem
Act 18/19
Act 1/23
d gelect / ge
ruphe
mannen.
Act 21/9
Apo 2/6.

† Ofte / Jo
genoot.
Act 1/23
damm / 4/1
Daer
sin die
sters den
gheloof
ghehoor
saent.
Dat is /
die leere
Dat is /
scholen of
Collegie
Stepha
nus.
Act 4/12
Valsche
getuygen
in mat. 26/
19/60/

1. **E**nde in die dagē als de Discipulē ommekeerdie
de quā daer een murmuringe der Grieken tegē
de Hebree om dat haer Weduwē inde dagelike b
dieninge [der Armen] a beracht werden.
2. De twaelve dan riepen de menichte der Discipulē
ende seydē: Het en is niet goet dz wy het woort God
verlaten ende de Disschen bedienen.
3. Darom broeders / siet onder u lieden na sebedm
nen / die goet getuygenisse hebben / vol des heylighi
Geests ende Wijsheits / die wy mochtē setten tot de
4wercke. Ende wy sullen aenhouden in den gebed
ende inde bedieninghe des Woorts.
5. En dit woort behaechde der geheeler menichte: 1
sp vercozen Stephanum / eenen man vol geloofs en
heylighen Geests ende Philippum / ende Prochorum
ende Nicanozem / ende Timontem ende Bernenam /
Nicolaum / den Kencomelinc van Antiochien.
6. Dese stelden sy voor de Apostelen / ende als sy geb
den hadden / seydē sy hen de handen op.
7. Ende het woort Gods wies / ende het getal der Di
cipulen vermenichde te Jerusalem seere: en een groo
schare der Priesteren werden: den geloof ghehoorsa
8. Ende Stephanus vol gheloofs ende crachts del
wonderheden ende groote teekenen onder de volck
9. Ende daer stonde op sommige wt der Synago
genaemt Libertinen / ende Cyrenen / ende Alexan
nen / ende der ghenen die wt Cilicia en Asia waren / en
10. wisteden niet Stephano / En sy en condē niet w
derstaē der wijsheyt en den Geest daer hy door sprac
11. Doe maecten sy mannen wt: die sendē Wy hel
ben hem lasterlike woordē hoorē spreken / tegē d
sen ende tegen God.
12. Ende sy heroerden het volc / ende de Ouderlingen /
de Schijftgeleerden / ende quamen hem aen ende gr
pen hem wech / ende brachten hem voor den Raet.
13. Ende stelden daer valsche getuygen / welke sendē
Dese mensche hout niet op lasterlike woordē te spre
ken tegen dese heylighe plaetse / ende de Wet.
14. Wāt wy hebbe hem hoorē seggē dat dese Jesus t

Marareth dese plaetse sal verderben en verandere de
insettinghen die ons Moses ghegeven heeft.

Ende alle die inden Raedt saten/ hem aensiende/ sa-
gen sy zyn aensichte als eens Engels aensichte.

Dat bij. Capittel.

Stephanus ontschuldicht hem selven/ ende straf zhu teghen sprekers/
en daerna wort hy van hen gesteenicht met de bewillinge Pauli

Ende de Overpriester seide: Is dan dat also?

Maer hy seide: Ghy mannen Broeders/ ende
Vaders/ [hoort toe:] De God der eerlich; weert gelie-
ban onsen Vader Abraham/ als hy in Mesopotamia
was/ eer hy woonde in Charram:

En hy seide tot hem: Gaet wt uwē Lande en wt u
Maechschap/ en coemt in het land/ dat ic u wijsen sal.

Doe ginc hy wt den lande der Chaldeen/ en woon-
de in Charram. Ende van daer nae de doot zijns Va-
ders brachte hem God over in dit Land daer ghy nu
in woont. Ende en gaf hem geen Erfoel daer in/ oec
niet eenē boetstap [breet/] ende hadde hē beloofd hy
soude hem geven te besitten/ ende zynen zaden na hem/
doe hy noch gheen kint en hadde.

Maer God sprac also: Dat zyn zaet bremdelinc
in soude in eenen bremden lande/ en dat zyt soude
dienstbaer maken/ en mishandelen vier hondert jaer.

En dat volc welcken sy dienen sullen/ sal ic oordeelē.
ept God: en daer na sullen sy wtgaen/ en my dienen
in dese plaetse. Ende hy gaf hen het verbondt der
Besnijdenisse: en also heeft hy Isaac genereert/ ende
besneet hem ten achften dage/ en Isaac Jacob/ ende
Jacob de twaelf boorzvaderen.

En de Boorzvaders waren nijdich tegen Joseph/ en
berochten hem in Egypten/ en God was met hen
En verlosste hē wt alle zijne verdrukkinge/ en gaf hem
ghenade en wijsheyt voor Pharaon/ den Coninc van E-
gypten/ en [die] stelde hē [tot] eenen heere over Egp-
ten/ ende gheheel zynen huys.

Ende daer quam een diere tijt over het geheele lā
van Egypten/ en Canaan/ en groore verdrukkinge/ en
onse Vaders en bonden gheen spijs.

Maer als Jacob hoorde/ dat in Egypten Cooren
was/ sant hy onse Vaders eerstmael:

in of/ seiden

a Gen 12/1

Gen 3/17

c Gen 13/13

d of/ u zaet

sal bremden

line 30n etc

en sy sullen

die ubbaer

maken.

e Ge 15/13

f Ge 13/17

g Ge 15/16

h Ge 17/15

i Gen 21/8

k Ge 25/25

l Gen 29/38

Gen 37/28

in ge 41/54

n Ge. hont

ghort

o Gen 42/2

R

13 p Ende

agen 4 6.3

agen 4 6.33

igen 54.13

agen 23/16

d. Ep. 1/7

Moses.

p. Exod. 2.2

p. Nu 20.33

p. Heb. 12.23

p. Eps. 2011

p. gr. in 3jn

p. vers.

p. Exod. 2/14

p. Mat. 21/23

p. Act. 11.

p. Exod. 3/2

p. gr. vol-

p. werden.

13 Ende inde tweede reyse wert Joseph bā zijne broe-
ders bekend: ende het geslachte Joseph wert Pharaon
gheopenbaert.

14 Ende Joseph sant boden/ ende ontboot zijnen Vade-
Jacob/ ende alle zijn gheslachte/ in vijf ende tseventich

15 zielen. Ende Jacob quam af in Egypten/ ende hy
16 sterf/ ende onse Vaders. En werden overgebracht in
Sichem en gelept in het graf/ welc Abrahā gecoch
hadde met silver/ vāde sonē Emor/ des soons Sichem

17 Maer als nu de tijt der belofte na hy was/ die Go-
Abrahā geswozē hadde/ wies het volc/ en bermenic
18 suldichde in Egypten: Tot dat daer ten ander Co-
ninc opstont/ die Joseph niet gekent en hadde.

19 Dese ginc listichliken met onsen gheslachte omme-
ende mishandelde onsen Vadersen soo dat sy de jongh
kinderkens wech worpē moeste/ op dat sy niet te lye

20 soudē blyuen. Ende selbe tijt wert Moses gebo-
ende was Gode behagelic/ en wert hy maendē opge-
boert in zijns Vaders huys:

21 En als hy wech geworpē was/ nam hem de dochter
Pharaonis op/ en boede hē op/ haerselvē tot eenē son-

22 En Moses wert geleert in alle wijsheyt der Egypte-
naren/ ende was machtich in woorden/ ende werken
23 Maer als hy beertich jaren out wert/ quam hem
3 zijnen sin/ zijne broeders/ de kinderē Israels te besoe-

24 ken. En doe hy sach eenen onrecht inden beschern-
de ende wreecte hy den genen die overlast gheschied
ende sloech den Egyptenacr.

25 Ende hy meynde dat zijne broeders verstonde/ dat
God hen door zijne hant verlossinge gebē soude: ma-

26 sy en verstonde niet. En des anderen daechs we-
hy gesien han hē doe sy streden/ ende betweech dese
byede seggēde: Ghy mannen gy zijt broeders/ waerom
doet ghy malcanderen onghelyck?

27 En die zijnen naesten ongelyc dede/ verstiet hem se-
gēde: Wie heeft u tot eenē Oversten en Richter ov-
28 ons geset? Wil hy in ooc dooden/ ghelyck ghy giff

29 ren dē Egyptenacr bedet? Doe vloot Moses om d
woort/ ende wert by eendeline inden Lande Madian
ende genereerde daer twee sonen.

30 Ende als beertich jaren verhuylt waren/ wert
van

van hem gelien de Engel des Heeren inde woestijne des
regh Sina in eenē blāmige byere des haechboschs.

Ende als Moses dat sach/wert hy verwondert van
dat gesichte. En als hy daer henen ginc om te besien
beschiede een stemme des Heeren tot hem/

[Segghende:] Ick ben de God inwer Vadersen: de
God Abrahā/ en de God Isaac/ en de God Jacobs.

En Moses wert bekende/ en doze het niet aemerckē.

Doe seyde de Heere tot hem: [doet wt de schoenen
van uwe voeten: want de plaetse daer ghy in staet/ is
heyligh lāt. g He hebbe merckelic gesie de verdrukkin
e mijns volcx in Egyptē/ en hare suchtē hebbe ic ge
hoort: en bē neder gecomē hen te verlossē: en mi coemt
ier/ ick wil u nae Egypten senden.

Desen selben Moses/welken sy versaeet hadde/ seg
gende: Wie heeft u tot eenen Oversten en Riehter ge
set? desen sant God tot eenen Overste ende verlosser/
doze de hant des Engels die van hem gelien wert in
de haechbosch. v Dese leyde se wt/ en dede wonderhe
en ende teckenē in Egyptenlant/ en inde roode Zee/
ende inde woestijne veertich Jaren.

Dese is die Moses/ die tot de kindere Israels geseyt
heeft: u de Heere uwe God sal u een Propheet verweckē
uwe Broeders/ gelyc als my: i dien sult ghy hoo
ren. m Dese is de ghene/ die inde gemeynte inde woe
stijne met den Engel was die tot hem sprack op den
regh Sina/ ende met onse Vadersen: welke ontfinc/ de
vende woorden/ om ons die te gheben.

Welcken onse Vaders niet en wilden gehoorzāe zyn/
naer verworpen hem/ ende keerden met haer herten
weder na Egypten: Seggēde tot Aaron: Maect
ons Goden die hooz ons henen gaen: want wy en we
ten niet wat desen Moysi geschiet is/ die ons wt den lā
Egyptē gebracht heeft.

Ende sy maecten een Kalf in die dagen/ en brachten
offer tot het Beeld/ ende waren byslich inde wercken
inder handen. Ende God keerde hem [van hen] en
saffē ober: dat sy den heyze des hemels dienden/ ge
geschieden is in den Boec der Propheten. Hebt gy
u o hups Israels veertich Jare inde woestijne nach
ighe ende Offerhande gheoffert.

De En
gel ber
schijnt

Mos 1 m
bz haech
bosch.

Exo/3/6
mat/21.32

Mos 15.15

Heyligh
lant.
g gr. siende
gesien.

Exo/7/9
Exo/16.1

Deut 18/15
Lina 17/5

Mat 29/3
Luga/3/12

Exod/31/1

p Joden af
goben die
naers.
q Dat is de
Steen.
samos 5.52

Gr. her-
hijnen.

exoz5.40

iof. 3.15
de be-
lringe.

psal6.1

31.2

psal32.5

ai. Reg. 6

qi. res. 17

2 par. 6.33

Esa. 6.1

exoz20.3

Gr. in oz

dimantie

der En-

heleit.

Gr. be-

waert.

Reg. 21

kar. 24.20

43 Iaghy hebt des Molochs tabernakel opgenomen
en de Sterre ws Gods Rempham/ de gelykenisse t
ghy gemaect hebt/ om te aenbidden: ende ic sal u ver-
werpen van ghene yde van Babilonien.

44 Den Tabernakel der gerupgenisse was onder on-
Vaderen inder woestijne/ gelike hy geordineert had
die Moisi sepde/ dat hy dien maken soude na het voe-

45 beelt dat hy gesien hadde. Welcke ooc onse nacon-
de Vaders medegebracht hebbe/ comedē met Jesu
het lāt dat de heydenen besacē die God vooz onser V-
deren aensicht verdoeef/ tot de daghen Davids.

46 Dewelcke genade vant vooz God/ ende begeert
te binden eenen Tabernakel den Gode Jacobs.

47 Ende Salomon timmerde hem een huys.

48 Maer de Allerhoochste en woont niet in Tempel
met handen ghemaect/ ghelyck de Propheet sept:

49 Den hemel is mijnē Throon/ en de Aerde de vo-
lanc mijner voeten. wat huys sult ghy my timmeren
sept de heere/ of welck is de plaetse mijner ruste?

50 Heeft niet mijn hant dit al gemaect.

51 Ghy hartneckige en onbesneden van herten en
ren althys wederstaet ghylieden den heyligē geest/ g-
lyck uwe Vaders/ also ghylieden oock.

52 Wat Propheeten hebbe uwe Vaders niet verboelen
en sy hebben se gedoot die voorgeboortshapt hebbe
de toecomenste des Rechtveerdighen wiens Verrade
ende Moordenaers ghylieden nu geworden zyt.

53 Ghylieden die de Wet ontfangen hebt/ dooz de
dienst der Enghelen/ ende hebt se niet ghehouden

54 Als sy dit hoorde/ beesteden hare herten/ en sy kn-
sten met de tanden over hem.

55 Maer hy vol des heyligē Geests/ houdende zijne
gen na den hemel/ sach de rechticheyt Gods/ ende Jesu
staen ter rechterhand Gods/

56 Ende sepde: Siet ic sie de hemelen geopent/ ende
Sone des menschen ter rechterhand Gods staen.

57 Maer so roepende met luyder stemmen/ slopte hy
ooren/ ende over blelen hem eendrachtelick.

58 Ende wierpen hem ter stat/ wt ende steenichde
ende de gerupgē leyden hare cleederē af/ aende vo-
rens Jon/ heilich/ ghenaemt Saulus.

En so steenichde Stephanum/welcke aenciep/ende
sepde: Heere Iesus ontfangt mijnen Gheest.

En hy knielde neder/ende riep met luyder stemme:
"Heere" en reken den dese sonde niet. En als hy dat
gheseyt hadde/ontslep hy.

Dat vij. Capittel.

Simon de Toobnaer wort gedoopt/19. en vā Petco gestraft om zñe
eriehepts wille/17. soek de Camerline der Coninginne Candaces/37
a die hy geloof hadde in Iesu Christum/wort vā Philippus gedoopt.

Ender Saulus bewillichde ooc in zijnen doot. En
de daer wort te die dage groote vervolginge tegē
de Gemeente die in Jerusalem was: en so werdē
alle verstroyt inde Lande Judēe/ende Samarie/behā-
len de Apostelen.

En sommige Godbruchtige mannen/droegē Ste-
phanum te samen [ten grabe/] vā maecten een groote
clage over hem. Ende Saulus verwoeffde de Ge-
meente/gaende in alle de huyzen/ en treckende man-
nen ende vrouwen/leberdese over inde gebanckenisse.

En dan die verstroyt waren/gingen alomme/ende
vercondichde het woort. Ende Philippus quam af
inde stat Samarie/en predice hē Christum. En de
kharē namē eēdrachtelic waer dat vā Philippo gesept
vert/hoozende ende siende/ de teekenen die hy dede.

Want de onreynē Gheesten voeren tot van vele be-
stene roepende met luyder stemmen:ende vele lam-
ne ende creupele werden ghesont ghemaect.

Ende daer wert groote blifschap in die Stadt.

Ende een man genaemt Simon/ hadde te vozen in
de Stadt Tooberie plegende gewee/ stende het volc
an Samaria wt sinnich makende/ segghende dat hy
wat groots was.

Welken so alle waer namē/ banden clepustē tot den
rootsten/ seggende: Dese is de groote macht Gods.

Ende so namen hem waer/ daerom dat hyse langhe
yt met Tooberie wt sinnich geweest hadde.

Maer doe so Philippo gheloofden/ die banden Co-
incijcke Gods vercondichde/ en banden Name Iesu
Christi/ werden so gedoopt mannen ende vrouwen:

Ende Simon geloofde ooc selve/ en gedoopt zijnde/
leef vā Philippum/ en als hy de teekene ende groote

1 Psal. 6

immat. 5.

44.

n 3. Act.

aact. 2. 10

bof/ hab-

deet wel

behagen.

act. 1. 16

dgen. 13. 2

e of/ rou-

we.

f. Act. 29. 1

Gal. 1. 13

1 cor. 15. 9

gact. 11. 19

hmar. 16

i of/ gicht

flecke.

Simon

Magus

Act. 13. 6

Act/6/
ende/13/3/
2 tim/4/14

Godts
gave
wordt
door geen
gelt ver-
creghen
mint/10/8

n. Du/12/7

Philippus
ver-
condicht
het Eua-
gelium
den Sa-
maritanen
der Co-
ninginne
van E-
thiopien.
o. d. dese is
worste.
pos gesneet
joa. 12/26

crachten sach die daer geschieden/ verschickte hy he
14 En als de Apostelen te Jerusalem hoorden/ dat Sa-
maria het woort Godts ontfangē hadde sonden sy
15 hen Petrum ende Joannem. Dewelcke quamen af/
baden voor hen/ dat sy den hepligen Geest ontfinghe
16 Want hy en was noch niet op eenigē van hen ge-
17 men/ maer sy waren alleenlick ghedoopt inde Naem
des Heeren Jesu. Doe leyden sy de handen op he-
ende sy ontfinghen den heplighen Geest.
18 Als dan Simon sach/ dat door de oplegghinghe d
handen der Apostelen/ dē heplighen Geest gegebē wer-
19 So boot hy hen gelt/ seggende: Gheeft my oock de
macht/ op dat/ so wien ic de hant oplegge hy dē he-
20 gen Geest ontfanghe. Maer Petrus seide tot her
O gelt sy niet u tot verderffnisse/ want gy gemen-
hebt/ dat de gave Gods door ghelt vercreghen wor-
21 Sp en hebt noch deel noch lot in desen woorde: want
u herte en is niet recht voor God.
22 Daerom bekeert u van dese uwe boosheyt/ ende bidt
God/ oft u dit gedachte ws herten vergheben word
23 Want ic sie dat ghy zijt in bitter galle/ ende tsamen
24 knoopinghe der ongerechtigheyt. Ende Simon an-
woorde ende seide: bidde gy dē Heere voor my/ op dat
niet op my en come daer ghy van gheseyt hebt.
25 Als sy nu alomme het woort des Heeren beruypt
gesproken hadde/ keerden sy wederom na Jerusalem
ende vercondichde het Euangelium bēlen Plecken d
26 Samaritanen. Ende de Engel des Heeren sprac
tot Philippum/ seggende: Staet op/ ende gaet hēnē
gen het Landē/ op dē wech die van Jerusale af coen-
nae [de stadt] Gaza/ welcke woest is.
27 Ende hy stont op/ ende ginck henen: Ende liet/ e
Moorman die eē Camerline was/ ende een mach-
ge Landaces des Coninghne van Ethiopien/ wel-
ober hare schat was/ die was gecomē te Jerusale o
28 aen te bidden: Ende keerde wederom/ sittende op
nen waghē/ ende las den Propheet Esaiam.
29 Ende de Gheest seide tot Philippum: Gaet toe
30 boecht u by desen wagen. Ende Philippus liep te
ende hoorde hem lesen den Propheet Esaiam/ ende se-
de: Verstaet ghy oock wat ghy leeft?

Ende

En hy seide: Hoe soude ick comen/ten ware dat my
pemanant onderwese: En bat Philippum dat hy soude
opecomen ende hy hem sieten.

Esa. 53/7

En de plaetse der Schrift die hy las/was dese: I hy
is gelijc een schaep ter slachtinge gebracht/ ende als ee
Lam voor zynen Scheerder stemmelooos/ also heeft hy
zinen mont niet opgedae. Zyn oordeel is in zyne ne-
derheyt verheben/ en wie sal zyn eeuwe vertellen/ wat
zijn leven wert vander Aerde wech ghenomen.

I of/verhe-
ben.
I of/geschach-
te.

En de Camerline antwoorde Philippo/ en de seide:
Ic bidde u van wien seyt de Propheet dat: van hem-
selven/ oft van eenen anderen?

of/gesnede

En Philippus dede zinen mont op/ en beginnende
van dier Schrift aen/ vercondichde hem Iesum.

cluc 24. 45

Ende daer sy over wech boeren/ quamen sy aen een
water/ ende de Camerline seide: Siet daer is water/

pact 16. 47

wat verhindert my ghedoopt te worden?
En Philippus seide: Gelooft gy wt geheelder her-
ten/ so ist geoorloft. Hy antwoorde/ en seide: Ic geloo-
be dat Iesus Christus sy de Sone Gods.

De Ca-
merliner
geloobe.

Ende hy geboot den wagen stille te houden/ ende sy
daelden beyde in het water/ Philippus en de Camer-
line ende hy doopte hem.

Ende als sy vanden water opquamē/ nam de Gheest
Philippum wech/ en de Camerline sach hem niet meer
want hy reysde vrolick zinen wech.

3 Of/ wt.

Ende Philippus wert gebonden te Azoten/ ende ginc
alomme vercondighende het Euangelium allen Ste-
den/ tot dat hy te Cesariem quam.

Dat te Capittel.

Saulus na dat hy de Gheymnis vervolcht heeft/ 4. weer van Christo
heroeopen/ om zyn Apostel te zyn/ 30. Ende Petrus geneest Eneas de
ichf/ ecken/ 36. ende verweert de Dochter in Joppē.

a Act/ 8/ 3/

ende 23/ 4

gala/ 1/ 13.

v Dat 18/

Collegien

Scholen/

Wergades

vinghen.

v ge. Doen

weghe.

Christus

bekeert

Saulus

Act. 22/ 6

v Act/ 11/ 8

e Act 26/ 12

Ende Saulus noch blasende dreyghinghen ende
emoort teghen de Discipulen des Heeren/ ginch tot
den Overpriester.

Ende hegerde van hem bzieben na Damascum tot
de Synagogen/ op dat hy mannen ende vrouwe/ so
gy eenige van deser Leere vande gebonde na Jerusa-
lem brachte. Ende als hy reysde/ ist gheschiedt dat
hy by Damascum quam en hem omnestoech snellie
een licht vanden hemel.

- 4 En ter aerde u gevallen ghende hoorde hy ee stemmen tot hem seggen: Saul/ Saul wat verbolcht ghy my
- 5 En hy seide: Heere/ wie zyt ghy? En de heere seide: Ic ben Iesus welken ghy verbolcht: Het is u hart de verffen teghen den pyckel te slaen.
- 6 En hy bebede en verstaecht/ seide: Heere/ wat wilt ghy dat ic doe? En de heere [seide] tot hem: Staet op en gaet inde Stat/ ende u sal [daer] geseyt wordē wat ghy doen moetet. Ende de manne die met hem omwech reysden stonden verwondert: want sy de stem hoorden/ ende niemant en saghen.
- 7 Ende Paulus rechte hem op vander aerden/ en al hy zyne oogē op dede/ en sach hy niemant/ ende sy ledden hem byder hant/ en brachten hem in Damascum
- 8 Ende hy was d'yn dagē sonder sien/ ende en at nie noch dranch niet.
- 9 Ende daer was een Discipel in Damasco/ ghenamen Ananias/ ende de heere seide tot hem in een ghesicht: Anania. Ende hy seide: Siet/ hier ben [ich] heere.
- 10 Ende de heere [seide] tot hem: staet op/ en gaet inde strate genacmt des heere/ ende vraecht ten huyse Jude na eenen genaemt Saulus van Tharsen/ want siet hy bidt.
- 11 (Ende hy heeft door een gesichte gesien eenen man met name Ananias incomen/ ende hem de handen o' legghen op dat hy weder siende worde.)
- 12 En Ananias antwoorde: Heere/ ick hebbe van vele gehoozt van dese mā/ hoe veel quaets hy uwe heylighen in Jerusalem ghedaen heeft.
- 13 Ende heeft hier macht vande overpriesters/ te vangen alle die uwen Naem aenroepen.
- 14 En de heere seide tot hem: Gaet henē: want dese is my een verberoyde vat: om mynen Naem te dragē vande heydenen/ ende Coningen ende kinderen Israels.
- 15 Want ic sal hem toonen hoe vele hy lyden moet om mynen Naem.
- 16 Ende Ananias ginc henē/ ende quam in het huyse/ ende leggende de handē op hem seide: Saul broeder/ de heere heeft my gesōdē [namelic] Iesus dies u geopenbaert is in den wech dien ghy quaemt/ op dat gy weder siēde/ en met dē heyligē Geest verbult wordet.

Ende

3 Ende terstont vielen van zijne ooghen/ gelijk v'schij-
schellē/ende hy wert terstont weder siende: ende stont
op/ende wert ghedoopt.

4 En nam spijse/ en wert versterckt: en Saulus was
sommige dage hy de Discipulē die in Damasco warē.

5 Ende hy predice terstont Christus in de Vergade-
ringhen/ dat dese de Sone Gods was.

6 En sy verscrieten alle diert hoorden/ ende seiden: Is
niet dese die te Jerusalem verstoorde de gene die desen
Naem aenriepen/ en is daer toe hier gecomen om dat
hyse gebonden tot de Ouerpriesters soude brengen?

7 En Saulus wert meer en meer versterct/ en beroerde
de Joden die te Damasco woonden/ bewijfende dat

8 dese Christus ware. Ende na vele dagen/ hielden de
Joden raet te samen/ om hem te dooden.

9 Maer hare lagen werde Paulo bekent: ende sy be-
waerdende poorte dach en nacht/ op dat sy hē doode.

10 So namen hem dan de Discipulen des nachts/ en
deden hem door den muer/ en lieten hem met coorden

11 gaf in eenen korf. En als Paulus te Jerusalem geco-
men was/ versocht hy hem by de Discipulen te boegē:
maer sy vreesden hem alle/ niet geloobende dat hy een
Discipel ware.

12 Maer Barnabas nam hem/ en brachte hem tot de
Apostelen/ ende vertelde hen hoe hy den Heere inden

13 wech gesiē hadde/ die niet hem gesprokē hadde: en dat
hy te Damasco v'sijelic gesprokē hadde in den Name

14 Jesu. En hy was niet hē wt/ en ingaēde te Jerusale:
en hādelde v'ijmoedichlic in dē Name des Heere Jesu.

15 Hy sprac oock en handelde niet den Grieken: maer
dese sochten hem te dooden.

16 En doe de broeders dit getwaer werden/ gelepden sy
hem af tot Cesarien ende sonden hem na Tharsen.

17 So hadden dan de Gemeynten byede door geheel
Judeam/ en Galileam/ en Samariam/ en werden ge-
slicht/ en werden vermenicht/ wandelende in dē vreesse
des Heeren/ ende troost des heylighen Gheests.

18 En het geschiede/ doe Petrus alomme doorreysde/ dē
hy ooc quam tot de heylighen die te Lydda woonden.

19 En aldaer vant hy eenen man/ genaemt Eneas/ die
acht Jaren te bedde geleghen hadde/ ende was lam.

Ende

Paulus
wert we-
der siende
ende ghe-
doopt en
predicte
Christi.

2 cor. 11. 32

1 cor. 12. 15

act. 12. 17
De disci-
pulen ge-
looben
niet dat
Paulus
geloo-
vich is.
act. 13. 23
en opba-
rellich.

Of dē sy
teerde.

Byede

Of gich
kerck.

Of maect.

34 Ende Petrus seide tot hem: Enea/ Iesus Christus
a make u gesont: staet op/ en maect selve u bedde. En
35 hy stont terstont op. En hem sage alle die te Lidda en

Dat is/ of
Blinde/ of
lijde.

36 Ende te Joppe was een Discipuline met Namen
Tabitha/ welcke is te seggen/ Doorkas: dese was vol
goede wercken ende Aelmoessen die sy dede.

Of hy niet
en lieve wer
dijsten.

37 Ende het geschiede in die dagen/ dat sy cranck wer
ende stierf: Ende als syse ghewasschen hadden/ ledden
38 syse inden Oppersael. Ende want Lidda by Joppe
was/ hoorden de Discipulen dat Petrus daer was/ en
sonden twee mannen tot hem/ ende baden hem/ dat hy
e niet en soude vertoeven tot hen te comen:

39 So stont Petrus op/ ende ginc met hen/ ende als hy
daer gecomen was/ ledden sy hem op den Oppersael:
ende alle de Weduwen stonden by hem weenende/ en
toonende hem de rocken en cleederen die Doorkas ghe
maect hadde/ als sy by hen was.

Tabitha/
woyt op/
getweckt
haender
doet.

40 En alse Petrus alle hadde wtgedreben/ knielde hy
neder/ ende badt: ende keerde hem tot den lichame/ en
seide/ Tabitha/ staet op. En sy heeft haer oogen op
ghedaen ende Petrus ghesien hebbende/ sat sy op:

41 Ende hy haer de hant gevende/ rechte se op/ ende de
heyligen ende Weduwen geroepen hebbende/ stelde
42 [hen] levende. En dit wert bekent door geheel Joppe/
ende vele ghelofden inden Heere.

43 Ende het geschiede/ dat hy vele dage te Joppe bleef
by eenen Simon Lederbereyder.

Dat x. Capittel.

9. Petrus door een gesichte vermaent/ ende versekeret vande roepinghe der
Verdenen/ 36. vercondicht Christus Cornelio/ 44. ende bekeert hem
met de zijne.

Des
Hoofst
mans
Cornelii
Godsa
licheyt.

1 Ende daer was een man te Cesaria/ genaemt Corne
lius/ een hoofstman over hondert/ vander Bende/ die
ghenaemt wert de Italiaensche.

2 Godtsalich ende Godtbruchtich/ met gheheel zijner
huysgesin/ ende veel aelmoessen ghebende den volcke/
ende God biddende alle tijt.

3 [Dese] sach in een gesichte/ openbaerlick/ ontrent der
negenster uren des daechs/ den Engel des Heeren tot
hem incomen/ ende tot hem segghen: Cornelis.

4 En hem aensende/ wert verbaert/ en seyde: Wat ist

Heere?

Heere: hy seide tot hem: O gebeden en aelmoesse zyn
voor God in ghebachtenisse opghelommen.

5 En nu sent mannen nae Joppe/ en laet roepē eenen
6 Simon/ met toename Petrus. Dese is ter herberge
by eenen Simon/ lederbereynder/ wiens huy s is aender
Zee: dese sal u segghen wat ghy doen moet.

7 Als nu de Engel [die met Cornelio sprac/] wech ghe-
gaen was/ riep hy twee van zijne huys knechten/ en ee-
nen Godsaltigen kēichsknecht/ bande ghene die altijts
8 by hē warē. En als hy het hē al stelt hadde/ sat hyse
9 na Joppe. En des anderē daechs als sy reysde/ en by
der stat quamē belam Petrus opt huys om te bidden/
12 ontcrē der sefter ure. En hy wert hōgerich/ en begeer-
de te eten. En dewijle sy hem [wat] bereyde/ viel over
hem een vertreckinghe der sinnen.

11 En sach den hemel geopen/ en eē bat tot hem neder
comen/ gelijc een groot lijnen laken aende vier hoeken
gebonden/ ende neder gelaten op der Aerden:

12 Waer in warē alle vierboetinge [die ē] der Aerde/ en
wilde/ en cruppende dieren/ en gebogelc des hemels.

13 Ende daer geschiede een stemme tot hem: Staet op
Petro/ slachtet ende etet.

14 Maer Petrus seide: Geelins heere/ want ic en heb-
be noyt verghemeyns ofte onreyns ghegheten.

15 En destēme seide wederō andermael tot hem: Dat
God gereynicht heeft/ sult ghy niet ghemeynē makē.

16 En dit geschiede dylemael/ ende het bat wert weder
opghenomen inden hemel.

17 Als nu Petrus in hemselfen twijfelde wat dat ghe-
sichte wesen mochte/ dat hy gesie hadde/ siet de manē
die van Cornelio gesonden waren/ hadde gebzaecht na
het huys Simonis/ ende stonden voor de poorte.

18 En [eenen] geroepen hebbende/ bzaechden oft Si-
mon met toenaeme Petrus/ daer ter herberghe ware.

19 En dewijle dat Petrus op dat gesichte dachte/ seide
de Geest tot hem: Siet/ byn mannen soecken u.

20 So staet op/ gaet af/ en reys met hen/ niet twijfel-
21 lende/ want ic hebse gesondē. Doe ginc Petrus af/ tot
de mannen die van Cornelio tot hem gesondē waren/
en seide: siet/ ic ben de gene die ghy soect/ wat is de oor-
sake daer ghy om gecomen zijt?

Hy wort
beholen
dat hy
Petrum
ontbiede

amat / 6/6
bgr. dach.

Petro
wort her-
toont dat
de Heide
den door
den geest
be in Chri-
stum ges-
reynicht
zyn.

lev / 11 / 4.
tim / 1 / 42
eof / yondē

Act / 11 / 12
Act / 13 / 7.

Wat

hg. Woor-
den van u
hoozen.

Petrus
wil niet
aengebe-
den zyn.
Met. 4. 15
ker. 2. 1. 32
Den. 7/2
Joa. 4/9
Met. 1. 15/8
Eph. 3/6
ing son-
der we-
der segge

Den. 1c
Job. 34. 10
Cap. 6. 8
om. 2. 11
Eph. 6. 9
Esa. 2. 6

22 Doe sepden sy: Cornelius een Hoofman ober hon-
dert een rechtbeerdige en Goddyesende man/ die oo-
getuygenisse heeft van alle de volcke der Jode: dese is
van God vermaent door den heplige Engel/ dat hy
soude ontleden tot zynen huse/ en u s hoorē spreken

23 Soo riep hyse in en herberch dese: ende des anderen
daechs ginc Petrus met hen wt/ ende sommige broe-
ders van Joppe gingham met hem.

24 Ende des anderen daechs quamē sy tot Cesaream:
en Cornelius verwaachte/ syn Maechschap en soder-
lickste vrienden te samen gheroepen hebende.

25 Ende als het gheschiede dat Petrus in quam ginc
hem Cornelius te gemoet/ ende vallende tot synē voe-
ten aenbadt hem.

26 Maer Petrus rechtebe hem op/ segghende: Staet
op/ ick ben oock selve een mensche.

27 Ende hy is ingegaen sprekende met hem/ en heeft
bele ghebonden die te samen ghecomen waren.

28 Ende heeft tot hen gheseyt: Ghy weet dat het on-
gheoorloft is eenen Jootschen manne hem te boegen/
oft te gaen tot renen breeinden: Maer God heeft my
ghetoont/ dat ick geenē mensche gemeyn oft onreyn
29 noemen soude. Daerom ben ick sonder^m wepgheren
gecomen/ als ick ontboden was. Ick brage dan waer
om ghy my ontboden hebt?

30 Doe sepdē Cornelius: Over hier dagen vastede ic tot
deser uren/ ende ter negester ure badt ic in mynē huse:

31 Ende liet daer stont een man voor my in blinkende
cleederē/ en sepdē: Corneli/ u gebet is verhoort/ en uwe
aelmoessen zyn voor God in ghedachtenisse.

32 So sent nu na Joppe/ en ontbiet Simonem/ die toe-
ghenaemt wort Petrus: dese is ter herberghen in den
huse Simonis des Lederbereyders aen der Zee/ des
welcke hier ghecomen zynde/ sal met u spreken.

33 So sant ic terstont tot u/ en ghy hebt wel gedaē/ dat
ghy hier gecomen zyt. So zyn wy dan alle hier voor
God/ om te hoozen al wat u van God beboelen is.

34 En Petrus bede zynen mont open/ en sepdē: Nu ver-
neme ic inder waarheyt/ dat God geen wtneemer der
35 persoonē en is. Maer in alle volcke wie hem heeft/
ende gherechticheyt werckt/ die is hem aenghenam

1 Het welcke hy heeft te kennen gegeven den kindere Israels/ vercondigende brede doot Jesum Christum/ die Heere ober al is. Ghy weet de sake die geschiet is doot gheheel Judeam/ beginnende van Galilea/ na den doot die Joannis predickte.

2 Hoe dat God Jesum van Nazareth heeft ghesalf met den heyligen Geest/ ende met cracht/ welke omgewandelt heeft/ welboende en ghesontmakende alle die handen Dupbel overweldicht waren: want God was met hem. En wy zijn getuyge van alle dat hy gedaen heeft inder Joden lant en te Jerusalem / welchen sy ghedoot hebben/ ende aen een hout ghehanghen.

3 Desen heeft God ten derde dage verweert/ en gegeven openbaer te worden: Niet allen den volcke/ maer ons/ die wy te horen van God tot getuygenisse vercozen waren/ en hebben met hem gegeten/ en gedroncken na dat hy handen dooden opgestaen is.

4 Ende heeft ons gheboden den volcke te prediken ende te betuygen/ dat hy is de gene die van God gestelt is een Richter der levendigen ende dooden.

5 Desen gheven alle Propheten getuygenisse / dat so wie in hem gelooven sal/ vergevinge der sonden doot zinnen Name ontfanghen sal.

6 Als Petrus noch dese woordē sprac/ so viel de heylighe Geest op alle die het woort hoorden.

7 Ende de gheloobighe wt de Besnijdenisse die met Petro ghecomen waren/ verschrieten dat de gabe des heylighen Gheests oock op de Heydenen wtghefloet werdt.

8 Want sy hoordense met tongen spreken / ende God groot maken. Doe antwoorde Petrus?

9 Can oock permant het water weeren/ dat dese niet gedoopt en worden/ de welke den heylighen Geest ontfangen hebben/ ghelijck als wy?

10 Ende hy beval dat mensche doopen soude in den name des Heeren. Doe baden sy hem: dat hy sommige dage [hy hen bleve.]

Dat xj. Capittel.

De ontschuldighe Petri aengaende de roepinghe der Heydenen / 19. en bevesticht van der Ghemeente / 21. Barnabas wort gesont tot Antiochie / 28. de diere tijt doot seyt doot Agabus / 30. en het behulp daer te gheuen.

1 Gr. het woort dz gesonden heeft.

2 Esa 9. 6

Rom 5 / 1

3 Gr. het woort dz

4 Luc 4. 14

5 ps 45 / 3

6 Esa 62. 1

7 Act. 9. 24

8 Act 20 / 19

9 Act 28. 19

10 Act 16. 15

11 Act 12. 31

12 Gen 1 / 15

13 Gen 8. 15

14 Esa. 4 / 2

15 Jer. 23. 5

16 Ezr. 34. 23

17 Act 15. 9

18 Dat is / Jode.

19 Act. 8 / 4

20 Act. 13 / 2

21 Act. 11 / 35

Ende

1 Ende de Apostelen ende Broeders die in Judea wa-
cen/hoorden dat de heydenen oock het woort Gods
aenghenomen hadden.

2 En als Petrus opgecomē was te Jerusalem so etol-
stichde sy tegen hem die wt der Besnijdinghe waren:

Ero. 23/3

Deu. 7/2/

3 Seggende: a Ghy zyt ingegaen tot de onbesnedenen
4 en hebt met hen gegeten. Doe begonst Petrus endi-
leynet hen oydentlick wt segghende:

Act. 10.9

5 b Ic was inde stadt Joppe biddende/ en sach in een
vertreckinge der sinnē een gesichte/ [namelic/] een vat
gelijc een groot lijnen laken/ by de vier hoecken nedee-
ghelaten wt den hemel/ ende quam tot my toe.

6 Ende als ic dat aēsach/ wert ic gewaer/ en sach vier-
voetige Dieren der Aerde en wilde en cruppēde Die-
ren/ ende Voghelen des hemels.

Leb. 31/4/

Deu. 24/7

7 En hoorde ooc een stemme/ die tot my seide: Staet
8 op Petre/ slachtet en etet. Doe seide ic: geen sijn heer-
re: want daer en is noyt pet: ghemeyns ofte onreyns
te mijnen monde inghegaen.

9 Ende de stemme antwoorde my andermael handē
Hemel: Dat God gereynicht heeft/ en sult ghy niet ge-
reynen maken. En dit geschiede dymael/ en het wert
11 alles weder opgenomen ten hemel. En siet/ terstont
quamen daer drie mannen over in het hups daer ic in
was/ en waren van Cesarea tot my ghesonden.

Act. 10. 19

i. Gf. wghē

ten.

12 Ende de Geest seide tot my/ dat ick niet met hen reysen
soude sonder: weygeren/ en dese ses Broeders gingen
oock met my/ ende wy ginghen in des Mans hups.

13 Dewelcke ons vertelde/ hoe dat hy gesien hadde eenē
Engel in zijnen hupsē staen/ ende tot hem seggē: Sent
mannen na Joppe/ en onbiet Simonem die Petrus
14 toegenamt is: Die sal u seggē/ waer door ghy
ende alle u hups sult salich worden.

i. Gf. woor

den tot u

pzeken.

i. Act. 2/4.

15 Ende doe ic begonst te spreke/ viel de heylige Geest
op hen/ ghelijc als hy oock inden beginne op ons viel.

16 Doe dachte ic op het woort des Heere [namelic:] hoe
dat hy gesept heeft: Joānis doope met water/ mae
ghyliden sult inden heyligen Geest gedoopt worden.

i. Mat. 3/11/

i. Mat. 3/6

i. Joā. 1/26

i. E. sa 44/3

i. Juel. 2/28

i. Act. 1/5/9

i. Gf. woor

den tot u

pzeken.

17 Na dien dan God hen gelücke gabe gegeven heeft
gelijc als ons/ doe wy in Jesum Christum gelooft had-
de/ wie was ic doth die God soude mogen in wenzen?

Als

Als sy dit gehoor hadde swegen sy stille/ ende priesen
 God seggende: So heeft dan God ooc den heydenen
 bekeeringhe ghegheben tot den leven. En de ghene
 die verstroyt ware dooz de verdruckinge die om Ste-
 phan wille gheschiede dooz wandelben Phenicien/ en
 Cypren/ en Antiochien/ en en spraken het woort tot ni-
 mant/ dan alleenlic tot den Joden. Maer daer ware
 van hen sommige Cypriſche en Cypreniſche [mannen]
 dewelcke/ als sy te Antiochiē gecomen waren/ spraken
 tot den Griecken/ vercondigende den Heere Jesum.

Act/3/1/

Act/2/47

ge. woort

En de handt der heeren was met hen: en eē groot
 getal wert geloovich/ ende bekeerden hen tot dē heere.
 En daer quam een geruchte van desen tot de ooren
 der Senepte/ die te Jerusaleem was/ en sy sonde Bar-
 nabam wt/ dat hy hen en ginghe tot Antiochien.

Act/13/13

ende 14/22

Dewelcke als hy daer gecomen was/ en gesien had-
 de de genade Gods/ weet hy verblift. En vermaēde
 alle/ dat sy niet een boornemen des heere hy dē heere
 houden blijven. Want hy was een goet man/ en vol
 des heyligen Geestes en geloofs/ en daer wert eē groo-
 te schare den heere toeghebaen.

Act/7/27/

En Barnabas ginc tot Tharsē/ om Saulū weder
 te soeckē. En als hy hem gebonden hadde/ so leyde
 hy hem tot Antiochien. En het geschiede/ dat sy een ge-
 heel Jaer inde Senepte tsamen quamen/ en leerden
 veel volcx. Ende dat de Discipulē te Antiochien eerst
 Christenen ghenamt werden.

Act/11/10

en groot

honger.

Dieren

gt.

En in die selve dagē quamē ooc Propheetē bā Jeru-
 salem tot Antiochien. En eē onder hen genaēt Agas-
 tus/ stont op/ en gaf te kennē dooz dē Geest/ dat daer
 en groote diere tijt ober tgeheel Kertrijcke comē sou-
 de: dewelcke ooc geschiede onder den keiser Claudio.
 Ende onder den Discipulen besloot een pegelick mae-
 dat hy vermochte/ te senden en hantrepecklughe den
 broederen die in Judea woonden.

En. tot

den dienst.

Het welc spoor deden/ sendende tot de Ouderlingen/
 dooz de handen Barnabe ende Saul.

Wat 19. Capittel.

Senepte wolt verholch dooz Herodem/ 1. Jacobus gheboort/ 3.
 teus gebangen/ 7 ende dooz den Engel berloft/ 10. de bereyninge des
 tempels/ 11. de Opiers ende de Siboniers/ 21. 30n hochmoet en strafte
 Joannis Marcus aengenomen van Paulo ende Barnaba/ weder-
 cende van Jerusaleem.

Herodes
doot Ja-
cobum
ant 4/21

hoo 11.28
cofte vier
kr iſch
knechten.

De Ghe-
meente
bidt voor
Petrum
of vpe-
rich.

De En-
gel bloſt
Petrum.
Act. 5.19

f g. onder
hant uwe
ſoleir

han 16/22

TE dier ſelver tijdt begonſte Herodes de Cordus
ſommighe vander Ghemeente te verdrucken.

2 Ende doode Jacobum den broeder Joannis m
den ſweerde.

3 Ende doe hy ſach dat het den Joden welbeh acht
nam hy voor ooc Petrum te vangen (ende het wa
de daghen des ongheluerden broots.)

4 Den welcken oock ghevanghen hebbende ſette
hem inde ghebanckeniffe ende heeft hem overgege
ben vier vierlinghen Crichsknechten dat ſp hem b
waerden: ende wilde hem nae het Paſcha den volck
voortbrengen.

5 So wert dan Petrus inde gebanckeniffe gehouden
ende van de Gemeente wert een gebuerich gebedt
God ghedaen voor hem.

6 Ende als Herodes hem nu ſoude voortbrengen: d
ſelben nacht liep Petrus tuiſſchē twee crichsknecht
gebonden met twee ketenē. inde de wachters voor
deure betwaerden den Kercker.

7 Ende liet de Engel des Heeren quam daer en da
ſcheen een licht inde wooninge: ende hy ſloech Petrum
aende: ende en weete hem op/ſeggende: Staet op ha
ſtelick. Ende de ketenen vielen hem vande handen.

8 Ende de Enghel ſepde tot hem: Ommegeyt u en
doet uwe ſchoenen aen. Ende hy dede alſo. Ende h
ſepde tot hem: Hangt uwe Mantel omme u en volc
my nae.

9 Ende hy wtgaende volchde hem na/en en wiſte ni
dat het warachtich was dat door de Engel geſchied
maer meende dat hy een gheſichte ſach.

10 Ende als ſp door de eerſte en tweede wachre geg
waren ſo quam ſp aende iſere poorte die totter ſt
lept/dewelcke haer van ſelfs geopent wert. Ende
wtghegaen zijnde gingen een ſtrate voort: en ter ſtor
tiſchepde de Engel van hem. En Petrus tot heſelbe
geromen zijnde ſepde: Nu weet ic warachtelic dat d
Heere zinen Engel wt ghesonden heeft en my verlo
heeft wt der hant Herodis: en wt alle de verwachting
des Jootſchen volckx.

12 Ende als hy hem bedachte / quam hy tot het h
Marie des broeders Joannis die toegenamt wa

Marcus:

¶ Marcus: daer vele broeders warē vergaderē ende biddende. Ende als Petrus aende deure der poorten gheclopt hadde/so ginch daer een dienstmaecht voort om te luyfteren/ghenaemt Rhode.

Ende als sy de stemme Petri bekende/sao en dede sy de poorte niet open van blijfchap:maer liep binnen en bootschapte dat Petrus voort de poorte stont.

Ende sy seiden tot haer: Sijdt ontfinnich: Ende sy bleef daer by dat het also ware. So seide: Het is zyn Enghel.

Ende Petrus bleef clopende: ende als sy opghedaen hadden/sagen sy hem/ende verschricken.

Ende als hy hen met der hant gelwenet hadde/daer sy swijgē souden/so vertelde hy hen hoe hem de Heere wt der gebāckenisse geleet hadde: en seide: Bootschap dit Jacobo/ende den Broederen. Ende hy ginch wt ende repde na een ander plaetse.

Ende als het nu dach wert/en was daer geen cleynē beroerte onder de kīnighs knechten / wat van Petro gheschiet ware.

Ende als Herodes hem ghesocht hadde/ende niet enāt/ende de Wachters onderbraccht hadde dede hy se bech leyden. Ende is van Judea afgēgaen na Cesarea ende heeft daer in ghewoont.

Ende Herodes hadde inden sin tegē Tyrum/en Sidonem te crīgē: Maer sy quamē cendrachtelic tot hēnde ghecregen Blastum des Coninc Camerlinck op aer zijde/en begeerden bede/om dat haer Land gheijst wert van des Coninc Lande.

Ende op eenen gesetten dach/Herodes de Coninc hecleedren aengedaen hebbende/en op den Richeel sittende/dede een redē tot hen: En het volc riep: Dat is Gods stemme/ende niet eens menschen.

Ende terstont sloech hem de Enghel des Heeren om at hy Gode de eere niet en gaf/en wert bandē worien ghegeten/ende gaf zijnen gheest op. Ende het looft Gods wies/ende bermenichfuldichde.

Ende Barnabas ende Saulus keerden weder om an Jerusalem als sy den dienst volbraccht hadden/ oannem met toename Marcus met hem ghenomen bhende.

an. ghy wt
ontfinnich

h. Of/ginch
in een/et.
lgr. Petrus
mochte ge-
woide zyn.

in of/bes
erect/

Herodes
wort les
bendich
bande
wozien
ghegeten.
n. 11. 4
az. 11. 9
pela. 11

g. act. 13
r. an. vā Jee
rusalem na
Antiochie.

S

Dat

Paulus en Barnabas geroepen tot de Heidenen / 7. de beheringhe der
gyn des Stadthouders / 12. verblindinghe van Elmas / 16. de p. edic
Pauli en Barnabas 42. der Heidenen geloupe / 45. en verwoydinge de
Joden / 48. sy gelooben die ten leuen veroybrut syn.

act 14. 26

Paulus

en Bar

nabas to

den die

der Hei

denen ver

oortneer

act 10. 9. 15

Rom / 1 / 1

gala / 1 / 19

Eph / 3 / 5

act 10. 66.

act / 13 / 1

act 10. 8 / 5

10. 7. 1

10. 7. 1

10. 7. 1

1 Ende daer waren inde Gemeente die te Antiochie
was sommige Prophteren ende Leeraer. namelli
Barabas ende Simen genaemt Nizer ende Luc
us van Cyrenen ende Managen die met Herode den
Diervoest opghewoer was ende Saulus

2 Ende doe sy den Heere dienden ende vasteden / seyd
de heylige Geest. Schepdet my Barnabam Saul
lum wi tot den wercke daer ickse toegetroepen hebbe

3 Doe [dan] als sy gevast ende gebede en hen de ha
den opghelept hadden / lieten syse gaten.

4 Dese dan banden h. Geest wtgesonden quamen a
tot Seleuciam en van daer schreften sy na Syrien

5 Ende als sy te Salamine quamen so vercondicht d
sy het woort Gods inde Vergaderinge der Joden E
hadden oock Joannem tot [eenen] Dienaer.

6 Ende als sy het Eplant doorgereyst waren tot Pa
phos toe vonden sy eenen Jode die el Tobenaer
balsch Propheet was ghenaeint Bar Jesus.

7 Welcke was hy Sergius Paulus den Stad
houder eenē verstandigē mā welcke ontboot Barna
bam en Saulum en sochte het woort Gods te hoorē

8 Maer Epimas [dat is] de Tobenaer (want also
woort synen naem obergeset wederstont hen / soeken
de den Stadthouder vanden gheoobe af te keeren.

9 Maer Saulus (de welcke ooc Paulus [ghenaem
was]) verbijt vandē h. Geest / zyne oogē op hē hou
tode / seyd: Ogy him des Duppels vol alles bedroch
en listicheits / en vpat aller gerechtich / sult gy niet o
houden d rechte wegen der Heeren te verkeren?

11 Ende nu liet / de hant des Heeren is tegen u ende gh
sult blind wesen / ende eenen tijdt lanck de Sonne mi
lien. Ende terstont viel op hem donckerheyt ende dur
sternisse ende hy rontomme gaende / sochte die he
mochten niet der hant leyden.

12 Als de Stadthouder sach dat daer gesehiet was ge
loofde hy verwonderende in de leere des Heeren.

13 Ende Paulus ende die met hem waren / van Paph

ghsche

gescheept; ynde/quamē tot [de stadt] Berge in Sam-
phila. Maer Joannes weer van hē ende keerde we-
der na Jerusalem.

Ende sp van Berge voort gegaen/ quamē te Antio-
chia in [den lande] Pisidia: en op den Sabbathdach
inde Synagoghen ghegaen; ynde/saten neder.

Ende nae het lesen der Wet ende der Propheten/
sonden de Overste der Synagoghen tot hen segghen-
de: Mannen Broeders/ soo eenighe troostelike reden
in u lieden is/ tot den volcke/ so spreekt.

Doe stont Paulus op: en als hyse metter hant had-
de doen swijgen seyde: Ghy Israelitische mannen en-
de die God vreeft/ hoort toe.

De Godt deses volcke Israels/ heeft u onse Vaders
wrekeren/ en heeft dit volc verhoocht/ als sy vromde-
lingen waren inde lande Egypte/ ende heeftse met ee-
nen in wregherechten armie daer wt ghelept.

En verdoech hare manieren ontrent den tijt van
beereich Jare inder woestijne. Ende als hy de seben
volcke inde lande Chanaan verdoech hadde. Depl-
de hy hen dat selve land wt met den sote.

En daer na gaf hy hen Richters/ ontrent hier hon-
dert ende vijftich Jaren lanck / tot op den Propheet
Samuel. Ende daer na begeerden sy eenen Coninc/
ende God gaf hen Saul den Sone Kisis/ eenen man wt
den gheslachte Ben Jamin/ veertich Jaren lanck.

En als hy die afgeset hadde/ verweete hy hen Da-
uid tot eenen Coninc/ welken hy ooc getuygenisse gaf
ende seyde: Ic hebbe gebonden David den sone Jesse/
enen man na mijn herte/ die alle mijnen wille doe sal.

Van deses saet heeft God na de belofte Israels ver-
weert de Saltchmaker Jesum. Als Joanes eerst alle
ē volcke Israel geprediet hadde de Doop der bekeerin-
ge voort; yne toers ft. En als Joanes; yne loop dwelt
hadde sende hy: Wie meent gheliedē dat ic biē / ic en
ē [die] niet: maer liet/ hy comt na my/ wie ic niet weer-
ich en ben; zijn schoenen te ontbinden:

Sp manne broeders/ kinders des gheslachts Abra-
he/ ende die onder u lieden God vreesen/ a tot u is het
voort deser salicheyt gesonden.

Want sy die te Jerusalem woonē/ ende hare Overste/

part. 13 38

Dat is of
Schole

h. 10/1/1

lero/23/16

wg. huogf

h. 10/10/

h. 14.34

o. 10/14.1

p. 10/1/2.

q. 1. 8. 4

c. 16. 13

f. 1. 13

c. 1. 12

c. 11/1/1

c. 1/1/3/

b. 1. 1

c. 1/3/

c. 1. 1

c. 1. 1

c. 1. 1

c. 1. 1

c. 1. 1

c. 1. 1

Mat. 6/3
Luc. 1/8.

Mat. 26/10
Luc. 23/13/

Mat. 28/6
Rom. 16/14

Gen. 3/15/
Deut. 18/13

Psa. 2/7/
Hebr. 1/5/

Psa. 16/10
Apost. 2/20

Act. 2/29

Luc. 24/42
Mato. 3/28

Gala. 2/16

Rom. 9/4

Isa. 1/5/
Ios. 24/15

Ios. 24/15

Q. aud. sp.
rg. des ruf.
schen Sab.
barha.

als sp desen niet en bekenden hebben sp ooc de stem
men der Propheten die op de Sabbathen gelesen wor-
den / [hem] ooc deelde verbult. En geenderhand
oorfakē des doots in hem bindende / baden sp Pila-
rum dat hy ghedoodt werde.

29 Ende als zyt al verbult hadden dat van hem ghe-
schreven was namen sp hem banden houtē / en leyde
hem in een graf.

30 Maer God heeft hem bande dooden opghewert

31 De welcke is ghesien gheweest vele daghen / band
ghene die met hem opghegaen waren van Galilea to
Jerusalem de welcke zyne getuygē zyn totten volcke

32 Ende wy verrondigē u lieden dat de belofte die to
33 onsen vaderen geschiet is. God haren kinderē / [da
is] ons verbult heeft verbweert hebbende Jesum: geli-

ooc inden tweeden Psalm geschreven staet: O Hy zyt
mijn Sone / heden hebbe ick u gebaert.

34 Ende dat hy hem alsoo banden dooden heeft opge-
wert dat hy niet meer sal wederkeere tot den grave
heeft hy aldus gesept: Ick sal u lieden de heylige end
trouwe [beloften] Davids gheben.

35 Daeromme seyt hy oock in eenen anderen [Psalm:
Hy en sul niet toelate dat u heylige verrottinge si-

36 Want David als hy zynen rijt de Raet Gods ge-
dient hadde is ontslapē / ende hy zynē vaderen gelept

37 ende heeft verrottinge gesien. Maer dien God opgi-
weert heeft die en heeft gheen verrottinghe ghesien.

38 Soo sp u lieden dan cont / ghy Mannen broeders
dat u verghevinge der sonden vercondicht wort doo
desen ende van allen daer van ghelyede niet en con-
det inde Wet Moyses gherecht veerdicht worden.

39 Soo wie aen desen gheloofte die wo:dt gherecht
40 beerdicht. So liet dan toe dat op u liet en niet en re-

41 me d; indē Prophetē gesept is. Siet gy verachten
en verwoedert u lieden en vergaet: wāt is werc in u
dagē en werc dat ghelyede niet geloofē en sulc als hy
u pemaent vertelt.

42 Ende doe de Joden wtgegaen warē wt der Ver-
gaderinge baden de Heydenen dat sp hen den naefte
Sabbath dese woorden souden spreken.

43 Ende als de Vergaderinge opgebroken was / holt

den Paulum ende Barnabam vele Joden/ende God-
burchige Jodenghenooten / welcken sy aenspraken
4en rieden hen in de genade te blyvê. En op de nabol-
genden Sabbath quamen te samen by nae geheel de
stade/om het woort Gods te hoorzen.

Ende als de Joden de scharen sag hen / werden sy
hol nits en weder spraken het gene dat van Paulo ge-
sept was/teghensprekende ende lasterende.

En Paulus en Barnabas bymoedicheyt gebruy-
kende seiden: Het was noodich dat tot u leden eerst
het Woort Gods ghesproken werde: maer nae dien
gy dat verstoort ende oordeelt u selven ontweerdich des
eerwighen lebens te wesen / liet so keeren wy ons toe
den heydenen.

Wat also heeft ons delheere beholê [seggende:] Ic
hebbe u geseit tot een licht der heydenen / op dat ghy ee-
salicheyt wordet tot het wterste der aerden.

En als de heydenen dat hoorden/verblijden sy hen/
en prese het woort des Heere en daer geloofde so vele/
alffer ten ewighen leben gheordineert waren.

Ende het Woort Gods wert door het geheele lant
wtgebreyt. Maer de Jode verweeten Godvreesende
en eerbare vrouwe/ende de boogmeeste bader stade/
en verweeten vervolginge tegen Paulum ende Bar-
nabam/ende wierpense wt van hare dalen.

En sy schudden het stof van hare voeten op hen/ en
quamen tot Iconien. Ende de Discipule werden vol
menichden ende heylighen Gheests.

Dat xiiij. Capittel.

Paulus ende Barnabas verholcht van de ongheleobige Joden/6. bly-
en na lysten ende Dorben/7. ende om de heelinghe eens creupelen/
erden sy van desen gearht Goden te zyn/15. de welcke sy ten rechren
aghe brengen/19. maer het volc door sommighe aengetomen Joden/
gyroert/seenicht Paulum.

Inde het geschiede te Iconien/dat sy inde Vergade-
ringhe der Joden ghinghen/ende sy spraken / dat
aer een groote menichte van Joden en Grieken ge-
loobich wert. Maer de Joden die onghehoorsaem
waren/verweekten en verbitterden de ziele der heydenen
en tegen de Broederen.

So verkeerden sy dan daer langen tijt/ bymoedic-
te gebruykende in den Heere die de woorde inner

gc. Joden
gynooten.
flur/11/23

tenat 10/6
act 13/26
act 13/32.8
act 13/35/3.

act 13/42/6
luc 13/32/

tim/3/11

mat/10/34
mar 6/11
luc 9/5/

act 13/ongel.
loobich.

mar 16/26
luc 2/4/

Sij ghenade

genade getuygenisse gaf/ en dede teekene en wonder-
heden door hare hande. En de menichte der Stadt
wert ghedept/ ende sommighe waren met den Joden
sommighe met den Apostelen.

of/ongelucke

5 En als daer een oploop geschiet was/ bande heydenen
en Joden met hare Oversten om hen te smaet heyt
daen te doen en te steenigen: hebben sy dat verstaen
en zijn geblode in de Stede Lpraonie Lystren/ Der-
ben/ ende [in] het onligghende Lant.

mat 10/43
actoz. 8/1/

actoz. 3/

7 Ende berondichden daer het Euangelium.

Of/gesont

8 En te Lystren sat een man onmachich in de voete
en was creupel van moeders lijbe aen so dat hy noyt
ogewandelt en hadde. Dese hoorde Paulum spreken
dewelcke/ als hy hem aensach/ en merckte dat hy ge-
loode hadde * salich te worden:

Esa/33/6.

10 Seyde met luyder stemmen: Staet op/ recht op/ uwe
voeten: ende hy sprack op/ ende wandelde.

actoz. 28/6

11 En als de scharen sagē wat Paulus gedaen hadde/
hieben sy hare stemme op/ seggēde in Lpraonisch: O
Goden/ zijn den menschen geijck geworden en tot ons
neder gecomen. En sy noemden Barnabam Jupiter
en Paulum Mercurius/ om dat hy het woort voerde.

Hy wille
Paulus
ende Bar-
nabe offer-
hande
doen.

1 act. 12. 16

13 En Jupiters Priester/ die voor hare Stadt was/ als
hy ghecranst/ Offen voor de poorten gebracht hadde
wilde offeren te samen met den scharen.

14 Maer als de Apostelen Barnabas en Paulum dat
hoorden/ scheurde sy hare cleedere/ en sprongen onder
de scharen/ roepende/

Agew. 1/1/
Esa. 8/13
in dat is
na hare
goetdun-
ken leven
uilo. 1/19

q an. uwe.

15 Ende seggende: Ghy mannen/ waerom doet ghy lie-
den dit: wy zijn ooc menschen/ den selven lyden onder
worpen/ gelijc ghy/ berondigende u lieden/ dat ghy
sout beliceren van dese ydele [afgodē] tot de levendig
God/ die den hemel/ en de Aerde/ en de Zee gemact
heeft/ ende al wat daer in is.

16 Die in boozeden tijden alle de heydenen/ heeft laten
in wandelen in hare weggen.

17 Hoewel hy hieselv niet onbetuycht gelatē en heeft
ons goet doede/ en ons regē van de hemel/ en vrucht
hare tijden gebende/ en onse herten verbullende met
18 spijse ende vrolichheyt. En dit seggende/ en condē
de scharen nauwe stillen/ dat sy hen niet en offerden:

En daer quamen de Joden van Antiochien en Ico-
nien ende oerceden de senaren ende steenthoe Paul-
lam ende slepten hem 'er stadt wt meynende dat hy
doodt was. Maer als hem de Discipulen omringh
had den stont hy op ende ginc inde stadt ende des an-
deren daechs ginc hy met Barnaba wt na Derben.

En als sy diert siat het Euangelium gepredickt ende
hele gelickt hadden keerden sy weder na Epstren / en
Iconien ende Antiochien.

Der sterckende de zielen der Discipulen ende hen ver-
maende inden geloobe te volghende en seggende:] d.
wa dooz veel verdrukkingen moete in het Conincijcke
Godes ingaen. En als sy inde Ghemeenten hadden
Gaderlingen geroe ende gebeden met vasten bevol-
fste den heere in welken sy gheloofden.

Ende Silidiam doorensende quamen sy in Pam-
philiën. Ende als sy te Pergen het woort gesproken
hadden quamen sy af na Metallen.

Ende van daer scheepten sy af na Antiochien van
waer sy der Gheden Godes bevolen waren tot den
werke dat sy volghar hadden.

Als sy daer gecomen waren ende de Gemeente ver-
gaderet hadden vercondichden sy wat God met hen al
gedaen hadde ende dat hy den Heydenen de deure des
gheloofs gheopent hadde.

En sy verkeerden daer lange tijt met de Discipule.

Bar. 11. Capittel.

Vercoenige vanden twist over de besnijdinge / 12. gesonden tot de Ge-
meenten der Heydenen / 37. de schepdinghe Pauli ende Barnabe / om
Joannes Marcus wille.

De sommighe ascomende van Judea leerden de
Broederen seggende:] Ten sy dat ghy besneden
wort na Moses Wet so en cont gy niet salich wordē.

Doe daer nu oproet gecome was en geē clepne twi-
finge Paulo en Barnaba legē hē ordinerden sy dat
Paulus en Barnabas en sommige andere vā hen sou-
de opreysen na Jerusalem tot de Apostelen en Gader-
lingen om deser vragē wille. Sy dan vander Ge-
meente beleyt zijnde reysde dooz Phenielen ende Sa-
narien vertellende de bekeeringhe der Heydenen ende
naeckeringe vore blijfchap allen den Broederen.

Ende als sy te Jerusalem quamen werden sy van

Paulus
sees
iche.
col. 11. 15.

gaet. 11. 21
cluc. 24. 16
Tim. 3. 12

Er. geloof
gadden.

act. 13. 1

Disver-
tant der
Besnij-
dinghe.
a gal. 4. 2.
b gen. 12. 10
c ge. behou-
pen.
d gala. 2. 1

Sij der

e Ec. dit
woort is
f act. 12. 20

h rpa. 28. 9
1 Sa. 16. 7
p sa. 7. 10.
h act. 10. 28
1 Act. 11. 17
h act. 13. 4.
h mat. 13. 3.
e ph. 5. 8.

Of na den
Heere bza-
gen.

d. r. c. enepite omfangen ende vande Apostelen ende vande Ouderlinghen ende sy vercondichden alles wat God met hen ghedaen hadde. Ende daer stonde op sommighe / vander seckre der Phartzen die ghelooftich gheworden waren segghende : Men moech besighden ende ghebieden de Wet Moses te houden.

6 Ende de Apostelen ende Ouderlinghen quamen tamen om op dese sake te mercken.

7 Ende als daer nu groote twistinghe was soo stonde Petrus op ende seyde tot hen. Gy mannen broeders Gy weet dat God ober lange dagen ober ons [my] vercozen heeft dat de heydenen door mijnen mont he Woorde des Euangeliums hoorzen en gelooben soude.

8 Ende God de skender der herten beruychde ober hen ghebende hen den h. Heest ghelijc als oec ons.

9 En en maecte ge onder schept tusschen he en ons als Gy hare herre gerepnicht hadde door de geloobe.

10 Wat versoeet gpliden dan nu God om den Discipulen een joec op den hals te legghen dwelck noch onse Vaders noch wy niet en hebben connen draghen.

11 Maer wy gelooben door de genade des Heeren Jesu salich te worden ghelijckerwijs sy oock [doen.]

12 Soo sweech de gheheele menichte stil ende hoorde Barnabam ende Paulum vertellen hoe groote tecken en wonderheden Godt door hen gedaen hadde onder de heydenen.

13 Ende als sy swegen antwoorde Jacobus seggende.

14 Gy mannen broeders hoort my. Simon heeft ver-
reld hoe God eerst [de heydenen] heeft besocht om zynen Naem een volck aen te nemen wt den heydenen.

15 En hier mede comen de woorden der Propheten uwen ioden ghelijck gheschreven is: Daer na sal ick weder-
keeren ende sal weder op timmeren den Tabernakel Davids die verballen is en zyn verballinge sal ic weder optimmeren en sal he weder oprechtē: Op dat di obergebleve mēschē de Heere soecken en alle de heydenen ober welcke mijnen Naem aēgeroepen is spreken.

18 De Heere die dit al doet. Gode zyn alle zyne wercken.

19 vander ewicheyt aen bekent. Daeromme Goetlike ick datmen den genen die vanden heydenen haer tot God bekeeren niet ontrist maken en sal.

Maer

Maer datme hen begoozt te schynen dat sy he ont-
houden vander besmettingen der Afgoden ende van
hoererij ende van verstickten ende van bloede.

pEro 20/3
q 1 thes 4-3
r Gen 9/4
leb 1714/

Want Moses heeft van oude tijden aen in alle ste-
den die hem prediken en wozt op alle Sabbathen in
de Vergaderinghen ghelesen.

Doer dochte het den Apostelen en den Ouderlinghen
met geheel de vergaderinge goet somnige manen tot
hen te verkiezen en met Paulo ende Barnaba te sende
na Antiochie namelic Juda met de toenaer Barsa-
bas en Silam dewelcke mannen Doorgangers wa-
re onder den Broederen En door hen aldus te schry-
uen Wy Apostelen en Ouderlingen en Broederen
wenschen den Broederen wt delyydenen in Antio-
chien ende Syrien ende Cilicien salicheyt.

D. S. 1.
brief der
Apostelen.

Om dat wy gehoozt hebben dat sommige die van
ons wtgegaen syn u lieden met woorden verstoort heb-
ben en uwe zielen wanckelende gemaect seggende dat
ghy moestet besneden worden en de Wet houdē welc-
ken wy dat niet bevolen hebben.

Daerom heeft ons eendzachtelick vergadert goet
gedocht mannen tot te kiesen en tot u lieden te senden
met onsen lieben Barnaba ende Paulo.

Welcke menschen hare zielen overgegeven hebben
door den Name ons Heeren Jesu Christi.

act 13/35/3

So hebben wy dan ghesonden Judam en Silam
welcke u lieden oec dit selve met woorden vercondigē
sullen. Want dat heeft den h. Gheest ende ons goet
gedocht u lieden geenē last meer op te leggē dan de-
se nootsakelicke dingē. Namelic dat gy u onthout
vander Afgode offer en van bloede en van verstickten
en van hoererij van welcken so ghy u lieden onthout so
doet ghy wel. Daer t wel. Dese dan wech gelaten zijn
de quamen te Antiochien en als sy de menichte verga-
dert hadden gaben sy den Brief over.

pEro 20/3
r Gen 9/4
p 2 thes 4-3

Ende als sy dien ghelesen hadden verblijden sy hen
vander vertroostinghe. Ende Judas en Silas die
oec selve Propheten waren vermaenden de broederen
met vele woorden ende versterckten se.

En als sy daer eenē tijt lāc geweest hadden werdē sy
met byde bande broederen henē gelatē tot de Apostelen.

S v

Maer

Als sy in Myliam gecome waren/versochte sy doo:
Bithiniam te reysen: en de Geest liet hen dat niet toe.

Maer doe sy Myliam doo:gegaen waren/quaamen
sy af tot Troas. En van Paulo werdt inder nacht
e gelichte gesien [te weten:] daer was e Macedonische
man staende/ende hem bidden/ende segghende: comt
oer in Macedonien ende comt ons te hulpe.

Als hy dan dit gelichte gesien hadde/socht wy ter-
stont te reysen nae Macedoniam/verscheert zijnde dat
ons de Heere geroepen hadde/om haer het Euangelium
te predicken. Soo scheepten wy dan van Troas af/
ende quaamen rechts loops na Samothracen: en des
anderen daechs tot Neapolis.

En van daer tot Philippis/ welc is de eerste Stadt
des deels Macedonie [en is] een vyfde stad. En wy
verkeerden in die Stadt sommighe daghen.

En op den Sabbath dach gingen wy tot kupte der
soorte/aen eenen water stroom/daerme gewoon was
te bidden/ende als wy geseten waren spraken wy met
den Vrouwen/die daer te samen gecomen waren.

Ende een Vrouwe met name Lydia een purperker-
oopster vander Stadt Thyatiren/Godvreesde hoor-
de [ons] wiens herte de Heere opede/ dat sy aemerete
wat van Paulo gheseyt wert.

Ende als sy ghedoopt was/ende haer hups/badt sy
[ons] seggende: so ghy my geacht hebt den Heere/ge-
trouwe te zijn/so coemt in mijn hups/en blijft: Ende
sy dwant ons. En het gescheide/als wy tot het ge-
bedt gingen/ dat een Dienstvaecht ons ontmoetede/
die eenen waersegghenden Geest hadde/ende haren
Heeren groot ghewin aenbrachte met waersegghen.

Dese boeliche Paulum en ons na/en riep/segghende:
Dese menschen zijn Dienaers des Hooghesten Gods/de
welcke den wech der salicheit vercondighen.

En dit dede sy vele dagen: maer het verdroot Pau-
lum/ende hy keerde hem/ende seyde tot den Geest/Ic
gebiede u inden Name Jesu Christi/dat ghy van haer
wtvaret: Ende hy voer wt ter selver uren.

En doe hare Heeren sage/dat de hope haers gewins
wgebaren was in namen sy Paulum ende Splan/en
trockenste op de Markt/voor de Oversten.

2 Cor. 2/12
Paulus
woze
doo: een
gelichte
geroepen
in Mace-
doniam.

sof gheloo-
bich.
g gen/19.2
heb/13.2/

hy Sa 28.7
1 act 19.24

in an. ons

mat 16.17

2 Cor/16/5

Ende

actoz/17.6

1 Cor. 11/23
1 Thes. 1/22/
p. 17. 18. 19.
19. 20.actoz. 4. 31
19. 20. 31.
19. 20. 31.

actoz. 5/19

De stoc-
waerder
geloof
in Christo
met ghe-
heel zijn
huyfgoe-
sin.1 Luc. 3/10.
actoz. 2/37
1 Joa. 3/16
1 Joa. 5. 29
clut. 5. 29.19. 20. 31.
19. 20. 31.

- 20 Ende sy brachtense voor de hooftmannen seggende
 21 "Dese menschen beroeren onse Stadt/ ende zijn Joden
 22 Ende berondigē zeden die ons niet geoorloft en zij-
 aen te nemen noch te doen/dewijle wy Romeynē zij-
 23 En de schare viel mede tegē hen en de hooftmannen
 hare cleederen gescheurt hebbende/bevolense te ge-
 23 selē. Ende als sy hen vele slagen gegeven hadden/ si
 wierpen syse inde gebanknisse/ en beloben den Sto-
 waerder dat hyse neerstelick bewaren soude.
 24 De welcke sulck een gebodt aengenomen hebbende
 wierpse inde binnensten karker/ende sloot hare voel-
 bast in den Stock.
 25 En ter midternacht badē Paulus en Silas/ end
 loofden God met sange: en der gebangenen hoorde si
 26 En daer quam snelle een groote Aertbevinge/so dat
 de fondamentē des karkers beweicht werde/ en ter
 stont werden alle de deuren opgedaen/ en aller hand
 27 werde los. Als dan de Stocwaerder wt de slaep or-
 spranck/ en sach de dueren des karkers opghedaen
 trac hy zijn sweert wt/ en soude hē selbē gehoor hebbe
 meynende dat de gebangenen wtgeloopen waren.
 28 Maer Paulus riep met luyder stemmen/seggende
 En doet u selben geen quaet/want wy zijn alle hier.
 29 Doe opschre hy licht/ en spranck in/ en was bevende
 ende viel Paulo ende Sile te voeten.
 30 Ende leyde se wt/ en seyde: [Liebe] Heere/wat moe-
 ick doen/dat ick salich worde?
 31 Ende sy seiden: Geloofte inden Heere Jesum Chri-
 stum/ende ghy sult salich worden/ende u hups.
 32 Ende sy spraken hem het woort des Heeren/ en all-
 33 die in zijn hups waren. Ende hy namse tot hem t
 dier selver uren des nachts/ en wiesch hē de strame a-
 ende weret ghedoopt ter stont/ende alle de zijne.
 34 Ende hy leyde se in zijn hups/en sette hen de Tase
 voor en verheuchde hē dat hy niet geheel zijn hups
 aen God gheloovich gheworden was.
 35 Als het nu dach gheworden was/ sonden de hooft-
 mannen Stadt-dienaers/segghende: Laet die men-
 schen los.
 36 Ende de Stocwaerder berondichde dese woorden
 Paulo/ [seggende:] Delhooftmannen hebben gesond-

dat

dat ghylieden sout los worden/so gaet dan nu wt en
gaet in byde. Maer Paulus seide tot hen: Sy heb-
ben ons die wy Romeynen zyn / onberoort ope-
baerlic gegeeſſelt ende inden karker geworpen/ ende
worpenſe ons nu heymelic wt? [Heen] also niet/maer
aerſe ſelbe comen/ende ons wtleyden.

De Stadt:dienaers boorſchapten deſe woordē den
joofsmannen: Ende sy breeſden/hoozende dat ſpko-
neynen warē. En quamen/ende baden [hen te bye-
nen te zyn] en leydenſe wt en begheerden dat sy wt
der ſtadt gaen ſouden. En wtgegaen zynde wt den
karker/gingen sy in tot Lydiam/en doe sy de Broe-
ders geſien hadden trooſteden ſyſe/ende ginghen wt.

Daer by. Capittel.

In Thessalonica worden sy ontfangen van ſommigen/ende berwozpe
an ſommigen/11. de byericheyt der Vereenſchē in de Schryſe/15. de
andelinghe Pauli te Athenen/34. ende de byucht daer van.

Ende doe sy door Amphipolyn/en Apolloniān ge-
togen waren/quamen sy tot Thessalonica/daer een
Synagoghe der Joden was.

En Paulus ginc na ziner ghewoonheyt tot hen in
en handeldē [met] hen bye Sabbathen lanck wt de
Schryſten.

Openende ende boozleggende/a dat Chriſtus lyden
moeste/en opſtaen vande doode/en dat deſe Chriſtus
p/[dien ick] seide hy/u lieden berondighe.

En ſommige van hen geloofden/en werden Paulo
en Sille toegeboecht/en ooc een groote menichte van
Godbreeſende Grieken/en vande boozneemſte byou-
wen niet weynich.

Maer de Joden die onghoozſaem waren/door ny-
cheyt beweecht zynde/namen tot hen ſommige booz-
ſe mannen wt de Martboeven/en maecten dat het
volc te hoope ley/en ſteldē de ſtadt in opzoer/en Jaſo-
nis hups aeballēde ſochte ſyſe oder het volc te byegē.

Ende als ſyſe niet en vonden/trocken sy Jaſon/en
ſommige broederen/tot de Overſte der ſtat/roepende
Deſe zyn de gene die de Werelt beroert hebben ende
zyn hier ghecomen:

Welcke Jaſon ontfangen heeft/ende deſe doen alle
tegen des kēpers ordinantiē/ſeggende dat daer een
ander Coninck is/[namelick] Jeſus.

Ende

Mat 2/16

Paulus
beron-
dicht Je-
ſum in
Thessa-
lonica.
1 Thes 2/4. 46
Gal 2/7

Mat 28.24
c gr. roege-
lot.

Mat 16/20

Luc 23/20
Joan 19/11

8 Ende sy beroerde het volc/ende de Overste der stat
9 die dit hoorden. Maer als hen van Jason ende di
anderen ghenoech gedaen was/let en syse gaen.

10 Ende de broederen sonden terstont des nacht Par
lum ende Silam na Berreen:ende als sy daer gecom
waren/ginghen sy inde Vergaderinghe der Joden.

1 Thes 4. 36
hgc. hadde

11 Ende dese waren edelder dan die te Thessalonica
waren/ende ontfingen het woort met alle genegen
heyt/sonder soeken de dagelick de Schriften/of die a

12 so vlynde. So geloofdede daer vele wt hen/en vā en
lijcke Griekische Vrouwen en Mannen niet weynich

1 Thes 2. 14

13 Maer als de Joden van Thessalonica ghewaet wer
den/dat het woort Gods oock te Berreen van Pau
bercondicht wert/so quamen sy daer ooc/ende beroe

14 den het volck. En doe sonden de Broeders Paulus
terstont wt/dat hy ginghe/als na de Zee:maer Sila
ende Timotheus bleben daer:

mit 18/4

h of bee-
kieret.

15 En die Paulus geleiden brachten hem tot Athen
toe/en bebel ontfanghen hebbende aen Silam en Ti
motheus/dat sy op het haestichste tot hem come son

16 den/repden sy wech. En dewyle Paulus te Athen
verwachte/wert zynen Geest in hem ontfekten siend
dat die stad den afgoden onderworpen was.

17 So handelde hy dan inde Synagoge met de Joden
ende met de Godvuchtige/en alle dage op de Markt
met de ghene die hem aenquamen.

18 En sommige Epicureische en Stoische Philosophen
streden tegen hem/ende sommige sepe: Wat wil di
clappaert seggen? Andere [sepe:] Hy schijnt te zyn e
bercondiger van vreemde Goden: om dat hy hen I
sum/ende die opstandinghe vercondichde.

19 Ende sy namen hem/ende leiden hem op de Ric
ters plaetse/seggende: Wogen wy niet weten wat di
hoort een nieuwe Leere sy: die van u ghesproken wort

in of dien-
de nergens
toe.

20 Want ghy brengen wat vreemts in onse ooren: G
willen wy nu weten wat dit zyn wil.

21 (Alle de Atheners en Belandere die daer verkeer
den leiden nergens op toe/dan om wat nieuws te segg
en oft te hooren.) En Paulus staende midde inde Ric

ters plaetse/sepe: Gy Athenische mannen/ie sie dat
in allen als de Godtsdienstichste zyt.

Want voor hy gaede/ en aenschouwende uwe God-
diesten/ vant ie ooc eenē altaer/ in welken gesehe-
was den onbekenden God. Wesen dan/ dien gyliede-
ni wetende dient/ berondighe/ sek u.

De God die de werelt gemaect heeft/ ende al wa-
act in is/ dese want hy eenheere is des hemels en der
lerde/ en woont niet in Tempels met hāde gemaect

En woxt ooc niet met geener menschen handen gedi-
is dat hy eenich dīck b/ hoeft/ want hy selve gheef-
salen het leven/ ende Adam/ ende alle dīck.

Ende heeft van eenen bloede alle gheslachten der
menschen gemaect/ op den gantschen Aertbodem er-
doonen/ grozdineert hebbende sekere/ gelegentheden
er tijde en eynde haerder troninge die hy geset heeft.

Op dat sy den Heere soecken souden/ oft sy hem doch
geboelen/ ende vīdē mochte/ hoe wel hy niet verre en
is van eenen prghelicken onder ons.

Want in hem leven en swebe/ ende zyn wy/ gelijc ooc
minne/ Boeten onder u gheseyt hebben Want wy
sijn ooc zyn geslachte. Wy dan/ die Gods geslachte
in en moeten niet meynen dat de Godheyt den grau-
e/ oft sūbere/ oft sterne door menschen conste ende be-
enkinghe ghesneden/ ghel/ ck sy.

Ende dese tijden der onwetensheyt/ heeft God ober-
elien/ en berondicht nu allen menschen alomēte dat
hy bekeeren. Om dat hy eenen dach geset heeft/
welken hy den Aertbodem sal/ rechtbeerdelic rieh-
n/ door den man dien hy beschepden heeft eenen pe-
helicken/ het geloobe ghebende/ dewyle hy hem van
en dooden opgheweckt heeft.

Als sy vande opstandinge der dooden hoorden/ som-
lige hielden daer haren spot mede/ sommige seiden:
Is sulen u weder hier van hooren.

Ende also gīck Paulus midden van hen tot.

Ende sommich/ mannen hingen hem aen/ ende ge-
ofde onder welke was oock Timonius/ Acropagita/
ē vrowwe met name Domaris/ en andere met hen.

Dat rijk. Capit. el.

Paulus te Corinthē was vanden 18/ 3/ hē handē wrocht 18/ 3/ berondicht
Gods dat Jesus is Christus/ wile sommige geloobe/ en sommige niet
ooc/ aen co/ sy te/ sy/ ten/ 2/ daer na te/ esaren en Antiochen/ 2/ 4
te Appolles/ thep/ & Ephes/ 2/ 2/ sy/ chelle/ 2/ 2/ were den Heeren.

Daer

1. Cor. 1. 1.
2. Cor. 1. 1.
3. Cor. 1. 1.
4. Cor. 1. 1.
5. Cor. 1. 1.

1. Cor. 1. 1.
2. Cor. 1. 1.
3. Cor. 1. 1.
4. Cor. 1. 1.
5. Cor. 1. 1.

1. Cor. 1. 1.
2. Cor. 1. 1.

1. Cor. 1. 1.

1. Cor. 1. 1.
2. Cor. 1. 1.
3. Cor. 1. 1.
4. Cor. 1. 1.
5. Cor. 1. 1.

1. Cor. 1. 1.
2. Cor. 1. 1.

rom 16/3
tim/4.19

bart. 17/13
* Of/gebō
gen boogde
Geest/ den
Joden te
betuyghen
Jesum etc.
ema 10.14

bi Col. 14

e Act 23/11

Act. 13/11

g. d. d. 100
ge.
b. d. d. 100

Diet nae schepde Paulus van Athenen ende quam tot Corinthen.

2 En vant eenen Jode met namen Aquila: geboort Pontus/ ende onlanck wt Italien gecomen met Priscilla zinnen wijbe/ (daeromme dat Claudius geboden hadde/ dat alle de Joden wt Roomen gaen souden) ent ginck tot hen.

3 Ende om dat hy banden selben handwercke was bleef hy by hen/ ende arbeide (want sy ware Tabernakelmakers van hare handwerck.)

4 Ende hy handelde op alle Sabbathen inde Synagoge/ ende vermaende beyde Joden ende Grieken

5 Ende als Silas en Timotheus van Macedoni gecomen waren/ wert Paulus benaut door de Gheest betuygende den Joden dat Jesus Christus is.

6 En als sy hem wederstonden en lasterden/ schudde hy zyne cleederen/ ende seyde tot hen: Dwe bloet op uwe hooft: Ic ben reyn/ ende gae van nu voort tot de Heydenen.

7 En van daer gegaen zijnde/ quam hy in het huyse van eenen genaemt Justus/ die Godvruchtich was en syn huyse was naest der Synagoge.

8 Ende Crispus de Oberste bander Synagoge geloofde in de Heere/ met geheel zinnen huyse/ ende belbande Corinthen hem hoozende/ geloofde en werde ghedoopt.

9 En de Heere seyde tot Paulus in een gesichte by nacht: en byest niet maer spreek ende en swijcht niet

10 Want ic ben met u/ en niemant en sal u aencomen of quaet te doen/ want ic hebbe veel volck in dese Stad.

11 Ende hy sat daer een Jaer ende ses maenden/ leerende onder hen het woord Gods.

12 Maer als Gallio Stadt-houder van Achaya was stonden de Joden eendrachtelic tegen Paulum op/ en brachten hem voor den Richtstoel/ Seggende: Des raet den menschen God te dienen teghen de wet.

14 Ende als Paulus zinnen mont soude open doen seyde Gallio tot den Joden: Waer daer eenich ongelijc oft quaet seyt gedaen/ O Joden/ so ware het doch niet dat ick u lieden hoorde.

15 Maer indie daer twist is van uwe rede/ oft nimen ofte

oft: Wet so liet go seive toe: wāt ic en wil daer ober geē
Richter zjn. En hy dyeffse wech vanden Richtstoel.

Doe namen alle de Briecken Sosthenen den Ober-
sten der Synagoge/ ende sloegen hem booz den Richt-
stoel en Gallio en hadde daer op geē achte. Ende als
Paulus daer noch vele dagē geblevē hadde nā hy ooz-
if aēde broederē en schreepte wech na Syriē en Discila-
n Aquila mē hē als hy zjn hooft te Enchirē geschozē
hadde: want hy hadde een belofte [gedaen.]

En hy quam te Ephesen en verlietse daer: maer hy p-
tint inde Vergaderinge ende handelde met de Joden.

En als sy hē baden dat hy daer langer blyvē soude/
n bewillichde hyt niet. Maer nam ooz lof aen hy-
eggende: Ic moet booz alle dinc de toecomende fceeste
te Jerusalem houdē: maer ic sal wederom keere tot u-
eden: so het God wil/ Ende schiet van Epheso.

En als hy was afghecomen te Cesarien/ ende opge-
gaen was [te Jerusalem] ende de Semepnte gegroet
hadde is hy afghecomen tot Antiochien.

En als hy [daer] wat tijts geweest hadde/ ginck hy
wech/ ende dooz ginc o: dentlic het Galileische lant/ ende
hypgiam/ versterckende alle de Discipulen.

En te Ephesen quam een Jode ghenamt Apollos/
bozen vā Alexandria/ eē wel sprekende mā en mach-
ch inde Schriften. Dese was inde wech des Heere

ide. wese: en vterich zjnde vā Geeste/ sprac en leerde
verfelic vandē Heere/ alleēlic wetēde de doop Joānis

Ende begonst hy moedelic te spreke in de Synago-
gē/ ende als hē Aquila ende Discilla gehoozt hadden/
men sp hem aen/ ende lepden hē den wech Gods be-
hepdelicher wt. En als hy wilde na Achaia gaē/

vermaenden de Broeders/ ende schreben tot de Disci-
pulen/ dat sy hem aennemen souden.

Dewelcke daer gecomen zjnde/ was seer profytelick
en genen die geloof hadde dooz de genade: want hy
ier wan de Joden sterckelic in openbare bewijsē de

atter Schrift/ dat Jesus sy Christus.
Dat xix. Capittel.
Paulus coemt weder te Ephesē/ 6. bevesticht het Evangelij met tees-
tē/ 13. de beswoerders worden vandē Duppel besprōgē/ 19. de boec-
han pdele constē verhzant/ 24. en groote oproer gemact dēz Des-
cius/ om der groater Diana wille.

Sasthe-
nes booz
den Richt-
stoel ghe-
slaghen.
1. M. 6. 9

Act. 16/10
Veb. 9/3/

Apoll os
leert Chri-
stum
1. Cor. 1. 12

Mat. 16/5

van werde
de broeder
dat is
vermaent/
etc.
1. Cor. 16/

E

Ende

an co. 1. 1.
Paulus
leert te
Ephesus

h Doop
boez lee
re ende
Doop
boez lee
re: als
mat. 21
mrt. 1. 30
Luc. 10.
mrt. 8. 1.
dmar. 4
e act. 8. 10

act. 1. 18

act. 2. 0. 18

h mrt. 2.
act. 4. 3

Besweer
ders

- 1 Ende het gheschiede betwyle ^a Apollos te Corinthen was: dat Paulus de Oberlanden doortreft hebbe de re: Ephese quam. ende daer sommige Discipule gevonden hebbende.
- 2 Syde hy tot hi: hebt ghy den h. Geest ontfange na dat ghy geloofd hebt? Sy seiden tot hem: Wy en hebben seifs niet gehoort: oft daer een h. Geest sy.
- 3 En hy sende hen: Waer in zyt ghyleden da gedoopt? Sy seiden: In den Doope Joannis.
- 4 Doe seyde Paulus ^b Joannes doopte den Doop der bekeeringe: seggende den volcke dat sy gelooven souden inden gene die nae hem comen soude: dat is in Jesum Christum. Ende als sy dit hoorde: werde sy gedoopt inden Name des Heeren Jesu. En als Paulus he de hat opgelept hadde: qua de heplige Geest oghen ende sy spraken met tongen/ende propheteerden.
- 7 Sy waren alle ontrent twaelf mannen.
- 8 En hy ginc inde Synagoge/ en handelde bypmoedichlic dyp maenden lanc/ lerende en bemanende den gden Conincliche Gods. Maer als sommige verbert werden/ en geē gehoor gebē en wilde/ quaet spraken de bandē wege des Heere booz de menichte [Paulus] bā hen afwijckende: versamelde de Discipule al dagelick leerende in eens Heeren Schole.
- 10 Ende dit geschiede twee jaren lanc so date alle die in Asia woonde/ het woort des Heeren hoorden/ bepd.
- 11 Joden ende Grieken. ^b Ende God dede ongetwoon crachten dooz de handen Pauli.
- 12 So dat ooc sweet doetken en gozdelē van zynen ligh gedragē werden op de cranche/ en de crancheden van hen vergingen/ ende de onreynne Geesten van hen wi.
- 13 hoeren. Ende somm ghe wt de Joden/ ommeloopten de Besweerders hebben hen onderwonden den Namē des Heeren Jesu te noemen/ oher de ghene die booz Geesten hadden/ seggende: Wy besweeren u dooz Jesum dien Paulus predicht.
- 14 En dit ware sommige [te weten] Iseben sonē Seeb des Joodschen Oberpriesters/ die sulcx deden.
- 15 Maer de boose Geest antwoorde/ en seyde: Ic ken Jesum ende ic weet Paulum maer wie zyt ghybed.
- 16 Ende de mensche daer de boose Geest in was op

springen.

springende ende die overwelddigende/ was hen mach-
 tich so dat sy naect ende gewont wt dien huyse blode.
 Ende dit werdt allen Joden ende Grieken bekent/
 die te Ephesen woonden: ende daer quam een groote
 yerse over hen allen/ ende de Naem des Heeren wert
 groot ghemaecte.

Ende vele van die geloovich geworden waren qua-
 men ende beleden ende berondichden hare werken.

Ende vele banden genen die met ybele costen om-
 ghegheen hadden brachten de boecken ende verbran-
 dense vooz [hen] alle/ en berekendē de weerde daer vā/
 en bevonden vijftich duysent Silberē Penningen.

Soo crachtelijck wies het woordt des Heeren/ en
 nam toe.

Als dit volbracht was/ nam Paulus vooz hem/ dooz
 den Geest/ Macedoniam ende Achaïam dooz te gaen/
 ende na Jerusalem te reysen/ seggende: Als ic daer ge-
 weest hebbende/ moet ich oock Roomen sien.

En in Macedoniam ghesonden hebbende twee van
 den genen die hem diende/ [namelic] Timotheum en
 Erastum/ bleef hy eenen tijt lanch in Asia.

Ende te dien tijde en is daer geē cleyne heroerte op
 geresen vā de leere. Wāt eē Silversmit/ genaet De-
 nerctus/ die Diane silveren cassen maecte/ en brach-
 te den hantwerckers gheen cleyne ghewin aen.

Dese vergaderde die selve en die van sodanigē hant-
 wercke waren/ ende sepde: Mannen/ ghy weet dat wy
 van desen wercke gewin hebben:

En ghelieden liet en hoorz/ dat dese Paulus niet al-
 len te Ephesen/ maer ooc hy naer in gheheel Asia veel
 volckx afgheraden ende afghereert heeft/ segghende:
 Het en zyn geen Goden/ die met handen gemaect zyn.

En het en is niet alleene te vreesen dat ons dit veel
 merwoopen worde/ maer ooc dat de Tempel der groo-
 ter Goddinnen Diana sal vooz niet geacht worden: en
 dat hare Majesteit sal afgheworpen worden/ die vā
 gheheel Asia ende de werelt geeert wort.

Als sy dit hoorden/ werden sy vol toorn/ ende riepē/
 seggende: Groote Diana van Ephesen.

En de stat wert vol verwerringe/ ende sy liepen een-
 achtelijc na de schon-plaetse gegrepen hebbēde Ga-

Biechte.
 imat. 3.6
 Anade
 boerken
 verbrant

Kos 5. 11

1 Cor. 15.
 Gal. 2. 1

12 Cor. 8.
 n Die we
 ge Geme
 trum
 og. Tem
 pels en
 de cassē
 zyn gelijc
 als cleyne
 Tempel
 kens.
 par. 16. 16
 1 Psal. 5. 4
 e g. verijc
 kel.

san. groog
 is de etc.
 Gans
 Aristar
 chus.
 fact 20/4

Tijlum

nam ende Aetifar: hun weicke waren bā s. iacobus
 30 Pauli mede reysers. Ende als Paulus wilde totte
 volcke in gaen en lietent hem de Discipulen niet toe.
 31 Ende ooc sommige Oberste van Asia die ijne vrien
 den waren sonden tot hem / ende baden dat hy op t
 32 schouplaeft niet comen en soude. Sp riepen bā de
 dit de andere wat anders: Wāt het was eē verweret
 de vergaderinge/ende die meestendeel en wistē niet o
 wat oorsake sp vergabert waren.

33 Ende [sommige] vandē volcke trocken Alexandri
 boort met dat hem de Joden boort staken. En Alexan
 der getwencht hebbende metter hant wilde [boort] de
 34 volcke oetsecht doe. Maer als sp bekēde d; hi eē Jo
 de was wert daer van allen eē stemme roepede ont
 twee uren lanch: Groote Diana van Ephesen.

bort/Die
 nerste oft
 eerste.

35 En als de Schrijver het vole gefilt hadde/sepde hy
 Gy manne vā Ephese want wat mēsche en weet dor
 niet dat de stat van Ephesen / sp v liere waerfier di
 grootte Godinnen Diana ende des Beelts dat hande
 36 hemel gecome is? Dewyle dan dit onwedersprekē
 is so moet gpliede stille zijn/ende niet doe onbedacht
 37 Want gy hebt dese mannen hier ghebracht / welc
 geē Tempelroovers noch Lasteraers uwer Goddit
 38 nen en zijn. Indien dan Demetrius / ende de hand
 werckers die met hem zijn/tegen yemant ver hebben
 hier wort recht gehouden/ en daer zijn Stadthouders
 laetse makanderen verclagen.

rof byacht

39 Ende indē ghy van anderen dinge: twist hebt da
 sal in een wettelicke vergaderinge gesehonden wordi
 40 Want wy staen in v bzeese/beschuldicht te wordi
 van oploop/om desen dach/ ende daer en is geē oors
 ke waer doot wy desen oploop comen ontschuldigen
 En als hi dit gesept hadde/lier hi de vergaderinge gā

por pte
 kel.

Dat is. Capittel.

2. Paulus vele Grietse kanten doot wandelt hebbende/9. ver wort
 repen/18. ende de Dubbelinge der Gemeente van Ephesen ver
 hebbende: 23. oft na Jerusalem.

at ttm/1/3

1 Als nu den oproer gefilt was/riep Paulus de Di
 scipulen ende groetse 2 ende ginc wt om na Ma
 cedonien te reysen. Ende als hy die eynde hadde der
 reys/ende hem met vele wordē vertroost en verma
 hadde. quam hy in Grecia.

Ende

En al: hy daer by maede hopen hadde en he bā
 de Jode lage gelept ware/ als hy na Spria woude va-
 re/ wert hy gesint/ weder te keere door Macedoniam.

Daer ware mer hem gecome tot Allen toe/ Salipa-
 re van Berreen: en vande Thessalonicen/ Aristar-
 chus/ ende Secundus/ ende Caius van Verben/ ende
 Timotheus/ en hā Allen/ Tichicus/ en Trophimus.

Desse ware boog gegaen en vertoefde ons te Troas.
 Ende wy schreepten van Philippus na de dagen des
 nigesuerden boors/ ende quamen blinē hif dage tot
 en te Troas/ ende berkeerden daer seuen dagen.

En op den eersten dach der weken/ als de Jongers
 vergader/ waren/ om broet te breke/ leerdese Paulus/
 illende des anderen dachs wech repsen: ende bleef
 ppekkende tot den middernacht.

En daer waren vele lichten inder oppercamer/ daer
 wy vergaderet waren. Ende daer sat een jongelinc/
 het namen Eutychus/ inde Venster/ door diepen slaep
 der hellende/ dewijle dat Paulus lage sprac/ ende hy
 viel den slaep neder gedruet/ viel van den derden Sol-
 der af/ ende wert doot opgenomen.

Ende als Paulus afgegaen was/ s viel hy op hem/
 de als hy hem omvangē hadde/ seyde hy: En weest
 ee beroert/ want zyn riele is in hem.

Als hy dan opgestaen was/ en broet ghebroken/ ende
 geeten hadde/ sprac hy tot dat de dach op ginc/ en is
 so wtgeroyft. Ende sy brachten den knecht leven-
 ende/ ende waren hoven maen vertroost.

En wy tot het Schip gegaen/ zinde/ boere af na Asson
 mer wy Paulum souden inntmen/ want hy hadde
 d geschiet/ dewijle hy selbe soude te voere gaen.

Ende als hy te Asson hy ons gesomen was/ namen
 hy hem in/ ende quamen tot Myrene.

En na dat wy van daer af gescheept waren/ quame
 n des ander dachs tegē Chios/ ende dachs daer na
 namen wy aent tot Samos/ ende bleven te Trogilli-
 ende den naesten dach quamen wy te Milete.

Dant Paulus hadde bestoet Ephesen booghy te va-
 om dat hy den rye niet en soude in Asia doorbren-
 n/ want hy haestede om den Pinxsterdach te Jern-
 hem te wesen so [hem dat] moghelick ware.

h act 19. 19

etim. 2. 12

h act 18. 26

eg. eenē bro

dabathē

(se/ so

Empyus

g w 17. 21

(Act 21. 4/

p ge. de i

dach des

v d'ichsen

Paulus
bewoos
zijne neer-
stichtep-
ende ver-
maent de
Dienare
der ghe-
wyspore
te Ephe-
sen.
Iact. 9. 10
Luc. 24. 47

Iact. 11. 11
Iof. ver-
wachten.
mar. 13.

Gal. 1. 1

deze 33/9
pi pet. 1.
Iact. 11. 11
Iof. ver-
wachten.
mar. 13.
Iof. ver-
wachten.
mar. 13.
Iof. ver-
wachten.
mar. 13.

- 17 Maer van Milete sant hy na Ephese/ ende ontboode
de Ouderderlinghen der Ghemeente.
18 Ende als sy tot hem ghecomen waren/ seide hy te
hen. Ghy weet hoe ick vanden eersten daghe af de
ick in Asiam gecomen ben/ met u lieden alle rydt ghe-
19 weest hebbe. Dienede de Heere met aller ootmoedich-
heyt/ ende met vele tranen/ ende verfoeckingen/ die mi
dooz der Joden laghen toeghecomen syn.
20 Hoe ic niet achtergehoude hebbe di proffittelic waer-
dat ic u niet en soude vercondigen/ ende u leeren op-
21 baerlick ende inde hupsen. Betuyghende beyde de
Joden ende Grieken/ de bekeerlinge tot God/ en hi
geloobe in onsen Heere Iesum Christum.
22 Ende nu siet ic reysse na Jerusalem/ gebonden doe-
den Geest niet werende wat mi daer geschieden sal.
23 Dan dat mi den heylighen Geest in alle steden be-
rucht segghende/ dat mi vanden ende verdoelick-
ghen naken.
24 Maer ic en achte nergens op/ noch en houde oec
mijn leven niet dierbaer dooz mi selven/ op dat ic mi-
nen loop met blyschap mach verbullen/ en den dien-
welcken ick vanden Heere Iesu ontfange hebbe oec
het Euangelium der ghenaden Gods te betuyghen.
25 Ende nu siet ic weer dat ghy alle daer ic dooz geghe-
ben predikende het Conincrike Gods/ mijn aensicht
26 niet meer sie en sult. Daerom betuyge ic u te dese hu-
dige dage/ ic van [utwer] allen bloede reyn ben.
27 Want ic en hebbe niet ontroeken dat ic u lieden ni-
en soude vercondigen/ alle den raet des Heeren.
28 So hebbet nu dan acht op u selve/ en op de gehe-
Lude/ waer in u de h. Geest Opziender is geset hee-
om de vergaderinge v. Gods te houden/ welcke
met synen bloede vercreghen heeft.
29 Want ick weet dit/ dat na mijn afscheyden/ swa-
Wolven onder u lieden comen sullen/ die de Lude in-
30 sparen en sullen. En wt u selve sullen Manner opsta-
die verkeerde [dingen] spreken sullen/ om de Discip-
af te trecken acht er hen.
31 Daerom waecht/ ende ghedenckt dat ick dijs Jar-
lanck niet opgehouden en hebbe/ nacht ende dach te
peghelicken met tranen te bemanen.

Ende nu broeders behele ic u lieden Gode ende den
woort te zynen genaden die u machich is op te bouwen
maec de Erbe onder allen geheplichden te geben

Ick en hebbe niemants gont oft silver oft cleden
ge begeert. Ende ghy siet de weet selve daer [m]p] dese
selve handen tot mynen nootdrift ende der gheuer die
mer in waeren gediene hebben.

Ic hebbe u lieden in allen onderwisen datmen also
arbeidende maect de swarke ophoude: ende he-
des lieuen Jesu gebencien: want hy geseyt heeft: Ick
sal u te geben dan te nemē. En als hy dit geseyt
hadde knielde hy ende badt met hen allen.

Ende daer wert veel weenens van allen ende sy ble-
uen Paulo aenden hals/ende eusten hem.

Bedroeft sijnde aldermeest om dat woort dat hy ge-
seyt hadde dat sy sijn aensichte niet meer siē en soude.

Ende gelepden hem tot het Schip.

Dat xxi. Capittel.

De vijftiende heft ende gemeyn gebet der geloofigen / 8. hier dochters
philippi / 10. iohannes / 13. den goeten moer pauli om het cruyce te
gagen dat twof Agathum ende andere woort seyt was / 20. de raet Pauli
geheuen vande Broeders in Jerusaleem / 27. de groote haerlicheit
aen hy hem in vint / 33. ende hoe hy omcomt.

Als wy afgebaren en van hen gescheyde wa-
ren quamē wy rechts loops tot Coum/ en des an-
deren daechs tot Rhodum/ ende van daer tot Patara.

Ende vonden een schip dat na Phenicien overvoer
ende gingen daer in ende boeren af.

Ende als wy Tyrum begonsten te sien lietent wy
et lincckerhand ende boere in Syden en quamen tot
Tyrum want het schip soude daer den last ontladen.

Ende wy bleuen daer seuen dagen Discipulen ghe-
sinden hebbende dewelcke doot den gheest seyde tot
Paulum dat hy te Jerusaleem niet opgaen en soude.

Ende als wy die daghen overgebracht hadden gin-
gen wy wt ende reysden: ende sy alle met wijs en kind
gelepden ons tot bukten der Stat.

En wy knielde aenden Oeber/ en baden: En als wy
nalcanderen gegroet hadden tradē wy in het Schip:
ende sy keerden weder na hys. En wy de vaert bo-
yaert hebbende quamen van Tyro tot Ptolemaida:
en groeten de Broeders en bleuen eenen dach by hen.

¶ liij Ende

12 cor. 1.

1 cor. 11. 9

1 act. 8. 3

1 cor. 4. 12

1 eph. 4. 28

1 inf. geluc

1 igher.

1 act. 20. 19

1 ii. 11. 12

b act 5/6/
c act 2/17

b Joel 2/18

e act 1/28

f act 10/23

g act 10/16

h act 20/24
i gr. maset.
op weenen
de/en mijn
herte vlyse
lende.

i mat 6/19
j an teppen
wij onse
sacken af.

Ben raet
Jacobi.
den wel-
ken ja an-
tus oock
volchde.

8 Ende des anderen daechs/ Paulus en die met he-
waren/ gingen wt/ ende quamen tot Cesarië: en geg-
in het hups q Philippi des Euangelisten/ (die re wt
ghade seven) bleue wv hy hē. Dese hadde vier doe-
ters die maechden waren/ ende v Propheet eerden.

10 Ende als wv daer vele dagen gebleue hadde/ qua-
een Propheet af van Judea genaemt Agabus

11 Ende quam tot ons/ ende nam den gordel Pauli/ a-
bant hemselfen handen ende voeten seggende: Dit sei-
de h. Geest: i De mā wiēs dese gordel is/ sullen de J-
den aldus te Jerusalem blinden/ en inder heydenē h-
12 den overgeven. Als wv dit gehoozt hadden/ verma-
den ende baden wv/ ende die daer woonden a dat h
niet op gaen en soude na Jerusalem.

13 Doe antwooz de Paulus: v Wat weent i ghy/ en
breekt mijn herte? Want ick ben bereyt/ niet alleenlic
gebonden te worden/ maer ooc te sterben te Jerusalem
voor den Name des Heeren Jesu.

14 Ende als hy hem niet en liet afraden/ werde wv g-
15 stult/ seggende: a de wille des Heeren geschiede. Ent
na die dagen i bereyde wv ons/ en quamē na Jerusale

16 Daer quamē ooc [sommige] Discipulē mede vā Ci-
sarea/ ende brochten met ons Menason van Cypre/ i-
nen oud en Discipel/ hy welcken wv herbergen soude.

17 Ende als wv te Jerusalem ghecomen waren/ ontf-
18 gen ons de broeders geerne. En des anderen daech
ging Paulus met ons tot Jacobum/ ende alle de 80

19 derlinge ware daer hergaderd. En als hyse gegro-
hadde/ vertelde hy et pegelle stuc wat Godt onder i
20 heydenē gedaē hadde door zjnē diēst. En als sy h
gehoozt hadde/ presē sy de Heere/ en sepdē tot hē: Gh-
siet Broeder/ hoe menich duyzent Joden geloovigh ge-
worden zjn/ ende zjn alle vperich over de Wet.

21 En sy hebben van u gehoozt/ dat ghy alle de Jode
die onder de heydenen zjn/ leeret de Wet verlate/ seg-
gende: Dat sy hare kinderen niet en moeten besnijdi-
noch na de vaderlike [gewoonten] wandelen.

22 Wat ist dan? Allesins moet de menichte te samen co-
men: Want sy sullen hoozen dat ghy ghecomen zijt.

23 Doet dan dit dat wv u seggē: Wv hebbē vier man-
nen die een belofte ghedaen hebben.

Neemt

1. Neemt die met u / en reynicht u met hen / en doet
 over hen dien cost / dat sy hare hoofden scheeren: en sy
 sullen alle weren / dat het niet en is dat sy bā u gehoort
 hebbe / maer bewaert selbe dellet in uwe wādelinge.

Maer vande heydenē die geloovich geworden sijn
 hebben wy geschreue en geoordeelt dat sy sulcx niet
 houden en moeten / dan dat sy hen bewaren van dat
 den Afgoden geoffert wort / en van bloede ende ver-
 stieten / ende hoerrie.

2. Doe nam Paulus die mannen tot hem / ende ginc
 den nabolgenden daech gereynicht in de Tempel / ver-
 condigende de vervullingge der dagē der reyninge / tot
 dat de Offerhande voor eenē pegelickē / gegebē ware:

En als de selvē dagen soudē verbult worden / sagen
 den Joden wt Alia inden Tempel en beroerden ge-
 heel het volck / ende sloeghen de handen aen hem.

Roepende: Ghy Israelitische mannē / comt te hulpe:
 Dese is de mēsche / diese alle alsme leert tegē dit volc /
 ende dellet / ende dese plaetse: Ende oec haben desen
 heeft hy Grieken inden Tempel ghebracht / en heeft
 dese heylighe plaetse / ghemeyn ghemaect.

Want sy hadden v Trophium van Ephesen met
 hem inde Stadt gessen / en meynde dat hem Paulus
 inde Tempel gebracht hadde. En de geheele Stadt
 wert beroert / ende daer gheschiede eenen oploop des
 volcks: en sy namen Paulum / en trocken hem wt den
 Tempel: ende terstont werden de deuren ghesloten.

Ende als sy hem sochten de dooden / quam het ge-
 ruchte tot den Oberstē des heyls dat geheel Jerusa-
 lem oproerich was. Welcke nam terstont krieghs-
 knechtē / en hooftmannē over honder t / en liep tot hē.
 Als sy dan den Obersten ende den krieghs knechten sa-
 gen / hielden sy af Paulum te slaen.

3. Doe quam de Oberste hy / en nam hem / ende dede
 hem met twee kerē bindē: en byaechde wie hy was /
 ende wat hy gedaen hadde:

En sy riepen onder het volc de een dit de ander dat:
 en als hy niet sekers weten en conde om der beroertē
 velle / hier hy hem inden Leger byengen. En als hy
 vande trappē quam / geschiedet dat hy van de krieghs-
 knechten gebragen wert / om het ghewelt des volcks.

in 11/6.

n act/11. 13
o 20/3
gene/9/4.act 24/4
11/6. 13of/ ghe-
offer.Paulus
mar ge-
bange in
den Tem-
pel.
tof/ onthep
licht.
u act 20/4

act 21/16

C v Want

Act. 22.
22/

Act. 5/37

Act. 29.11

a act. 9.11
b Dat is/
onder de
leeraer
Samu-
liel.
c Act. 34
dg ge-
leert na
de neer-
sichz der
Vaderlic
ker Wet.
e Act. 8. 3

f of ghes-
kraft.
g Act. 9/3
h Act. 25/2

36 Want de meniche des volckx boehde hem/roeped
37 wech niet hem. En als Paulus soude ten leger in
gelept wordē/ sende hy tot de Oberste: Ist my groo-
loft wat tot u te spreke? Doe seide hy: Gōdū Grieci
38 Sijdy niet; de Egyptenaer die hoor dese dagen o-
roer maectet/ ende leydet vier du sent Moordenare
inder Woestijne?
39 Doe seide Paulus: Ic bē een Jodisch mensche a ba
Cilicia een Borger der vermaerder stadt Tharsen:
bidde u laet my spreken to den volcke.
40 Als hy dat toegelatē hadde stōt Paulus op de trap-
pen/ ende wenchte den volcke met der hant/ ende al
daer groore stilte gheworden was sp. ac hy in hebze-
scher tale segghende:

Dat xxij. Capittel.

1. Paulus geest reden van zyn leere ende leven/ 25. en ontgar
a/ so de geesselingē door zyn Borgerchap van Acomen

Minnen broeders en vaders/ hoorz mijne ontschul-
dinge die ick nu tot u doe.

2 (En als sy hoorzen dat hy in Hebreischer talen te
hen sprac/ werden sy noch stilder/ ende hy seide.)

3 Ick ben een Jodisch man/ a geboren te Tharsen in
Cilicia/ en in dese stadt opgeboet/ aende voeten: Sa-
malielis/ ende a neerstelē geleert inde Vaderlickel Wel-
dierlich ober God ghelijck als ghy alle heden zijt.

4 a En hebbe dese Leere totter doot ver volcht/ bindi-
de ende oberleberende in de gebanchenisse/ oock man-
nen ende vrouwen.

5 Gelijc my ooc de Oberprieester geruygenisse geeft: a
alle de Juderlinghen/ van de welcke ick brieven nam
ende reysde na Damascum tot de broederen/ om ooc
de gene die daer waren te binden ende te Jerusalem a
bzingen/ om a ghepynicht te worden.

6 a Maer het geschiede my/ als ic ginck ende hy Da-
mascum quam ontrent den middach dat my a haeste-
lick een groot licht omfloech vanden hemel.

7 Ende ic viel ter Aerden/ ende hoorde een stemme to
my seggen. Saul/ Saul/ wat verboleht ghy my?

8 En ic antwoorde: Wie spdy heere? En hy seide to
my: Ic ben Jesus van Nazareth/ welcken ghy verbol-
oghet. Ende die met my waren/ sagen wel het licht a
waren

daer verbaert: maect de stemme die tot my sprach/ en hoorde n[iet].

Ende ic seide Wat sal ic doen/ Heere? Ende de Heere seide tot my: Staet op/ ende gaet in Damascum/ ende daer sal u gheseyt worden: wat ghy doen moet.

Ende als ick doot de claerheyt des selven lights niet en sach/ quam ick te Damascum/ gelept by der hant bande ghene die met my waren.

Ende Ananias/ eē Godbyesende man na der Wet/ die ghetuygenisse hadde van allen den Joden die daer woonden/ Dese comende/ ende by [my] staende/ seide tot my: Saul byeder wort siēde/ ende te dier selver u- ren wert ick siēde op hem.

En hy seide: De God onser Vaderē heeft u in hoor- jerept om zynen wille te weten/ ende den Rechtveerd- ighen te sien/ ende de stemme wt zynē monde te hooren.

Want gy sult hem een getuyge wesen tot allen men- schen/ van dat ghy ghelien ende ghehoort hebt.

Ende nu wat vertoefdy? Staet op/ laet u Doopen/ ende uwe sonden afwasschen/ aenroepende den Naem des Heeren. Ende het geschiede my/ als ick wt der te Jerusaleem gecomen was/ ende inden Tempel gebedē hadde dat ick bypen my selven wert.

Ende sach hem/ dat hy tot my seide: O haest u ende gaet rasschelick wt Jerusaleem/ want sy en sullen u ge- tuyghenisse van my niet aennemen.

Ende ick seide: Heere/ sy weten selve dat ic v de ghe- ne die in u geloofdē/ inde gebanckenisse leyde/ en gees- selde inde Vergaderingen. Ende als het bloet Ste- phani uwes getuyghen gestort wert/ stont oock daer by/ ende hadde een welbehagen in synē doot/ ende be- waerde de clederē der ghener die hem dooden.

Ende hy seide tot my: Gaet/ want ic sal u verre tot de heydenen wtsenden.

Sy hoorden hem tot dit woort/ ende verheben haer stemmen/ seggende: wech hander Aerden met sulc ee- nen/ want het en betaemt niet dat hy leue.

Ende als sy riepen/ ende hare clederē wech wierpē/ ende stof inde locht wierpen/

Wahal de Oberste hem inden Leger te brengen/ ende seide datmen hem met geesselen ondersockē soude/ op

dat

dan 0.7

kgv bā al
dat u ge-
ordneert
is te doe.

laet 9/27

mes ber-
tozen.

Paulus
vercozen
tot een
getuyghe
Christi.

mar 9.26

am 10. 14

pact 2.4

Act. 7. 58
ende 8. 1.
ref/bewil
lyde.

der Hey-
denen

Paulus
Apostel.

sact 6. 15

gal. 1. 16

1 iun 2. 7

act 21.36

hij tot
Paulus
wegert
te slaen
te worde
om dat
hij een
Romeyn
is.

- dat hy weren mochte/ waerom sy also op hem riepen
25 En als sy hem mer riemen & aengebonden hadden
sepde Paulus tot den hoofman ober hondert die by
hem stont: Jst u lieden geoorloft eenen Roomschen
onderwysen mensche te geesselen?
26 Als den hoofman ober honoert [dat] hoorde ginc hy
ende vercondichet den Oberste: en sepde: Siet wa-
ghy doen sult/ want dese mensche is een Romeyn.
27 Doe ginc de Oberste tot hem ende sepde: Segt my
of ghy een Romeyn sijt? Hy sepde: Jae.
28 Ende de Oberste antwoorde: Ic hebbe die Burger
recht niet een groote somme betrogen. Ende Pau-
lus sepde: Maer ick ben ook [Burger] geboren.
29 Doe beclieten sy hem ter stont/ die hem soudē onder-
socht hebbe: en ooe dreesde de Oberste/ doe hy wiste d
hy een Romeyn was/ en dat hy hem gebondē hadde.
30 Ende als hy des anderen daechs wilde sekerlic we-
te waermede hy vanden Jode beschuldicht wert/ ont-
laech hy hem vanden banden: ende hiet de Overprie-
sters ende harengeheelen Raet comen/ en bracht Pau-
lum af/ ende stelde hem voor hen.

Wat xxiij. Capittel.

1. Pauli antwoorde/ 7 ende tuerdacht sijn vanden/ 11. Paulus ghe-
steet door den Bece/ 12. ende verlaecht vanden Jode/ 23. weert geson-
den te esaren.

act 14/16

- 1 Ende Paulus sijne ooghen op den Raet houdende/
sepde: Ghy mannen broeders/ ick hebbe niet aller
goeder Conscientie Gode gedient/ tot op desen dach.
2 Maer de Overprieester Ananias beval den genē die
by hem stonden: dat sy hem op den mont soudē slaē.
3 Doe sepde Paulus tot hem: God sal u slaen/ ghy ge-
witte Want/ ende sit ghy om my te richten nae den
Wet/ ende beveelt ghy my tegen de Wet te slaen?
4 Ende die daer by stonden/ seiden: Lastert ghy den
Overprieester Gods?
5 Paulus sepde: Ick en wiste niet broeders/ dat hy de
Overprieester was: Want daer is geschreue: Ghy sult
den Oberste ws volcx niet bloecken. En als Paulus
wiste/ dat het een deel Sadducee/ en het ander Pha-
riseen waren/ riep hy inden Raet: Mannen broeders/
ic ben een Phariseus/ een Phariseen sone/ ick worde
van der hope en opstandinge der dooden geoordeelt.

61 Greg. 22.

14.

act 7/17

hij my

verhoort.

act 26/23

phil 3/5

act 26/4, 23

En als hy dit gheseyt hadde/ wert daer oproer tus-
schen de Pharizeen ende Sadducee/ende de meniche-
wert gepeylt. Want de Sadduceen seggē dat daer
geē Verrijenisse en is noch Engel noch Geest/ maar
de Pharizeen belijdent beyde.

Ende daer geschiede eē groot geroy/ en de Schrif-
geleerde vander Pharizeen zijde/ stonden op/ en stredē
seggende: Wā en vīdē niet quāts in des mēsche.
Ende indien een Geest oft Engel met hem gesproken
heeft laet ons reghen God niet strjden.

Als de oproer groot wert/ vreesde de oberste d: Pau-
lus van hen soude verseyt worden/ ende geboot de
Kerkehs knechten af te comen/ ende hem tot het midden
van hen te nemen/ ende inden Leger te brengen.

Ende des nāvolgēde nachts/ stont de Heere hy hē
ende seyde. Hebt goedē moer Pauli want gēlic ghy te
Jerusalem van my betuycht hebt/ also moet ghy oock
te Roomen betuygen. Ende als het dach geworden
was/ liepen sommige Joden hy een/ en verbloecten
jenselven/ seggende/ dat sy eten noch drincken en sou-
den tot dat sy Paulum gedoot hadden. En sy wāre
meer dan veertich/ die dit te samen geswozen hadden.

Welcke gingen tot de Overpriesters en Ouderlin-
gen/ seggende: Wy hebbē ons selbē met eenē bloec ver-
bloect/ niet te nutten/ tot dat wy Paulū gedoot hebbē.

Geest ghy dan nu den Oversten te kennen/ met den
Rade/ dat hy hem morgē afbringe tot u om beschep-
delicker van hem te ondersoecken/ ende wy jyn berey-
hem te dooden/ eer hy aen coemt.

Als dan Pauli susters sone dese lage gehoozt hadde
quam hy daer/ ende gaende in de Leger hoorschapre
Pauli. Doe riep Paulus tot hem eenē bandelhoost-
mannen over hondert/ en seyde: Brengt desen Jonge-
line tot den Oversten want hy heeft hem wat te boot-
schappē. Die nam hem dan mede/ en bracht hem tot
te Overste/ en seyde: De mē gevangē Paulus riep my
tot hem/ en badt my dat ic desen Jongelinc tot u brē-
ghen soude/ de welcke u wat heeft te seggen.

Doe nam hem de Overste byder hant/ en [met hem]
resjden ghegaenzijnde brachde: Wat ist dat ghy my
reht te kennen te gheven? Hy seyde:

Der Sa-
men
ingeloo

gmat 22/23
mar. 12/18
luc. 20/27
h art 25/25
cubs. 26/32

taeroz 18.9
God ver-
rooft
Paulum

h act 23/20
Gaet
nach tegē
Paulum

lof/ tot den
wille des
Kae. 9.

in Gr. ghe-
banden.

Maect 23.12

of laet
u niet ge-
seggen vā
hen.

g. gr. mte
belofte.

gg. g. m
dit geopē
baert.

rof Me-
tters
Paulus
wozt ge-
bracht
tot Fel-
cem den
Stadth-
ouder.
fact 23.31

fact 23.29
v. Gri. die
op desen
mēt van
de Joden
wese sou-
de.

- 20 De Joden sijn eens getworden u te bidden dat g
morgen sout Paulum inden Raedt brengen als oft
wat beschepdelscher van hem wilden onderbragen
- 21 Maer en geloofte ghy hen niet/ wāt sy leggē hē
gen meer dan beertich mannen wī hen die welcke h
seluen met eenen bloeck verbonden hebben niet te er
noch te dyncken eer sy hem gedoot hebbē: En sy
nu berept/berwachtende dat ghy het beloben sul-
- 22 Doe liet de Hoofstman ober dijsent den Jongesl
gaen hē verbedende dat hīt niemāt seggen en sou
23 dat a hy hem dit geopēbaert hadde. En twee ho
mannen ober hondert tot hem geroepē hebbende se-
de: Berept twee hondert krij/schsknechtē dat sy totē
sarien gaen/ende tseventich Rupters en twee hōder
Lanceknechten ter derder uren des nachts.
- 24 En berept sabelbeesten/ op dat sy Paulum dare
settē en gesont brengē tot Felicem den Stathouder
- 25 Ende schreef eenen brief met dustanighen inhoud
- 26 Claudius Liliam/ Felici den Machtichsten Stat
- 27 houder salicheyt. Als de Joden dese man gebang
hadden en hem souden gedoot hebbē/ quā ic daer n
de krij/schsknechten ende ontnam hem/ en hebbe heb-
den dat hy een Romeyn is.
- 28 Ende willende de oorsake weten / waerom sy hē
verclachden bracht ic hem in haren raet.
- 29 Welcken ic bebinde dat hy vā vragen haers Me-
berclaccht wort en geē delagings en heeft die de do
- 30 of banden weer dich is. En als my te kennē gege-
was van een lage die de Joden/ desen mā leggē soub
sant ic hē terstont tot u bebelende den verclagers d
vooz u seggē soudē/ wat sy tegen hē hebbē. Daert w
- 31 De krij/schsknechtē dan namē Paulum/ gelijc haer t
boien was en brachtē hem des nachts tot Antipat
- 32 Ende des anderen daechs keerden sy wederom i
den Leger/ ende lieten de Rupters met hem gaen.
- 33 Dewelcke als sy te Cesarien ingecomen waren en
dē Sendtbrief den Stadthouder overgegeven hadt
stelden oock Paulum voo hem.
- 34 Ende als de Stathouder den Brief gelesē hadt
en gebraecht wt wat heerlichheyt hy was en hooz
dat hy van Cilicien was.

Sepde

Seyde hy: Ic sal u verhooren als uwe verelagers oorsaken reghenwoordich wesen. En beval dat hy in Herodes Richtyns soude verwaert worden.

Dat xijf. c. apitel.

Paulus beschuldicht / 10. geest. rebē van zyn leue en leere. 24. woort ontgeen: 7. en bi. mael aergept. en v. Felix, verhoorende gelt van hy. dewelcke hem inde g. v. a. u. c. n. i. s. s. e. loet.

Inde vijf dagen daer na quam Ananias de Overpriester af met de Overlinghen ende Tertullo den Taelman. Dese verschenē boor den Stadthouder tegen Paulum. En als hy geroepē was begōst Tertullus hem te beschuldighen / seggende: dat wy groote onredde hebben doot u / en [doot] de welbadē desen volcke doot uwe booslichtich. vt gheschiet.

Dat ontfangen wy Machtichste Felix / alletijt ende alomme met aller danckbaerheyt.

Maer op dat ic u niet te lange en houde / so bidde ick u / hoort ons cortelick na uwe gherechticheyt.

Want wy hebbe desen mā bevondē [dat hy is als] en pesse / en allen den Joden alle de werelt doot oploopy naecte / en [is] ien Overste der secte der Nazarenen.

Die oock versocht heeft de Tempel te onthepligen: welcke wy ooc aen grijpen de / wilden na onse wet doot oeten. Maer Lias de Overste quam en nam hem niet groot ghewelt wech wt onse handen.

Gebiedende zijne verelagers tot u te comen: en ghy uwe meniche hem ondersoeckende van hē wetende ake dingen / daer wy hem mede beschuldigen. En de Joden bielen hem ooc toe / seggende dat het also ware.

Doe antwoorde Paulus / als hem de Stadthouder hadde toe gelatē te spreken: Ic verantwoorde my selven te hyr oedeliker / dewyle ic weet dat gy vele jaeren desen volcke Richter g. gheweest hebt:

En meniche weet dat het niet meer dā iwaelf dagē en in dat ic te Jerusale ben opgeromē om te aanbiddē.

En sy en hebben my noch inden Tempel gebonden / niet nemant sprekēde / of doende het vole hy een loopē noch inde Synagogen / noch inde stadt.

Noch sy en sijn dat niet machtich te bewijsen daer sy my mede beschuldighen.

Maer die bekenne ic u dat ic na dien wech / welcke den secte noempt / aldus der Vaderi God diene: [na]

melick /]

act 23.

Tertul
rebē teg
Paulus

b. Of be
leestheyt

act 21. 2
band. be
staen.

c. Gr. bal
welck g
menich
feliet.

Pauli
antwoor
de op T.
tullu be
schuldin
ge.
fg. werc
g. Gr. sijt

h. act 25. 1
dat is
leete.

Conscientie.

harto 13/4
lut 21.29
matt 21.27u of steme
naet 23.6
p of seggē
de / als ic
sal besche
delicher we
re wat van
desen wege
is.harto 17.
ende 18 / 11

Act. 13.14.

meuck / geloouende alle dat in den Wet ende Prophe
gheschreven is.

15 En hebbende hope op God / dat de opstandinge
dooden comen sal / beyde der Rechtveerdigen ende
rechtveerdighen: dewelcke sy oock selve verwoachte.

16 Ende hier na oeffene ic my selven / om een onerg
lijcke conscientie alle rijt te hebben voor God ende
17 menschen. En na vele jaren ben ic gecome om on
mijn volck aelmoessen te doen / ende offerhande.

18 In Waer in sommige my gebonden hebbē gerepnt
inden Tempel niet met volck noch met beroerte.

19 Sommighe Joden wt Asia: welcke moesten hier
u tegenwoordich zijn / ende my beschuldigen / haddi

20 wat tegen my: Of dat dese selbe seggē / doe ic voor
Raet stont so sy eenige ongerechtigheyt in my geb

21 den hebben. Dan van desen eenighen u roep / dien
riep / staende onder hen [namelic] oover de opstand
der dooden / worde ick heden van u lieden geoorde

22 Felix dit gehooft hebbēde / stelde se wt / en wiste
scheyde lick wat van dien wege was / en seyde: als
lias de Oberste sal gecomen zijn dan sal ick volle k
nisse nemen van uwe saken.

23 Ende hy beval de Hoofstma ober hondert Paulu
te bewarē / en verlichtinge te [laten] hebben / en niet
verbieden / dat hem de zijne diende / of tot hem quar

24 Ende na sommige dagē / Felix gecomen / inde
Prusilla / zijnen wijve die een Jodinne was / ontbo
Paulum / en hoorde hem vande geloofe in Christi

25 En als Paulus handelde vande Rechtveerdiche
en maticheyt / en toecomenden oordeele / Felix bebr
getworden / inde / antwoorde: Gaet nu henen: en als
bequamen tijt sal hebben / sal ic u weder roepen.

26 Ende oock mede hopende / dat hem Paulus geist
ben soude / om los te worden waerom hy hem ooc d
mael ontboort / ende met hem sprack.

27 Ende als de twee jarē verbult waren / gecreech se
eenen naemer / Portium Festum. En Felix wili
den Joden gonste hebijfen / ier Paulum ghevanght

Wat xxv. Capittel.

1. Paulus voor Festus beschuldicht / appeleert tot den Jher 14.1
sake wert door Agrippa verhaelt / 23. ende hy wort oock door hem g
bracht.

Als

Als nu Festus in dat Lantschap gecomen was
ginge hy na dyp dagen van Cesarien op na Jeru-
salem.

En de Overpriester en de voozmeeste des Jootsche
volck verschenen vooz hē tegen Paulum: en baden hē:
Begeerende gonste tegē hem dat hy hem dede comē
te Jerusalem: ende leyden lagen om hē onder wēgē te
dooden. Festus antwoorde dat Paulus soude te Ce-
sarien bewaert worden: maer dat hy selbe soude co:ts
derwaerts wtreyssen.

Die daer onder u (seyde hy) macht hebbē: d: sy me-
re reysen: ende desen man beschuldighen in dien daer
oer in hem is.

a In niet
meer.

En als hy a meer dan thien dagen met hen geblevē
hadde: quam hy af na Cesarien: en des anderē daechs
at hy op den Richtstoel: en bebal Paulum te bryngē.

De welcke gecomen zynde: stonden de Joden (die vā
Jerusalem afgecomē warē) onime hē: vele en sware
eschuldigē tegē Paulū bryngē: de welcke sy n: mach-
tich en warē te bewysē. Als hy hem verantwoorde: b
at hy noch tegē de Joden: noch tegen dē Cē-
sel: noch tegen den Kēpser: niet gesondicht en hadde.

Paulus
verant-
woort
hē selben
vooz Fe-
stum.

act. 24.1

Maer Festus willende den Joden gonste bewysen:
antwoorde Paulus en seyde: Wilt gy te Jerusale gae:
ide daer: van desen hy my gheoordreht worden?

Doe seyde Paulus: Ick staē aen des Kēpsers Richt-
oel: daer ic moet geoordreht worden: Den Joden en
ebbe ic geen ongelijc gebaen: gelijc ghy oer wel wiet.

Want indie ic ongelijc doe: ende niet gebaen hebbe:

act 18. 16

at de doot weerdich is: so en wengere ic n: te sterbē:
maer indie dier [dingē] daer my dese mede beschuldi-
gen [geē en is:] so en is niemant machtich my hē wt-
dusse te geven: ick beroepe my op den Kēpser.

Festus dan niet denckaet gesproken hebbende: ant-
woorde: hebt ghy u op den Kēpser beroepen? Gy sult
den Kēpser gaen.

Paulus
appel-
leert
vooz den
Kēpser.

Als nu sommige dagen voozle-
m warē: quam de Coninck Agrippa ende Bernice te
Cesarien om Festum te groeten.

Ende als sy daer vele dagē gewest haddē: verhael-
de Festus de Coninc vā [de sake] Pauli seggen: blyc:
een man van Felix: gehangen gelaten.

act 28. 28

15 Om wijs wille de Overpriesters en Ouderlinge der Joden voer my verschenen als ic te Ierusalem was begeerende vommisse teghen hem.

eden. 17. 4

16 Welcken ic antwoorde dat de Romeyne de gewoonte niet en hebben e eenighen mensche wt gonste ter doot te geven eer de beschuldichde zijne beschuldigers voorgeheeft ende plaetse vercregen heeft hemselfen vande beschuldiging te verantwoorden.

17 Als sy dan hier te samen gecome waren / maecte ic geen wtstel / maer sat des naestcomende daechs op den Richtstoel ende beval den man te brengen.

18 Wijs beschuldigers tegewoordich staede en brachten geen schult by van sulcke dingen als ic vermoede.

Gr. seyde
ick.

19 Maer sy hadden sommige bragen tegen hem van haeren Godsdienst ende van eenen Jesu die gestorven te zeyden welcken Paulus sende dat hy leeft. Ic dan van sulker brage twyffelende brachde of hy te Ierusalem wilde gaen ende daer van dese dingen geoordeelt worden.

20 Maer als hy hem beriep dat men hem totter kens Augusti soude bewaren so hebbe ic bevolde hem te bewaren tot dat ic hem tot den liepser sende.

21 Ende Agrippa seyde tot Festus: Ic wilde selve den man [geerne] horen. Hy seyde: Morghe sult gy horen. Des anderen daechs dan als Agrippa ende Bernice met groote pomperie gheromen was met hoofdmannen ende met de eerlicste mannen der stal in het Richeyde gegaen was wert Paulus gebracht door Festi bevel.

g Act 23. 9

22 Ende Festus seyde: Agrippa Coninc / en gy mannen alle die hier met ons tegenwoordich zijt / ghy siet des van welcken my geheel de menichte der Joden aengesproken heeft beyde te Ierusalem en oec hier roepen dat hy niet meer en behoort te leven.

23 Maer ic en hebbe niet vernomen / g dat hy niet gadaen heeft dat de doot weert is / en dewijle hy selve op Augustum beroepen heeft / hebbe ic besloten hem senden.

24 Van welke ic niet sekers en hebbe de heere te schrijven. Daerom hebbe ic hem voer u lieden gebracht / meeft voer u Coninc Agrippa / op dat ic wat hebbe schrijven als de ondersoekinghe sal geschiet wesen.

Want

Want het dienet myn tegen reden peenen gebagen te
senden ende de beschuldigen tegen hem niet te kennen
te geven.

Dat xxiij. Capittel.

Paulus berelt hoor de Coninc Agrippa en den gantsche staet / hoe hy
geroepen is geweest tot de koninge Jesu Christi / 9. Hoe hy Christus ver-
volgt heeft / 12. ende bekeert wort / 16. ende tot de dienst des Euangely
beroen 18 / 19. hoe hy dat bedient heeft. 21. ende daerom handen Jo-
nen gebagen is / 22. ende wederom wt hare handen verlost / 31. en wort
van hen bekent ontschuldich te zijn.

En de Agrippa seide tot Paulum: het is u geoorloft
hoor u selven te spreken. Doe antwoordde Paulus
streckende zijn hant wt / [ende seide:]

Ik achtte myn selve gelukkig / o Coninc Agrippa / da-
er myn heden hoor u sal verantwoorden / van alle daer
myn de Joden van beschuldigen.

Mer meest dewijle dat ghy kennet alle gewoonte
ende vragen die onder den Joden zijn: Daerom bidde ic
u hoor my lanemoedichlyck.

Mijn leven dan van myner joncheit aen: welc van
den begiint onder mijn volc te Jerusalem geweest is /
weten alle de Joden. Die myn hande eersten aen ge-
kent hebben (indien sy willen getuygenisse geven) dat
ic na die alder a bescheydenste secte onser Religie en
Pharizeus geleest hebbe. En nu sta ick / en worde ge-
oordeelt / e om de hope der beloften / die God tot onsen
Vaderen gedaen heeft. Tot dewelcke de twaelf geslach-
ten onses volcs nacht en dach God met geduericheit
dienende / hope te comen. Van dese hope worde ic vade
Joden beschuldicht / o Coninc Agrippa.

Wat wortet van u ongheloobelic gheoordeelt / dat
God de dooden verweckt?

Ik meynde waerlic dat ic selve moeste vele doen
tegen den naem Jesu van Nazareth.

Gelijc ic ooc gedaen hebbe te Jerusalem ende heb-
te vele heylighen inde ghebanckenisse gesloten macht
van de Overpriesters genomē hebbende / ende als sy
ghedoot werden e bewillichde ick.

En inde Vergaderinge hebbe lese dicmael pijngefi-
redwongen te lastere / en overbloedichlyc op hen rasen
te verdoelt tot inde vremde steden.

Daer in als ic ooc na Damascus reysende / mer de
nacht ende bebel der Overpriesteren.

Sci. ghe-
donden.

Paulus
mitschul-
dicht he-
selven
hoor den
Coninc
Agrippa.

aof / neer.
lichse.
hof Gods
diensts.
Gen 3. 5.
Sa. 7. 13.

Act 8. 31

e Of / gaf
te nage
temme
daer ober

D i

Dach

- 13 Sach ic/ o Coninc des middaechs op den wech/ i
een licht bandelhemel/ boven de claerheyt der Sonn
my en de gene die met my gerepft ware om mifche
14 Ende als wy alle ter Aerden geballen waren/ hoor
ic ee ftemme tot my fpreke/ en feggende in hebreifch
fprake: Saul/ Saul wat vervolcht ghy my? Het is
hert reghen den pichel te flooren.
15 Doe fepde ic: wie zijt ghy heere? En hy fepde: Iel
16 Jefus/ welchen ghy vervolcht. Maer rec. u op/
ftaet op uwe voeten/ wat hier toe be ic u verfehene/ o
u te bereyden tot een Dienaer ende getuyge der dnm
17 die gy gelie hebt/ en die ic u fal opēbaren: Verloffen
vā den volcke ende heydenen/ totte welcke ic u fend
18 gOm hare ooghen op te doen op dat sy hen vand
d' yfterniffe bekeeren tot de lichte/ ende vāder mach
des dubbels tot God/ op dat sy vergevinge der son
ontfangen/ en deel onder de gene die door den geloof
in my gheplicht zijn.
19 Waer wt/ o Coninc Agrippa / en hebbe ic de heme
fchen gelichte niet onghehoorfaem gheweest?
20 h/ Maer hebbe eerst den gene die in Damasco war
ende te Jerufalem en in geheel Judea en den heyden
vercondicht dat sy hen foudē beteren en tot God be
keere: wercke doede die der bekeeringe weerdich zijn
21 idm deser faken wille/ hebben my de Joden in de
Tempel gegrepen ende verfocht te dooden.
22 Maer door hulpe die ic van Gode vercrege heb
ftae ic tot op desen dach betuygende de eleuen en
grooten/ ende niet feggende luyten het gene dat Ma
fes en de Propheeten gefproken hebben dat gefchie
23 foude. [Te wete/ Iesf Chriftus lyde moeste/ oft hy
de eerste wt de opftandinge der doode/ foude dese vi
24 ke/ en de heydenen het licht vercondigē: Als hy hē
dese verantwoorde/ fepde Jefus met luyder ftemme
Ghy rafet Pauli/ de groote geleertheyt doet u rafe
25 Doe fepde hy: Ick en rafe niet/ Machtichste Jefu
maer ick fpreke l warachtighe ende nuchtere wo
26 den. Want de Coninc weet van dit: totten wel
ken ick oock bymoedelich fpreke : want ick niet
niet dat hem pet van desen verborghen is: want die
is in in gheenen hoek ghefehler.

17 Ghelooft ghy Coninc Agrippa den Propheeten: ick
 18 weet dat ghy [hen] gelooft. Ende Agrippa seide tot
 Paulum: Ghy beroert my by na te Christus te worde.
 19 Doe seide Paulus: Ick soude van Gode wenschen
 dat ghy na ende ooc seere niet alleen ghy/maer ooc al-
 le die my hede hoozen sulcke te worden/als ic ben/wen-
 20 genomen dese banden. Ende als hy dit gesept had-
 de/stant de Coninc op/ende de Stadthouder/ ende
 Bernice. ende die mede geseten waren.
 21 Ende als sy bejden ghegaen waren/ sprake sy met
 malcanderen segghende: Dese mensche en doet niet
 dat den doot/of gebanchenisse weerdich is.
 22 Ende Agrippa seide tot Festus: Dese mensche had-
 de mogen los gelaten worden/ en hadde hy hem niet
 op den Keyser beroepen.

Dat xxvij. Capittel.

De sozgelicke Schipbaert Pauli ende züner medegeselle na
 Rommen/ 27. hoe/ende waer sy aen quamen.

En dea als het besloten was dat wy na Italië sou-
 den afvaren/ gaben sy Paulum/ en sommige ande-
 re by gebangenē ober/ renen Hoofstman ober hōbert/
 genaemt Julius/ vander Bende Augusti.

2 Ende wy in te Adramatich Schip getredē zijnde/
 om by de plaetse Alie te varen/voeren af. Enic Aristar-
 chus van Thessalonica wt Macedonien was met os.
 3 Ende des anderen daechs quame wy te Sydo aē.
 Ende Julius Paulum vriendelic handeldende/oor-
 loefde hem tot zijne vrienden te gaen/ende hem te late
 besorgen. Ende van daer afgevaren zijnde/voeren
 wy onder Cyprus/om dat de winden tegen waren.

4 Ende de Zee aen Ciliciam ende Pamphiliam ober
 gebaren hebbende quamen wy tot Myra in Lycia.

5 Ende del Hoofstman daer ghebonden hebbende ren
 Schip van Alexandrien/ dat nae Italien voer/ brachte
 ons daer in.

6 Ende als wy nu vele dagen tragelic gebaren had-
 den/ende nautic tegen Guddum gecomen waren/ en de
 wint ons verhynderde/ so boeren wy onder Creta by
 Salmone. Ende die nautwelick booy by varende/
 quamen wy in een plaetse/ genaemt Schoone havens/
 veleker plaetse de Stadt Lasca by was.

nos/ heras-
 det.
 oof/ in
 wepnich.
 p. 7. 7
 qof in
 wepnich
 en ooc in
 vele.
 eatt. 23. 9
 Str. van
 den.

Paulus
 reys na
 Roomē.
 az. 102. 11/
 15.
 b. Str. ghe-
 bouwen.
 i. Col. 4. 10
 Met. 9. 29
 dact. 29.
 23.
 en. 28. 16

Paulus
voozsept
dat de
varer so:
gelic we
ten sal.
f. 6. onser
zelen.

o. 8. l. het
Wat

- 9 Ende als veel tijts doorgelacht was / en de vaert nu sorgelich wert / daerom d; ooc a de Vasten nu vooz; was / vermaendese Paulus.
- 10 Seggende tot hen: manne / ic sie dat de vaert wese sal met hinder ende groote schade / n; alleene des last ende Scheeps maer oock sonses levens.
- 11 Maer de Hoofman ghelooft den Stierman end den Schipper meer dan het gene dat vā Paulo gesey wert. Ende dewijle delhaben niet bequaem en wa om te overwinteren rieden vele van daer te vare so f te akhins conden te Phenicie comen / en daer overwinteren: welc is een hābe in Creta tegen den Zuytweste ende Nooytwesten wint.
- 13 En als de Zuyt wint waerde meende sp haer voo nemen te hebben: Ende als sp naerder getogen wari boeren sp nevens Creta vooz;.
- 14 Maer niet lange daerna sloech daer tegen eenen b fteren wint / diemen noemt Nooytoost.
- 15 Ende als het Schip nu mede wech gegrepen wert ende tegen den wint niet en conde vare / gabe wijt o; ende werden gedreben.
- 16 En loopende onder een Eplandekē genaemt: Claudia en conden nauwelic macht hebbē ober den Vooz;
- 17 Den welcken gecregen hebbende gebuyckē sp be hulp en onderbindende het Schip / en vreesē te val op de zantplatē genaemt [Spre] lieten sp dē g boe neder ende werden also gedreben.
- 18 Ende seere van onweder gequelt zijnde deden sp d naesten dach eenen wtwoep.
- 19 Ende des derden daechs / wierpē wy met onse handen de gereetschap des schips wt.
- 20 Ende als in vele dagen noch Sonne noch Sterre gesien en werden en geē cleyn onweder ons tegē was soo wert alle de hope onser behoudinge benomen.
- 21 Ende als sp nu langen tijt niet ghegheten hadden doe stont Paulus midden onder hen en seyde: O mā nen men moeste my gehoozt hebbē / en van Creta nē afgebaren hebbē / en sulckē hinder en schade schouto
- 22 Ende nu berrant ic u lieden goets moets te zij want niemant van u liede sal het lebē verliesen maer alleen het Schip.

Wat f

3 Want in dese nacht heeft hy my gestaen de Engel
Gods/wiens ick ben ende wiens ick diene.

4 En seide: Dreeft niet Paulus gy moet vooz dē liep-
ser gestelt wordē: Ende liet God heeft u geschoncken
salle die met u schepen. Daerom ghy mannen/weest
wel gemoet/want ic geloofte Gode/dat het also wesen
6sal gelijc hy my geseyt heeft. Ende wy moeten aē
7een Eplant verhallen. En als nu de veertichste nacht
gecomen was ende wy inde Adriatische Zee gebreue
werden ter middernacht/meynden de Schipliedē dē
hen eenich lant naerderde.

8 De welcke het Dieplood wtgevoert hebben / bon-
den twintich bademē. En als sy wat voordē gebare
waren/wierpen sy wederom het Dieplood wt/ en bon-
9den vijftien bademē. En vreesende op harde plaet-
sen te ballē wierpē sy vier Anckers achter wt dē sche-
pe ende wenschen dattet dach werde.

10 Marr als de Schiplieden sochten/wt dē schepē te
blijden den Boot nedergelaten hebbende inde Zee/on-
der een bedecsel/als oft sy hadde wille de Anckers vā-
dan voorende des Scheeps k wtvoeren:

11 Seyde Paulus tot dē hoofsmā over hondert / ende
tot de krijghs knechten: So dese in het Schip niet en
blijuen so en cont ghylieden niet behouden worden.

12 Doe hietwen de Crijs knechten de touwen af van
den Boot ende lieten hem ontfallen.

13 En als het hy den dach was/bermaendese Paulus
alle/dat sy souden spijsē nemen/en seide: Het is heden
de veertienste dach dat ghyliedē sonder eten blyft/ber-
wachtende / ende en hebt niet ingenomen.

14 Daerom vermane ic u lieden spijsē te nemen / want
dat dient tot uwer behoudinge: Want niemant vā u
lieden sal een hant van zynen hoofde verliezen.

15 Ende als hy dit geseyt hadde/ende boot genomen
hadde/in danetē hy God in harer aller tegenwoordig-
heyt/ende brack het/ende begonste te eten.

16 En sy alle goets moets geworden namē doe spijsē.
Ende wy alle indē Schepē warē twee hondert/ en
ses ende tseventich zielen.

17 Ende als sy niet spijsē verzaet waren / verlieten sy
het Schip/worpende de Tack wt inde Zee.

Paulus
bermaet
se te ghe-
looben
de hulpe
die God
beloofte
heeft.
Matz 8,8

loft schep-
ben.

te wt-
voeren.

mat. 20.
30.

marc 9.1
Joan. 6.7.
Lm.

2 cor. 11. 25

Gr. ghe-
bondene.

act. 2.

16.

h. 6. Van
bani/also
noemden
sy alle die
van hare
vrijcke
met en
waren.e. 16. 13
e. 10. 19

39 En als het dach geworden was/en kende sy het lan-
niet maer sy meercken eenē schoot/die eenē Oeder had-
de inden welken sy dachten/ware het mogelijc/het
40 Schip aen te stueren. Ende als sy de Anckers opg-
haelt hadde/gabē sy [het Schip] tot der Zee/en maec-
te de roerbade los/ ende haelden den zeplboom op na-
iden wint/en hielden na den Oeder. n Maer aen een
spriet der Zee geballe zijnde/stierē sy het Schip daer n
en het boorende daer in geschotē zijnde/bleef obewe-
gelic/en het achter eynde vrac bā de cracht der wate-
42 ren. En der Crijchsknechte raet was de o gebā-
genen te dodden/op datter niemant en ontliepe/ als si
souden wigeswommen zijn.

43 Maer de hooftman willende Paulum behoeden
verboorse van dien raet/en beval den genē die swē-
conden hen eerst tot te worpē/ ende te lande te comen
44 En de andere/sommighe op herdenen sommighe op
eenige [stukken] vanden Schepo: ende also geschiedet
dat sy alle behouden ten lande quamen.

Da. xxviij. Capittel.

1. Paulus met de zijne wogt vgiendelich gehandelt van de Eylanders/ 2
blyft onbeschadicht van der Adere/ 8. ghenest den Vader Publi/ end
andere/ 10. ende van hen gebetelicert/ comt te sirome/ 15. ontfāgē v
de byrders/ vertelt hen zyn sake/ 30. ende pēdict daer twee Jaren.

1 Ende als sy entcomē warē/doe bekende sy dat he
EaEplant iMilete liet.

2 En die h liede en bewesen ons geen cleyne byer-
schap: want sy ontfaken byer/ ende namē ons alle in
om den regen die ober quam/ ende om der coude.

3 Ende als Paulo vele rijseren in een vergadert had-
de/ ende aen het byer leyde/ quam daer een Ader van
den herten wt/ ende voer hem aen zyn hant.

4 Ende als de liede de Beeste sagen aen zyn hant hā-
gen/ seiden sy tot malcanderen: Dese man moet ym-
mers een Moordenaer zyn/ welken de wake niet en
lāt leven/ hoewel hy wt der Zee ontcomen is.

5 Maer hy schudde de Beeste af in het byer/ ende en
leet daer niet quaets van.

6 Maer sy verwachten dat hy soude swellē/ of
terstont doot neder ballē: ende als sy lange verwach-
hadde/en sagē dz hē nē quaets ober en quā/ werden si
verandert/ q ende seiden dat hy een God was.

Omtrent

Ontrent die selve plaerse hadde de Oberste des En-
lan's genaemt Publius zijn Lant de welcke ons ont-
sinc en herberchede dyp dagen vriendelic. En het ge-
schiede dz de Vader Publij met e Coitsen en pyne des
ingewants tranc lach tot welcke Paulus ginc en als
hy gebede hadde seide hy de hat op he en genas he.

Als dat dan geschiet was so quamen oec tot he de
andere die trancheden hadden ende werden genesen.

Sp eerde ons oec mer veel eerende als wy afvoe-
ren seiden sy op dat [ons] noodich was.

En na dyp maenden voeren wy af in een Schip va
Alexandrien dat in die Lande overwintert hadde en
was gereckent met f Castor ende Pollux.

Ende als wy tot Syracusen af ghecomen waren
bleven wy daer dyp dagen.

Dan waer wy omme voere en quame tot Region:
ende als na eenen dach de wint Zuyt wert quame wy
des anderen dachys tot g Puteolen.

Daer bonden wy broeders en werden gebeden seve
dage hy hen te blijven: En also ginge wy na Roome.

Dan waer de Broeders van ons gehoorc hebbede
quame ons tegen tot Appij Marci en de dyp Taber-
nen: dewelcke Paulus gesien hebbe danete God en
h greep eenen moet. Ende als wy te Roomen geco-
men ware de hooftman ober hondert gaf de gevan-
genen den Obersten hooftman ober i maer het werdt
Paulo geoorloft op hemselfe te wonen met de krigs-
knecht die hem verwarde.

Ende het geschiede na dyp dagen dat Paulus de k
boornaemste der Joden te samen riep: En als sy ver-
gadert ware seide hy tot hen: Gy manne broeders i
te die niet gedaen en hebbe tegens ons holt oft de Va-
derlantse gewoonten ven gebonden van Jerusalem
ober gelevert inder Romeynen handen.

Dewelcke my ondersocht hebbe hebbe my wille
os laten om dat ge oorsake des doots in my en was.

Maer door der Joden tegenspreken wert ic bedwo-
gen my op den keiser te beroepen niet als oft ic mijn
holt yet hadde te verclagen. Te deser oorsake dan
hebbe ic u lieden geroepen om u te sie ende te spreke: m
wat om de hope Israels be ic met deser ketē geboden.

Act. 14. 11

De Va-
der Pu-
lij wort
van de
Coitse
genesen.
marc. 8. 14f Dese
waren
twelc-
gen Lij-
ers kn-
derē Roe-
goden.
S. He-
redth Gri een
berit
ken.h Gr. eer-
ste

lact 24. 14

m act. 2.
6.

ingen 3. 15

den 48. 11

2 Sa 7. 12

psal 32. 11

Jer. 13. 5.

Dan 9. 14

sact. 17. 4

p esa. 6. 9

ezec. 11. 3.

mar. 4. 13

luc. 8. 10

21 Doe seyde sy tot hem: wy en hebben noch niet u wt Judea ontfangen: noch hier en is niemant vā di Broederē gecomē: die yet quaets van u geboortſchap 22 oft geſproken heeft. Nochtans achten wiſt recht: t hoozen/wat ghy geboelt: want van deſer Secte is de bekend: dat daer alomme tegen geſproken wort.

23 En als sy hem eenen dach geſet hadden: quamē ſy vele tot hē inde herberge: welcken hy het Conincryck: Gods wtleyde: ende betuychde: ende betoeeſ hen vā Ieſu heyde n wt de wet Moſis: en wt de Propheeten van des morgens vroech tot den avont.

24 o Ende ſommige geloofde het gene dat geſeyt wert: 25 ſommige en geloofdent niet. En als sy onder malcē deren oneens warē: ſchepde sy: delwijle dat Paulus el woort ſeyde: te wete: Wel heeft de h. Geest door Eſai am den Propheet geſproken tot onſe Vaderen.

26 En geſeyt: d Gaet tot deſen volcke: en ſeyt: Ghliden ſult met ooren hoozen: ende niet verſtaen: en ſiende ſult ghy lieden ſien: ende niet bemercken.

27 Want het herte deſes volck is bet geworden: ende ſy hebben met de ooren ſwaerlic gehoort: ende hare oogē geſloten: ydat sy niet t eeniger tijt ſouden met de oogē ſien: ende met de ooren hoozen: ende met der herte verſtaen: ende hen bekeeren: ende dat ick ſe ſalich make.

28 So sy u lieden dan bekend: dat de ſalicheyt deſe heer ren den heydenen geſonden is: en deſe ſullen ſe hoozen:

29 Ende als hy dit geſeyt hadde gingen de Jode wech 30 veel vragens hebbende onder malcanderē. En Paulus bleef twee Jaren in: ſijn eygen gehueerde [woonin: 31 ge:] en ontſinckſe alle die tot hem quamen. Predikē: de het Conincrycke Gods: ende leerende van den heere Ieſu Chriſto met alle vymoedicheyde onderhindert

En de der handelighen der
Apoſtelen.

De Symbrief des Apoſtels Pauli tot den Romeynen.

Wat eerſte Capittel.

1. Paulus bewijſt van tolen: ende waer toe hy ghecoepen is: 16. wor he Euangelium sy 20. het gebuyt ende eynde der creaturen. 24. daer n. de ondancbaerheyt / verkeerheyt ende ſtraffinghe aller menſchen.

Paulus

Paulus een Dienstknecht Jesu Christi geroepen
[tot eē] Apostel/a b vercozen om te predikē dat
Euangelium Gods:

(Welck hy te vozen e beloeft heeft door zijne
Propheten inder heyliger Schrift.)

Van zijnen Sone Jesu Christo onsen Heere: die ge-
worden is v wt den zaden Davids na den vleesche:

Eude crachtelc bewesen is te zijn e Gods Sone na
den Geest der heylighmakinge/ door de opstandinghe
vanden dooden. Door welken wy hebben ontfan-
gen genade ende dat Apostelschap/ tot gehoor saemhē
des geloofs/ voor zijnen Name onder alle heydenen.

Onder welken gvliesen ooc zijt geroepen van Jesu
Christo: Allen hemindē Gods/ i geroepē heyligē die
te Roomen zijt: Genade so u lieden en vrede vā Gode
onsen Vader/ ende den Heere Jesu Christo.

Ten eersten dancke ic mijnen God door Jesum Chri-
stum/ voor u allen om dat van uwen geloobe inde ge-
heele werelt gesproken wort.

Wāt God is mijn getuyge/ diē ic diene/ y met mij-
nen geest indē Euangelio zijns Soons/ dat ic sonder
verlaten uwer altijts gedencke.

Alcits in mijne gebedē biddende/ oft my eēs door
Gods wille voorspoedigen wech gegebē werde dat ic
tot u lieden quame.

Wāt my verlangt u lieden te siē/ i om u wat mede
te deplē der geestelicker gabē tot uwer versterkinge.

Dat is/ dat ic mede met u liedē in getrooft worde on-
der u door uwe ende mijnen geloobe/ dat wy te samen
hebben.

Je en wil u niet onthoudē broeders/ dat ick menich-
mael n voorgenomē hebbe tot u te comē/ (maer hē tot
noch toe vhindert) om enige vrucht te hebbe ooc on-
der u lieden/ gelijc onder alle de ander he- denen.

O Den Grieken ende den Barbaren: den wijsen en
onwijsen ben ick schuldich.

So ben ic dan so veel in my is/ beerdich u lieden ooc
die te Roome zijt het Euangelium te vercondigen.

Want ic en schame my des Euangeliums Christi
niet: e want het is de cracht Gods ter salicheyt allē die
gelooven/ den Joden boornemelic/ en ooc dē Griekē.

Want

act. 9. 5

hgen 3. 15

eden 18. 15

2 Sa 7. 12

Jer/ 25. 5

dmatt. 1. 1

2 tim. 2. 8

eesa. 9. 6.

ioa. 2. 19

1 Cor. 12

Eph. 1. 2.

grom. 1. 1

2 cor. 1. 23

Gal. 2. 0

h2 tim. 1. 3

2 ro 15. 25

hi the 3. 10

lra. 15. 29

mos/ ver

maent.

nthe. 2. 18

ortoz. 16

h Dat is/

die gheen

Grieken

iju.

qyl 40. 10

1 tim. 1. 8

r. 1071. 26

- 17 **I** Want de gerechticheyt Gods wort daer in ontdeckt wt geloobe tot geloobe gelijc geschreue is: De gerechtige sal wt dē geloobe leuen. Want den toorn God is ontdeckt van dē Hemel ober alle Godloosheyt end ongerechticheyt der menschen/ die de waerheyt in ongerechticheyt t'onderhouden.
- 18 **O**f dat dan God can ghe-
weten worden.
19 **D**aerom dat het gene t dat kennelic is aē God openbaer is in hen: want God hebet hen geopenbaert.
- 20 **W**ant dat in hem onsielic is/ (namelic zyn eewig mogetheyt ende Godheyt) wort wt de scheppinge de Werelt door hē dewijle het door de geschapē creatuer verstaen wordt/ z op dat sy a niet ontschuldichlick sijn.
- 21 **D**aerom dat sy God gekent hebben ende en hebben hem als God niet geeert noch gebāct/ maer b zyn pde geworden in hare gedachten/ ende haer onberstandich.
- 22 **H**erte is verdupstert geworden. Daer s hēselvē boe wijs hielden/ zyn s dwaes geworden.
- 23 **E**nde de eerlickheyt des onberderffelicken Gods hebben sy verādert tot bergelijckinge eenes beels der verderffelicken menschen/ ende der vogelē en der vierboetigen ende der cruppenden gedierten.
- 24 **D**aerom heeftse ooc God overgegebe tot hāts herten lusten/ tot onreynicheyt/ ende onteeringe harer eygener lichamen d in hēselven:
- 25 **D**ie zyne waerheyt verandert hebben in leugē/ ende het schepsel vereert/ ende gediēnt hebben e bōden den Schepper/ die te prisen is inder eeuwichheyt. Amen.
- 26 **D**aerom [segge ic] heeftse God overgegebe tot schadelicke bewegingen/ want oock hare vrouwen hebben het natuerlick gebruik/ in het onnatuerlick verandert.
- 27 **E**nde desgelijc ooc de Mannen/ dat natuerlic gebruik der vrouwen verlaten sijn door hare boose lust in malcanderen verhitticht/ Mannen met mannen schandelicheyt bedrijvende/ en de behoorlickē vergeldinge haerder dwalinge in hēselven ontfangende.
- 28 **E**n gelijc zyt n z bedacht en hebbē om i Gode te bekennen/ also heeftse God overgegeven tot eenē k omdachtsamen sin op dat sy deden dat niet en betaemt.
- 29 **V**ol alder ongerechtichz/ hoerrie ercheyt/ aierichz/

boosheyt

boosheyt/vol nijts/mooits/gekijf/bedochts/booser se-
den oozblasers/Achterclappers/God hatēde/versma-
ders hoobeerdich opgeblasen/binders der booser din-
ghen/den Ouderen ongheloos/aem.

Verstandeloos/trouweloos/sonder natuerliche liefde/
sonder verbont/onbarmhertich:

Welcke Gods recht wetende/als dat die sulcx doen/
se doot weerlich zijn/en doe niet alleenlijc sulcx/maer
hebben ooc een welbehaghen indē ghenen diē doen.

Wat ij. Capittel.

De Joden die de andere oordeelen/zij u verdoempt/als overtrebers/3.
want God de rechtveerdige Richter/sal eenen pegelicken gebē na zijner
sercken/11 sonder weminge der personen/14. de Bruden en zij u
are conscientie overwinnen/17. En de Joden dooz de geschēde wēt.

Derom en zijt ghy niet onschuldiglic/ O mensche
wie ghy zijt die andere oordeelt :a want daermede
dat ghy eenen anderen oordeelt/ veroordeelt ghy u
selven/dewijle ghy/die daer oordeelt het selve doet.

Maer wy wēt dat Gods oordeel na der waerheyt
is/over de ghene die sulcx doen.

Ende meent ghy mensche (die de gene die sulcx doen
oordeelt en het selve doet) dat ghy het oordeel Gods
sult ontblidē? Of veracht ghy den rijkdom zijnder
goedertierenheyt en verdoelichheyt/en b lancmoe-
dicheyt/e niet wetende dat de goedertierenheyt Gods
u tot bekeeringe d roept. Maer na uwe hartneckic-
heyt ende onbekeerlick herte/e versamelt ghy u selven
eenen schat des toorns rotten dage des toorns/en der
ontdeckinghe des rechtveerdighen oordeels Gods.

Welcke eenen pegelickē vergelden sal na zijne wer-
ken/ [Namelic/] den genen die met geduericheyt in
goede werken pijs ende eere/ende onverderflichheyt
soecken/her ewighe leven.

Maer den genen die hen tot twijf gebē der waer-
heyt ongheloos/aem/ende der ongerechtigheyt gehoos-
saem zijn/verbolgentheytē en toorn. Verdriet en be-
nautheyt over alle zielen der menschen die quaer wer-
ken:der Joden boornemelick ende oock der Grieken.

Maer pijs/ende eere/en brede/allen die goet wer-
ken/der Joden boornemelick/ ende ooc den Grieken.

Want by God en is geen weminge der personē.

Want alle die sonder wēt gesondicht hebbē/sult ooc

sonder

Ose. 7. 3.

Mat. 9. 5
Col. 4. 5

2 pe 3. 15
esaz. 30. 15
2 Cr. 1. 15
1 Jac. 5. 3.

psa 61. 13
1 cr. 17. 10
1 co 14. 12
1 co 3. 8
2 the 1. 8

1 den 10. 17
1 rob. 34. 19
1 sap. 6. 9
1 gal. 2. 6
1 eph. 6. 9

- sonder Wet vergaet: ende alle die inde wet gesondich hebben sullen door de wet verdoemt worden.
- 13 i Want door God en zijn sp niet rechtvaardich die d
mat. 7. 21 wet hoorē: maer die de wet doe/ sullen gerechtvaardich
14 worden. (Want als de heydenen die de wet niet en
hebben/ van natuere het inhoud des wets doe/ dese di
wet niet hebbende/ zijn henzelven een wet.
- 15 Als die betoonen het werck der wet in hare herte ge-
schreue/ dewijle hare conscientie mede getuicht/ en di
gedachten malcanderen beschuldigende en ontschul-
16 digende) Ik Op dien dach/ wanneer God de verborg
[wercken] der menschen sal oordeelen/ na mijn Euan-
gelium door Iesum Christum.
- 17 Siet/ ghy wort een Jode genaemt/ ende I m verlaet
op de wet/ ende beroemt u van Gode.
- 18 En ghy wetet zijnen wille/ ende n prijsset dat goede
geleert zijnde inde wet.
- 19 En betrouwt u selven te zijn een Leysman der Blin-
den/ een licht der ghenen die in duysternisse zijn.
- 20 Een Onderwijser der onwijsen/ ende een Leeraer der
ontwetenenden: hebbende de foyne des wetenschaps/ en
der waerheit door de wet.
- 21 Ghy die dan eenē anderē leert/ leert ghy u selve niet:
Die ghy prediet datmen niet stelen en sal/ steelt ghy:
22 Ghy die segt datmen geen overspel doen en sal/ doet
ghy overspel: Ghy die van de Afgoden eenē grouwe
23 hebt/ rooft ghy het heyliche: Die ghy u beroemt indi
wet/ onteert ghy God door de overtredinge der wet:
- 24 Want om uwen wille wort den Naem des Heerē
ghelastert onder de heydenen: o gelijck geschreven is.
- 25 Wāt de Besnydinge is wel profijtelic/ so ghy de wet
houdet: maer so ghy een overtreder der wet zijt/ so is u
Besnydinghe p Doorhuyt gheworden.
- 26 So dan de q Doorhuyt de rechtvaardichmakinghe
der wet bewaert/ en sal zijn Doorhuyt niet tot besny-
dinghe gherekent worden.
- 27 En die van natuere Doorhuyt is/ ende de Wet vol-
brengt [en sal hy niet] u verdoemen die ghy door de
letter ende Besnydinge een overtreder der Wet zijt:
- 28 i Want die en is geē Jode die int openbaer [alleen
een Jode is:] noch die [Besnydinge/ die alleenlic is] int
openbaer

o:sa. 54.1

Eze. 36.2

p Wat is

a. besne-

d. nhept.

Der hey-

denē on-

s. snede

rept.

g. Dat is

i. besne-

de Jode

e. o. 137.

Besny-

dinghe.

openbaer inden vleesche [en is gheen] Besnydinghe.
Maer [die is een Jode] die int verborge een Jode is.
ende de Besnydinge des herten souden geest niet in de
letter [die is een Besnydinge:] des weiche lof en is niet
wt den menschen maer wt Gode.

Dat in. Capittel.

Hoewel dat de Joden int aenmercken sommighet dingen di
Hepdenen is boven gaen / 21. nochtans alleen het geloobe in
Jesum Christum rechtveerdicht de geloobigen door genade
30. het welck so wel den Hepdenen als den Joden toecomm.

Vat voordeel heeft dan een Jode: of wat profyt
heeft de besnydinghe?

Veel in aller maniere / a want hi [het is een]
groote sake dat hen de woorden Gods c betrouwt zijn.
Wat wat ist dā oft sommige d ongelooovich getweest
sijn: e sal hare ongelooovich Gods geloobe te niere doe.
Wat si verre: f maer God worde warachtich bebou
den / g en alle menschen leugenachtich gelijc geschrebe
is: h Op dat gē gerechtveerdicht wordet in uwe woo
den ende overwinnet als ghy gheoordeelt wort.

Maer indien onse ongerechticheyt de gerechticheyt
Gods versterct wat sullē wy seggē: Is God onrecht
verdich ik die [daer] too: en overb: engt? (Ick spzke
na menschelicker wijse.)

Dat si verre: want hoe sal God de werelt oor: deele?

Want indien de waerheyt Gods door mijne leugen
overbloediger gewordē is tot zijner eere wat worde ic
loot noch als ee sondaer l geoordeelt. En waerom en
seymen niet / gelijc wy gelastert worden (en sommige
seggē dat wy seggen:) Laet ons quaet doe op dat het
goede come: welcker berdoemenisse rechteverdich is.

Wat ist dā: hebben wy voordeel? In geender ma
nieren want wy hebben door bewesen / in dat bepde
Joden ende Grieken alle onder de sonde sijn.

o Gelijck gheschreven is: Daer en is niemant recht
veerdich oock niet een.

Daer en is niemant verstandich / daer en is niemant
die God soect. Sy sijn alle afgeweken te samen sijn
sy onnutlich geworden / daer en is niemant die o goet
soet / daer en is oock niet een.

p hare kele is een open graf / haer tongen hebben sy

tot

den. 8. 10
col. 2. 18

Dat de
Joden
niet be
ter sijn
dan de
Hepdenē
arom. 4
bān wā
ten sijn
eerst etc.
c of te be
waren ge
gheben.
dof onge
rechtwe.
Roz 3. 19
Joa. 3. 33
g ysa. 10
11.
h ysa. 51. 6
i oft eerli
maect.
k en dit
toozit
zengt op
den men
sche.
of phoet
mro. 2. 17
yfa 14. 3
o Of / hē
in goeth
geffent.
yfa. 5. 15

ps 148.4

tot bedroch gebuyt: en Slangen: en scijn is onder hare lippen.

ps 10.7

14 En haren mont is vol bloetkens ende bitterheits.

ps 2.2.6

15 En hare voeten sijn snel om bloet te stoppen.

16 In haren wegghen is vernielinghe ende ellendicheit.

17 En den wech des vreden en hebben sy niet gheken.

ps 2.36.1

18 De vreesse Gods en is voor hare ooghen niet.

Gal 2.17

19 Wy weten wat de Wet spreekt dat zijt spreekt tot den gene die is onder de Wet sijn op dat alle mont gestopt worde: en de geheele werelt voor God verdoemelic sij.

Gal 2.17

20 En daarom en sal geen mens bleesch door de werken der

Gal 2.17

Wet gerechtvaardicht worden voor hem: Want door

Gal 2.17

de Wet coemt de bekenninghe der sonde.

Gal 2.17

21 Maer nu is de rechtvaardicheit Gods geopenbaert

Gal 2.17

sonder de Wet: en is betuycht van de Wet en de Profeten.

Gal 2.17

22 Namelic de rechtvaardicheit Gods door de geloof

Gal 2.17

be Jesu Christi tot allen ende over allen die gelooven

Gal 2.17

want daer en is gheen onderscheit.

Gal 2.17

23 Want sy hebben alle gesondicht: en sijn verghinderd

Gal 2.17

te comen tot de eerlicheit Gods. Maer worde on

Gal 2.17

niet gerechtvaardicht namelic wt zijne genade: door

Gal 2.17

de versoeninghe in Christo Jesu gheschiedt.

Gal 2.17

25 Welcken Godt voorgestelt heeft tot e versoeninghe

Gal 2.17

door het geloof in zijnen bloede: tot bewijninghe zijne

Gal 2.17

gerechtigheyt: door de vergevinghe der voordede sonde

Gal 2.17

26 Welcke God verdraghe heeft om te deser tijt sijn ge

Gal 2.17

rechticheit te bewijnen: op dat hyng gerechtich sij: end

Gal 2.17

den genen die hy den geloofde Jesu is rechtvaardicht

Gal 2.17

make.

Gal 2.17

27 Waer is dan de roem: hy is wtghesloten: Door wa

Gal 2.17

Wet: der wercke: Neē maer door de wet des geloofs

Gal 2.17

28 So houdē wy dan dat de mensche gerechtvaardicht

Gal 2.17

wort door het geloof: sonder de werken der Wet.

Gal 2.17

29 Is God allenlic der Joden God? Is hy niet oec

Gal 2.17

der heydenē: waerlic hy is oec der heydenē God.

Gal 2.17

30 Want hy is een eenich Godt die de k Besnydinghe

Gal 2.17

rechtvaardigē sal wt den geloof: ende de l Doorhup

Gal 2.17

door het gheloof.

Gal 2.17

31 Maken wy dan de Wet te niet door het gheloof:

Gal 2.17

Dat sy verre Maer wy verstercken de Wet.

Dat

Dat iij. Capitel.

door het exempel Abraham/6. En door de machte der Schriftueren/ be-
wijst hy dat de mensche gerechtvaardicht/ wort alles door het geloof/
3. en also is de rechtvaardicheit der wercken te niet gemaect en de Jo-
nen hebben geen oorsake hem seluen te verheffen boven de Heydenen.

Vat sullen wy dan seggē dat Abraham onse va-
der vercregen heeft na den vleesche.

Want so Abraham tot de wercken gerechtvaardicht is/ so mach hy roemen maer niet by Gode.

Want wat segt de Schrift: Abraham geloofde Go-
de/ ende het wert hem gerekent tot rechtvaardicheit.

Nu den genen die wercken en wort den loon niet gere-
kent na ghenade/maer na schuld.

Maer die niet en wercken en geloof in hem/ die dē on-
godliken rechtvaardicht/ desen wort zijn gheloof/ tot
rechtvaardicheit gerekent. Gelyc oec David spreekt
vande salichmakinge des menschen die God de recht-
vaardicheit toerekent sonder wercken.

Seggende: Salich zijn sy/ wiens ongerechticheidē
vergeven zijn/ ende wiens sonde bedect zijn. Salich is
die man/ welken de Heere gheen sonde toe en rekent.

Desē salichmakinge dā/ geschiet sy alleē in de
besnydinge/ oft oec in de g. Doochuyt. Want wy seggē
dat Abraham het geloof tot rechtvaardicheit gerekent
is. Hoe ist dan [hē tot rechtvaardicheit] gerekent/ als
hy was in de besnydinge/ of [als hy was] in de Doo-
chuyt/ niet b in de besnydinge/ maer in de Doochuyt.

En hy ontfinc het teeken der besnydinge/ tot eenen
teken der rechtvaardicheit des geloofs/ die in de Doo-
chuyt was/ op dat hy ware de vader aller die in de Doo-
chuyt geloofē/ op dat hem oec de rechtvaardicheit toe-
herkent werde.

En op dē hy ware de vader der besnydinge/ na ne-
de gene die niet alleē in de besnydinge en zijn
maer die oec wandelen in de voetstappen des geloofs
nases vaders Abraham/ k welck in de Doochuyt was.

Wat de belofte/ namelijk/ te wese erfgenamen der we-
relt/ en is Abraham oft synen zaden niet toe gherekent
door de wet/maer door de rechtvaardicheit des ghe-
loofs. Wat ist dat de gene die tot de wet zijn erfge-
namen/ so is het geloof ydel gheworden/ en de be-
ste te niet gemaect.

aefas 2.2

b Dat is/

wt de

wercken.

gent 2.6

wercken

c Dat is/

aan gene

die in hē

elken on

recht is

rechtvee

acht in

Christo.

Salich

makinge

ghe.

psa 32.2

d Dat is/

besneden

Joden.

e Dat is/

besnede

en Hey-

denen.

f Dat is/

na dat hy

besneden

was/

maer eer

dat hy

besneden

was.

Ge 17.1

Abraham

de vader

der geloo

vingen.

g Dat is/

welc ghe

loof hy

hadde eer

hy besne

den was.

Gal 3.12

¶

Want

Joan. 5. 22
rom. 5. 20
niet waer
aan geen
weten is/
etc.

o esay. 2.
pgen. 37. 5
g of. Ma-
ken/
e of. na

der exen-
pel Gods

o aer na
menschelic

geboelē u
geen hope

wesen
conbe.

igen. 15. 5
f Dat is/
a sp. 44.

10.
igen. 15. 8

o Ro. 13. 4

Eni-
nus

o oet en
opstan-

dinge.

ae sa. 32. 17
h an. laer

ous hrede
hebben.

Joan. 10. 9
doet om

a iat. 1. 15
Deeljen-

ginge in
werd. 11.

dinge.

15 Want de wet weret toorn/ in wat waer geē wet
is/ daer en is oock gheen overtredinghe.

16 Hierom is de erbe wt den geloobe/ op dat het na di
genade sp: op dat de belofte vast sp alle den zaden/ [na
melic/] niet alleenlick dien dat wt der wet is/ maer oc
dien/ dat wt de geloobe Abzāhe is/ o welcke is oser a

17 ler Vader/ (Selijc geschreuen is: p Ic hebbe u gese-
tot enen vader heler q volckē) r voor Godt diē hy ge-
looft heeft/ die de dooden lebendich maect/ ende roep
het gene dat niet en is/ al oft het ware.

18 De welcke [Abzāhā/] shoben hope gelooft heeft o
hope/ dat hy soude wesen eē vader bā vele volckē: gē-
lijck [tot hem/] gesept was: e also sal u zaet wesen.

19 Ende nter getranet int geloobe en heeft zjn eyge-
lichāē nter aengemeret/ dat nu verstorben was/ dewijl
hy hy na hondert jarē out was/ noch ooc dat de moe-

20 der in Sara verstorbe was. n En en heeft inde be-
lofte Gods niet getwijffelt door ongheloobe: maer i-
sterck int geloobe geworden/ God eere ghebende.

21 Ende ten volckē vertrouwende dat hy/ die het beloes
hadde/ r oock machich was te doen.

22 Daerom ist hem ooc tot rechtbeerdicheyt gerekent

23 p En het en is niet alleenlic om zjnēt wille geschre-
ben/ dat hem/ [tot rechtbeerdicheyt/] gerekent is.

24 Maer ooc om onser wille/ de welckē het ooc sal to
rechtbeerdicheyt gerekent wordē: [namelic/] den genē
die gelooben in hem/ die wt den dooden verweert heef
Jesum Christum onsen Heere.

25 Dewelcke is overgelebert geweest [ter doot/] om on-
se sonden/ ende opgewert om onse rechtbeerdicheyt.

Wat b. Capittel.

1. Hy bewijst de vrucht des geloofs/ 8. ende door gelijckenisse verbergt in
het fundament daer van/ namelic/ de liefde Gods ende de gehoorsame-
heyt Christi.

1 **V**Va dan gerechtebeerdicht zijnde wt de ge-
loobe h hebben vrede met God/ door on-
Heere Jesum Christum. c Door welcken

2 wy ooc de toelēdinge hebbē door het geloobe tot dese
genade/ daer wy in staē/ en d verheuge ons inde hope
3 der heerlicheyt Gods. En niet alleēlic [dit:] maer wy
e verheugen ons ooc inde verdrukkingen/ toetende dat
de verdrukkinghe lijcsaemheyt werckt:

Ende ligsamenheyt / bebindinge: ende de beoornom-
ge hope / En de hope en beschaeint niet: wāt de lief-
de Gods is in onse herten wtgestoet doo: den h. Geest
die ons gegeue is. f Wāt Christus / doe wy noch crāc
warē / h is ter bequamer tijt voo: de ogoddeliche ge-
storben. Want daer en soude nauwelic penant ster-
ben doo: den Rechtheerdigē / maer voo: den i nutten
derf moghelic penant bestaen te sterben.

Maer God bewijst zijn liefde tot ons / wāt Christus
doo: ons gestorben is / doe wy noch sondaers waren.

So sullē wy dā nu doo: zijn bloet gerechtbeerdicht
veel meer vanden rooyen behouden worden.

Want ist dat wy vrandē zijnde versoet zijn gewo-
nen met God doo: de doot: zijn soons / so sullen wy
de soent zijnde veel meer behoudē wordē doo: zijn le-
uen. En niet alleenlic [dit] / maer wy k roemē ooc in
God doo: onsen heere Jesum Christum doo: welcke
wy nu de versoeninge vercreghen hebben.

Daerom i ghelijc de sonde doo: eenen mensche in-
de werelt gecomē is / in ende doo: de sonde de doot: en
also de doot tot alle menschen gecomen is / doo: eenē
mensche in welcke alle menschen gesondicht hebben.

Want ooc van Adam aen tot de wet was de sonde
nde werelt: maer de sonde en wo: niet gherekent / als
de wet niet en is.

Maer de doot heeft van Adam aen / tot Moesen toe
vereschapple gehad: oock ober de gene die niet geson-
dicht en hebben in gelijckenisse der ovtredinge Adā:
re welcke is een Beelt des genē die toetomende was.

Maer de genade en is niet gelijc de misdaet: wāt so
doo: des eerigē [Adā] misdaet vele gestorvē zijn / so
de genade Gods en de gabe doo: de genade eēs mē-
he Jesu Christi veel meer obbloedich getweest in vele.

En de welbaet [Gods] is also niet / gelijc d; inge-
omē is / doo: dien eenē die gesondicht heeft: wāt de
Christ is wt sē [misdaet ingecomē] tot verdoemenisse /
maer de genade [wo: t gegeven] wt vele misdaden tot
rechtbeerdichmakinge.

Wāt so doo: een misdaet / de doot doo: diē eenē heer
happie getregē heeft: so sullē veel meer de gene die de
de oberbloedighe genade en gabe der rechtbeerdic-

of / beproe-
vinghe.

De hope
is seker
doo: de
liefde
Gods.

f col. 2 / 13
g of / was
cenna ge-
legheyt
der tijt /
etc.

iof / goet
oft doo:
het goede
k of / ver-
hengen.

igen. 3. 31.
in Of also
oock.
ngen 2. 17

Chri-
stus met
Adā ver-
geleken.

Gr. ooz
deel.

Gr. ober
bloedichs
der gena-
de ende
gabe.

pOfenis

qOf. cfs.

rJoas. 20

sLuc. 7. 47.

tOf. daer

in/ af/

waer w.

mē moet

der son-

den niet

dienen.

aDat is/

in de wel-

ke mach-

te enicht

der sonde

dooz Chri-

stus ge-

blucht is

Gal. 3. 27

Doo.

eCol. 2. 12

deyt 4. 27

etom. 8. 11

der son-

den ster-

ven.

f1 pet. 4. 2

gDat is

sondich

niet meer

hi 12. 11

apo. 1. 8.

hept ontfangen in het levē heerschappie hebbe / doo eenen Jesum Chrustum.

18 Gelijc dan dooz p een misdact / de schuld gecomen is op alle mensche / tot verdoemenisse: Also ooc dooz p e rechtbeerdichmakinge is de weldaet overbloedich geworden op alle mēsche / tot rechtbeerdinge des lebē

19 Want geijc dooz eens mensche ongehoorfaemheyt vele tot sondaers geworden zyn also ooc dooz eēs mēsche gehoorfaemheyt sulle vele tot rechtbeerdige worden

20 fEn de wet is bobē dese in gecomē op dat de misdact omeerdert worde: f Maer t waer de sonde vermeerderd is / daer is de genade veel overbloediger ge

21 weest: Op dat gelijc de sode heerschappie gehat heef tot de doot / also ooc de genade heerschappie hebbe dooz de rechtbeerdicheyt / tot den ewigen leven dooz Jes. Chrustum onsen heere.

Wat vij. Capitel.

1. Op bewijst dooz het gebuyt des Doops / dat niemant de gerechticheyt in Chrusto en vercrcht / die nē vā sode nē / geheylt en woz: 11. mar wt volgende vermaningen tot heylicheyt ende reynicheyt des lebē.

1 **V**Wat sullen wy dan seggen? Sullen wy inde sode blyghen op dat de genade te meerder worde?

2 **W**at sy verre. [Wat] wy a die der sode gestorben zyn / hoe sullen wy noch in die selve leven?

3 **E**n weet gy niet b dat wy alle die in Chrustum Jesum gedoopt zyn in synen doot gedoopt zyn?

4 **E** So zyn wy dan niet hē begrabē dooz den doot in den doot: op dat ghelijc Chrustus wt den dooden verweert is wy oock also tot de eerlicheyt zyns vaders: in nieuwichheit des levens wandelen souden.

5 **E** Wat ist dat wy dooz de gelijcmakinge zyns doots an [hem] gewassen zyn so sullen wy ooc wese [aengewassen dooz de gelijckinge] der opstandinge:

6 **W**at wetende dat de oude mēsche die in ons is niet [hem] gerrucicht is op dz het lichaē der sonde te niet gebaē worde: op dat wy niet meer der sonde en dienē.

7 **F** Want wie gestorben is / die is g gherechtbeerdicht: ghande sonde. Ende ist dat wy niet Chrusto gestorben zyn so gelooven wy dat wy ooc sullen niet hem leven.

9 **W**etende i dat Chrustus opgewert badē doode niet meer en sterft: de doot en heef geē heerschappie niet over hem.

f Want

Ik Want dat hy gestorven is dat is hy eenmael der sonde gestorven: ende dat hy leeft dat leeft hy Gode.

bi pet. 2.
Om die
maken.

Also ghylieden oec hout u daer voor dat ghy der sonde gestorven zijt/ ende Gode leeft in Christo Jesu onse Heere. So en laet mi dan de sonde geen overhant hebben in uwe sterffelicken lichame/ om haer in hare lust ghehoorsaem te zijn. Noch en begeeft oec uwe leden niet tot der sonde/ om wapenen der ongerechtigheyt te zijn: maer begeeft u selve Gode/ als die wt de dooden levendich zijt. Ende begeeft uwe leden Gode/ tot wapenen der gerechtigheyt. Wat de sonde en sal geen overhant oec u lieden hebben: Want ghy en zijt niet onder de wet/ maer onder de o genade.

Gode le
ven.
Onse le
ven.
mln r. 74

Hoe dan/ sullen wy sondigen/ om dat wy niet en zijn onder de wet/ maer onder de genade: Dat sy verre.

u door
welcke de
sonde
hare
cracht
heeft.

En weet ghylieden niet p wie ghy u selven begeeft tot dienstknechte ter gehoorzaamheyt/ dat ghy desselven dienstknechte zijt/ die gy gehoorzaam zijt: het sy der sonde ter doot/ of der gehoorzaamheyt ter rechtvaardichz.

o Begar
met de
cracht de
Geestes
v. 34

Maer God hebbe dan/ dat ghylieden knechte der sonde geweest zijt/ maer zijt nu van herten ghehoorzaam gheworden den Crempel der Leere daer ghy in begeven zijt. Ende byz gemaect vader sonde/ zijt gheworden knechten der gerechtigheyt. Ic spreke menschelic/ om de swachheyt wts vleeschs: Te wete/ gelijc gy uwe leden begeben hebt tot dienstknechte der ongerechtigheyt/ en der ongerechtigheyt tot ongerechtigheyt: begeeft nu oec also uwe leden tot dienstknechten der gerechtigheyt tot heylicheyt. Want als ghylieden dienstknechte der sonde waert/ doe waert ghy byz bande gerechtigheyt.

g. 32
r. 34
s. 34
f. 34

Wat brucht dan hadt ghylieden doen: daer ghy u nu van schacmt: want het eynde der selven is de doot.

Wat al
de gerech
tigheyt en
hadde in
u lieden
geen.

Maer nu/ als ghy zijt byz gemaect vader sonde/ en dienstknechten gheworden der gerechtigheyt/ hebt gy uwe brucht tot heylmachinge/ ende het eynde dz ewige leven. Wat de besoldinge der sonde is de doot/ maer de gabe Gods is het ewige leven door Christus Jesum onsen Heere.

egen. 2.1
rom. 5.12
1. pet. 1.5

Dat bij. Capittel.

het gebuyt der wet/ 4. en hoe de geloovige daer bā gebuyt in/ 7. den moepelicken crijch des vleeschs tegen den Geest.

X III

Weet

doft sp.
1. cor. 7.
39.

ant. 5. 22
Die vry
zyn van
der wet
dienon
Gode in
de Geest
gal. 2. 20
1 the. 5. 10

Gr. niet
wieheyt.
g onthept
g ro. 3. 20

hero. 20.
10.
joan. 5. 22
rom. 4. 5.

hittim. 1. 8
psa. 19. 8.

Vet ghy niet broeders (wāt ick spreke tot de gene die de wet werē) dat de wet heerschappie heeft over den mensche/ so lange als hy a
2b leeft? Want eē wijs die onder den man is/ is aende lebēde man gebondē door de wet: maer ist dat de mā gestorben is/ so is sy vry gheworden vander wet des
3mans. c Daeromme so lange de mā leeft/ ist dat sy haer by een anderē man boecht/ so sal sy eē overspeelster geheeten worden: Maer als de man gestorbe is/ so is sy vry vander wet/ op dat sy geē overspeelster en sy/ als sy haer tot eenen anderen man boecht.
4 Also dan mijn Broeders/ d goliēden zyt ooc der wet geboot door het lichaem Christi/ om dat ghy sout eēs anderen wesen/ [namelic/] diens die banden dooden verweet is/ op dat wy Gode vrychten dragen.
5 Want als wy int vleesch wāre/ doe wāre de beweginge der sonden (die door de wet waren) crachtich in onse leden/ om der doot vrychten te draghen.
6 Maer nu zyn wy vry vāder wet/ [dewijle hy] dat wy onder gehoudē waren/ gestorbe is/ op dat wy diēnen in eē nieu wesen des Geestes/ en niet in het s oude wesen der letter. Wat sullen wy dan seggē? g Is de wet sonde. Dat sy verre: Maer ic en hebbe de sōde niet gekent dan door de wet: Want ick en soude ooc de begeerte niet gekent hebben/ en hadde de wet niet geseyt h Ghy en sult niet begheeren.
8 i Maer de sonde oorsake genomen hebbende door het gebot heeft alle begeerte in my gewracht. Want sonder de wet is de sonde doot.
9 Want ic was boortijde lebende sōder de wet/ maer als het gebot quā is de sonde weder lebēdich geworden. Maer ic ben gestorbe: en dat gebot twelc [my gegeven was] tot den leben/ is bevonden [my te ghedijen] tot der doot.
11 Want de sonde oorsake genomen hebbende door dat gebot heeft my verleyt/ ende door dat selve ghedoot.
12 k So is dan de wet heyligh/ ende dat gebot is heyligh ende oprecht ende goet.
13 Is dan dat goet is/ my de doot gheworden? Dat sy verre: maer de sōde [is my de doot geworden/] wercke de my de doot door het gene dat goet is/ op dat de sōde

de

de openbaer werde / [dat is /] op dat de sonde woꝝde
hoben maten sondigende door dat gebodt.

Want wy weten dat de wet geestelijc is: maer ic he
bleefschelijc / vercocht onder de sonde.

Want dat ic doe dat in en bekenne ic niet: want ic
en doe niet dat ick wil: maer dat ick hate / dat doe ick.

Ende ist dat ic doe dat ic niet en wil so belijde ic dat
de wet goet is. Soo en doe ick dan dat nu niet meer:
maer de sonde die in my woont.

Want ick weet dat in my dat is / in mijn bleefsch
gheen goet en woont: Want den wille hebbe ick wel:
maer het goet te volbrēghen dat en binde ick niet.

Want het goet dat ick wil / dat en doe ick niet: maer
het quaet dat ick niet en wil dat doe ick.

Ist dat ic dan doe het gene dat ic niet en wil / so en
doe ic dat niet meer: maer de sonde die in my woont.

So bevinde ic dan een wet [in my / namelijk /] als ick
goet wil doen / dat my het quaet aenhangt.

Want ic hebbe p lust aende wet Gods / na den in
wendighen mensche: q Maer ic lie een ander wet in
mijne leden / dewelcke strijdt tegē de wet mijns gemoets:

ende my der Wet der sonden die in mijne leden is / ge
wangen maecte. Ick ellendige mensche / wie sal my
verlossen van die lichaem des doots.

Ik dancke God door Iesum Christum onsen heere.

So diene ick dan selve niet den ghemoede der wet
Gods: maer met den bleefsch der wet der sonde.

Dat vij. Capittel.

De verskertheit der geloobigen / en de vucht des heyligen Geests in
ien / 24 / vā de Hope / 31. bande liefde Gods ende synet kinderen / 39. vā
die boozheite.

Sen is nu dan geen verdoemenisse den genē / die in
Christo Iesu: yn die niet en wandelen na den bleef
sche maer na den Geest. Want de Wet des Geests
des lebens in Christo Iesu heeft my vry gemact van
de wet der sonde ende des doots. a b Want dat der
wet onmogelic was / (daerō dat sy door het bleefsch crāc
was) heeft God [gedaen]:ijnen Sone sendēde in ge
lijcmakinge des sondigen bleefsch / en door de sōde c de
sonde verdoemt in het bleefsch. Op dat de rechtveer
dichmakinghe der wet verbult worde in ons / wy die
niet na den bleefsch: maer na den Geest wandelen.

¶ iij Want

de wet is
geestelic.
in afhou
de ic niet
door goet
agal. 5. 17
Sondē.
v gen. 6. 5
De in
wendige
mensche
of / ver
lijdt my
niet der
wet.
agal. 5. 17
De Wet
der leben
of der
sonden.
De wet
des ghe
moets.
Gemoet
bleefsch
verdoe
menisse.
verlos
singhe.
a ioh. 8. 36
of dat
der wet
onmogel
ick was /
om dat sy
swack
was door
het bleefsch
te.
dat dede
Godt 30
12 Sone.
act. 13. 38
2 ioh. 5. 21

1 cor. 2. 19

De geest
Christi
woont
in ons.

1 cor. 6. 5

1 cor. 5. 4

1 cor. 5. 4

1 cor. 1. 2

1 cor. 1. 2

1 cor. 1. 2

1 cor. 1. 2

1 cor. 1. 2

1 cor. 1. 2

1 cor. 1. 2

1 cor. 1. 2

1 cor. 1. 2

1 cor. 1. 2

1 cor. 1. 2

1 cor. 1. 2

1 cor. 1. 2

1 cor. 1. 2

5 Want e die naer den bleesche zijn die bedencken dat
des bleeschs is: en die na de Geest zijn [bedencke] dat
des Geests is. Wát het bestát des bleeschs/de is doot
maer het berstant des Geests/is het leben ende vrede
7 Daerom dat het berstant des bleeschs by átschap is
tege God: wát het en woijt der wet Gods niet onder
danich: want het en can oock niet.
8 En die indē bleesche zijn/en cōnē Gode niet behagē
9 Maer ghy en zijt n; indē bleesche/maer indē geest
dewijle de geest Gods in u lieden woont. Maer soe
peman den Geest Christi niet en heeft / die en coem
hem niet toe.
10 Ist dan dat Christus in u lieden is/so is wel het lie
hae doot om der sode wille: maer de geest is het leben
om der rechtbeerdichmakinge wille.
11 En ist dat de geest des genē die Jesum bande doo
den opgewect heeft / in u lieden woont / t soo sal hy die
Christum bande doode berweect heeft/ ooc g uwe sterf
felicke lichamen lebendich maken/ v door zynen gheest
die in u woont.
12 So zijn wy nu schuldenaers/ broeders/ niet dē ble
sche om na den bleesche leben.
13 Want ist dat ghy lieden na den bleesche leeft / so sul
ghy sterben: maer ist dat ghy door den geest de were
ken des lichaems doot/so sult ghy leben.
14 Want alle die door den Geests Gods i geleyt wor
den/die zijn kinderen Gods.
15 Want ghy lieden en hebt niet ontfangen den geest
des dienstbaerhepds wederom tot vreesse: maer ghy
hebt ontfangē dē geest der aenweminge tot kindere
door welken wy roepen Abba/ O Vader.
16 In dese selve Geest betuyecht mede met onsen geest
17 dat wy kinderen Gods zijn. Ende ist dat wy kinde
ren zijn so zijn wy ooc erfgenamē namelic/ erfgenamē
Gods/ en mede erfgenamē Christi/ so verre wy mede
lijden/ op dat wy mede vereerlickt worden.
18 o Want ic houde dat het lijden deses teghwoordigi
tijts/ niet te wege en is met de toetomende eerlicheyt
die aen ons sal geopenbaert worden.
19 o Want de Creatuerē [als] met wtgerechten hálft
wtlien/ verwachtē de openbaringe der kindere Gods

Want de Creaturen zijn der p ijdelheyt onderworpen niet willens/maer om zijner wille/ diese onderworpen heeft op hope. Wat ooc de Creaturen selve sullē vande dienstbaerheyt des verders verlost worden/ inde eerlijcke bijheyt der kinderen Gods.

Want wy weten dat alle Creaturen mede suchten/ ende mede benaut zijn tot noch toe.

Ende niet alleenlic sy/maer ooc wy selve/ die de eerste vrucht des Seestes hebbē: wy selve [segge ic] suchte in onselven/ verwachten de aeneminge tot kinderen [namelick/] s de verlossinge onses lichaems.

Want wy zijn in hope salich geworden: Maer t de hope diemen liet/ en is geen hope: wāt dat remāt siet/ waerō sal hijt ooc hope. Maer ist d; wy hope d; wy niet en sien/ so verwachten wijt met lydsaemheyt.

Desgelijcx comt de Geest ooc mede onse crancheit te hulpe: want wy en weten niet wat wy bidden sullen/ alsoot behoort: maer de Geest selve bidt voer ons in ontfprekelicke suchten.

Ende die de herten ondersoect/ weet wat des Seests geboelē sy: wāt hy bidt voer de heyligē na Gods wille.

Ende wy weten dat den genen die God lief hebben alle dinc p helpt tot goet/ den genen [namelic/] die nae zijn voornemen geroepen zijn. Want die hy te horen gekent heeft/ die heeft hy ooc te horen geordneert/ den beelde zijns Soons gelijcxformich te worden/ op d; hy de eer stighebozen sy onder vele broedren.

Ende die hy te hoer geordneert heeft/ die selve heeft hy oock geroepen/ ende die hy geroepen heeft/ die selve heeft hy oock gherechtbeerdicht: ende die hy gerechtbeerdicht heeft/ die selve heeft hy oock bereerliet.

Wat sullen wy dan hier toe seggen? So God voer ons is/ wie is teghen ons?

Die zijnen eygenen Sone niet ghespaert en heeft/ maer heeft hem voer ons allen over ghegeven: hoe en soude hy ons niet met hem alle dinc schenken?

Wie sal de wtterrorene Gods beschuldigen: b God ist die rechtbeerdich maecte.

Wie is hy die verdoet? Christus is voer ons gestorven: Iae veel meer/ die ooc opgelveet is/ dewelcke ooc te rechterhand Gods is/ dewelcke ooc voer ons bidt.

g Dat is/ oer verberbinge.

r Gr. den heyl der eerlicheyt

Lu 21.23

t Dat is/ genwoon

nich is/ dat heeft

an alre/ de/ mar

dat men koopt/ d; staet noch

te comen daerom

en caumē niet hope

daime al reede inde oogheft

b f dat. 20.22.

r Gr. nae Godt.

Gr. me/ de werit.

3 An 14.8

a Gen. 22. 12.

Jo. 15.6

b f s. 6.

De lief/ de Gods tot ons om Chi stit wille.

35 Wie sal ons vande Liefde e Christi schepden? Der
druckinge/ of benauchtent/ of verbolginge/ of honger of
36 naerthz/ of daerlichz/ of sweert. Selvt geschreue is
Om uwer wille wordē wy dē gātschē dach gedoot/ wy
zijn geacht gewoest als schapen die tot nachtunge ge-
37 schiet zyn. Maer in allē dese dingē othwinne wy/ doo
38 hem die ons lief gehat heeft. Want ic bē verskeret/ dē
noch leben: noch Engelen noch Overheden noch mach-
ten noch tegenwoordige/ noch toecomende/ [dingen.]
39 Noch hoochde noch Diepte/ noch eenige ādere cre-
atuere/ ons sal connen schepden vande Liefde Gods
welcke is in Christo Jesu onsen Heere.

Wat ix. Capittel.

1. Paulus betwicht hebbende van zijne goetwillicheydt tot den
Joden/ 22. handelt vande roepinghe der Heydenen door den
geloofte in Christum/ 31. en verwozginge der Jode/ die door
het vertrouwen haerder werken op geblasen waren.

1 **I**c a segge de waerheyt in Christo/ en ic en liege niet/
des my ooc mede mijn Conscientie ghetuyghnisse
2 geeft b door dēh. Geest. Dat het eē groote droefh-
ende een blijvende smerte in mijn herte is.
3 **e** Want ic soude selve wenschen d verwerpen te zyn
bā Christo/ voor mijne broeders/ die mijn maechschap
4 zyn na den bleesche. De welcke Israelite zyn/ ewelcke
de aenneminge tot kinderen/ ende de heerscheyt/ ende
de verbonden/ ende de gevinge des wets/ en de Gods-
dienst/ ende de beloften toecomen.
5 Welcker de Vader zyn/ ende wt welcke Christus is/
so bele het bleesch aengaet/ g dewelcke is ober al God
te prysen inder eeuwichheyt/ Amen.
6 **h** Nochtans het en is niet moghelijk dat het woort
Gods te niere sp: kwāt sp en zyn niet alle Israel/ die wt
7 [dē Vader] Israel zyn. **i** Noch ooc [alle Abrahams]
kinderen om dat sp Abrahams zaet zyn: maer in
Isaac sal u dat zaet genaemt worden.
8 **Wat is/** Niet die nae den bleesche kinderen zyn: zyn
Gods kinderen/ maer n de kindere der belofte wordē
int zaet gerekent.
9 **Want** dit is het woort der beloften: o Tot desen sel-
ben tijde sal ic comen en Sara sal eenen Sone hebbē.
10 **Ende** niet alleēlle die: p maer ooc Rebecca als sp wt

eenen

enen [namelick] Iſaac onſen Vader bezocht was.

Want als de kinderen noch niet gehooren en waren/ noch het goets of quaets gedaen hadden/ op dat het boornemen Gods na de verkieſinghe blede.

Hier wt de wercken/ maer wt den roependen wert tot haer geſeyt: De meefte ſal den minſten dienen.

Ghelyck gheſchrieben is: Ick hebbe Jacob lief gehad/ ende Eſau ghehaet.

Wat ſullen wy dan ſegghen: Is God onrechtbeerlich? Dat ſp verre. Wāt hy ſeyde tot Moſe: Ic ſal genadich weſen/ dien ic genadich ben/ ende ſal ontfermen/ dien ic ontferme. b So en gaet het dan niet na pemaets wille noch loopen/ maer na Gods ontfermen.

Want de ſchrift ſeyt dat Pharaon: Daer toe hebbe ick u verweckt/ op dat ick aen u myn macht bewyſſen ſoude/ ende op dat mynen name hercondicht worde in gheheel den lande. So ontfermt hy dan wiens hy wil/ ende verhaert wien hy wil.

So ſult ghy dan tot my ſeggen: wat y beſchuldicht hy noch/ want wie y heeft zynen wille wedergheſtaen.

Maer O menſche wie zijt ghy die tegen God antwoordet: a Sal [oor] een maekſel ſeggen tot den maker: Wacrom hebt gy my ſule gemaect? Of en heeft de Dothacker geē macht te maken b een dat e ter eerē/ ende dat ander ter oneeren/ wt den ſelven elompe?

Of God willende toorn bewyſſen/ ende zyn mogentheyt bekend maken/ heeft de baten des toorns (ten verderre herept/) met groote lanemoedicheyt d boort gebracht: Oor om te kennen te geven den ſchat zynier heerlijkheyt/ op de baten der genaden/ welke hy bante bozen ter eerlicheyt herept heeft. De welke hy ooc geroepē heeft/ [namelic] ons/ niet alleen wt den Jode/ maer ooc wt de heydenē. Gelijc hy ooc in Oſea ſeyt: c Dat mijn volc niet en was/ ſal ic mijn volc noemē/ en die niet lief en was ſal ick lief noemen.

En het ſal weſen/ ter plaetsen daer haer geſeyt was: f Ghy en zijt mijn volc niet/ daer ſullen ſy kinderen des lebendigen Gods genoemt worden.

Ende Eſaias roept van Iſrael: g Of het getal der kinderen Iſraels ware [ontallick] gelijc het zant aen der Zee/ ſo ſal het overblijſſel behouden worden.

Want

age 25. 21

c mal. 1. 2

f Cri 18

onrecht-

beerdichs

en Godt

ers 33. 10

Dr. 10

han met

des wil-

lenden

noch loo-

penden

maer des

ontfermē

de Gods.

exo. 9. 19

p Of

clacht.

Of we-

derlaet

zynē wil-

le.

aefa 45. 9

b2ira. 20

c Dat is

tot eerlic-

ken ghe-

bruycke.

d Of ver-

dragen.

exo. 2. 23

f Ozei. 20

Niet be-

le bā den

Joden

zyn bes-

houden.

geſai 10. 12

q/of teer
ken schijn
oft woze.

1 Esa. 19.
k dat is
der heyl-
scharni.

1ge 19. 24
Welken
denē aen
genomē
tot een
volck

Gods/
en de Jo-
den ber-
werpen.
in 1010. 2
nysa. 118
22.

Esa. 9. 14
est. 28. 16

arom 9. 31
bGric.
Gods
rGr. niet
na beken-
uine twee
derlen
rechtbeer-
dicheyt
dacti 3. 38
gal. 3. 24

eleu 18. 51
eze. 20. 1.
fdeu 30. 11
g Dat is
benet niet
by n sel-
ben.

28 Want God volepnt een a sake en bercoztet in recht
heerdicheyt: want de Heere sal eē bercozte sake doe op
29 der Aerden. Ende gelijc Esajas bozen gesept heeft:
hadde ons de Heere k Zebaoth geen zaedt laten ober-
blijben so waren wy gelijc i Sodoma geworden/ende
waren Gomorche ghelijc gemaect.

30 Wat sullen wy dan seggē: Dat de heydenen die de
rechtbeerdicheyt niet na en volchden/ de rechtbeerdic-
heyt bercregen hebben/ [namelick/] de rechtbeerdich-
die wt den gheloobe is.

31 Maer Israel in die de Wet der rechtbeerdichz na-
volchde/en is tot de wet der rechtbeerdicheyt niet ge-
32 comen. Waerom: Om dat sy die sochtē niet wt den
geloobe/maer als wt de werckē der wet. Wāt sy heb-
ben hen gestooten aen den steen der aenstootinghe.

33 Ghelijck gheschreden is: n Siet ick legghe in Sion
eenen steen der aenstootinghe/ende een steenrots der
ergermissē: ende so wile in hem gheloofē en sal niet be-
schaemt worden.

Dat x. Capittel.

1. Benuycht hebbende van zōnen goeden wille/bewijst de oorsake der bet-
woyninge der Joden/3. het onderschept der rechtbeerdicheyt de: Wet/
en des geloofs/11. welc niemant wt en sluyt/14. den oorspronc daer vā
16. de Propheete vanden val der Joden/en aenneminge der J. ydenen.

1 **B**Roeders/ mijns herten wensch en gebedt tot God
voor Israel is ter salicheyt.

2 Wāt ic gebe hen geruygenisse/a dat sy biericheyt
b tot God hebben/maer niet met verstande.

3 Want dewijle de rechtbeerdicheyt Gods hen onbe-
kent is/ende soeckē hare eygen rechtbeerdicheyt op te
richten/soo en sijn sy der rechtbeerdicheyt Gods niet
onderwoypen gheweest.

4 Want het cūde der wet is Christus/tot rechtbeer-
dicheyt/eenen peghelicke: die gheloofē.

5 Want Moses beschrijft de rechtbeerdicheyt der wet/
[namelic/] e dat de mensche/ die dit sal gedaen hebbe
sal daer in leven.

6 Maer de rechtbeerdicheyt die wt dē geloobe is/ die
spreect aldus: f g En segt niet in u herte: wie sal tē he-
mel opbaren: dat is Christus van boven afbrengen?

7 Of wile sal inden afgront nederbaren: dat is / Chri-
stum vanden dooden ophenghen?

8 Maer

8 Maer wat seyt h sy: Het woort is u na by na nelic in uwē monde/ en in u herte: Dit is het woort des geloofs/ dat wy prediken. Want ist dat ghy met uwē monde belijt den heere Jesum en met u herte geloof dat God hem van den dooden opgeweckt heeft/ so suldy behouden worden. Want met der herten/ geloofmen ter rechtverderdieht/ maer met den monde/ belijten men ter salicheyt. Want de Schryft seyt: k So wie in hem gheloof/ die en sal niet beschaemt worden.

Want daer en is geen onderschept tusschen de Joden ende Grieken: want de selve [haerder] alder heere/ is rijck over alle die hem aenroepen.

1 Want so wie den Naem des Heeren sal aenroepen/ die sal behouden wesen.

Hoe sullen sy dan [hem] aenroepen/ inden welcke sy niet geloof en hebben: Ende hoe sullen sy in hem gelooven handē welken sy niet gehoort en hebben: Ende hoe sullen sy hooren sonder Predicant?

Ende hoe sullen sy prediken/ ist dat sy niet gesonden en worden: Ghelijck gheschreven is: Hoe lieflyck syn de voeten der gener die den bēde vercondigen die dat goede vercondighen.

Maer sy en hebben niet alle dē Euangelio gehoor: saem gheweest. Want Esaias seyt: n heere/ wie heeft o onse prediken gheloof?

So is dan hzt geloofte wt het ghehoor: ende het ghehoor doot het woort Gods.

Maer (ick segghe) hebben zij niet gehoort: q Door waer haer gheluyt is in allen lande ghegarn ende hare woorden tot de eynden der werelt.

Maer (ic segge) Israel en heeft hy God niet bekēt: q Ten eersten seyt Moyses: r Ick sal u lieden tot naevolginge verwecken/ [doot] de gene die geen volck en syn: s doot een onberstandich volck sal ick u lieden verzoemen.

En Esaias wort stont/ ende seyt: Ic ben gebonden van de gene die my niet en sochten: Ick ben openbaer gheworden den ghenen die nae my niet en brachden.

Maer teghen Israel seyt hy: v Den gheheelen daer hebbe ic mijn handen wt ghespreckt tot een ongehoor: aem ende te ghen spreken de volck.

Dat

h Ofi/ de
Schryft.
Dit
spreet
Moyses
van de
wet
Deu. 30
Maer
Paulus
doeghet
tot het
Euange
lium
waer
doot wy
inder
waer
heyt ver
cuyghen
dat de
wet be
looft/ en
ontgaen
dat se
dreycht.
iesai 28. 16
hoel 23. 13
Aenroepē
Geloofē
hooren.
Predicant
scriben
iesai 2. 7
iesai 53. 1
Gr. onse
gehoort.
apsal 6. 4
is Moyses
de eerste
seyt.
de 32. 28
Gr. co.
iesai 95. 5
iesai 65. 2

Dat xj. Capittel.

Jer. 31. 37

Niet alle
de Joden
zijn ver-
worpen.
hi. reg. 19
12.

cl. 19. 13

den 9. 4
r. Ho. 9. 31
f. Sr. ver-
kiezinghe
heeft het.
of d. v. 11
s. Esa. 26.
10.
h. S. geest
der ver-
moept.
Geb. geest
der nape-
rcheit. 2
Esa. 6. 9
k. p. 29.
23.
1 of. mis-
daet.

inact 9. 15
rph. 3. 15.
n. Dat is/
maech-
schap ge-
maechte.

1. Troost voer de Joden/die door de genade mogē weder op gericht wor-
den. 20. en dat de heydenen mogen door hare ongehooricheit afgehou-
den worden. 33. verwonderinge hadde ongrondelike oordeelen Gods.

1. **S**o segge ic dā: a heeft God zijn volc verworpen. Da-
sij verre: Want ic ben ooc een Israeltijt/wt den jad
Abrahā/wt den ghellachte Ben jamin.

2. God en heeft zijn volc niet verworpen dat hy te vo-
er bekend heeft. Weet gy niet wat de Schrift seyt van
Eliā: hoe hy tot God spreekte teghen Israel: seggen

3. o Heere/sj hebbe uwe Propheetē gedoot/en uwe Al-
taren ommegetworpen/ende ic ben alleen overgeblebi

4. ende sj soecken mijn ziele. Maer wat seyt tot hē d
Goddelike antwoorde: Ic hebbe my selven noch se-
ven duysent mannen overgelaten/ die haer knipē voo-
Baals Weelt niet gheboghen en hebben.

5. Also dan is ooc te desen tijde eē overblijffel geword
na de verkiezinghe der ghenade.

6. d En is het wt genade so en ist nu niet wt de wer-
ke: anders en is de genade nu geen genade: oft/ is ic
wt de werke so en ist nu geen genade: anders en is ic
7. wt de werke nu geen werke. Hoe dan: e Dat Israel soect da-
en heeft hy niet vercregen: maer de vercrezene hebben

vercreghen/ende de andere zijn verhart ghelworden

8. Getijc geschreuen is: g God heeft hē gegeven eenen
h verswaerden geest: i oogen/ op dat sj niet en sien ei-
nozen op dat sj niet en hooren tot op desen dach.

9. Ende David seyt: k haer Tafel worde hē tot een
strop/ende tot eenen stric/ende tot een ergernisse/ end
tot een vergeldinge:

10. Laet hare oogen verduyfster worden/ op dat sj nie-
en sien: ende duyche haren rugghe alle tijt.

11. So segge ic nu: Hebbē sj gestrupeket: om d; sj val-
len soude: Dat sj verre: maer hoor hare misval is de
heydenen salicheit [gecomen] op dat sj hen soudē

12. tot nabolginge swecken. En ist dat hare misval di-
ghedom der werelt is/ en haer verminderinghe de rijck-
dom der heydenen: hoe veel meer hare verbullinghe

13. m [Want ic spreke tot u heydenen (soo verre ick de
heydenen Apostel ben/ ick verclare mijnen dienst.

14. Oft ic eenichsins mijn n bleesch tot nabolginge ver-
wecke/ende eenige van hen behouden mochte.

15 Want

Want ist dat hare verwoyding he der werelt verfo-
ninge is/ wat sal hare aenneminge wesen/ anders dan
het leuen wt den doode? Ist dat de Eerstelingē he-
lich zijn/ so is de o masse [heplich.] En ist dat de wo-
tel heplich [is/ soo zijn] oock de tacken heplich.

En ist dat sommige tacken afgebroken zijn/ ende g-
een wilde Olyfboom zijnde in hē zyt in gegrieffet/ ende
des wortels/ en der betrichent des p Olyfbooms mede
deelachtich geworden: So en beroemt u niet tegē de
tacken. Ist dat ghy u beroet/ so en draecht ghy de wortel
niet maer den wortel draecht u.

Ghy sult dan seggē: De tacken zijn af gekroē/ om
dat ic soude ingegriefft worden. Wel: Gy zijn doo-
ongeloobicheyt afgebroken/ ende ghy zijt doo-
looue gestaen: en verheft u niet maer breeft.

Wāt ist dat God de natuerlike tackē niet gespaert
en heeft/ liet toe dat hy u ooc niet en spare.

Daerōme liet de goedertierēheyt en de strengicheyt
Gods [namelic] de strengicheyt op de gene die geballe
sijn: en de goedertierenheyt op u/ so gy inde goedertie-
renheyt vlyft/ anders sult gy ooc afgehoutwē wordē.
Ende sy sullen ooc ingegriefft wordē/ ist dat sy niet
en blyuen inde ongelooicheyt: want God is machtich
zen wederom in te grieffen.

Want so ghy van eenen natuerlichen wil den Olyf-
boom afgehoutwē zijt/ en tegen nature inden oprech-
ten Olyfboom ingegriefft: hoe veel te meer sullen dese
die natuerlike zijn in haren eygenen Olyfboom inge-
griefft worden. Want ick en wil niet/ Woorders/ dat
dese verborghenheyt onbekēt sy/ (op dz gy niet hooch
noedich en zijt hy u selven) dat de verhardinge een-
zeels is over Israel gecomen/ tot dat de volheyt der
heydenen in ghecomen sy. En also sal Israel salich
wordē: gelijc geschieden is: De Verlosser sal wt Sion
comen/ ende sal de Godloosheyt afwendē van Jacob.
Ende dit is hen een verbout van my/ als ic hare
vinden sal wech ghenomen hebben.

So zijn sy dan vanden p nae het E u angelis/ om
hoer wille/ maer na der verkiefinge zijn sy lief/ om doe
Daderē wille. Wāt de gaben ende roepinge Gods
en comen hem niet berouwen.

Dat is
den hoor-
daer de
reestelin-
gen of ge-
eplicht
sijn.

pse. 11. 16

de hen-
denen
moeten
niet roe-
men tegē
de Jode
maer
breefen.

qr. Cor. 3.
16.

Hande
verblind
heyt Is-
raels en
zijne aen-
neminge
c. Ofte ver-
blindinge
sui. 21. 24
p. 14.
jer. 31. 2
ces. 27. 5
v. Dat is
so verre
sy het E-
uangelis
verwoy-
dē. 3. 3. 11.
ouderon-
lic.

Want

1. Gr. uon
barmher
ceybr.
1 of ongi
seggeige
rept.

2. S. diep
te des
eydoms
d'ap. 17.

Gr. niet
in der
foeckelic

3. Gr. ou
peurlic/
hesa. 32. 3.
3. iroz. 8. 1

4. Of/ver
uient.
bi per. 25.

5. Paris/
geestelic
ten.

6. iroz. 15
2 eph. 1. 7
f. Of bes
vinden.
3 of welc
te.

7. iroz. 3. 15
8 of besel
den laet
micken
1. cor. 12. 11

8. iroz. 12
2.

9. iroz. 12. 4
10. iroz. 12. 3
11. mat. 6.
12. iroz. 15.

30 Want gelijc gij oec doortijden Gode ongehoorsaem waert/ en nu barmherticheyt verreegē hebt/ doot hantonghehoorsaemheyt. Also zyn sy oec nu ongehoorsaem gheworden/ om dat sy doot a de barmherticheyt die i leden geschiet is/ oec souden barmherticheyt geerige
32 Wat God heeft alle [mensche] onder de h ongehoorsaehent besloten om dat hy alle [mēschē] soude barmhertich wesen. Oc diepe riedom der wysheyt/ en oec der kennisse Gods/ hoe d onbeghepelicke zyn zyne oecdeelen/ ende e onbebindelick zyne weghen.
34 f Want wie heeft den sin des heere bekent/ Of wi
35 is zyn Raetsman gheweest/ Of wie heeft hem eeghegheven/ ende het sal hem vergolden worden.
36 g Want alle dīck is wt hem/ en doot hem/ ende to hem. hem sy de eerlickheyt inder eeuwichheyt Amen
Dat xij. Capittel.

1. Dienst die Gode behaecht/ 3. beemanninghe tot liefde/ ende Christelī wercken/ 19. begheerlicheyt van werken verboden.

1 **I**c a bidde u Broeders/ doot de barmherticheyt Gods/ b dat ghy uwe lichamen Gode begeert/ tot een leu de/ heplige/ en wel behaghende offerhande/ welck u uwen e redelicken Godsdienst.

2 **d** En en wort deser werelt niet ghelijck/ maer word verandert doot de vernieuwinghe uwes gemoets/ e o dat ghyliden meucht f beproeben/ g wat de goede/ e welbehagende/ ende volmaecte wille Gods sy.

3 **W**ant doot de genade die my gegebē is/ gebiede ic nen pegelickē die onder u is/ dat h niemant en geboel hobe/ het gene dat hy behoort te geboel/ maer dat h geboelen sy tot maticheyt/ k na dat God eenē pegelī ken die mare des gheloofs ghedeylt heeft.

4 **I** Want gelijc wy in eenen lichame vele leden hebben/ maer alle de leden niet een werck hebben.

5 **m** Also zyn wy vele een lichaem in Christo/ maer [u 6: zyn] eē pegelic des anders ledē. n Hebbende dā be sehpden gaben na de ghenade die ons ghegheven h

7 **H**et sy o prophete/ propheteert na de mare des gh loofs/ het sy bedieninge/ [oeffent u] in het bedienē h

8 **s**y die leert/ in het leeren/ Het sy die vermaent/ int be manen/ p die geeft in eeboudicheyt/ die regeert/ in aet sticheyt/ die barmherticheyt doet/ q in blymoedicheyt

De liefde sy ongebepruft haet het quade ende hangt den goede aen.

Weest hertelic betweecht tot malsanderē met hoochderlickte liefde. Deen dē anderē met eere hooggaende.

Niet traech in beneerstinge/verich van gheeste dienende den Heere.

Verblijdende in de hope/gheduldich in de verdrukkinge/geduerich in den gebede. Der hepligē noot mede deplende/geerne herbergende. Segentse die u hervolgen/segent/ende en verbloecht niet.

Verblijt u met den blijdē: en weent niet dē weenedē.

Weest eensins gesint onder malsanderen: niet hooghe gheboelende van u selven: maer met den nederigen u boegende. Weest niet cloecksinlich by u selven.

Niemande quaet met quaet vergheldende. Besorgende dat eerlick is in aller menschen ooghen.

Soo het moghelick is/so vele in u is/met alle menschen in vrede lebende.

U selven niet wrekende/aller liefste:maer gheeft den doyn plaetse. Want daer is geschreuen: Mij is de wrake/icht salt verghelden/spreekt de Heere.

Isst dan dat u brant honghert/so spyst hem: ist dat hem dorst/so gheeft hem te drincken.

Want die doende / sult ghy verighe Colen op zyn doost hoopen. En wort niet overwonnen banden quade/maer overwint het quaet met goet.

Dat rij. Capittel.

ermanin ge tot gehoojsaemheyt der Overicheyt/8. tot liefde/11. en splicheyt.

En pegelic sy der boornemelicker Macht onderdanich: want daer en is geen Macht dan van Gode: ende die Machten zyn die zyn van Gode gheordert.

So dan/wie der Macht wederstaet/die wederstaet it ordinantie Gods: ende diese wederstaen/die sullen et oordeel teghen henzelven nemen.

Want de Overste en zyn niet te bresen den ghenen e goet doen/maer die quaet doen. Wilt en de macht niet bresen/so doet dat goet is/ende ghy sult prijs van aer hebben.

Want het is Godts Dienersse/ u tot goet: Maer ist

dat

ep 1847/110
ep 1847/4/3
heb/31/11
phil/3/3

uan. dē rgt
p 1847/13/13
31/18/13

1847/11.6
heb/14.1
c 1847.44

1847/15/
phil/2/7/
1847/18/18
1847/18/22
1847/18/39/
1847/18/18
1847/18/18

1847/14
1847/28/1
1847/31/31
1847/31/31

1847/15.21

1847/15.21
1847/15.21
1847/15.21
1847/15.21
1847/15.21

1847/15.21
1847/15.21
1847/15.21
1847/15.21
1847/15.21

1. Cor. 10. 2.
in cheyt.

Schat-
tinge.
gint 2. 21
Liefde.
hgals. 14
eti in 2.
lex 10. 14
den 5. 13
int 10. 10

kle. 19. 17
int 2. 38
int 12. 31
1 tim. 1. 3
eph. 5. 61

int col. 3. 8
aluc 21. 24
1 hes. 5. 6
picoz 6. 10
Eph. 5. 5
gof dertel
iebeen.
1 jat. 3. 14
fgals. 1.
1. p. 12. 11

Wande
cranc is
in het ge-
bruyck
der spij-
ende dat
gen.
aerftel-
felachtig-
te spijse.
1. col. 2. 15

dat ghy doet dat quaet is: so breeft wāt sy en djaecht
het sweert niet te vergeefs: want het is Gods Dieners
se ende wreefter tot i straffe den genen die quaet doet
5 Waerom moetmē onderdanich sijn niet alleenlic on-
der straffe/maer oock om der conscientie. Want hie-
omme beraelt ghy oock Schattinghe: want sy sijn
Godts Dienaers tot dit selve geduerlichlic arbeydēde.

7 Geeft dan eenen pegelijcken dat ghy schuldich sijn
schattinge dien ghy schattinge schuldich sijn: Col di
ghy Col schuldich sijn breeft: die ghy breeft schuldich
8 sijn eere dien ghy eere schuldich sijn. Weest niemā
den niet schuldich dan malcanderen lief te hebbē: wā
wie den anderen lief heeft die heeft de wet verbult.

9 Wāt dit namelic: Ghy en sult geen Overspel doen
Ghy en sult niet dootslaen: Ghy en sult niet stelen: Ghy
sult geen valsche getuygenisse gebē: Ghy sult niet be-
geeren: en so daer eenich ander gebot is: wort in dese
woorde begrepen namelic: Ghy sult uwen naesten
lief hebben ghelijck u selven.

10 De liefde doet den naesten geen quaet. So is nu d
liefde de verbullinghe der wet.

11 En dat in dewijle ghy de gelegēhent des tijts weest
namelic dat het nu tijt is dat wy vandē slape op staen
wāt de salicheyt is ons nu naerder dā doe wy geloof-
12 hebben. Den nacht is vergaen ende de dach is aenge-
comen: Laet ons dan de wercken der duysterheyt
leggen ende niet de wapen des lichts becleet worden.

13 Laet ons eerbarlic wandelē als int en dage: niet in
brassen ende dionckenschap: niet in slarpcamerē ende
9 wulpsheden niet in kuyben ende nijdicheyt.

14 Maer doet aen den heere Iesum Christum: ende
besoecht het vleesch niet tot lusten.

Dat xij. Capittel.

1. De christeliche bycheyt moet gematicht worden na der liefde/en sijn-
tinghe des naesten/21. ende niet doen seghen de conscientie.

1 En genen die cranc is int geloobe neft op: (maer
niet tot twistige tsamē sprakingē. De ee geloofst
2 in alle dinc eten mach: en die cranc is: (int geloobe) en
3 moes. Die eet die dachtē hē n: die n en eet en w
niet en eet die berdoemt hem niet die eet: want Ge
heft hem aenghenomen.

4. Wie iyt ghy die eens anders huyf linccht oordeelt: hy staet ofte valt ijnē heere: maer hy sal opgehouden worden: want God is machtich hem te houden staende. De een acht den eenen dach meer dan den anderen de andere acht alle dage gelijc. Een pegelic sp versekert in ijn ghebuelen.

5. Wie den dach acht: dien achten den heere: ende wie den dach niet en acht: die achte den heere niet. Ende wie eet die eet den heere: want hy dancet God: en wie niet en eet: die eet den heere niet: ende dancet God.

6. Want niemant van ons en leeft hemselfen: en niemant en sterft hemselfen.

7. Want ist dat wy leven: so leven wy den heere: ende ist dat wy sterben: so sterben wy den heere: Het sp dā dat wy leven: het sp dat wy sterbe: wy ijn des heere.

8. Want hier toe is Christus oock gestorben: en weder opgestaet: en weder lebēdich gewordē: om dat hy die ober lebēdige en doode heerschappie hebbe soude.

Maer ghy: wat oordeelt ghy uwen broeder: of oordeelt ghy wat veracht ghy uwen broeder: Want wy sullen alle booz den Richtstoel Christi gestelt worden.

Want daer is geschreuen: ¹ Ick leve: seyt de heere: booz: my sal alle knye buigen: Ende alle tonge sal den heere belijden. So sullen wy dan een peghelick van hem selben: Gode rekenschap geven.

Laet ons dan mēcanderē niet meer oordeelen: maer oordeelt liever die: namelike: dat den broeder geen oordeelē tot vallen oft aenstoorten gegeven en worde.

Je weet en heu versekert in Christo Jesu: datter niet onreyn en is in hemselfen: dan dē genē die het meynen onreyn te ijn: dien [is dat] onreyn.

Maer ist dat u broeder om der spijsen wille bedroeft wort: soo en wandelt ghy niet na de liefde: verderft hem niet met uwe spijse: booz den welcke Christus gestorben is. Dat dā uwe goet niet gelastet en worde.

Want het Conincliche Gode: en is niet spijse ende zant: maer rechtbeerdicheyt ende vrede: en blyschap booz den heyligē Geest. Wat wie hier in Christo diēt: die is Gode aengenaem: ende behaecht den menschen.

Laet ons dan soecken dat totten vrede diēt: ende tot mēcanders sichtigē.

Jac. 11

deft op

gericht.

deft op

te richten

gal 4/12

ghag. 20

10/10.31

11/11/4.3

12/12/5.15

gal 2/20

11/11/5.31

2/12/5/10

kef 45.23

Abil 2.10

sp/62.20

jer 17/10

est 32/19

11/10/27

Rom 2/6

Gal 6/5

apo 2.23

m2 mach

6.18.

10/10.32

2/12/6.3

11/11/5.11

act. 10.15

10/10.8.4

or 10/18.12

Het Co

nincliche

ke Gode

p Col/8

Tit. 1/13
Ergher-
nisse.
ex Co. 8/13

(an. hebby
geloofe.

Tit. 1/13

De Crac-
ke moet
men dya-
gen
a Gal. 6/1

hp. 169. 10

rom. 4. 24
geschryft
der schryft

1 Cor. 12/19

Wat is
ont te be-
wijzen dat
Godt war-
achtich is.
1. 12. 22. 13

g. 117/1

20 Verderst Gods werck niet om der spijsen wille. ^p Al-
dinc is reyn maer het is quaet den mensche diet in
21 aenstoot eet. ⁱ Het is goet gheen vleesch te eten noch
wijn te drinckē noch pet. waer aen uwen borden het
stoot of gheerghert oft ghecrenckt wort.

22 ⁱ Ghy hebt geloofe/ hebt dat hy u selven voor God
Salich is hy/ die hemselben niet en verdoemt / in he-
ghene dat ghy aenneemt.

23 Maer wie twijffelt / die is veroordeelt/ ist dat hy
eet want hy en eet niet wt den gheloofe.

24 Ende al wat wt de geloofe niet en is/ dat is sonde

Wat 10. Capittel.

De stercke moet de swachheit der ewanchē dragē/ 8. so wel de Jode als
de heydenē zyn gecrepen door genade/ 22. de oorsake die Pauli verbi-
dert heeft/ de siomeynē te versoeken/ 30. der welcker gebede hy begeert

1 ^p Mer ^a wy die stercke zyn/ zyn schuldich der swach-
crancheden te dragen. ende niet onselven toe te g-
2 ven. Een pegelick van ons ghebe/ zynen Maesten te
tot het goede/ ⁱ namelick tot stichtinghe.

3 Want Christus en heeft oec hemselvē niet toegeg-
ven maer gelijk geschreven is: ^b De versmadinge d-
ghener die u versmaden zyn op my gheballen.

4 ^a Wat al wat te dozen geschreven is/ dat is tot on-
stichtinghe geschreven: om dat wy door lichtsamenheit
 vertroostinghe der Schriften hope hebben souden.

5 De God der lichtsamenheit ende vertroostinghe gebe-
lieden/ ^b dat ghy eensins onder malcanderen geboel-
meucht in Christo Jesu.

6 Op dat gy God ende den Vader onses Heeren Je-
Christi/ meucht eendrachtelic met eenē monde prijsen

7 Daeromme neemt malcanderen aen/ ghelyck oec
Christus ons aenghenomen heeft/ tot de heerlickhe-

8 Gods. Wat ic segge/ dat Jesus Christus gewordenē
ē Dienaer der Besnijdinghe: voor de waerhe/ Gods o-
de beloften der Vaderen vast te maken.

9 En om dat de heydenē God voor de genade prijs-
souden gelijc geschreven is: Hierom sal ick u belijden
onder de heydenen/ ende uwen Name singhen.

10 Ende wederom seyt hy: weest vrolic/ ghy heydenen
met zynen volcke.

11 En wederom ^a Loest den Heere alle heydenen/ en
prijs hem mede alle volcken.

Ende

2 Ende wederom seyt Esaias: Daer sal wese de wo-
tel Jesse/ ende die daer wt ryssen sal om de Heydenen te
regeeren: in hem sullen de Heydenen hopen.

3 De God der hope vervulle u liden met alle blyschap
ende blyde in het geloove/ op dat ghy overbloedich sijt
in der hope door de cracht des h. Geests.

1 Gretey in.

4 Ic ben verskerct/ broeders/ van u lieden/ dat ghy ooc
vol goetheyts sijt vervult met alderley kennisse/ ende
machtich oock in malcanderen te vermanen.

h An. ande

ren.

10 f ont.

Maer ic hebbe te stoutelicker tot u lieden geschrebe/
Broeders eens deels om u te doen gedencke/ door de
genade die my van God gegeven is/

Paulus

der Hey-

denen

Dienaer

Wat ic een Dienaer Jesu Christi soude wesen tot de
Heydenen/ om het Euangelium Gods heplichlijck te
bedienen/ op dat de Offerhande der Heydenen worde
aengenarm [ende] gheheplicht door den h. Geest.

Soo hebbe ick dan roem in Christo Jesu / in de
dinge die God aegae. Wat ic en soude in derre spre-
ke ba eenich dinc/ di Christus door my in gewoicht en
heeft/ tot der Heydenen gehoorjaech/ in woode en werc
he/ Door cracht der teeken en wonderheden/ door de
cracht des Geest Gods/ so dat ic van Jerusalem aen/
ende rontomme tot Illyricum toe/ het Euangelium
Christi vervult hebbe.

m of wate

niet mach-

rich.

Ende also eergierich gheweest ben/ om het Euange-
lium te prediken/ niet daer Christus genoemt was/ op
dat ick niet op eens anders fondament en timmerde:

Maer gelijc geschreben is: Dien daer niet van ver-
condicht en was/ die sullen lie/ ende diet niet gehoor-
en hebben/ sullen verstaen. Waerom ic ooc dicmael
ben verhindert geweest tot u te comen.

n Esai. 15

Maer nu als ick niet meer plaetse in dese Landen en
hebbe en ba oec vele jarē begeert hebbe tot u te comē.

o Rom. 13

1 Thes. 18

Wanneer ic na Hispanien reysen sal / dan sal ic tot u
lieden comen/ want ic hope aldaer door te reysē/ ende u
te sien/ ende van u derwaerts ghelept te worden/ als ic
erst sal eensdeels van u lieden vervult wesen.

p Rom. 10

ende. 15/23

Maer nu oec reyse ick naer Jerusalem/ dienende den
Hepligen. Want het heeft den genen die in Maee-
doma ende Achaia zijn/ goet gedocht/ den armen Hey-
lighen in Jerusalem wat mede te deplen.

gact. 19/21

ende 24/17

e Act. 11/29

P h Want

flom. 9/11
Gal. 9/6/

27 Want het heeft hen goet ghedocht/ ende sy zyn haer schuldenaers. Want ist dat de heydenen haer der geseliche goeden deelachtich gheworden zyn / soo zyn sy oock schuldich hen met bleschelicke [gorden] te dienen.

flom. 11/1
u. 6. in vol
hept des
tegens.
22 Col. 1. 11

28 Als ic dan dit sal volbracht/ en hen dese vrucht versegelt hebben/ sal ic wederkeeren dooz u na hispanien.

22 thes. 3/2

29 Ende ic weet/ als ic tot u liede come sal/ dat ic u me bollen seghen des Euangeliums Christi comen sal.

3 Rom. 10
ende 15. 23

30 En ic bidde u Broeders/ dooz onse heere Jesum Christum ende dooz de liefde des Geests/ strijt met my u uwe ghebeden dooz my tot God.

31 Dat ick vande ongeloobighe die in Judea zyn verlof worde/ ende desen mynen Dienst/ (dien ic doe:) tot Jerusalem aengenaem worde den heyligen.

32 Op dat ick met blyschap dooz den wille Gods to u come/ ende my met u vermaeke.

33 De God des vreden [sy] met u lieden/ Amen.

Dat xvi. Capittel

3. Op recommend. eert sammighe / 3. en groot vele broeders / 13. vermaect hen te wylst haere twistmakers / 25. en dattet God dooz de opbarighe des Euangeliums.

a act. 16/1

1 **I**c beuele u vheben onse suster/ die een Dienersse i der Gemeynthe die in Cenchrea is:

2 Dat ghysse ontfangt inden heere/ gelijc de heiligen betaet: en haer bystaet/ in wat sake sy u behoeft: waer sy heeft velen bystant gedaen/ ende ooc my selven.

3 Groet Priscilla ende Aquila/ mine mede hulper in Christo Jesu: (dewelcke hare halsen dooz mijn leuen gewaecht hebben/ welcke niet alleene ic en dacht maer ooc alle de Gemeynthe der heydenen.)

4 En groet de Gemeynthe in hare hupse. Groet Ephe netum minnen lieften/ dewelcke is de eerstelinc [onde die van] Achaie tot Christum.

5 Groet Mariam/ die seer aen ons gheachepdt heeft

6 Groet Andronicum ende Juniam/ mine maghet en mede gebogenen/ dewelcke vermaect zyn onder d Apostelen/ ende ooc dooz my in Christo geweest zyn.

7 Groet Ampelium/ minnen lieben inden heere.

8 Groet Philemon/ minnen mede hulper in Christo/ ende Stachin mine liebe. Groet Apellem/ de beproefde in Christo. Groetse die van Aristobuli hupsgem zyn.

9 Groet Herodionem mijn maechsehap: groetse die u

Marcisse

Marcisse huyfgesin zyn / [die inden Heere zyn.]

2 Groet Tryphenam en Tryphosam / die inden Heere arbeiden. Groet Perlidem die liebe die seere gearbeyt heeft inden Heere. Groet Rufum / den wtvercozen inden Heere ende zyn moeder ende de mijne.

3 Groet Affnericum / Phlegontem. Hermā / Parroban / Hermen ende de Broederen die met hen zyn.

4 Groet Philogum ende Juliam / Hereum en zyn suster en Olympam en alle de heyligen die met hē zyn.

5 Groet malcanderen met eenen heylighen kusse. De Gemeynten Christi groeten u.

Maer ic bidde u broeders / hebt acht op de gene die tweedacht ende ergernisse maken tegē de leere die gyleert hebt / ende wijckt van hen.

Want de sulcke en dienē den Heere Jesu Christo niet / maer haren epgenen huyt / ende verboerē de herte der eenboudigen door schoon spreken ende prijsen.

Wat uwe gehoorzaamheyt is tot allen gecomē. Daerom verblide ick mi over u lieden: maer ic wil dat gyl wijs in het goede ende onnoosel in het quade.

Maer de God des blyde sal den Duyvel costelic onder uwe voeten verreden. De genade onses Heeren Jesu Christi sy met u Amen.

U groet Timotheus mijne mede hulper en Lucius en Jason en Solipater mijne magen. Ick Tercus die den Brieft gheschreven hebbe groete u inden Heere.

U groet Caius mijn ende der geheelder Gemeyntē tweert. U groet Erastus de Rentmeester der stadt / ende Quartus de Broeder. De genade onses Heeren Jesu

Christi sy met u allen Amen. En hē die u versterckē en na mijn Evangelium en de predikingē Jesu Christi / na de o'beckinge der verborgēheyt / die bā ewigē tēde verswegē is geweest: (Maer nu geopenbaert en door de Prophetische Schriftē na het bevel des ewigen Gods / tot gehoorzaamheyt des geloofs / onder alle de heydēnen geopenbaert is.)

Desen eenigen wijsen Gode door Jesum Christum sy de eerlicheyt van ewicheyt Amen.

Tot den Romeynen geschreven van Corinthen
gefondē door Pieben een Dienersse
der Gemeynten te Cenchrea.

1 Cor. 16. 20

Col. 13. 12

1 Thes. 1. 16

1 Cor. 7. 8

Tit. 13. 9

2 Joan. 10.

1 Tim. 18. 8

2 Thes. 3. 5

2 Tim. 3. 3

1 Tim. 10. 26

1 Act. 26. 1

Phil. 2. 19

1 Thes. 1.

1 Cor. 13. 2

1 Act. 17. 18

1 Act. 20. 4

1 Cor. 14.

1 Tim. 4. 20

1 Mep. 3. 20

1 Eph. 3. 20

1 Eph. 1. 9

Col. 1. 26.

Tit. 1. 2.

1 Cor. 10. 26

De eerste Symbrief Pauli tot den
Corinthen.

Dat eerste Capittel.

1 Paulus de genade Gods in hem geprezen hebbende / 20 vermaent se te
eenicheit ende ootmoedicheit / de moeder daer van / 20. ende leyt al
haerheft af die in God uiter gesondeert en is.

Acto 17. 19

Acto 15. 9

Acto 1. 7

Acto 1. 22

Rom. 1. 7

Eph. 1. 2

Col. 1. 9

Phi. 3. 20

Tit. 2. 13

Gheb. 3. 13

1 Thes. 5. 25

De. het sel

be.

Rom. 12. 16

ende. 15. 7.

1 Cor. 3. 4

marc. 16. 7. 4

Act. 18. 8

Act. 16. 22

1 **P**aulus geroepen [tot een] Apostel Jesu Christi / do
den wille Gods: ende de broeder Sosthenes.

2 **D**er Gemeente Gods die te Corinthē is: / dē ghe
lieden in Christo Jesu: / ende geroepen heiligen m
alen die den Name onses Heeren Jesu Christi aenro
pen in wat plaetse het sy haer Heeren: ende ooc onse

3 **G**enade ende brede sy u lieft: van Gode onsen Va
der: ende den Heere Jesu Christo.

4 **I**ck dancke mijnen God alletijt van u lieden: om d
genade Gods: die u lieden gegeven is in Christo Jesu

5 **D**at ghy in allen zijt rijcke gewordē in hem in all
6 worden ende aller kennisse. **G**elijc de getuigenisse
Christi in u lieden bevesticht is gheweest.

7 **S**o dat ghy in geene gabe verhindert en zijt: / **D**er
wachende op de openbaringe onses Heere Jesu Christi

8 **W**elcke u ooc sal tot den eynde becrachtigen: / o
dat ghy onstraffelich zijt inden dach onses Heere Jesu

9 Christi. **G**od is getrouwe: door: welcke gy geroe
pe: zijt tot de gemeenschap zijns Soons Jesu Christi
onses Heeren.

10 **M**aer ic bidde u broeders: door dē naem onses Hee
ren Jesu Christi: dat ghy: alle eensins spreek: en da
geen tweedracht onder u en sy: maer weest vereenicht
in eenen sin: ende in een ghevoelen.

11 **W**ant my is te kennen gegeven broeders: door som
mige wt Cloes huyfgesinne van u: dat daer twist on

12 der u lieden is. **I**c segge daer van: dat een vegelic van
u seyt: **I**c ben Pauli: maer ic [bē] **A**pollo: maer ic bē
Cephe: maer ick [ben] Christi.

13 **I**s Christus gedeyt? **I**s Paulus hoor u ghecrupst?
Of zijt ghy inden Name Pauli ghedoopt gheweest?

14 **I**ck dancke God dat ick niemant van u ghedoopt en
hebbe: dan **C**rispum ende **S**aium:

Op

15 Op dat niemant en jenge dat ic in mijnen Naem ge-
 16 doopt hebbe. Maer ic hebbe oec Stephane hupge-
 17 In gedoopt: booyt en weet ic niet of ic yemant anders
 18 gedoopt hebbe. Want Christus en heeft my niet ge-
 19 sonde om te doopen/maer om het Euangelium te ver-
 20 condighen: niet met conste van spreken/ op dat het
 21 Cruyce Chz si niet verghelten worde.

22 Want het woort vanden Cruyce is wel den ghenen
 23 die verloren worden een dwaesheyt: maer ons wy die
 24 behouden worden/ is het de cracht Gods.

25 Want daer is geschreuen: Ick sal de wijsheyt der
 26 wijsen te niere make/ en het verstant der Verstandige
 27 sal ick wech nemen.

28 Waer is de Wijs? waer is de Schrijver? waer is de
 29 Ondersoecker deses werelts? En heeft God in de wijs-
 30 heyt deses werelt dwaes genaemt?

31 Want dewijle in de wijsheyt Gods/ de werelt God
 32 niet geket en heeft door haer wijsheyt hebet Gode be-
 33 haecht door een ewe dwase predikinghe/ de geloovige salich
 34 te maken. Dewyle de Joden reekenen begeeren/ en
 35 de oock de Grieken wijsheyt soeken.

36 En wy predicken den gecruyceghden Christum/ de
 37 Joden wel een ergernisse/ en den Grieken een dwaesheyt:

38 Maer hen die geroepen sijn/ beyde den Joden ende
 39 Grieken [predike wy] Christum de macht Gods/ en
 40 de wijsheyt Gods. Want de dwaesheyt Gods is
 41 wijser dan de menschen [sijn] en de crancheit Gods is
 42 stercker dan de menschen [sijn].

43 Want liet uwe roepinghe/ Broeders/ dat niet vele
 44 wijse na den bleesche/ niet vele Machtige/ niet vele
 45 dele geroepen en sijn.

46 Maer het dwase der werelt heeft God wtbercozen/
 47 om de wijsete beschamen: En het cranche des werelts
 48 heeft God wtbercozen/ om het sterke te beschamen.

49 Ende het onedele der werelt/ ende het verachte heeft
 50 God wtbercozen/ ende het gene dat niet en is/ om het
 51 ghene dat is/ te niere te maken.

52 Op dat gheen bleesch booy hem en roeme.

53 Maer wt hem sijn gyliede in Christo Jesu/ de welke
 54 ons wijsheyt van Gode gemaecte is/ en rechtveerdic-
 55 heyt/ ende een heylighmakinghe/ ende verlossinghe.

1 Cor. 16. 13

1 Cor. 12. 14
2 Cor. in wy
heyt der
rekenen.1 Cor. 1. 1
2 Cor. 12. 9. 11 Cor. 1. 21
2 Cor. 1. 21
1 Cor. 1. 21
2 Cor. 1. 211 Cor. 1. 21
2 Cor. 1. 21
1 Cor. 1. 21
2 Cor. 1. 21

1 Cor. 12. 13

1 Cor. 7. 48
ende 12. 41 Cor. 12. 13
2 Cor. 12. 13

h. Jes. 9/23
Eia 63/16
Ost/ bas-
heucht.

Paulus
en ghe-
bruycht
geest
van spre-
ken in het
prediken.
a. I cor. 15.
b. Of/ geen
gwaachtege
hadt om
het te wer-
den. 18/1
b. I cor. 15
e. g. des
geestes ende
machten.
I. Iob. 8. 20
g. Iac. 3/15
h. I cor. 15. 24

imac. 13. 11
Ioa. 7/47
2 Cor. 3/14
h. Ioa. 16/3
Act. 3/17/
I. Tim. 2. 13
Eia 64/4

imac. 13/11
2 Cor. 3/14
u. Iac. 7. 23

Of index

g. I cor. 15/23
h. Iob. 8/20
I. Iob. 8/20
I. Iob. 8/20
I. Iob. 8/20

31 Op dat gelijck geschreven is: Wie hem beroemt die beroemt hem in den Heere.

Dat j. Capittel.

1. By verhaelt in wat nederheyt hy den vercondicht heeft het Euange-
lium/ veracht vaders werelt/ 7. nochtans vol wijsheyt die de natuerlic
ke mensche onbegrijpelic is/ 10. te sp. door de opebaringe des j. Geestes.

1 Ende ic Broeders/ als ic tot u quam/ en ben niet ge-
come met wtneementheyt van spreke/ ofte wijsheyt/ u
vercondigende het getuygenisse van Gode.

2 Wat ic en hebbe niet geacht per te wetē onder u lie-
den dan Jesum Christum/ en den selven gecrupriget.

3 En ic hebbe by u lieden geweest met crancheit en
vrees/ ende groote bevinghe.

4 Ende mijn woort en mijn predikinghe en heeft niet
geweeft in bewegelike woortē der menscheleker wijs-
heyt/ maer be. coninghe/ der Geesteliker macht.

5 Op dat uwe geloof niet en sp in wijsheyt der men-
schen/ maer inde craecht Gods.

6 Maer wy spreken wijsheyt onder de volmaecte-
niet wijsheyt deser werelt/ noch der Overste deser we-
relt/ de welke te niet worden: Maer wy spreke der
wijsheyt Gods/ [welcke is] de verborgentheyt/ [dat
is] de verborgē wijsheyt/ dewelcke God te booren be-
schepden heeft/ eer de werelt was/ tot onser eerlicheyt.

8 Dewelcke geen Overste deser werelt bekēt en heeft:
want hadden syse bekent/ so en hadden sy den Heere
der eerlicheyt gheenlins ghecruyst.

9 Maer [wy predikē u] geijc geschreven is: Dat ge-
ooge gesien en heeft noch oore gehoor: noch in het her-
te des mensche getomē en is/ dat God bereypt heeft de
10 genē die hem liefhebbē. Maer ons heeft het God
geopenbaert/ door zinen Geest: want de Geest door-
soeckt alle dinghen/ oock de diepten Gods.

11 Want wat mensche weet het gene dat des mensche
is/ dā de Geest des mensche die in hem is. Also en weet
oore niemant het gene dat Gods is/ dā de Geest Gods.

12 Ende wy en hebben niet ontfanghen den gheest der
werelts/ maer de Geest die wt Gode is: op dat wy we-
ten wat ons van Gode geschoncken is.

13 Het welcke wy oore spreken niet met redenē die de
menscheleke wijsheyt leert/ maer met [redenē] die de
Geest leert: en boegē geestelike [dingē] tot geestelike.

Marc

Maer de natuerlicke mensche en begrijpt niet dat des Geests Gods is: want het is hem dwaesheyt/ en hy en can niet verstaen: het gene dat geestelic onderschepden woxt.

Maer de geestelike [mensche] onderschepdt alle dinc: en selve en woxt hy van niemande onderschepde. Want wie heeft de meyninge des Heere gekent/ die hem soude raet geven/ maer wy hebben de meyninge Christi.

Wat is. Capittel.

Maer hy so neerich was inde seere/ 4. van het waer: en al weerdschept des Dienst/ 21. op de welcke men niet steund noch roemde en mach/ dan op God allien.

En de ick broeders en conde tot u lieden niet spzeken als tot geestelike maer als tot bleeschelike/ als tot jonghe kinderen in Christo.

2. Ic hebbe u lieden niet melc geboet/ en niet met spijse: want gy en vermochter noch niet/ Ja oec nu en vermenghet ghy lieden niet.

3. Want ghy zijt noch bleeschelick. Want dewijle onder u lieden niet is/ ende twist/ en tweedracht/ zijt ghy niet bleeschelick/ ende wandelt nae den mensche.

4. Want als een seyt: Ic ben Paulo/ en dander: Ick Apollo: zijt ghy dan niet bleeschelick?

5. Wie is dan Paulus? ende wie is Apollo/ anders dan Dienaers/ door welcke gy geloost hebt: ende gelijc de Heere eenen peghelicken ghegheven heeft?

6. Ick hebbe gheplant/ Apollo heeft nat ghemaeckt: maer Godt heeft den wasdom gegheven.

7. So en is dan noch die plāt/ noch die nat maect pet: maer God die den wasdom gheeft.

8. Ende die plant/ ende die nat maectet/ zyn een/ maer een pegelle sal zynen loon ontfangen na zynen arbeit.

9. Want wy zyn Gods medewerckers: Gods Ackerwerck/ Gods Timmeringe zijt ghy.

10. Na de genade die my God gegeven heeft/ hebbe ick als een wijs Timmermeester het fondament gelept: ende een ander timmert daer op. Maer een pegelle sie toe/ hoe hy daer op timmert. Want niemāt en can een ander fundament leggen/ dan het ghene dat gelept is/ welcke is Jesus Christus.

11. Ende ist dat pemandt op dit fundament timmert/

Rom/8/3
ghelicke/
of/ die ver-
nuft volche
n. Of want
het geeste-
lic of dz het
geestelick
Rom 28/5
pof ghaet.
Rom 40. 15
Rom 11. 34
Sap/9. 12

1. Heb/5/12
1. Pet. 2/1.

2. Cor/7/10
Gal/5/19.
Iaro/3/16

1. Cor/1/11

2. act 18. 24
1. Cor 11/ 11/

2. act 18/23

1. Cor/62/13
1. Cor/17/10
mat. 19. 27
Rom/2/6
1. Cor. 5. 10
gala/6/5/
1. Cor/6/1
1. Eph 1. 19

1. Cor 23/16
1. Cor. 16. 18

gout/

Iesa 48. 10

Iofe/het
Iofe/per.mirc 9. 16
24. 6/1mirc 9. 16
24. 6/1

Iob 5. 13

Iob 4. 11

Goemen
de Dies
naers
achten
sal

mar 5. 43

bluer 42

Dordrec

len

Iob 5. 13

Iob 4. 11

Iob 5. 13

Iob 4. 11

Iob 5. 13

Iob 4. 11

Iob 5. 13

gout silver/costelijcke steenen/hout/hop: stoppelen.
13 Enns pegelick werck sal openbaer worden: want
de dach sal het openbaren. Want het sal doo: het by
geopenbaert worden/ende hoedanich eē pegelick wei
is/sal het byer beproeben.

14 So pendants werck blijft/dat hy daer op ghetim
mert heeft/w die sal loon ontfanghen.

15 So pendants werck verbrant/so sal hy schade lijden
maer hy sal behouden worden/nochtrans also als doe

16 byer. ^mWeet ghy niet dat ghy Gods Tempel zyt
ende dat de Gheest Gods in u woont?

17 So pendants de Tempel Gods schepnt/dien sal Go
schepnden:want den Tempel Gods is heyligh welc

18 ghylieden zyt. ⁿNiemand en bedriegt hemselfe: S
pemandt onder u lieden dunckt wijs te zyn / die word
dwaes in dese werelt/ op dat hy wijs worde.

19 Want de wijsheyt deses werelts/ is dwaesheyt by
God Want daer is gheschreven: ^ohy grijpt de Wijs
in hare listicheyt.

20 Ende wederom: ^pDe Heere kent der Wijsen ober
21 legginghen/dat sy ijdel zyn: So roeme dan niemant
op menschen:want het is al uwe.

22 Het sy Paulus/het sy Apollos/het sy Cephas/het sy
de werelt/het sy het levē/het sy de doot/het sy het tegē
woordige/het sy het toecomende: het is al uwe.

23 Maer ghy zyt Christi/ende Christus is Gods.

Dat iij. Capittel.

1. Waer vooz de Dienaers des Euangelijns moete geacht zyn / 2. de hoo
veerdicheyt der Cozintchen wort gestraft/3. de gepensheyt der dach
Apostelen doo: exempelē anbe: kt.

1 ^Sachte ons een [pegelic] mensche/ als vooz^a Dies
naers Christi/en verdeelders der verborgheden

2 Gods. Ende voort wort in de verdeelders versocht
dat een peghelick ghetrouwe bebonden worde.

3 Ende my is het vooz het minste/dat ick van u lieden
geoordeelt worde/of van eenē menschelickē: oordeel:
maer ik en oordeel oock my selven niet.

4 Want ic en weet my selven geens dinccks schuldich:
^o Nochtā en bē ic daer doo: niet rechtveerdich: maer
de Heere is de ghene die my oordeelt.

5 So en oordeelt dā niet vooz den tijt/tot dat de Hee
re coeme / die oock int licht sal brengen/ dat inde dups
fiet hept

sterheyt verborghen is / en dē raet der herren sal open-
baren: ende dan sal een pegelic van Gode lof hebben
Dit broeders/ hebbe ick by gelijckenisse op u en
op Apollo geduyt/ om uwent wille: om dat ghy in ons
sout leeren niet [van u] te gelooven hoven dat [nu bā
m.] geschreuen is: op dat hem niet om pēmans wille
d'een teghen den anderen op en blase.

Want wie scheyt u wt? ende a wat hebt ghy dat gy
niet ontfangen en hebt? En ist dat ghy het ontfangen
hebt wat roēdy als of gy het niet ontfangē en hadt?

Ghy zijt nu versaet/ ghy zijt nu rijcke geworden gy
hebt heerschappie sonder ons/ en och of gy heerschap-
pie hadt/ op dat wy oec mochtē met u liede heerschap-
pie hebben.

Want ic houde dat God ons [namelic] de laetste
Apostelen v̄ vertoont heeft/ als: die ter doot / gheep-
gēt: zyn want wy zyn eē gaespel gewordē der werelt
ende den Enghelen ende den menschen.

Wy zyn dwaes om Christus wille/ maer gylidē [zijt]
wijs in Christo: wy zyn cranc/ maer gylidē [zijt] sterk.
Ghy lieden [zijt] eerlick/ maer wy [zyn] v̄ veracht.

Tot op deser uren lieden wy honger/ en dorst/ en zyn
naect/ en worden gheslaghen met dypsten/ en en hebbe
geen seker woonstede. Ende arbeiden ende werckē
met onse handē: m̄ wy wordē schandelick aengesprokē
ende seggen: wy worden verboleht/ ende zyn lijtsaem.

Wy worden gelastert/ en bidden: wy zyn geworden
als wt worp sel deser werelt/ en aller mēschē wtbaech-
sel/ tot noch toe. Dit schijue ick niet om u lieden te
beschamen maer ic bemanē u als mijn liebe kinderē.

Want al hadt ghy lieden den dypsent Leermeesters
in Christo: so [en hebt ghy] nochtans niet vele Vaders:
want in Christo Jesu hebbe ic u liede door het Evan-
gelium gegenerēert.

So bidde ic u lieden dan/ weest mijne naevolgers
Hierom hebbe ic u lieden Timotheum gesonden / de
welcke mijn liebe en getrouwe sone is inden heere. De
welcke u indachtich maken sal mijne wegē in Christo
gelijck ick alomme in alle ghemeenten Leere.

Daer zyn sommige opgeblasen als of ic niet en soude
tot u lieden comen. Maer ick sal co:rs tot u lieden

Alle dinc
ontfange
gen wy
van God
Jon. 1/12

hōf woog-
gestelt.
ip sa 4. 4. 23
Rom. 8/36

hg eerloos

1 Petr. 19/8
ende 20/34
1 Thes. 19
mmt 3. 44

u Gr. uwe
schade der
wraude.

u gal 4/19
Iaco. 1/18
u 1 Cor. 1. 1
Phil/3/17

Cap b.

Mat 18. 21
 Heb 6/4.
 1 Tim 2. 6
 1 The 1/1

1 Cor. gheest
 der sacht-
 moedicheit

1 Cor 12/8
 2 Cor 13. 20

1 Cor 12/13

1 Tim 1/20

1 Cor 14/5/9

1 Cor 13/1
 1 Cor 13/29
 1 Cor 13/3
 1 Cor 13/3
 1 Cor 13/6.3
 1 Cor 13/6.3
 1 Cor 13/6.3

1 Cor 13. 17
 1 Cor 13/14
 1 Cor 13/11
 1 Cor 13. 14

De j. Symbrief Pauli

comē ist dat de heere wil: en ic sal bekennē niet he
 spreken der opgeblasen/maer de macht.

20 Want het Conincliche Godes en is niet in het spre
 ken/maer inder macht.

21 Wat wilt ghy? sal ick met der roede tot u comen? o
 met liefde/ende i sachtmoedighen gheeste?

Dat v. Capittel.

2. Hy bekennt se/straffende hare onachtichheit in het straffen des gen
 die zins Waders wijs genamē hadde/3. daerna bekennt hy se/om t
 of te sijde/8. en om supberheit na te volge/9. en hoererij te se houwi

1 En hoorjt gantschelic dat daer hoererij onder i
 lleden is/ende sulcke hoererij/die ooc onder delijp
 denē niet genaemt en wort/namelic dat pement zins
 Waders wijs hebben soude.

2 En ghylieden zijt opgeblasen/ en en hebt niet liebe
 rouwe gedragē op dat die dat werck gedaē heeft sou
 de wt den midden van u lieden wech gedaen worden

3 Want ic als die met den lichame daer niet en ben
 maer tegewoordich met de geeste/hebbe hem/ die da
 also gedaen heeft/ nu als teghenwoordich geoordeelt.

4 Dat hy inden Name onses Heeren Jesu Christi/ in
 uwe vergaderinge met mijnē geeste/en met der mach
 onses Heeren Jesu Christi:

5 Dat [segge ic] de sulcke sal den Satā overgegeven
 worden/tot verderbinge des vleesche/ dat de geest be
 houden worde inden daghe des Heeren Jesu Christi.

6 Owen roem en is niet goet. Weet ghylieden niet
 dat een wepnich suerdeesems het gheheele deech suer
 maect? Supbert nu dan den ouden suerdeesem wt
 op dat ghy n'en deech wesen meucht/gelijc ghylieden
 ongesuert zijt. Wat ooc Christus onse Pascha/is voor
 ons gheoffert. So dan laet ons Feeste houden niet
 inden ouden suerdeesem/ noch inden suerdeesem der
 boosheyt ende listicheyt:maer in ongesuerde broden
 der oprechticheyt ende waerheyt.

9 Ic hebbe u lieden inden Symbrief geschreben dat
 ghy u niet en sout met de hoereerders vermenghen.

10 En meynde dat niet geheelic met de hoereerders de
 ser werelt/oft gierige/of roovers/of afgoden dienars
 want anders moest ghy ter werelt wt gaen.

11 Waer nu hebbe ic u lieden geschreben dat gy u niet en
 sout vermengē/namelic ist dat pement die een broeder

genaemt

genaemt wort: eē hoereerder is/ ofte glerigaert/ of een
Afgoden dienaar/ of een lasteraer/ of eē dronckaert/ of
een roober/ dat ghy met sulcke oock niet eten en sout:

1er Cor. 16.8.
Dan. 1/8/

Want wat hebbe ick oock de gene die buypen zyn/ te
oordeelen/ oordeelt ghy niet die ghene die binnen zyn?
Maer die buypen zyn/ oordeelt God. Doet dan den
hoofen wech van u lieden.

1er Cor. 13/5

Dat vij. Capittel.

Ghy straft dat se onder de Godeloofse te rechte gaen. 9 / en hare
ongherechticheit/ hoerer se ende onreynicheit.

Des pemaat van u lieden/ die wat met zynen broe-
der te rechte heeft/ onder de gerechtvaardigde te rech-
te gaen/ ende niet onder de heplighen.

Wande
rechte is
gaet

1er Weet ghy niet dat de heplighen de werelt oordeelen
sullen? Ende ist dat de werelt van u lieden gheoor-
deelt wort/ zyt ghy dan niet weerlich de minste
dingen te oordeelen? Weet gy niet dat wy de Engelen
oordeelen sullen/ hoe veel te meer tijtlycke dinghen?

1er Cor. 6/2
1er Cor. 6/3
1er Cor. 6/4
1er Cor. 6/5
1er Cor. 6/6
1er Cor. 6/7
1er Cor. 6/8
1er Cor. 6/9
1er Cor. 6/10
1er Cor. 6/11
1er Cor. 6/12
1er Cor. 6/13
1er Cor. 6/14
1er Cor. 6/15
1er Cor. 6/16
1er Cor. 6/17
1er Cor. 6/18
1er Cor. 6/19
1er Cor. 6/20
1er Cor. 6/21
1er Cor. 6/22
1er Cor. 6/23
1er Cor. 6/24
1er Cor. 6/25
1er Cor. 6/26
1er Cor. 6/27
1er Cor. 6/28
1er Cor. 6/29
1er Cor. 6/30
1er Cor. 6/31
1er Cor. 6/32
1er Cor. 6/33
1er Cor. 6/34
1er Cor. 6/35
1er Cor. 6/36
1er Cor. 6/37
1er Cor. 6/38
1er Cor. 6/39
1er Cor. 6/40
1er Cor. 6/41
1er Cor. 6/42
1er Cor. 6/43
1er Cor. 6/44
1er Cor. 6/45
1er Cor. 6/46
1er Cor. 6/47
1er Cor. 6/48
1er Cor. 6/49
1er Cor. 6/50
1er Cor. 6/51
1er Cor. 6/52
1er Cor. 6/53
1er Cor. 6/54
1er Cor. 6/55
1er Cor. 6/56
1er Cor. 6/57
1er Cor. 6/58
1er Cor. 6/59
1er Cor. 6/60
1er Cor. 6/61
1er Cor. 6/62
1er Cor. 6/63
1er Cor. 6/64
1er Cor. 6/65
1er Cor. 6/66
1er Cor. 6/67
1er Cor. 6/68
1er Cor. 6/69
1er Cor. 6/70
1er Cor. 6/71
1er Cor. 6/72
1er Cor. 6/73
1er Cor. 6/74
1er Cor. 6/75
1er Cor. 6/76
1er Cor. 6/77
1er Cor. 6/78
1er Cor. 6/79
1er Cor. 6/80
1er Cor. 6/81
1er Cor. 6/82
1er Cor. 6/83
1er Cor. 6/84
1er Cor. 6/85
1er Cor. 6/86
1er Cor. 6/87
1er Cor. 6/88
1er Cor. 6/89
1er Cor. 6/90
1er Cor. 6/91
1er Cor. 6/92
1er Cor. 6/93
1er Cor. 6/94
1er Cor. 6/95
1er Cor. 6/96
1er Cor. 6/97
1er Cor. 6/98
1er Cor. 6/99
1er Cor. 6/100

So dan ist dat ghy tijtlycke dinghen te oordeelen
hebt die verachtelich zyn in de Gemeente/ sent die tot
[Richters.] Ic segge het u ter schaemte: Ic also geen
wys [man] onder u lieden ooc niet een/ die soude con-
nen oordeelen tusschen zyne broeders?

1er Cor. 6/2
1er Cor. 6/3
1er Cor. 6/4
1er Cor. 6/5
1er Cor. 6/6
1er Cor. 6/7
1er Cor. 6/8
1er Cor. 6/9
1er Cor. 6/10
1er Cor. 6/11
1er Cor. 6/12
1er Cor. 6/13
1er Cor. 6/14
1er Cor. 6/15
1er Cor. 6/16
1er Cor. 6/17
1er Cor. 6/18
1er Cor. 6/19
1er Cor. 6/20
1er Cor. 6/21
1er Cor. 6/22
1er Cor. 6/23
1er Cor. 6/24
1er Cor. 6/25
1er Cor. 6/26
1er Cor. 6/27
1er Cor. 6/28
1er Cor. 6/29
1er Cor. 6/30
1er Cor. 6/31
1er Cor. 6/32
1er Cor. 6/33
1er Cor. 6/34
1er Cor. 6/35
1er Cor. 6/36
1er Cor. 6/37
1er Cor. 6/38
1er Cor. 6/39
1er Cor. 6/40
1er Cor. 6/41
1er Cor. 6/42
1er Cor. 6/43
1er Cor. 6/44
1er Cor. 6/45
1er Cor. 6/46
1er Cor. 6/47
1er Cor. 6/48
1er Cor. 6/49
1er Cor. 6/50
1er Cor. 6/51
1er Cor. 6/52
1er Cor. 6/53
1er Cor. 6/54
1er Cor. 6/55
1er Cor. 6/56
1er Cor. 6/57
1er Cor. 6/58
1er Cor. 6/59
1er Cor. 6/60
1er Cor. 6/61
1er Cor. 6/62
1er Cor. 6/63
1er Cor. 6/64
1er Cor. 6/65
1er Cor. 6/66
1er Cor. 6/67
1er Cor. 6/68
1er Cor. 6/69
1er Cor. 6/70
1er Cor. 6/71
1er Cor. 6/72
1er Cor. 6/73
1er Cor. 6/74
1er Cor. 6/75
1er Cor. 6/76
1er Cor. 6/77
1er Cor. 6/78
1er Cor. 6/79
1er Cor. 6/80
1er Cor. 6/81
1er Cor. 6/82
1er Cor. 6/83
1er Cor. 6/84
1er Cor. 6/85
1er Cor. 6/86
1er Cor. 6/87
1er Cor. 6/88
1er Cor. 6/89
1er Cor. 6/90
1er Cor. 6/91
1er Cor. 6/92
1er Cor. 6/93
1er Cor. 6/94
1er Cor. 6/95
1er Cor. 6/96
1er Cor. 6/97
1er Cor. 6/98
1er Cor. 6/99
1er Cor. 6/100

Maer de broeder gaet met den broeder te rechte/ en
dat onder de ongheloofighe.

So is daer nu ymmer gebreck onder u lieden/ dat
gy niet malkanderen te Rechte gaet. Waerom en lyt
gy niet lieber ongelijc/ waerom en lydt ghy niet lieber
schade? Maer gy lieden doet ongelijc ende schade/ en
de dat den broederen.

1er Cor. 6/2
1er Cor. 6/3
1er Cor. 6/4
1er Cor. 6/5
1er Cor. 6/6
1er Cor. 6/7
1er Cor. 6/8
1er Cor. 6/9
1er Cor. 6/10
1er Cor. 6/11
1er Cor. 6/12
1er Cor. 6/13
1er Cor. 6/14
1er Cor. 6/15
1er Cor. 6/16
1er Cor. 6/17
1er Cor. 6/18
1er Cor. 6/19
1er Cor. 6/20
1er Cor. 6/21
1er Cor. 6/22
1er Cor. 6/23
1er Cor. 6/24
1er Cor. 6/25
1er Cor. 6/26
1er Cor. 6/27
1er Cor. 6/28
1er Cor. 6/29
1er Cor. 6/30
1er Cor. 6/31
1er Cor. 6/32
1er Cor. 6/33
1er Cor. 6/34
1er Cor. 6/35
1er Cor. 6/36
1er Cor. 6/37
1er Cor. 6/38
1er Cor. 6/39
1er Cor. 6/40
1er Cor. 6/41
1er Cor. 6/42
1er Cor. 6/43
1er Cor. 6/44
1er Cor. 6/45
1er Cor. 6/46
1er Cor. 6/47
1er Cor. 6/48
1er Cor. 6/49
1er Cor. 6/50
1er Cor. 6/51
1er Cor. 6/52
1er Cor. 6/53
1er Cor. 6/54
1er Cor. 6/55
1er Cor. 6/56
1er Cor. 6/57
1er Cor. 6/58
1er Cor. 6/59
1er Cor. 6/60
1er Cor. 6/61
1er Cor. 6/62
1er Cor. 6/63
1er Cor. 6/64
1er Cor. 6/65
1er Cor. 6/66
1er Cor. 6/67
1er Cor. 6/68
1er Cor. 6/69
1er Cor. 6/70
1er Cor. 6/71
1er Cor. 6/72
1er Cor. 6/73
1er Cor. 6/74
1er Cor. 6/75
1er Cor. 6/76
1er Cor. 6/77
1er Cor. 6/78
1er Cor. 6/79
1er Cor. 6/80
1er Cor. 6/81
1er Cor. 6/82
1er Cor. 6/83
1er Cor. 6/84
1er Cor. 6/85
1er Cor. 6/86
1er Cor. 6/87
1er Cor. 6/88
1er Cor. 6/89
1er Cor. 6/90
1er Cor. 6/91
1er Cor. 6/92
1er Cor. 6/93
1er Cor. 6/94
1er Cor. 6/95
1er Cor. 6/96
1er Cor. 6/97
1er Cor. 6/98
1er Cor. 6/99
1er Cor. 6/100

Weet ghy niet dat de onrechtvaardige het Coninck-
like Gods niet en sullen besitten?

1er Laet u niet verleyden/ noch hoereerders/ noch af-
godendienaers/ noch overspeelders/ noch concupsche/
noch die by mannen ligghen/ noch Dieben/ noch gieri-
jaerts/ noch dronckaerts/ noch Lasteraers/ noch Roo-
vers/ en sullen het Conincklike Gods besitten.

1er Cor. 6/2
1er Cor. 6/3
1er Cor. 6/4
1er Cor. 6/5
1er Cor. 6/6
1er Cor. 6/7
1er Cor. 6/8
1er Cor. 6/9
1er Cor. 6/10
1er Cor. 6/11
1er Cor. 6/12
1er Cor. 6/13
1er Cor. 6/14
1er Cor. 6/15
1er Cor. 6/16
1er Cor. 6/17
1er Cor. 6/18
1er Cor. 6/19
1er Cor. 6/20
1er Cor. 6/21
1er Cor. 6/22
1er Cor. 6/23
1er Cor. 6/24
1er Cor. 6/25
1er Cor. 6/26
1er Cor. 6/27
1er Cor. 6/28
1er Cor. 6/29
1er Cor. 6/30
1er Cor. 6/31
1er Cor. 6/32
1er Cor. 6/33
1er Cor. 6/34
1er Cor. 6/35
1er Cor. 6/36
1er Cor. 6/37
1er Cor. 6/38
1er Cor. 6/39
1er Cor. 6/40
1er Cor. 6/41
1er Cor. 6/42
1er Cor. 6/43
1er Cor. 6/44
1er Cor. 6/45
1er Cor. 6/46
1er Cor. 6/47
1er Cor. 6/48
1er Cor. 6/49
1er Cor. 6/50
1er Cor. 6/51
1er Cor. 6/52
1er Cor. 6/53
1er Cor. 6/54
1er Cor. 6/55
1er Cor. 6/56
1er Cor. 6/57
1er Cor. 6/58
1er Cor. 6/59
1er Cor. 6/60
1er Cor. 6/61
1er Cor. 6/62
1er Cor. 6/63
1er Cor. 6/64
1er Cor. 6/65
1er Cor. 6/66
1er Cor. 6/67
1er Cor. 6/68
1er Cor. 6/69
1er Cor. 6/70
1er Cor. 6/71
1er Cor. 6/72
1er Cor. 6/73
1er Cor. 6/74
1er Cor. 6/75
1er Cor. 6/76
1er Cor. 6/77
1er Cor. 6/78
1er Cor. 6/79
1er Cor. 6/80
1er Cor. 6/81
1er Cor. 6/82
1er Cor. 6/83
1er Cor. 6/84
1er Cor. 6/85
1er Cor. 6/86
1er Cor. 6/87
1er Cor. 6/88
1er Cor. 6/89
1er Cor. 6/90
1er Cor. 6/91
1er Cor. 6/92
1er Cor. 6/93
1er Cor. 6/94
1er Cor. 6/95
1er Cor. 6/96
1er Cor. 6/97
1er Cor. 6/98
1er Cor. 6/99
1er Cor. 6/100

1er Ende dusdanighe hebt ghy sommighe gheweest/
niet gy zyt afgewassen/ ghehepliche/ ende gerecht-
vaardicht in den Name des Heere Jesu/ en inden greef-
tes Esdts.

1er Cor. 6/2
1er Cor. 6/3
1er Cor. 6/4
1er Cor. 6/5
1er Cor. 6/6
1er Cor. 6/7
1er Cor. 6/8
1er Cor. 6/9
1er Cor. 6/10
1er Cor. 6/11
1er Cor. 6/12
1er Cor. 6/13
1er Cor. 6/14
1er Cor. 6/15
1er Cor. 6/16
1er Cor. 6/17
1er Cor. 6/18
1er Cor. 6/19
1er Cor. 6/20
1er Cor. 6/21
1er Cor. 6/22
1er Cor. 6/23
1er Cor. 6/24
1er Cor. 6/25
1er Cor. 6/26
1er Cor. 6/27
1er Cor. 6/28
1er Cor. 6/29
1er Cor. 6/30
1er Cor. 6/31
1er Cor. 6/32
1er Cor. 6/33
1er Cor. 6/34
1er Cor. 6/35
1er Cor. 6/36
1er Cor. 6/37
1er Cor. 6/38
1er Cor. 6/39
1er Cor. 6/40
1er Cor. 6/41
1er Cor. 6/42
1er Cor. 6/43
1er Cor. 6/44
1er Cor. 6/45
1er Cor. 6/46
1er Cor. 6/47
1er Cor. 6/48
1er Cor. 6/49
1er Cor. 6/50
1er Cor. 6/51
1er Cor. 6/52
1er Cor. 6/53
1er Cor. 6/54
1er Cor. 6/55
1er Cor. 6/56
1er Cor. 6/57
1er Cor. 6/58
1er Cor. 6/59
1er Cor. 6/60
1er Cor. 6/61
1er Cor. 6/62
1er Cor. 6/63
1er Cor. 6/64
1er Cor. 6/65
1er Cor. 6/66
1er Cor. 6/67
1er Cor. 6/68
1er Cor. 6/69
1er Cor. 6/70
1er Cor. 6/71
1er Cor. 6/72
1er Cor. 6/73
1er Cor. 6/74
1er Cor. 6/75
1er Cor. 6/76
1er Cor. 6/77
1er Cor. 6/78
1er Cor. 6/79
1er Cor. 6/80
1er Cor. 6/81
1er Cor. 6/82
1er Cor. 6/83
1er Cor. 6/84
1er Cor. 6/85
1er Cor. 6/86
1er Cor. 6/87
1er Cor. 6/88
1er Cor. 6/89
1er Cor. 6/90
1er Cor. 6/91
1er Cor. 6/92
1er Cor. 6/93
1er Cor. 6/94
1er Cor. 6/95
1er Cor. 6/96
1er Cor. 6/97
1er Cor. 6/98
1er Cor. 6/99
1er Cor. 6/100

h Br. desen
ende d 16.

Rom/6/1
ende/8/11

mgen. 2.24
Mat 19/2

nicol. 3/16
heb. 3/16
n 1 cor 17.24
p Dr. mat.
wijfe.

al pet/3.7

b Joel. 16

r Of/one
rayfhept/

12 Alle dingen zijn my gheoorlooft/ maer alle dinghen
zijn niet oorbarrlick: alle dinghen zijn my gheoorloeft
maer ick en sal my onder geens dincks bedwanch la-
ten brengen.

13 De spijse [behoort] dē bucke/ en dē buke der spijse: en
God salse beyde te niere makē. Maer het lichaem [be-
hoort] der hoererij niet/ maer den heere/ ende de heere

14 den lichame. Maer God heeft den heere verwekt
ende sal ons oock verweken door zijn macht.

15 Weet ghy niet dat uwe Lichamen leden Christi zijn:
Sal ick nu de Leden Christi nemen / ende die eenden
hoeren leden maken? Dat sy verre.

16 Of en weet gy niet dat hy die der hoere aenbāgt en
lichaem met haer is: want sy sullen (segt hy) twee te

17 bleesch wesen. Maer wie den heere aenhangt/ die is
een Gheest [met hem.]

18 Schout hoererie: Alle sonde die de mensche doet/ is
bypen dē lichame: maer die hoererij bedrijft/ die son-

19 dacht in zijn engen lichaem. Of weet ghy niet/ dat u-
we lichaem is een Tempel des h. Gheests die in u is

dien ghy van Gode hebt/ en ghy en zijt ws selfs niet.

20 Want ghy zijt dier ^b getocht: eert dā God in uwen
lichaem/ ende in uwen gheeste/ de welcke Gods zijn.

Wat vij. Capittel.

1. Vanden Onwelicken staet/ 8. vanden Wewelicken staet/ 25. en van
den Maechelicken staet.

1 **U**doet/ daer ghy my van geschreben hebt: Het is dē
mensche goet aen gheen wijf te comen.

2 Nochtans om der hoererij wille/ sal eē pegelic man
zijn eygen wijf hebben/ en een pegelick wijf haren ey-
ghenen man.

3 ^a De man sal den wijve de schuldige goetwillicheit
betalen/ insgelijck oock het wijf den manne.

4 Het wijf en is haers eygen lichaems niet machtych/
maer de man: desgelijck oock de man en is zijn eygen
lichaems niet machtych/ maer het wijf.

5 ^a Onthout malcanderē niet/ het en ware wt beyder
bewillinge: tot eenen sekeren tijt/ om u tot vasten ende
bidden te boegē/ ende coemt wederom te samē/ op dat
u de Sata niet en ver soecke om uwe ^c crancheit wille.

6 Maer dit segge ic u liede wt toelatinge/ ende niet wt
een ghebodt.

Want ic wilde dat alle menschen waren ghelyck
ben: maer een pegelic heeft: ijn eygen gabe van God/
de eene aldus/ de ander also.

Ende ic segge den ongetrouwen/ ende den weduwen:
Het is hen goet/ ist dat sy blijven ghelyck ick.

Maer ist dat sy haer niet come onthoude/ so laetse
troutwen want het is beter te trouwen dan te briden.

Maer den ghetrouwen ghebede niet ick / maer de
Heere: dat het wijs vanden man niet gheschepden en
worde. Ende ist dat sy gheschepden is dat sy onghet-
troudt blybe/ oft met den man vereenighe: ende dat be-
man het wijs niet en verlate.

Den anderen segge ic/ niet de Heere: Ist dat eenich
broeder een ongelooovich wijs heeft/ en die selve te vre-
den is met hem te woonen/ dat hyse niet en verlate.

Ende een wijs die eenen onghelooovichen man heeft/
ende hy te vreden is niet haer te woonen/ dat sy he niet
en verlate: Want de ongeloovige man is gehepliche
dooz het wijs/ en het ongelooovich wijs is gehepliche
dooz de man: want anders ware iuwe kinderē onreyn/
maer nu zijn sy heyligh. Maer ist dat de ongeloovige
schept/ laet he schepde: de Broeder oft Susteren is in
sulcke [gevalle] in: die staet gemaect/ maer God heeft
ons tot brede geroepē. Wat wat weet gy wijs/ of gy
uwe mā sult salich make: of wat weet gy mā/ of gy u
wijs sult salich maken?

Gelyc God eenen pegelicken gedepst heeft/ gelyck de
Heere eenē pegelickē geroepen heeft/ hy wandelt also:
ende also ordinerē ick in allen ghemeynten.

Is pēnant besneden geroepē/ die en soecke niet on-
besneden te wesen: Is pēnant onbesneden geroepen/
die en doe hem niet besnijden.

De besnijdinge en is niet/ en de boorhuyt en is niet/
maer de onderhoudinghe der gheboden Gods.

Een peghellyc blybe inde beroepinghe/ daer hy in
gheroepen is. Zijt ghy dienstbaer gheroepen/ weest
niet becommert: maer so ghy oock conde byz worden/
ghetruyckt dat liever.

Want die dienstbaer gheroepen is in Christo/ die is
een byz gelaten des Heeren: des gelyckē een byz die ge-
roepen is/ die is een dienstbaer Christi.

1° Cor. 6. 29
1° Cor. 11. 12

1° Cor. 13. 14
Van den
ongetrou-
wen.

1° Cor. 13. 14
1° Cor. 13. 32
1° Cor. 10. 9

1° Cor. 10. 3
1° Cor. 10. 16
1° Cor. 10. 17

1° Cor. 13. 8

1° Cor. 13. 8
1° Cor. 13. 8
1° Cor. 13. 8

1° Cor. 13. 8
1° Cor. 13. 8

01 cor 9/26
heb/6/1-

Wande
Maech-
den.

ge 140. f
Joel 4. 18
Jat/L. 10
ende. 4. 14
2 pet. 1. 24
1 Jua. 2/27
q1 Tim 5. 5

23 Ghy wt diere gezocht en wort geen Dienstaericht
24 der menschen. Een negelic broeders waer in hy ge-
roepen is daer in blyve hy by Gode.

25 En vande Maechden en hebbe ic des heeren gebe-
niet/maer ic segge myn geboelen/als die barmhertich
van Gode ontfangen hebbe/om getrouwe te zijn.

26 So meyne ic dan dat dit goet is om de tegenwoor-
digen noot: dat het den mensche goet is also te wesen

27 Zyt ghy aē eē wijs gebondē en soect niet los te wor-
den. Zyt ghy los vanden wijve soecht gheen wijs.

28 Maer ist oec dat ghy trouwet ghy en hebt niet ge-
sondicht en ist dat eē Maecht trouwet sy en heeft n-
ghesonlicht:maer de sulcke sullen gedruckinge in den

29 leesche hebbe en te verschoone u. Maer dit segge i
broeders De tijt is boor:raē coit op di oec de gene di
solwijbe hebbe zijn als geene hebbende: En die weenen
als niet wernende en die blyde zijn als niet blyde zijn
de:Ende die coopen als niet besitende.

31 En die dese werelt gebruikte als niet misbruycken-
de. Want het wesen der werelt gaet boorhy.

32 En ic wilde dat ghy leden sonder sorge waert. Wi
ongetrouwet is die besocht dat des heere is/ hoe hy
den heere behaghe.

33 Maer die ghetrouwet is/die besocht dat der werel-
aengaet hoe hy der vrouwe behage:ende is gedept.

34 Een Wijs die ongetrouwet is / ende een Maech-
besocht het ghene dat den heere aengaet / op dat i
heplich sy/hepde aen Lichame ende oock aen gheest
maer sy die ghetrouwet is/besocht het gene dat der wer-
elt aengaet hoe sy den Man behaghe.

35 Maer dit segge ic tot utwen boordele/ niet om eene
stic ober u lieden te worpē:maer tot het gene dat boe-
gelijc is/ende om niet stadsige gheduericheyt den heere
sonder verhinderinghe te dienen.

36 Maer ist dat permar dunet dat hy sijn maecht on-
gevoegelic doet/so si de houbarē tijt boorbi gaet en si
dat het smoet also wese/die doe wat hy wil hy en soe-

37 dicht niet laetse trouwen. Maer die vast in sijn he-
te boorgenomē heeft geenē noot hebbende maer het
macht ober sijnē wille en heeft in sijn herte boorghi-
nomen sijnē maecht te beuaren/die doet wel.

8. So dan wie [ijn] maecht wtgerst een houwelicken
die doet wel: ende diese niet wtgeeft te houwelicke die
doet beter. Een wijs is niet der wet aengebonden
so langhe haer man leeft: maer als haer. Man oncla-
pen is: so is sy by om te trouwe niet wie sy wil alle-
lic inde Heere: Maer sy is geluckiger: ist dat sy al-
so blijft na mijn geboele: en ic meyne oec de geest Gods
te hebben.

1 corin. 7. 2

1 thess. 4. 8

Wat vij. Capittel.

sy verbiet hen selven te vermengen in de Offerhande der Afgoden die-
laet 8. 9. ende de cranchen in seingen dingen te ergeren.

Mer dan het gene dat den Afgoden geoffert wort
wetē wy dat wy alle de kennisse hebben: De ken-
nisse: verhoobeerdicht: maer de liefde a. betert.

han Af-
goden
offer.ag. blaef
op.

bg. sticht.

Ende soo pemande hem laet duncken dat hy wat
weet: die heeft noch niet bekend: ghelijckmen behoe-
te kennen. Maer so pement God lief heeft: die is vā
hem bekend.

Liefde.

c. Of ge-
leert.

dro 14. 10

1 cor. 10. 16

1 den 4. 39

• Dan het eren van der dingen die den Afgodē geof-
fert ijn/ weten wy: dat een Afgod niet en sy inde we-
relt: ende dat daer geen ander God en sy dan een.

Want hoewel daer ijn die Goden genaemt wordē/
iet sy inden Hemel of op der Aerden: (gelijc daer vele
Goden ende vele Heeren ijn.)

• So hebben wy nochtans eenen God: namelic dien
dader: wt welcken alle dingen: ijn/ ende wy in hem/
ende eenen Heere Iesum Christum: door wie alle din-
gen ijn/ ende wy door hem.

gint 1. 10

Eph 4. 6

1 ro 11. 30

1 na 13. 13

1 cor. 12. 3

1 phil 2. 11

1 k 102. 10

28.

Maer eē pegelic en heeft de kennisse niet: wat som-
nige niet een consciencie vanden Afgod: eren tot noch
de als dat het den Afgoden geoffert is: en haer consciē-
cie wort gebleet: dewijle sy noch cranch is.

De spijse en voordert ons voor God niet. Wat ist d;
wijse etē/ so en ijn wy niet te overbloediger: En ist d;
wijse niet en eten/ so en ijn wy niet te gebrekeliker.

Spijse.

1 cor 3. 17

Maer liet toe/ dat dese uwe macht niet: egnich sins
en aenstoet en wordē den ghenen die cranch ijn.

Erger

nisse.

mgal. 13

Want soo pement u/ die de kennisse hebt/ liet in der
Afgoden Tempel ter Tafel aensitteren sal ijn consciē-
cie die cranch is/ niet gesteret wordē/ om te eten dat de
Afgoden geoffert is.

Z ij Ende

20014/25

11 Ende de swacke broeder dooz u kenn isse vergaen om den welcken Christus gestorben is.

12 Maer als ghy alsoo inde Broeders sondicht/ en hat trancke conscientie haet / so sondicht ghy in Christum.

20014/22

20011/19

13 Daerom ist dat de spijse mijnen broeder erghert/ so wil ic inder ewicheyt geen vleesch etē: op dat ic mijn broeder niet en erghere.

Dat ix. Capittel.

1. Ghy vermaentse dooz zijn exempel hare vyzpheyte te gebuyck tot stichtinge der anderen.

20013/3/17

20013/15/8

2 En ick niet een Apostel? Ben ic niet vyzpheyte hebbe ic Iesum Christum onsen Heere niet ghesien? Zijt ghy lieden niet mijn werck inden Heere.

3 Ist dat ic den anderen geen Apostel en ben/ so ben ic nochtans u lieden een Apostel / want de Zegel mijn

3 Apostelschaps zijt ghy lieden inde Heere. Mijne antwoorde tot de ghene die my onderbragen/ is dese:

4 Hebben wy niet de macht te eten ende te drincken.

5 Hebben wy niet de macht/ een suster ten wijbe mede te leyden gelijc oec de andere Apostele/ en broeders

6 des Heeren/ ende Cephas? Of hebben allelic ic e Barnabas de macht niet niet te wercken.

7 Wie rijcht te eenigen tijde op zijne eyge besoldinge wie plant eenen Wijnngaert/ ende en eet vande vrucht

niet? Of wie weyt een Cudde/ en eet vande melck de Cudden niet?

8 Spzeke ic dit na menscheijcker wijse Sent oock de wer die selve niet?

9 Want inde wet Moysis is gheschreben: ghy sult de Osse die doost den iugle niet toebinde. Socht So

10 dooz de Osse? Of seyt hy dat geheel om onsent wille? want om onsent wille is dat gheschreben. Wat de ploecht/ moet op hope ploegē: en die doost op hope

moet zijner hope deelachtich wesen.

11 So wy u het gheestelike gesaeyt hebben/ ist vel dat wy uwe vleeschelike maepē? Ist sake dat iden

deser macht aen u deelachtich zijn waerom niet mi wy? Maer wy en hebbe dese macht niet gebuyck

maer wy verbragent al op dat wy e verhindeering 13 en gebē de Euangelio Christi. Er weet gy niet dat e

gehe die int heplige wercken van het heplige eren/ e die de Altaer diene/ dat sy mede deple met de Altar

Alle

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

20013/14

Also heeft oec de Heere den genen die het Euangelium vercondigē/ geordineert dat sy vanden Euangelio leuen. Maer ic en hebbe sulcx niet gebruyet. En ic en schrybe dit niet/ om dat het aen my also geschiedē soude: want het ware my beter te sterben/ dan dat yemāt mijnen roem te niere soude maken.

Wat ist dat ic het Euangelium vercondigē/ maer en can ic my niet van beroemē/ want het is my niet noodich: ende wee my/ ist dat ick het niet en vercondighe/

Want ist dat ic dat gewillich doe/ so hebbe ic loon: ist dat [ick het doe] onghewillich/ het wddepleen is my beboelen.

Wat loon hebbe ic dan: dat ic het Euangelium vercondigende/ het Euangelium Christi costloos houde/ op dat ick mijn macht inden Euangelio niet en mispunchke.

Want ic van allē byp zijnde/ hebbe my aller Dienst-knecht gemaect/ om dat icker te meer winnen soude.

Ende den Joden ben ic gewordē als een Jode/ om dat ic de Joden winnen soude. Den genē die onder de Wet [zijn ben ic geworden] als onder de wet/ om dat ickse die onder de wet zijn/ winnen soude.

Den genen die sonder Wet [zijn ben ick geworden] als sonder Wet/ (die ic Gode sonder Wet niet en ben/ naer onder de Wet Christi/ om dat ickse die sonder wet zijn/ winnen soude.

Den cranken ben ic geworden als cranc/ om dat ic te cranche winnen soude: [ick ben allen al gheworden] om dat ic primers sommige winnen soude.

Wat doe ic om des Euangeliums wille/ om dat ick oude zijner mede beslachtich wesen.

Weet ghy niet/ dat die inde loopbane loopē/ die loonen alle/ maer een ghecrjcht den prijs: Loopt nu also/ dat ghy [hē] gecrjcht. En so wie cāpt/ die is in alle ingē matich: dz doe sy dā om eē verderffeliche croone gecrjgen/ maer wy [om] een onberderffeliche.

So loope ic dan also/ niet als op het onseker: ic camē also/ niet als de lochte slaende.

Maer ick onderwoye mijn lichaem/ ende make het senftbaer/ op dat ic die den anderē predike/ niet eenichs verworpeleken worde.

1° Cor. 9/13/
Gen 24.14
en de. 15/4
Cob/3/15

ingr. is my
geen roem.
Rom. 1/14

noe bē bēf
o oft/ be-
trout.
p gr. setet

Paulus
eens pe-
gelick
dienst
knecht.
q act/16/3
ef/14/19.
rgala/2/3.

from/15/1
gal. 6.1/
1° Cor. 10.38

1° Tim. 2.4

2° Tim. 4.8
1° Pet. 3/4/

Dat x. Capituel.

Hy hermaentse doot der Jode. Exempel dat sy niet vleeschelike hermaentse reuwen op de genade Godes / 14. En dat sy alle Afgoderige vlieden / 15. en de ergernisse des Maesten.

En wil niet / Broeders / dat gy onwetende zijt / dat onse Vaders alle onder de wolcke geweest zijn / En alle in Moesen gedoopt zijn / inder Wolcke ende inder Zee.

3 Ende hebben alle de selve geestelike spijs gegeten.

4 En hebben alle den selven geestelicken dronck gedroncken: (want sy hebben gedroncken bander geestelicker Steenrotze / diese nabolchde: Ende de Steerrot was Christus.)

5 Maer in velen van hen en heeft God geen welbehagen gehad: want sy zijn inder Woestijne verflaghen

6 En dese dingen zijn ons tot exempelen geschiet: op dat wy ons niet en laten des quaets geluste / gelijc sy ghelust hebben. En dat ghy niet Afgodendienaers en wort gelijc sommige van hen gelijc geschreven is: Het volc sat neder om te eten en te drincken: en stont op om te spelen.

8 En dat wy niet en hoereren / gelijc sommige van hen gehoereert hebben: en vielen op eenē dach / die en twintich dupsent. En dat wy Christus niet en versoecken / gelijc oec sommige van hen versocht hebben: en werden bande Slage verniet. En dat ghy niet en murmureert: / gelijc oec sommige van hen gemurmureert hebben: ende sy werden verniet vanden Verderber.

11 Dese dinghen zijn hen alle gheschiet als exempelen: en zijn geschreven tot onser vermaninge: op dewelck het eynde der Werelt ghecomen is.

12 Soo dan wie hem laet duncken dat hy staet: die si toe dat hy niet en valle.

13 Wlieden en heeft geen versoeckinge beanghen: dan menschelike: ende God is ghetrouwe dewelcke u niet en sal laten versocht worden boven uwe vermeyghen: maer sal met de versoeckinge oec het wtcomen maken op dat ghyse menicht verdragen.

14 Hierom mijn liebe: bliet vanden Afgoden bienst.

15 Als met de verstandige spreke ic: oordeelt ghy liede dat ick segghe.

16 De Drinkbeker der dancksegginge dien wy dan seggende

a Cro 13. 27

Deu 1. 33

Mat 9. 19

Mat 14. 23

Joh 4. 23

p sa 78. 13

e Cro 16. 13

b Cro 17. 6

Mat 10. 11

e Mat 11. 23

ende 26. 65

f Mat 11. 5

33.

g Cro 3. 6

h Mat 23. 9

p Mat 106. 29

i Mat 23. 6

k e Cro 16. 11

ende 47.

Mat 4. 36

t Dat 18.

sulche als

den mens-

sche ghe-

meulic oec

verleent

miches / 15

niet / 29

Afgode-

rie moet

niet

en onbetu-

oef der sel-

geminge die

wy seggen

seggende dynckē is die niet de gemeenschap des bloets Christi. Het Broot dat wy breken is dat niet de gemeenschap des lichaems Christi.

7 Want wy vele sijn een broot ende een lichaem: want wy sijn alle eens broots deelachtich.

8 Die Israel [die] na de vleesche [is:] die de Offerhande eten sijn sy niet des Alcers deelachtich?

9 » Wat segge ick dan? dat de Afgod wat is? Of dat der Afgoden offer wat is?

10 [Neen] maer dat delijpende wat sy offeren/ den Dupbel offeren ende niet Gode: ende ick en wil niet dat ghy met de Duphelen gemeenschap hebt. Ghy en cont niet den Dynckeker des Heeren dyncken/ en de Dynckeker der Du-velē/ ghy en cont niet deelachtich sijn der Tafel des Heeren/ en der Tafel der Dupvelē.

2 Of te rergen wy den Heere? Zijn wy sterker dan hy?

3 » Alle dingen sijn my gheoorloft/ maer alle dingen en sijn niet ooybaerlic: Alle dingē sijn my geoorloft/ maer

4 alle dingen en sichten niet. (Niemand en soecke dat sijn eyghen is/ maer een veyghelijck dat des anders is.

5 Al wat in het vleeschups vercocht wort/ dat eet sonder pet te onder braghen om der conscientien wille.

6 » Wā de Aerde is des Heeren/ en al wat daer in is.

7 Ende ist dat u lieden niemant handen ongelaobigen noot/ en ghy lieden daer gaē wilt/ so eet al wat u liede vooz gestelt wort/ sonder pet te onderbragē/ om der conscientie wille.

8 Maer ist dat u lieden niemant sept: Dit is den Afgoden geoffert/ so eet [dat] niet/ om diēs wille die u liede dat te lieue geefe/ en om der conscientie wille. (Wāt de Aerde is des Heeren/ ende al wat daer in is.)

9 Maer ick segghe van der conscientie/ niet ws selfs/ maer des andere. Want waerom wort mine bypheypt van een ander conscientie gheoorloft?

10 En ist dat ic dooz genade deelachtich ben/ (name-lic der spijssē) waerom worde ic gelasterd om het gene daer vooz ick dan segghe? Het sy dan dat ghy eet/ of dynckt/ of niet doet/ doet het al ter eeren Gods.

11 Weest so/ dat ghy lieden geen ergernisse en geest/ noch de Jode/ noch de Griecke/ noch der Gemeente Gods. Gelijc ick allen allesins o soecke te behagen/ en soeck.

Zijn niet

pr cor. 8.4

gleb/17,7
den 31/12

Waspisse
r1c026/12
S. 237/29
Phil/1/4

psalm 24/1
enbeso/12
v gr. hare
volhept.
clut. 10/7

pr cor. 8.

5 den 3/10
com. 14.6

Erghe-
nisse
ag. behage

niet mijn eyg hen profijt: maer het [profijt] van velen
om dat sy souden salich worden.

Wat xi. Capittel.

1. Sy straft de al bypche die in hare gemeyne vergaderingen gecome
waren. Mengende de maniere van bidden en Propheetse/29. en in de
Nachtmael.

1 Cor. 14/16

Phil. 3/17

waerdin

de man

nen het

hoofst ont

decke/ est

de vrou:

wen ghe

deckt inoe

ten zyn.

p. Eph. 2/3

c. Deut. 22/5

b. Gen. 26. 27

en de/ 5/1/

Col. 3/10/

g. gen. 1/22

f. Dat is

bercksel her

to. Icke b

hupt. d. s. p.

ouder v. s.

and. r. s.

mach. r. s.

g. Mal. 2. 5

h. i. m. 6

i. Ge. ober

h. in. n. n.

D. e. g. n. e. p.

r. e. s. m. e. t.

r. u. s. t. a. c. h.

t. i. c. h.

1. **W**est a minne nabolghers ghelijck als ick Christi.
2. **I**c pisse u lieden Broeders dat gy in allen myn
gedachtich zyt ende hout de insettingen ghelijck ick
die overghegheben hebbe.

3. **M**aer ic wil dat gy lieden weet dat Christus is het
hoofst eens pegelicken mans ende het hoofst der vrou
wen is de man: ende het hoofst Christi is God.

4. **E**en pegelic man die blyt of propheteert met gedec
ten hoofde die onteert zyn hoofst.

5. **M**aer een pegelicke vrouwe die bidt oft propheteert
met ongedecte hoofde die onteert haer hoofst: wāt he
is eben so veel oft sy gheschozen ware.

6. **W**āt ist dat de vrouwe niet gedeckt en wort dat sy
ooe [het hant] late affsighe maer ist dat het der vrou
wen qualick staet gecort of geschoze te zyn dat sy haer
7. decke. De man en moet zyn hoofst niet decken want
hy is het heele ende eerlickeheyt Gods maer de vrouwe
8. is des mans eerlickeheyt. Want de man en is bander
vrouwe niet: maer de vrouwe banden man.

9. **W**ant oec en is de man niet geschapē om der vrou
wen: maer de vrouwe om den man.

10. **H**ierom moet de vrouwe eemacht op het hoofst heb
ben om der Engelen wille.

11. **N**och tās en is noch de man sonder de vrouwe noch
de vrouwe sonder den man inden Heere.

12. **W**ant gelijck de vrouwe is banden man alsoo is oec
de man doot de vrouwe doch alle dinck van Gode.

13. **G**ordeelt ghy lieden onder u selven staet het wel dat
de vrouwe onghedeckt zynde God bidt.

14. **L**eert oec de natuere dat niet dat het den manne on
eerlick is onghecort hant te hebben.

15. **E**nde der vrouwen eerlick is lanck hant te hebben
want het lange hant is haer voor een deersel gegeven.

16. **I**st dat yemant schijnt genoeghe te hebben in kin
den wy en hebben die ghewoonte niet noch de Ghe
meynte Gods.

7 Maer dit vercondighe ick u lieden niet pynsende dat ghy niet tot verbeteringe/maer tot verergeringe te samen coemt. Want ten eersten / als ghylieden vergaderet sijt/soo hoor ick dat daer tweedzacht onder u is/ende ick gheloover een/deels.

8 Want daer moeten oec Setten onder u lieden sijn/ op dat sy die rechtsumich sijn/soer u opbaer worde.

9 Wanneer ghylieden dan hy een te samen coemt / soo en eetmen des Heeren Abontmael niet:

10 Wat eē pegelic neemt sijn ege Abontmael voor in het eten/ende de eē is hongerich/ende de ander dronckich.

11 Hebt ghylieden dan geen huysen om te eten ende te drincken? Of veracht ghy de Ghemeynte Gods? ende beschaemt de gene die niet en hebbe? Wat sal ic u seggen? Sal ic u hier in pynsen? Ic en pynse u lieden niet.

12 Want ic hebbe vande Heere ontfangen/het welcke ic u lieden oec m gegeven hebbe:namelic/ dat de Heere Iesus/ inder nacht doe hy verrade wert/nā het broot.

13 Ende als hy ghedancet hadde/brack hyt/ende sende: Neemt/eet/dit is mijn lichaem/wele voor u lieden gebroken wort/ doet dit tot mijner gedachtenisse.

14 Desgelic [nā] hy oec de Drinckbeker na het Abontmael/ seggende: Dese Drinckbeker is het Nieuwe Testament in mijnen bloede: doet dit so mensichmael als ghy [dien] drinckt/ tot mijner gedachtenisse.

15 Want so mensichmael als ghylieden dit Broot sult eten/ende desen Drinckbeker sult drincken/*sult ghy dē doot des Heeren hercondigen? tot dat hy coemt.

16 So dan/wie dit Broot eet / oft desen Drinckbeker des Heeren onwoerdichlick drinct/die is schuldich des lichaems ende bloets des Heeren.

17 Maer de mensche probe hemselvé/ ende ete also vā dien Broode/ende drincke vā dien Drinckbeker.

18 Want wie onwoerdichlic eet/ende drinckt/die eet en drinct hemselven het oordeel/niet onderschepde het Lichaem des Heere. Hierō sijn onder u liede vele crancike/en ongesonde/en vele slapē. Want waert dat wy ons selven onderschepden/so en souden wy niet geoordeelt worden. En als wy geoordeelt worde/so worden wy vanden Heere geleert/om dat wy niet en souden niet der Wet verdoemt worden?

kint 18/
10a2.15

Nachts
mael des
Heeren.

moft/ge-
lett.
mat. 20
25.
mr 14.22
Vanden

oofte/ber-
hont.

ofte vered-
dicht gē
ett.
pact 1/11
q10a6 31

csp218/18

sp218.2
10ft ooz-
berlden
vofte ge-
straft.

Mat. tot u
wer verhoes
menschen.

33 So dan mijne Broeders als hy te samen coemt: on-
te eten verbeert malcanderen.

34 Ist dat pemant hungerich is/ die ere te hups/ op da-
gy niet tot oordeel te samen en coemt. Het ander sal ic
o; dineren als ick come.

Dat xij. Capittel.

1. Hy beoost waer tot men alle gabe des Heeren gheuycken sel/ namel-
tot stichtinghe.

Un de geestelike [gaben/] Broeders/ en wil ic nie-
dat ghy onwetende sijt.

2 Ghelieden weet hoe gy als ghyepdenen waer t/ to-
de stonnie Afgoden u liet verleyden/ also ghy ghelepi-
wert.

3 Daerom ghebe ick u lieden te kennen/ dat niemant
door den Geest Gods sprekende/ Jesum en verbijdet.
ken de niemant en can seggen/ dat Jesus de Heere is
dan door den heylighen Gheest.

4 Ende daer zijn verschepden gaben: maer het is de
selve gheest.

5 En daer zijn verschepden bedieningen/ maer de sel-
ve Heere.

6 Ende daer zijn verschepden werkingen/ maer het
is de selve God/ diese alle in allen werckt.

7 Ende eenen pegelicken wort de openbaringhe des
Geest gegeven/ tot het gene oorbaerlich is.

8 Want den desen wort door den Gheest gegeven het
woort der wijsheyt: den anderen het woort der kennis-
se/ door den selven Gheest.

9 Den anderen het geloof door den selven Geest: de
anderen de gaben der ghesontmakinghen door de sel-
ven Gheest.

10 Den anderen crachtighe werkinghen: den anderen
Propheet: den anderen onderschepdinge der geesten:
den anderen verschepden t/ tonghen: den anderen wijs-
legginghe der tonghen.

11 Ende alle dese dinghen werckt de eenige ende selve
Geest/ deelende eenē pegelickē het zijne/ also hy wil.

12 Want gelijc het lichaem een is/ ende vele leden heeft/
ende alle ledē eens lichaems/ hoewel sy vele zijn noch
rans een lichaem zijn: also oock Christus.

13 Want wy alle zijn in eenen Geest tot een lichaem ge-
doopt/

amat/9 39
b Jon 13/13
1 e 02/6/6
ekom 1/6
col 13/13
b Br. be-
schepdinge
der gaben.
e 02/daer
is een. God
die crachte-
lick werckt
alle dingē
in allen.

Bedee-
tinge der
geestelike-
ker gabe

1 e 02/ Pauli
ghe 11/35
hi Col 7/7.
Der lichei-
den leden
in een
lichaem
1 Ro 12/4

doopt/het sy Joden/oft Grieken/oft Dienfbare/oft Wyge:en wy hebben alle eenen dyanc gedroncken/tot eenen Gheest.

Want het lichaen en is niet een lidt/maer vele [leden.]

Oft de boer seide: Ic en ben geen hant/so en ben ick bandē lichame niet: Is hy daerō bandē lichame niet?

En oft de ooge seide: Ic en bē de ooge niet/so en ben ic bandē lichame niet: is sy daerō bandē lichame niet?

Maer het gheheel lichaen de ooge/waer [blebe] het gehooz: Waer het gheheel lichaen dat gehooz/waer [blebe] de reucke?

Maer nu heeft God de leden geset/ een pegelick van hen in het lichaen/ghelijck hy ghewilt heeft.

Waren sy alle een lidt/ waer [blebe] het lichaen?

Maer nu [zijnder] wel vele leden maer een lichaen.

Ende de ooge en can tot der hant niet seggen: Ic en behoebe u niet: oft wederom het hooft tot de boete: Ic en behoebe u niet.

Maer veel meer:ijn de leden des lichaens noodich/ die de cranckste schijnen te wesen.

En die ons dunckē de oneerlicste [ledē] des lichaens te wesen/ den selven doen wy overbloediger eere aē/ en onse oneerlicke [Ledē] hebbē overbloediger eerlicheyt.

Maer die in ons eerlic zijn/ en behoebens niet/maer God heeft het lichaen te samen getempeert/ ende heeft den ghebyrckelicken [leden] meerder eere ghegheben.

Om dat geen tweedracht indē lichame wese en soude/ maer dat de leden gelijcke sozge booz malcanderen odyagen souden. Ende ist dat een lidt lijt/so lijden alle de ledē mede: ende ist dat een lidt bereert wozt/so verblijden alle de leden mede.

Maer ghylieden zijt het lichaen Christi/ ende eens/ deels leden.

En God heeft sommige inder Ghemeynte geset/ ten eerstem Apostelen ten anderen Propheten ten derden Leeraers/ daer nae crachten/ daer nae gaben der gesontmakingen/ Helpers/ Regeerders/ verscheyde Tonghen. Zijn sy alle Apostelen?ijn sy alle Propheten?ijn sy alle Leeraers: hebben sy alle crachten? hebben sy alle gaben der ghesontmakinghe? Spreken sy alle met [verscheyden] Tonghen:ijn sy alle Weleghers.

k. 2nd. 30n
alle tot een
nen gheest.
gedyent.

De Ghe-
meynte
is het
lichaem
Christi.
Eph. 1. 23
ende. 4. 16.
Col. 1. 24
meph. 4. 12
niet/maer
wonderpre-
den te doē
Rom. 12. 5

o of / g
lieden zij
p of den
wesh bo
of marz.

Wande
liefde.

ant 7. 22
rom 1. 7
ant 7. 20
fl. 12. 21
act 1. 23

o of /
waleht
dan geen
dinch als
oneerlick
e 1. 4. 24
Whil 1. 4
f. 102. 6

g 1. 30
18.

31 * Zyt ghy lieden vperich na de beste gabe: Ic wylse u
noch eenen beteren wech.

Dat xij. Capittel.

1. Hy pofte de liefde / dewelcke den oorspronck en regel der sietings is.

2. **A**l waert dat is met tonghen der menschen ende der
Engelen sprake / maer geen liefde en hadde / so wa-
re ic [als] een clincde Metael of lydende belle gewor-
den. 2. En of ic de [gabe] der Prophecie hadde / en
wiste alle verborgheden / en alle werenschap: en oft ic
alle geloobe hadde / so dat ic Bergen versette conde
ende en hadde de liefde niet / so en ware ick niet.

3. **E**n oft ic alle mijn goet tot [der armē] onderhoudin-
ge gabe: en oft ic mijn lichaem over gabe om te ver-
branden / maer geen liefde en hadde / so en soudeet my
niet helpen. De liefde is lanemoedich / sy is vriende-
lich: de liefde en is niet afgonstich / de liefde en is niet
lichtveerdich / niet opgeblasen:

5. **S**y en draecht haer niet oneerlick / sy en soet haer
eygen niet / sy en wort niet verbittert / sy en denct geen
quaet: Sy en verblift haer niet in onrechtveerdich /
maer / verblift haer inde waerheyt.

7. **S**y verdraecht alle dine / sy gelooft alle dine / sy hoep:
alle dinck sy is lijtsaem in alle dinck.

8. **D**e liefde en vergaet nemmermeer: het sy dat de Pro-
phetien te niere gaen / ofte de Tonge ophouden / oft de
ghenissen te niere gaet. Want wy bekenmen eensdeels
ende wy propheeten eensdeels.

10. **M**aer als het volmaecte sal gecomen zijn / dā sal het
gene dat eensdeels geschiet / vergaen.

11. **A**ls te een kint was / doe sprac ic gelijc een kint / ende
dachre gelijc een kint / ende gheboelde gelijc een kint /
maer als te een man geworden be / hebbe ick afgelept

12. **D**at kintse was. Want wy sien nu door eenen spie-
gel in een duyster reden: maer dan [sullen wy sien] af-
sichte aen aensichte. Nu bekenmen wy eensdeels / maer
dan sullen wy bekenmen gelijc wy bekennt zijn.

13. **E**n nu blijden dese dyp: Seloobe / hope / ende Liefde:
maer de meeste van desen is de Liefde.

Dat xij. Capittel.

1. Hy pofte de liefde / de gaben der tongen / en alle andere gheestelike ga-
ben / 4. en boven alle de prophecie / 3. de stilheyt der vrouwe / 4. en de
verbaerheyt der goede ordinantie inder Gemeente.

Staet

Staet na de Liefde weest bperich in geesteliche [ga-
ben] maer meest dat gplieden meucht propheteeri
Want die met [bzeemde] tongen spreekt die en spreekt
den menschen niet maer Gode: want niemāt en hoor
het/ maer hy spreekt in den geest verborghentheden.

Maer wie propheteert die spreekt den menschen
stichtinghe/ ende bermaninghe/ ende vertroostinghe.

Wie mer [bzeemde] tongen spreekt die sticht hemselfe.
Maer wie propheteert die sticht de Gemeente.

• Ic wilde dat gy alle met tonge sprac maer meer
dat ghy propheteert: want die propheteert is meer
der dan die met tongen spreekt ten sy dat hyt wtleg
ghe op dat de Gemeente ghesticht worde.

En nu Woorders oft ic tot u quame / en sprake met
tongen wat profijt sal ic u doe: ten sy dat ic tot u liede
spake of door ontdeckinge of door wereschap of door
prophetie of door leeringe: Oec de dingen die sonder
leuen sijn/ ende gelupt gebē het sy fluyte of harpe/ ist
dat sy geē onder schepdinge met den gelupde en gebē
hoe salme bekēne wat daer gelupt of geharpt wort?

Wāt oec so de Wapne eē onseker gelupt geest wie
sal ten steyde bereyt worden? Also ghylieden oock/ ist
dat ghy met der Tonghen geen duydeliche sprake en
geeft/ hoe salmen weten wat daer gesproke wort? wāt
ghy sult in den wint spreken. Ghelyck daer sijn (so
veel verscheyden manieren van gelupt inder werelt/
ende geē van dien en is stom: Ist dā dat ic de cracht
der stemmē niet en weet: so sal ic hem die spreekt • bzeet
dā talē sijn: en hi die spreekt sal my bzeemt vā talē sijn.

Also ghyliede oec/ dewijle gy bperich sijt tot geeste
liche gade soect daerinne overbloedich te sijn tot stich
tinge der Gemeente. Daarom die met bzeemder ton
ghen spreekt die bidde dat hyt mach wtlegghen.

Wāt ist dat ic met [bzeemder] tonge bidde/ so bidt my
nen gheest maer mijn verstant is onbruichbaer.

Wat ist dan? Ick sal met den geest bidden ende ic sal
oec met den verstande biddē. Ic sal met de geest sin
gen/ ende sal oock met den verstande singhen. Want
soo ghy danck segghet met den gheest/ hoe sal de gene
die in des ongeleerde plaetse staet Amē seggē op uwe
dancksegginge/ dewijle hy niet en weet wat ghy segt?

Prophe
teren oft
wtlegge/
wet en
schap vā
al en en
al en.

a Jan 6.7

u Gr. de
Lichte.
cof st enē
dos/ sōber
bruydinge.
gr. Bar
bados.

of adē

17 Want ghy dancht wel: maer een ander en woijt niet
18 gesticht. Ic dancke mijnen God dat ic meer dan ghy
alle met [breeemde] tonghen sprekē.

19 Maer ic wil inder gemeynte liever bys woorden dan
mijn dstant spreken op dat ic de andere oec onderwij
se dan thien dunsent woorden met breeemde tonghe

gEph/24
hMat/18
ende 19/14

20 Broeders en wordt gheen kinderen in het verstat
Maer woijt d kinderen inder boosheyt/en woijt in he
der stat volmaeckt.

iEsa/28/1:
Wen 28. 29

21 Ind: Wer is geschreuen: Ic sal met ander tongen
en met andere lippen tot dese volcken spreken/en noe
en sullen sy my also niet hooren sent de heere.

22 So dan de [breeemde] tongen sijn tot een reeckē nie
den geloobigen maer den ongeloobigen: ende de p
phetie niet den ongeloobigen maer den gheloobigen

23 Waert dan dat de geheele Gemeente by een verga
dert ware/ende sy alle met [breeemde] tonge sprake en
ongeleerde oft ongheloobinge daer in quamen/en sou
den sy niet segghen dat ghy wijsinnich waert.

24 Maer ist dat sy alle propheten en een ongeloobig
ofte ongleerde daer hinc coemt die woijt van alle ge
strafe ende van allen gheoordeelt.

25 Ende also woijt het verborghen zins herte openbaer
ende valt op zyn aensicht/ende aebidt Godt/ende ver
tondicht dat God warachtelick in u lieden is.

26 Wat ist dan Broeders: soe wanneer ghy te samen
coemt een vegelic van u heeft hy eenē psalm/ heeft hy
leere/ heeft hy [breeemde] tonge/ heeft hy openbaringe
heeft hy wtlegginge/ dat het al geschiede tot stichtinge

tot hy get.

27 So pemat met [breeemde] tonge spreekt/ dat het doo
twee/ ofte te meerste door dyn geschiede/en by gebeur
te/ende een legghet het wt.

28 Maer en is daer ge wtlegger/ dat hy swijge inder
Gemeente die met breeemde tonghe spreekt/ maer
hemselfen sprekē/ende Gode.

iJoa/4/1
moet onder
screyden.

29 Dat der propheten twee ofte dyn sprekē/ ende dat di
30 andere moordelen. Ist dat het eenen anderen daer
setende gheopenbaert is so swijghe de eerste.

31 Want ghy cont alle een na den anderen propheten
32 op dat sy alle leeren/ ende getroost worden. Ende di
geesten der propheten sijn de propheten onderworpen.

Want

Christus
is eerst
opgestaen
ende wy
sullen alle
door hem
opstaen

9 Of
waer.

1 pet. 1/5

fi. ol. 1/11

3 po. 1/5.

19 2/2/17

10 10/3/0

10 10/24

10 10/24

act. 1/3

10 10/24

Col. 3/1

den oecromme dat ic de Gemenste Gods verbolch
toehabbe. Maer door de genade Gods he ic dat ic ver
en zijn genade in my en heeft niet pdel geweest: maer
ic hebbe overbloedelicker gearbeet: dan sy alle niet i
maer de ghenade Gods die met my is.

11 Wy dan bepde ic ende sy prediken also: ende ghy
lieden hebt also ghelooft.

12 Ende ist dat Christus geprediet wort: dat hy tot i
dooden opgewect is: hoe seggen dan sommige onder
lieden datter gheen opstandinghe der dooden en is:

13 Ist datter geen opstandinghe der dooden en is: so i
is Christus oock niet opgheweckt.

14 Ende ist dat Christus niet opgewect en is: so is dor
onse predikinghe pdel ende oock is uwe ghelooft e pde

15 Ende wy worden behonde valsche getupgen Gods
want wy hebben van Gode getupgenisse gegebe: da
hy Christum opgewect heeft: de welken hy niet opg
weect en heeft: [te weten:] ist dat de dooden niet opg
weect en wordē. Want ist dat de doode niet opgewec
en worden: so en is oock Christus niet opgheweckt.

16 Weet en wordē. Want ist dat de doode niet opgewec
en worden: so en is oock Christus niet opgheweckt.

17 En ist dat Christus niet opgheweckt en is: so is u
ghelooft e pdel ghylieden zyt noch in uwe sonden.

18 So zijn sy dan oock verloren: die in Christo slapen.

19 Ist dat wy in dit levē alleelic onse hope op Christu
hebben: soo zijn wy de ellendichste van alle mensche

20 Maer nu is Christus vande doode opgewect: [al
de seerstelick vande gene die ont slapen zijn.

21 Want nadien door eenen mensche de doot [is: so i
oock door eenen mensche de opstandinghe der doode

22 Want gelijk sy alle in Adam sterben: also sullen u
alle in Christo levendich worden.

23 Maer eegelic in zijnder orden: Christus de Eerst
linc [is opgestaen:] daer na die Christo toecomen su
len opstaen in zijne toetomste.

24 Daer na comt het eynde: als hy het Coninckrijck i
Gode den Vader overgegeven hebbē: als hy alle hee
schappie ende alle Overlehept: ende macht sal te nie
ghemaect hebben.

25 Want hy moet heerschappie hebbē: tot dat hy al
de vyanden onder zijne voeten sal gheleent hebben.

26 De doot is de laeste vyant die vernieticht wort.

Want

17 Want gy heeft het alle onder zyne voeten onderworpe. Maer als hy seyt dz het he al onderworpe is so ist openbaer dat [daer gesept is] wtgenomen dien hier hem al onderworpen heeft.

8 En als het al hem sal onderworpe wesen / da sal ooc de Sonne selbe. (die het hem al onderworpen heeft) he onderworpen worden op dat God sy al in allen.

9 Anders wat sullen sy doen die v booz dooden ghe- doopt wordē? Ist dat de doode geensins opgewect en wordē waerom worden sy ooc booz v doode gedoopt?

10 Waerom sijn wy oock te alder uren in verhekel.

Sy onsen roem dien ic in Christo Jesu onsen Heere hebbe. Ich sterbe alle dage.

Ist dat ic na den mensche teghen de beesten te Ephe- sen ghebochten hebbe: wat helpt my ist dat de doode niet opgewect en worden? Laet ons eten en drincken. Want morgen sterben wy. Laet u lieden niet verlep- den boose redenen verderben goede reden.

Ont waer rechtveerdelic en sondecht niet: Want sommige en kennen God niet: Ic segge het u lieden tot schaemte. Maer daer mocht yemant segghen: Hoe worden de dooden opgeweckt? ende met wat lichaem sullen sy comen?

Sy dwaes dat gy saeyt dat en wort niet lebendich / e sy dat het eerst sterbe. En dat gy saeyt [daer vā] en saeyt gy niet het toecomēde lichaem maer het bloore traen als van Tartre of eenich andere.

Maer God geeft hem een lichaem na zynē wille / en enen yegelliken sade sijn eyghen lichaem.

Alle vleesch en is niet eenderley vleesch / maer een ander is het vleesch der menschen een ander der Bee- ten een andere der visschen een ander der Voghelen

En daer sijn hemelsche Lichamen en daer sijn Aer- sche Lichamen: Maer een ander eerlicheyt hebben de se nelsche [lichamen] een ander de Aersehe.

Een ander eerlicheyt heeft de Sonne en een ander eerlicheyt heeft de Mane en een ander eerlicheyt heb- en te Sterren. Wan de een Sterre is vāde andere Sterre verscheydē in heerlicheyt. Also ooc de opsta- inge der doode: dz gesant wort in verdervinge / wort ogheweckt in onverderffelicheyt.

psal 7/8/
Eph 1/22

3of/booz
dooden/of
der de
dooden.
dat is/op
dat de doop
niet booz
dit leven/
maer booz
he door
niet sy en
als die ge-
doopt wor-
den recht-
er sy ster-
ben.
der de
dooden.
en. want
de sa 22.13
eude. 16.12
Sap/2/6/
Eph/37/3
Hoe dat
de doode
opstaen.
Joa 12.24

gDeut 2/3
Sap/3.2/
mat. 13/43

Gen. 1/7

2 cor. 4. 11

Joan. 1. 14

1 the 4. 15
imph. 2.

mt. 24/31

2 Cor. 5. 4

Esa 25. 8
Yeb 2. 14qi Joan. 5.
ege. gena
de.
fof/geest

43 Dat gesaep't wort in oneere wort opgeweekt in eerlichept: dat gesaep't wort in crachz/ wort opgeweet in moghenthept:

44 Dat natuerlyck Lichaem dat ghesaep't wort/ wordt opgeweet een Geestelijck Lichaem. Daer is een natuerlyck Lichaem/ ende daer is een Gheestelijck Lichaem

45 Also is oock gheschreven: De eerste inēsche Adam is geworden tot een levendige ziele/ en de laetste Adam tot een u levendichmakenden Geest.

46 Maer het geestelicke [lichaem en is] niet eerst: maer het natuerlike/ daer na het geestelicke.

47 De eerste mensche vander Aerden/ Aertsch: de twee/ 48de mensche is de heere vanden hemel. Hoedanich de aertsche is/ sodanich zijn ooc de Aertsche: en hoedanich de Hemelsche is/ sodanich zijn oock de Hemelsche.

49 Ende ghelijck wy het Beelt des Aertschen ghebrazen hebben/ so sullen wy ooc het Beelt des Hemelsche sodrage. En du segge ic/ Broeders/ u d; blesch en bloet/ het Conincijcke Gods niet belsten en conne: noch de verderbinge en besit de onberderffelichept niet.

51 Siet/ ic segge u lieden een verborghenthept: Wy en sullen niet alle slapen/ maer wy sullen alle u veranderen/ 52 wordē/ In een punet des tijts/ in eenē oogenblik u te tijt der laetster Basupne/ want sy sal basupnen/ ende de dooden sullen opgeweekt worden/ onberderffelic/ en wy sullen verandert worden.

53 Want dit berderffelicke moet onberderffelichept aen doe: ende dit sterffelicke moet onsterffelichept aend of.

54 Ende als dit berderffelicke sal de onberderffelichept aengedaē hebbē/ en als dit sterffelicke/ sal de osterffelichz aengedaen hebben/ dan sal twoozt geschiede/ dat geschreve is: de doot is verslonden tot overwinninge.

55 Doot/ waer is uwe prikkel/ helle/ waer is uwe overwinninghe? De prikkel des doodts/ is de sonde: ende de macht der sonde/ is de Wet.

57 Maer God sy danck/ die ons die overwinninghe/ gegeven heeft door Jesum Christum onsen heere.

58 So dan mijn liebe broeders/ weest stantvastich/ onbewegelic/ alletijt overbloedich inden wercke des heeren/ dewijle ghpieden weet/ dat uwe arbeit niet pte en is inden heere.

Dat

Wat xvi. Capittel.

1. By vermaentse tot de versamelinghe der Aelstoesen / 13. vande volstan-
dicheit int gheloove ende de liefde & huyt / ende des Aelsten / 15. ende
na sommige groetenisse en vercommenissen / wenscht hy hen alle goet.

Udoet a vande versamelinghe die den Hepligen [ge-
sciet /] gelijc ic den Gemeynen in Salatia bevolē
hebbe doer ghelieden oock also.

rom 12. 13

2. ^bOp elcken eersten dach der weke / een pegelic bā u
by hemselfe legge wech also eenen schat der gaderēde
na dat hy gelukkig gewordē is: op dz niet als ic come
dan eerst de versamelingen en geschieden.

baet 1. 29

Dat is

Dondach

3. En als ic daer sal gecomē: hy / so wie ghelieden met
Sembzieden bewillicht / die selve sal ick senden om
u weeldact te Jerusale over te dragē. En ist datter
sweert is: dat ic ooc repse / so sullē sy met my repse. Ic
sal tot u lieden comen / als ic Macedoniam sal dooz ge-
gaen hebbē. Want ic sal dooz Macedoniam gaen.

g. genade

2 cor 1. 15

4. Maer by u lieden sal ic mogelijk blijven / of ooc over-
winteren op dat ghelieden my meucht geleidē waer
ic henē repse. Want ic en wil u liede nu / mit dooz gaen
niet sien / maer ic hope een tijt [lāc] by u te blijbē / ist dz
het de Heere toelaet.

f. Gr. in

dooz by

gange of

dooz gāge

gof Duer

sten.

5. Maer ick sal te Ephesen blijven tot den vijftichste
[dach.] Wāt my is ēē groote en crachtige deure ge-
opent / ende [daer zijn] vele wederpartijen.

Ist dat Timotheus coēt / siet dat hy onbevreesd by u
liede sy wāt hy weret het werc des Heerē ooc gelijc ic.
Niemand dan en berachte hem / maer gelept hem / in
biede / op dat hy tot my come: want ic verwachtē hem
met de broederen.

act 18. 23

2 cor 1. 12

Ende aengaende den Broeder Apollos / ick hebbe
jē seer vermaent / dat hy niet de broederen tot u lieden
comen soude / en het en was gheensins zijnen wille dat
hy nu soude comen / maer hy sal comen wannēc het
hem sal wel gelegē wese. Waert / staet in het geloove
jo ut u als mannen weest sterck.

Doet alle uwe dinghen inder liefde.

En ic bidde u broeders: Ghy weet dattet huyt gesin
Stephane zijn de eerstelick van Achaia / en dat sy hē
selven ten dienste de / hepligen geschickt hebben

2 cor 1. 24

Dat ghelieden ooc den sulcken onderdanich sijt / ende
allen medehulpers / ende medearbeiders.

Rom 16/15
2 cor 12/12a Anathes
uia.

17 Ick ben verblijde van de toecomenst Stephane/ ende Fortunati/ en Achai: want i wat my aen u liede gebrack/ dat hebben dese verbult.

18 Want sy hebben mijnē geest ende uwen geestigerust gemaect: bekent dan de sulcke.

19 De Gemeynten in Asia groeten u lieden. V groeten seer in den heere Aquila en Priscilla/ met de Gemeynte die te haren huys is. V lieden groeten alle de Broeders: Groet malcanderen met eenen heyligen kusse.

20 Ick Paulus groete u lieden met mijne hant.

21 Ist dat permant den heere Jesum niet lief en heeft/ die sy o verbloet. De genade des heeren Jesu Christi/ sy met u lieden.

22 Mijn liefde sy met u allen in Christo Jesu/ Amen.

De eerste Senthrief tot de Corinthen/ gheschreben van Philippis/ [gesonden] door Stephanum/ ende Fortunatum ende Achaeum/ ende Timotheum.

De tweede Senthrief Pauli tot den Corinthen.

Dat eerste Capittel.

1. Na dat hy den heere gedaent heeft/ die hem verlost heeft vande wiest verdukingen/ bewijst hy de nuticheit der selver/ 13. daer na hy ont schuldigende van het vertoeven zijner roefte/ 18. bewijst dat de starre vastige waer heyt zijner predikingen/ op Christum gesondert is.

1 Paulus een Apostel Jesu Christi / door den will Gods: ende de Broeder Timotheus : der Gemeynte Gods die te Corinthen is/ met alle de heyligen/ die in geheel Achaia sijn.

2 a Genade sy u lieden en vrede van Gode onsen Vader/ ende den heere Jesu Christo.

3 a Gheloeft sy God/ ende de Vader onses heeren Jesu Christi/ de Vader der barmherticheden/ en God alle vertroostinghen.

4 Die ons vertroost in alle onse verdrukkingen/ op dat wij alle in wat verdrukkinge sy sijn/ mogen vertroostē door de vertroostinghe daer mede wy selve vā God vertroost worden.

Want

a Rom 1/7
1 Cor 1/2/
3. pet 1/2/
hep 1/3.
ng. ds groe
tinghe met
mijnder
hant Pauli

: cor 7/6/

5 Want gelijc de verdruckingen Christi overbloedich zijn in ons: also is oec door Christum oec vertroosting overbloedich.

br 19 4. 19
p gr. de
lydens.

6 En ist d; wy verdruct wordē [dat geschiet] door u wer vertroosting en salich; dewelcke gewracht wort door de verdraetsaemheyt der selver verdruckinge/ die wy oec lyden: ist dat wy getroost worden [dat geschiet] door nye vertroosting ende salicheyt.

gr. in.

7 En onse hope door u lieden is vaste/ dewijle wy weten/ dat ghy gelijc der verdruckinge/ also oec der vertroosting deelachtich zijt. Want wy en willen niet/ Broeders/ d; gy onwetende zijt van onse verdruckinge/ die oec in Asia geschiet is/ namelijk/ d; wy bobē maten seer beswaert geweest zijn/ boben onse macht/ so d; wy seer benaut waren oock vanden leuen.

Act 15. 25

9 Ja wy selve hadden in ons selven het bonnisse des doots: op dat wy niet op ons selve vertrouwē en soude/ maer op God die de doodē vertweet. Dewelcke oec bā so groote door verlost heeft/ en vooft/ op welcke wy hopen/ dat hy ons oec noch verlossen sal:

h gr. de ant
woord.
1 Cor. 17. 5

Wock met uwer hulpe inden gebede door ons/ op dat door de gabe van vele persoonē aē ons [bewesen] van belen danck gheseyt worde door ons.

Rom 15. 36
12 Cor. 5. 18

Want onsen roem is dit/ [namelijk/] het getuygenisse onser conscientien/ dat wy in eenboudicheyt ende Godlike oprechticheyt/ niet met bleschelycke wijsheyt/ maer met Gods ghenade inde werelt gewādelst hebben/ ende aldermeeft by u lieden.

mgr. ops
rechticheyt
Gods.

Want wy en schryben u lieden niet anders/ dan dat ghy u leeft/ oft oec bekent: en ic hope dat ghy tot den eynde kennen sult. Gelijc ghy oec ons eensdeels bekent hebt/ dat wy u wē roem zijn/ o gelijc gy de onse in den dach des Heeren Jesu.

noe bekent
of oec weet

En met sulc een vertrouwē wilde ick eerst tot u lieden comen/ om dat ghy u dobbel weldaet hebbe sult:

1 Cor. 16. 5
q. de
werke.

Ende dat ick door u lieden na Macedoniam gaen soude/ ende wederom van Macedonia tot u comen/ ende dan u na Judeam gelept worden.

Hebbe ic dā lichtbeerdicheyt gebuyet/ als ic dit door wy genomē hebbe/ of neme ic het na dē blesche booz/ d; ic boozneme/ om d; by my soude wese/ Ja en Hee?

imac. 1

Iac. 12

fro/8/16/

2 cor/5/5

rom 1/10

ende/9/1.

2 co 21/31

Gal/10

Rom 1/1

p Pet 5/3

a g. hebbe

h I Cor 5

8 God is getrouwe dat onse woort tot u liede niet ge-
 9 weest en is. Ja en Heen. Wāt de Sone Gods Jesus
 Christus/die onder u lede door ds geprediet is name-
 lic/door mī en Silbanum en Timotheum/ en is niet
 geweest. Jāe ende Heen:maer Jā was in hem.

20 Want alle de beloften Gods zyn in hem. Jāe/en zyn
 in hem Amen/ter eerlichheit Gods door ons.

21 Maer die ons met u lieden versterct in Christum/ en
 die ons ghesalst heeft/ is God.

22 Die ons ooc versegelt heeft/ ende in onse herten den
 Pant des Gheests ghegheven heeft.

23 Maer ick aenroeye God tot getuyge op mijn siele
 dat ic om u lieden te sparen/noch te Corinthen niet ge-

24 comen en bē. Hier dat wy heerschappie boere ober-
 uwen gheloobe: maer wy zyn medehulpers uwer blij-
 schap: want ghelieden staet door het geloobe.

Wāt ij. Capittel.

1. Op gaet voort/bewijs gebede van zyn verroekē/4. bewijs zyn liefde
 tot hen/7. en begeert hare liefde aende boetvaardigen Sondaer/14. en
 hy looft God door de cracht zynder leere/om dat sy die sonden begre-
 ren/17. ende weberleert zyne lasteraers.

1. Mer ic hebbe dit booz my genomen dat ic niet we-
 derom in droefheit tot u lieden comen soude.

2 Want ist dat ic u lieden bedroefte/ wie isst dan di
 my vrolic maect/ten sy de gene die bā my bedroeft is:

3 En ic hebbe u lieden dat selfste geschrebe/ op dat al-
 le come ic geen droefheit hebben en soude vande gen-
 daer ic my moeste van verblijden. vertroouwede van
 allen dat mijn blijfchap/ u aller blijfchap sy.

4 Want ic hebbe u lieden wt grooten drucke ende be-
 nautheit des herten geschrebe met vele tranen niet on-
 dat gy sout bedroeft worde/maer om dz gy mijn lief-
 de wete sout die ic seer overbloedelic tot u lieden drag-

5 Ist dat nemant droefheit aengebracht heeft/ die ic
 heeft my geen droefheit aengebracht/maer eensdeels
 (op dat ick hem niet en versware) u allen.

6 Het is de sulcke genoeg dat hy vā vele gestraft is
 7 So dat ghelieden daer tegen meer moet/ vergeve
 ende vertroosten / op dat de sulcke in overbloedighe-

8 droefheit niet eenichsins en vergae. Daerō bidde
 u lieden dat ghy de liefde een hem bevesticht.

9 Wāt hier toe hebbe ic ooc geschrebe: om dat ic uwe

bevroes

10 hep oebing e weien soude/namelick oft ghylieden tot
alle dingē gehoorsaem zijt. Dien ghylieden wat ver-
geeft/ die vergebe ic oec: want ist dat ic oock ver-
geven hebbe die ic vergevē hebbe [hebbe ic vergevē/
om uwent wille in ^u het aenschijn Christi.
11 Op dat wy vanden Duppel niet bedroge en wordē/
want zijne gedachten en zijn ons niet onbekent.
12 Doo: als ick te Troas quam / om te prediken het
Evangelium Christi en my daer een deure indē heere
13 geopent was: So en was ic niet gerust vā geeste/om
dat ick Titum mijnen Broeder niet en vant: maer nam
oec lof aen hen/ende reysde na Macedoniam.
14 En Gode si g lof/die alle tijt door ons triumphheert
in Christo/en den reuck zijner kennissen te aller plaetse
door ons openbaert.
15 Want wy zijn Gode de ^u goede reucke Christi / inde
gene die salich worden/en inde gene die verloren gaen.
16 Den desen een reucke des doots/ ter doot/ ende den
genen een reucke des lebens/ten leven. En wie is hier
17 toe bequam? Want wy en zijn niet ghelijck vele het
woort Gods ^m berbalschende: maer wy spreken ⁿ van
Christo/ als wt oprechticheyt/ als wt Gode/ inde regē
woordicheyt Gods.

Dat iij. Capittel.

By pōst de reacht zijner pōbiking tegen de lasteringe der valsche A-
postelen / 9. en h ¹ Evangelium vergelijckende met de werl vermeerderet
de werelicheyt zijns Amys.

Beginnen ^a wy ons selven wederom te prijsen: be-
hoeven wy (gelijck sommige) Lofbrieven aen u oft
Lofbrieven van u lieden.

2 Ghylieden zijt onsen Brie f/in onser hertē geschrebe/
die ^u bekent ende gelesen wort van alle menschen.
3 Dewijle het openbaer gheworden is/ dat ghylieden
den brie f Christi zijt doo: ons bedient/geschreven niet
met Inct/maer met den Geest des levendigen Gods/
^u niet in steenen Tafelen/maer in ^e vleeschelicke Tafe-
4 len des herten/ Sulck een vertrouwen hebben wy
5 doo: Christum by God: Niet dat wy van ons selve
bequaem zijn pet te dencke/ als wt ons selven/ f maer
dese onse bequaemheyt is wt Gode.

6 Die ons oock bequame ^g Dienaers des nieuwen
b Testaments ghemaect heeft: niet der letter/ maer

ros/be-
proefde.

bof de
per soon.

e G. ggle
rich.

faci 6.89

g G. gens
de.

h Gf/ons
doet tri-

umphere
i col 1/27

h G. wel-
riekenh3.

lluc 1/34

most om
eygen ge-
win leet

de.
n G. in

acor/5.11

b Gf/
verstaen.

e G. m
dge 42.12

ejer 31/33
heb/8.10

phil/1/15
g: cas.20

b heb.8.6

hieroz4/12
loft/ eerlic
heyt.
mexoz4-30

des geests. Want de letter door/ maer de geest maecht
7 lebendich. Ist dat de bedieninge des doots met let-
teren ^h in steenen gedrukt/ in clærheyt geweest is: m
so dat de kinderē Israels/ Mosēs aensichte niet en cō-
den aensien/ door zyns aenschijns clærheyt/ dewelcke
8 vergāckelic was. Ioc en sal niet meer de bedieninge
des Geests in clærheyt wesen.

9 Want ist dat de bedieninge der verdoemenisse clær-
heyt was/ veel meer is de bedieninge der rechtveerdig-
heyt overbloeich in clærheyt.

10 Wāt dat verclaerde en was ooc niet verclaert in de-
se deele/ namelic so veel dese wtnemēde clærh; aē aet.

11 Want ist dat het gene dat vergāckelic was/ in clær-
heyt was/ veel meer is het gene dat blijft/ in clærheyt.

12 Dewile wy dan soodanighe h; pe hebben/ soo ghe-
bypucken wy groote bymoedicheyt.

Exoz4/33.

13 En[en] maer niet gelijc ^a Mosēs was/ die een deescl op
zijn aensichte lende om dat de kinderen Israels niet en
soudē aensien ^a tot het eynde des genen/ dat vergaet.

Rom/5/4
pela/6.10
Sap/1/21
act/26.26.

14 ^a Maer haer sinnen zijn verhart geworden/ want tot
op den huldigē dach blijft dat seloe deescl in het lesen
des Oude Testaments sonder ontdecken/ het welcke
^a door Christusum wort te niere ghemaect.

qgr/m.

15 Maer tot op desen dach/ als Mosēs ghelesen wort/
lept dat deescl op haer herte.

Mat/13/21
Rom/21/12

16 ^r Maer als dat herte sal bekeert zijn tot den Heere/
dan sal dat deescl wech ghenomen worden.

Jon 24/4

17 De Heere is de Geest: en waer de Geest des Heeren
is/ daer is byphent.

1 Col/15/12
nos/ eerlic-
heyt.
pof/in.

18 Ende wy alle met onbedecten aensichte de ^b clær-
heyt des Heeren/ als in eenen Spiegel aenschouwēde/
worden ^p na het selve beelt verandert/ bā clærheyt tot
clærheyt/ als van des Heeren Geest.

Dat iij. Capittel.

1. En bewijst zjn trouwichent in zjnen dienst/ 2. ende het crups barm-
herticheit tot zjnen achterdeele/ dat went ghp tot zjnē voordeele/ 17. be-
wijende de bycht naec van.

qgr. her. p.
haggen dei
schande.
her. oz. 7.7

1. **D**ierom/ dewijle wy dese bedieninge hebben/ nae de
barmhertich; die ons geschiet is/ so en worden wy
niet crage. Maer verwoopen de ^a bedeckinghen der
schande ^a niet met scha. cheyt omme gaende/ noch het

woort

woort Gods veruolghende; maer niet de openbaringhe der waerheyt: ons seluē bekent makende by aller menschen conscientie/ inde ooghen Gods. En siet dat ooc onse Euangelium bedect is/ so ist bedeckt inde

4 gene die verlorē worden. Inde welcke de God deser werelt * de sinnen verblin heeft namelic/ der ongeloubigē/ om dat sy niet sie en souden de clareheit des Euangeliums der eerlicheyt Christi/ die het beelt Gods is.

5 Want wy en predikē ons seluē niet/ maer Christum Jesum den heer: en ons uwe Dienaren om Jesu wille.

6 Want God die geseyt heeft/ dattet licht wt de duysternisse soude lichten * die heeft in onse herre gelicht om te geue het licht der kennisse der eerlicheyt Gods/ in het aenschyn Jesu Christi.

7 Maer wy hebben desen schat in * Kerden baten: op dat de wienevende macht Gods sy/ ende niet wt ons.

8 Als wy allesins worden bedruet/ maer niet benaut: in wankeemoedich/ maer niet misnoedich.

9 Verbolcht/ maer niet verlaten: te neder gheworpen/ maer niet verdozhen. De doodinghe onses heere Jesu Christi alchts in onsen lichame onmedragēde op dat ooc het leven onses heeren Jesu/ in onsen lichame soude gheopenbaert worden.

10 Want wy die leben worden alle ter doot o'erghegeuen om Jesus wille: om dat ooc het leven Jesu soude in onsen sterffelicken vleesche geopenbaert worden.

So weret dan de doot in ons en het leven in u liede.

En dewyle wy den seluen Geest des geloofs hebben/ gelijc geschreue is: Ic hebbe geloof/ en daerom hebbe ick gesproken/ so gelooben wy ooc daerom wy ooc spreken.

Wetende dat hy die den heere Jesum opgeweckt heeft/ ons ooc opwecken sal/ door Jesum ende met u lieden daer setten.

Het gheschiet al om uwent wille/ so dat de overvloedige genade door beler danc segginghe/ oberbloedich sy ter eerlicheyt Gods.

Daerom en verflouten wy niet maer al ist dat onse wterlike mēsche verderft so wort noch ons [onse] innerlike [mensche] vernieut van daghe te daghe.

Want onse seer lichtelike vergaende verdukinge/ weret in ons een boven maten onbegripelike groote der ewigher eerlicheyt.

1 Cor. 13/9
2 Cor. 13/10
1 Tim. 1/12
2 Tim. 1/12

2 Cor. 6/10
2 Cor. 11/4
1 Cor. 1/13
1 Cor. 1/14
1 Cor. 1/15
1 Cor. 1/16
1 Cor. 1/17
1 Cor. 1/18
1 Cor. 1/19
1 Cor. 1/20
1 Cor. 1/21
1 Cor. 1/22
1 Cor. 1/23
1 Cor. 1/24
1 Cor. 1/25
1 Cor. 1/26
1 Cor. 1/27
1 Cor. 1/28
1 Cor. 1/29
1 Cor. 1/30
1 Cor. 1/31
1 Cor. 1/32
1 Cor. 1/33
1 Cor. 1/34
1 Cor. 1/35
1 Cor. 1/36
1 Cor. 1/37
1 Cor. 1/38
1 Cor. 1/39
1 Cor. 1/40
1 Cor. 1/41
1 Cor. 1/42
1 Cor. 1/43
1 Cor. 1/44
1 Cor. 1/45
1 Cor. 1/46
1 Cor. 1/47
1 Cor. 1/48
1 Cor. 1/49
1 Cor. 1/50
1 Cor. 1/51
1 Cor. 1/52
1 Cor. 1/53
1 Cor. 1/54
1 Cor. 1/55
1 Cor. 1/56
1 Cor. 1/57
1 Cor. 1/58
1 Cor. 1/59
1 Cor. 1/60
1 Cor. 1/61
1 Cor. 1/62
1 Cor. 1/63
1 Cor. 1/64
1 Cor. 1/65
1 Cor. 1/66
1 Cor. 1/67
1 Cor. 1/68
1 Cor. 1/69
1 Cor. 1/70
1 Cor. 1/71
1 Cor. 1/72
1 Cor. 1/73
1 Cor. 1/74
1 Cor. 1/75
1 Cor. 1/76
1 Cor. 1/77
1 Cor. 1/78
1 Cor. 1/79
1 Cor. 1/80
1 Cor. 1/81
1 Cor. 1/82
1 Cor. 1/83
1 Cor. 1/84
1 Cor. 1/85
1 Cor. 1/86
1 Cor. 1/87
1 Cor. 1/88
1 Cor. 1/89
1 Cor. 1/90
1 Cor. 1/91
1 Cor. 1/92
1 Cor. 1/93
1 Cor. 1/94
1 Cor. 1/95
1 Cor. 1/96
1 Cor. 1/97
1 Cor. 1/98
1 Cor. 1/99
1 Cor. 1/100

1 Cor. 13/9
2 Cor. 13/10
1 Tim. 1/12
2 Tim. 1/12

1 Cor. 13/9
2 Cor. 13/10
1 Tim. 1/12
2 Tim. 1/12

1 Cor. 13/9
2 Cor. 13/10
1 Tim. 1/12
2 Tim. 1/12

1 Cor. 13/9
2 Cor. 13/10
1 Tim. 1/12
2 Tim. 1/12

1 Cor. 13/9
2 Cor. 13/10
1 Tim. 1/12
2 Tim. 1/12

1 Cor. 13/9
2 Cor. 13/10
1 Tim. 1/12
2 Tim. 1/12

1 Cor. 13/9
2 Cor. 13/10
1 Tim. 1/12
2 Tim. 1/12

10 Bewijle wy niet en sien op het sienlike/maer op het onlienlike/want wat sienlic is/dat is tijdelick:maer wat onlienlick is dat is eewich.

Daer v. Capitel.

1. Wy bewijst voort de nuticheit des cruys/4. hoe wy hem becrjpt den wijs/ ende tot wat eynde/14. hy beschijft de genade Christi/ en het offit alle ghelouighen.

1. Cor. 4/7
Dat is
sterckeliche
lichams.
1. Cor. 13/1
sterckelich

1. **W**ant wy weten / ist dat = dit onse aertsche huys
deses b Tabernakels ghebroken wort/soo hebben
wy een timmeringe van God/namelic/ een huys da
sonder handen gemaect/ende eewich is inde heme
len.

1. Cor. 13/19
egge. 11.

2. **W**ant hier = om suchten wy / en begeren niet on
woonste/die vanden hemel is/obercleet te worden.

1. Cor. 13/18
g. 11. on
cleet/en
sullen niet
g. 11. 11

3. **W**ant wy ooc = becleet/ende niet naect en sullen be
4bonden worden. **W**ant wy die in desen Taberna
kel sijn/suchte beswaert zijnde/bewijle wy niet en wil
len oncleet/maer obergecleet worde/b op dat het sterf
felick vanden leven verblonden worde.

1. Cor. 13/16
1. Cor. 13/17.

5. **E**nde die ons daer = becrept heeft is God: die on
oock = den pant des Gheests ghegheben heeft:

1. Cor. 13/13
lof/niet wt
ent lich.

6. **S**o hebben wy dan alle tijt goede moet en wete da
wy wt woonen vanden heere/als wy in dit lichaem in
7woonen. (1. **W**ant wy wandelen door geloobe/ end
niet door aenschouwen.)

8. **M**aer wy hebben goeden moet/ende hebben liebe
te verhuysen wt den lichame/ende te gaen woonen by
den heere.

9. **D**aerom sijn wy overneerslich/ het sy inwoonende/
het sy wtwoonende/om hem te behaghen.

1. Cor. 13/31
1. Cor. 14/10
1. Cor. 14/13
1. Cor. 14/19
1. Cor. 14/27
1. Cor. 14/26
1. Cor. 14/11
1. Cor. 14/6
1. Cor. 14/11
1. Cor. 14/11
1. Cor. 14/11

10. **W**ant wy moeten alle openbaer worden door den
Richtstoel Christi/ op dat een pegelijck behale/het ge
ne dat door het lichaem geschiet/na dat hy gedaen heeft
11het sy goet het sy quaet. **W**y dan wetende de vrees
des heeren/bewegen de menschen/maer God sijn wy
o bekenet/en hope ooc in utwe conscientie bekenet te sijn

12. **W**ant wy en prijsen ons selben niet wederom voo
u lieden/maer wy geven u oorsake/om van ons te roe
men/om dat ghylledē [wat] sout hebben/tege de gen
die wt het aenschijn roemen/ende niet wt het herte.

13. **W**ant sijn wy wt linnich [so sijn wy] Gode: sijn wy
wel gesint [so sijn wy] u lieden.

14. **W**ant

14 Waer de liefde Christi bewijst ons als die wy die
gheboelen: Ist dat een voor allen gestorven is/ so zijn
sy alle ghestorven.

15 Ende hy is voor allen gestorven/ op dat sy die levē
niet meer henzelven leven/maer den genen die voor hē
ghestorven ende weder opghestaen is.

16 So dan/ wy en kennen voortan niemandt na den
bleefche. En ist dat wy oec Christus na den bleefche
ghekenet hebben/so en kennen wy hem nu niet meer.

17 So dan verstant in Christo is [die is] een nieuwe cre-
ature. Het oude is voor by gegaen/ liet/ het is al nieu

18 geworden. En alle dese dingē sijn wt Gode/ die ons
met hē selven versoent heeft voor Jesum Christum/ en
heeft ons de bedieninge der versoeninghe ghegeven.

19 Want Gode was in Christo/ de Werelt met hem
selven versoende/ hen hare sonde niet toerekenēde/ en
heeft het woort der versoeninge in ons ghegheven.

20 So sijn wy dan bootschappers wt Christi Name
als oft God [u leden] door ons badt/ so bidde wy wt
Christi Name/laet u met Gode versoenen:

21 Want hem die geen sonde gekent en heeft/ heeft hy
voor ons sonde ghemaect/ op dat wy in hem souden
rechtbeerdicheyt Gods worden.

Dat vj. Capittel.

Hy vermaent u tot een leven dat Christo weerdich is/ voor sijn exempel
vermanende dat sy hen so wel aen het lichaem als aen de ziele wachtē
van alle bederkinghe.

22 De wy oock als mede werckers/ bidden u lie-
den/ hebt de ghenade Gods niet te verghefs ont-
fangē. Want hy seyt: Inden aengename rijt hebbe
ick u verhoort ende ten daghe der salicheyt ben ic u te
hulpe gecomē. Siet/ nu is de aengename rijt/ liet/ nu is
den dach der salicheyt.

3 En wy en gheven geenderhande ergernisse in eenich
dingh/ op dat de bedieninge niet ghelastert en wordē.

4 Maer bewijzen ons selven in allen/ als Dienaers
Gods met groote lijtsaemheyt/ in berouwingen/ in
snoet/ in benauidheden. In slagen/ in gebanckenissen/
in oproeren/ in arbeijt/ met waken/ met vasten.

6 Met reynicheyt/ met werenschap/ met lanemoedig-
heyt/ met vriendelicheyt/ met den v. Geest/ met onge-
beynsder liefde:

Met

agr. cor des
lent.

rom 14.7

gala 5/20

1 thess. 10

1 petr. 4.2

1 mat. 12.14

Joan. 15.

galac 5/16.

ende. 3/15.

Colo. 3/1.

1 cor. 23/30

apoca. 1/1

1 cor. 1.20

1 Joan. 2.2

ende. 4.19

1 coloss. 2/0

1 cor. 2.4.15

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

1 cor. 1.20

Esa 20. 29

mos / heere

n Deu / 7 / 2
o Deu 13. 13ps 113. 16
1 pet / 2 / 5 /
1 pet 29. 43
Esa / 37. 26

resa / 52 / 11

Ier / 32 / 1

n Br. doot
ong of be-
griffe ons
o Dit / ghe-
plouder.

7 Met de woerde der waerheyt / met de cracht Gods
doo; wapenen der rechteveerdicheyt / ter rechter en ter
8 linker hant. Doo; eere en oneere: doo; lasteringe en
prijs / als verleyders ende [nochtans] warachtich:

9 Als onbekende / en [nochtans] bekend: als die stervē
en niet / op levē: als die gestraft wordē / en niet geboot:

10 Als droevich / inde / nochtans alijts vrolic: als arme
nochtans vele rijcke makende: als niet hebbende / ende
nochtans alle dinck besittende:

11 Onse mont is geopet tot u lieden / O Corinthen / onse
12 herte is verheyt: Ghelieden en wort niet benaut in
ons maer ghy zijt nauwe in uwen / ghemoede.

13 De selve vergeldinge [hegeere ic bā u liede /] ic spreke
als tot mijne kinderen verheyt u ghelieden oock.

14 n Treet geē ander ioc aē / met de ongeloofige: want
wat mede deel heeft de gerechticheyt met de ongerech-
ticheyt? En wat gemeynschap heeft het licht met der
15 duysternisse? En wat eendrachticheyt heeft Christus
met Belial? Of: wat deel heeft de geloovighe met den
ongheloofighen?

16 Of waer in boecht hem den Tempel Gods met den
 Afgoden? Want ghelieden zijt dē Tempel des lebē-
digen Gods: gelijc God geseyt heeft: *Ik sal in hen
woonen / ende wandelen / ende sal haer Godt wesen / en
so sullen mijn volck wesen.*

17 Daerom: gaet wt den midden van onder hen / ende
schept u af / seyt de heere / en tast niet onreyns aē / en

18 ic sal u lieden ontfangen. Ende ic sal u lieden tot ee-
nen Vader wesen / en ghy sult my tot sonen ende doch-
ters wesen / seyt de Heere almachtich.

Dat vij. Capittel.

1. Onschuldigen de zijn haedicheyt / 8. bewijst dat hy tot ha: rder salicheyt
beholen hadde den Boereerder te straffen / 13. ende verhaelt den troost en
gherusticheyt die Titus van hen ghebracht heeft.

1 **D**e wijle dan wy dese beloften hebben / liebe / laet ons
onsselven reynighen van alle besmettinghe des li-
baems ende des Geests: ende de heylighmakinge vol-
brenghen inde breesse Gods.

2 Ontfangt ons / wy en hebben niemant onghelijc
gedaē / wy en hebben niemant berdoevē / wy en heb-
ben niemant doo; giericheyt bedroghen.

3 Dit en segge ick niet tot uwer berdoeminge want ick
hebbe

hebbe te vore gesept/ dat gy in onse herten zijt/ om me-
de te sterben/ ende mede te leven.

4 Ie hebbe groote blyfheyt int spreken tot u lieden: ic
hebbe grooten roem van u lieden: Ie ben verbult met
trooste/ mijn blyfchap is seer overbloedich in alle onse
sberdzuckingen. Want als wy in Macedoniam qua-
men/ en hadde onse vleesch geë ruste/ maer ware alle-
sins bedrukt/ wtwendich sijt/ inwendich vzeese.

6 Maer God/ die de vernederde vertroost/ die heeft
ons vertroost dooz de toecomst Tit.

7 En niet alleene/ dooz zijne toecomst/ maer ooc dooz
de vertroostinghe/ daer hy mede van u lieden vertroost
was/ als hy os brelde utwe groote begeerte/ utwe wee-
nen/ utwe biericheyt dooz my/ so dat ick noch meer ben
sberblijt geweest. Wat hoewel ic u liede dooz de Sē-
brief bedroeft hebbe/ d; en rout mi niet/ hoewel het mi
gerout heeft/ want ick sie/ dat u die Sēnbrief (hoewel
dooz eenen tijt) bedroeft hebbe.

9 Nu ben ic verblijt niet dat gyliede bedroeft geweest
zijt/ maer dat gy bedroeft geweest zijt tot beteringhe:
want ghylieden zijt Godlick bedroeft geweest so dat
ghy gheen schade van ons gheieden en hebt.

Want de droefheyt die na God is/ die werckt on-
beroutwelike beteringe ter salicheyt/ maer i de droefh;:
der werelt/ werckt de doot.

Want liet dese selve utwe bedroefh;: die na God was/
wat neersticheyt sy in u lieden gewaacht heeft/ Ja wat
onschuldige/ Ja verontweerdige/ Ja vzeese/ Ja be-
geerte/ Ja biericheyt/ Ja wrake/ Allesins hebt gylie-
den u selven bewesen/ dat ghy repn zijt in dese daet.

Hoewel ic dā u liede geschrebe hebbe/ [d; en was] m;
om diens wille/ die ongelijc gedaē hadde/ noch om diēs
wille/ die ongelijck geleden hadde/ maer om dat onse
neersticheyt dooz u lieden/ soude hy u openbaer wordē
in dooz de ooghen Gods.

Hierō ijn wy getroost gewordē dooz utwe sberzoftin-
ge/ en veel meer ijn wy overbloedich verblijt geweest/
dooz de blyfchap Tit: d; zijne geest bā u alle dmaect is
Want ist dat ic hy hem ver van u geroēt hebbe/ so en
ben ic niet beschaemt geworden: maer gelijck wy alle
dine u inder warheyt gesept hebbe/ also is ooc onsen

roem

Mat. 11
et 01/42/
Joh. 1/17.
Bar. 16. 19

1 Cor. 13/4

Scilicet. in

1 Cor. 13/4

1 Pet. 19
1 Cor. 13. 24

1 Cor. 13/4
1 Cor. 13/4

1 Cor. 13/4
1 Cor. 13/4

1. roem by Titum waerheyt gewordē. En in herte
 overbloedelicker tot u [genegē/] bewijle hy uwer alle
 ghehoorsamenheit overdenet hoe ghy hem met vree
 sende beben hebt ontfangen. Ick ben blijde dat ic
 alle dinghen goet betrouwen van u lieden hebben.

Wat vij. Capittel.

1. Hy vermaet se tot mildicheyt/ en om gewillige selmoeten te doe/ 6 pri
 sende hant goet behagē/ 16 daer na recommandeert hy Titum ende
 and te die met hem ghesonden waren.

1. **U** Doet geben wy u te kennen/ broeders/ vande ghy
 made Gods ghegheben inde Ghemeynten va
 2 Macedonia: [Mamelic/] dat in grooter beproevinge
 der versoekinghe/ hare blijfchap overbloedich gewee
 is/ en dat hare diepe armoede overbloedich ghewe
 is/ tot eenen rijckdom haerder goetdadicheyt.

3 Want sy na hare macht (dat berupge ick/) Ja bob
 hare macht milde [gheweest sijn.]

4 **o**ns met veel vermanens biddende / dat wy
 b weldaet en de ghemeynschap der bedieninge/ die de
 slyeplicke [geschiet] aenriemen soude. En en deden ni
 ghelijck wy hoopten maer sy gaben henzelven eerst
 heere/ ende [daer na] ons door den wille Gods.

6 Om dat wy Titum vermanen souden/ dat hy gel
 hy te voren begonnen hadde/ also ooc soude hy u lie
 dese weldaet voleynden.

7 Soo dan/ ghelijck ghy in allen overbloedich sijt/ in
 geloove en woort/ en kennis/ ende alle neersticheit
 ende liefde tot ons. liet dat ghy oock in dese welda
 so overbloedich sijt. Dit en segge ic n^o als gebiedē
 maer door de anderē neersticheyt: ooc uwer liefde go
 den aert beproevende.

9 Want ghy leden weet de genade onses heeren Jhesu
 Christi: di hy die rye was/ om uwer wille arm gewor
 de is/ om dat ghy door sijne armoede sout rye worden.

10 Ende ic gebe hier in raet/ want dit is u ooybaerlic
 ghy die te voren dat begunne hebt niet alleen te doe
 maer oock te willen van over een Jaer.

11 So voleynt nu ooc het doe op dat gelijc de goetwil
 lichheit bereyt was om te willen/ also ooc het volbyē
 12 sy/ van het gene dat ghy hebt. Want ist dat de be
 repde goetwillicheyt voor gaet/ so is men aengenac
 na dat men heeft/ niet na dat men niet en heeft.

aact. 11. 29
 Rois. 2. 6
 rois. 16. 2
 2 Cor. 9. 1
 dgr. gena
 de.

egr. gena
 de.

dgr. gena
 de.

e. Na de
 gebede.

ag wt he
 hebben
 sim. 1. 12
 Luc. 1. 1
 ghe. 4. 10
 p. 20. 3. 25

3 Wac her [en geschiet] niet / om dat een ander soude
verlichtinghe hebben / ende ghylieden verdruckinge:

4 Maer [op dat] wt gelycker bedeeelinghe / in dese tegē-
woordigen tijde / uwe overbloet hare gebreke [te hulpe
come:] op dat oec hare overbloet uwe gebreke te hulpe
come / alsoo sal ghelycke bedeeelinghe worden.

5 Gelyc geschiedē is: Die vele hadde / dien en schoot hep 16.18

niet over / ende die luttel hadde / die en hadde niet min.

6 Ende Gode sy lof. die dese neersticheit vooz u liede

Tito int herte ghegheben heeft /

Dat hy de bemaninge aengenome heeft: Ja hy seer

neerstich zijnde / vā selfs gewillich tot u liede gecome is.

Wp hebben oec met hē gesondē den Broeder die ge-

presen is inden Euangelio van alle de Ghemeynten:

(En dat niet alleenlic / maer is oec vande Gemeyntē

vercozē om met ons te rypen met deser welbaet / die i Gr. 38.ube

ban ons bedient wort tot des Heeren prijs / en uwe be-

reypde goetwillicheit.) Toessende dat u ons niemā h. And.

en berispe in dese overbloedicheit / die vā ons bedient lof / lastort

wort. Want wy besorgē het gene dat eerlic is / niet m. 10. 12. 18.

alleene vooz God / maer oec vooz den menschen.

Wp hebben oec met hem gesondē onsen Broeder / dē

welken wy in vele dingen diemael bebodē hebbē dat

hy neerstich is / en nu veel neerstiger vooz het groot bē-

trouwen op u lieden.

Het sp dan Titus / [hy is] onse medegeselle en mede-

hulper aē u: het sy dese onse Broeders [sy zijn] Aposte- n. Dat is /

len der Gemeynten / ende de eere Christi. gesonden

Bewijst dan aē hē / en in het aenschijn der Gemeyntē boden.

de bewysinge uwer liefde en onses roes vā u liede.

Dat ix. Capittel.

Wy geeft redē waarom hy haer Titum gesonden heeft / 3. en vermaēse a. Met 11. 20

wt stercke en den om Achlossen te doen / 8. bewijssende de groote Ro. 15. 26

Ant vande bedieninge die den Heyligen geschiet / 1 Cor. 16. 2

soude ic te berghhefs tot u lieden schryben. 1 Cor. 8. 4

Wāt ic weet uwe bereypde goetwillich / om dewelcke

ban u liede roeme hy de Macedonische namelic / dat

schafā van oec een jaer bereyt is: en dese byreicheit

van u heeftre vele verweckt.

Maer ic hebbe dese Broeders gesonden / om dat onse

oem van u lieden / niet ydel worden en soude in desen

b. Dat is
wel daer.

1017.20
b. Dr. in
geningen.

1017.21
b. Dr. in
geningen.

1017.22
b. Dr. in
geningen.

deele/om dat gy soue berept zyn geinc ic gesept hebbe

4 Op dat soo de Macedonische met my quamen/ end
u onberept vonden/ wy (wy en willen niet seggē ghy
n e. besc. aemt en wordet in dese stantvasticheit de
sheroeminge. Ick hebbe het dan voor nootsakelike ge
acht d. Voeders te vermanen/ dat sy soude voorga
tot u ende uwen beloesden/ segen doorberepde/ op da
hy berept sy: also [dat het sy] als segeninge/ en niet al
6af d. in. inghe. Maer dit [segge ic:] wie sparielic
saep/ die sal ooc sparielic maeyen: en wie mildelic
saep/ die sal oock mildelick maeyen.

7 Een pegelic geve gelijk hy in zyn herte boorneem
niet w. swaermoedicheit/ oft tot bedwange: (Wat
God heeft den blymoedighen gheber lief.

8 Ende God can maken dat alle genade overbloedie
sy over u/ op dat gy in alle dingē alle tijt/ alle genoet
saemheyt hebbende/ tot allen goedē wercke overblo
dich w. sen meucht:

9 (Gelyc geschreven is: s. hy heeft wtgestropt/ en di
armē gegebē: zyns goetdadicheit duert inder eewich

10 Ende d. e. den saepet het saer geeft/ die ghebe u ooc
broet ter spijse/ ende vermenichfuldighē uwe zaet/ end
vermeerdere de bruch/ en uwer goetdadicheit.

11 Wat ghy in allen rye wort tot alle goetdadicheit/ t
welcke door ons maecht/ dat God ghedankt wort.

12 Wāt de bedieninge deser offerhande en voldoet ni
alleenlic her gebiet der hepligen maer maert ooc oer
bloedelick dat God door velen ghedankt worde.

3 (Die door de beproevinge deses diensts/ God prijsi
over uwe eeuoudige onderdanicheit in het Euange
lium Christi/ ende [over] de milde mededeelingē aē h
ende aen allen

4 Ende dat sy voor u bidden/ begheerende u/ om l
overbloedighē ghenade Gods over u.

5 Gode sy danck voor zyne onwtsprekelike gave.

Wat x. Capittel.

Hy hooert zyn Apostelschap/ 3 ende vermaent se tot onderdanich
heyt zyn macht/ ende hoe hy die g. hupet.

U Dozt ic Paulus bidde u lieden door de saechtmo
dicheit ende goedertierenhep. Christi/ die ic reger
woo dich cleyn ben onder u/ maer in het afwesen slo
teghen u.

Ick

2 Maer ic bidde/ [segge ic] op dat ic tegewoordich zijn-
de niet stont en sy niet sulc eē verrouwē als ic aēcke of geacht
stont te wesen op sommige die ons achten/ gelijc wy worde.
na den bleesche wandelben.

Want hoewel wy inden bleesche wandel so en strij-
den wy niet na dē bleesche. 6 (Want de wapenen on-
ses erijchs/ en zijn niet bleeschelike: maer machtich door eph/ 6/13
God/ om de stercke neder te worpē.) Als wy de ober-
leggingē te niere maken/ en alle verheffinge die herhe-
bē wort regē de kēnisse Gods: en leydē alle gedachten
ghebanghen tot de ghehoorzaamheyt Christi.

Ende hebben bereyde Wake tegen alle ongehoor-
zaamheyt/ als uwe gehoorzaamheyt sal verbult wese.
Ghy siet aen dat na den aenschijne is: so pēmant by
hemselben herout/ dat hy Christi is/ die dencke weder of siet
om van selfs dat gelijc als hy Christi is/ also wy oock ghy aen.
Christi zijn.

Want oft ic oock wat meer roemde van onse macht/
die ons de heere gegeven heeft ter stichtinge/ en niet
tot uwer verderbinge/ so en sal ic niet beschaet wordē. 2 cor/ 3/17

Op dat ic niet en schijne u lieden als door brieuē te
verschicken. Want de brieuē (seyt hy) zijn swaer/ en
rachtich maer de tegengewordicheyt des lichaems is
ranch ende de woorden verachtelick.

De sodanige bedencke dir: dat wy ooc tegewoordich
sodanich zijn sullen met de wercken hoedanich wy in 2 cor/ 3/3
iet afwesen: in door brieuen met den woorden.

Want wy en berren ons selven niet in rekenen noch of/ re ke
neden rekenen met sommighen die henselben prijsen.
Maer dese en verstaen niet/ dat sy henselben met hen
selven meten/ ende henselben met henselben gelijckē.

Maer wy en sullen niet roemen hoven maten maer eph/ 47
na de mate des regels/ wiens mate ons God gedrept
eest/ [roemē wy] dat wy ooc tot u liedē gecomē zijn.
Want wy en recken ons niet wt hoven maten als of
wy tot u niet ghecomen en waren/ want wy zijn tot u
ghecomen inden Euangelio Christi.

Niet roemende hoven maten in eens anders arbeyt
maer hopende door het wassen ws geloofs door u ge-
rederd te worden na onsen regel overbloedelick.

Om inde plaetsen die op oene tijde han n: in te E

Jer. 9/22

hps 20/7/1

lofbaptist

a of/ber-

o/acht m/

lev. 21/13/

gen. 3/4

Sap. 2/24

Gal/2.8.

f/angeles.

1208. 9.13/

g Act 20/32

208. 12/12

hof/wer

met luy

met pe-

mar schu-

de.

uangelizeren/ niet in eens anders " regel/ [dat is] om t
roemen van het gene dat bereypt is [van anderen.]

17 **I** Maer wie roemt/die roeme inden heere.

18 **k** Want niet die hemselfen p/ijst/ maer den welcken
de heere p/ijst/die is i bequaem.

Wat xi. Capittel.

1. Op p/ijst zijnen dienst ende werddicheyt door een heplige berouwing/la
22. ende zijnen arbeit in oec/ende wercken verhalende/ bewijst/dat
andere Apostelen re boven ges.

1 **D** Ch oft ghy my een wepnich verdoecht in mijn
onwysheyt/maer ghy verdoecht my doch.

2 **W**ant ic he byerich over u liebe met Godlicker by
richeyt/want ic hebbe u eenē manne toegeboecht/ om
een oprechte Mocht tot Christus te brengen.

3 **M**aer ic byese dat niet eenichsins/ gelijk de Sla
ge Elam door haer listicheyt bedoch/ also oock u
berstant bedorben worde afwijckende/vande eenbo
dicheyt die in Christo is.

4 **W**ant ist dat yemant comende/ eenen anderen I
sum p/edict/den welcken wy niet gep/edict en hebbe
of ist dat ghy eenen anderen Geest ontfangt/de wel
ken ghy niet en hebt ontfangen/of een ander Euang
lium dat ghy niet aengenomen en hebt/so verdoecht
ghy hem behoerlick.

5 **W**ant ic achte dat ic in geen dīne minder geweest
hebbe/dan de alderopperste Apostelen.

6 **E**nde ist dat ick oec/ slecht ben in woorden/ [soo
ben ic] nochtans niet slecht inde kennisse/maer wy
gantschelick onder u lieden in allen openbaer gewee

7 **H**ebbe ic gesondicht/dat ic my selven vernedert he
be om dat ghy soue verhooght worden en dat ic u
Euangelium Gods/ boor niet ghep/edicht hebbe.

8 **I**c hebbe andere Gemeynten berooft/ loon van h
nemende om u te p/ediken.

9 **E**n als ic by u was en gebreec haddes yen was ic ni
mande lastich/want dat my gebreec/ dat verbulde
de Broeders/die van Macedonia quamē/en ic heb
my in allen u onbeswaerlic gehouden/ende sal [my
also boorlae houdē.] De waerheyt Christi is in n

dat desen roent niet en sal van my getweert worden in
Lantschappen Achale. Waeromme? om dat ic u li
niet lief en hebbe? God weet het.

Maer

12 Maer dat ic doe dat sal ic ooc doen om de oorsake te
 benemen den genē die oorsake ⁴ soeckē om in het gene
 daer sy van roemen/bebonden te worden ghelijck w^o.
 13 Dat sulcke valsche Apostelen sijn bedriegeliche ar-
 beiders/hen veranderende in Apostelen Christi.
 14 Ende het en is geē wonder/want de satā selve wort
 in eenen Engel des lichts verandert.
 15 So en ist dan geen wonder dat oock sijne dienaers
 verandert w^odē als Dienaers der gerechticheit/ der
 welcker eynde sal wesen na hare werken.
 16 Wederom segge ick niemant en achte my onwijs te
 sijn/ oft anders so neemt my ooc aē als eenē onwijsen/
 op dat ick oock een wepnich roeme.
 17 Dat ic segge en segge ic niet na den Heere: maer als
 in onwijsheyt in dese stoure beroemingē.
 18 Dewijle vele roemen na den bleesche: so sal ick ooc
 roemen. Want ghy verdraecht geerne de onwise/ de
 wijle ghesiedē wijs sijn. Wāt ghy verdraecht ist dat u
 pemaet diestbaer maect ist dat u pemaet asteert/ ist d;
 pemaet [van u] neet ist dat hē pemaet berheft/ ist dat u
 pemaet in het aelichte staet. Ic spreke na der oneere:
 als ofre w^o cāc geweest hadden. Maer waer in pe-
 mande wil stoude sijn/ (ick spreke in onwijsheyt) daer
 in wil ick oock stoude sijn.
 19 Zijn sy hebreē? Ic ooc: Zijn sy Israeliten? Ic ooc:
 Zijn sy Abrahams zaet? Ick oock.
 20 Zijn sy Dienaers Christi? (ick spreke onwijselic) ja ic
 ben meer: in arbeit overbloedelicker: in slagen wtne-
 melicker: in ghebanckenisse overbloedelicker: menich-
 mael inde door. Vande Jode hebbe ic vijfmael beer-
 ich slagen eenen min ontfangen.
 21 Dymmael ben ick met roeden ghegeesselt gheweest/
 eens ghesteenicht drienmael hebbe ick schipbreucke
 theleden/nacht en dach hebbe ic inde diepte geweest.
 22 Int reysē hebbe ic menichmael geweest in perijcke-
 en van waterstroomen/ in perijckelē van Moorders/
 in perijckelen van mijn geslachte in perijckelen van de
 gepdenen: in perijckelen inder Stadt/ in perijckelē in-
 er woestijne in perijckelen inder Zee in perijckelē on-
 der de valsche broeders.
 23 In arbeit en vermoeytheyt/ in waken menichmael/

fige. willen

16. niet
 groen.

Joh/19/2.

actos. 22/3

Philip 3. 4

170115/10
 qact. 9/16

Deu 23/3

act 14. 18
 t act 14/18
 bact. 27/2.

e ac 25. 12

p co 7/8. 33

rom. 1. 6

1 co 2/23

gal. 1/20

phil. 1. 8

aact 9. 24

aact 9. 7. 17

1 co 7. 5. 8

gost staet
oft prike
e 3 co 2/6

in hongher en dorst menichmael in basten in coude en
28 naecktheit. Veneben het gene dat van bapten [aen
coemt dringt mi] dat mi dagelick overbalt: namlieck
de sozgealler Gemeynt en.

29 Die wort gecranck: dat ic niet gecranct en worde:
30 wie wort geergeret dat ic niet en brande? Ist datmer
roemen moet/so sal ick roemen in mijne cranckheyt.

31 De God ende Vader onses Heeren Jesu Christi di
welcke te prisen is inder ewicheyt: weet dat ic niet en
32 liege. De Stadthouder in Damasco des Coninck
33 Aretas bewaerde de stat Damascum/ende wilde mi
vangen:

33 Ende ic wert door een venster in eenen kof door den
muer nederghelaten ende ontvloot synen handen.

Dat ij. Capittel.

1 Hy verhaelt syne gesichten/11. seyt de oorsake van sulcke beroeminge
12. betuygen de syne beweginge tot hen/ende beloeyt syn coemste.

1 Het roemen en is mi voerwaer niet profijtelick
2 want ic sal comen tot de ghelichten ende openbarin
2 ge des Heere. Ic weet eenē mā in Christo over beer
thien Jaren/ (of inden lichame/ dat en weet ick niet o
bapten den lichame/ dat en weet ic niet. God weet het/
dese werdt tot den derden Hemel opghenomen.

3 Ende ic weet sodanigen mensche (oft indē lichame
dat en weet ic niet: of bapten den lichame/ dat en wee
4 ic niet: God weet het.) Dat hy opghenomen is ghe
weest in het Paradys/ ende ghehoort ontot sprekelick
woorden die een mensche niet spreken en mach.

5 Van sulcken [mensche] sal ick roemē/ van mi selve
en sal niet roemen/ ten sy in mijne cranckheden.

6 Want ist dat ick roemen wil/so en sal ick niet ontwij
zyn want ick sal de waerheyt seggen: maer ick houd
daer van af/ op dat niemant van mi hooger en dēck
dan hy aen mi liet/ of wt mi hoort.

7 Ende op dat ick door de wtneemende openbaringe
mi niet hoven maken en soude verheffen: so is mi gi
gheben een spruyte in het vleesch de Enghel Sata
dat hy mi met bapten slaen soude/ om dat ic mi ni
en soude hoogher verheffen.

8 Hierom hebbe ick den Heere dylmael ghebeden/ o
dat hy soude van mi wijcken.

9 Ende hy seyde mi: Min genade is u ghenoechsaec

want

want mijn macht wort in crancheyt volbracht. Soo wil ick dan alderlieffte in mijne cranchede roemen/op dat de macht Christi in my woone.

10 Daeromme hebbe ic een behagen in crancheden / in versmaetheden in noode / in verhalgingen in benaut- heden om Christi wille: Want als ick cranch ben/dan icken ick sterck. Ic ben onwijs geworden niet roemē/ ghy hebt my [daer toe] bedwongē: wāt ic behoorde dā u lieden gepresen te worden: want ic en hebbe in geen dinc minder geweest/dan de aldermeeste Apostelē/hoe wel ick niet en ben.

2 De teekenen eens Apostels zijn onder u lieden ghes- daen in alle lijfsaemheyt in teekenen/ en woderhebe/ ende crach en.

1 Wan' wat ist daer ghy minder in geweest zijt/ dā de ander Gemeenten / anders dan dat ick s u lieden niet beswaert en hebbe: Vergeeft my dit onghelijck.

1 Siet ick ben ten derdemaal bereyt tot u lieden te co- men en sal u niet beswaren. Want ic en soecke niet dat uwe is/maer u. Want de kinderen en moeten niet den Ouders schat: ten vergaderen/maer de Ouders dē kinderen. Ic wil seer geerne gebē/en gegeven wordē booz uwe ziele/ hoewel ic u liede seer lief hebbe/en ghy my min lief hebt. Maer het sy also/ ic selve en hebbe u niet beswaert maer dewyle ic listich was/ hebbe ic u lieden bedrieghelick ghenomen.

1 Hebbe ic u liede gierichlic pet afgenomē/booz pemat- dien ick tot u gesonden hebbe?

1 Ic hebbe Titum gebeden/en eenē Broeder medege- sonden: heeft u Titus pet gierichlic afgenomen? En hebben wy niet in eenen geest gewādelē? en inde selve doetstappen? Denct ghy/dat wy ons wederom ont- schuldigen/wy spreken booz God in Christo: en dit al- les liebe tot uwer sichtiginge.

1 Want ic byrese/ dat ick als ic comen sal eenichsins u niet en sal vīden sodanich als ic wil: ende dat ic van u lieden sodanich sal bevonden worden/als ghy niet en wilt: d; daer niet eenichsins [en sy] twist/nijs/toozne- kpingen/achterclappingē/oozblasingē/opgeblasenē/ eden/oproeringen.

1 Dat my mijn God niet wederom en bemedere hy u

B b ij lieden/

1 cor 5. 10

1 cor 9. 2

1 cor 9. 12

2 cor 11. 9

gof niet

my ge-

wordē bē

met uwer

schade.

1 act 5. 31

egal. 1/15

lieden/als ic come: en sal moete rouwe hebbē ober bels die te bozen gesondicht hebbē/en geen berou gehat en hebben/bande onreynicheyt en hoerete: en ongematetheyt die sy ghedaen hebben.

Dat xij. Capittel.

2. Paulus vercondigende de Corinthen een strenghe waken/2. vermaest alle int ghemeyn te bekenne/huebanich zijn Apostelschap/lyc het haer groot profet/6. wie te verachten dat ghenen dien sy bedonden hadde eenen getrouwen Ambassaet Gods te zijn.

Paul. 30
m. 18. 16
4 gr. woorde

3. **I**c sal nu te derdemael tot u liede come: In twee of drey getuygen mont sal alle sake bevesticht worde.

2. Ick hebbe u boorsept ende boorsegge andermael gelijck [of ic] tegewoordich ware/en schijbe nu in het afwesen den genen die te bozen gesondicht hebbē en de anderē alle: ist dat ic noch ees come so en sal ic niet spreken. Dewyle ghy beproebinge soeckt van Christo die in my sprekt dewelcke onder u niet cranc en is maer is machich onder u.

Dat is na
syn verne
deringe.

4. **W**at hoewel hy wat swachent heeft gecrunciget geweest/so leeft hy nochtans tot de macht Gods: want wy zijn oec swac in hem/maer fullē met hem levē doo de cracht Gods aen u lieden.

1 cor. 11. 28

5. **O**ndersoet u selven of ghy in het geloof zyt beproeft u selvē. Beket gy u selvē n: /d: Jesus Christus in u is/so ghy niet eenichsins verworpen en zyt.

6. **M**aer ick hope ghy sulc bekennen dat wy niet verworpen en zijn.

of/pagelic

7. **I**c wensche vā God dat gy geen quaet en doet: nie om dat wy soubē aen genaem wese: maer om dat ghy fout goet doen/ende wy als verworpen wesen.

8. **W**at wy en vermogē niet tegen de waerheyt: maer 9. **W**ant wy herblydē ons wanneer wy cranc zijn/en ghy sterc zyt: ende wenschen oec vā ionanellē/ uwe volcometheyt. Hierom schijbe ic dit in mijn afwesen op dat ic tegewoordich niet sterf ghepen en gebuycke na de macht die in de heere ghegeeft heeft/ter stichtinge/ende niet tot verdervinghe.

1 cor. 10/8
g. of. daer
wel.
g. 12. 6
1 cor. 12. 18
1 cor. 16. 13
1 cor. 6/20

11. **T**en laetsten broeders weest blijde/wort volmaect weest getroost/ weest eens gelint/ leeft in vrede: en d: God der liefden en des blyden sal met u wesen.

12. **G**roet malcanderen met eenen heyligen kusse. Al Heilighen groeten u.

3 De ghenade des Heeren Jesu Christi ende de liefde
Godes ende de gemeenschap des heiligen Geestes /
met u allen Amen.

Op ende des tweeden [Sembriefs] tot den Corin-
then gheschreven te Philippus in Mace-
donia [ghesonden] door Titum.
ende Lucam.

De Sembrief Pauli tot den Galaten.

Dat eerste Capittel.

Paulus straft de angestachicheyt ende lichtverwichicheyt der Galaten /
7 de welke verlost waren door de halve Apostelen / de welke predic-
ten dat de onderhoungs der Ceremonie des wetts nuoch waren ter
saligheyt.

Paulus een Apostel niet van mensche noch door me-
schen / maer door Jesum Christum ende God den
Vader die hem wt den dooden verweckt heeft:

2 Ende alle de Broeders die met my sijn / de Gemeen-
ten in Galatia.

3 Ghenade so u lieden en biede van Gode de Vader
ende onsen Heere Jesu Christo.

4 Die hemselfen gegeven heeft voor onse sonden om
ons te verlossen van dese regenwoordige boose werelt /
na den wille onses Gods ende Vaders.

Den welcke so prijs / daer ewichicheyt tot ewichicheyt / Amen.

5 Nu verwondert dat ghy hem so haestelic verlatende /
die u inde genade Christi geroepen heeft obergerhaecht
wort tot een ander Euangelium.

6 Daer doch anders geen is / te sijn datter sommige sijn
die u heroere / en willē het Euangelium Christi verkeere.

7 Maer al waert oec dat wy / of een Engel wt den he-
mel / u anders predietē / gā dat wy u geprediet hebbe
die so verbloecte.

8 Welke wy te horen gesent hebben / also segge ic oec nu
wederom: Ist dat permant prediet / anders dan ghy lie-
den ontfanghen hebt / die so verbloect.

9 Want v prediche ic nu menschen / ofte God? Ofte
soecke ic menschen te behage? Want hadde ic mensche
behaecht / so en ware ick geen dienaar Christi.

Wb illi Ick

Tit. 1. 8.

h Rom. 1. 7
1 Cor. 1. 2
mt. 20. 28
gala. 2. 20.
heb. 9. 14.

2. Cor. 11. 4

Of binnen
dat.

h Br. v. 8
1 The. 1. 4
h Joan. 1.

11 cor. 15.1

1 neph. 3/3

1 act. 8/5

ende 9/1

a of van

minder

ome.

p of

mings va

ders.

quar. 9. 13

eg. bupe-

ke

soft door

taet 9/15

ende. 13.2

gal. 2/8

luc. 16.1

rom. 7/6

ende. 9/1

2 cor. 1/23

it. 15.28

aact. 15/8

bact. 9.21

11 Ic late u wete Broeders dat het Euangelium dat
door my gepredicht is niet na den mensche en is.

12 Want ic en hebbe het niet vande mensche of sage
noch geleert: maer door de openbaringe Jesu Christi

13 Want ghy hebt mijn wandelinghe gehoort die
voortijden in het Jodendom was dat ic de Gemen-
te Gods boden maten seer verbolchde en verwoestede.

14 En ic ginc voort in het Joodschap boden vele mijns
gelijcke in mijn geslachte dewijle ick seer vperich was
in de leeringhen der Vaderen.

15 Maer als het Godt
(die my van mijns moeders lechame aen heeft a ge-
schepden ende gheroepen door zijn genade) behaecht

16 heeft zijne Sone in my te openbare. Om dat ic hem sou-
de onder de heydenen vercondigen hebbe ic niet ter-
stont my veraden met vleesch ende bloet:

17 Noch en quam niet wederom na Jerusalem tot de
gene die door my Apostelen waren: maer ick ginc na
Arabien ende quam wederom na Damascus

18 Daer na na d' Jaren quam ick te Jerusalem om
Petrum te besien ende bleef by hem vijftien dagen

19 En en hebbe niemant anders vande Apostelen ghe-
sien dan Jacobum den Broeder des Heeren.

20 Dat ick u schrybe liet. Want door Godt ick en lieghe niet.

21 Daer na ginc ic inde Lantschappē Syrie en Cilicij:

22 Ende ic was den Gemennten Christi in Judea on-
bekent na den aensichte:

23 Maer sy hadden alleenlic gehoort: Dat hy die boor-
tijden ons verbolchde nu het geloobe predickt dat hy
boortijden verwoest heeft.

24 Ende sy loefden God in my.

Dat ij. Capittel.

2. Paulus verstercken de dat syn Apostelschap van Gode is/ bewijst dat
hy in geen dinc minder en is dan de andere Apostelen/ 11. ende dat hy
selbe Petrum den Apostel der Joden gestraft heeft/ 16. d. i. de rechte-
dichmakinge is alleelic door de genade ende het geloobe in Christus/
ende niet door de werken der wer.

1. **D**aer na ben ick nae veertien Jaren wederom te
Jerusalem gecomen met Barnaba / en Titum
oock mede ghenomen hebbende.

2. En ic rooch op tot eener openbaringe en handelde
met hen vanden Euangelio dat ic onder de heydenen
predicke: maer bysonder met hem die geacht waren om

dat

dat ick eenichsins niet bergees soude loopen: oft gesloopen hebben. Maer Titus die met my was: hoe wel hy eē Griec was: en weert nochtans niet bedwongen hem te laten besnijden:

Act/16/3
1602/22

4 Namelic om sommiger valscher broederē wille die besijden ingecomen waren om onse bypheyt die wy in Christo J. su hadde te bespiedē om dat sy os soude tot dienstbaerheyt brengē. Den welckē wy niet een ure [tijt] en wekē in oederdanicheyt: om dat de waerheyt des Euangelijums hy u soude bij en staende.

Act/25/24

6 En bande gene die geacht zijn wat te zijn: en hebbe ic n; geleert: hoedanich sy voortijde geweest zijn daer en leyt my niet aen: God en acht het aensien der menschen niet: wāt sy die geacht waren en hebbe my niet anders gheleert.

eden/10/17

Bar/19/7

Joh/3/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

7 Na daer tegen als sy saghen dat my het Euangelium aen die voorhant beholen was: ghelijck Petro saē de besnijdenisse. (Wāt die in Petro crachtich was tot het Apostelschap der besnijdinge: die was oock in my crachtich tot de heydenen.) En als Jacobus en Cephas en Joannis die gheacht waren Colommen te zijn: de genade Gods die my gegeven is bekendē: gahebē sy my en Barnabe de rechterhant: [tot een teekē] der gemeenschap: dat wy onder de heydenē en sy onder de besnijdinge [het Euangelium predickē souden.]

Alleerlic dat wy der Armen souden gedachtich wesen: waer in ic neersich bē geweest om dat selve te doe.

En als Petrus te Antiochien quam: doe weder stōt ic hem in het aensicht: om dat hy tek beschuldigen was.

Want eer sommige van Jacobo quamen: at hy met de heydenen maer als sy gecomen waren: doe ontrack hy hem: en schende hemselven af: breesende de gene die wt der besnijdinge waren. En andere die ooc Joden waren: beynsden niet hem so dat ooc Barnabas mede berlept wēt: tot hare bebeynsinghe.

Maer als ick sach dat sy * de voeten niet reecht en droeghen na de waerheyt des Euangelij: sende ic tot Petrum in alder teghenwoordicheyt: in Jst dat ghy een Jode zijnde na heydensche wijsē levet: ende niet na Jootscher wijsē: waerom bedwingd op de heydenē hen te houden na der Joden wijsē?

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

10/11/19

15 Wp die van naturen Joden/ende niet wt delhepden
nen sondaers en sijn.

Rom/3/28 16 ^o Wetende dat de mensche niet gerechtbeerdicht en
Ryb/7/19 wort wt de werckē der wet/maer dooz het geloof Je-
su Christi hebben wp [segge ic] ooc in Christusum Jesum
geloofst/om dat wp soude gerechtbeerdicht wordē wt
den geloofte Christi/ en niet wt de wercken der Wet:
Rom/3/29 daeromme dat wt de werckē der Wet/ geen vleesch en
sal gherechtbeerdicht worden.

17 Ist dat wp die soeckē in Christo gerechtbeerdicht n
worden/oorsondaers bevondē wordē is dan Christus
der sonden dienaar? Wat sy verre.

18 Want ist dat ic wederom rummere dat ic afgezoker
hebbe/so make ick my selven eenen overreder.

Rom/7/6 19 ^a Want dooz de Wet/ben ick der Wet afghestorben
Rom/4/7 om dat ic Gode lebe soude: En ic be met Christo ge-
Ryb/9/14 20 crupricht. En ic lebe/niet ic nu/ maer Christus leest
Gal/1/4 in my: en dat lebe dat ic nu in desen vleesche lebe dat
Eph/3/2/ lebe ic indē geloofte des Soons Gods/ die my lief ge-
hadt heeft/ en hemselven booz my overgegeven heeft.

21 Ic en make de genade Gods niet te niere/ want ist
dat de rechtbeerdichept dooz de Wet coemt/so is dan
Christus te bergherfs ghestorben.

Ryb/7/11/

Wat is Capittel.

1. Wp beschelste sekerpelit/2. haer nae bewijst hy met vele redenen dat de
rechtbeerdichmakinge/dooz het geloofte coemt/3. als hy aremp/4. Ryb/10/1
he/10. ende dooz het officie en synde hepte des wets en des gheloofs.

Gala/9/7/

I ^a Ghy wtinnighe Galaten/a wie heeft u betovert
dat ghy de waerhept niet en sout gehoorfaem sijn:
dien Jesus Christus booz de oogen heeft booz geschil-
dert gheweest/ ende b onder u ghecruyft?

Ryb/10/1

2 Dit wil ic alleenlic van u leeren hebt ghy den Geest
ontfanghen wt de wercken des wets/ of wt den ghe-
loofte dat ghy ghehoort hebt?

eg. gehoor
te gheloofte

3 Zijt ghy so wtinnich/dat gy die met de Geest begō-
nen hebt nu met den vleesche volepnt wort?

4 Hebt ghy so vele te bergeefs geleden/ so het anders
ste bergeefs is. Die u dan de Geest geeft/ en crachtige
dadē onder u werct/ [doer hy dat] wt de wercken der
wet/ of wt den gheloofte dat ghy ghehoort hebt?

Ryb/11/16

6 Gelijc Abraham Gode geloofst heeft/ en het is hem
tot rechtbeerdichept gherekent.

Soo

7 So veken ghy dan dat de gene die wt den geloobe sijn Abrahams kinderen sijn. En de Schrift boozende dat God de heydenen rechtbeerdicht wt den geloobe heeft te boze Abrahe vercondicht [seggede:] In u sullen alle de heydenen gheseghent worden.

gene 2/12/3.
ende 16/16
f21/44.10

9 So dan die wt den geloobe sijn/die worden metten ghelooighen Abraham gheseghent.

10 Want alle die wt de werken der Wet sijn die sijn onder den bloec: want daer is geschreven: Verbloet is een pegheltek die niet en blijft in alle het gene dat inden Boec desen Wets geschreven is om dat te doen.

Deut 7/16

11 En dat niemant inde wet gerechtheerdicht en wort booz God dat is openbaer. Want de rechtbeerdighe sal wt den gheloobe leben.

Gal 3/25
12/2/4
Rom 1/17
Heb 18/13
Eph 2/11

12 Maer de Wet en is wt den geloobe niet: Maer de mensche diese doet sal daer in leben.

13 Christus heeft ons berlost bande verbloekinghe der Wet en is booz ons de verbloekinghe gewordē: want daer is geschreven: Verbloet is een pegelick die aen het hout hangt.

Rom 8/5.

14 Om dat de belofte Abrahe soude onder de heydenen comen in Christo Jesu: en om dat wy de belofte des Gheestes ontfanghen souden door het gheloobe.

12 Of de toe
gesepden
gheest ont
fingen.
Gal 3/17
12 Of testam
ent etc.
Gal 3/8/

15 Broeders ic spreke na menschelicker wijsen men en beracht selfs eens menschen Verbondt niet als het bevesticht is: noch men doeter niet toe. Maer de belofte sijn tot Abraham gheseyt en sijnen Zade. Hy en seyt niet: En inden zaden als in belen maer als in eenen: Ende uwen Zade welke is Christus.

16 Ende dit segge ic: Het Verbondt dat te boze vā Gode op Christi bevesticht is en wort booz de wet (die naer hier hondert en dertich Jaren quam) niet crachteloos ghemaect: om de belofte te niere te doen.

Gal 3/13

17 Want ist dat de erffenisse wt de Wet comt/soo en coemt sp nu niet wt de belofte. Maer God heeft se Abrahe door de belofte gheschoncken.

Rom 4/14

18 Waer toe is dan de wet? Sy is om der overtredinge wille daer toe geset tot dat het zaet quame die het belofte was/ende sp is booz de Engelen geordineert door de hant des Middelaers: Ende een Middelaer en is niet [Middelaer] van eenē maer God is eē.

12 Joa. 15/2
Rom. 4/15
Gal 3/8
12 Ben 5.30

peoma 3. 7.

3 mat. 5. 15

actoz. 3. 37

coma 10. 4

a of school

meester.

Or kinder

l. pder.

besa. 16. 4

Joan. 1. 12

coma 8. 15

galar. 4. 6

saum 5. 3

b Joan. 17. 21

e Den 11. 12

coma 4. 19

heb. 11. 18

agc. Bups-

regerder

hof. in spe

genom.

c 6. begin-

selelen der

werelt.

bge. 49. 19

Dan. 9. 14

can gewo-

den.

fmet. 3. 17

gof. g. daen

h Joan. 1. 12

gala. 3. 16

stams. 15

21 Is dan de wet regē de belofte Gods? Dat sy verre
Wat waer daer eē wet gegebe/ die sonde lebēdich ma-

22 Maer de Schijf heeft het al onder de sonde beslo-
te/ om dat de belofte wt dē geloobe Jesu Christi/ soud-

den ghelooighen ghegheben worden.

23 Maer eer het geloove quā/ werden wy onder de wi-
be waert: beslotē tot het geloobe dat soude geopēbaer

24 worden. So dan del Wet is onse a Lepder tot Chri-
stum geweeft/ om dat wy wt den gheloobe soudē ge-

rechtveerdicht worden.

25 Maer na dat het geloobe gecomen is/ en sijn wy nie-
26 meer onder den Lepder. Want ghy sijt alle Gods

27 kinderen/ door den gheloobe in Christo Jesu.

28 Daer en is noch Jode noch Grieck: daer en is noch
Dienstbare/ noch Vrije/ daer en is niet man ende wijf.

29 Ende ist dat ghy Christi sijt/ so sijt ghy dan Abja-
hams zaet/ ende na der belofte Erfgename.

Wat iiij. Capittel.

1 Hy handelt bā het rech a gebuyt der Ceremonie/ ende waerom sy ge-
ordineert sijn/ 4. ende hoe sy nu door Jesum Christum sijn te niete ge-
maecht/ 22. ende waer in het onderscheit is tusschen ons ende den Wa-
deren/ het welcke hy bewijst door een schoon ghelijckenisse.

1 Ende ic segghe/ so langhe de Erfgename een kint is/

so en is tusschen hem en eenen Dienstknecht gheen
onderscheit/ hoewel hy heere is van allen.

2 Maer hy is onder sijn vaders ende a Besorgers/ tot
3 den tijt dien de Vader geset heeft. Also oock wy als

4 Maer als de volghent des tijds gecomen is/ heeft
God sijnen Sonc wtgesonden a geboye vander Wou-

we/ s gheworden onder de Wet:

5 Op dat hy die gene die onder del Wet warē: verlossen
soude/ om dat wy de aenneminghe tot kinderen ont-

6fangen soudē. En want ghy Gods kinderen sijt/

heeft God den Geest sijns Soons wtgesonden in uwe
herten/ die roept: Abba/ O Vader.

7 So dan ghy en sijt niet meer eē Dienstknecht mat-

een sone/ en ist dat gy een sone yt/ [so yst gy] oec Erf-
ghenaem Gods door Christusum.

8 Maer doe ghy God niet en kendet/ diender ghy den
ghenen die van naturen gheen Goden en waren.

9 En nu als ghy God kent Ja meer van Gode geket
yt/ hoe went ghy u wederom tot tranche en gebree-

kelicke u inset ringhen/ en wilt die wederom van bozen
daen dienen? Ghy onderhouw Dagen en Maenden

ende Ethen/ ende Jaren. Ic brese door u/ dat ic sal
te bergheefs aen u lieden ghearbept hebben.

10 Weest als ic/ want ic ben als ghy/ broeders/ ick bidde
u/ ghy en hebt my gheen ongelijck gebaen.

11 Maer ghy weet dat ic u eerstmael door veel crachede
des bleesche het Euangelium bercodicht hebbe. En

de berfoeckinge die in mijn bleesche was/ en hebt ghy
niet beracht noch berwoyde/ maer ghy naemt my aen

als eenen Enghel Gods/ als Christusum Jesum.

12 Hoedanich was dan uwe salichmakinge want ick
berupghe dat ghy/ (hadde het mogelick gheweest/)

uwe ooghen sout wtghegraben hebben/ ende my ghe-
geven. Ben ick dan de waerhept seggende/ uwe v-
ant gheworden?

13 Hare vperichept ober u/ en is niet sijn: Maer sy wil-
len ons wtslypen/ om dat ghy soudt ober hen vperich

ijn. Maer het is goet alstis in het goede vperich te
ijn: en niet alleenlic als ic tegewoordich by u liede be.

14 Mine kinderken/ die ick wederomme arbepte te
baren/ tot dat Christus een gedaente in u lieden crige.

15 Ick wilde nu tegewoordich by u wesen/ ende mijn
stemme beranderen: Want ic ben mit u lieden becom-

mer. Segt my/ ghy lieden die onder de wet wilt sijn/
en hooit ghy de Wet niet?

16 Want daer is geschreuen/ dat Abraham twee sonen
hadde: eenen vander Dienstmaecht/ ende eenen v-

der Wyse. Maer die vander Dienstmaecht was
die wort na bleeschelicke wyse geboren/ maer die van

der Wyse was/ die wert door de belofte ghebozen.
17 Het welcke by gelijkenisse gesproken wort/ om wat

anders te beduyde: want dit sijn de twee Testamen-
ten: een vande Berch Sina dat ter dien waerhept ge-
shenereert/ het welcke is Agar.

dicol/8/5.

loft gel seet

nicol/1.20

:of/ begins

eten.

rom14.5

colo/1/16.

pinalaz/7

qmt10/40

kur/10/16

joan.13.20

rof daerom

uwer geluc

kichept.

1sam10/2

1cor4.13

philip/10/

ugen6.15

ugen/21/2

Act/7/8/

p1oa/4/9

3of/na/na

turliche

wyse.

gr u a den

blesche

aof ver-

bonden.

Want

Jof wā: 19

capa/21.2

De 4 12

Rom 9/8

1 Cor. 1.9

1 Cor. 1.9

1 Cor. 1.9

1 Cor. 21.10

1 Cor. 8/32

Rom 6/8

1 Cor. 9/4

1 Cor. 13/8

1 Cor. 12.30

1 Cor. 13.14

1 Cor. 13.16

1 Cor. 13.16

1 Cor. 13.16

1 Cor. 13.16

1 Cor. 13.16

1 Cor. 13.16

1 Cor. 13.16

25 (Want Agar is de Berch Sina in Arabia/ en coem
 ober ee met dat Jerusalem. dat nu is/ en is bleefbaer
 26 met hare kindere. Maer het Jerusalem dat opwaert
 is/ dat is hy/ het welcke is onser aller moeder.
 27 Want daer is gheschreben: Weest vrolich ghy on-
 vruchtbaere die niet en baert/ berft wt/ en roept ghy di-
 geen barens noot en lijdet/ wāt de verlatene heeft vel
 kinderen meer dan de gene die den man heeft.
 28 Wy dan/ Broeders/ zyn kinderen Isaac nae den
 29 belofte. Maer gelijc te dier tijt/ die nae bleeschelic
 ker wijse geboren was/ den genen die na den Geest ge-
 boren was/ vervolghde: also oock nu.
 30 Maer wat seyt de Schrift: Wyft wt de Dienst-
 maecht en hare sone: wāt de sone des Dienstmaechts
 en sal niet de sone der Wyf niet erben.
 31 So dan/ Broeders/ wy en zyn niet der Dienstmaecht
 maer der Wyf kinderen.

Dat b. Capittel.

1. Wy vermaentse de vyfheyt te bewaren verreegt dooz het bloet Christus
 op dat sy haer conscientie niet en souben laet druden dooz de in seiding
 der menschen/ 13 hy bewijst oock de mate deser vyfheyt.
 1. **S** Staet dan inde vyfheyt daermede ons Christus
 byp gemaect heeft: en en wort niet wederom met
 den jorke der dienstbaerheyt bevangen.
 2. **S**iet/ ic Paulus segge u ist dat ghy u laet besnijdt
 3 so is u Christus niet nut. Ende ic bevinge wederom
 eenen pegelicken mensche die hem laet besnijden/ dat hy
 schuldich is gheheel de wet te houden.
 4. Ghy die dooz de Wet wilt gerechtbeerdicht wordē
 Christus is van u ydel geworden/ ghy zyt vander ge-
 snade gevallen. Want wy herwachte inden Geest w-
 den gheloobe/ de hope der rechtbeerdich- pt.
 6. **W**ant in Christo Jesu en heeft noch besnijdingh
 eenighe macht/ noch Doozhuyt/ maer het gheloobe da-
 7 dooz de liefde crachtich is. Ghy liept wel/ wie heeft
 u verhindert der waerheyt niet ghehoorsam te zyn
 8. Die i beweginghe en is niet wt hem die u lieden ge-
 9 groepen heeft. **E**en wepnich Suerdeefems versuet
 het ghehele Berch.
 10. **I**c befroutwe van u inde Heere/ dat ghy niet ander-
 en sile gesint wesen in pact die u berocet/ sal zyn oordel
 draghen/ wie hy oock sy.

Maer ic/broeders/ist dat ic noch d: Besingdinge pre-
dicke/waeromme worde ic noch herbolcht: So is dan
de erghernisse des cruyces te niere gheworden.

2 Och of sy afgesneden werden/die u afvallich make.

3 Want ghy zyt der bynheyt geroepen/Broeders:b al-
leelik d: gy de bynheyt niet [en gebruyet] tot eē oorsa-
ke den bleefche: Maer blēt malcanderē dooz de liefde.

4 Want de geheele wet wort in eenē woorde herbult
namelick in desen: ^h Ghy sult uwē naesten lief hebbē
ghelijck u selven.

5 Ist dat ghy malcanderen byt ende eet/ so liet toe dat
ghy niet van malcanderen verteert en wort.

6 Maer ic segge ^m wandelt na den Geest/so en sult gy
de begherten des bleesch niet vol brenghen.

7 Want het bleesch begeert tegen den Geest/ende de
Geest tghen het bleesch: dese staen tegen malcanderē/
so dat ghy niet en doet het ghene dat ghy wilt.

8 Ist dat ghy dooz dē Geest gelept wort/so en zyt ghy
onder de Wet niet.

9 De werken des bleeschs zyn openbaer / dewelcke
zyn / Overspel/hoererij/Onreynicheyt/Wulpscheyt/
Afgoderij/ ^a senijn gebinge/byantschap/twist/nijt/
roorn/kijbvinghe/tweedracht/serkten.

Maer/moozt/dronckenschap/bzasserie en dier gelijcke:
hāde welcke ic u voorsegge gelijc ic ooc voorsept heb-
be/dar de gene die sulcx doen het Conincrycke Godts
niet besitten en sullen.

10 Maer de vrucht des geests/is liefde/blijshap/vre-
de/lancmoedicheyt/vriendelicheyt/goetheyt/geloove/
Sachtmoedicheyt/^t maticheyt. Tegen de sodanige
en is geen wet. Want die Christi zyn/die hebbē het
bleef ^b gecrupricht met de bewegingen ende begeertē.

Ist dat wy inden Geest levē:so laet ons inden Geest
voortgaen.

Laet ons niet begeerich zyn der ydeler glozen/mal-
canderen niet terghen/malcanderen niet haten.

Dat by Capittel.

11 Ghy vermaent se liefelic te zyn tegen de swache/6. de Wenaeren te ber-
ge/9. tot volstādicheyt/14 te roemē in het Cruyce Christi/15. en tot
enwicheyt des lebens/16. daer na wenscht hy hen alle goet.

12 Broeders/ ^a al ware oock een mensche in eenige mis-
daet ^b gheballen/ onderwijst hem/ ghy die Ghees-

stelijck

1 Cor 13/9

Rom 13/8

Heb 19/1

Mat 38

1 Cor 12/20

1 Cor 13/14

1. Pet 2/11

Rom 7/23

1 Cor 2/15

1 Cor 3/5

1 Cor 3/16

1 Cor 10/20

1 Cor 10/21

1 Cor 6/10

1 Cor 5/5

1 Cor 5/9

1 Cor 6/10

1 Cor 6/10

1 Cor 6/10

1 Cor 6/10

1 Cor 6/10

1 Cor 6/10

1 Cor 6/10

1 Cor 6/10

1 Cor 6/10

1 Cor 6/10

1 Cor 6/10

1 Cor 6/10

1 Cor 6/10

1 Cor 6/10

1 Cor 6/10

1 Cor 6/10

1 Cor 6/10

1 Cor 6/10

Joan 13. 14
2 of m. he
3330 u. w.
goet sp.

psa 62. 13
Jer 17. 10
snde 32. 19
mat 16. 27
gsta 15. 27
1 cor 9. 11.
huc 16. 23

1 of. 1003.

1 of. 1003.
1 of. 1003.
1 of. 1003.
1 of. 1003.
1 of. 1003.

mat. 10. 50
Joan 15. 14
Gal 5. 6/
p. 1 of. 1003.
p. 1 of. 1003.

stelijck zyt met den Geest der sachtmoedicheyde / siende op u selve / op dat ghy oec niet versocht en wordet.
2 ^b Draecht malcanders last / en holbrenge also de wet Christi. Want so p. mat denet dat hy wat is / dewyle
3 hy niet en is / die bedriecht hemselfe. Maer te pegelick / beproeve jns selfs were / en dan sal hy aen hemselfen alleenlic roem hebben en niet aen eenen andere.
4 ^f Want een pegelick sal zijn eyghen pack draghen.
5 ^g Wie onderwesen wordet met den woerde / die beplde
6 ^g zalleren goet den genen die hem leert. Laet u niet bedriegen Godt en wort niet bespot. Want wat de mensche sal ghesaent hebben dat sal hy oock maepen.
7 ^h Want wie in jn bleesch saeyt / die sal vanden bleesche verderbinge maepen / maer wie inden geest saeyt / die sal vanden gheest het ewighe leven maepen.
8 ⁱ Laet ons weldoende niet vertragen / want te sijner tijt sullen wy maepen sonder ophouden.
9 ^j So dan dewyle wy tijt hebben / laet ons goet doen aen eenen pegelicken / ⁿ maer meest aende huyfgenooten des geloofs. Ghy siet hoedanigen bries ic u lieben gheschreven hebbe met mijne hant.
10 ^k Alle die willen tegenwoordelic na den bleesche behagen / die bedwingen u besneden te worden / alleenlic on dat sy met den Crucce Christi niet en souden verholch
11 ^l wordē. Want oec sy die besnede wordē en houden d
12 ^l wet niet maer sy willē dat ghy besnede wort / om da sy in uwen bleesche roemen souden.
13 ^m Maer het sy verre bā my / dat ic soude roemē / ander dan in het Crucce onses Heeren Jesu Christi door hy welke de Werelt my geer onrecht is / en ick der Werel
14 ⁿ Want in Christo Jesu en gheelt noch Besnidingh noch Doorhuyt per / maer de nieuwe Creature.
15 ^o En so vele alsser na desen regel voortgaen / ober de [sal wese] vrede en barmherticheyt / aen ober de Isra
16 ^p Gods. Doortae / niemandt en make my moeyt want ic drage de teekenen onses Heeren Jesu in mijnen Lichame.
17 ^q De genade onses Heeren Jesu Christi / sy met uwen gheeste / broeders Amen.

Tot de Galaten gheschreven van Roomen.

De

De Brieven Pauli tot den Ephesiën.

Wat eerste Capittel.

Paulus na de groetinge / 4 bewijst dat de salicheit der menschen tot vande onberdenke aenneminge / 16. hy doet oot Gode / 23 hy de Ephese verlichte / tot de volle kennis in Christo Jesu / 22. dewelcke se hoort ge-ordinereert is over de geheele Ghemeenten.

Paulus een Apostel Jesu Christi door de wille Godes: den heiligen die te Ephese zijn ende die geloovige in Christo Jesu:

te Ghenade ende vrede sy u lieden van Gode onsen Vader ende den Heere Jesu Christo.

Geloeft sy de God ende Vader onsen Heeren Jesu Christi die ons geseghet heeft met allerley Goeftelic-ken sijn ende hemelsche [goeden in] Christo:

Geloeft hy ons in hem te verzoeken heeft eer des we-rels grote gelept was om dat wy sonden wesen he-ich ende onstraffelick voor hem inder liefde:

Die ons dan te voren geschiet heeft tot de aenneminge der kinderen door Jesum Christum in hemselfen na het welbehaggen zijns willen:

Tot prijsse zijner eerlicher ghenaden in de welcke hy ons aenghenamen ghemaeckt heeft in den heminden.

Inden welcken wy de verlossinge hebben door zijn doot namelic de vergevinge der misdaden na de rijckdom zijner ghenaden.

Mer dewelcke hy overbloedich is geweest aen ons met alle wijsheyt ende boonsichticheyt:

Om te kennen ghebende de verho. gheentheyt zijns wils na zijne goetwillicheyt die hy boog genomē heeft in hemselfen.

Namelic dat hy inde verdensinge der volheyt des hets soude weder in een versamelen in Christo al wat inde hemelen op der Aerden is in hem [segge ick]

Inden welcken wy vercoren zijn die wy te voren in ge-ordinereert waren na zijn boognemē die alle dinge doet a den raet zijns willen:

Om dat wy tot prijsse zijner eerlicheit sonden wesen te wy eerst op Christum ghehoopt hebben.

Inden welcke wy ons oot hoopt nae die ghy het toort er waerheyt gehoort hebt namelic het Evangelium.

1 Cor. 1/17

Gal. 1/1/

2 Cor. 1/1/ 1 Pet. 2/3/ 1 Th. 1/1/

1 Tim. 1/16 1 Tim. 1/7 1 Cor. 1/12

1 Tim. 1/17 1 Tim. 1/28 1 Tim. 1/21

1 Tim. 1/24 Eph. 3/9/ 1 Cor. 1/26/

1 Tim. 4/9-10 Gal. 4/4.

1 Tim. 1/17 in Eph. 1/17-18.

1 Tim. 1/17 1 Tim. 1/17 1 Tim. 1/17

uwer salicheyt / in der welcke ghy oec na dat ghy ge-
looft hebt / rijt versegelt geworden doot den heylige
Gheest der belofen.

14 Dewelcke is het p[er]t onser erbe / dat wy inde berlof-
tinge g[er]atschelic gebuyet wordē / tot prijs zynner eerlich[er]

15 Hierom na dat ick oock van uwen gheloobe inde
heere gehoozt hebbe en bā uwe liefde tot alle heylige

16 En houde ic niet op doot u te dancken / uwer gedenc-
kende in myne gebeden:

17 Dat de Godt onses Heeren Jesu Christi / den Vader
der eerlicheyt / u geve den Geest der wijsheyt / ende d[er]
openbaringe / doot zyne kennisse.

18 Verlichtēde de oogē uwer versta[nd] / dat ghy meug-
lien / hoedanich de hope sy / daer hy ons toe geroept
heeft / en hoedanich de tijds der eerlicheyt / ynder erl[icheyt]

19 inde heylige sy. En hoedanich de winnēt de groo-
te zynner cracht sy aē ons / die wy geloobē na de werre

20 kinge der cracht zynner sterch. Die hy gewoont hee-
in Christo / als hy hem vandē doode opgewect heeft
ende te zynner rechterhant geset heeft / inde hemelen.

21 Boven alle Overheyt / en Macht / en gewelt / en heer-
schappie / en allen naem / die genaemt wort / niet alle-
lick in dese werelt / maer oock inde roecomende.

22 En heeft alle dinghen zynen voeten onderwoopen
en heeft hem ober alle dinck tot een hooft gegeven d[er]

23 Gemeynte. Dewelcke is zyn lijf ende de verbulling
des ghenen die alle dinck in allen verbult.

Dat ij. Capittel.

1. Hy bewijst hen wat sy waren eec sy geroepen waren tot / Jesum & hy
stun / 4. ende dat hy om zyn ghen. de grootte maken / 7. dewelcke
1 enlick de oorzake harer salicheyt is.

1 Ende u liedē heeft hy mede lebēdich gemaect / al
ghy doot waer doot de misdaden ende sonden.

2 Daer ghy voortijden in wandeldet / naer den loo-
deser werelt / nae den Oversten der macht des lucht
[en] des Geests die nu weret inde kinderen der onge-
hoozsaemheyt.

3 Onder dewelcke wy oock alle voortijden gewande
hebben inde hegeerten onses vleeschs / doēde den wil
des vleeschs / ende der gedachten / ende warē van na-
tuieren kinderen des toorns / gelyc de ander.

4 Maer God die rijc is in barmhertichedē / heeft on-

os / dz gy
gem heyt
ige wech
de hope is
zyner roe-
pinge.

col/2/12.

psal 110. 1.

pgr. inde
hemelschezofa/8/7/
mat 28/17
m[ar]c 12/5
e[ph] 1/16

Grom/5/6.

itoz/6/11
gr. de een
we.
e[ph] 6/8

door: sijne groote liefde/ daermede hy ons lief ghehadt
sijneest/ Doek doe wy doot waren door de misdaden:
mede lebendich ghemaecte met Christo: i door wiens
ghenade ghy sijt salich gheworden:

6 Ende heeft ons mede opgewekt en mede gefet inde
hemelen in Chriſto Jeſu:

7 Om dat hy den toecomende eeuwen soude bewijzen den wtnemende rijdom zijner genade, inde briedelic- heyt tot ons b door Chylstum Iesum.

8 Want wt genade zijt ghy salich geworden door het gheloobe: ende dat niet wt u: het is Gods gabe.

9 Hier tot de werken op dat niemand en roeme.

Want wy sijn/ zyn maecsel i geschapē in Christo Je-
su tot goede werckē die ons God te vore bereypt heeft/
om dat wy daer in wandelē soudē. Daerom gedenct
dat ghy boozijden heydenen in dē bleesche/ die Booz-
huyt ghenacmt waert/ vande gene die ghenacmt zyn
Besnijdinghe inden bleesche die met handen geschiet.
Dat ghy segge ic/ te dier tijt huytē Christum waert
verbreijent van het Burgherschap Israels: en vreemde
vande Testamenten der beloften/ geē hope hebben-
de: ende sonder God zijnde in dē werelt.

Maer nu in Christo Jesu / ghy die voortijden bette
waert zyt na by geworden door het bloet Christi.

Want hy is onse vrede/ die wt beyde een gemaect
heeft/ en heeft het afschutsel des middelmiers gebroek
De vyantschap in zijnen vleesche/ namelijk/ de wet
der geboden in infertingen [gelegen] door zijn vleesch
te niete gemaect hebbende. om dat hy die twee soude
in hemselfen tot eenē nieuwen mensche scheppen/ vze-
de makende. Ende om dat hy die beyde soude in een
ich aen Gode versoent door het cruyc/ de vyantschap
daer aen gheoor hebben.

En hi is gecomen vrede vercondigende u die ghy
verre waert ende den ghenen die hy waren.

Want doo; hem hebben wy beide den toegangh
doo; eenē Geest tot de Vader. So en zijt gy dan niet
neer gastē ende brennende inwoonders/maet medebur-
ghers der heylighen/ende huyshgenooten Gods.

2. Bestimmt opt. fundament der Apostelen ein Propheten, naml. Jesu Christo den wterstendhoersten

21 Waer op geyet de minneringe gheboortich wort t
waft tot eenen heylighen Tempel inden Heere.

22 Waer op ghy oec mede getimmeret wort tot de woon
stede Gods inden Geest.

Dat iij. Capittel.

1. Op vóft de rospings der Heydenen in sijn ampt / en sijn verrijchi
gen vooz hen / 18. ende de kennisse a hysti.

Act 11/13
h g. hebde
Christi.

act. 1. 2.

bgal. 1/11/

actio 1/28

1 Eph 1/19
grof 13/9
haci 9/19
1gr onwe
spuerliche.
Rom 6.25
col 1/26
Eph 1/9/
haci 1/2/
3 an 2/3
1 pet 1. 12

Ada 10/6
Rom 5/2/
Deb 30.19
aphi. 1. 14
1 col 1/14

1 Eph 1/19
haci 1/2/
3 an 2/3
1 pet 1. 12

1 Hierom ben ic Paulus a die a gebāgē om Christi wi
2 le vooz u heydenē. So ghy oec gehoozt hebt vā
bedieninge der genade Gods a die my gegebē is aē
3 a Dar hy my de verborghen heyt heeft dooz openb
ringe te kennen gegeven (gelijck wijs ic in het ro
te bozen gheschreben hebbe.

4 Waer aen ghy meucht lesende / mercken mijn ver
stande inde verborghentheit Christi.)

5 Welcke in ander tijden der mensche kinderen ni
en is te kennen gegeven a gelijck sy nu sijnen heylig
Apostelē en Propheeten geopenbaert is dooz de Ge

6 Namelc dat de Heydenen sijn mede erfgenamē
handen selven lichame en mede deelachtich sijn der
7 lesten in Christo dooz sijnen Euāgelium. Waer a
eē Dienaer gewordē hē na de gāve der genade Gods
die my gegeven is / na de werckinge sijnē mogt.

8 a Op [segge ic] die de minste ben onder alle de he
ligen / is dese genade gegeven / dat ic onder de heydenen
soude dē onwtspuelliche rjēdom Christi vercōdig

9 En allē [mensche] verclaren wat gemeynschap di
sp/der verborghentheit die vāder ewicheit aē verbor
gen was in Gode a die alle dinc geschapen heeft di

10 Jesum Christum. Op dat nu dē Overste aē Ma
ten inden Hemel dooz de Ghemeynte bekent worde
menigherley wijsheyt Gods:

11 Na het ewige voornemen / dat hy gemaect heeft
Christo Jesu onsen Heere.

12 a Inden welken wy hebben de bypnoedicheit re
dē toegāte met eē vertrouwe dooz het geloobe aen

13 a Dāro bidde ic dat ghy liede niet en verflout di
mijne Adrukkingē [die ic lijdē] a vooz u welc utwe

14 is. Hierom bunge ic mijn knien tot den Vader on
15 Heren Jesu Christi / wt welken alle a maechsch
inden Hemel ende op der Aerden ghenacmt wort.

De den ege
dom zand
erlichheyt

6 Dat hy u lieden na sinen heerlicken rijdom gebede dat gy met cracht beysteret wort door sijne Geest inde zintwendighe meniche. Dat Christus door het geloof in uwe herten woone op dat gheliedē inde liefde ingewortelt ende ghesondeert sijnde.

8 Weicht begripen met alle heyligen welc de breedte sy ende lengde ende diepte end hoochde.

9 En bekennē de winemēde liefde der kennisse Christi weleke alle kennisse te babē gaet op dat gheliedē verbult wort tot alle de volheyt Gods.

10 Hem die boven alle dat wy bidden of denckē overbloedelick doen en na de macht die in ons werket.

11 Sy eere inder Gemeente ē door Christum Jesum sēg aller tijt van ewicheyt Amen.

Dat iij. Capittel.

Hy wijst den dienst gheschiedt ende de verheften daer van / 13. dāwelcke ghy / liefde / 16. Gemeente / 37. Heylcheyt in. onnoselheyt.

12 Bidde ic u lieden dan: ick die a ghevanghen inden heere dat ghy wandelt soo het uwer beroepinghe betaeint daermede ghelieden gheropen sijt.

13 Met aller ootmoedich; en sachtmoedicheyt; en met lancmoedicheyt verdragen de malcanderē inder liefde.

14 Meestich sijnde om de eenicheyt des Gheestes te houden door den bant des vreden.

15 [Ghy zijt] een lichaem en een Geest: gelijc ghy geroepen sijt tot een hope uwer roepinghe.

Daer is een heere een Geloof een Doop.

16 Een Godt en Vader aller die daer is over al door al ende in t u allen. 17 Maer eenen pghelicken onderons is genade gegeven na der mate der gabe Christi.

Daerom seyt hy: Als hy is opgebaren inde hoochde heeft hy de gebancknisse gevangen genomē ende geest den menschen gaven ghegheben.

(Maer dat hy opgebare is wat ist anders dan dat hy eerst neder gecomē is inde nederste deelē der Aerde.

Die neder gecomen is is de selve die oock opgebaeren is boven alle de hemelen om dat hy alle dinc veruullen soude.) En de selve heeft gegebē sommige tot

18 Apostelen sommige tot Propheten sommige tot Evangelisten sommige tot herders ende Leeraers.

19 Tot volmakinge der heyligen tot den wercke des

Geboort
ngen / 17 / 1.
ghel / 1 / 27 /

col. 11. 20
heyl. 13 / 1
dgr. in.

1 Den 4. 32
1 And. ons.
ghel. 12. 36
1 cor. 12 / 11
hes 192. 19

Joan / 3 / 13

2 Cor. 12. 28

Of / 1 samē
voeringhe.

02C02 / 14
02D01 / 12

q Ephs. 28
Ephs. 12 /

for. maer
den was
aestlich
etom / 1 /
hite / 1 / 18

205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555
 556
 557
 558
 559
 560
 561
 562
 563
 564
 565
 566
 567
 568
 569
 570
 571
 572
 573
 574
 575
 576
 577
 578
 579
 580
 581
 582
 583
 584
 585
 586
 587
 588
 589
 590
 591
 592
 593
 594
 595
 596
 597
 598
 599
 600
 601
 602
 603
 604
 605
 606
 607
 608
 609
 610
 611
 612
 613
 614
 615
 616
 617
 618
 619
 620
 621
 622
 623
 624
 625
 626
 627
 628
 629
 630
 631
 632
 633
 634
 635
 636
 637
 638
 639
 640
 641
 642
 643
 644
 645
 646
 647
 648
 649
 650
 651
 652
 653
 654
 655
 656
 657
 658
 659
 660
 661
 662
 663
 664
 665
 666
 667
 668
 669
 670
 671
 672
 673
 674
 675
 676
 677
 678
 679
 680
 681
 682
 683
 684
 685
 686
 687
 688
 689
 690
 691
 692
 693
 694
 695
 696
 697
 698
 699
 700
 701
 702
 703
 704
 705
 706
 707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716

ral/3t8.

From/9 /
Vol. 2/10.

March 3 /

p[274/5

6306/4
6311/4

13 Tot dat wy alle comē tot de eenicheyt des geloofs
en der kennisse des Soons Gods: tot eenen volcome
man tot der mate der grooste der volheyt Christi:
14 Op dat wy niet meer kinderen en sijn / als die be
weecht ende ommegeboert worden met allerley win
den der Leere in onghestadicheyt der menschen / dor
de listicheyt [die sy gebuyckē] om met dwalingen
bespzinghen.
15 Maer [op dat wy] na de waerheyt staēde met liefst
allesins opwasse in hem a die hy het hooft is / namel
16 Christus. Welcken gheheel het lichaem t'same
gevoecht en t'samen gebondē door alle de toegevoecht
de leden / tot de werckinge na de mate eens pegheij
lit / die het lichaē doet wasse tot sijnselfs opbouwin
ghe inder liefde.
17 So segge ic dan dit en betuyghet indenheere a bi
ghelyedē niet meer en wandelt ghelyck oock de ander
heydenen wandelen inde ydelheyt haers herten.
18 Verduystert sijnde in haer verstat / en verzeemt ba
her lebē Gods door de onwetenheyt die in hen is / do
de verblindinge haers herten.
19 Dewelcke roeckeloos gewor den sijnde hebben hei
selven overgegeven tot oneerlicheyt / om alle onreyni
cheyt gierichlick te bedriyven.
20 Maer ghy en hebt Christum also niet geleert.
21 Ist dat ghy hem gehoozt hebt en in hem geleert sij
ghelyck de waerheyt in Christo is:
22 Te weten a dat ghy den ouden mensche na de eer
wandelinghe / die door de begeerte der dwalinge be
23derft sout aelggē. Maer wederomme vernieut wo
den inden Gheest was ghemoets:
24 Ende den nieuwen mensche aendoet / die nae Gol
geschapen is tot warachtighe rechtveerdicheyde en
25 heylicheyt. Daerom legt af de leugen a en spreect
waer a een pegelic met sijne Maeste wāt wy sijn ma
26 anders ledē. Zijt toornich en sondicht niet / en
laet de Sonne niet onder gaen ober uwe toornichey
27 Noch en gheeft den Duyvel gheen plaetse.
28 Die gestolen heeft en stele niet meer a maer arbeij

lieber/ en wercke dat goet is met zijne hādē: op dat hy hebbe te geven den ghenen die noot heeft.

9 En laet geen vuple rede wt uwē mont gaen: maer ist dz daer eenige goede rede is tot noot sakeliche slich- tinge op dat sy aenghenaem sy te re hooren.

10 Ende en bedroeft den heplighen Gheest Gods niet: waermede ghelieden verzeghelt: ijt tot den dach der verlossinge: Alle bitterheyt en roornicheyt/ en gram- schap/ en roepingē en lasteringē/ sy van u lieden wech gheweert met alle boosheyt.

11 En weest tot malcanderen vriendelic goet hertich- bergheeft malcanderen ghelijck als God in Christo u lieden vergheben heeft.

Wat v. Capitel.

Op handelt van het offic der Christenen/ 31. van hē lichamelick houe- moliken/ 32. ende van het geestelike/ Christu met zijn der Gemeente.

So weest dan Gods nabolgers/ als liebe kinderē: Ende wandelt inder liefde: ghelijck Christus ons lief ghehadt heeft/ ende heeft hemselfen ghegheben tot een offerhande ende slachtoffer voor ons/ Gode tot een welriekende reucke.

12 Maer hoererie/ en alle onreynicheyt/ of giericheyt/ en laet die onder u liede ooc niet genaet worden/ gelyc het den hepligen betaemt:

13 Noch oncerlicheyt/ noch sottē clap/ noch gekernie/ bewelcke niet en betamen: maer lieber dancksegginge.

14 Want ghelieden weet dit/ dat geen hoererder/ noch onreynne noch gierige/ welcke is een Afgoden-dienaer/ en sal erfdeel hebben in het Conincrycke Christi/ ende Gods. 15 Laet u lieden van niemande berleyden met ydel woorden/ want om deser dingen wille coemt den toorn Gods over de onghehoorsame kinderen.

Weest dan hare medeghesellen niet.

16 Wāt ghyliede waert voorzide dypsternisse/ maer nu ijt ghy licht inden heere: wandelt als kinderē des lichts. 17 Wāt de brucht des Geest is in alle goedicheyt/ ende rechtveerdicheyt/ ende waerheyt.

Beyoebende wat den heere behagheleick sy.

18 En en hebt geen gemeenschap met de onbruichba- re wercken der dypsternisse/ maer strafte liever.

19 Wāt wāt bedeelelic vā hen geschiet/ dat is ooc schā-

mat. 12. 36/

1 g genade
ieve den
goeiders
Rom 8/16
Eph. 2. 11

1 to/ 3/ 10/
1 2 p/ 8. 6

1 3 Rom 13. 14
1 gal. 1. 21.
1 1 Joh. 3/3/

Eph. 4. 29

1 of/ vuple
heyt.

1 cor. 6. 10.

1 1 2 3 4
1 2 3 4
1 2 3 4

1 2 3 4

1 gal. 5/ 22.
1 2 3 4

1 2 3 4
1 2 3 4

Ioa/3/11

13 oelic om te seggen: ^m Maer al wat ghestrakt wort: ^e a
wort bande: ⁱ lichte geopenbaert. Want al dat openbaert
maecht: dat is licht.

Rom/13/11

14 ^o Daerom seyt hy: Ontwaert die ghy slaep: ^e si staet
op vanden dooden ende Christus sal u verlichten:

ps/127/12

9 ge. neer

sichlich.

Rom/12/2

15 ^p Siet dan hoe ghy ^a boozsichtichli^k meucht wan
16 delen niet als onwijse, maer als wijse. ^e Den bequa
men tijt wtroopende: want de dagen sijn boos.

Rom/12/1

17 Hierom en weest niet oboozsichtich: ⁱ Maer verstaet
18 wat de wille des Heeren sy. ^e En en dynce u niet dro
ken in Wijn: waer in ober daet is: maer wort vol de

Eph/31/30

19 Geests. ^u Sprekende tot malcanderē mer psalmē ^e
Loffangen: ^e i geesteliche Liedkens/ singende ^e i psal
mende den Heere in uwen herten.

n col/3/16

20 ^e Alle tijt han alle dingen danckende God: ^e ende den
21 Vader: inden Name onses Heeren Jesu Christi.

col/3/17.

22 ^p Ghy vrouwen/ weest uwen mannen onderdanich
23 als den Heere. ^u Want de man is het hooft des wijfe

gen/5/6.

col/3/18.

3 i col/11/3

e Eph/1/22

^a gelijc oock Christus het hooft der Gemeente is: ende
hy is de ^b Behoeder des lichaems.

Rom. 12/5

24 Gelijc dan de Gemeente Christo onderdanich is:
also moeten ooc de vrouwe haren mannen in alle din

b col/3/19

25 ge ⁱ gehoorsaem sijn. ^e Ghy mannē/ hebt uwe vrou
wen lief: gelijc oock Christus de Gemeente lief heeft
ghehad: ^e ende heeft hemselben haer ghegheben.

Eph/3/1

26 Om dat hyse heyligen soude: ^e die hy heeft gherep
nicht met den waterbade in het woord.

col/1/22.

27 Om dat hyse voer hem setten soude: ^e een Gemeent
die eerlic ware: ^e noch blecke noch rumpel en hadde
oft per desgelijc: ⁱ maer dat sy soudē heyligh ende on

col/1/22.

28 straffelich wesen. Also: sijn de mannen schuldich ha
wijfē lief te hebben: gelijc hare eegen lie namen. ^u ^u
sijn wijf lief heeft: die heeft hemselben lief.

Rom/12/5

29 Want niemāt en heeft op: sijn ege vleesch gehaet.
Maer hy voert ^e onderhout het: gelijc ooc de Heere di

Rom/12/5

30 Gemeente. ^a Om dat wy leden: ^u sijn sijn lichaems
ban: sijn vleesche: ende ban: sijn beenen.

gen/1/24.

Mat/9/5

31 ^b Hierom sal de mensche sijn vader ^e sijn moeder
verlaten ^e sal sijn wijf aenhangē: ^e ^e sy twee sul
len een vleesch wesen.

12 Dese verhojgentheyt is groot: maer ic segge in Christus
13 so/ende inde Gemeente. Daerom so hebbe eē negel
lic van u lieden zijn eygen wijf also lief als hemselfen/
ende dat het wijf den man breefe.

Dat vij. Capittel.

Ghy hermaent de kinderen/ en Dienstknechten tot gehoorsamenheyt/ 7 en
beoofte alle Christenen int gemeene van alle bleeschelike betrouwen/
10. en wapentse met geestelike wapenen/ om den vijant te wederstaen/
18. ende int eynde bevestit hy hemselfen in haer ghebeden.

Ghy kinderen weest uwen ouderen ghehoorsamen
inden Heere: want dit is recht.

2 & Eert uwe vader ende uwe moeder: (het welcke het
eerste ghebodt is dat een belofte heeft.)

3 Op datret u wel ga/ en di: ghy lange leeft op der Aerde.

4 En ghy Vaders/ en verweet uwen kinderen niet tot
gramschap: maer boetse op dooz leere en vernanninge
des Heren. 5 Ghy dienstknechten weest ghehoorsamen
uwen Heeren na den bleesche met breefen en bebeden/ met
eenboudicheyt wos herten ghelijck als Christo.

6 Niet na der ooge dienende/ en soecken de de mensche te
behagen: maer als Dienstknechten Christi van herten
doende de wille Gods. Dienende met goetwillicheyt
den Heere/ ende niet den menschen. Wetende dat een
negelic bandē Heere/ ontfangen sal wat hy goets ge-
daen sal hebben/ hy sp dienstknecht of: Vrije.

7 En ghy Heere/ doet het selve hy hē verlaet de drep-
ginge/ wetende dat ooc hare en wos selfs Heere inde He-
melens is/ en hy hē en is geē tot vernanninge der persoonē.

8 Ten laetsten mijne broeders/ wordet machlich inde
Heere ende inde sterckte zijner cracht.

9 Doet aen alle wapenen Gods/ op dat ghy meucht
staen teghen de listen des Dupbels.

10 Want wy en hebben den strijt niet teghen bleesch en
bloet: maer tegen de Overste/ tegē de Machten/ tegen
de Gewelbige der werelt/ der duysternisse deser eeuwē
teghen de gheestelike boosheden inder lucht.

11 Hieromme neemt aen de geheele Wapen Gods/ op
dat ghy lieden meucht inde boosen dach wederstaen/ al
volbracht hebbende/ ende blijven staende.

12 Soo staet dan/ uwe lenden ommegeort hebbende
met der Waerheyt/ en de hofst bedect met Rechtheer-
licheit.

Eph. 3/13.

Eph. 2/1

Eph. 3/9.

Eph. 4/8

Eph. 6/20

Eph. 7/4

Eph. 8/18

Eph. 9/22

Eph. 6/2

Eph. 6/22

Eph. 7/12

Eph. 4/1.

Eph. 10/1

Eph. 34/19

Eph. 10/34

Eph. 1/6/

Eph. 3/12/

Eph. 2/1/

Eph. 6/18

Eph. 6/18

Eph. 6/18

Eph. 6/18

Eph. 10/4

Eph. 1/35

Eph. 1/19

1 Thess. 8
1 Thess. 4/14Luc. 18/1
Col. 12. 12Act. 4/29
1 Thess. 31

15 En de boeten geschoept met boozhereddinge des Evangelij des byedes. Boben al/ neemt aen den Schilt des geloofs/ waer mede ghyliede meucht alle de dwerighe pijlen des boosen welblussen.

17 Ende neet den helm der salicheyt/ en het Smeert des Geests/ het welck is Gods woort.

18 Met aller biddinge en smeekinge/ biddende te aller tijt inden Geest/ en in dat selbe wakende met alle ghebuicheyt/ ende biddinge booz alle de heylighen.

19 En booz my/ dat my sprake gegeven woide tot de openinge mijns mōts/ om met bymnoedicheyt de verzoorgentheyt des Evangelij te kennē te geben. Waer van ick de boodtschap doe in ketenen/ op dat ick dāt in bymnoedelick handele/ gelijck ic behoore te spreken.

21 Dooft/ op dat ghyliede ooc meucht wetē/ dat my aen gaet/ en wat ic doe/ dat sal u Tichicus mijn lieve byoeder/ en gerrouwe dienaer inden heere te kennen geben.

22 Den welckē ic om dat selve tot u liede gesonden hebbe/ om dat hy uwe herten vertroosten soude.

23 Biede sp den byoederen/ en liefde/ met gheloobe/ van God den Vader/ ende den heere Jesu Christo.

24 De genade so met alle dē genē/ die onse heere Jesum Christum oprechtelick lief hebben/ Amen.

Tot de Ephesien geschreben van Roomen/
[gesonden] door Tichicum.

De Senthrief Pauli tot den Philippensen.

Wat eerste Capittel.

Aact. 16
12
hof Wif
scheypan
Act. 16/3
drom. 7

3 Paulus wist hare volstandicheyt/ om dat sy volstandich gebleven waren inde waerheyt/ 12 ende handelende van hem ende sūne bouden/ bewijst dat de eerlicheyt des Evangelij daer/ door versterct is/ 28. Op vermaenisse ooc tot eendrachticheyt ende lētsaenheyt.

1 Paulus en Timotheus/ Dienstknechten Jesu Christi/ allen heylighen in Christo Jesu die te Philippijs zyn/ met de Oplicnders ende Dienaers:
2 Genade sp u liede/ ende biede van God onsen Vader ende den heere Jesu Christo.

Ick

3. Ic dancke mijnē God allerijc/ als ic uwer gedeckte:

4. (Allerijc in alle mijnen gebede vooz u allen met blij-
schap biddende:

5. Om uwe gemeynschap in het Euangelium vanden
eersten dage af tot nu toe. Betrouwede dit selve dat
hy/ die in u liede begonnen heeft/ s her goede werc/ dat
volbrengghen sal tot den dach Jesu Christi.

7. Gelyc het my u roebehoort/ dat van u allen te geboe-
le/ daerom dat ic in mijn herre houde dat ghy in mijne
gebackenisse/ en in mijne danckwoozdinge/ en verster-
kinge des Euangelij dat ghylieden (segge ic) aller mij-
ner ghenaden mede deelachtich gheweest sijt.

8. Wāt God is mijn getuyge/ hoe seer ic u alle begeere
met hertgrondeliche beweginghen Christi.

9. En dit bidde ick/ dat uwe liefde noch meer en meer
overyloedich worde/ in kennisse ende allen i verstande.

10. Om dat ghy u meucht de verscheppen dingē onder
kennē/ op dat ghy meucht wesen oprecht/ en sonder er-
ghernisse/ tot den dage Jesu Christi.

Vol bruchten der gherechticheyde / die dooz Jesum
Christum in u [sijn] tot eere ende prijs Gods.

Ende ic wil dat ghylieden weet/ Broeders/ dat het ge-
ne/ dat my [geschiedt] is meer tot voordeel des Euan-
geliums gecomē. So dat mijne Vanden in Christo/
bekent gewordē sijn in geheel den Richeyde/ en al-
len den anderen plaetsen. En dat vele broeders in-
den heere/ dooz mijne handen betrouwende/ oberbloe-
dighe derren obertsaecht het woort spreken.

En sommige dooz nēt en twist/ maer sommige pre-
diken oock Christum dooz goetwillicheyt.

De sommige segghe ic/ predikē Christum wt twist/
niet supberlick/ en meynen mijne handen noch meer te
bedrucken.

En de sommige wt liefde/ bewijle sy weten dat ic tot
berantwoordinge des Euangeliums gheset ben.

Wat dan/ nochtans wordē Christus allesins/ het sy
dooz eē deersel/ het sy dooz de waerheyt vercondicht/
ende ick verbljide my hier in/ ende sal my verbljiden.

Wāt ic weet dat dit my ter salicheyt dlenē sal/ dooz
uwe gebede/ ende hulpe des Geest Jesu Christi.

Ma mijn ober groot verlangē en hopen/ dat ic in gee-

nen

eeph 1. 5

fg in alle

uwer ge-

dachte

nisse.

Joas 19

h. 6. recht

is.

rom. 1/9.

1 cor. 1/23

gal 1.23

eeph 1/6

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

1 cor. 1/3

nen dingē en sal beschaemt worden: maer Christus sagelyc altijt also ooc nu mer alle bymoedicheit in mynen lichame groot gemaect wordē het sp dooz levē het
21 sp dooz sterfē. Wāt Christus is my gewin [hepde] in leven ende in sterben.

22 Maer oft inden bleesche te leven my oorzbaerlich sp ende wat ick verkiesen wil en weet ick niet.

23 Want ick worde van dese twee benaut / begerende te
berchupsen, verschepdē [vanden lichame] en met Christo te zynē.

24 [wāt dz is] my seer verre het beste. Maer indē bleesche te blyben is nootsakelicker om uwen wille.

25 En dit weet ic vertrouwendē dat ic sal blyben ende met u allen blybē tot uwenoordeel / en tot blyschap

26 des geloofs. Op dat uwe roem in Christum van my overbloeych sp dooz mijne coemste wederom tot u.

ingen 17.1
Eph 4/1
Gal 8.10
Ihes. 1/12
I cor. in 2
ziele.
27 Alleenlic wādelc weerdiehlic den Evangelio Christi op dat ic het sp dat ic come en u liede lie / het sp dat ic van u ben mach van u hooren / dat gylieden staer in eenen Geest : eenmoedichlic mede stryden: met den
28 geloobe des Evangeliums. En en wordet in geenē dinge verschiet vanden genen die hen tegen stellen: he welcke hen een bewysinge is der verberffenisē maer u lieden der salicheit / en dat van Gode.

29 Want u lieden is gegeven inde sake Christi niet alleenlic in hem te gelooven / maer ooc dooz hem re lijde.

30 Den selben strydt hebbende dien ghylieden aen my ghesien hebt ende noch van my hoorjt.

Wat 3. Capittel.

1 Icy vermaense voben al tot vernederinghe dewelcke is de vermaenstet der repnet terre / 19. beoost hē dat Timotheus sal cor. 2 weetroont / 24. ende oock sp / 26. ont schuldie: dat verroeben Epaphrodiet.

1 Sdan is daer eenighe vermaninghe in Christo / te daer eenighe vertroostingē der liefde / is daer eenighe ghemeynschap des Gheests zyn daer eenighe hergrondellicke beweginghen ende ontferminghen:

2 So verbult myn blyschap / dat gylide eens gestijgt eenderlep liefde hebbende / eenmoedich / en eenderlep 3geboelen. En doet niet dooz twistinge / of ydele eer: maer dooz oormoedicheit achte een pegelge den anderen beter dan hemselfen.

4 En een pegelic on lie niet op het zijne : maer ooc een negelich [lie] op dat des anderen is.

Wat

5 Dat geboelen sy in u lieden/ het welcke ooc in Ch[ri]sto Jesu was.

1 pet 2/3

6 Welcke inde gedaente Gods zijnde/ en hebet booz gheenen roof gheacht/ Gode even ghelijck te zyn.

1 cor. 4/

heb 1. 3

7 Maer heeft hemselfen verniericht/ & de ghedaente eens Dienstknechts aengenomen hebbende/ & de menschen gelijc geboorden ende in het gelact gebonden als een mensche.

1 of 2. 64

3 mat. 20

1 heb 2/14

8 Ende heeft hemselfen vernedert/ gehoorzaem zyn- de tot der doot. Ja de doot des cruycs.

1 heb. 2/9

1 cor. 2. 34

1 heb 1. 4

9 Daerom heeft hem ooc God hoochlijc verhoogt/ en heeft hem eenen Naem gegeven welcke is bove alle namen. Dat inden Name Jesu/ knye alle knye der gener die inden hemel op der Aerden/ en onder der Aerde zyn.

1 mes 4/4

5

3.

En dat alle tonghe belijde dat Jesus Christus de Heere sy/ ter eeren Gods des Vaders.

1 1 cor. 13

1 cor. 2. 6

So dan mijne liebe gelijc ghelyeden alle tijt gehoor- sae geweest zijt/ niet alleene in mijne regelwoordicheyt maer beel meer nu in mijn afwesē/ wercket uwes selfs salicheyt in vreesen ende beven.

1 oden 3. 18

1 pro 12/17

Want het is God die in u lieden werct/ het wille en her volbrēnghe na [zijn] welbehaghen.

1 q. 1 pet 4/9

1 ch. 10021

Doet alle dinc sonder murmure en tegenspreke. Op dat ghelyede onbeschuldichlic zijt en eendoudich en onstraffelicke kinderen Gods midde in dit cronne en verdorpende gheslachte/ sonder welcke schijnet als lichten der werelt.

1 pro 4. 18

1 of gplie

1 de schout

Het woort des lebens voorhoudenide v my tot eenen roem te drage Christi/ dat ic niet te vergeefs geloopen/ noch te vergeefs ghearbeid. en hebbe.

1 1 cor. 1. 14

1 1 cor. 7. 4

Ende of ic geoffert worde over de offerhande en be- dieninge ws geloofs/ so ben ic blijde en verblijde my met u allen. En om dat selve/ weest ghelyeden oock blijde en verblijt u met my.

En ick hope inden Heere Jesu/ Timotheum coets tot u lieden te senden/ op dat ic ooc goets moets sy als ick weet hoe het met u is.

1 1 act 16/1

1 co. 16. 20

Want ic en hebbe niemant also gemoeyt/ die eibou- melick vooz u lieden sorgen soude. Want sy soeken alle dat haet is/ niet dat Christi Jesu [is.]

1 1 cor. 10. 14

Ende

22 Ende ghylieden weet zijne beproevinge dat hy als
een kind met zijne Vader met my gedient heeft in he
23 Euangelium. So hope ic dan dese te senden verston
als ick mijne dinghen overlien hebbe.

24 Ende ick vertrouwe inden Heere dat ick oock coyt
25 comen sal. Maer ic hebber nootsakelic geacht Epas
phroditu in mijnen Broeder ende Medehulper ende
Medeamper ende uwen Apostel ende mijnen noot
drift Dienaer tot u lieden te senden.

26 Want hy na u allen verlangde en was swaerlic be
nau daerom dat ghyliede gehooft hebt dat hy cran
27 gelweest is. En hy heeft boozwaer hy doot crane ge
weest maer God heeft zijnder ontfermt en niet alleen
28 zijnder maer ooc mijner om dat ic niet de een droeffe
nisse op de ander hebben en soude. So hebbe ick hen
dan te neetfelicker gesonde om dat ghylieden he we
der siende u sout verblijden ende ick te min droefhep
29 hebben. Ontfangt hem dan indelheere met alle blij
schap ende hout de sulcken in weerden.

30 Want om des werck Christi wille was hy tot hyden
doot gecomen en waechde zijn leue om dat hy het ge
breck was dienste aen my verbullen soude.

Dat in. Capittel.

1. Hy vermaetse tot ghesteelike blyfchap. 2. En hen te waerhe vande va
sch. Apostelen 8. tegen dewelcke hy seet hysum en jhukere. 10. end
de Christelike wandel uge.

1. **W**ort mijne Broeders verblijft u inden Heere. He
selve wederom te schryuen en verberit my niet / el
zhet maectt u lieden seker. Siet op de hondē liet op
de boose Arbeiders liet op de versingdinghe.

3. Want wy zijn de Besingdinghe wy die God met
den Geest dienen en in Christo Jesu roemen en niet op
4. het vleesch vertrouwe. Hoewel ic betrouwinghe heb
be ooc op het vleesch ist dat niemant anders denet te
betrouwen op het vleesch: ick veel meer.

5. Besneden ten achtste dage wt de ascoemste Israels
wt den geslachte Ben Jamin / een Hebreen wt den
Hebreen na de insettinge een Phariis:

6. Na de byerichept een verfolger der Gemeente in
de rechtveerdichept die inde Wet is onstraffelich.

7. Maer dat my gewon was dat hebbe ic om Christi
wille schade geacht.

e 1029.11
Gal. 6.6
Heb. 6.6
Heb. 13.17
fgt. 3lele.

efas 6.10

bho2.24
dru. 10.16
nor4.23

d. 10.1
f. 10.1
e. 10.1

fge40.2
hgr. Wet
1. 10.1
Gal. 1.1
Amat. 1.1

8 Ja ooc achte ic alle dingē si hade te zyne om de wer-
dicheydt der kennisse Christi Jesu mijne heeren om
wiens wille ic alle dingen dooz schade gerekent hebbe
ende achte dat het dyck sy op dat ic Christum winne.
9 En in hem bevonden worde als niet hebbende mijn
eppē rechtverdiecht die wt de wet is maer die dooz
het gelosbe Christi is: namelijk in de rechtverdiecht die
wt God is in het gheloobe.

isa/53/1
1 Col. 1.2

rom/17

Wat ic hē kenne en de macht zijner opstandinge en
de gemenschap zyns lijdens: behoude ick zijner doot
gelijcs: mich worde. [Besoeckende] oft ic eenichsins
tot de opstandinge der dooden quame.

Rom 6.4

Miet dat ic nu [dē voorgesetten prijs] geeregen heb-
be of nu volmaect bē: maer ic jage daer na of ic het ee-
nichsins grepe: daer toe ic gegrepē bē vā Christo Jesu.

Voeders ic en achte my selbē niet d: ic [het voorge-
sette] gegrepē hebbe: maer tē [dine doe ic] vergetende
wat achter rugge is en streckende my na het gene dat
vooren is. Ic jage nae het voorgesteken merck tot den
prijs der hemelscher roepingē Gods in Christo Jesu.

So vele dā als onser volmaect zyn: laet ons dit ge-
voelen hebben en ist dat ghelyeden per andersins ge-
voelt: dat sal u God oock ontdecken.

En. die
hebbē dit
gevoelen

Maer daer wy toegelcomen zyn: laet ons na dē selbē
reghel doortgaen: ende het selbe gevoelen hebben.

cor 12.16

Weest mynen abolgers voeders: en liet op de gene-
te also wādele gelijc gelyede ons dooz eē erēpel hebt.

cor 1/10

Want daer wandelen vele daer ic u lieden dicmael
ā geseyt hebbe en segge het nu m: weenē [d: sy zyn]

cor 12.6

panden des crucces Christi. Wēs eynde is de ver-
oemenisse wiens God den hupē is en de eere in haer
pande: dewelcke aertsch ghesint zyn.

1 thess 1/6

Maer onse Burgerschap is inde hemelen: daer
daer wy den Salichmaker verwachten / den heere
Christum Jesum.

gr. want

Dewelcke onse vernederde lichaem veranderē sal
ut het gelijcsomich worde: zynen eerlickē lichame na
crachtige werckinge: daer mede hy alle dingē hem-
elven onderwoyen can.

the 13.16

cor 1.6

cor 1/15

Col 3/4.

Wat nō. Capitel.
voemāts tot alle goede werckē / 10. hy bekēt hare welbadicheyt / 21
e let daer hy sommighe groetenissen.

- 1 **S**o dan mijn liebe en geweschte broeders/ mijn bly-
 schap ende croone staet alsoo indenheere heminde.
 2 **Ic** bidde Eubodiam ende ic bidde Syntichem dat
 sy eens ghesien: zyn inden heere.
 3 **Iae** ic bidde u oock mijn getrouwe geselle/ help d
 [vrouwe] hetwelcke met my inden Euangelio gester-
 den hebben met Clemens ende de andere mijne. De-
 de hulpers wiens namen geschreue zyn in den Boec
 4 ke des lebens. Verblift u lieden indenheere alletijt.
 5 wederom segge ic: Verblift u. Dwe vrendelichhep
 sp allen mensche bekent. De heere is na by.
 6 **Weest** in getnen dingen sochfuldich: maer laet u
 alle dingen uwe begeerte by Gode bekent wordē doo
 biddinge ende smeekinghe met dancksegginghe.
 7 **En** de vrede Godes die alle verstant te haben gatt
 sal uwe herten ende sinnen bewaren in Christo Jesu
 8 **Dooit** Broeders/ wat warachtich is/ wat eerlick is
 wat gerechtich is/ wat reyn is/ wat liefelic is/ wat wi-
 luyt is/ daer eenige denucht is/ daer eenige lof/ di bedie
 9 **het** welcke ghy lieden oock geleert ende ontfangen
 ende ghehoort/ ende ghesien hebt aen my. Doet seg-
 ge ic dit: en de God des vrede sal met u liede wesen
 10 **Ic** ben seer verblift inde heere/ dat ghy nu eens we-
 derom wacker gheworden zyt/ om op my te denken
 waer op ghy oec gedacht hebt: maer ghy en hebt ge-
 ghelegentheyt gehad.
 11 **Ick** en spreke niet om des gebreke wille/ want ic
 hebbe geleert te vrede te zyn in het gene daer ic in be-
 12 **Ic** weet vernedert te zyn/ ic weet oec overbloedich te
 zyn: allesins en in allen ben ic geleert vrede versadich
 te wese/ en hunger te liden/ vrede overbloedich te heb-
 13 **ben** ende gebreke te liden. Ic vermaech alle dinc doo
 Christum die my machrich maect.
 14 **Nochtans** ghy lieden hebt wel ghedaent/ dat ghy
 mijne bedruckinghe mede ghedept hebt.
 15 **Ende** ghy Philippensen/ weet dat inden begim-
 des Euangeliums/ also ick han Macedonia ginc/ get-
 Sempronius my mede ghedept en heeft ter rekenfcha-
 des wtgebens ende ontfangens/ dan ghy lieden alle
 16 **Wat** in Thessalonica hebt ghy eenmael ende ander
 maal gesonden tot mijnen noodduft

Maer dat ick de gabe soecke/maer ick soecke de oberbloedige vrucht tot uwer rekenſchap.

Maer ic hebbet al ontfangē ende ic hebbe overbloedich. Ic ben [segge ic] verbult na dat ic vā Epaphrodito ontfangen hebbe dat van u lieden gesonden was [als] eē welriechede reucke meen aengename offerhande/ende Gode behaghelick.

Maer mijn God sal verbullen al wat u vā noode is na zynen rijckdom eērich in Christo Jesu.

Maer Gode eē onsen Vader so eere van ewelicheyt tot ewelicheyt. Amē. Groet alle heyligē in Christo Jesu. De Groet ders die by my syn groeten u lieden.

Alle de heyligē groeten u lieden/maer aldermeest sy die vā des Keijfers hant gesin sijn. De ghenade onses Heeren Jesu Christi sy met u allen Amen.

Tot de Philippensen geschreven van Roomen [gesonden] door Epaphroditum.

De Sencbrieff Pauli tot den Coloffensen.

Dat eerste Capittel.

De p[er]st be volstandicheyt der Coloffensen / 7. de leeringe Epaphroditus geygenisse gevende / wenscht hen vermeerderinge des geloofs / 14. besijt dat alle de stucken onser salicheyt ghelegghen sijn in Jesu Christo / want opne alles goet.

Mulus eē Apostel Jesu Christi door den wille Gode ende de Broeder Timotheus.

Den heylighen ende gheloovighen Broedren in Christo te Coloffen: Genade ende brede sy u liede van Gode onsen Vader/ende den Heere Jesu Christo.

Wp dancken den God ende Vader onses Heeren Jesu Christi/allerst door u lieden biddende.

Na dat wp uwe gheloove in Christo Jesu gehoozt hebben/ende de liefde tot allen heylighen:

Om de hope die u lieden in de hemelē wech gelept de welke ghy te vore gehoozt hebt door het woort der waerheit namelick des Euangeliums:

Het welcke tot u lieden oecomen is welc oec in ge-

De heel

Oct. 13/19

ngc. in een lichpe.

actom/1/7
gala/1/3/
li of/bes
Heeren.
Jesu Chris
ti.
eph. 1/13/
phil/2/30

dr 10et/1-4
e of/bk
waert.

Mat. 4/1

g. 1. 1. 1. 1.
in 1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.Gen. 17/1
Eph. 4/1
1. 1. 1. 1.n. 1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.

heel der Werelt: sēn het is vuchtbaer gelijk ooc ond
u van dien daghe aen dat ghy de genade Gods ind
7 waarheyt bekenet hebt. Gelyc ghylieden geleert he
van s. Epaphra onsen liebē. Medediefticheyt derwel
ke is een gerroutwe Dienaer vooz u.

8 Dewelcke os ooc uwe geestelicke liefde stelt heel
9 Daerom van dien daghe aen dat wy het gheho
hebben/en houden wy niet op vooz u lieden te danch
ende te begeeren u dat ghy meucht verbult wordē in
de kennisse zijns willens in alle wijsheyt en geestelick
10 bēstande. Dat ghyliedē meucht wandelē weerdic
lic den Heere in alle behagende: tot alle gode werck
vuchtbaer/ende wassende inde kennisse Gods:

11 Versterct met alle sterck/ na zijne eerlicke cracht/ t
alle lydsaemheyt: en lanckmoedicheyt met blyschap

12 Danckende dē Vader/ die ons bequaem ghemaec
heeft: om deel te hebben inde erbe der heylighen in h

13 licht. Die os tot de macht der duysternisse vloet hee
en overgebracht tot het Rijke n. zijns * lieben Soons

14 Inden welcken wy de versorninghe hebben v. do
zijn bloet/ namelijk/ de verghevinghe der sonden.

15 Dewelcke is het Weelt des onsenlicken Gods/ v. i
eerstghebozen alder creatueren.

16 Want vooz hem zijn alle creatueren gheschapen/ d
indelhemelen zijn/ende die op der Aerden zijn/ die siel
lick zijn/ende die onsenlick zijn/ het sp. Chzoonen/ of
heerschappien/ ofte Overheden/ ofte Machten. Het
al vooz hem/ende tot hem ghemaecte.

17 Ende hy is vooz alle dingen/ende alle dingen hebb
18 vooz hem haer wesen. Ende hy is het hooft des li
haems/ der Gemeente: hy is het begin/ de Erstg
bozen tot de dooden/ op dat hy in allen de Overste

19 Wāt het heeft [dē Vader] behaecht/ edat in hem al
volheyt woonen soude:

20 Ende vooz dien al te versoenen tot hemselfen / a v
v. ede ghebracht hebbende vooz het bloet zijns crup
hepde dat op der Aerden/ende dat inden Hemel is.

21 So heeft hy dā u liedē/ die ghy vooztijdē verbreen
waert/ en v. panden/ vooz den sin inde woese werckē/ i
sekerlick versoent.

22 In dat Lichaem: zijns bleschs/ vooz de doode: v

dat

dat hy u lieden soude heyligh ende onstraffelic en on-
schuldiich voer hem setten:

3. Ist dat ghylieden oock blijft in het geloobe geson-
deert/ en vast/ en niet betweecht en wort vāde hope des
Euan geliums/ dat ghy ghehoort hebt/ het welcke ge-
predict is onder alle creatiure onder den hemel/ wiens
Dienaer ick Paulus gheworden ben.

4. Nu verblijde ick my in mijn lijden/ voer u lieden/
en verbulle het oberblijssel der verdruckigen Christi in
sijnen bleesche/ voer sijnen lichame / het welcke is de
Gemeente: Van welcker [Gemeente] ic een Dienaer
gheworden ben na de bedieninge Gods/ die my gege-
ben is onder u lieden om te verbulle het woort Gods.

5. Namelic der verborghent heyt die verborghen is ge-
weest vande eeuwen ende vande geslachten/ maer nu
gheopenbaert is sijnen heylighen:

6. Den welken God heeft willen te kennen gheven/
wat rijcdom daer sy deser eerlicher verborghentheyt on-
der de heydenen: dat is/ Christi onder u: dewelcke is
de hope der eerlichheyt: Den welken wy vercondigē
en bemanē alle menschen/ en leeren alle mensche met
alle wijsheyt: op dat wy soudē eenē pegelicken men-
sche voersetten volmaecht in Christo Jesu:

7. Waer toe ic ooc arbeide en strijde na sijne werckin-
ge/ die in my crachtelick werckt.

Dat ij. Capittel.

8. Bedencht sijn liefderot hen / 6. darinē moet allēen op Christum rus-
sen/ 16. verwoydinge der balscher dienste ende Ceremonie/ die ic niet
maect sijn voer Christum.

9. Ant ick wil dat ghylieden weet/ hoe swaren strijde
ick hebbe voer u/ ende voer de ghene die in Lao-
dicea sijn/ en [voer] alle die mijn aelsichte indē bleesche
niet gelie en hebbe. Op dē hare herte vertroost wor-
de/ te samē geboecht indē liefde/ en tot allen rijcdo des
ontwijffelicke verstaets/ namelic tot de bekēninge der
verborghentheyt Gods/ beyde des Vaders ende Christi.
10. Sinden welken sijn alle de schatten der wijsheyt en
geheimnisse verborghen. Ende dit segge ick op dat u lie-
de niemāt en bedriège voer balsche redenē/ met woort
en die eenen schijn hebben.

11. Want hoewel ic nae den bleesche van u lieden ben/
ben ic nochtans na den Geest by u my verblijde/ en

20a. 13. 6.

20b. 17. 4.

20c. 3. 10.

20d. 2. 17.

20e. 12. 6.

20f. 11. 17.

20g. 16. 14.

20h. 1. 9.

20i. 13. 11.

20j. 1. 14.

1 Tim. 1. 1.

gr. met
martha

20k. 13.

20l. 6. 23.

20m. 1. 23.

Eph. 5. 6.

1 Cor. 2. 14.

D d ij

lis

6 **Christum.** Gelyck ghylieden dan Christum Jesu den heere hebt aenghenomen [also] wandelt in hem

7 Gewoxtelt en opgetimmert in hem/ en versteret in geloove/ gelyck ghylieden geleert zyt: ende weest overloedich daer in met dancksegginghe.

8 **Siet toe** dat daer niemant en is die u lieden roofoft bedrieget doo: menschelike wysheyt/ en vdel belepdinge/ [leerende] na Insettinge der mensche/ na ordeninghe der Werelt/ ende niet na Christum:

9 **Want** in hem woont de geheele volheyt der Godheyt lichamelick: En ghylieden zyt in hem volmaect die het hooft is aller Overheyt en Macht:

11 **in** Doo: den welcken ghylieden oock Besneden zyt met der Besnydinghe die sonder handen geschiet in wtreckinge des lichaems der sonde des bleschs/ do 12 de Besnydinge Christi: En zyt met hem begabt doo: de Doop waer doo: ghy oec met hem opgetwezt zyt doo: het geloove Gods die crachtelick werckt: d welcke hem vanden dooden opgetweckt heeft.

13 **En** heeft u lieden die ghy doodt waert doo: de sonde/ ende doo: de Doophunt ws bleschs/ mede lebēdē gemaect met hem/ en heeft u alle de misdadē vergeven

14 Ende heeft wtghewischt het hantschuyt der Insettinghen dat teghen ons was: her welcke [segghe] ons regen was/maer hy heeft dat wt de middē wtghenomen/ ende aen het Cruyce ghehecht/

15 **En** heeft de Overheden en Machten berooft/ en in dat [cruyce] opēbaerlic geboert te roone/ ende oec 16 hen ghetriumpheert. Dat u lieden dan niemant oordēle in eren of te dūckē of te indē deele des Fe daechs/ of Nieuwaents/ of der Sabbathen.

17 **Welcke** zyn de schaduwē der toecomēde dingē 18 maer het lichaem is in Christi. Dat u lieden dā niem qualic en regeere eygentwillich doo: ootmoedich: diēst der Engelen hēselvē instekende in her gene dat niet gelie en heeft en sonder reden opgeblasē doo: d 19 sin zyns bleschs. En het hooft niet en behout wa wt her geheele lichaem doo: aenboeglingen en tsam bindingen toegedient ende tsamen ghevoecht optu met Godlicken was donne.

1 Cor. in
1 Cor. in.
2 Cor. 6. 16

1 Cor. Philo
sophie.
1 Cor. begin
selen.

1 Cor. 1/14
1 Cor. 1/16

Rom. 2/19
Phil. 3/3/

1 Cor. 6/19
1 Cor. 19/

1 Cor. 2/2/

1 Cor. 3/13
1 Cor. 12/29
1 Cor. 14/3

1 Cor. 8/31

1 Cor. 19/8
1 Cor. 24/4
1 Cor. 10/3
verle.

o Ist dan dat ghyliede met Christo gestorven zijt / en
byp] hande ordeninge der werelt / a waerom wort ghy
ghelick die inde werelt leven met Insettingen belast.

Gal/4/6/

[Als] genaket niet / en smaket niet / handelt niet.

best 4. 12

o Dewelcke alle ingezacht e na Insettingen en leerin-
gen der menschen vergaen met den gebruycke.

1 Tim 4. 6

o Dewelcke hebben wel eenen * waen der wijsheyt / in
getwilligen dienste / en ootmoedicheyt / ende in het lies-
hae niet te sparē: maer en zyn van geender weerde / en
dienē tot de dingē daer het vleesch mede sbult wort.

hof / schijn.

eol / onber

schooninge

best 18 / 12

in eenigher

etere ter d-

sadingedes

bleeschē

siet 1. Tim

3. 3.

Wat is Capittel.

Vercken des waerachtigen Ghesdienstes tegen de ydele onderwysingen
der valsches Apostelen / 3. vermaninge tot boodinge des vleeschē / ende
reuwicheyt des levens / ende behoorticheden der Christenen.

o Ist dan dat ghylieden met Christo opgetweert zijt / so
soect het gene dat boven is / a daer Christus is / sietē
de ter rechterhand Gods.

Eph/3/11.

Besocht dat boven is / niet dat op der Aerden is.

o Want ghylieden zijt gestorven / en uwe leven is met
Christo verborgen in Gode. Als Christus onse lebē
al geopenbaert wesen / dan sult ghylieden ooc met hē
geopenbaert worden in eerlichheyt.

1 Cor 4 / 11

Phil 3 / 21

o So doot dan uwe aertsche leden / hoerere / onreynse-
ept / quade bewegingen / quade begeerten / en gierichs
welcke is Afgodendienst.

ephe / 4 / 19

o Om dewelcke den toorn Gods coemt / ober de kin-
deren der ongehoorsamenheyt. Ende welcke ghyliede
ooc boortijde wādelbet / als gy daer in leefdet. Maer
legt ghyliede ooc dit alle af / toorn / verbolgē hz / quac-
ept / lasteringe / duyl sprekē wt uwen monde.

1 Cor 6 / 10

gala 5 / 21

1 Cor 6 / 11

Eph 2 / 2

geph 4 / 2

1. Pet 2 / 1

o Lieget niet deen tegen den anderen / na dat ghylieden
gedaen hebt den ouden mensche met zijne werckē:

o Ende hebt aen gedaen den nieuwen / dewelcke ver-
eult wort tot kēnisse / na de gelijkenisse des genē die
hem geschapen heeft.

1 Rom 6 / 4

igen / 1 / 26

o Waerinne niet en is. Griet en
ode besnidinge en Doozhuyt / berre vyeemde / Sen-
a Diefstknecht / Wzje / maer Christus al / ende in alle.

1 Gal 3 / 6

1 Of / Bar-

barisch.

o So weest dan becleet (als totvercozen hepligen en
minde Gods) met de hertg / ondelicke barmhertic-
ept / vrie delicheyt / ootmoedicheyt / saechtmoedicheyt /
enckmoedicheyt.

1 Eph 4.

1 28 / 2

1 Mar 14

1 Eph 4 / 32 /

o D selvē /

o der dzagende inleanderen / en verghēbende o mal-

rande:

p Joas. 34.
Eph/5/2/
q1 Cog13/1

of/dachbaer

epb/5/19/

tiroz/10.
bepb/20

egen/3/18

1. Pet/3/1.

poph/5/25

Eph/1/6.

1 Tim/6.1

epb/6/1

ge bresen
de God.

c Senio. 17

Job 34/18

act/10/34

Gala/2.6.

Spr/7/22

Eph/6/1)

bene/18/1.

1 Tim 2.12

c Eph/6/19

landeren ist dat yemant teghen eenigen clachte heeft
gelijc Christus u liede ogebe heeft / [doet] ghy ooc als

14 En bobē al dic [doet aē] de liefde / ^a dewelcke is
15 hant der holcomē heyt. En de vrede Gods hebbe
oberhant in uwe herrē / tot dewelcke ghy alle ooc g
roepen sijt in eenen lichame / ende weest / lieflick.

16 Het woort Christi woone rijckelic in u lieden / met al
wysheyt / leert en vermaent malcanderen / en singt
heere in uwe herren / met psalmen en Loffangen / en
geestelike Liedkens.

17 En al wat ghy liede doet met woortē of met wrec
ken [doet het] al inden Naem des Heerē Jesu / dan
kende God ende den Vader door hem.

18 Ghy vrouwen weest uwen mannen onderdant
19 gelick het bet aemt inden Heere. Ghy mannen bel
uwe wijben lief / ende en weest niet bitter teghen haer

20 Ghy kinderen / weest uwen Ouderen in allen ghy
hooftsaem / want dat is den Heere behagelick.

21 Ghy Vaders / en verbittert uwe kinderen niet / dat
22 niet misnoedich en worden. Ghy dienstknechte
weest in allen gehooftsaem den ghenen die na den ble
sche Heerē sijn niet met dienste na der oogen / als die
menschen soecken te behagen / maer met eeboudiche
des herten / ^b door de vreesē Gods.

23 En al wat ghy lieden doet / dat doet van herren / ^a
den Heere / ende niet den menschen

24 Dewyle ghy lieden weet / dat ghy vanden Heere
bergeldinge der Erffnisse ontfanghen sult / want ghy

25 dient den Heere Christo. Maer wie onrecht doet /
sal dat onrecht dragen / dat hy ghedaen sal hebben
daer en is gheen wtnemingē der personen.

Dat liij. Capittel.

1. Vermaninge tot waken en gebeden waer van hy beghreert deelacht
te sijn / 7. ende seynt hem Tichicum / ende Onesimum / 14. groeten
tot velen.

1 Ghy ^a Herren / doet uwen Dienstknechtē recht en
ghelijc de wijle ghy lieden weet / dat ghy ooc een
Heere inde Hemelē hebt. ^b Weest geduerich in
gebede / en waecht daer in met dancksegginghe.

3 Ende bidt oock mede voor ons / dat ons God
deure des woorts open doe / op dat wy de verborgh
heyt Christi spreken / waerom ick ooc gebonden be

4 Op dat ick die openbare ghelick het my betaelmt te spreke. Wandelt met wijsheyt by de gene die buyten zijn ende scoopt de bequaemheyt des tijts wt.

ep. 27. 12
fgr. in.

gno. 12/11
ymar 9. 30

6 Wilt woort [sp] allerijt lieflic met soude ghemengt dat ghyliede weet hoe ghy eenen pegelick antwoorde den moet. Alle mijne saken / sal u lieden te kenne geven. Tichicus die sebe broeder en getrouwe Dienaer ende medehulper inden Heere.

act. 26/4

gr. Medes
bis/stinecht

8 Den welken ic daer toe gesonden hebbe tot u liede op dat hy uwe sake were ende uwe herren trooste.

phil. 10

9 Met Onesimo den getrouwen en lieben Broeder dewelcke bande uwe is: sy sullē [dan] u liede alle dingen te kennen geven die hier geschieden.

10 Vlieden groet Aristarchum mijn mede gebāge en Marcus de nebe Barnabe: (banden welcke ghy hebt gebode ontfangē: ist dat hy tot u lieden coet/ontfāgt hē. En Iesus genaet Justus dewelcke wt de besnijdinge zijn dese medearbeiders aen het Coninckrijcke Gods: zijn my allene een vertroostinghe gheweest.

in Act 27/3
act. 15. 37

11 Vlieden groet Epaphras die wt u is een Dienstknecht Christi allerijt voor u strijdende in gebeden op dat ghylieden menicht staen volmaect en volcomen in alle den wille Gods.

Col. 2/7/1

Want ic gebe hē getuygenisse dat hy groote bytericheyt heeft over u liede en de gene die in Laodicea zijn en de gene die te Hierapolen zijn. Vliede groet Lucas de Medeghinneester die heminde ende Demas.

p. 2 Tim. 4
2 Tim. 4/19

Groet de broedere die in Laodicea zijn en Symphā ende de Gernepnte die in zijn huys is.

En als desen Senthrief van u lieden sal gelesen wesen/maect dat hy ooc inde Gernepnte te Laodiceen geslesen worde: en dat ghy ooc die [Senthrief] van Laodicea leest.

En segt Archippo: Siet toe dat ghy den dienst verbullet: dien ghy aenghenomen hebt inden Heere.

2 Thes. 3/17
1 Thes. 13/3

12 Mijn groetenisse met mijner hant Pauli Gedenc mine banden. De genade sy met u lieden Amen.

Tot de Coloffensen geschreven van Roomen
[gesonden] door Tichicum ende
Onesimum.

De d. 11. De

De eerste Brieven Paul tot
den Thessalonicensen.
Dat eerste Capittel.

1. Op piffte dat sy midden inde verdrukkinge / so wil boozigegaft zyn / i
de kennisse des Euang. nims dooz hē verrondicht / 7. dat sy gewoode
zyn exempelen den anderen.

Paulus ende Silvanus / ende Timotheus : de
ghemeynten in Thessalonica / in God den Va
der / ende den Heere Jesu Christo o genade end
biede sy u lieden van Gode onsen Vader / end
den Heere Jesu Christo.

2. Wy danken God alleijt van u allen / ende gedenck
uwer in onse ghebeden.

3. Sonder ophouden gedachrich [zynde] ws weret des
geloofs / en arbejts der liefden : en geduerfachtijts u
der hope onsesheeren Jesu Christi dooz onsen God en
Vader. Wetede bevinde Broeders / dat uwe berkie
finge van Gode is.

4. Wat onse Euangelium en heeft
hy u lieden niet geweest alleelic indē woode : maer o
inder macht / en heyligē Geeste ende in vele berfeker
hedē : Gelijc ghy weet / hoedantich wy daer u geweest
zijn om uwent wille.

5. Ende ghyliedē zyt onse nabolgers getwoode / en des
Heeren / en hebt het woort aengenomē in vele verdruk
kinge / met blijfchap des heylighen Gheests.

6. So dat ghylieden exempelen gewoode zyt / allen ge
loobigen in Macedonia ende Achaia.

7. Want van u lieden is luytbaer getwoode niet alleen
lic het woort Gods in Macedonia en Achaia / maer o
tot alle plaetsen is uwe geloobe aen God wtgetomē so
dat het niet noodich en is / dat [wy yet daer] bā seggē.

8. Want sy selve vercondighen van u hoedanighen in
gane wy tot u gehad hebben en hoe ghy tot God be
keert zyt vanden Afgoden om den levendigen en war
achtigen God te dienen. En zynen Sone wt de he
melē te verwachtē / dē welekē hy wt de doode herweert
heeft / nemelick : Jesum / die ons vanden toecomende
Throon verlost.

Dat ij. Capittel.

1. Op dat sy niet en wofwiche oer het crupce / so piffte hy zyn neersticheit
in pzediken / ende neersticheit in ghehoorfaemheyt / 16. daer naer
ontschuldicte hy hem / dat hy tegenwoozdichlic zyn herte tot hem niet
en heeft connen ontdecken :

Want

Rom/1/7/

Eph/1/2/

Eph/1/15

col/1/3/

Joel/6/19

1 Cor/2/41

2 Pet/2/16

1 The/21

1 Cor/4/16

Phil/3/17/

1 Cor/10/16

veelen.

Act/1/11/

Apo/1/7/

1 Cor/10/16

1 Cor/10/16

1 Cor/10/16

1 Cor/10/16

1 Cor/10/16

1 Cor/10/16

1 Cor/10/16

1 Cor/10/16

1 Cor/10/16

1 Cor/10/16

1 Cor/10/16

1 Cor/10/16

1 Cor/10/16

1 Cor/10/16

1 Cor/10/16

1 Cor/10/16

1 Cor/10/16

1 Cor/10/16

Want a gop weet selve Broeders / onsen inganc
tot u lieden / dat hy niet ydel gheweest en is.

11 The 5.5

2 Maer hoewel wy te voren gheleden hadden / en bes-
smadicht geweest hadden / te Philippis gelijc ghy lie-
den weet / soo waren wy bymoechtich in onsen God om
het Euangelium Gods / tot u lieden te spreken met
3 veel stryts. Wat onse vermaninghe en was niet wt
verlepfdinge / noch wt dreynicheyt / noch me. bedroch.

11 Act 6.22

11 Act 17.27

11 1 Cor 1.10
11 1 Cor 1.10
11 1 Cor 1.10

4 Maer gelijc wy u Gode behaecht hebben / dat hy
ons het Euangelium berout heeft / alsoo spreken wy
niet als den menschen behagende / maer Gode die on-
se herten beproeft.

5 Wat wy en hebbe noyt mer flatterende woordē om-
gegeft / gelijc ghy liede weet / noch met eē bedersel der ghe-
6 richtheyt / God is des getupge. Noch eere vā menschen
soeckende / noch van u lieden / noch van andere.

11 1 Cor 1.6

11 1 Cor 1.6

11 1 Cor 1.6

11 1 Cor 1.6

11 1 Cor 1.6

11 1 Cor 1.6

7 Hoewel wy hadden mogen v lastich zijn als Aposte-
le Christi / maer wy zijn vylē delic geweest middē on-
der u lieden / gelijc of een voester haer kinderen oede.

8 Also [segge ic] over u liede beweecht [zijnde] begeer-
den wy u te geven / niet alleene het Euangelium Gods
maer oock onse eyghen leben / daerom dat wy u lieff
hadden.

11 1 Cor 1.6

9 Want ghy lieden zijt indachtich / broeders / onser
moeyte en achtet / want wy hebben u het Euangeli-
um geprediet / werckende nacht en dach / om dat wy nie-
manden van u en souden lastich zijn.

11 1 Cor 1.6

11 1 Cor 1.6

10 Ghy lieden zijt ghetupge / en God / hoe beplichlick en
rechtbeerdichlick / en o straffelic wy by u liede / die gy ge-
looft / geweest zijn. Gelijc ghy lieden weet / hoe wy eenen
peghelicken onder u / gelijc een Vader zijn kind /

11 Vermaenden en troosteden / Wy betuyghden / dat
ghy lieden sout wandelen weer dachtich Gode / die u ge-
roepen heeft tot een Coninckrijcke ende eelickheyt dt.

11 1 Cor 1.6

11 1 Cor 1.6

11 1 Cor 1.6

12 Hierom dancken wy oec God sonder ophouden / dat
ghy lieden als ghy het woort o der predikinghe Gods
van ons aennaemt / dat niet [als] der menschen woort
dt sage hebt / maer (gelijc het inder waerheyt is) [als]
Gods woort / p het welcke oec weret in u liede die ghy
lieden gheioohet.

11 1 Cor 1.6

11 1 Cor 1.6

13 Want ghy / Broeders / zijt nae volghers ghe worden

der

baet 17/13/
e Act/7/32.
fint/23/27
rof/blijden
b of wtges
gryben.
zart 17/13

phom 13.
3gr. es en
oor ander
mael.
act 17/14

att/16/20
com 16/20

h And. on se
r Eph. 3/13
b of/mec.
e Act 14. 22

a gr. pbsl

der Ghemeynten Gods/die in Judea zijn/ in Christo
Jesu/ bewijle ghplieden oock het selve gheleden hebt
van uwe eygen geslachte v gelijc ooc so vande Joden

15 De welcke ooc den heere Jesum gedoot hebben/ en
hare engēdropheit en hebbe ons v verbocht/ en en
behaghen Gode niet/ ende staen tegen alle menschen.

16 En verbiede ons te spreken tot de heydenen/ op dat
sy salich worden: op dat sy altijt hare sonden verbu-
len: maer den toorn Gods is over hen tot den eynde.

17 En wy broeders/die een cleynē wijle tijts van u lie-
den berooft zijn/ na den aensichte niet na het herte wy
hebbē met grooter begeerte overbloedelicke neerstelic-
18 heyt gedaen uwe aensichte te sien. Daeromme heb-

ben wy willen tot u lieden comen/ (Ick Paulus) twee-
mael: ende de Satans heeft ons verhindert.

19 Want wat is onse hope/ of blijfchap/ of croone des
roems? Zijt ghpliedē het ooc niet voor onsen heere Je-
su Christo in zijne roecoemste?

20 Want ghplieden zijt onse eerlickheyt ende blijfchap.
Dat is. Capitel.

1. Wy gae voort bewijfende sijn goetē wille tot hen voor het senden
Timothei/9. ende doot sijn gheheben voor hen.

1. Hierom als wy dese begeerte niet langer en conde
berdzagen/so hebet ons goet gedocht dat wy sou-
den alleen te Athenen blijven.

2 En hebbe Timotheum onsen Broeder en Dienaer
Gods/ en onsen mede arbejder in dē Euangelio Chri-
sti gesonden om u liede te verstercken/ en te vertrooste
3 in uwen geloobe: v op dat niemant beweecht en
worde in dese verdrukkingen: want ghpliedē weet sel-
be: dat wy hier toe ghefelt zijn.

4 Want ooc doe wy by u waren/ boozsephē wy u/ dat
wy souden berdzuet worden/ gelijc het ooc geschiet is
ende ghy weter.

5 Hierom en heb ic het niet langer comen berdzagen
maer hebbe hem gesondē om uwe geloobe te kennē:
dat u niet eenich sins de Der soecker versoecht en hadde
ende onse arbeit te vergheefs ware.

6 En als Timotheys nu van u lieden tot ons quam
en ons uwen geloobe en liefde bercondichde: ende dat
ghy allerijt goede gedachtenisse van ons hebt/ altijt
begheerende onses te sien/ ghelijc wy oock u:

7 Hier dooz broeders zyn wy bā u in alle onse verdruk-
kinghe en noot getroost/ dooz uwen gheloobe.

8 Want nu leven wy/ ist dat ghy staet inden Heere.

9 Want wat dancsegginge connen wy Gode weder-
geven dooz u/ in alle onse blijfchap/ waermede wy ons
verbliden dooz onsen God/ om uwent wille?

10 Wach ende nacht ober seer biddende om uwe aen-
sichte te siē/ en te verdule dā aē uwe geloobe gebreec.

1 Th 5/11

11 Maer die selve God ende onse Vader en onsen Heere
Jesús Christus/ schicke onsen wech tot u lieden.

12 En de Heere vervulle u/ en make u overbloedich in
der liefde tot malcanderen/ en tot eenen pegelickē (ge-
lijck wy oock [zyn] tot u.)

13 Op dat hy uwe onstraffelicke herten verstercke tot
heylighen dooz onsen God en onse Vader/ inde toeroe-
ste onser Heeren Jesu Christi/ met alle zijne heyligen.

1 Cor. 1/8/
1 Th 4/13

Wat sij. Capittel.

1. Op vermaet set or heylighen/ 4. onnoselhe/ 9. liefde/ 11. arbeit/ 13. en
marichent in haer droefheit ober de dooden/ 14. beschijvende het op-
standinge der dooden.

1 Dooft dan/ broeders/ wy bidden en vermanē u lie-
den in de Heere Jesu gelijc ghy van ons ontfangē
hebt/ hoe ghy moet wandelē en Gode behagē/ dat gy
[daer in] meer overbloedich zijt.

1 Th 5/12

2 Want ghy weet wat gebodē wy u gegeven hebben/
dooz den Heere Jesum.

3 Want dit is den wille Gods/ namelic/ uwe heyligh
makinge/ dat is/ dat ghy u onthout van hoererije.

1 Cor. 2/2
1 Th 5/26

4 Dat een pegelic onder u/ wete zyn bat te besittē in
heylighmakinghe ende eere.

5 En niet in quade bewegingē der begeerlicheit/ ge-
lijck de heydenen die God niet en kennen.

6 Dat niemant zijnen broeder verdrukke/ noch en be-
driege/ Want God is een wreker ober alle desen/ gelijc
wy u te voren gesept ende betuycht hebben.

7 Want God en heeft ons niet geroepē tot onreynhe-
sheden/ maer tot heyligheden.

1 Cor. 1/7
1 Th 5/16
1 Th 5/40

8 Dooft/ die en swoypt geenē mēsche/ maer
[verwerpt] God/ die zijne heyligen Geest in ās geeft.

9 Dooft/ vander broederlike liefde en hebt ghy ge-
nen noot dat ic u schijbe/ want ghy zijt selve bā Gode
geleert/ malcanderen lief te hebben.

1 Th 5/18
1 Th 5/33
1 Th 5/48

10 Want

h1 The. 3. 8
1 Act. 10. 13

h1 Ro 22. 10
1 Sap. 2. 23

1 Ro 15. 33

amr. 24. 31
obz is ober
Engels.

mar 24. 43
Aps 3. 3

Eph 5. 8

Eph 5. 14

10 Want ghy doet dat oec allen den broederē die in ge-
heel Macedonia zijn: maer wy bemanen u broeders/
dat ghylieden noch oberbloedighet wort.

11 En neersticheyt doet om in stilheyt te leben/ en her-
uwe te doen/ en te wercke met uwen eygē handē/ ge-
12lyc wy u lieden bedolen hebben. Op dat ghy meucht
hy de gene die buytē zijn/ eerlic wandelen ende geens
13diner gebrec hebben. Ic en wil oec niet dat ghy on-
werende zijt vande gene die ontslapē zijn/ op dat ghy
niet bedroeft en zijt/ gelijc de andere die geen hope en
14hebben. Want ist dat wy gelooben/ dat Christus ge-
storben is/ en opgestaen: also sal oock God de gene die
in Christo ontslapen zijn/ met hem versamelen.

15 Want dat segghen wy u booz het woort des Heeren-
m dat wy die lebē en overblijben tot de toecornste des
Heeren/ en sullē de gene die ontslapē zijn/ niet boozgaē.

16 Want de Heere selve sal met eenen gheschreye/ ende
stemme des Archangels/ en Basilyne Gods nederco-
men vande hemel/ en die in Christo gestorben zijn/ sul-
17len eerst opstaen. Daer na wy die leben ende overge-
bleven zijn/ sullen te samen met hem opgenomē werdē
inde wolcken/ den Heere te gemoete inde lucht: ende al-
so sullen wy altyt met den Heere wesen.

18 So dan vertroost malcanderen met dese woorden.

Dat v. Capittel.

1. So oec onsekerheyt des laetsten daechs vermaent hy se tot bersegheden
werken des Christelicken lebens/ 2 3. ende belooft hen alle goet.

1 **M**er vande tijden ende stonde/ broeders/ en is niet
2 van noode u te schryben. Want ghylieden weet
selve seer wel/ dat de dach des Heeren comen sal gelijc
3 een dief inder nacht. Want als sy sullen seggen: [Het
is] vrede ende sonder sorge: dan sal hē eē snelle verder-
4 bingē overballeen/ gelijc de wee ober eē bevruchte vrou-
we: ende sy en sullens niet ontbliden.

4 Maer ghylieden broeders/ ghy en zijt niet in duy-
sternisse/ dat u dien dach soude als een dief bevangen.

5 Ghy zijt alle kinderen des lichts/ ende kinderen des
daechs: wy zijn niet vāder nacht/ noch der duysternisse

6 So en laet ons dan niet slapen/ ghelijc de andere/
maer laet ons waken ende nuchteren zijn.

7 Want die slapen/ slapen des nachts/ en die droncken
zijn/ zijn des nachts droncken.

512aer

8 Maer wy die des daechs zyn/laet os nuchtere zyn/
beelee met de borstwapen des geloofs en liefde/ende
9 met den helm der hope der salicheyt. Want God en
heeft os niet geset tot toorne/maer om salicheyt te ge-
erijghen dooz onsen heere Jesum Christum.

Eph 6/17.
Esa. 59.17

10 Die vooz ons gestorven is/ om dat wy of wy wa-
ken/of slapen/te samen met hem leven souden.

Rom. 14.7
galat. 2.20

11 Daerom vermaent malcanderē/en de een stichte den
anderen/ghelijck ghy oock doet.

12 En wy bidde u/broeders/bekent de gene die onder
u arbeiden/en u voozstaen inde heere/en u vermanē.

Rom 15.27
1 cor. 9/11/
Galat. 6.6

13 En houtse in grooter eere en liefde/ om haers werck
wille:weest vzeetsaem met hen.

14 En wy bidde u/broeders/vermaent de ongeregelde/
vertroost de clepmoedige/ helpt de cranche op:weest
lanckmoedich teghen eenen peggelicken.

15 Siet dat niemant nemande quaet vooz quaet en
vergelde/maer volget allerijt dat goede nae oder mal-
canderen/ende teghen eenen peggelicken.

1 thes 19/18
1 thes 20/12
1 thes 33.9

16 Weest allerijt blijde.

17 Bidet sonder ophouden.

1 thes 5.18

18 Weest danchaer in alle dingen: want dit is de wil-
le Gods in Christo Jesu aen u.

1 thes 10/20

19 Bluseht den Gheest niet wt.

1 thes 21/2

20 Veracht de Prophecie niet.

Rom 12.12

21 Proeft alle dinck/ende behout het goede.

1 thes 5.20

22 Onthout u van allen boosen schijn.

1 thes 5.22

23 En de God des vzedes heplige u geheel volmaec-
telic/en uwen volmaecten geest/en ziele/en lichaē wo-
de bewaert onstraffelic inde toecoefte onses heeren Je-
su Christi. Op die u geroepē heeft/is getrouwe/de-
welcke het oock doen sal.

2 thes 6.26

1 thes 5.18

24 Broeders/bide vooz ons.

1 thes 5.18

1 thes 5.14

25 Groet alle de broederen met eenen hepligen kusse.

Rom 16.15

26 Ic besweere u by den heere/ dat dese Sentsbrief allen
den heplighen broederen ghelesen worde.

1 thes 5.26

27 De ghenade onses heeren Jesu Christi/sp met u lie-
den/ Amen.

De eerste Sentsbrief tot de Thessalonicensen/
gheschreven van Athenen.

De

De tweede Sentsbrieff Pauli
tot den Thessalonicensen.

Dat eerste Capittel.

1. Hy danet God van haer geloofte/liefde en liefsaemheyt/15. bidt hy om haer volstandicheyt/12. ende bewijst de vrucht die daer van comen sal.

1 **P**aulus ende Silvanus / ende Timotheus:
der Gemeente der Thessalonicensen/ in Gode
onsen Vader/ende den Heere Jesu Christo.

2 a Genade sy u liede/ en biede van Gode onse
Vader/ende den Heere Jesu Christo.

3 b Wy moeten God alletijt danken/ Broeders/voor
u lieden/gelijc het betaet om dat uwe geloofte seer toe-
neemt/en dat de liefde eens pegelicken vati u tot mal-
canderen/seer vermeerdert.

4 So dat wy selve van u lieden roemē inde Gemeen-
te Gods/van uwe liefsaemheyt en geloofte in alle uwe
vervolginghen ende verdrukkinghen dien ghy lydt.

5 Het [welcke is] een bewysinge des rechtbeerdigen
Ordeels Gods/op dat ghy weerdich gemaect wort
den Conincklike Gods/voor het welcke ghy liede lyt.

6 Dewijle het recht is by God/den genen die u ber-
drukken/verdrukkinghe te vergelden:

7 En u lieden/die ghy verdrukt wort/raste niet ons/
als de Heere Jesus sal gheopenbaert worden vanden
hemel/met de Enghelen zijner macht/

8 Met blammighen vperen/ b wyake doende oer de
ghene die Godt niet en kennen/ en die den Evangelio
onfes Heeren Jesu Christi/niet ghehoorsaem en zijn.

9 Dewelcke sullen straffe lyden/namelijk de ewighe
berderbinge vanden Aenlichte des Heere en vande eer-
lickheyt zijner macht:

10 Als hy sal comē om bereert te wordē in zijne Heerli-
gē en wonderbaer te wordē in alle de geloofte/ (wāt
onse getuygenisse is by u geloofte geweest) te die dāge.

11 Waerō wy oec alijt biddē voor u liede/dat onse God
u dier beroepinghe weerdich m houde/ende vervulle het
welbehagē der goetheyt/en het werck des geloofte met
12machte. Op dat de naē onfes Heeren Jesu Christi/in
u liede berclaert worde/en ghy in hem/na de genade
onfes Gods/ende des Heeren Jesu Christi

Dat

a Cori. 2
1 Weni. 2
beph. 15
Ph. 1. 3.

Jud. 6.

sach. 1. 8.

1the. 4. 26

dgc. bnr
der vls
bipet. 3.
reom. 2. 8
kes. 2. 19

Act. 1. 1.

of make.

Et. iii.

of bereet
licht.

Dat ij. Capittel.

Hypermaetſe tot ſtercheit des geloofs/3. bewijſende dat dooz hē dach
des Heerē/de Auriſt moet geopenbaert worde de welke na dē hē be-
le menſchē ſal berlept hebben/8. ſal iē op de ter neder geworpe worde
dooz der oemſte Chriſti.

Woort wy biddē u Broeders dooz de toecoēſte oēs
Heeren Jēſu Chriſti en onſer vergaderinge tot hem.

2. **D**at ghylieden niet haestelic beweecht en wort van
den ſinne noch beroert en wort noch dooz Geest noch
dooz Woort noch dooz Sēblyf als van ons [geſchre-
ben] ghelijck oft de dach Chriſti dooz handen ware.

3. **D**at u niemant en bedrēge in geener manieren wāt
[hy en coemt niet.] ten ſp dat eerſt den afbal come en
de menſche der ſonde/namelick/ de ſone der verberffe-
niſſe gheopenbaert worde.

4. **H**emſelben ſetende ende verheffende / boven al wat
genaemt wort God oft Godsdienſt: ſoo dat hy als of
hy God ware/ſit inden Tempel Gods/ hemſelbē wt-
gebende dooz God. En gedenct ghy niet dat ic u dit
gheſeyt hebbe/doe ik noch hy u lieben was.

En nu wat [hem] verhindert dat weet ghy op dat
hy gheopenbaert worde te jiner eyghener tijt.

Want hy weret nu inde verborgetheyt der ongerech-
ticheyt: alleēlic die [hem] nu verhindert/ [ſal hē verhin-
deren] tot dat hy wt de midden wech genomē worde.

En dan ſal die ongerechtige geopenbaert worde: de
welkē de Heere met dē adem zijns monts ſal odoē
en mer de verſchijninge jiner toecomſte te niere makē:

[Te weten/dien] wiens toecomſte is nae de wer-
tinge des Satans/ in alle macht ende teekenen/ende
wonderheden der leughen.

En in alle verledinghe der ongerechticheyt/ in de
ene die verloze gae/darom dat ſp de liefde der waer-
heyt niet aengenomen en hebben om ſalich te worden.

En daerom ſal hen God ſenden in de werkinge der
walinge/ov dat ſp de leugē gelooven: Op dat ſp alle
geoordeelt worden die de waerheyt niet gheloofte en

hebben:maer hebben een welbehagē gehad inder on-
gerechticheyt. Maer wy moetē God altijt dancken
dooz u lieve Broeders inden Heere dat u God vanden

beginne vercozen heeft tot ſalicheyt/dooz de heplich-
makinghe des Geest/ende gheloove der waerhent.

Maer

ier. 18/8

nat 24.4

Eph/5/6

bdag/27

nat 24.13

cof. als

God ge

diet mozt

bdag 11.36

ejag 19

ſefa. 11/4

gof geest.

hjoa 8.41

iden/13/1

kof be.

dzoch

tront. 15

moſ crach

ti ge dwa

lingbe/

ii of/ber

baem t.

oGr. m.

En ghy Broeders/en wort niet traeg in welboen:
Ist dat pement onse woorde niet gehoorfaem en is/
reacke. die door eenē Sētbriēf en vermengt u niet
met hem op dat hy beschaeint worde.

Gal/6/9/

En en hout hem niet voor vrant/maer vermaet hem
als een Broeder. Maer de Heere des byedes ghebe u
allerijt allest is byede. De Heere s/ met u allen.

mar/8/17

1101/3/8/

De groetenisse met mijne hant/ Pauli/her welke
een tecken is in alle Sētbriēven: also schrybe ich.

Col/1/16/

De genade onses Heere Jesu Christi s/ met u allen/
Amen.

De tweede Sētbriēf tot den Thessalonicensen/
gheschreven van Arghen.

De eerste Sētbriēf Pauli tot Timotheum.

Dat eerste Capittel.

De onnutre byagt sijn te schouwen/17. hoedanich Paulus gewest is.
de hoedanich hy is/10. Opianus/en Alexander/ vande des roym/
re Heere.

2 Art/9/15

hof/de gje
deninge.

Paulus een Apostel Jesu Christi/a na het bebel
Gode onses Salichmakers ende des Heeren
Jesu Christi/ die onse hope is:

1 col/1/27.

11 Art/16/1

1 gal/1/5/

Timotheo [mijne] oprechten sone indē ge-
loove: genade barmhertich/ en byede [s/ u]

Art/20/1/

an Gode onsen Vader/ende Christo Jesu onsen Heere.
Gefje te u ghebeden hebbe/ als ic na Macedontam

gr. tim 4/7

Titm 1/14

11 Titm/6.4

inc/dar ghy te Ephese blyvē sout/ [also blyft daer]
in de sommige te vermanen dat s/ geen ander Leere

en leere: Noch acht en hebbe sop fabulē/en onepn-
elike gellacht-rekeningen: b/welcke meer byaging

11 Rom/13/8

gal/3/13/

doortbrege/dā stichtinge Gode/ die in het geloove is.
Maer het eynde des ghebodts is de liefde wt rep-

en herte/ende goeder Conscientie/ ende onghevinsde
reloove. Vande welcke de sommige zijn afgedwaelt

ende geweken tot ydelsprekinghen:
Wille de Leeraers der wet sijn/en en verstaē niet wat

seggen/noch wat s/ bevestighen.

Et

Op

Ihalatj / 23

Matth. 6. 15

n Act. 1. 3

ende 3. 17

enbe / 22 / 4

ende 26 / 9 /

1 Cor. 15. 9.

Galat. 1. 13

o Joa. 6. 39

Act. 3. 17 /

p Griec. in

q Marc. 2. 7

Luc. 1. 32.

ende 19 / 10

1 Tim. 1. 15

1 Joa. 1. 3 / 3

e Griec. /

eefste.

1 Tim. 3. 12

2 Tim. 3. 9

v2 Tim. 2. 17

e2 Tim. 4.

14.

1 Cor. 5. 3 /

8 Wy weten dat de Wer goet is / ist datse yemantde wettelick ghebruycke:

9 Wetende dit / namelijk / dat de rechtbeerdigē de wintet geset en is / maer den ongerechten en ongeregel den ongodlickē / en sonder / de onheyligē en onreynē / de vadermoorders / en moedermoorders / doorslagers / hoerers / die by mannen liggē menschen die den leugenaers / meynedigē / ende so daer yet anders is te ghen de ghesonde Leere.

11 [Dewelcke is] na het Euāgellum der eerlicheit / des saligen Godes / het welcke my betrouet is.

12 En ic dancke hem / die my crachtich gemaect heeft / namelijk / Christo Jesu onsen Heere: dat hy my getrouwe geacht heeft / settende my inden Dienst.

13 Die ic te vooren een Lasteraer was / ende verfolger / ende verducker: maer my is barmherticheit geschiet /

om dat ick het onwetende ghedaen hebbe / door ongelooovicheden. Maer de ghenade onses Heeren Jesu

Christi / is seer overbloedich gheweest / met den geloof / ende liefde in Christo Jesu.

15 Dit is een getrouwe woort / en aller aeneminge weerdich / dat Christus Jesus inde werelt gecome is / om

de Sondaren salich te maken / onder dewelcke ic de

16 alder voornaemste ben. Maer daerom is my barmhertich / geschiet / om dat Jesus Christus soude in my

die ic de meeste de alle lancmoedicheit bewijse / tot exempel den genen die in hem gelooven souden ten ewighen leven.

17 Maer den Coninc der Eeuwen / den onverganclickē / onzienlickē / ende alleene wijsen God. sy eere ende prijs inder ewicheit / Amen.

18 Dit gebode gebe ic u / mijn sone Timo / het / namelijk /

dat ghy na de bovengaende Propheete over n inde selve een goeden strydet.

19 Behoudende het geloof / ende een goede consciēcie / dewelcke sommige verworpende / hebbe in het geloof

20 schilpbrekinge geleden. Onder dewelcke is s hyme / nus / ende Alexander / die ic den Satan overgegebe

hebbe / op dat sy leeren niet lasteren.

Wat ij. Capittel.

Wooz wijsen men biddē moet / hoe / en waerom / 9. Aem / dan de cledings / seerhbaerheit der vrouwen.

Son

So vermane ic nu voer al datme bidde/en sineecke/ ende verbidde/ende dancke voer alle menschen.

Woer Coningen en alle die in hoocheyt [geset]; sijn op dat wy een gerustich/ende stille leven leeden moge in alle Gods salicheyt ende eerlicheyt.

Want dat is goet ende aengeaem voer God onsen Salichmaker. **W**ie wil dz alle mensche Salich woer/en ende tot de kennisse der waerheyt comen.

Want daer is een God / en ee middelael Gods en der mensche de mensche Christus Iesus. **W**ie he elben gegeven heeft [tot ee] versoeninge voer alle [de welcke is] dat getuigenisse te minen tijde [verordet]. **W**aer toe ic geset ben ee Prediker ende Apostel [ic gge de waerheyt in Christo/ ic en liege niet] een Leer aar der heydenen in gheloove ende waerheyt.

So wil ic dan dat de mannen / bidden in alle plaet / n / ophessende heylige handen/sonder roornicheyt/ende murmureren. **W**esgelijc oec de vrouwen dat in repnen cleede/haerselben verciere/ met schaemte / i maticheyt/ niet met blechringe des hays of gout/ peerlen/of costelike cleedinghe/

Waer (dwelck den Vrouwen het aemt/ die de vrees Gods betoonen/) met goede werken.

Ee vrouwe leere met stilheyt in alle onderdanicheyt.

Waer ic en late niet toe/ dat een vrouwe leere / oft

erschappie over den man hebbe/maer dat sy in stil-

pt sy. **W**ant Adam is eerst gemaect / daer na Eva:

Ende Adam en wert niet verleyt/maer de vrouwe

ert verleyt/ende viel in overtreddinghe.

Sy sal noch tans behoude worden in het kinderba-

n/so sy blijft inden geloove/ ende liefde ende heyligh-

kinghe/met maticheyt.

Dat ij. Capittel.

Wesghe het Ampt der dienaers / 11. ende haer huyssgesinnen / 15. de

bicheyt der Genspreke / 16. en het principael stuc der Bemelscheit

It is ee waer woort: So pemaent eens a Wiscchops

Ampt begeert/die begeert een schoon werck.

So moet dan een Wiscchop onstraffelic zyn/ender

vrouwen Man/wacker/michter/gemaniert/herber-

gheschiet om te leeren.

Seen Wonsupper/geen Verchter/geen duyghetom-

Act/29/7.

Mat/1/11.

Mat/18/23.

Act/17/3.

Gal/3/19.

nos / usche

God en de

menschen.

Mat/20/28.

Act/9/13.

Gal/1/16.

Eph. 3/8.

Rom. 1/9.

Act/4/23.

Mat/24/2.

1of/1/20/fe-

len.

Mat/21/2/3.

1Pet/3/3.

Act/1/4.

ogen. 3. 16.

pgen. 1. 27.

Act/1/3/6.

Act 18/

Dienaers

des woort

Act/1/6.

soeker: maer rebelick/ niet kjsachtich/ niet gel. gietich
4 Die zijn hups wel regeert/ die gejoogsame kinderen
heeft met aller eerlickheyt.

5 Want ist dat penat zijn eygen hups niet en weet t
regeeren/ hoe sal hy de Ghemeynte Gods besozghen

6 Gee nieuwelinc/ op dat hy niet opgeblasen en woort
de/ende in het oordeel des Dupbels en valle.

7 Ende hy moet ooc een goet gheruyghenisse hebben
van de gene die huyten zijn op dat hy niet en valle i
bersmadinghe ende inden stricke des Dupbels.

8 De Blaken [moeten] desgelijc/ gestadich [zijn
niet tweetongich/ geen wonsuppers/ geen bupl ghetw
soeckers. Die de verborghetheyt des geloofs hou-

10den in reynre consciencie. En dese sullen eerst beproef
worden/ ende daer na dienen/ so sy onstraffelick zijn.

11 De vrouwen desghelijc/ Erbaert/ geen Lasterers/ en
wacker/ allesins ghetrouwe.

12 De Blakenen sullen eender vrouwen man zijn / die
hare kinderen ende hare eyghen hups wel regheeren.

13 Want die wel dienen/ veruyghen henselven een
goeden opganck/ en veel bymoedicheyt inden geloof

14de in Christo Jesu. Dit schrybe ick tot u/ hopede se
haestelick tot u te comen.

15 Maer ist dat ick vertoebe/ op dat ghy wetet hoemen
behoort te verkeeren in het hups des Heere/ welke i
de Gemeente des lebende Gods/ de Dilaer en vastic

16heyt der waerheyt. Ende sonder twijffel de verbor-
ghentheyt der Godsalicheyt is groot/ God is geopen
baert inden vleesche/ gerechtveerdicht inde Geeste/ ge-
sien vande Engelen/ gepredicht onder de heydenen
gheloofd inde Werelt opghenomen in eerlickheyt.

Dat liij. Capittel.

1. Ghy leert hem/ wat leeringe hy maet schoutwen/ 6. ende wa
leere na volgen/ 7. ende waer mede hy hem moet sonder op
houden besich houden.

2 Mer de Geest seyt dupbelic/ dat inde laetste tijden
sommighe sullen afballen/ vanden gheloofe/ ende
de verleydende Geesten aenhanghen/ ende de lering
der Dupbelen.

2 Doo; de gebeynstheyt der leugensprekers/ der welc
ker consciencie als met een byantysen afghediant is.

3 Derbie

hof/ laste-
raers.

Deu/ 1/ 13

Act/ 2/ 1/

hof/ berou-
pinghe.

Act/ 6/ 3

hof/ secht

Act/ 1/ 10

mar/ 2/ 21

mar/ 6/ 18

Joel/ 14/

Eph/ 3/ 3/

act/ 13/ 1

epet/ 3/ 3/

mar/ 9. 27

3. Verbiedende te houwelicken / ende gebiedende te onthouden van spijse die God geschapen heeft / om te geb. upcken / met dācsegginge den geloobigen ende die de waerheyt bekennen.

Want al wat God geschapen heeft / is goet: en daer en is niet berwo. pelic / als het met dācsegginge genomen wort. Wat het wort geheylt doo: het woort Gods ende doo: het ghebede.

Ist dat ghy dit den Broederen boorhondet so suldy een goet Dienaer Jesu Christi wesen & opgevoet inde woorden des geloofs en der goeder Leere welcke ghy doo: jaens naghevolcht hebt.

Derwerpt de onheylige ende oude wybische fabulē ende oeffent u inde Godsalicheyt.

Want de lichamelicke oeffeninge en is niet seer profytelick: maer de Godsalicheyt is tot alle dingē profytelick: als die de belofte heeft des tegewoordigen ende toecomenden levens. Het is een getrouwe woort en zeer die alle sinen aenghenomen te worden.

Want hier toe arbeiden wy ende worden versmaet in dat wy inden levendigen God hope die eē Salichmaker is aller menschen / maer aldermeest der geloobigen. Ghebiedt dit ende leeret.

Niemant en veracht uwe joncheyt: maer weest en tempel den geloobigen inden woortē inde wandelingē inde liefde inde Gheest inde geloobe in repniecht. Hout u aen het lesen bemanen / ende leeren / tot dat ik come.

Vergeet de gabe n; die in u is / die u gegebē is in doo: e Prophecie / met oplegginge der handen des Aelerschaps. Veneersticht dit / weest hier in besich op dat uwen boortganc onder allen openbaer worde. Hebt acht op u selven / ende op de leere: blijf hier in olstandich want ghy sulcx doet: ghy sulc u selven beoeden / ende die u hooren.

Wat v. Capittel.

men een peghelic moet bemanen nae dat hy is / 4. van de Weyden / 17. van Dienaren. 24. Sonden / 25. goede werken.

Enen Ouden en straft niet wreedelick / maer vermaent hem als eenen vader: de jonge als broeders. De oude vrouwe als moeders / de jonge als susters alle supberheyt.

dan 1/17

ogen 29

eccl 14/6

Genl. 31

act 10/15

gof die

gn hē op

voebet

etc.

2 Tim. 5

brim 1/4

icol. 2/23

tit 2, 25

1 Tim 2, 7

m of / om

te prophe

te ten.

in Act 6/6

itun 5/22

leb. 19. 31

Op. 8/2

hof dat sy
se leeren.
e Spt/3-7.

qiro. 7/32.
el pcrs 37/

Gal. 6. 10

h Pet 4. 9
om 18. 4

hof/om
dat sy.

icit. 2. 4/
mi Col 7/8

Ro. 15. 2/
Gal. 6. 6
heb. 18. 27
o Deut 15. 4
p lch 15/13

om. 19. 15

3 Eert de Weduwen die rech e Weduwen zijn.

4 En ist dat eenige weduwe kinderen heeft/ of kinde
kinderen/ dat sy leeren eerst haer epgē hups gesin God
salichlic regeeren/ en den Voorzouderē gelijcke verge
dinge doen: want dat is goet en aengenae voor God

5 Die een rechte weduwe is/ ende eēsaem die hoop
op God/ ende blyft in smeeckingen en gebeden nach
ende dach.

6 Maer die in wellust leeft/ die is lebende doot.

7 So gebiet dij/ op dat sy onstraffelick zijn.

8 Ist dat pēmant den zynen/ ende voo: nemelick zynen
hups genootē niet en voorziet/ die heeft het geloobe ver
loochent/ ende is ergher dan een ongheloobige.

9 Mē sal de weduwe bercklesen die niet min en sy dat
tsestich Jaren/ die eens mans wijf geweest sy.

10 Hebbende de getuygenisse van goede wercken: of si
kinderen opgeboet heeft/ of sy herbergich geweest is
of sy der Hepligen voeten gewasschen heeft/ of sy der
bedrueten te hulpe gecomen is/ of sy alle goede wercke
trachtervolcht heeft. Maer verwerpt de jonge Wedu
wen/ want als sy weelich geworden zijn tegen Chri
stum/ dan wille sy houwelickē/ hebbende het voo: deel
dat sy het eerste geloobe verwoorpen hebben:

11 En leeren ooc mede ledich omgaen tot de hupsen: en
niet alleenlic ledich/ maer ooc clapachtich/ ende doendi
pdele dingen/ sprekende dat niet en betaemt.

12 So wil ick dat de jonge [weduwen] houwelicken
kinderen baren/ het hups regeerē/ de wederpartije ge
soosake en gheben om te lasteren. Want daer zijn nu
sonnige afgeweken na den Satan.

13 Ist dat eenich geloobich man/ of gheloobige vrouwe
weduwen heeft/ dat huse besorgen/ dat de Gemeynte
niet beswaert en worde/ op dat sy de rechte Wedu wel
14 besorgen. De Ouderlingen die wel regheeren/ sullen
dobbelder eeren weerdich geacht worde/ voornemelic
die arbeiden inden woorde ende leere.

15 Want de Schrift sent: Den offe die doricht/ en sul
ghy den miyl niet toebinden: Ende een arbeider is
zins loons weerdich.

16 Tegen eenē Ouderling en ontfangt geen beschuldin
ge/ ten sy door twee oft dyp getuygen.

17

18

o Die sondigen/strafte in aller tegenwoordicheydt/op dat oock de andere vreesen hebben.

1 Je betuyge vooz God/ en de heere Iesum Chystum ende de wtvercozē Engelen dat ghy dit bewaert/sonder vooz oordeel/niet doende na toegenegentheyt.

2 Legt niemant haestelic de handen op/ noch en wozt niet deelachtich van ander [mēschē] sonden. Bewaert u selvē reyn. Dinet niet meer water/ maer gebruyet wat wijns/ on u magge/ ende uwe vele tranckheden.

4 Sommigher menschen sonden sijn te voren/ openbaer/ en gaen voren ten oordele: en sommiger volgen sy nae. Desgelijc ooc de goede werken sijn te voren openbaer: ende die hen anders hebben en connen niet verborghen worden.

Dat bij. Capittel.

Het officie der Dienstknechten/ 3. tegen de tweltige Leeraers/ 5. en gheheyt/ 6. ende de waerhijge Godsalicheyt en genoegsaemheyt/ 13. de sweeringe Timothee.

Alle Dienstknechten die onder het Yock sijn/ sullen hare Heeren alder eeren weerdich achten: op dat de Naem Gods en de Leere niet gelastert en worde.

Ende die geloobige Heeren hebben/en sullen die niet verachten/ om dat sy Broeders sijn: maer sullē hē liever dienen: om dat sy gelooven/ en lief sijn/ die der welbaet [Gods] deelachtich sijn. Dit leert ende vermaet.

Ist dat permant andere Leere leert/ ende niet over een en comt met de gesonde woordē onses Heere Iesu Chysti/ ende der leere die na der Godsalicheyt is:

Die is opgeblasen/ en en weert niet/ maer is wt sunnich n bragē ende woordē strijde/ wt welcke comt nje twist/ lasteringhen/ quade bedenkinghen.

Verkeerde argueringē der menschen die verdorben innē hebbē en bander waerheyt berooft sijn/ en achtē dat de Godsalicheyt gewin sy. Wjet vanden sulckē.

Ende de Godsalicheyt is een groot gewin/ met genoegsaemheyt.

Want wy en hebbē niet inde Werelt gebracht/ her is openbaer/ dat wy daer niet en connen verdragen.

Maer wanneer wy cost ende cleederē hebben/ wy sullen ons daermede laten genoegen.

Maer die rijck willen wordē die ballen in verfoekingē

1 Tim/ 6/
Rom/ 1/9.
Ga/ 1/20
Phil/ 1/8/
1 Thim/ 4/
Act/ 5/ 6/

2 Tim/ 1/33

Gal/ 2/19

Phil/ 6/5.
col/ 3/22/

1 Tim/ 1/4

1 Cor/ 11/16

2 Cor/ 2/16

Job. 1/21/
1 Sa/ 9/ 18
1 Thim/ 2/26
2 Thim/ 3/ 13
1 Tim/ 11/ 18
Jacob/ 3/1

10 **Co** 23/8 kunge en stricke/ en vele onwylse en schadelicke begeer-
ten/ waer doo: de menschen versonckē wordē/ in scha-
de ende verderffnisse. ¹ Want gherechticheit is een wort-
tel van alle quaet/ tot dewelcke de sommige lust hebbē
de zyn afgedwaelt vande i geloove/ ende hebben gen-
st den met vele sinert en doo: steken.

11 ² Maer ghy/ o mensche Gods/ schout sulck/ en staet
na gerechticheit/ Godsalicheit geloove/ liefde/ luytsa-
heyt/ sacrymoedicheyt.

12 ³ Strijc eenen goeden strijt des geloofs: grijpt na het
eewige lebē tot het welcke ghy geroepē zyt/ ende hebe
een goede belijdinghe beleden voo: vele ghetuyghen.

13 ⁴ Ick gebiede u voo: God/ die alle dinc lewendich
maect en [voo:] Iesum Christum/ die eē goede belij-
dinge betuycht heeft onder Pontio Pilato:

14 ⁵ Dat ghy onbelect ende onstraffelic dit gebodt hou-
det/ tot de verschijninge onses Heeren Jesu Christi:

15 ⁶ Welcke te zynen tijt vertoonē sal de Salige ende al-
leen Gewelcke/ de Coninck der Coninghen/ ende Heere
der Heeren:

16 ⁷ Die alleene onsterffelicheit heeft/ ende woont in het
licht daerom niet en toegaen: den welcken geē men-
sche gesien heeft noch sien en can. Desen sp eere ende
macht inder ewicheit Amen.

17 ⁸ De rijke in deser werelt: gebiet dat sy niet hoover-
dich en zyn/ noch hope en setten op den ongheslabigen
rijedom: maer op den lebendige God/ die ons alle din-
gen ryckelick gheeft om te ghetuycken:

18 ⁹ Dat sy goet doe/ en rijke wordē inde goede wer-
ken/ mildelick gheben gheerne deelen:

19 ¹⁰ Henselven een goet fundament wach leggende in het
toecomende/ op dat sy het eewighe leven vercrighen.

20 ¹¹ **T**imothēe: bewaert dat u betrouet is/ schou-
wende het onheylighe ydel spraken/ ende de tegenstrij-
dende redenen: die valscheelick genaemde wijsheyt.

21 ¹² Dewelcke sommige voorhoudende zyn vanden ghe-
loove gheballen. De ghenade sy met u Amen.

De eerste [Symblyef] tot Timotheum/ geschreben van
Laodicea/ dewelcke de hooft stadt is van
Phrygia Pacatiana.

De tweede Brieue Pauli tot Timotheum.

Dat eerste Capittel.

Hy pift het geloof Timothei / 6. ende vermaent hem getrouwelich te
digh. n. inde leere / ende in zyn beroepinghe. 8. dierna vermaent hy van
zyn banden / en van zynen b. repde loon / 13. te epide beclaecht hy hem van
hem die van hem waren afgeweken / 16. pift Onofpho. um.

Paulus / een Apostel Jesu Christi / door den wille
Gods na de belofte des levens / dat in Christo
Jesu is:

Gal / 1/3
1 pef / 1/2/
haci / 1 / 3/
eithe / 3 / 19

2 **M**ijnen lieben Sone Timothee / Genade
barmherticheyt en blyde [su] b Gode di Va
der / ende onsen Heere Jesu Christo.

3 **I**c dancke God / dien ic diene van mijne Voo:ouderē
aen / met repner conscientien / gelijc ic sonder ophoudē
uwer ghedencke n. mijne ghebeden nacht ende dach.

4 **E**n verlange u te sien / gedenckende uwe tranen om
smet blyschap vervult te wordē: Indachtich gemaect

b Se inge
woot heeft

van het onghewensde gheloof dat in u is: het welcke
eerst b geweest is in uwe groote moeder Loide / en uwe
moeder Euanica: en hē versichert: dat het ooc in [u is.]

2 eact / 6 / 6 /
1 Rom 8 / 15

6 **O**m welcke oorsake ick u verman: verwecke de gabe
Gods die in u is / door de oplegginge mijner handen.

7 **W**ant God en heeft ons niet gegeven eenen Gheest
der blyde / maer der cracht / ende liefde en maticheyt.

g Rom 1. 16
hact 11 / 33.
1 Dat is om
39 nē wille

8 **S**o dā / en schae niet u niet van het gerupgenisse on
ses Heeren noch van mi: die ic zyn ghevangen ben
maer weest deelachtich der verdrukkinge des Euan
gelij na de cracht Gods:

Eph / 1 / 4 /

9 **D**ie ons heeft salich gemaect / en heeft ons geroepē
met een heylige roepinghe: niet na onse wercken / maer
na zyn voornemen / ende ghenade die ons ghegeven is
in Christo Jesu / door de tijden der werelt:

1 Ge / eebw
ge toben.
ii Rom 1 / 6
Eph / 1 / 5 /
col / 1 / 21 /
n Eph / 2 / 17
1 Heb. 2 / 14
o Act / 9 / 15
Gal / 1 / 16

10 **E**nde nu groopenbaert door de verschijninge onses
Salichmakers Jesu Christi: die de doot heeft te niete
gemaect / en het leven in het licht gebracht / ende de on
sterffelicheyt door het Euagellum:

11 **W**aer toe ic geset
ben en Prediker ende Apostel / en Leeraer der Heydenē.

12 **O**m welcke oorsaken wille ic dit ooc lijde en en wou
de niet beschaemt / want ic weet wien ic geloof hebbe

ende

1 Tim 3. 14

en bē verskeret/ dat hy is machtich/ dat ic hy hem heb
13b: te bewaren tot dien dach. 8 Hout een exempel de
gefonder woorden / die ghy van my geleert hebt/ mid
gheloobe en liefde die in Christo Jesu is.

Act 19/10

14 Bewaert den goeden pant die u betrouet is/ door der
15 heplighen Geest die in ons woont. Ghy wetet dat
alle die in Asia zijn / hen van my afghewent hebben
onder de welcke zijn Phygellus ende Hermogenes.

Tit 4/1.

smat. 4/1.

16 De heere gebe den hupse Onesiphori barmhertich/
want hy heeft my diemael vermaect / ende en heeft hi
17 mijnder ketenē niet geschaemt. Maer als hy te Roos-
men was socht hy my seer neerstelick/ ende vant my.
18 Welheere gebe hem/ dat hy barmherticheyt binde hy
den heere/ in dien dage/ ende hoe vele hy my te Ephesi
bedient heeft/ dat weet ghy seer wel.

Dat ij. Capittel.

a Tit 2/5/

1. Hy vermaent hem tot volstandicheyt/ bewarings ende koudheit ge der
waerheyt/ 19. ende toont hem de basicheyt des vaders Gods/ aengaens
de de salicheyt der zōner/ ende het tecken der bekie singe.

1 Ghy dan/ mijn Sone/ wort machtich / in de genade
die in Christo Jesu is.

2 En wat gy vā my gehoozt hebt door vele getupgē/
a dat beveelt getrouwe mensche/ dewelcke geschiet we-
sen sullen/ om oock andere te leeren.

b Col 3/25

3 Ghy dan lijdt verdrukkinghen/ als een goet Crighs-
4 knecht JesuChristi. Niemand die stryft/ en vermengt
hem in hanteringen die dē leestocht aengaen/ om dien
te behaghen/ die hem tot den Crigh vercozen heeft.

xcol 9/10.

5 6 Ist dat oock pēmant campet/ die en wordt niet ghes-
geroont/ tē sy dat hy recht campe. 7 De Lātman moet
eerst arbejdende/ bande bzuichten ghenieten:

11 Rom 7/11.

Esa 13/24

Esa 11/11

Rom 1/3

f ge. in.

7 Meret wat ic segge/ en de heere gebe vstant in allē
8 Hout in gedathēnisse/ dat Jesus Christus is bande
dooden opghestaen/ wt den zaden Davids/ na mijn E-
9 uangelium. 10 Om het welcke ic lijde/ tot de bande/ ge-
lijc eē quaetdoender/ maer het woort Gods en is niet
10 gebonden. 8 Daerom verdrage ic het al om de wt-
vercozene/ om dat sy de salicheyt souden gecrijgen/ die
in Christo Jesu is met ewighe eerlickheyt di.

Eph 3/13

Rom 6/8.

11 12 Het is eē getrouwe woort/ want ist dat wy met [hē]
ghestoorden zijn/ so sullen wy oock met [hem] leven.

Rom 8/17

12 13 Ist dat wy verdragen/ so sullē wy met [hem] heer-

schappen.

schappen: Ist dat wy [hem] verloochene so sal hy ons
13 ooch verloochenen. Ist dat wy ongelooftich in hy
blyft [nochtas] getrouwe hy en can selve niet ver-
14 loochenen. Vermaent sulcx betuygende vooz de heer
re dat sy geen strydworzen en voeren die nerges toe
nut en zijn dan tot berkeeringe der toehoorders.

15 Doet heerscheit om u selven Gode aengenaef vooz
te setten eenen schepder die niet beschaint en worde
die het woort der waerheyt recht in sijde.

16 Maer de onheylige ende pdele sprake wederstaet
want sy sullen tot meerder Godloofheyt gebien.

17 Ende haer woort sal verkeerren gelijc de kanker: tot
welcke zijn hymeneus ende philetus:

18 Die bader waerheyt afgedwaelt zijn seggende: dat
de opstandinge nu geschiet is: en hebbē sommiger ge-
19 loobe verkeert. Maer het vaste fondament Gods

staet en heeft desen regel: a De heere kent de gene die
zijne zijn en een pegelick die den Naem Christi noemt/
wijcke af van ongerechtigheyt.

20 Maer hi een groot hups en zijn niet alleenlic gou-
den ende silveren vaten: maer ooc houten ende aerde:
ende sommige ter eeren/ ende sommige ter onceren.

21 Ist dan dat yemant hēselben repulicht van desen die
sal wesen een vat ter eer/ geheylight/bequaem ten ge-
bruycke des heeren tot alle goede wercken berept ge-
22 maect. Maer schout de begeerten der jonckheyt/ en

staet na recht beerdich/ geloobe/ liefde/ vrede/ met alle
de gene die den heere aenroepen van repner herten.

23 Maer verworpt de byaghen/ die dwaes ende sonder
leeringe zijn/ wetende dat sy stryft boortzengen.

24 Ende een dienstknecht des heere en moet niet stry-
den/ maer bysendelic zijn tot eenē pegelicken/ bequaem
om andere te leeren/ ende de quade te verbyagen.

25 De ghene die teghenstaen met alle sachtmoedicheyt
onderwijssende: of hen God te eenigē tijde gabe/ dat sy
hen bekeerende de waerheyt bekenden.

26 En dat sy bāde bandē des duypels [otgaēde] (vādē
welcken sy gebangen zijn) ontwaecten tot zinnen wille.

Wat is Capittel.

1. Hy beschijft de laetste tijden / 9. het eynde ende boortgoet der valscher
leeraers/ en gelogentheyt aller geloobgen / 14. daerna wijft hy middel
om te ontgaen / 16. ende de nutticheyt der heyliger Schriftene.

Ende

moet liebe

of deele.

in rim. 1.4

ende. 4.7

oit im. 20

pjoar 4. 14

grom. 9/21

eztim. 6. 11

sir. 2. 1.

11 Tim. 4

eube. 6. 4

12 Tim. 3/2

gal. 6. 1

h of/onges
rempert.
e of/wilde
hof/gebuer
e of/Gods
lichen b'ist
s. Mar 8. 8
h. Eli 1/11

h of/1/11.

hof/bekent
hof/acht
volcht.

laet/13/30

in act 14. 2

u act 14. 10

o. 1/10

p. 1/2/1

u of/ber

boch. 1/3

ei. 1/1/13

of/maer

in gp. 1/10

bich gewo

den 3de.

hof/geleert

u. pet 1/20

En de a weet dit/ dat inde laetste dagen sullen comē
ware tyden:

2 Want daer su'le mensche wesen/ henzelbē lief heb-
bēde/ gelgieric/ vermetelic/ hooberdich/ Laet aers/
den Ouderen ongehoorsaem/ ondancckaer onheplich:

3 Soder natuerlike liefde/ sonder verbont/ valsche be-
schuldigers/ onmatich/ hart/ soder liefde totte goede

4 Verraders/ roeckeloos/ opgeblasen/ die de wulpshept
slicher hebben dan God: hebbende een gedacnte der
Godsalichept maer de cracht daer bā hebben sp ver-
loochent: went u oock af van alfulcken.

6 Want van desen zijn sp/ die inde huysen insluppen
en nemē de Droukens gebangen/ die met sondē beladen
zijn/ en met menigerley hegeerlichebē gedrebē wordē:

7 Die alights leert/ maer nemmermeer ter kennisse der
waerhept comen en comen.

8 En gelijc James en James tegen Moses ston-
den/ also staen dese ooc tegē de waerhept: mensche met
berdozven sinnen/ onbequaem totten gheloobe.

9 Maer sp en sullen niet meer voort ganc hebbē: want
hare wisselichept sal eenen yegelicken openbaer wo-
den ghelijck oock der ghenet werc.

10 Maer ghy hebt/ doozien mijn leere/ maniere van
leben/ dooznemen/ geloobe/ lancmoedichept/ liefde/ ligh-
saemhept. Verbolgingen/ berdruckingen/ die my ge-
schiet zijn/ te Antiochia/ in Iconien/ in Lystrē: wat ver-
bolginge ic geleden hebbe: En de heere heeft my we-

12 zallen verlost. En ooc alle die Godsalichlic willen le-
ben in Christo Jesu/ sullen verboleht worden:

13 Maer de boose menschen/ en bedrizers/ sullē totten
quade voortgaen/ berlepdende/ ende berlept wordēde.

14 Maer blijf ghy int gene dat ghy geleert hebt/ en
dat u betrouet is: wetēde bā wle ghy het geleert hebt.

15 Ende dat ghy bā uwe kintshept af de h. Schriften
getoeten hebt/ dewelcke u mogen wijs maken ter sa-
lichept/ dooz het geloobe dat in Christo Jesu is.

16 Alle de Schrift is van Gode ingegeven/ en oozbaer
tot leeringe/ tot straffinge/ tot verbeteringe/ tot onder-
wijlinge/ die inde rechtbeerdichept is:

17 Op dat de mēsche Gods geheel sp in alle goede werc
ken volmaecktelick onderwesen.

Dat

Dat iij. Capittel.

5. Hy seyt dat zyne doot na hy is / ende dat hy nochtans loopt als es
 derwinnet tot een heerliche triumphē / 9. bidt ten eynde Timotheum /
 dat hy tot hem come / 17. bewijst dat alle zyn betrouwen is in de goet-
 ende mogentheyt des Heeren.

Ick a betuyge dan vooz God / ende den herre Iesum
 Christum / die de lebende en de doode ooz deele sal in
 zyne verschijninge / ende in zyn Conincrycke:

2 Prediet het woort / hout aē ijdelle en onijdelic straft
 diepcht / vermaet met alle lancmoedicheyt ende leere.

3 Want daer sal eenen tijdt comen / dat sy de ghesonde
 Leere wlet en sullen verdragen: maer sullen na haer ey-
 gen begeerlicheden Leeraers vopgaderen / als hen de
 4 ooren ieuken. Ende sullen hare ooren vander waer-
 hebt afwenden / ende hen keeren tot fabulen.

5 Maer ghy / weest wacker in alle dingen / lijt verdruc-
 kinge: doet het werck eens Euangelistē / maecht uwe
 beroepingē seker. 6 Want ick worde geoffert / ende de
 rste mynder e verschepdinghe is na hy.

7 Ic hebbe eenen goeden camp gecamp / dē loop heb-
 be ick geepnt / ick hebbe het geloobe ghehouden.

8 7 Doozt / so is my de Croone der rechtveerdichz wech
 gelept / dewelcke my te diē dage geven sal de heere die
 een rechtveerdich Richter is: en niet alleenlic my / maer
 oock allen die zyne verschijninghe b begheeren.

9 Veneersticht u haestelick tot my te comen.

10 Want Demas heeft my verlaten / nadien hy de te-
 genwoozdighe Werelt heeft lief ghecregen / ende is nae
 Thessalonica gerepft: Crescens na Galatiam: Titus
 na Dalmaciam:

11 7 Lucas is alleē hy my. Heemt Marcum mede / en
 bengt hem met u / want hy is my nut ten dienste.

12 7 Maer Tychicum hebbe ic na Ephesen gesonden.

13 Als ghy coemt / so brenghet den reysmantel dien in te
 Croas liet hy Carpum / ende de Boeckē / boornemelic

14 de Pargamentē. 15 Alexander de Smit / heeft my veel
 qua ts bewese: de heere be gelde hē na zyne wercken /

16 Vanden welcken wacht u oock / want hy heeft onse
 17 woordē seer wederstaē. In mijne eerste berantwooz-
 dinge en stont my niemāt hy / maer sy verlietē my alle:
 het en worde hen niet roegherekent.

17 Maer de heere stont my hy / ende verstercte my / om

dat

actam / 2. 5
2 cor / 1 / 23 /hof / ophoo-
pen.2 Of / vols
brenge uwe
dienst.
h: 1 cor / 14
3 Of / ont-
bindinghe1 cor / 9 / 23
gofte / be-
waert.hof / liefge-
habt holdt

12 cor / 4. 14

1 cor / 4 / 14
1 Art. 11-35
in art 20 / 4

in 1 tim / 20

part. 18. 1
part. 16
part. 6. 23
part. 20. 4.

dz de prediking te door my soude bevestiget worde/ haer
ende alle de heydenen hooren soude: ende hy heeft my
verlost wt den muyl des Leeuws.

18 En de heere sal my verlossen van alle boosen wer-
ke/ en bewaren tot zynen hemelschen Conincklike: den
welcken sy cere van ewicheyt tot ewicheyt Amen.

19 Groet o Priscam en Aquilam en Onesiphon myns
20 gesla. Crastus is te Corinthen gebleven: en Tro-
phimus hebbe ick te Miletum tranck gelaten.

21 Doet neersticheyt om voor den winter te comen. O
groete Pubulus/ en Pudens en Linus/ ende Claudia/
22 en alle de Broeders. Welcheer Jesus Christus sy met
uwen geeste. De genade sy met u lieden Amen.

De tweede Sentebrief tot Timotheum gheschreben van
Roemen/ als Paulus weder voor den Kysser
Nero gestelt wert.

De Sentebrief Pauli

tot Titum.

Dat eerste Capittel.

5. De Apostel vermaent Titum/ acht te hebben op den staet der Gemeente
bescheydenende hoer nich elc bisschop zyn moet/ so. daer na staet hy de
gene die de Cretenzen b. zogen niet Jootschen fabulen / en menschen
leeringen.

1 **P**aulus een diestknecht Gods/ ende Apostel Jesu
Christi na de geloofte der verberoyen Gods/ en
kennisse der waerheyt die na de Godsalich is.

2 Tot de hope des ewigen lebens/ welc God
die niet liege en can belooft heeft voor den tijde
3 der werelt. Maer heeft zyn woort te zynen tijde ge-
pbaert door de predikingen/ die my betrouwt is/ na het
bevel Gods onses Salichmakers:

4 O Titu mijnen oprechten sone na den gemeynen ge-
loofte: Genade en barmherticheyt en brede sy u van
Gode den Vader ende den heere Jesu Christo onsen
5 Salichmaker. Daerom hebbe ic u in Creta gelaten/
om dat gy het gene dat gebreckelike is/ voort souder te
rechte brengen/ en in allen Steden Ouderlingen serten/
ghelijck ick verordent hadde.

6 O Ist dat yemant is onstraffelic/ eener vrouwe ma-
die geloofige kinderen heeft niet belect met overda-
diecheyt/ oft ongeho.

Want

act. 6. 24
Eph. 1. 9
hge ewi-
getiden.
act. 0. 14
act. 16. 3.
gal. 2. 3/
Eph. 1. 2.

1 Tim. 2
2 Tim. 2

7 Want een Toesiender moet onstraffelick zijn als
kenhupshouder Gods niet hartnechtichlick hemselfe
beha gēde niet roemich / niet wijngierich / geen slager
geen buylghebwinsoecker /

h Of Wis-
sch. p.
tim 2.4.45
hebr 9
Of/hec

8 Maer die geerne herbercht / de goede lief heeft / booz
lichtich / rechtveerdich / heplich / matich /

9 Die aen dat getrouwe woort dat na de leere is / vast
hout / op dz hy machrich sp oge te vermanē dooz de ge-
sonde leere / ende de gene die tegenstaen / te overwinne.

m Act. 15.1

10 Want daer zijn vele pdelhept sprekers / hartnechtich
ende ooc verleders der sinnē booznemelick die wt de
Besijdinge zijn. Wē welckē mē moet dē mont toestop-
pen / dewelcke gehele hupsgesinnē ommekere / en lee-
ren dat niet en betaemt om des bitul gewins wille.

12 Tim 3/2
oge hupse

11 Een van hen haer epgē dophce / heeft geseit / De
Cretensen zijn altijt leugenachtich / quade beesten / luy-
sbupcken. Wlt getupgenisse is warachtich / om wele-
ker oorsake wille / strafe se dapperlick / op dat sp gesont
worden in het gheloove.

p Epimeni
des.

12 Ende niet achten op 1 Jootsche fabulen / en geboden
der menschen / die bander waerhept afkeeten.

q Es 39.15
f Bar 13/0

13 Alle dingen zijn dē repnē repn / maer (den ontepnē
en ongeloovige en is geē dīne repn / maer ooc haer ge-
moet ende conscientie is onreyn.

1 Tim. 2.4
mor 15/11
fmat 23/14

14 Sp seggē dat sp God kennen / maer berloochenē hē
met de wercken / dewyle sp grouwelic zijn / en ongelo-
vich / ende tot allen goeden wercken / ondeughende.

tof / onke-
quasm.

Dat ij. Capittel.

Hy bewijst y hde de oude / en de jonge / en de diē sijnnechten hē selfē moe-
ren Christelic diagen / 11. sonderen de sijn vermaninge op de genade en
goetheit Gods / die geopenbaert is dooz Jesum Christum.

Mer ghy spreect dat der gesonder leere betaemt.

De oude mannen / dat sp sober zijn / ghestadich /
boozlichtich / gesont inden geloove / liefde / luytsaemhept.

3 De oude vrouwen desgelijc / dat sp haerselven dia-
gen / gelijc denhepligen betaemt / 6 dat sp gerne lasters-
sen zijn / niet tot veel wijsis begeben / maer Leerersse der
verlickhept.

11 Tim 2.9
b 1 Tim 5/15

4 Op dat sp de jonge vrouwen onder wijsen / hare mā-
nen lief te hebben / hare kinderen lief te hebben.

egen / 3/15/
Eph. 5.22

5 Boozlichtich te zijn / supber / het hups te bewaren /
goet / haren mannen onderdanich / op dat het woort

brim. 4
12.

Pet 2. 1.

seph. 6. 5

Col 3. 22

gof. wer.

stekingde

hof de g.

nade die

falleh is

allen mē

schēn ver

schēnen.

Eph. 4

1 Joh 2.

19.

1 Cor 1. 6.

ingali. 4

Eph. 5. 2

reph 2. 6

noftmach

brim. 4.

12.

arom. 13. 1

bg. mach

ten.

1 Cor 9. 11.

Eph. 2. 3

deph. 1. 4

6 Gods niet gelasterd in worde. Besgelghe. bermac
de jonghe mannen dat sy ma. ich. yn.

7 ^b H. elven bewijfende in allen eē exempel van goed
werken: inder leere gheheerheyt ghestadicheyt.

8 In woorden gesont/ onstraffelick/ ^e op dat de ghen
die tegen staet/ beschacmt worde niet quaets hebbe

9 van u te seggē. ^f De Dienstknechten [vermaent] da
sy haren heeren onderdanich. yn in allen dingen wo

behaghelick/ niet teghensprekers.

10 Niet ^g ontrekende/ maer alle goede trouwe bewij
fede/ op dat sy de leeringe Gods onses Salichmakers

11 overcieren in alle dinghen. Want de ^b salichmakend
ghenade Gods/ is verschenen allen menschen.

12 En onderwijft ons/ ⁱ op dat wy de godloosheyt. en
k wereltlicheit begeerlicheit verliende/ matheleic ende

rechtveerdichlick/ ende Godsalichlick leven in dese re
13 ghenwoordighe Werelt. ⁱ Verwachtende de saligh
hope/ ende verschijninghe der eerlicheit des grooten

Gods ende onses Salichmakers Jesu Christi:

14 ^m Die hemselfen voor ons ghegheven heeft: om da
hp ons soude berlossen van alle ongerechtigheyt. ende

hemselfen een eygen volc reynigē/ ⁿ dat hperich ware
15 tot goede werken. Spreect dit/ ende vermaent/ ende
straft met alle ^o ernst: dat u niemant en verachte.

Dat iij. Capittel.

1. Op vermaent dat mē leere de ^e verliende gehoorsom te sijn/ 4 bewijfede ho
wy sijn door Christus hieft/ 9. en vermaent Titum wi der dwoale bza
ge te verwoopen/ 10. in de ketters te schouwen/ 14. ende dat een pege
lick hemselfen offene in goede werken.

1 ^q Vermaentse/ ^a dat sy den Voirsten ende ^b Overheer
onderdanich ende ghehoorsaem sijn/ tot alle goede
werken berept sijn.

2 Dat sy niemant en lastere/ niet en twistē/ maer redelle
sijn/ alle sachtmoedicheit bewijfen tegē alle menschen.

3 ^c Want wy waren oec voortijden onwijs/ ongehoor
saem/ dwalende/ ende dienēde menigerley begeerlicheit

heden ende wellusten/ wandelende in boosheyt en inge
hatelyck sijnde ende malcanderen hatende.

4 Maer na dat de goedertierenheyt Gods onses Sa
lichmakers/ ende de liefde tot de menschen geopenbaert

15: ^d heeft hp ons salich ghemaect:

5 Niet tot de rechtveerdighe werken die wy gedaen
hadden/

hadden. maer na sijne barmherticheit door het wat
der wedergeboorte en vernieuwinges des heyligē Gees-
tes. Den welken hy rickelic ober ons heeft wtge-
goren door Jesum Christum onsen Salichmaker.

Op dat wy gerechtveerdicht door zijn genade erfge-
namen souden worden na der hope des ewigē leues

8 Dat is een getrouwe woort: ende ic wil dat ghy dit
bersteret op dat de gene die aen God gelooven so-
ge dragen om goede werken door te staen want dese
zijn eerlick ende profijtelick den menschen.

9 Maer wederstaet de dwase dragen ende rekeningē
der gellachten ende twistingen ende stryden vander
Wet: want sy zijn onprofijtelick ende pdel.

10 Eenem keiserschen mensche verrijt nae de eerste
ende tweede vermaninge

Wetende dat de sulcke berkeert is en sondicht als
die in hy hemselfen verdoemt is.

Als ic Arteman of Epheum tot u sal senden / soo
doet neersticheit om tot my te comē te Nicopolē wā-
lick heb voorgenomen daer te overwinteren.

Zenam den Wetgeleerden en Apolle gelept neerste-
lick op dat hen niet en gebreke.

Laet oec onse leere goede wercke voostaen tot noot-
sakelickē gebryncke op dz sy niet obzuchtbaer en zijn.

Als die met my zijn groeten u Groetse die ons lief-
hebben indē geloove. De genade Gods sy met u allē.
Amen.

Geschreven van Nicopolen in Macedonia.

De Senzbrieff Pauli tot Philemon.

Julus den wech geloopt ende den ongetrouwen Dienstknecht weder-
om sendende tot zinen Heere/ bidt door hem. En leuendich bewijs der
barmherticheit ende lieflichheit Pauli.

Paulus de gebangen Jesu Christi en de Zoon
der Timotheus / Philemon den bemindē en
onsen medehulper.

En der liever Appie en Archippo onsen me-
decaper en der gemeynte die in uwē huse is

Genade sy u lieden en vrede van Gode onsen Va-
der ende den Heere Jesu Christo.

1. Cor. 13. 11
1. Joann. 3. 5

2. Cor. 36. 23

1. Cor. 13. 11
1. Joann. 3. 5
1. Tim. 1. 4

1. Cor. 13. 8
Rom. 6. 10
1. Cor. 13. 11
1. Joann. 3. 5
1. Tim. 1. 4

1. Cor. 13. 11

Rom. 1. 7

I f

Ick

Col. 1.3

d g. inner
like ledē
of/ bꝛphzf. G. gebē
den.
Col 4.9
hicoz 4.45lof/ mijn
herte.k of/ dese
inrichz
dā u heb
ben.

Col. 1.7

4 Ic dancke mijnen God/ uwer algtis ghedenckend
in mijne gebeden/

5 Dewijle ic uwe liefde en geloobe hoorde die ghy heb
tot den heere Iesum/ ende tot alle de heplighen/

6 Op dat de gemeynschap ws geloofs crachtich wo
de/ dooz de kennisse alles goets/ dat in u liede is/ doo

7 Christum Iesum. Want wy hebben groote vrucht
ende troost in uwe liefde dat v de herten der heplighen
bermaect zyn dooz u/ Broeder.

8 Waerom hoewel ic groote vꝛmoedicheyt in Chri
sto hebbe/ u te gebieden dat betaemt.

9 So bidde ick nochtans liever om der liefden wille
dewijle ic sodanich ben/ als Paulus een out man/ endi
nu oock een gebangen Iesu Christi.

10 Ic bidde u voor mijnen sone Onesimo/ den welck
ick in mijne banden v gebaert hebbe/

11 Welcke u voortijde onnut was/ maer nu u ende my

12 wel nut. Den welcken ic wederom gesondē hebbe en
ghy ontfangt hem/ dat is mijne innerlike leden.

13 Den welcken ic begeerde by my te houdē om dat hy
my voor u dienē soude inde bandē des Euangeliums.

14 Maer blyten u goetduncken/ en hebbe ic niet willē
doē om dat u goet niet en soude wese als wt bedwae

15 maer gewillich. Mogelic is by voor eenen tijt getwe

16 ken/ om d: ghy hē eeuwelic soude ontfangē: Niet meer
als eē diefst knecht/ maer bobē [eenē] Diefst knecht/ na

melle eenen lieben Broeder dooznemelic my/ hoe veel
meer u beyde inden bleefse/ ende inden heere.

17 So dā ist dat gy my houder voor eenē medegeselle/

18 ontfangt hem als my. En ist dat by u eenich ongelijc
gedaen heeft of yet schuldich is/ reken dat my toe.

19 Ic Paulus hebbe het geschreben met mijne hant/ ic
sal het betalen/ op dat ic u niet en segge/ dat ghy ooc u
selve my schuldich zijt:

20 Ja Broeder laet my/ u u gebruekē indē heere/ ver
21 maect mijne innerlike ledē inden heere. Ic hebbe tot
u geschreben met een betrouwen op uwe gehoorsam

heyt/ wetende dat gy doen sult ooc bouden dat ic segge.

22 Screyt my ooc mede een herberge/ want ic hope dat
ic dooz uwe gebeden u lieden sal geschoncken worden

23 V groeten Epaphras mijn mede gebangen in Chri

4sto Iesu/m Marcns/ Marcarchus/ Demas/ Lucas/
smijne medehulpers. De ghenade onses lieuten Iesu
Christi/ sp met ulwen geeste. Amen.

mo14.10
naet27.2
ocol4.14
pcol.4.14

Gesonden van Roomen/ door Onesimum
den Dienstaer.

De Sencbrieff Pauli tot de Hebreëen.

Dat eerste Capittel.

Hy bewijst de hoogheden Christi/ boven de Engelen/ 14. ende de selbes
officie.

God boortijden dicmael ende menigerlep wijse tot
de Vadersen gesproken hebbende: door de Prophe-
ten/ heeft in het laetste van dese daghen tot ons
gesproken door den Sone: den welcken hy geset heeft
a tot eenen erfgenaem aller dingen: b door den welcke
hy oock de werelt gemaect heeft:

hnt21.37
b Gen. 1.1
psa 31.6
cl col 1.4
phil 2.6

3. Dewelcke dewijle hy is het schynsel [ziner] eerlic-
heyt/ en het wgedruete Beelt zins wesens en dyaecht
alle dine met zyne machtigen woorde/ ende de reynin-
ge onser sonden door hemselfe gemaect hebbende/ is ge-
sete ter rechterhant der Majesteit in de hoohste [plaet
4sen.] So vele weerdiger gewordē dā de Engelen/ als
hy/ wt nemelicker Naem boven hen vercregen heeft.

phil. 2.6

5. Want tot wien bandē Engelen heeft hy opt gesept:
Ghy zijt mijn Sone hede hebbe ic u gebaert/ Ende
wederom: Ic sal hē wese tot een Vader en hy sal my
b wesen tot een Sone/ En wederom/ als hy den eerst ge-
bozen inde werelt brenge/ seyt: b Ende alle de Engelen
Godes sullen hem aanbieden.

psa 2.7
heb 1.5/
gsa 7.14

7. En vande Engelen seyt hy: Die zijne Voden maect
geesten: en zijne Dienaren [maect] blamine des vvers.

psa 104.4

8. Maer tot den Sone [seyt hy:] ulwen Throon/ o God
duert dā ewicheyt tot ewicheyt: de Scepter ws rger
is een Scepter der rechtbeerdicheyt.

psa 45.7

9. Ghy hebt gerechtigheit lief ghehat/ en ongerechtig-
heit gehaat: Hierom o God/ u God heeft u gesalft met
Olve der breuchden/ boven ulwe mede genooten.

psa 102.16

o Ende / Ghy heere/ hebt inden beginne de Aerde ge-

ff g fon

Esa. 40. 8

II **I**n Die selve sullen vergaen/ maer ghy blijft/ ende sy sullen alle als een cleet verouden:

12 Ende ghy sultse als een deckcleet berrollen/ ende sy sullen verandert worden/ maer ghy blijft deselve/ ende uwe Jaren en sullen niet vergaen.

psal 110. 3

1 Cor. 15. 25

Heb. 10. 13

13 Tot wiën banden Engelen heeft hy opt gesept: Sit te mijnder rechterhāt/ tot dat ic uwe handen sette tot 14 een voerbanc k uwer voeten? Zyn sy niet alle dienstbarige Geesten/ die tot dienst wtgesonden worden/ om de gene die erfgenamen der salicheyt sullen wesen?

Dat ij. Capittel.

1. Om de menschen tot christum te brengen/ bewijst hy also zijne hoorcheyt/ 10. dat hy oec zijne nederheyt bewijst/ 14. ende oorsake der selver.

a Ge. 17. 19

b Ge. 19. 13

c Heb. 11. 22

d Mat. 4. 17

e Ge. ghesproken.

mat. 16. 20

f psalm. 8. 6

g of besceet

h of onder

oe/ sic.

i psalm. 8. 7

j eph. 1. 22

k Act. 1. 33

l phil. 2. 8

1 **H**ierō moeten wy meerder acht hebben op het gene dat wy gehoozt hebbē op dat wy niet door en blopē. Wat ist dat? dat wy door de Engelen gesproken was/ vaste geweest is/ ende alle overtredinge ende ongehoorsaemheyt rechte vergeldinge des loons ontfangen heeft.

5 Hoe sullen wy ontvliedē/ ist dat wy in so grootē sake onachtsaem sijn: dat welcke eerst ghepredickt sijn/ de door den heere is ons bande gene die hem gehoozt hebben bevesticht geweest.

4 God mede geruyghenisse ghebende/ niet te rekenen ende wonderheden ende menigherley crachten en beplinghen des heylighen Gheests/ na zijnen wille.

5 Want hy en heeft den Engelen de toecomende Werelt niet onderworpen/ daer wy van spreken:

6 Maer daer heeft een ergens betuycht ende gesept: Wat is de mensche/ dat ghy zijnder ghedachtich zyt? zoft des menschen Sone/ dat ghy hem gaelelt? Ghy hebt hē een weynich [rijts] minder gemaect dā de Engelen: Met eerlicheyt en eere hebt ghy hē gecroont en hebt hem geset ober de wercken uwer handen?

8 Alle dingen hebt gy onder zijne voete onderworpen: Want dewyle hijt hē al onderworpen heeft/ en heeft hy niet gelatē dat hē nederworpen en ware: Maer nu en sien wy noch niet dat hem alle dinck onderworpen is.

9 Maer wy sie dat Jesus niet heerlicheyt en eere gecroont is/ dat welcke een weynich [rijts] minder gewor-

den

den is dan de Enghelen/ doo: het lijden des doots/ om
dat hy doo: Gods genade/ doo: allen de doot smaken
soude. Want het betaende/ dat hy/ om wiens wille/
ende doo: wien alle dingē zyn/ vele kinderen totte eer-
licheyt inlepdende/ den^m Leptfman hare salicheyt sou-
de doo: lijden u heplighen.

moft Dooft
naf/ volms
o Act 17. 20

11 Wāt ooc hy die heplich maect/ es: de gene die gehep-
licht worden/ zyn alle wt eenen: om welker ooc saken
wille/ hy hem niet en schaemt/ hen broeders te noemē:
12 Seggende: Ick sal utwen Naem inghen Broederen
bercondigen: int midden der Gemeynte/ sal ic u loben.
13 Ende wederom: Ick sal mijn betrouwen op hem
setten: Ende wederom: Siet daer/ ic ende de kinderē
die my God ghegheben heeft.

psa. 22. 23

psa 118. 3
rom 8. 16

14 Bewijle dan de kinderē bleesch en bloet deelachtich
zyn/ so is hy ooc desgelijc deelachtich geworden der sel-
ver/ om dat hy doo: de doot te niere maken soude de
genē die de macht des doots hadde/ dat is/ de dupbel:
15 Ende verlossen soude alle die met byese des doots/
alle haer leven lanc/ der slavernie onderworpen warē.
16 Want hy en neemt voo: waer de Enghelen niet aen/
maer hy neemt Abrahams zaet aen.

Joan. 1. 14.
esai 25. 8

17 Daerom moeste hy allefins den Broederen ghelijc
worden/ om dat hy barmhertich wesen soude/ ende een
getrouwe Hoogepriester/ in het gene dat hy God [te
doen was] om de sondē des volcs te versoene. 18 Wāt
daer doo: dat hy selve versoecht zynde/ gelede heeft/ cā
hy den ghenen die versoecht worden/ te hulpe comen.

philip. 2. 7
hebr 4. 15

hebr 4. 15

Wat ij. Capittel.

Jesus Christus de Sone Gods is hoogher dan Moyses/ 6.
ende men maet hem hoopen sonder weder spreken.

1 Jerom heplighe Broeders/ die ghy der hemelscher
roepinghe mede deelachtich zyt/ aenmeret de Apostel
en a Hoogepriester onser belijdinge/ Christum Jesum.

hebr 4. 14
h of ghee
maect.
* nu. 11. 7

2 Die getrouwe is de genen die hē vgestelt heeft/ gelijc
doo: * Moyses in geheel zynen huise [getrouwe was.]
3 Wāt dese is [so veel] meerder eerlicheyt weerdich ge-
acht dan Moyses/ als de gene die het huys gemaect
heeft/ meerder eere heeft dan het huys.

Genez. 1.

4 Want een pegelic huys wōt van pēmant gemaect:
Ende God [ist] die dit alles ghemaect heeft.

beur. 8. 15

1 ro. 5. 16

scm. 5. 2

g. St. den

roem des

hype.

hys. 95. 7

Ero 17. 2

den. 74

16. ist d3

sp in mijn

ruste co-

men.

of berley

dēde sōd-

nos/ het

eerste

stemfel.

o. Heb. 3. 9

Ant. 4. 37

den. I. 34

a. Gr. om

hof/ hebzo

gen.

5 En Moses [was] getrouwe in geheel zinnē hups/ als
 een dienaar tot getupgenisse der dingen die namaels
 souden gesept wordē: Maer Christus/ als de Sone o
 zjn hups/ wiens hups wv zjn/ so verre wv het ber
 trouwen en de hope daer wv van roemē tottē eynde
 7 bast behoudē. Daerom gelijc dēh. Gesept sepr: hēdē
 8 So en verhart uwe hertē niet/ gelijc het geschiede
 inde verbiteringhe ten daghe der besoeckinghe inde
 9 Woestijne. Daer my uwe vaders versochtē/ sp proe
 den my/ ende sagen mijne werken beertich Jaren.
 10 Daerom hadde ic de walge van dat geslachte en sepr
 de: Sp dwalen ewelie metten herte: ende sp en hebbe
 11 mijne wegen niet bekent. So dat ic swoer/ in mijnē
 toornē: Sp en sullen in mijn ruste niet comen.
 12 Siet/ broeders/ dat niet te eenigen tijde in yemādi
 van u lieden sp een boos ongeloobich herte/ om vande
 lebenden God af te treden.
 13 Maer vermaent u selven alle daghe so lange als he
 den genaemt wort/ op dat niemant onder u lieden ver
 14 hart en worde/ dooz de m verlepdinge der sonde. Wāt
 wv zjn Christi deelachtich getworden/ so verre wv het
 n beginsel des vertrouwens tot den eynde sterc houdē.
 15 Dewyle gesept wort: Ist dat ghplieden heden zjnē
 stemme hoozt/ en verhart uwe herten niet ghelijc inde
 16 verbitteringe. Want sommige als sp hem ghehoort
 hadde/ verbitterdē den [heere:] maer niet alle die dooz
 Mosē wt Egypten quamen.
 17 Maer van welcke hadde hy de walge beertich jarē:
 Was het niet vande gene die gesondicht hadden? Der
 welcker lichamen inde Woestijne geballen zjn.
 18 Ende den welcken swoer hy/ dat se in zjn ruste niet
 comen en souden/ anders dan den genen die ongehoort
 saem gheweest hadden? Ende wv sien/ dat sp niet en
 hebben connen ingaen/ om des ongeloofs wille.

Dat iij. Capittel.

1. Ongeloe bicheyt verhindert de salicheyt der menschen/ 3. want de war
 ahrige ruste is beloost den ghenen die ghelouven in Jesu Christo/ 14.
 wiens offerhande/ alle de Ceremonien Mosē te niete maekt.

1. Met dē dan vreesē/ dat niet yemāt vā u/ de beloste
 van in zjn ruste te comen/ verlatende/ schijne/ ver
 hindert te zjn.

Want

2 Want het is ons vercondicht/ gelijck oock hen:maet
het woort der predickinghe help hen niet/ dewyle het
met den geloobe niet vermengt en was/ inde ghene die
het hoorde.

3 Want wy die geloobe/ comen inde ruste gelijc wy ge
sproken heeft: Also dat ick geswozen hebbe in mynen
tooyne. Sy en sullē in myne ruste niet comē/ hoewel de
wercken vande beginne der werelt al volmaect zijnde.

psa. 9.11

4 Want wy heeft te eeniger plaetsen van den seuenste
dach aldus gesproken: Ende God heeft gerust inden
seuensten dach/ van alle zijne wercken. En wederom
hier in: sy en sullen in mijn ruste niet comen:

Gen. 2.2
Deus. 14

6 Dewyle dan dit blijft/ dat sommige daer in comē/ en
dien het eerst vercondicht was/ daer niet ingecomē en
zijn/ om der ongheloobicheyt wille. So beschept wy
wederom eenen dach/ heden/ seggende door David na
so veel tijts/ gelijc geseyt is: d hede ist dat gyliden zijn
stemme hoor: so en verhaert ulwe herten niet.

psa 95.7

8 Wat hadde se: Iesus inde ruste gebzacht/ so en soude
wy daer na van geenē anderen dach gesprokē hebbe.

i. Datis/
Iosue.

9 So blijft dan een ruste den volcke Gods.

10 Want die in zijn ruste gegaen is/ heeft selve van zijne
wercken gherust/ ghelijck God vande zijne.

11 Laet ons dan neerstich wesen om in dese ruste te co
men/ op dat niemant in het selve exempel der ongheloobicheyt en valle. Want het woort Gods is leven
dich en crachtich/ en scherper van eenich tweesindē de
sweert/ en gaet door tot de verschepdinge der ziele/ en
ooc des geests/ zenuwen ende leden: en is een onder
schepder der gedachten ende meyninge des herten.

hof/ onge
hoofsaek
gept.
tesa. 49.2
1. ecli. 2. 11
in Gf/
meerch

12 Ende daer en is geen creatuere hoor hem ontsienlic:
maer alle dinc is naet ende ontdeckt hoor zijne oogen/
met den welcken wy te doen hebben.

hof/ ooz:
deelber.
ops. 34.13
ps. 15. 20
paf tot de
welcken
wy spre
ken.

13 Dewyle wy dan eenē grootē Overpriester hebbe
Iesu'n den Sone Gods/ die door de hemelē opgegā
is/ Laet ons dese belijdinghe vast houden.

14 Want wy en hebben geenē Overpriester/ die niet en
soude connen medelijden hebben met onse cranchede:
maer die in alle dingen na gelijcheit heeft versocht ge
weest/ sonder sonde.

p. Heb. 3. 1
heb. 2. 28
Phil. 2. 7
tesa. 53. 9
n. 103. 25

15 Daerō laet ons toegā met bymoedicheyt/ tot den

I. f. iij. thoon

croos syner genade/ op dat wy barmhertich: gecrygt/
ende genade vinden inden bequamen tyt der hulpe.

Dat v. Capittel.

1. Hy maect een vergelykinge der dweltichen p̄iesteren met Iesū Chri-
sto/ ende bewys dat daer gelijc of verscheppen is/ 11. daerna straft hy
de onachtzaamheyt der Joden.

2. Ant een pegelse hoogepr̄ester wt de menschen ge-
nomen wort vooz de menschen gestelt/ in het gene-
da. hy God [te doen is:] om te offeren gabē en nacht-
offeren vooz de sonde.

3. Die de onwerende ende dwalende, marichlige lyden
can/ dewijle hy ooc met cranckheyt ommevanchen is:

4. Ende daerom niet hy/ t gelijck vooz den volcke/ al-
so oock vooz hemselfen offeren vooz de sonden.

5. En niemant en neemt hemselfen die eere aē/ maer
die van Gode geroepē wort/ t gelijckertwys ooc Maro.

6. Also ooc Christus en heeft hemselfen niet vereerliet/
om hoogepr̄ester te wordē/ maer hy die tot hē gespro-
kē heeft: Ghy zijt mijn Sone ic hebbe u hebē gebaert.

7. Gelijc hy ooc in eē ader [plaetse] seyt: Ghy [zijt] p̄ste-
ster inder eewicheyt na de ordeninge Melchisedech.

8. Welcke inde dagē zijns bleesche/ als hy gebedē
en smeekingē met stercke roepingē en tranen hem die
machtich was hem vanden doot te behoudē/ groffere
hadde/ is hy wt der vreesse verhoort gewest:

9. Hoewel hy de Sone Gods was so heeft hy wt her-
gine dat hy geleden heeft gehoorsaemheyt geleert.

10. En hy geheylicht zijnde/ is allen die hem ghehoor-
saem zijn voorsake der eewiger salicheyt gheworden.

11. En is van Gode genaemt hoogepr̄ester na de orde-
ninge Melchisedech. Wadē welckē ons vele [dingē]
waren te seggen/ en die swaer zijn om wt te spreken/ de

12. Wile hy trage van hooren geworden zijt: Wāt gy
die behoordet Leeraers te zijn aengesien den tyt hebt
wederō noot datmen u leere/ welke de eerste beginse-
len zijn der woorden Gods: ende ghy zijt geworden de
ghene die melck van noude hebt/ ende niet vaste spijse.

13. Wāt so wie der melc deelachtich is/ die is ongeschiet
inden woordē der gerechticheyt/ want hy is een kindt.

14. Maer den volmaectē comt de vaste spijse toe name-
lic den genē die doot gewoonheyt de sinen geoeffent
hebbē tot onderscheppinge des goers en des quaets.

Dat

aof/ su beel
genoeg 18.
bleuen 9.7

12. par. 2.8
d. 17.1

ep̄la. 2.7
heb. 1.1
1 of/ gegene
clert
g p̄mo 4

1. Ioh. 17.1
D. 1.18 a.18
hy leetde
in der be-
schenen.

Philip. 2.8

2. Cor. 3.2

Dat vij. Capittel.

1. Op achtervolcht de straffinghe/ ende oermaent hen dat sy toemenen.

Dierō de reden die het beginsel heeft in Christo aen-
derlatende/ laet ons na de volcomētheit voortgaen:
niet wederom leggende de gront des berous vā doot-
like werken/ ende des gheloofs in Godt.

2 Der leeringhe der doopen/ oplegginghe der handen/ en
opstandinghe der dooden ende ewighen oordeels.

3 Ende dat sullen wy doen/ is dat het God toelact.

4 Want het is onmogelick dat de gene die eens ver-
licht geweest sijn/ en de hemelsche gabe gesmaect heb-
ben ende des vij. Geests deelachtich gheweest sijn.

5 Ende gesmaect hebben het goede woort Gods/ en
de crachten der toecomender werelt.

6 En afvallich wordē dat sy wederom vernieut wor-
den tot bekeeringe als die de Sone Gods [voor] hen-
selven wederom crupen/ ende tot schande maken.

7 Want de Aerde die den regen/ (die op haer menich-
mael comt/) indrinkēde/ bequaem crupt/ voortbringt/ a Verstaen
dat de hul-
men heyt
h. 107. v. 1. 23
h. 107. v. 1. 23
Rom. 11. 4.
Gal. 10. 26
den genen daer sy van geoeffent wort die ontfangt se-
ggeninge van Gode. Maer die Doozen en Distelen
voortbringt/ die is verwoyelic/ en na by der verbloec-
kinghe wiens eynde is om te verbranden.

9 Maer wy vertrouwen van u liebe/ dat beter is/ en ter
salicheyt aenleest hoewel wy also spreken.

10 Want God en is niet onrechtbeerdich/ dat hy uwe
wereld soude vergeten/ en den arheyt der liefden die gy
aenijnen Naem bewesen hebt/ die ghy den hepligen
ghedient hebt/ ende oock dient:

11 Maer wy begeeren dat een pghelick van u/ deselve
meersticheyt bewijse tot een seker vertrouwen der hope
2 totte eynde. Op dat ghy niet trage en wort/ maer
naboolgers der genen/ die door geloof en lancmoedic-
3 zheyt de beloften beerden. Want doe God Abraham
beloofde/ bewijse hy geenē meerderen hadde om hy
te sweeren/ swaer hy by hemselfen/

14 Seggēde: verwachtelic/ is sal u niet seggeninge seggen/
en niet vermenichfuldinge sal ic u vermenichfuldigen.

15 Ende also als hy lancmoedighlick verwacht hadde/
heeft hy de belofte vercreghen.

16 Want de menschen sweeren by hem die meerder is/

ende

a Verstaen
dat de hul-
men heyt
h. 107. v. 1. 23
h. 107. v. 1. 23
Rom. 11. 4.
Gal. 10. 26

h. 107. v. 1. 23

ed tot ver-
brandinge.

h. 107. v. 1. 23
mar 9. 41.
Pis 14. 31

g Gen. 12. 3
Pis 105. 9
Luc. 1. 72.

k g. ombe
sectelijc

ende den eedt tot versterckeninghe [ghedaen/ is] hen hee
epnde alder tegensprekinghe.

17 Waer in als God wilde den erfgenamē der belofte
overbloedelick bewijfen de onveranderlicheit zyns
raets so settede hy [zinnen] eedt daer tusschen.

18 Om dat wy dooz twee onveranderliche dingen inde
welcke dat het onmenigelic is/ dat God liegē soude/
sterckē troost hebben soude/ wy die hier toeblycht ge
nomen hebbē om de voorgestelde hope vast te houdē.

19 Dewelcke wy hebben als eenen Ancker der zielē die
seker en vast is/ en ingaet tot het gene dat binne den

20 Doozhanck is. Daer de doozlooper Jesus dooz ons
is ingegaen/ na de ordeninge Melchisedech/ Hooges
priester gewor:den inder ewicheit.

Heb 3.1
en 4.14.

Dat vij. Capittel.

2. In den persoon Melchisedech heeft de offeringe Jesu Christi betuypt
gewest/ 17. dewelcke zynde een ewich Hoogepriester/ 2 s. mach alre
bidde dooz de zyne/ ende die salich maken.

age 14.18

1 **W**ant a dese Melchisedech [was] Coninc vā Salem
[en] des alderhoochsten Gods Priester/ dewelcke
ginc Abraham te gemoete als hy wederkeerde vande
2 slach der Coningen en seghende hem: Den welcken
oor Abraham Tiende van allen deplde: te eerste is hy
3 berduyscht Coninc der rechtbeerdicheit/ en daer na
oor Coninc van Salem/ dat is Coninc des vrides
3 Sonder vader/ sonder moeder/ sonder gheslachte/ die
noch begin der dagē/ noch epnde des levens hebbē de
maer den Sone Gods geleen blijft Priester in ewic
4 heit. Kenmerct hoe groot dese [gewest is] de wel
ken oor Abraham de Dooz vader Tiende gegeve heeft
banden beute.

1 Au. 18.
20.
Deur 8.1

5 En de gene die vande kinderē Levi zyn/ dat Priester
ampt ontfangende/ hebbē gebodt tiende te nemē van
den volcke/ na de Wet/ dat is/ van hare Broederē/ hoe
wel sy wt de lendenen Abrahā ge:comen zyn.

d Gen. 14
20.

6 Maer hy wiens gheslachte niet vertelt en wert wt hē
heeft/ van Abraham tiende genomen/ en heeft hem
die de belofte hadde/ ghesegent.

7 Nu is het sonder eenich tegenspreken dat de mindere
banden meerderen ghesegent wort.

e of. sterf
felicke
mensche.

8 En hier nemen tiende de mensche die sterbe: maer
daer [namse] hy/ van welcken betuycht is/ dat hy leeft

Ende

- 9 En (op dat ic so segge) ooc Levi selve, die de rhende ont fangt/ heeft dooz Abraham tiende ghegeven.
- 11 Want hy was noeh in de lendenen: jns Vaders/ als hem Melchisedech te gemoete quam.
- 12 Ist dan dat de volcomenheyt dooz het Levitische Priesterdō was (wāt het hōle heeft daer onder de wet ontfanghen) wat noot was daer noch / dat een ander Priester soude opstaen na de ordeninge Melchisedech/ ende niet na de ordeninge Aaron genaemt worden.
- 13 Want het Priesterdom verandert zijnde is het oock noot dat ooc veranderinge der wet geschie. Want op den welckē dit gesept wēt/ is van een ander geslachte/ banden welckē niemant den Altaer grpleecht en heeft.
- 14 Want het is openbaer/ dat onse Heere wt den geslachte Juda gesprote is/ op welcke geslachte/ Moses niet ghesproken en heeft banden Priesterchappe.
- 15 En dit is noch openbaerder/ dewijle dat na de gheslachtenisse Melchisedechs een ander Priester opstaet.
- 16 Die niet na de wet des vleeschelickē gebodts [Priester] gemaect en is/ maer na de macht des onvergākelicken lebens.
- 17 Wāt hy betuucht [aldus:] Ghp [zijt] Priester inder ewicheyt/ na de ordeninge Melchisedechs.
- 18 Want de affettinge des boozgāden gebodts/ geschiet om sijn crancheit ende onprofytelicheyts wille.
- 19 Wāt de wet en heeft niet heyligh gemaect/ maer de toezenginge van eē beter hope/ dooz dewelcke wy Gode na hy comen.
- 20 En so berre het niet sonder eedtsweeringe gheschiedt en is (wāt die sijn sonē eedtsweeringe Priesters gemaect:
- 21 Maer dese niet eedtsweeringe / dooz den genē die tot hem gesept heeft: De Heere heeft gestwozen/ en het en sal hem niet beroutwen: Ghp zijt Priester inder ewicheyt na de ordeninghe Melchisedechs.)
- 22 Soo veel beter is die Verbondt/ daer van Iesus is bozge gewordē. En die zijn vele Priesters gemaect/ om dat sy dooz de doot verhindeert wāren te blijen:
- 24 Maer dese/ om dat hy ewelic blijft/ heeft eē onvergāckelike Priesterdom. Waer dooz hyse te volle can salich makē/ die dooz hem tot God gā/ dewijle hy al tijds leeft: om booz hen te bidden.

fgal 2. 21

g Esai. 1

h Of ge-
worden.
psal. 10. 4kac 14. 34
rom 3. 28
1 bel-
maect.
mro. 3. 20
naef/ targe-
hachte he-
ter hope.
overstact
Hooge-
priester
te wordē
q Testa-
ment

r: Joal. 1

Want

26 Want sulc eenhoogepriester betaemde ons heplicht onnoosel/onbesmet/ afgescheyden van de Sondareren ende hoogher dan de hemelen gheworden.

Lebit. 9. 7.
Heb. 5. 3.

Psa. 110. 4

a Of/het
hoofstuck
b Heb. 3. 1
c Eph. 1. 20
d Col. 3. 1.

Eph. 1. 2

e Col. 1. 17.
Heb. 10. 5/
Iero 25. 40

g Col. 2. 6
h of/Testa
ment.

Ier. 31. 31.

Of/Testa
ment.

27 Dewelcke niet alle dage noot en hadde gelijc delhoogepriesters/ i eerst voor zijn eygen sondē/ daerna [voor de sondē] des volcx offerhande te doē. Wāt dit heft
28 hy eēmael gedaē/ als hy hēselven geoffert heeft. Wā de Wāet set tot hoogepriesters mensche die cranchhep hebbē: maer het woort der Eedtsweeringe die na di wet is/ [set] de Sone die inder ewich; geheplicht is.

¶ Dit vij. Capittel.

1. Hy bewijst door de geesteliche en ewige offeringe Christi in het niende Testament/ dat de levendiche offeringe des oude wet s/ te niet is gemact is.

1 **D**e ^a Somma van dat wy seggen/ is dit/ namelijk dat wy hebben sodanigen ^b hoogepriester/ die geseten is ter rechterhandt des Throons/ der Majesteyzinde hemelen. Een Bedienaer van herheplige endi [van] dien warachtigen Tabernakel/ welcke delheer heeft opgherecht/ ende gheen mensche.

3 Want eē pegelic hoogepriester wort gestelt/ om gaben en slachtoffer te offeren. ^d Waerom het noot was/ dat dese oock wat hadde/ dat hy offeren soude.

4 Want waer hy op der Aerden/ so en ware hy gheen priester/ dewijle daer priesters sijn/ die na de wet gaben offeren.

5 Dewelcke dienen den exempel en schadulwe der hemelscher [dingen:] gelijck Moses van Gode vermaent was/ als hy den Tabernakel volmaken soude: want liet (seyt hy) dat ghy het al maect na den voorbeelde die u op den berch ghetoont is.

6 ^e Maer nu heeft [dese onselhoogepriester so veel] beter bedieninge gecregen/ als hy eens beters ^b Verbonds middelaer is/ dat in betere beloften bevesticht is.

7 Want hadde dat eerste onstraffelick ghewest/ so en hadde geen plaetse voor het ander gesocht ghelwest.

8 Want hy straftse/ en seyde tot hen: Siet de dagen sullen comen/ spreekt delheere/ ende ic sal over het hups Israels/ ende over het hups Juda/ een nieu ^b Verbont volmaken:

9 Niet na dat Verbont dat ic met haren Vader ghesmaect hebbe/ tē dage als icse bijder hant nam/ en hē wt:

Egyp=

Egypten leyde: want sy en zijn in die inge Verbonde niet gebleven ende ick hebse veracht seyt de Heere.

Want dit is het Verbont dat ic met de huyse Israels maken sal na die dagen spreek de Heere: Ic sal mijn wetten in haer verstant geven ende ic salse in schryven in haer herte. en ic sal hen tot een God wese: ende sy sullen my tot een volck wesen.

Ende sy sullen niet een peghelick zynen Maesten ende een pegelic zynen broeder leeren seggende: kent de Heere: want sy sullen my alle kennen van den minsten onder hen tot den meesten onder hen.

Want ic sal haer onrecht verdrichtheit v ghenadich wesen ende haren sonden ende hare ongherechtigheyt en sal ic niet meer gedencke: Daer in dat hy seyt: Eñ nieu heeft het eerste out ghemaect: Ende dat verout wort en oerjaert dat bergaet coys.

Wat 1. Capittel.

Hy betuigt dat de Ceremonien ende Sacramenten der wet / teniere ghemaect zijn door de ewichheit en volmaectheit der offerhande Christi / ende sonder waerheit.

S hadde daer het eerste [Verbont] oec ingesette wijzen des Gods diefs: en een wereltlic heplichdom.

Waar daer was gemaect een Tabernakel: het eerste [deel] in welc was de Kadelael en de Tafel ende de boozlegginge der Broede: dit is genaemt het heplige.

Maer achter den tweeden boozhanck was de Tabernakel genaemt: het heplige der heplighen.

Hebbende het gouden Wieroc: dat ende de Arcke des Verbonts alomme met goude bedect: inde welcke was het goud: dat daer het Jhanna in was: en de roede Aarons die gebloeyt hadde: ende de Tafel des Verbonts.

En boven dese Arcke ware de Cherubin der eerlichheit: die den Genadenstoel beschaduden: Vande welcke nu niet te segghen en is van stücke tot stücke.

Dit aldus bereyt zynde: ging de Priesters die den Dienst volbrachten te allen tijde inden eerste Tabernakel. Maer inde tweeden Tabernakel: als leelic del hoghepriester: ees des Jaers niet soder bloet: dat hy offerde booz hem ende des volcs misdaden.

Waermede de heplige Geest beduyde: dat de wech tot het heplichdom noch niet geoyet en was dewijle

de

Acte. 31. 33

Sard 8. 8.

Joan 2. 27

Mat 3/17
p. 1/1
suent zyn
over d. 18
S. 18 uab
het vergaet

a. Ge. recht
besdrich
makingen
des diensts
hof: eieclie.
Exo. 26. 1

Wat 1. /
het alder
heplichthe.
Ex. 25. 10
g of. Testa
ment.
Heu 16. 31
weg. 9/8.
Ex. 34. 29
Testamēt
in Exod. 25

Num. 28 3

Exo. 30. 10

Joan 13. 6

de eerste Tabernakel noch [zinnen] stant hadde.

9 Welck: [Tabernakel] was een afbeeldinge na den tegenwoordigen tijt inden welcken gaden en slachtofferen geoffert worden die den Dienaer niet en konden verheylighen na der consciencie/

10 [Maer waer] alleenlic in spijssen en dranken ende verschepten wasschingen en rechtveerdichmakinge des vleeschs tot der tijt der verbeteringe opgelept

11 Maer Christus: de hooghepriester der toecomende goeden comende is door eenē meerderen en volmaakteren Tabernakel niet mer handē gemaect dat is niet

12 van desen maeksel: Noeh door Boeken en Kalveren bloet maer door zijn eegen bloet eenmael ingegae in herheplige een ewige versoeninge gebondē hebbēde
13 Want ist dat het bloet der Stieren en Boeken ende de asche vanderkoer gesprengt op de bebleete: hē heplicht tot reynicheyt des vleeschs:

14 Hoe veel te meer sal het bloet Christi die door dē ewigen Geest hemselfen Gode onstraffelick geoffert heeft u ve consciencie reynigē bande doodelicke werken: om den lebendighen God te dienen?

15 Ende daerom is hy een Middelaer des Nieuwen Testaments: op dat bewijle de door geseledt is to versoeninge der overredingē die onder het eerste Testament waren de gene die geroepē zijn de belofte de ewigher erben ontfanzen moghen.

16 Want waer een Testament is: daer is het van noodē dat de doot des Testamentmakers income.

17 Want het Testament is inde doodē vaste bewijle het noch niet crachtich en is als de Testamentmaker sleeft. Daerom en wert ooc dat eerste niet sonder bloedingheset:

19 Want als Moses alle de geboden na den Wet tot allen volcke gesprokē hadde nam hy het bloet der Kalveren en Boeken met water ende purpurē wolle ende Ysopē en besprengde ooc den Vock en alle het volck.

20 Seggende: Dat is het bloet des Testaments dat u lieden God gheboden heeft.

21 En hy besprengde mer den vloede ooc desgelijck den Tabernakel ende alle de Vaten des Diensts.

22 En alle dingen werdē hy na met bloede gereynicht:

nae

1 of vol-
naken.
1 heb 1. 2
1 Nammo
12 doap:
1 Heb 3.1

1 act/20
8.
Eph 1.7
1 heb 0.10
1 v 6.14
1 heb 0.4

1 iioa 1.
1 Sal 1.4
Eph 5.2
1 Luc 4.7
1 rom 6.1
1 Gal 2.20
1 rom 5.6
1 col 2.13

Gal 3.15

1 Cro 24.8
1 aut 6.24

na der Wet / en sonder bloetstortingē en geschiet geen
3 overgebinghe. So was het dan noot dat de exempe-
len der dingen die inde hemelen sijn / met dese dingen
gerepicht werde: maer de hemelsche [dingē] met be-
ter offerhande dan dese waren.

4 Want Christus en is niet ingegaen in dat heplighe
dat met handen gemaect is / dat een exempel was des
warachtighe: maer inde hemel selbe / om nu te verschij-
nen voor het aenschijn Gods voor ons. Noch oec om
hemselfen diemael te offeren / gelijc de Hoogepriester
alle Jaer in het heplighe gaet / met vreemden bloet.

h. 10. 32

20.

Heb. 9. 7

6 (Anders hadde hy moeten diemael geleden hebben
banden beginne der werelt /) maer nu is hy eens / inde
volpndinge der tijden tot vernietinge der sonden ver-
schenen voor sijns selfs offerhande.

7 En gelijc den menschen geset is / eens te stercken / ende
8 daerna het oordeel / Also oock Christus eenmael ge-
offert om veler sonden wech te nemen sal ten anderen
male sonder sonde gellen worden / den ghenen die hem
berwachten ter salicheit.

h. 10. 5

Daer v. Capittel.

Alle de offerhandē der wet / sijn de berwijpē door de eenige offerhande
des lichaems Christi eenmael gedaen / a. 2. wijs cracht mit de lachrich woz
door het gheloove / in het welcke het leuen der gerechten geleghen is

Want de Wet / hebbende de schaduwē der toeco-
mende goedē / ende niet het beelt der dingen selbe /
en can niet de offerhandē / die sy alle Jaere de selve son-
der ophouden offeren nimmermeer / heplich makē / de
g. 1. ene die daer toe gaen.

aber 6. 14

Heb. 6. 5.

h. of / vol-
maken.

Anders en soude sy niet opgehoudē hebbē geoffert te
wordē / daerom dat sy / die dienē / geē consciētie der son-
den meer hebben en soude eenmael gerepicht sijnde.
Maer inde selve geschiet alle Jaere gedachtenisse der
sonden.

Want het is onmogelick / dat het bloet van Stieren
ende Boeken de sonde soude wech nemen.

le 16. 24

Mat 19. 6

wpf 40. 7

Esa. 1. 12

Daerom seyt hy / comēde inde Werelt: Slachtoffer
ende gabe en hebt ghy niet gewelt / maer ghy hebt my
het lichaem berept.

Want offer en [offer] voor de sonde en hebben u niet
rehaecht. Doe seide ic: Siet / se come (in het begin des
oerx is hā mi geschreue) om uwē wille te doe / o God

Als

- 8 Als hy boden geseyt hadde Slachtoffer ende gabē
en de Brantoffer en [Offer] booz de sonde en hebt ghy
niet gewilt noch sy en hebbe u niet begaerht (derwel-
ke na de Wer gheoffert werden.)
- 9 Doe septe hy: Siet/ich come/om uwen wille te doe/
O God hy neet het eerste wech/om het ander te settē.
- 10 In weicken wille wy gheheplicht zijn dooz de offer-
hande des lichaems Jesu Christi eenmael [gedaen.]
- 11 Ende een pegelic Priester stont alle dagen dienende
ende tenderlep slachtoffer dicmael Offerē de dewelcke
nemmermeer en connen de sonde wech nemen.
- 12 Maer dese na dien hy een Slachtoffer booz de son-
de geoffert heeft/is in ewicheyt gesetē ter rechterhāt
- 13 Gods. Verwachtende boort/tot dat zijne vbande ge-
set worden tot een voerbanch zijner voeten.
- 14 Want mer een Offerhande heeft hyse ewichlick ge-
heplicht/die gheheplicht worden.
- 15 En de heplige Geest betuucht het ons ooc selbe:wāt
na dat hy boozsept heeft.
- 16 Dit is het Verbont dat ic met hem maken sal na die
dagen/sept delheere: Ic sal mijne Wetten in hare herte
geven/ende false inschryven in haer verstant.
- 17 Ende hare sonden en hare ongerechtigheden/ en sal
ic niet meer gedencken. Maer waer dese vergevinge
is daer en is niet meer offeringhe booz de sonde.
- 18 Dewyle wy dan Broeders bighept hebben tot den
inganch des heplichdoms/dooz het bloet Jesu.
- 19 Dooz den nieuwen en levendē wech/die hy ons betep-
heeft/dooz den voorhanch/dat is dooz zyn vleesch:
- 20 En [dewyle wy hebben] eenen grooten Priester ober
21 het huys des Heeren/ Laet ons toegā met warach-
tigen herte/en vymoedicheyt des geloofs met getru-
wichden herte bande quade conscientie/en gewasschen
aen het lichaem * met reynen watere.
- 22 Laet ons eene onbeweghelicke belijdinghe der hope
houden: (want hy diet belooft heeft/is getrouwe.)
- 23 En laet ons malanderē aenmerckē tot ontstekingē
24 der liefde/ende der goeder wercken: Ende onses selfs
vergaderinge niet verlaten/gelijc de sommige gewoon
zijn: maer [laet ons malanderē] bermanē: en dat dies
te meer dat ghylieden siet/dat de dach naerdert.

26 Want so wy wilkens sondigen na dat wy de kennisse der waerheyt ontfangen hebben daer en is ge. n offerhande meer gebleven door de sonde:

Amf. 30
mar. 2. 5.
petr. 20

27 Maer eē vreesfelicke verwarthinge des oordeels/ en hiticheyt des vpers die de vbanden verblinden sal.

28 So peim int de wer Mosi verwerpt die sterft sonder bar. nhericheyt/monder twee of dñ getuygen:

29 Hoe veel swaerder straffe meent gyliden dat hy sal weerdich ge. ht wordē die den Sone Gods betredt heeft en het bloet des Testamēts ocreyn geacht heeft/ daer hy door geheplicht was en de Geest der genade oversmaet heeft? Wāt wy kennē hē die geseyt heeft: „Mijne is de wjake ic salt vergeldē so reet de Heere.

Amf. 30
unt. 9. 18

Ende wederom: De Heere sal zñ volck richten.

ude 32. 25
Ro 12. 19
ude 32. 56

1 Het is vreesfelic te vallē inde handen des levendigen Gods. Bedenēt die voorgaende daghen inde welcke ghyliden verlicht zñde eenen grooten strijt der verdrukkinghen ghedragen hebt.

3 Eensdeels gylidē die in versnatchene en verdrukkinge een schouwspel geworden zñt: eensdeels gy die medegenooten geworden zñt der gener die also vghādelt wordē. Want gyliden hebt met mijne handen metlijde gehat en de roovinge uwer goeden met vtrichdē toegelaten als die gy wist dat ghy door u selven een beiter ende blijvende goet in de hemelen hebt.

Of swan
delen.

Woyt dan u verroutwē niet wech/ het welcke met grooten loon vergoldē wort. Want verdzachsamenheyt is u lieden noodich/ op dat ghy den wille Gods gedaen hebende de belofte gerrighen mencht.

unt. 1. 17

Want noch eē seer weynich [tijts] en hy die te comen staet sal comen ende en sal niet vertoeven.

Ab. 2. 3.

Maer de gerechtige sal wt den geloove leven: ende ist dat [venāt] wjct so en sal mijn ziele in hem geē behagē hebbe. Maer wy en zñ niet bāder afwēcklinge tot oerbvinge/maer bādē geloove tot salichz der ziele.

Ab. 2. 4.
Gal. 3. 11

Wat xi. Capitel.

het geloove is de voornemste cracht die inde Wāder en gheweest heeft.

Mer het geloove is een vverskercheyt der dingē diemen hoop/ ende een bewijs der dinghen diemen niet en siet.

Wāt om dit zñn de Gude niet getuoenisse selert.

B g

Maer

h. 1. 1.
Ep. 3. 9.
Col. 1. 16.
Rom. 1. 10.
D. 4. 3.
Mat. 23. 32.

Em. 3. 24.
Sep. 4. 10.

St. Ioon.
Jaelber.
1. 6. 13.

1. 6. 13.
1. 6. 13.

1. 6. 13.
1. 6. 13.

Em. 15. 3.

Joen. 3. 3.

Em. 33. 4.

3 Doo; het geloof e verstaen w. dat de Werelt doo; Gods woort bereypt is: so dat de dingen die wy sien niet wt sienlike [dingen] gemaect en sijn.

4 Doo; het geloof e offerde Abel Gode e; beter offer hande dan Cain: doo; dewelcke hy betuyecht is recht beerdich te sijn dewijle God over zijne gaven getuygenisse gegebē heeft: en doo; dit selve spreckt hy noch: hoe wel hy gestorvē is. Doo; het geloof wert Enoch wechgenomen dat hy de doot niet sien en soude en wert niet gebonden daerom dat hem God wechgenomen hadde: want eer hy wechgenomen was hadde hy getuygenisse dat hy Gode behaechde.

6 Maer soder geloof is omogelic [God] te behagē: want wie tot God comt die moet gelooven dat daer een God is: en dat hy den genen die hem soecken loot.

7 Doo; het geloof e; Noe van Gode vermaect vā hem dat men noch niet en sach vreesde ende maecte de Arche tot zijns huysgesins behoudinghe: doo; dewelcke [Arche] hy de werelt oordredde en is der gerechtich: die na den geloof is Erfgenaem gheworden.

8 Doo; het geloof e; was Abraham gehoorzaam ghewordē als hy geroepē was om wt te gaē tot de plaetse die hy soude tot erfennisse ontfangē en hy ginc wt en gen wiste niet waer hy comē soude. Doo; het geloof ginc hy woenen in Lant der beloften als [in e] vjēt Lant en woonde in Tabernakelen met Isaac en Jacob die mede Erfgenamen waren der selver beloften.

10 Want hy verwachtte de Stadt die fundamenten hadde wiens Timmermeester en Schepper God is.

11 Doo; het geloof heeft oock Sara selve macht ontfangen om zaet te pebē: men haerde tegē dē tijt hars onderdōs: dewijle sy hem getrouwe gearcht hadde die

12 het beloefde. Daerō is ooc vā eē en dien verstorvē: sult e; menichte gebojē als de sterren des hemels: en als her zaet aenden Oever der Zee dat ontallick is.

13 Dese alle sijn na den geloof gestorvē als sy de beloften niet ontfanghen en hadden: maer haddenise van verre gesien ende geloofte ende gegroet: en beleeden dat sy gasten ende bywonderlingen waren op der Aerden.

14 Want die sulcx seggen gehen te hemmen dat sy hant

15 Vaderlāt soeckē. En hadde sy dat [Vaderlāt] gedaen

tich

rich geweest/daer sy wtgecomen waren: sy hadden be-
quamen tijt om wederom te keeren.

16 Maer nu hebben sy na een beter lust gehabt/ dat is
na het hemel sege. Daerom en schaemt hem God haer
der niet/ dat hy haer God ghenaeint wo: want hy
hadde hen een Stadt bereyt.

Exode. 3. 6
Acto. 7. 32

17 Dooz het geloobe heeft Abraham als hy versoekt
wert/ Isaac geoffert/ ende hy die de belofte ontfangen
hadde/ heeft zijnen eenich geboren Son geoffert:

Gen. 22. 10

18 (Vanden welken geseyt was: In Isaac sal u het
19 aet genoot worden. En achtende dat God machtich
was oec wt de dooden te verwecken: waer wt hy he
doek na ghelijckenisse weder ontfanghen heeft.

1. Of/ tot.
1. Sc. 11. 12
Rom. 9. 7.

20 Dooz het geloobe van dingen die comen souden/ se-
gende Isaac zijn sonen/ Jacob ende Esau.

b. Sc. 27. 18
c. Sc. 48. 16
p. Sc. 43. 32
3. Of/ a. Sc. 24
a. Sc. na.
b. Sc. 50. 24

21 Dooz het geloobe segende Jacob doe hy stierf eenen
negelickē der Sonen Joseph/ ende burchde op het
22 opperste zijner roede. Dooz het geloobe melde Jo-
seph/ als hy stierf vanden wrgane der kindere Israels
ende geboort van zijne gebeente.

3 Dooz het gheloobe was Moses/ als hy ghebozen
was drie maenden verborzen van zijne Ouderen om
dat sy saghen dat het een schoon kindeken was/ en sy
en bzeesden het gebodt des Coninck niet.

Ex. 2. 2

4 Dooz het geloobe wepgerde Moses als hy groot ge-
woorde was eē sone der dochter Pharaon genaet te zijn:

5 Verkiefende liever niet Gods volc ongemac te lyde
dan tijliche nutticheyt der sonden te gebruiken:

b. Sc. 48. 9
a. Sc. 18/
sulke nute
rietheyt als
hy sonder
sonden niet
gebruken
conde.

6 Achtende de versmaetheyt Christi meerder rijchdom
te zijn dan de Schatten van Egypten: want hy sach
na de vergeldinge des loons.

Ex. 12. 25

7 Dooz het gheloobe heeft hy Egypten verlaten/ niet
bzeefende de rooyt des Coninck: want hy bleef volsta-
dich/ als of hy den genen die onlienlic is/ gelien hadde.

8 Dooz het gheloobe hield hy het Pascha ende de be-
sprenginge des bloets/ om dat de Verderber der eerst-
gebozenen hen niet genaken en soude.

Ex. 14. 28

9 Dooz het geloobe gingen sy dooz de roode Zee/ als
dooz dzooge [Aerde] het welcke de Egyptenaers oock
verfoeckende zijn verdooncken.

Ex. 6. 10

10 Dooz het gheloobe bleuen de mueren van Jericho/

G g n als

e 30 su. 2/1.
h 30 f. 6 .25

1708/6-13

III Sub 4.6

340/13.

• 300/11.1

பி 128.37/

91 28/12.

12

2018 47-5
C2018 3 03

Ngày 3.9
Chợ Bến

more.

1912. 10. 1

1. 0.01 0.02 0.03 0.04 0.05 0.06 0.07 0.08 0.09 0.10 0.11 0.12 0.13 0.14 0.15 0.16 0.17 0.18 0.19 0.20 0.21 0.22 0.23 0.24 0.25 0.26 0.27 0.28 0.29 0.30 0.31 0.32 0.33 0.34 0.35 0.36 0.37 0.38 0.39 0.40 0.41 0.42 0.43 0.44 0.45 0.46 0.47 0.48 0.49 0.50 0.51 0.52 0.53 0.54 0.55 0.56 0.57 0.58 0.59 0.60 0.61 0.62 0.63 0.64 0.65 0.66 0.67 0.68 0.69 0.70 0.71 0.72 0.73 0.74 0.75 0.76 0.77 0.78 0.79 0.80 0.81 0.82 0.83 0.84 0.85 0.86 0.87 0.88 0.89 0.90 0.91 0.92 0.93 0.94 0.95 0.96 0.97 0.98 0.99 1.00

p 340.15.

3 Want overlegt dat dese sulcke een regenspreken der Sondaren tegen hem gheleden heeft/op dat ghy niet slau en wort ende slap in uwe gemoet.

G. zielen.

4 Ghylieden hebt noch niet tot de bloede wedersta/sstrydende tegē de sonde. En ghylieden hebt de vermaninge vergeten dewelcke tot u als tot hare kinderen spreekt: Mijn sone en haet de castijdinge des heerē niet/ noch en verstaude niet: als ghy van hem gestraft

1870 3.12

wordet. Want de heere castijt hē/die hy lief heeft: ende greffelt eenen pegelicken sone dien hy aenmeemt.

ap. 3.19

7 Al dat ghylieden de castijdinge verdraecht/ God sal h u als kinderen aengaen. Want waer is een sone: dien de vader niet en castijt. Maer ist dat ghylieden sonder castijdinge zijt/ daer van sy alle deelachtich geworden sijn/so zijt ghy dan Bastaerden ende niet kinderen.

Of/107 u als kinde te comē.

9 Wort/wy hebben doch onse vleeschelijcke Vadersen gelijc/die ons castijden ende wy breefsdense:sullen wy niet veel meer de Vader der Geeste onderdanich wesen ende leben? Wāt die hebbe ons een wepnich tijt na haer goetdunckē gecastijt:maer dese [castijt] oec tot [onse] profijte/om d; wy sijnnet heylicheit soude deelachtich worden. Alle castijdinge/als sy tegenwoordich is/en schijnt gheest breeuchde/maer droeffnisse te zijn:maer daer na geeft sy de breedsame vrucht der gerechtheit/allen die die daer in gheoeffent sijn.

Esa. 38.3

Daerom recht weder op de trage handen/en slappe kinde. En maect rechte gangē met uwe voeten/op d; het creupel niet af en dwale/maer liever gesot worde.

1871 2.18
mat. 5.8

Staet na brede met allen/en na heylicheit/sonder welcke niemant den Heere sien en sal.

287 6/3

Ende siet toe/dat niemant vande genade Gods en verachtet:dat daer niet eenige wortel der bitterheyt spruytende beroerte en make/en door de selve vele ontrepniet worden. Dat daer niemant sy een hoereeder of oheylige gelijc Esau die om eē spijse sijn eerste gheboudten recht wech gaf.

gen 25.31

Want ghylieden weet dat hy oec daer na als hy de segeninge beerbe wilde/verworpe wert:wāt hy en bāt geē plaetse des berous/hoewel hi die m; tranē sochte.

gen 27.38

Want ghylieden en zijt niet ghecomen totten tastelicken Berch/en brandende byt/en donckerheyt/ende

1871 4.12

Exo. 20. 19

19 duysterisse en onwedder/ En der Trompette gesuyt ende stemme der woorden/ welcke diese hoor: den/ bidden datmen hen niet meer en soude spreken:

Exo. 19. 13

20 (Want sy en condent niet d:agen/ dat daer geboden wert: Ist dat eenich Dier de Berch aentast/ het sal gesteenicht wo: den/ of met een geschut doo: schoten wo: den. En het gesichte was so vreesse/ dat Moses seide: Ick ben bevreesst/ ende beve.)

(Apo. 2. 10)

En de lege:

nen der

Engelen.

22 Maer gyliden sijt gecomen totten Berch Sion/ en tot de stat des lebendigē Gods/ [tot] dat i Hemelsche Jerusalem/ ende de Vergaderinge der ontallicker Engelen: En tot de Gemeente der eerst geborenē die in den hemel geschreue sijn/ ende tot God den Richter over alle/ ende tot de Geesten der volcomen heylighen.

1. Pet. 1. 2

En 4. 10

En 2. 3

24 Ende tot den Middelaer des Nieuwen Testamēts Iesum/ ende tot het bloet der besprenginge/ dat beten [dinghen] spreekt/ dan het bloet v: Abels.

25 Siet toe dat ghy hem die daer spreekt niet en veracht: Want ist dat die hē niet ontbloden en sijn die d:genen verachtēden/ die op Aerden sprac/ veel meer wy ist dat wy hem wegeren die vande Hemelen is.

Aggs. 2. 7

26 Wijs steme de Aerde doe bewechede: maer nu vercondicht hy/ ende seyt: Noch eenmael sal ick bewegē niet alleenlic de Aerde/ maer ooc den Hemel.

27 Dat [hy seyt:] Noch eēmael beduyt de veranderinge der bewegelike dingē/ also die gemaect sijn/ om dat het gene dat onbewegelic is/ soude blijven.

2. Pet. 3. 4

28 Daerom d:etijle wy een onbewegelick Coninckrick ontfangen/ laet ons de genade houdē/ doo: dewelcke wy Gods behagelic dienē/ met eertweerdich: en vrees:

Deu. 4. 24

29 Want onse God is een verteerende vyer.

Dat xij. Capittel.

Vermaninge om lijs: te volgen/ herbergich/ haemherich/ eerlic/ erp: te sijn/ ende om in t: her tegenwoordige te vreden te sijn/ in deser werelt/ dat de werken der Christenen/ geregelt wo: den na de wille Gods.

Eph. 4. 2

Colo. 3. 1

En 3. 13

En 1. 3

En 2. 1

En 3. 1

En 4. 1

En 5. 1

1 Lijst inde Broederlicke liefde/

2 Bergeet n: herbergich te sijne. Wat hier doo: hebben sommige Engelen geherbericht ontwetde.

3 Gedener der gebangenē/ gelijc of ghy mede gebangen waert/ ende der verdurten/ als of gy ooc selve in den lichame [verdurt] waert.

En 6. 1

4 Het houwelic isoby allen eerlic/ en eē onbelect bed:

de/

de:maer de hoerers en overspeelders sal God oordeelen. De wadelinge sy sonder gherecht: [weest te vreden met het gene dat tegenwoordich is: wāt h heeft geseyt: "Ic en sal niet begeuen noch en sal u niet overlaen. So dat wy niet een vertrouwen seggē: de heere is mijn hulper ic en sal oec niet vreesen wat my een mensche doen mach.

7 m Gedenet uwe Doorgāgers die u twoozt Gods gesproken hebbē: en voleht haer gelyche na aemerckēde de woetste harer wandelinge. Jesus Christus is gisteren ende heden deselve ende inder ewicheyt.

9 n Laet u niet ommeboerē met menigerley en vreedē leerlingen: Want het is goet het herte met de genade te verstercken: niet met spysen die n; geholpe en hebben de gene die daer in gewandelt hebben.

o Wy hebben renen Altaer: vanden welken te eten sy geen macht en hebben die den Tabernakel dienen.

1 a Want der Dierē wils bloet door den Hoogenpriester in het heylige ingebracht wort: der selver lichame worden buyten den leger verbrant.

2 Daerom heeft oec Jesus buyten de poorte geleden: om dat hy het volck door zyn bloet soude heyligen.

3 Laet ons nu tot hem vergaē buyten den Leger: zyn 4bersmaetheyt dragende: wāt wy en hebbē hier geen blijvende stad: maer wy soecken de toecomende.

5 Laet ons dā door hem: althys Gode de offerhande des lofs offeren: dat is: de vrucht der lippen: die zynē Naem belidē. En en vergeet niet der weladicheyt en gedepshemheyt: want in sodanige offerhanden heeft God een welbehaghen.

7 Weest uwen boozgangerē gehoorsaem en onderdanich: want so wakē booz uwezicē: v als die rekeschap geben sullen op dat sy dat doen inrugē niet vrechde: so ider suchten want dat is u lieden onprofytelick.

8 Bit booz ons: wāt wy vertrouwen dat wy eē goede conscientie hebben soeckende onder allen wel te wandelē. Maer ic bidde u te meer dat gy dz doet om dat ic te eer u weder gegeven worde.

o De God des vrede: die vāde vāde wedergebrach heeft den grootē herder der schapē door het bloet des ewigen Testaments onsen heere Jesum Christum.

Jer 23. 8
Ier 16. 6
Br 1. 2
Ios 1. 5
Isa 56. 1

Jeh 13. 17

Ier 39. 8
Iac 24. 2
Rom 6. 16
Ioa 4. 1
Ioa 6. 27

ro 29. 1
Ru. 19. 3

Ioa 19. 10

Phil 3. 10

Ios. 100ff
Ier 14. 2
Eze 3. 18
oph 4. 1
rph 12. 29

Ia 40. 13
Ioa 10. 1

21. Die volmake u in alle goede werke om yne wille te doen makende in u dat voer hem welbehagelic is doo Jesum Christum: den welcke sy de eerlicheyt vā ewicheyt tot ewicheyt Amen.

22. Ic bidde u broeders Gdzaecht het woort der vermaninge: want ic hebbe u met coytse [woorde] geschreue.

b Of/henz
ghelaten.

23. Gy weet dz onse broeder Timotheus b Glost is: met den welcken ick u sien sal ist dat hy coytse coemt.

24. Groet alle uwe Doorgangers/ende alle delheyligen. Sy groeten u die van Italia sijn.

25. De ghenade sy met u allen Amen.

Tot den hebreen geschreuen van Italia [gesonden] doo Timotheum.

De alghemeyne Sentsbrief

Jacobi.

Dat eerste Capittel.

De nutticheyt des crucces/17. ende de voorspionc alles goets/21. de maniere hem te onderwoopen den woerde Gods/26. ende de warachtighe Religie.

1. **I**acobus een Dienstknecht Gods en des Heere Jesu Christi: den twaelf geslachte: die inde verthropinge

Acto. 8. 1.
Rom. 1. 8.

2. sijn Salicheyt. b Myne Broeders/ acht dat voer groote vrechde als ghy in beelderhande versoekinge

Rom. 1. 5.
1 Petr. 1. 7

3ge coemt. Wetende dat de beproebinge ws gelocfs lystsamenheyt werckt.

4. Maer de lystsamenheyt hebbe ee volmaect were op dz gy volmaect zyt en geheel in geenē dinge gebreckelic.

Ps. 2. 3.

5. En ist dat vermat vā u wijsheyt gebre heeft dz hy die begeere van Gode/diese eenen pegelicken mildelic geeft/ende niet en berwijst/en hem sal gegeven wordē.

Jes. 29. 12
1 Cor. 13. 9

6. Maer dat hy met gelouwe begeere niet twijfelde: wāt die twijfelt die is gelijc de bloet der Zee: die doo den wint ghewaecht/ende ghedreven wort.

Of/twijfel
moedich.

7. Want sulc ee mensche en dencke ooc niet dat hy ver sonfangen sal vanden Heere. Een wanckelmoechich man is onghestadich in alle sijne weghen.

g Esa. 40. 6
p Ps. 14. 18

9. Maer ee broeder die vernedert is/ die roeme in sijn iohoocheyt. En die rijcke is/ die roeme in sijn vernderinge: want hy sal als el bloeme des gras vergaē.

11. Want [gelijc] de Sonne is opgegaen met hitte/ en heeft

heeft het gras verdweët/en zijn blotme is afgeballen/
en de eerlicheyt zyns aensiens is vergaen: also sal ooc
de rijcke in zyne wegen verdwynen.

2 Salich is de man die versoeckinge verbyrecht: wāt
als hy sal beproef: zyn sal hy de croone der eerlicheyt
ontfangen dewelcke de herte belooft heeft den genen
die hem lief hebben.

3 Niemāt die versocht wort en segge dat hy vā Gode
versocht wort: want God en can niet geene quade ver-
socht wo: den hy en versoecht oock n emand.

4 Maer een pegel: wort versocht als hy van zyne ey-
gen begheerlicheyt afghetrocken ende verlorket wort.

5 Daer na als de begheerlicheyt ontfangen heeft: haert
sy de sonde: en de sonde als sy volbracht is: byengt de
doot voort. Waelt niet mijn liebe Broeders.

7 Alle goede gifte en alle volmaecte gabe is vā bo-
ven comende vā den Vader der lichten hy dē welcken
gren veranderin je of veranderliche beschaduwinge en
3. 11. Na zynen wille heeft hy ons ghegenerceert: doo-
her woort der waerheit: om dat wy soude wese eeni-
ghe eerstellinghen zynen creatueren:

2 Do dan mijn liebe Broeders: een pegelic mēsche sy
rasch om te hoorē en traghe tot spreken ende rage tot
otconicheyt. Wāt de roconicheyt des mans en weret
Gods gerechticheyt niet.

1 Daerom alle byplicheyt en oberbloet der hoosheyt
wech woypede ontfagt niet alle lieflich: het woort dat
in u geplāt wort: het welcke uwe zielē cā salich make.

2 En weest daders des woorts: en niet alleelic hoor-
3 ders: u selven bedriegende. Wāt ist dat yemant het
woort hoort: en niet en doet/dese is gelijc een man die
syn aenghebozen aensichte bemerckt in eenen spiegel.

4 Want hy heeft hem selbē bemerct: en is wech gegae/
e ide heeft: terstont vergeten hoedanich hy was.

5 Maer die de volmaecte wer der byghent insiet: ende
in die geduerich blijft/dese / dewijle hy geen vergetelic
hoorder en is: maec eē dader des weres sal salich wese
in zyn doen.

6 Ist dat yemant onder u lieden denct dat hy Gods-
dienstich is en zyn tonge niet en bedwingt: maer ver-
lende zyn herte sulck: r Godsdienst is ydel.

S opst.

27 De supbere en onbeleece Gods dienst voo: God den
Vader is dese:

28 De weduwē en wesen in hare bedruckinge: besoe-
ken/ende hemselfen onbeleet houden vander werelt:
Dat ij. Capittel.

1. Hy recommandeert den oorzpionck en regel des rechtē onghelē/sade
alke goeter werken 14. namelic/het levende geloobe ende liefde.

lev. 19. 15
Benl. 17

1 **M**ijne Broeders: hebt het geloobe onses heerē Je-
su Christi der eerlicheit niet in wāneminghe de
persoonen. Want ist dat in uwe Vergaderinge

2 coemt een mā met eenē goudē ring in heerliche clee-
dinge: en daer oot sē arm mā coemt met vuple clee-
dinge:

3 En ghy liet op hem die het cierlic cleet draecht: ende
segt tot hem Sit ghy hier wel: en segt tot den armen/
S: aet ghy daer/ ofe sit hier onder mijne boetbank.

4 Hebt ghy niet onderschept gemaect by u selvē/ en zyt
oordeelders geworpen verkeerdelick bedenckende:

Isa 7. 49

5 ¹ Hoopt/ mijne liebe broeders/ heeft God niet de arme
deser werelt vercozē/ om rijke te zyn in het geloobe/ en
erfghenamen de Conincryck/ dat hy beloeft heeft den
ghenen die hem liefhebben.

6 Maer gy hebt den armē versmaet. Verdruckē u niet
de rijke voo: gewelt/ en trecken u tot de Richeitstoelen:

of/ daer
gy na ge-
naet zyt.
dieb 19. 18
int 22. 39
rom. 13. 9
eze 18. 28
mal. 5. 19
of/ saelt
ger 20. 14
mats. 27

7 Lasteren die selve niet den goeden Naem die ober-
8 u aengeroepen is: Nochtans ist dat ghy de Coninc-
like wet volbringt na de Schrift: vgy sult uwen nae-
sten lief hebben/ als u selven soo doet ghy wel.

9 Maer ist dat ghy den persoon aenliet/ so weret ghy
sonde/ en wort vande Wet als overtreeders gestraft.

10 ¹ Want so wie de geh: ellet/ dat gehoude heeft/ ende in
een dinck mits: treet die is in allen schuldich.

11 Want die gesept heeft: ¹ Ghy en sult gheen overspel
doē/ die heeft ooc gesept: Gy en sult niet dootslaen En
of gy geen overspel gedaen en hebt/ maer hebt gedoot/
so zyt ghy een overtreder der Wet gheworden.

12 Spreect so: en doet so/ als die voo: de Wet der vry-
heyt sult gheoordeelt worden.

hmat 9. 15
luc 16. 25

13 ¹ Want eē onbarmhertich oordeel sal gaen over hē
die geen barmherticheit gedaen en heeft/ en de barm-
herticheit coemt teghen het oordeel.

int. 7. 26

14 ¹ Wat nutticheit ist mijne broeders/ so permant sep

dat

dat hy het geloove heeft en en heeft de werken niet?
 15 can hē dat geloove salich makē? ¹⁶ Ist dat eenige broe-
 der of suster naect zyn/en gebiet hebben vādē dagelic-
 16 schē cost/ En pēman: vā u tot hē seyt: Gaet in bēde/
 wort warin en versact: en hē des lijfs nootdruft niet en
 17 geeft/wat helpt dat? Also ooc het geloove/ ist dat het
 gheen werken en heeft: so is het by hem selven doot.

18 Maer mach pēmant seggē: Gy hebt het geloove en
 ic hebbe de werckē: bewijst mi u geloove/wt uwe were-
 ken en ic sal u wt mijne werckē mijn geloove bewijse.

19 Ghy geloof dat daer en God is: ghy doet wel/ in de
 Durbelen gheloobent oock ende grouwelen.

20 Maer wilt ghy weten/ op del mensche dat het ghe-
 21 loove sonder de werken doot is? Is niet Abraham
 onse Vader/wt de werken gerechtbeerdicht/ als hy
 Isaac zinnen Sone op den Altar gheoffert hadde?

22 Siet ghy niet dat het geloove sijne werckē geholpē
 heeft en dat wt de werckē het geloove volmaect was:

23 En de Schrifte wort vervult die daer seyt: ²⁴ En A-
 braham geloofde Gode en het wert hem gerekent tot
 rechtbeerdicheyt/ en hy is een vrient Godes genaemt.

24 Siet gy dan dat de mensche wt de werckē gerechts-
 beerdicht wort/ ende niet alleenliē wt den gheloove?

25 En desgelijc ooc Rahab de hoere/ wert sy niet wt
 de werken gerechtbeerdicht als sy de boden ontfan-
 gen ende dooz eenen anderen wech ghesonden hadde?

26 Want gelyc het lichaem sonder geest doot is/ also is
 oock het geloove sonder de werken doot.

Wat is. Capittel.

1. Hy verbiert de begheerte van anderen te oordeelen/ en beschijft son-
 der de eygenschappen der tonge/ 13. als der valscher end: warachtigen
 wysheyt.

Mine broeders/ wese niet vele meesters/ wetende
 dat wy te swaerder oordeel sullen hebben.

2 Want wy strupckelen alle in belē. ist dat pēmant in
 woorden niet en strupckelt/ die is volmaect/ en cā ooc
 gheheel zyn lichaem dwinghen.

3 Siet wy steken den peerden toomen indē muyl/ om
 dat wyse ons soudē gehoorsam makē en wy bingē
 het gehele lichaem.

4 Siet ooc de schepē hoe groot sy ooc zyn/ en van hare
 de winden gedreven sy worden niet eenen seer clemmen

Luc. 3.11

Ios. 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

mar. 2. 4

gen. 2. 10

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

ps 138. 13
Of beel
materie.
f. Gr. der.
q. Of den
looy des
lebens.

Genl. 27

Eph. 5. 8

rom 13. 13

1 Cor. 2. 6

1 Cor. 3. 1

Gal. 5. 26

Of onder
scheminghe
ghe.

roere ogeboert / waer de beweginge des stierders wil.
5 Also ooc de tonge is een eleyn lit / en roet groote din-
gen: Siet een eleyn vper / hoe grooten Bosch het ont-
6 steect. De tonge is ooc een vper / een werelt / vol oge-
rechticheits. Also wort de tonge in onse leden ghestelt /
besmettende het geheele lichaem / ontfekende de ge-
schapen werelt / ende is ontfeken bander helle.

7 Want de natuere aller dieren / ende voghelen / en der
cruppande beesten en der Zedieren / wort ghetemt / en
is ghetemt bander menscheleker natuere.

8 Maer de tonge en can geen mensche temme. [sp] is
een onbedwingelick quaat / vol han dootlicken fenhe.

9 Woor haer loven wy Godt en den Vader: ende door
haer verbloecken wy de menschen / die na de gelijcke-
nisse Godts ghemaect zijn.

10 Wt eenen monde coemt segeninge en bloeck. Mine
broeders / het en betaemt niet dattet alsoo gheschiede.

11 Geeft oock een fonteyne wt eenen gate soet en suet?

12 Mijn broeders can ooc een Wijgeboom Olijven dra-
gen / oft een Wijnstoc Wijge? Also can ooc geen fonteyn

13 ne soet en soet water geve. Wie is daer wijs en ver-
standich onder u liede: die bewijse wt zijne goede wa-
delinge zijn werken / met sachtmoedich: der wijsheit.

14 Ist dat ghy biteren niet en tweedacht hebt in u
herte / wilt niet roemen / en tegen der waerheit liegen.

15 [Want] dat en is de wijsheit niet die van boven
comt / maer [is] Aertsch / vleeschelick / ende dubbelsch.

16 Want waer nijd en tweedacht is / daer is oproer /

17 en alle boose werken. Maer de wijsheit die van bo-
ven is / die is ten eerste supber: daer na breedtsaem / re-
delic / geseggelick / volbarmherticheit en goede bruch-
ten / sonder wemminghe / niet ghebennst.

18 Maer de brucht der rechtveerdicheit wort in brede
ghesaect / den ghenen die brede maken.

Dat liij. Capittel.

1. De vrient schap der Werelt / segt tegh in de vrient schap Godts / 6 den
weleken men niet gehoosaeem zijn en den Dupbel wederstaet / 11. son-
der van malcanderen quaat te spreken / 13. ende hem selven in allen din-
ghen ghedragh in inden wille des Heeren.

2. Mer van comt den twist en strijdt onder u? Ist niet
hier van wt uwe wellustē / die in uwe leden strijden?

3. Ghy begeert / ende en hebt niet. Ghy bent ende be-
geert

geert vperichlic en en cont niet gecrygē. Ghy verht en
sijnt en ghy en hebt niet/ daerom dat gy niet en bidt.

3 Ghy bidt en en ontfangt niet/ daerom dat gy qua- mat 20. 22
lick bidt/ om dat ghyt in uwe wellusten verdoen sout.

4 Ouerspeelders en Ouerspeeldersse/ en weet ghy niet Joals. 17
dat de b:ienstchap des werelts/ byantschap Gods is? Gal 3. 10
So wie dan der werelt byet wil zyn/ die woort Gods
byant ghestelt.

5 Ofc meent gy dat de Schryft ydelie seyt: Gene/ 6/
die in ons woont is ghenepcht tot nijdicheydt.

6 Maer sy geeft meerder genade/ [daerin] dat sy seyt:
God wederstaet den hooverdigen/ maer den nederi-

7gen geeft hy genade. Daerom/ weest God onderda- 1 Pet 3. 34
nich/ i Wederstaet den Dypbel en hy sal van u vliede.

8 Maket tot Godt en hy sal tot u naken: Repnicht de eph. 4. 27
handen gy sondacs/ supbert de herten/ ghyt twyffel-
moedighe.

9 Weest beduyet en broedich/ en weest/ laet uwe lachē g of/ bob.
in broefheyt beranderē/ en uwe blijfchap in broefheyt. bel van

10 Vernebert u voor God ende hy sal u verhooghen. herten.

11 Broeders/ spreeket niet qualic van malcanderen: wie h luc 6. 25
van zynen broeder qualic spreeket/ en zynen broeder ooz-
deelt/ die spreeket qualic vande wet/ en oozdeelt de wet.

Ende ist dat ghy de wet oozdeeler/ so en zyt ghy geen job 22. 29
dader der wet/ maer een oozdeelder. marc 3. 11

12 Daer is een Wetgeber/ die can behouden en verder-
ben: i Wie zyt ghy die eenen anderen oozdeelt?

13 Wel aen nu/ ghy die segt: i Heden of morgē sullen wy h 10 14. 2
gaen tot die Stadt/ en daer een Jaer blijven/ en coop- 1 Luc 18
manschap doen/ ende winninghe doen.

14 (Die ghy niet en weet wat morgen [geschieden] sal.

Want wat is u leven? want het is ee damp die wep- 1 e 40. 6
nich tijts ghesien wort/ ende daer na vergaet:) 1 Cor 7. 31

15 Waer voor ghy segghen sout: i Ist dat de heere wil/

ende [ist dat] wy leven so sullen wy dit of dat doen. 1 Pet 18. 2

16 Maer nu toemt ghy van uwe hooverdiegheden/ alle 1 heb 4. 6
7sulcken roem is boos. i Wie dan weet goet te doen

ende niet en doet/ die heeft sonde. 1 luc 2. 47

Wat b. Capittel.

1. Vermaninge tot de rijke/ en tot de arme/ verdruchte/ 13. hoemē hē dja-
ge moet/ so wel in tegespoet/ als in voorspoet/ 14. Vande salbinge der
hecken/ 16. biechte gebēt/ 19. de dwalende te rechte te brengen.

Wel

1911. 18
Amos. 6. 9
Tim. 6. 7

Rom. 2. 3
Erv. 19. 13

Job. 11. 13
Erv. daghe
der nachten
of verdoet

Mat. 4. 21
Job. 1. 27
Mat. 14. 18
Erv. dat
Mat. 9. 34
2. Cor. 1. 18

Mat. 6. 13

- 1 **W**el aen a nu ghy rache / weent en hupit over u we
2 ellendichede die u overcomē sullen. Uwe rijckdom
is verrot / ende uwe cleederē sijn vol snotte gewordē.
3 Uwe goud en silber is verroest en hare roest sal [tege]
u tot geringnisse wesen en als byer uwe blesch ver
teeren. Ghy hebt inde laetste dagen schat vergadert
4 Siet de loon der Wercklieden die uwe Akkers ge
maept hebben den welken ghy vercoft hebt / roept en
de stemmen der Maepers sijn gecomen tot inde ooren
des Heeren Zebaoth.
5 Ghy hebt lekkerle geleest op der Aerden ende wel
lusten gehad / ghy hebt uwe herten geboet als in eenē
6 feestdage. Ghy hebt den Rechtveerdigē veroor
deelt ende ghedoot die u niet en wederstaet.
7 So weest dan lancmoedich broeders / tot de toecom
ste des Heeren Siet de Lantmā verwacht de costelic
ke vrucht des Lants en is lancmoedich daer over tot
datse den droegen en spadigen regen ontfangen heeft
8 Weest ghy oec lancmoedich / versterct uwe herte / wāt
9 de toecomsst des Heeren naerdert. Sucht niet tegen
malcanderen broeders op dat ghy niet geoordeelt en
wort. Siet die Richter staet voor de deure.
10 Myne broeders neemt de Prophteren tot een exem
pel des lijdens en lancmoedicheit / dewelcke [inden]
naem des Heeren ghesproken hebben.
11 Siet / o wy achtense gelukkig / die verdragen. Ghy
hebt verbrozaechsaemheyt / Jobs gehoopt en ghy hebt
gesien het einde des Heeren / want de Heere is seer
barmhertich ende medelijch.
12 Voor alle dingen myne Broeders / swert niet / noch
by den hemel / noch by der Aerden / noch eenigē anderē
tet / maer uwe Ja / sp Ja / en [uwe] Neen / nee / op dat ghy
niet en valt in gheveynsheyt.
13 Is daer pemandt onder u lieden in lijdē / dat hy
bidde : Is daer pemandt goet moets : dat hy singhe.
14 Is daer pemandt onder u cranc / dat hy de Ouderlin
gē der Gemeente ontbede en dat sy over hem bidde
15 Ende hem salben met Olie / inden Naem des Heeren
16 Ende het gebede des geloofs sal den siecken helpen
en de Heere sal hem ophelpen en ist dat hy gesondicht
hee / t het sal hem vergheden worden.

Belgt

6 Belgt malcanderen de misdade ende bidt booz malcanderen op dat gy gesont wordet. want een crachtich ghebedt der Rechtvaardigen vermacht vele.

7 Elias was een mensche sulcker beweginge onderwoyde als wy: en hy badt eē gebedt dat het niet regnen en soude: en het en regende niet op der Aerden by 3 Jaren en ses maende lanc. En hy badt wederom: en de hemel gaf regen ende de Aerde bracht haer vrucht voort. Voeders is dat nemandt onder u vander waerheyt ghedwaelt is: ende hem nemandt bekeert. Die wete dat de gene die den Sondaer van dwalinghe zijns werchs bekeert de ziele vander doot behoeden sal ende vele sonden bedecken.

1 Petri 7. 1

Luc. 4. 25

1 Petri 18. 18

1 Petri 18. 35

De eerste alghemeyne Sembrief

des Apostels Petri.

Dat eerste Capittel.

Dooy het ende het genaken Christi dooy de nature Gods: en zijnes woorts vermaet hy tot ijsenheyt/geloube heylcheyt/en liefde/ende vermaet de ijsenheyt alse creaturen buyten desen woort.

Petrus een Apostel Jesu Christi den berseopden byndelingen in Pontia Galatia Cappadocia Asia ende Bithynia

1 Petri 8. 1

1 Petri 1. 1

Die berezen zijn na de dooylenicheyt Gods des Vaders dooy de heylchmakinge des geestes tot gehoorsamenheyt: en besprenginge des bloets Jesu Christi. De genade en vrede sy u vermenichvuldicht. Geloeft sy God ende de Vader onses heeren Jesu Christi die na zijne groote barmherticheyt ons wedergebozen heeft tot eē levendige hope dooy de opstandinghe Jesu Christi vande dooden.

1 Petri 1. 2

1 Petri 1. 2

1 Petri 1. 2

1 Petri 1. 2

1 Petri 1. 2

1 Petri 1. 2

1 Petri 1. 2

Tot een onverderffeliche onbedleckeliche en onverwelckerliche Erbe: die in de hemelen bewaert is: booy u. Die ghy inde cracht Gods bewaert wort: dooy het geloove tot de salicheyt die bereyt is: die te laetste tijde ondeckt te worden:

1 Petri 1. 5

1 Petri 1. 5

1 Petri 1. 5

1 Petri 1. 5

1 Petri 1. 5

1 Petri 1. 5

1 Petri 1. 5

1 Petri 1. 5

1 Petri 1. 5

In de welke gy u verheucht: en eēpne tijt so het noot is: bedroeft zijnde in menigeten heroeckingen. Op dat de beproebinge ws geloofs veel costelicker of de beproebinge des gouds het welke verganchelic

1 Petri 1. 5

1 Petri 1. 5

13 en [nochtan] door het vter beproeft wort: bevondt
worde u te jnn tot lof ende eere en eerlickhepdt / inde
openbaringe Jesu Christi.

p Joa 20

8 Den welcken ghy niet gesien en hebt nochrans lief
hebt: den welcken ghy nu niet en siet en geloofst noch
fants in [hē] ende verheucht u niet ontwispelicheit en
oerlicheit vrechde. Verrijgende het eynde ws ghe-
lofs [namelick] uwer zielen salichepdt.

gg 246. c

dan 2. 44

rda. 6. 24

tys 22. 7

Esa 53. 5

10 Van welke salicheit ondersocht ende onderzocht
hebbē de Propheten die vander genade aen u lieden
11 gepropheteert hebben. Ondersoekende / op wat / of
hoebantigen tijt de geest Christi die in hen was / du de
te voren betugde: het lyde dat op Christum [comē
soude] ende de eerlickheyt daer na.

fict 2. 4

teph. 3. 10

biuch. 35

eph. 6. 14

12 Den welcken geopenbaert is / dat sy niet henselben
maer ons dit bediende / dat u nu vercondicht is door
de gene die u geprediet hebbē het Evangelium / door
den h. Geest die vande Hemel gesonden is / het wel-
ke de Engelen beghaeren te aensien.

13 Daerom schoyt op de sendenen ws verstant: weest
nuchtere en hoeyt volmaectelic op de genade die u aē-
gheboden wort / inde openbaringe Jesu Christi.

r Of tot.

14 Als gehooft same kinderē maect u niet gelijcformich
den begheerlikheden die te voren in uwe ontwerenheyt
15 waren. Maer gelijc hy die u geroepen heeft heplich
is / wort ghy oock heplich in alle uwe wandelinge.

plur. 1. 74

leeb. 11. 45

apf. Dad

nocht

boemo. 1

Sap. 8. 6

rom. 2. 11

16 Daerom dat geschreven is: Weest heplich want ic
17 ben heplich. Ende ist dat ghy hem tot eenen Vader
aenrsept: die sonder aensien der personen oordeelt
naer een pegellic werc so wandelt met vrees den tijt
18 die ghy hier woōt. Wetēde dat gy n; m; vergaēke-
like dinge silber oft gout verlost en zijt wt uwe ydelē
wandelingē die vanden Ouderen overgegeven was.

cico 5. 20

19 Maer met den dierbaren bloede Christi / als eens
20 onstraffelicken en onbelectē Lams / Welcke wel
hoorsien was door de scheppinge der Werelt: maer is
geopenbaert in dese laetste tyden om uwent wille.

daer 20. 8

rom. 6. 24

Eph. 1. 9

e art 2. 33

paul. 2. 9

21 We gy door hē geloofst in God die hem wt de doo-
den opgewect heeft ende hem eerlicheit gegebe heeft
om dat ghy gelooft ende hope op God hebben sout.

22 Ghy die uwe zielen gerepicht hebt inde gehooftsaē

heyt

hept der waerheyt doo? den Geest s tot ongeveyns de
broederlike liefde: hebt malcanderen byerichliche liet
3 wt re: net herre: Die gy wedergebozen zijt/ niet wi
verganckeliche/maer wt obergacheliche: ade doo? het
woort des lebenden ende ewelich blijbenden Gods.

rom 12. 10

Iac. 1. 18

4 Want alle bleesch is als gras en alle de eerlicheyt
des menschen is als de Bloeme des gras: het gras is
verdoort/ende de bloeme is afgehalven:

isa/40. 6

5 Maer het woort des Heere blijft inder ewicheyt: en
dit is dat woort dat u vercondicht is.

Wat ij. Capittel.

Gy bermact begeloovige: dat sy worden kinderen int quade
21. tot de vucht der wedergeboorte/ 13. tot gehoorsamenheyt
der Overheden ende tot lydsamenheyt/ 21. schildert hen den
Heere Jesum levendichlick doo? ooghen.

S legt dan af alle boosheyt/ en bedragerie/ en ghe
beynstheden ende nijt/ ende alle achterclappingen:

rom 14. 4

Ende begeert die rebelijke en onverbalschte melc/
als kinderkes die maer nieu geboze zijt/ op dz gy daer

eph/4. 23

psa/4. 9

3 doo? opwasstet: So gy anders gesmaect hebt dat de
Heere goedertieren is. Tot de welken comende die

eenen lebendigen Steen is/ vanden mensche wel ver
woyten maer hy Gode wt vercozen ende dierbaer:

eph/2/20

Wort ooc gy selve als lebende Steen getimmeret/ tot
een geestelic huys/ ende heyligh priesterdom/ om gee
stelijke Offerhanden te doen die Gode behagen doo?
Jesum Chystum.

heb 3. 6

e apo 1/9

from 2/1

Daerom staet ooc inde schryft/ Siet: ic ligge in Sion
eenen costelicken en dierbaren w.ersten hoeksteen en
wie in hem geloof/ die en sal niet beschaemt worden.

esa 28. 16

rom 9. 33

W dan/ die gy geloof/ is hy eerlic/ maer den ongeloo
bigen/ is/ de Steen die de Timmerlieden verwoyten
hebben/ het Hoof des Hoer gheworden/

ps 118/22

Mat 4. 11

En een Steen der aenstotinge ende een steenroze
der ergernisse: namlie/ den genen die he aē het Woort
tooten/ ongehoorsaem zijnde/ daer sy ooc opgeset wa
re. Maer gy zijt ee webercoze geslachte/ mee Coninc

esa/8. 14

rom 9. 33

k of/ 1oe.

go priesterdom een heyligh volck/ een vercregen volc/
om dat ghy sout vercondigē de denchden des genen
die u wt der dypsternisse geroepen heeft/ tot zijne wo
nclicken lichte.

1 exo 9/5

den 7. 6

mapo 1. 6

eze. 1/10

h h Die

tos/als by
de inwoon
ders en lat
reps. 18.
ulo. 13. 14
Gal. 3. 16
Col. 8. 21
Tit. 2. 8
1 Pet. 3. 16
c. 1. 16
1 Mo. 13. 1
c. 1. 16
ce.

Tit. 2. 8

Joel 8. 32
1 Mo. 6. 18
1 Mo. 12. 10
1 Mo. 12. 10
Gen. 13. 1
1 Mat. 12. 23
1 Eph. 6. 1
1 2 Cor. 7. 20
1 2 Cor. 10.
1 2 Cor. 10.
1 2 Cor. 10.

Mat. 5. 12

Joel 13. 14
1 Pet. 2. 3
Esa. 3. 5
Joel 3. 5
1 Mat. 23.

1 Esa. 53. 4
1 Mo. 6. 11

- 10 Die voort den geen volc en waert/maer nu Gods
volc zyt/ die voortjde geen barmherticheyt vercre-
gen en hadt maer hebt nu barmherticheyt vercregen.
- 11 Lieve ick vermane u als v. v. landers en v. v. de-
lingen onthout u van vleeschelicke begeertichede die
tegen de ziele stryden.
- 12 Ende hout uwe wandelinghe eerlic onder de herde-
nen op dat sy in het gene dat sy van u seggē als vā
quaetdoenders v. v. de goede wercken aenmerckende
God p. h. sen inden dach der besoeckinge.
- 13 Soo weest dan aller menscheliker ordinantie on-
derdanich/ om des heeren wille: het sy den Coninc als
den Obersten. Het sy den Starhouderen/ als dē genē
die van hem gesonden worden/ tot w. a. ke der Quat-
doenders ende tot p. h. s. der goetdoenders.
- 15 Want also is de wille Gods dat ghy met weldoe-
stopt de onwetenheyt der dwasen menschen.
- 16 Als v. v. ye ende niet als de v. v. p. heyt hebbende tot een
deefel der boosheyt: maer als dienstknechten Gods.
- 17 Eert eenen peghelicken. Hebt het Broederschap
lief. Weest God. Eert den Coninc.
- 18 Ghy huyf knechten weest niet alder v. v. se dē hee-
ren onderdanich/ niet alleenlic dē goeden en redeli. kē
19 maer ooc den harden. Want dat is ghenade/ ist dā
peman/ om der v. v. Godliker consien. tē wille/ swarto-
heyt verdraecht/ lydende v. v. onrechte.
- 20 Want wat eere ist/ ist dat ghy verdraecht als gy ge-
sondicht hebbende gelagen wort: Maer ist dat ghy
verdraecht als ghy weldoet/ en nochtas te lyde hebt
dat is genade by God.
- 21 Want hier toe: ht ghy groepen wāt Ch. i. s. us heef
ooc geleden vooz ons: ons eē exempel achterclatende
om dat ghy ijne boetstappen sout nadoelgen.
- 22 Die gheen sonde ghedaen en heeft/ noch daer en
geen bedroch in ijnen mont gebonden.
- 23 Die als hy versmaet was/ en heeft niet wederom
gesmadicht: en en d. r. p. c. de niet als hy leet: maer ga
24 het hem over die recht oordeelt. Die onse sōdē selv
in ijnen lichame gedragen heeft op he: hout/ om da
w. p. bander sonde gestorbē zijnde der rechtverdrichet
leben soudē: dooz wiens wonden ghy genesen zyt.

Want

Want ghy waert als dwaende Schape/maer ghy zyt
nu bekeert tot de Herder en in Toeliender uwer ziele.

Dat iij. Capittel.

Ghy vermaent de getroude van haer officie/s. ende alle gheloobig tot
eide onnooselheyt/14. ende lysiſaemheyt/door het open pel/en de wel
laet Christi.

Desgelijck a ghy Vrouwen weest uwen Mannen on
derdanich/op dat ooc de gene die de woortde niet
gehoo/saen zyn/door de wadelinge der Vrouwen
sonder woort gewonnen worden.

Als sy aegemeret hebben uwe goede wandelinge in
de brieſe. Der welcker vercleringe sy niet die wter
like/in het hap/blechten en gont ommehangen of clec
deren aendoen: Maer die verborogen mensche name
ic des herten [die geleg] is inde onbderfelicke [ver
cleringe] eens sachtmoedige en stille geests/ dewelcke
costelic is voort God. Wat also oerclende haer ooc voort
jde de heylige Vrouwen/die op den Heere hoopten en
waren yaren Mannen oerclanich. Gelijck Sara de
Abraham gehoo/saem was/ noemende hem Heere/ wiens
dochteren ghy geworden zyt/als ghy wel doet/ ooc niet
bebreest zijnde met eenige brieſe.

Desgelijck ghy Mannen/ woont met haer met wijs
heyt/gebende haer ere/als den crancste vate: ooc also
medegenooten zijnde der genade des leuens/op dat uwe
rebeden niet verhindert en worden. Ende eyndelick/
weest] alle eens gesint/hebt medelijde/hebt de Broe
ders lief/weest barmhertich vliende ick.

Wergelt niet quaet met quaet/oft versmaetheyt met
versmaetheyt:maer segent daer tegen/en weet dat ghy
naer toe geroepen zyt/s om de segeninge te beerven.

Want wie het leven wil lief hebben/ende goede dage
en/ die stille zijn ronge hande quade/en zijne lippen
dat sy geen bedrigh en spreken. In hy trede af van de
quade/ende doe goet hy soecke briede ende jageſe na.

Want de ooghe des Heeren [zijn] over de rechtveerdig
e/ende zijne oorren tot haer gebet: Maer het aensichte
des Heeren is tegen de gene die quaet doen.

Ende wie sal u quaet doen: ist dat ghy het goede na
volcht? Maer ist dat ghy ooc yet lict om der recht
veerdicheyt/so zyt ghy salich/en en bebreest hare brieſe
niet/noch en verschiet niet.

Of Op
liender.Gen. 3.16
1 Cor. 4.34

1 Tim. 2.9

Gen. 18.12

1 Cor. 7.3

1 Cor. 12.16

1 Cor. 5.9

1 Cor. 18/

1 Cor. 139

1 Cor. 12.17

1 Cor. 12/25

1 Cor. 14.

1 Cor. 34.13

1 Cor. 12/26

1 Cor. 37.27

1 Cor. 1.16

1 Cor. 10

1 Cor. 12.22

o Job. 22
ppf. 19. 46

q Tit. 2. 3

Rom. 5. 6
Hebr. 9. 15

1 Pet. 4. 6
t Gene. 6. 3
u Gen. 6. 14
mat. 4. 37
r Gen. 8. 16

Eph. 2. 6

Eph. 2. 0

a Heb. 12. 1
baf gedach
te.

estom. 6. 7
d S. gerust.
estom. 14. 7
Sala. 2. 20
Eph. 4. 24
f Eph. 6. 17

15 Maer heylt den Heere in uwen herten/ en weest
alreys bereyt om te antwoorden eenen pegelicken die
rekeſchap van u begeert van de hope die in u liedē is

16 Met ſachtmoedicheyt en vreeſe hebbende een goede
conſcientie: op dat ſy daerin ſy quaet van u liedē ſeg-
gen als van quaetdoēders beſchaemt wordē die uwe
goede wandelinghe in Chriſto bedrukken.

17 Want het is beter dat ghy weldoende lijt (iſt dat de
wille Gods wilt) dan quaet doende.

18 Want Chriſtus heeft oec eens gelede voor de ſon-
de hy rechtveerdige voor de onrechtveerdige: om dat
hy ons tot God ſoude brengen/ geſtoppen na den ble-
ſche maer lebendich na den Geest.

19 Inden welken hy oec comende heeft geprediet den

20 Geestē die inde gebankeniffe zijn/ Als ſy booztyd
onghehoorſaem waren/ u doemen de lanemoedicheyt
Gods eenmael verwachtende/ inde dagen Noe als de
Arcke bereyt wert: inde welke wepnige dat is acht

21 zielen behouden werden door het water. Des wel-
ken tegēbeelt de Doop/ os nu oec behout niet daerne-
de de buylicheit des lichaems afgewiſcher wordē maar
waer door de goede conſcientie God vraccht door de op-

22 ſtādige Chriſti/ Welcke is ter rechterhāt Gods
opgebare zinde tē hemel en de Engelen en de Machti-
ende Crachten hem onderdaen zinde.

Dat iij. Capittel.

1. Hy vermaent ſe tot de vuchten der weder geboorte/ en tot ijt ſaheyt.

1 **D**ewyle dan Chriſtus voor os indē bleſche gelede
heeft aſo wapent ghy u oec met: dē ſelve geboelte
namelic dat wie indē bleſche gelede heeft die heeft
ſ afgehouden van der ſonde/

2. Om nu niet na menſchelicke begeerlichkeiten/ ende
na Gods wille/ den tijt die noch over is te leven.

3. Want het is ons genoeg dat wy den boozgaender
tijt des levens der heydenen wille gedaē hebben wā-
delende in welluſten/ begeerlichkeiten/ dronckenschap
brasserie/ ſupperie/ ende grouwelicke Afgoderie.

4. Het welcke hem byende is/ ende laſtere dat gy niet
mede en loopt inde ſelve ongebonden overdaet:

5. De welcke ſullen rekenſchap geven hē die bereyt is
te oordeelen de lebende endē doode.

6 Want

6 Want daer toe is ooc den doode het Euangelium gepredict: op dat sy geoordeelt worde na den mēsche/ dat is/ aēgaēde het bleesch/ en lebē na God/ dat is/ door de Geest. Ende aller dingen eynde is na hy.

7 Weest dan nichteren/ ende waecht tot ghebeden. Maer hoor al hebt tot malcanderē stercke liefde/ want de liefde bedect vele sonde. o Weest herbergich onder malcanderen/ sonder murmureren.

8 Dien malcanderē een pegelie na dat hy gabe ontfangē heeft: als goede wtdeplders der menigerley genade Gods. Ist dat pemāt spzeet/ d; hy spzeke als Gods woort. Ist d; pemāt diēt/ die diene als wt de cracht die God geest: op dat God in allen geprese worde door Iesum Christum/ dewelcke heeft de heerlichz ende macht/ van ewicheyt tot ewicheyt/ Amen.

Liebe/ laet het u niet byeemde zjn als ghy door het mer versocht wort/ tot uwer beproebinge/ als of u wat byeemts gheschiede.

Maer verheucht u daer in: dat gy des lijdes Christi deelachtich zyt/ op dat ghy inde openbaringe zjner heerlicheyt/ meucht verbljden ende verheughen.

Ist dat ghyliede in Christi Name versmaet wort/ zyt ghy salich/ want de Geest der eerlicheyt/ ende de Geest Gods rust op u liede/ dewelcke/ so veel hē aē laet/ gelastert wort: maer so veel u aengaet/ ghepresen wort. Maer dat niemant van u lieden en lijde als eē dootslager/ of dief/ oft quaetdoender/ of als een die na ander lieden dinghen siet.

Maer ist dat pemant ljt als eē Christē/ die en seha ne hem niet/ maer prijse Godt in desen deele.

Want het is rijt/ dat het oordeel bandē hupse Gods beginne: En ist dat het eerst vā ons begint/ wat sal yet eynde wese der gener die de Euangelio Gods niet geloof en hebben.

En ist dat de rechtbeerdige nauwelic salich en wort/ oer sal de Godloose ende Sondaer verschijnen.

So dā/ de gene die lijde na de wille Gods/ d; sy hare ielen den getrouwen Schepper bevelen met welde.

Wat v. Capittel.

an het officie der Pastoore/ 5. ende de Jongeren/ 8. beschijbunge des upbels/ ende den middel om hem te wederstaē/ 10. gedet hoor de ge-
vighen/ 13. groetenissen.

h Joa. 3. 25
13 Pet. 2. 19

h Joa. 2. 18
lenc. 21. 38
m. Gr. wt-
reckie.
np 1020. 12
of 18/ 12/ 13
p Phil. 14
q Rom 12. 6
r Gr hupse
regardere
1 Pet. 23. 22

Esa 48/ 10

Mat. 3. 8.
1 Pet. 2. 2.

Jer. 25. 39
lenc. 23. 30/

Pro. 11. 31.

h Gri. in
gordadit-
heyt.

De Guderlingen die onder u liede zyn/vermanen te die een mede Guderline ben/ende gerupge des liedes Christi en oec deelachtig der eerlicheyt die gheopenbaert sal worden.

Act. 20

28

o Of so

veel in u

lieden is

ez. 101. 14

dr. 10 4. 12

ee. 140. 11

Jo. 15. 11

f. 109. 25

2 tim. 1. 5

gr. 12. 10

hy. 103. 34

u. 1022. 10

Luc. 4. 11

ep. 53. 21

mar. 6. 29

ls. 12. 13

in Jac. 1. 7

Jac. 4. 7

heb. 10. 17

rom. 6. 16

1 cor. 6. 20

2 " Wept de kudde Gods die onder u liede is die besorgende niet als wt bedwanc maer gewillens: noch om vupl gewins wille maer met een bewercht herte.

3 " Noch als heerschappie voerde over het volc dat u bevolen is maer als die der kudde een voorbeeld ge worden zyt.

4 Ende als de oberste herder verschijne sal / s da sul ghyp de onverwelckerlike Croone der glozen behale.

5 Besgehijer gy Jongers weest den Guderen onderdanich / en weest alle malcaderen onderdanich weest mede ootmoedicheyt berciert wā: God wederstaet den Hooverdigen maer den Nederigen geeft hy genade.

6 " Vernedert u lieden dā oder de crachtige hāt Gods op dat hy u verhooge te zyn v tijt.

7 " Woyp alle uwe sochvuldicheyt op hem " Wāt hy d'echt sorge voor u lieden.

8 " Weest nachteren ende waert wāt uwe wederpartije de Dupbel gaet omme als een vriesse de Leeuw soeckende wien hy verslunde.

9 " Wederstaet hem vast zinde in het geloobe werede dat het selve u lyde in uwe Broederschap die inde werelt is volbracht wort.

10 De God aller genade die ons / wy die een wepmicht tijts bedruet zyn geroepen heeft tot zyne ewige heerlicheyt in Christo Jesu die selve volmake bevestige verstercke en sondere u lieden. hem sy de eerlicheyt ende macht van ewicheyt tot ewicheyt Amen.

12 Door Salvaum uwe getrouwe broeder also ic aen u hebbe ic een wepmich geschreven v rmanede en betuygnde dat dit de genade Gods is daer gy in staet.

13 " Groet de mede wedercoere Gemeynte die in Salva lonsa is ende Marcus mijn sone.

14 " Groet malcanderen met den heyligen kusse. Viedt sy u allen die in Christo Jesu zyt Amen.

De tweede algemeyne Senibrief
Petri.

Dat

Dat eerste Capitel.

Petrus de genade Christi gepreſen hebbende / 3. vermaent de geloobige
om te recht Christi lofde / 12. belooft hem zonne ardey / 16. bewijst de ſeker-
heyt des Euangeliums / 19. en de middel om inde Schryft psoffe te doe.

Simon Petrus een Dienstknecht ende Apofteſeſu
Christi den genen die eben dierbaren geloobe met os
verregeen hebbe / 1. door de rechteverdiepde onſes
Gods / ende Salichmakers Iesu Christi:

Gr. iii.

De genade en vrede sy u allenichfuldicht: door de
kennisse Gods / ende onſes Heeren Iesu Christi.

Rom. 1.2

Gelyc ons zonne Godlike macht alle dine dat tottet
leben / en de Godſalicheyt [noodich] is / gegeven heeft
door de kennisse des genen die ons geroepen heeft tot
de eerlicheyt ende deucht.

Daermede dat ons de seer groote en eerlike belofte
gegeven zyn: om dat gy daer door sou: de Godlicker
na: uere deelachtich worden / de verderfflich: die inde
werelt is: door de begeerlicheyt ontvoloden zynde.

es. 56.4 /
Jo. 1.18
Gal. 3.16

En tot dit selve oot alle neersticheyt doende / bewijst
hier toe deucht in uwen geloobe: en inde deucht / were-
ſchap. In de werſchap maricheyt: in maricheyt / lye-
ſaemheyt: ende in lyeſaemheyt Godbruchticheyt:

Ende inde Godbruchticheyt / broederlike liefde: en
in broederlike liefde / gheneyne liefde.

Wat als ghy dese [dinge] hebt / en daerin oberblo-
dich zyt / sy en sullē u niet ledich noch onbruchtbaer la-
ten / tot de kennisse onſes Heeren Iesu Christi.

Want die dese niet en heeft: die is blind en tast met
der hant na de wech / en heeft de repninge zinner ouder
ondē bergetē. Daerō broeders weest liever neerstich
in uwe beroepingē en verkieſingē vast te make: want
is gelyc dat doet / sult gy te geenen tyde ſtruyckelē.

ps. 9.16

Want also sal u rijckelic de inganc in het ewige Co-
ninerlike onſes Heeren en Salichmakers Iesu Christi
roeghediend worden. Daerom en sal ick niet ophou-
den / u alreys sulx te vermanen hoewel ghy het weet /
ende inde tegenwoordige waerheyt versterct zyt.

Gr. ver-
gheten.

Want ic achte het recht / so lange als ic in desens Ta-
bernakel ben / u lieden met vermaninge te verwecken.

1. Pet. 1.
lichame.

Weghe ic weet / dat de aflegginge mijns Taberna-
kels haest comt / 1. gelyc onſe Heere Iesus Christus my
heeft te kennen ghegheven.

1. Tim. 4.6
Jo. 1.18

h h iij Maer

1 Cor. 1. 17.

1 Thes. 1/5

Jon. 1. 14

Mat. 17. 2

Mat. 3. 17

Mat. 1. 11

ol. 1. 17.

u Of/bafr

ol. 4. 6

Mat. 3. 16

u Of/bafr

u Of/bafr

u Of/bafr

u Of/bafr

Act. 26. 2

1 Tim. 4. 17

1 Tim. 4. 12

Apoc. 2/2.

15 Maer ic sal ooc nerrstich; doe dat gpleoē na mynen
wtganc menich; altijts van sulcr gedachtenisse houdē.

16 a Wāt wy en zijn niet de cōstige fabulē nagevolcht/
als wy u liede onseelheerē Jesu Christi macht en toes-
comste te kennē gegebē hebbe; maer als die niet onse
oogē hebbe; zijnder Majesteyt Al schouwens geweest.

17 Want hy hadde van Gode den Vader eere eēerlic-
heyt ontfangen dewyle dusdanige een stemme bande
hoachwerdige eerlicheyt tot hem geschiede; dese is
mijn wel liebe Sone inden welcken ic mijn welbehagē
18 genomē hebbe. En dese selve stemme hebbe wy ges-
hoort; als sy bandē hemel quam daer wy met hē wa-
ren op den heyligen Berch.

19 Ende wy hebben een bāst n Prophetische woor-
tē ghy doet wel als gy daer acht op hebt; als op eē licht
dat in eē dūpster plaetse schijnt tot dat de dach aēlich-
te ende de morgensterre opga in utwe herten.

20 u Dit eerst wetende dat geen Propheetie der Schryf-
tūre u wy ewiger ingebinge geschiet. Wāt de Pro-
phetie en is boortijden niet door mensche wille gegebē
maer de heylige menschen Gods hebben se gesproken/
ghedreben zijnde banden Gheest Gods.

Dat ij. Capittel.

1. Beschrybinge der boosheyt/ende verderbinge der valscher Leeraers/ende
der harer Discipulen.

1 **D**ier hebben a ooc valsche Propheetē oder dē volcke
gheweest; ghelijck ooc onder u lieden valsche Lee-
raers wesen sullen die verderffelicke Set en inboeren
sullen; ooc den Heere diese gecocht heeft verlooehenen-
de; ende een haestige verdoeminge over henselven ha-
lende.

2 Ende vele sullen haer verderbinge nabolgen door de
welcke den wech der waerheyt sal gelasteret worden.

3 En sy sullen door giericheyt niet gemaecte woortē/
gewin van u lieden soeken den welckē de verdoeme-
nisse van ober langen tijt niet en vertoest en haer ver-

4 derffentiss en is niet slaperich. Want ist dat God de
Engelē als sy gesōdicht hadde niet gespaert en heeft
maer heeft se niet ketenē der dūpsternisse inde Helle ge-
woyten en overghegeven tot het Oordeel te bewaren.

5 En en heeft de oude werlt niet gespaert; maer heeft

6 Hoe de Predicker der rechtveerdicheyt zijn achtster
bewaert byengede de Diluue ober de werelt der on-
gerechten. Ende heeft de sieben Sodoma en Go-
morra tot aschen verbrandende ende ommekeerende
verdoemt en tot een exempel geset den ghenen die na-
maels souden Godlooslick leven.

Gen. 7.
eof. Sunc.
bluer.
Es. 19. 24
Esa. 13. 19
Jer. 50. 40
Luc. 17. 29

7 En heeft den rechtveerdigē Loth daer wtgetogē
die bande oncuysche verkeerlinge der boosen vermoeyt
was. (Want de rechtveerdige man woonende onder
hē by heeft van dage te dage zijn rechtveerdige ziele
gequelt siende en hoorende hare ongerechtige wercke.)
8 De Heere weer de Godsalge wt de verfoekingē te
verlossen en de onrechtveerdige tot de dach des Do-
deels ter straffe te houden.

Gen. 19. 16
h. ps. 110
1. Of hebbe
se gequelt.
h. 2. 10.

9 Ende aldermeest de gene die het vleesch volgede in
onreynne begeerlicheit wandelen die heerlichappie ver-
smaden die stout en hertmechliche henzelve behagende
ende de heerlicheiden niet en vreesen te lasteren.

10 Daer de Engelen die meerder zijn vā cracht en macht
geen lasterlic oordeel tegen hen en gebē voor den Heere.

11 Maer dese als onredelike Beesten natuerlick be-
wecht gemaect om gebangen en verdoet te wordē
in lasterende het gene daer sy niet van en werē sullē in
haer eppen verderbinghe verdoen worden.

Jer. 12. 2.
Jude. 10.

12 Gecrijgende den loon der ongerechtigheyt als die de
dagelicksche weelde voor genoechē achten blecken en
smette [zijnde] die in hare bedriegerie genoechte heb-
ben als sy met u lieden brassen.

13 Hebbende de oogē vol overspels onberhinderlic van
sonde verlockende de wanckelbare ziele en hebbende
het herte geoeffent in giericheyt kinderē der verbloec-
kinge: Die den rechte wech verlatende zijn gedwaelt
volgede de wech Balaam des [soons] Bofor bewele-
ke den loon der ongerechtigheyt lief gehad heeft.

ps. 22. 21.

14 Maer hy heeft de straffinge zijner ongerechtig-
ghat [wāt] dat stomme lastbaer die heeft met mēsche-
licker stemme gesproken en des propheeten wilsmit-
te verhandert. Dese zijn Fonteynē sonder water
welckē vanden stormwinde gedreuen den welken de
doncker duysternisse inder eeuwigheyt bewaert is.

Jude. 12.

15 Want sy seer opgeblasen ydelheyt sprekende verloc-

p. Aud. een
weynich.

ke dooz de hegeerlicheyt des vleesch / en wulps heden
hen die vrecht ontbloden warē de gene die in dwalin-
ghe verkeeren.

Joa. 8. 34

19 Belovende hen bypheet daer sy selve dienstknechten
der verderbinge sijn. Want van wien pemaent over-
wonnen is / diens dienstknecht is hy gheworden.

mat. 12. 43
Jeh. 6. 3

20 Want ist dat sy / na dien sy bande besmettinge der
werelt gebloden sijnde / dooz de kennisse des Heeren en
Salichmakers Jesu Christi / wederō inde selve verwer-
ter sijnde / overwonnen worden so is haer laetste erge-
nigewordē dan het eerste. Wāt het ware hen beter dat
sy dē wech der gerechticheyt niet gekēt en hadde / dan
dat sy hem bekennde / weder af keerē bande hepl ge-
leere / die hen ghegheben is.

Of / gebode

1 p. 16. 20
u. p. 8. 4

22 Maer hen is geschiet / datmē met desen warachtig
spreekwoorde pleech te seggen: Welhont is weder ge-
keert tot sijns selfs wtspoufel: Ende de ghewasschen
Seuge tot de wenrelinge in het lijck.

Dat ij. Capittel.

1. Hy bewijst de Godloosheyt der bespotters der belofsen Gods / 7. de ma-
nere der spinninge der werelt / 11. ende dan hem te bereyden / 16. en wā
sy sijn / die de geschuyten Pauli / ende andere misbyuycken / 18. daerna
danck hy den Heere Jesum.

1. Iebe ic schryf u nu desen tweedē Brie / waer in
dooz vermaninghe uwe oprechte herten verwecke

2 Dat gy gedachtich sijt der woordē die bā de heilige
propheten te voren gesproken sijn / ende onse Leere wā
die Apostelen sijn des Heeren ende Salichmakers:

1 Tim. 4. 1

3 Dat eerst wetende / dat inde laetste dagē sullen be-
spotters comē / die na hare eygene begeerlicheiden sul-
len wandelen /

4 En seggen: waer is de belofte sijnner toecomste: wāt
van dat de Vaders ontslapen sijn / blijft alle dunck al-
van den beginne der Scheppinghe aen.

Genes 1. 7.

5 Want willens en weten dese niet / dat de hemelen
lange doozleden tijde waren dooz Gods woort: en de
Aerde wt den water / ende in het water staende.

Gen. 7. 25

6 Waer dooz de werelt die doe was overvloeyt sijn
7 de banden water vergaen is. Maer delhemelen di
nu sijn / en de Aerde sijn dooz het selve woort geset / en
worden behouden totten hperē / inden dach des oop-
deels / ende verderbinghe der Godloose menschen.

p. 101. 17
Esa. 40. 8
1. 17

Maer

8 Maer en weert niet ontwerende van dit een dinc/liebe/dat eenen dach by den heere is/gelike duysent jarē: ende duysent Jaer ghelijck eenen dach.

psa. 90. 4

9 De heere en vertraecht de belofte niet/gelike sommige meynen/dattet traegheyt is: maer hy is lancmoedich over ons/niet wilsende dat peinant vergaet/maer [wilse] alle tot bekeeringhe ontfanghen.

hrom. 2. 4

wsc. 18. 22

10 Maer den dach der gheeren sal comen als een Dief in der nacht/inden welken de hemelen sullen met een sterck gedruisch booshy gaen/en de Elementen sullen branden en vergaen/en de Aerde ende de wercken die daerin zijn/sullen verbranden.

2 Pet. 3. 7

11 Dewijle dan dit al vergaet/hoe danich behoore wy te zijn in heplige wandelinghe ende Godbruchticheiden.

in Gr. sal

ontbonden

worden.

12 Verwachtende ende haestigende tot den toecomen den dach Gods/door den welken de hemelen ontfleken ende vergaen sullen/ende de Elementen branden en smelten.

su. 16. 18

13 Maer wy verwachten niet wel hemelen en nieuwer Aerde/om na zijne belofte/waerin rechtveerdicheyt woont. Daerin/liebe/die ghy sulcx verwacht/weest neerstich om onbesmet en onstra/jelick van hem bebonden te wesen in vrede.

esa. 65. 16

wpg. 21. 1

14 En acht dat de lancmoedicheyt onses heeren/salicheyt is/gelike oec onse liebe broeder Paulus na de wijsheyt die hem ghegheven is/u lieden geschreven heeft.

hrom. 2. 4

15 Gelike oec in alle Sembrieffen sprekende daer in vanden: inde welcke somige dingen zijn swaer te vstaen/dewelcke de ongeleerde en onbaste verdracen/gelijck oec de andere Schriften tot haer eppen verderssenisse.

16 Ghy dan/liebe/dewijle ghy het re boze weet/so wacht u lieden/dat ghy niet door der Godlooser dwalinghe verlept zijnde/van uwe eyghen vasticheyt af en valt.

17 Maer wast inde genade ende kennisse onses heeren en Salichmakers Jesu Christi/hem so de eerlicheydt/ende nu/ende ten ewighen daghe Amen.

De eerste alghemeyne Sembrief

Joannis.

Dat eerste Capittel.

1. Wy bewijst de berceertheit en de brucht des Euangeliums/maer na den middel/om daer van deelachtich te worden.

Dat

1 Joa. 1. 14
1 Pet. 1. 16.
1 Joa. 10. 27

1 Cor. 13. 12.

1 Joa. 1. 9
ende 9. 5.
1 Cor. 13. 12.

1 Heb. 9. 14
1 Apo. 1. 5.

1 1 Cor. 13. 12.
1 1 Cor. 13. 12.

1 1 Cor. 13. 12.

1 1 Tim. 2.
1 Heb. 6. 24
1 1 Cor. 13. 12.
1 1 Cor. 13. 12.

1 1 Cor. 13. 12.

Dat vanden beginne was / dat wy gehooft hebben dat wy gesien hebben met onsen oogen / dat wy aenschouen hebben ende onse handen ghehandelt hebben vanden woorde des lebens.

2 (Want het leven is geopenbaert / en wy hebben gesien en betuygen / ende vercondigen u het eeuwige leven / het welcke by den Vader was / en is ons geopenbaert.)

3 Dat wy gehooft hebben / en gesien hebben / vercondigen wy u lieden / om dat ghy oock sout met ons gemeenschap hebben / ende onse gemeenschap sy met den Vader en met zijne Soone Jesu Christo. En dit schryben wy u lieden / op dat : uwe breuchde verbult sy.

5 En dit is de belofte die wy van hem gehooft hebben / ende u vercondigē dat God een licht is / en daer en is geenderhande duysternisse in hem. Ist dat wy seggē dat wy gemeenschap met hem hebben / en wandelen in de duysternisse / so legē wy / ende en doen de waerheyt niet. Maer ist dat wy in het licht wandelē / gelijc hy in het licht is / so hebben wy gemeenschap met mekaar / en het bloet Jesu Christi zijns Soons / reynicht ons van alle sonde.

8 Ist dat wy seggen dat wy geen sonde en hebben / so bedriegē wy ons selvē / en de waerheyt en is ons niet.

9 Ist dat wy onse sonden bejhdē : hy is getrouwe / en rechtbeerdich / op dat hy ons onse sonden verghebe en roeynige ons van alle ongerechtigheyt. Ist dat wy seggē dat wy niet gesondicht en hebben / so makē wy hem leughenachtich / ende zijn woort en is in ons niet.

Dat 1. Capittel.

5. Door de welbaet Christi vermaent hy tot supberheyt / 9. liefde / 18. en vande Antichristen te schouwen.

Mijne kinderkins / ic schrybe u dit / om dat gy niet en sout sondigē en ist dat vernat gesondicht heeft / wy hebben Jesum Christum eenē rechtbeerdigē. Voorbidder by den Vader:

2 En hy is de versoeninge voor onse sondē : ende niet alleelic voor onse sondē maer oec voor geheel des werelts. En hier in wete wy dat wy hem bekent hebben / ist dat wy zijne geboden houdē. Die daer seyt : Ick kenne hem / en en bewaert zijne geboden niet / die is een leughenaer / ende de waerheyt en is in hem niet.

5 Maer wie zijn woort hout / in hem is warachtelic de

liefde

liefde Gods volcomē. Hier aen bekennen wy/ dat wy
 6 in hē zyn. Die seyt dat hy in hē blyft/ die moet oec
 7 also wandelē/ gelijc hy gewandelt heeft. Broeders ic
 en schrybe u geen nieu^g gebot/maer dat oude gebodt/
 dat ghy bandē beginne gehadt hebt: dat oude gebodt
 is het woort/ dat ghy banden beginne ghehoort hebt.
 8 Wederom schrybe ick u liebē een nieu^g gebodt/ het
 welc warachtich is in hem en u: want de dupsternisse
 gaet door hy/ ende dat waerachtighe licht schijnt nu.
 9 Die seyt dat hy in het licht is en zynē broeder haet/
 die is tot noch toe inder dupsternisse.
 10 Die zynen Broeder lief heeft/ die blyft in het licht/
 ende in hem en is geen ergernisse.
 11 Maer wie zynē Broeder haet/ die is inde Dupster-
 nisse/ ende hy wandelt inde Dupsternisse/ ende en weet
 niet waer hy gaet/ wāt de Dupsternisse heeft zyne oogē
 12 verblint/ Ic schrybe u kinderkens/ want de sonden
 zyn u vergeben door zynen Naem.
 13 Ick schrybe u Vaders/ want ghy hebt hem gekent/
 die bandē beginne is. Ic schrybe u Jongelingē/ want
 ghy hebt den Woosen verwonnen.
 14 Ick schrybe u kinderkens/ want ghy hebt dē Vader
 gekēt. Ic hebbe u geschrebe/ vaders/ want gy hebt hē
 gekent die bandē beginne is. Ick hebbe u geschrebe/
 Jongelingen/ wāt ghy zyt sterk/ ende het woort Gods
 blyft in u/ ende ghy hebt den Woosen verwonnen.
 15 Hebt de Werelt n; lief/ noch wat inde werelt is: Ist
 dat perant de werelt lief heeft/ de liefde des Vaders
 en is hem niet.
 16 Wāt al wat inde werelt is (de begeerlich; des vleeschs
 ende de begeerlicheyt der oogen/ en de grootsheyt des
 levens/) en is wt dē Vader niet/maer is wt der werelt.
 17 En de werelt vergaet/ en hare begeerlicheyt: maer
 wie den wille Gods doet/ die blyft inder eewicheyt.
 18 Kinderkens/ het is de laetste tijt/ ende gelijc gy ge-
 hoort hebt/ dat de Antichrist comē sal/ daer zyn oec nu
 vele Antichristen geworden/ waer wt wy wetē/ dat het
 de laetste ure is.
 19 Sy zyn van ons wt getommen/ maer sy en waren wt
 ons niet: want hadden sy wt ons geweest/ so soude sy
 met ons geblebē hebbē: maer het is geschiet/ om dat

hjoa/15.31
 ejoa13.18
 f2joa/5.1
 hof/leere.

hjoa.13.34
 ende/15.12

i1joa3/14
 hjoa.12.15

ileb.19.17

n1uc.23.17
 Acto3.4.12

n1jo/12/2.
 Gal.1.10

ppsag.10.10
 Esa.40.6
 1pe.14.7
 q2the.2.2
 cmar.24.5

1pfe.41.10
 Joa.13/13
 Acto3.1/7.
 ende 20.30
 c1to3.13.16

Isa. 43. 8.
Heb. 1. 6.

Wat is/
Gefalsche.
pluce 12. 9

Ier. 31. 14.
Heb. 8. 11

Of daer
in.
Sap. 1. 1

a. Gr. gege-
ben.

Isa. 36. 4
Luc. 20. 36
Rom. 8. 13
1. Cor. 15. 12
1. Phi. 3. 21

Of der
reer oorde
der.
1. Ioh. 3. 17
Gesa. 33. 12
Isa. 33. 3

sp soude opēbaer wordē dat sp niet alle wt ons en zijn/
20 Maer ghy hebt de Salvinge vanden Heiligen en
21 weet alle dinc. Ic en hebbe u leedē niet daerō geschre-
vē om dat gy de waerheyt niet en weet: maer om dat
gyse weet/ en om dat geen seugē wt de waerheyt en is.
22 Wie is een leugenaer ten sp de gene die versacēt dat
Jesús is Christus? Dese is de Antichrist die den Va-
der ende den Sone verlorochent.

23 So wie den Sone versacēt die en heeft oock den
24 Vader niet. Ghplieden dan wat ghy van aenbegin-
ne gehooft hebt dat blybe in u ist dat in u blyft dat gy
vanden beginne ghehooft hebt/so sult ghy oock inden
Vader/ende inden Sone blyben.

25 En dit is de belofte die hy ons belooft heeft/ namlie
26 het eeuwige leven. Dit hebbe ic u lieden geschreven vā
27 de gene die u verleyden. En de Salvinghe die ghy
van hē ontfangen hebt/ blyft in u en gy en hebt geenē
noot d; u jemāt leere: maer gelijc u deselue salvinge leert
van allē/ en sp is warachtich/ en en is niet leugenach-
tich/ en gelijc sp u geleert heeft sult gy in hem blyben.

28 Nu dan kinderkens blyft in hem/ op dat/ als hy sal
geopenbaert worden wy een vertronwen hebben en
niet van hem beschaemt en worden in sijne toecomste.

29 Ist dat ghplieden weet dat hy rechtveerdich is/ soo
weet ghy dat een pegelic die rechtveerdicheyt doet wt
hem ghebozen is.

Dat iij. Capittel.

2 Door de liefde en ghenade Gods door Christum/ vermaem
hy tot rechtveerdicheyt ende liefde.

2 Het hoe groote liefde heeft ons de Vader bewesen/
namlie dat wy kinderen Gods genaemt worden:
daerom en kent ons de werelt niet want sp en heeft
2 hē niet gekēt. Alder liefste nu zijn wy kinderē Gods
maer het en is noch niet geopenbaert wat wy wesen
sulle: maer wy wete als hy sal geopenbaert zijn/ d; wy
hē sulle gelijc wesen want wy sullen hē siē gelijc hy is.

3 En ee pegelic die dese hope op hē heeft/ die repniet
shemselvē/ gelijc hy repn is. So wie sonde doet/ die
doet ooc ogerrechticheyt en de sonde is ongerechtich/

4 En ghy dē weet dat hy geopenbaert is/ om dat hy
onse sondē soude wech nemē en in hē en is geē sonde

En

6 Eē pegelis die in hē blyft/ die en sondicht niet: so wie
sondicht/ die en heeft hem niet gesien noch gekent.

7 Kinderkens dat u niemant en bedyge: wie recht beer-
dich; doet/ die is rechtbeerdich/ gelijc hi rechtbeerdich is

rom. 13.

8 Die sonde doet/ is wt dē Dupbel/ wāt de Dupbel son-
dicht bandē beginne: hier toe is den Sone Gods ver-
schenē/ om dat hy de werckē des Dupbels verderben

9 soude. 11 So wie wt Gode gehoꝛē is/ die en doet geen
sonde/ want zyn zaet blyft in hem/ en hy en can niet
sondighen/ want hy is wt God ghehoꝛen.

1 joan. 3

1 pet. 25

10 Hier in zyn de kindere Gods/ en de kindere des dup-
bels openbaer: so wie geē rechtbeerdicheyt en doet/ die
en is wt God niet/ en die zynē broeder niet lief en heeft.

Want dat is de bootschap die gelycē bandē beginne
gehoꝛt hebt/ dat wy malsanderē soubē lief hebben.

1 joan. 13.

11 Hier gelijc 11 Cain/ [die] wt dē hoosen was/ en doode
zynē Broeder: en om wat oorsake doode hy hem? om
dat zynē werckē boos warē/ en zyns broeders [werckē
waren] gerechtich.

54.

ugen. 4.8

cap. 2.

12 Verwōdert u niet/ broeders/ ist dz u de werelt haer:

13 Wy wete dat wy doorghelacht zyn wt de doot in
het lebē/ want wy hebben de Broederen lief: wie zynē
Broeder niet lief en heeft/ die blyft inder doot.

1 joan. 15

1 joan. 2.10

14 So wie zynen Broeder haer/ die is een dootslagher:
ende ghelycē weet dat geen dootslagher het ewich
leben heeft in hem blyvende.

1 heb. 9.17

1 mat. 21

15 Hierin hebben wy de liefde gekent/ dat hy zyn lebē
voor ons ghestelt heeft: ende wy zyn schuldich voor de
Broeders het leben te stellen.

1 joan. 15

11 G. ziele

16 Maer wie het goet der werelt heeft/ ende liet zynē
Broeder ghebreck hebben/ en sluyt zyn herte van hem
hoe blyft de liefde Gods in hem? 17 Mijn kinderkens

1 joan. 7

1 luc. 3.11

en laet ons niet lief hebben met dē woꝛde noch met
der rōge [alkeleic] maer met de werckē en waerheyt

Ende hier aē bekennē wy dat wy wt der waerheyt
zyn/ ende maken onse herten gerust voor hem.

1 joan. 12

1 joan. 29.12

1 mat. 7.8

1 luc. 11.9

1 joan. 14.13

1 joan. 14.14

Want ist dat ons onse herte 18 wyoecht/ God is mee:
der dan onse herte/ ende weet alle dinck.

19 Alderliefste/ ist dat ons onse herte niet en wyoecht/ so
hebben wy een betrouwen op God. 20 Ende wat wy
biddē/ dat ontfanghen wy van hem want wy houden

zyn

a Joa 6. 29
ende 17. 3
blev 19. 18
ma. 22. 39
e Joa 1. 23

zijn geboden ende doen dat door hem behaghelelijk is.
23 ^a En die is zijn gebot dat wy inde naē zins Soons
Jesu Christi gelooven souden: ^b ende malcanderen lief
hebben / gelijk hy ons een ghebodt ghegheven heeft.
24 ^c Want wie zyne geboden hout die blijft in hem / en
hy in hē: en hier aen bekennē wy dat hy in ons blijft
wt den Gheest dien hy ons ghegheven heeft.

Dertig Capittel

1. Den hoorders gewaerschoot hebbende/aengaende de valse he Prophe-
ten / 7. vermaende tot liefde / tot God ende den Naesten / door de liefde
des goeden Gods tot hem door Jesum Christum.

a Jer. 29. 8
mar. 24. 4
hicol 4. 2
e Mar. 24

1 ^a Alderlieffste / ^a en gelooft niet eenē pegelickē geeste:
maer beproeft de geesten of sy wt God zijn: want
daer zijn veel valsche Prophten wtgegaē inde werelt.
2 Bekent hier door den geest Gods Een pegelic geest
die belijt dat Jesus Christus in het vleesch gecome is
die is wt God.

e G. meer

3 En een pegelic geest die niet en belijt dat Jesus Chri-
stus in het vleesch gecomen is: die en is wt Godt niet:
maer dese is de geest des Antichrists / van den welcken
ghplieden gehooft hebt dat hy comen soude: En hy is
nu alreede inde werelt. Kinderkens / ghy zijt wt God
ende hebtse verwonnen: want hy is ^b machtiger die in
su liefde is dā die inde werelt is. Sy zijn wt de werelt
daerom sprekē sy vā der werelt / en de werelt hooft hē.

e Joa 8. 47

6 ^c Wy zijn wt God die Godt kene die hooft ons: die
van God niet en is / en hooft ons niet. Hier aen kennen
wy den Gheest der waerheyt / en de geest der dwalinge.
7 Alderliefde / laet ons malcanderen lief hebben / want
de liefde is wt God / en so wie lief heeft die is wt God
8 gebozen ende kent God. Wie niet lief en heeft / die en
kent God niet want God is de liefde.

e Joa 3. 17

9 ^d Hier in is de liefde Gods in ons geopenbaert / dat
God zynen eenichgebozen Sone inde werelt gesonden
heeft / om dat wy door hem leven souden.

e Joa 3. 24
e 1. 1.
hicol 3. 2

10 Hierom is de liefde niet dat wy God lief gehat heb-
ben: ^e maer dat hy ons heeft lief gehat / en zynen Sone
gesonden [tot] een ^f versoeninghe door onse sonden.

e 1. 3. 24
e 1. 4. 14
h Joa 3. 24

11 Alderlieffste ist dat God ons also lief gehadt heeft / so
12 moete wy oec malcanderen lief hebbē. ^g Niemand en
heeft opte God gelie: ^h Ist dat wy malcanderē lief heb-
bē so blijft God in ons / en zyn liefde is volmaect in os.

Hier

hier aen bekennen wy dat wy in hem blybē en hy in ons dat hy ons van zynen geeste gegeven heeft.

En wy hebbē aenschout en berupē dat God zynē Sone heeft gesōde tot eenē Salichmaker der werelt.

Wie belijdt dat Jesus de Sone Gods is in die blyft God en hy in God. En wy hebbē beliet en geloofde liefde die God in ōs heeft. God is de liefde en wie in de liefde blyft die blyft in God ende God in hem.

Hyter in is de liefde in ons volcomen op dat wy vertrouwen hebben in de dach des oordeels dat gelijc hy is wy oock also zyn in dese werelt.

In de liefde en is geē vreesse/maer de volcomē liefde dīgt de vreesse wt want de vreesse heeft l benaetheyt: Ende die vreesse en is niet volcomen in de liefde.

Wy hebbē hē lief om dī hy ōs eerst lief gehat heeft. m Jst dat yemat seyt dat hy God lief heeft en haet zynen broeder die is eē leugenacc: wāt wie zynē broeder niet lief en heeft die hy gelie heeft hoe eā die God lief hebben die hy niet gelien en heeft.

En wy hebben dit gebot vā hē dat wie God lief heeft [dat] die oock zynen broeder lief hebbe.

Dat v. Capittel.

Wande burchten des geloofs. 6. het offetie Jesu Christi.

So wie gheloofst dat Jesus is h Christus die is w. Sod geboren En so wie lief heeft den genē die gebart heeft die heeft ooc lief den genē die wt hē geboren is.

hier in bekēnē wy dī wy de kinderē Gods lief hebben als wy God lief hebben en zyne geboden houdē.

c Want dit is de liefde Gods dat wy zyne geboden houden: d ende zyne geboden en zyn niet swaer.

Wāt al wat wt God geboren is overwint de werelt: e en dit is onse overwinninge die de Werelt overwint: namelick ons geloofe.

f Wie ist die de Werelt overwint anders dā die geloofst dat Jesus is de Sone Gods?

Dese ist die daer cōt dooz water en bloet/ namelic/ Jesus Christus: nī dooz water alleēte/maer dooz water en bloet: En begheest ist die getuygenisse geest dī de Geest de waerheyt is: wāt dīp zinder die getuygenisse gebē h in de hemel de Wader het Woorde en delh

II

Geest

Of pīne

ajoa. 2. 4.

leb. 19. 18

int. 22. 38

Eph. 5. 4

ajoa. 1. 12

b Wat is

de Gesalf

de.

ajoa. 4. 15

omat. 11.

10.

ajoa. 16. 33

1. Cor. 15

57.

mat. 3. 16

Joa. 1. 32

Joa 5. 36

Joa. 3. 36.
Mat. 8. 15

Joa. 1. 4.

Joa 19. 12

Mat. 7. 8.

Joa. 14. 13

Jaco. 1. 6

Mat. 15/

30.

Jer. 7. 25

Jes. 6. 4

Mat. 12. 45

Jo. 3. 4

Jo. 3. 9

Luc. 24. 15

Esa 9. 6.

8 Geest: en dese dyt zijn een. En dyt zijn daer die getuigenisse geve op der Aerdē: de Geest ende het Water ende het Bloet ende dese dyt zijn tot eenen.

9 I Ist dat wy het getuigenisse der mēschē acimēnē her getuigenisse Gods is meerder: wāt dit is het getuigenisse Gods d; hy betuycht heeft vā zīnē Sone.

10 Ik Wie dē Sone Gods geloof/die heeft dit getuigenisse in hē selvē: wie God niet en geloof/die heeft hē leugenachtich gemaect: wāt hy en heeft het getuigenisse niet geloof/dat God van zīnen Sone betuycht heeft. En dit is dat getuigenisse/namelic/dat God ons het ewigē: leven gegeven heeft: l en dit leven is in

12 zīnē Sone. Wie dē Sone heeft: die heeft het leven: wie den Sone niet en heeft: die en heeft het leven niet.

13 Dit hebbe ic u lieden geschreben/die gy geloof indē Naem des Soons Gods/om dat ghy sout weten d; gy het ewigē leven hebt/en om dat gy sout gelooven inden Naem des Soons Gods.

14 En dit is het berouwen dat wy by God hebben: m ist dat wy wat biddē na zīnē wille dat hy ons ver-

15 hoort. Ende ist dat wy weten dat hy ons verhoort/wat wy bidden so weten wy dat wy de bedēn hebbe/die wy van hem gebeden hebben.

16 Ist dat yemant liet zīnen Broeder sōdigē/ē sonde niet totter doot/die sal bidden/en hy sal hem het levē geven: den genen [segge ic/] die niet en sondigē tot der doot. n Daer is sonde totter doot: Ic en segge niet dat

17 ghy daer vooz bidden sult. o Alle ongerechtigheyt is sonde/maer is niet sonde totter doot.

18 Wy wetē/dat h so wie wt Gode gebozē is/die en sōdicht niet meer: maer die wt God gebozē is/ bewaert hemselven ende de Woosc en ghenaeckt hem niet.

19 Wy wetē/dat h wy wt God zīn/en de werelt is ge-

20 heel in het woosc gelegē. Maer wy wetē d; de Sone Gods is gecomen/ d ende heeft ons den sin gegevē d; wy hem kennē/ die warachtich is/ende zīn indē war-

achtigen/namelic in zīnen Sone Jesu Christo: Dese is de warachtige God ende het ewigē leven.

21 Ikind erkens/bewaer: u selven bande Afgodē Amē

De tweede Sētbrieff Joannis.

Der 2

Vermaninge om te bliden inde waerheyt ende liefde / 7. en
om de valsche Propheten te schonken.

De Souterlinck der wtbercozen vrouwe / en haren
kinderen die ic inder waerheyt lief hebbe: en niet
ie alle / maer oec alle die de waerheyt geket hebbe.

Om der waerheyt wille die in ons blijft / en inder
eenwicheyt met ons wesen sal:

Genade ende barmherticheyt / ende vrede a syn met
u lieden van God den Vader / ende van den heere Je
su Christo den Sone des Vaders / inder waerheyt
kende liefde. Ick was seer verblift als ick van uwe
kinderen vant / die inde waerheyt wandelen ghelijck
als ons van den Vader bevolen is.

En mi bidde ic u / vrouwe / (g niet als ee nieu gebor
schrijvende tot u / maer dat wy vande beginne gehad
hebben) dat wy malsanderen lief hebben.

e En dit is de liefde dat wy wandelen na zijne ge
boden: dit is het gebot dat ghy gelijc ghijt vande be
ginnne ghehoort hebt / also daer in wandelt.

e Want daer zijn vele Verlepers inde werelt geco
me die niet en belijde de Jesus Christus in het vleesch
gecomen is. Dese is de Verleper / de Antichrist.

Wacht u selve dat wy niet en verliese dat wy gear
heyt hebben / maer vollen loon ontfangen.

So wie overtreft en niet en blijft inde leere Christi
die en heeft geen God: wie inde leere Christi blijft / die
heeft beyde den Vader ende den Sone.

f So pemaer tot u liede cōt en dese leere n: en vregt
en ontfangt hem niet in huys / ende groet hē oec niet.

Wāt wie hē groet / die is zijner booser werckē deel
achtich. Ic hadde u liebe vele te schrijven / maer ic en
wilde niet door papier ende inct / maer ic hope tot u lie
den te comen ende mont m: t mont te spreken / op dat
onse bliscap volcomen sy.

De kinderen uwer wtbercozen suster groete u / Amē.

De derde Sencbrieff Joannis.

Vermaninge om de waerheyt te helpen door de herberginge
ier bremder broederen en tot brachten des geloofs / 9. (chan
te van Diotryphes 12. ende eere van Demetrius.

Hi y De

a Gri. sal
met u lie
de wesen.

(Joa. 27

joa 13.34
Eph 5.2.
joa 5.10
1coz. 13.6

mat 24.5
2. pet. 2.1

rom 16.19
Tit. 3.10.

a Of / g.
rechtich.b Of / b.
delicghenpsa 37. 27
Esa. 1. 16

- D**e Ouderline den lieben Baso dien ic lief hebbe in waerh. Alderlieffte ic wensche u boospoet in allen [dinghen] ende ghesonthept gelijck utwe ziele boosspoedich is. Want ic was seer verblijt / als de broeders quamen / en getuygenisse gaben van utwe waerhept gelijc ghy a inde waerhept wandelt.
- 4 Ic en hebbe geē meerder blijch ap dan dese name-lic / dat ic hoorē dat mijne kinderē in der waerhept wā sbelen. Alderlieffte gy doet getrouwelic wat gy doet aen de broederen ende aende b gassen.
- 6 Die vā utwe liefde getuygenisse gegebē hebbē boos de Gemeente: dewelcke ist dat ghy geleydet gelijc het God weerdich is so sult ghy wel doen:
- 7 Want boos zijne Naem zyn sy wtgegaē en en heb- ben niet vande heydenen genomen.
- 8 So zyn wy dan schuldich de sodanige te ontfangē op dat wy mede hulpers worden der Waerhept.
- 9 Ic hebbe aende Gemeente geschrebe maer Diotre- phes die oder hē soet de meeste te zyn en ont sāg ons oniet. Dacrom ist dat ic come ic sal zijne werken ber- manen die hy doet met boose woorden snaterende te- gen ons: ende en is hier mede niet te bredē maer hy en ontfangt selve de broederen niet / ende verbiet de gene [diese ontfanghen] willen ende worpse wt der Ghe- meente. Alderlieffte e en volcht het quade niet nae- maer het goede. Wie goet doet / die is wt God: maer wie quaet doet / die en heeft God niet ghesien.
- 12 Demetrius heeft getuygenisse van allen en vander waerhept selve ende wy geven ooc getuygenisse / ende ghylieden weet dat onse getuygenisse warachtich is.
- 13 Ic hadde beel te schrybē / maer ic en wilt u liede met penne ende inct niet schrybē. Maer ic hope u haeste- lic te sien ende wy sullen mont tot mont spreken.
- 15 Vrede sy u. De vrieden groeten u. Groet de vriedē hy name.

De Alghemeyne Scentbrief Jude.

- 4 Waerschouwinge aengaende die berachtelic van God d'ur- ken of spreken. 8. haer onghemamert leven / ende groulich straffe / 10. ende vanden middel ein hem selven ende ander te beharen / 24. danc segginghe.

Judas

1 **I**ddas een dienstknecht Jesu Christi / ende Jacobi
 2 Broeder den geroepenen die a dooz God den Vader
 3 gehelicht / en dooz Jesum Christum bewaert zij n:
 4 Barmherticheit / en biede / ende liefde / worde u lie-
 5 den barmhertichfuldicht. Liefste / bewijle ic alle neer-
 6 sticheit doe om tot u liede te schrybe vā [ose] gemeene
 7 salichy / so heeft het my noodich geweest tot u te schry-
 8 ven / om u te vermanen dat gelyeden campt dooz het ge-
 9 loobe dat eenmael den heylighen ghegheven is.
 10 Want daer zijn sommige Godloose mensche inge-
 11 cropē / die in voortijde tot dit selve oordeel voorschrybe
 12 zijn / die de genade onses Heeren Jesu Christi misbruy-
 13 ken tot e wulpsheyt / ende God den eenigen Heere / ende
 14 onsen Heere Jesum Christum verloochenen.
 15 Maer ic wil u liede vermanen / die ghy dit eenmael
 16 weet / ddat de Heere als hy het volc wt Egypte verlost
 17 hadde wederom de gene die niet en geloofde / verdoof.
 18 En de Engelen die haer begin niet gehoude en had-
 19 den maer hare woonsteden verlaten hadde met ewige
 20 banden / onder de duysternisse / f tot den Oordele des
 21 grooten daechs bewaert.
 22 Gelyc Sodomā ende Gomorra / en de steden daer
 23 ontreit / die in gelyckertijde als sy gehoereert hebbe en
 24 ander vleesch na gegaen / tot exempel ghestelt zijn /
 25 lijdende de straffe des ewigen vuers.
 26 Desgelijc nochtans dese / als / slapende / ontreynige
 27 het vleesch / verachten de Heerschappie / ende lastere de
 28 heerlijcheden. Michael de Archāgel / als hy tegē de
 29 Dumbel street / en handelde van het lichaem Moli / en
 30 derste hem de schult der lasteringe niet op leggē / maer
 31 seyde: h De Heere straffe u.
 32 Maer dese lastere datse niet en wete / en dat sy na-
 33 tuerlic weren / als de onredelike beeste / daer in oer-
 34 ben sy: Wee hen / wāt sy zijn k Cains wech gegaen / en
 35 l dooz in de verleydinge des loons Balaam hen en ge-
 36 stoit / ende dooz de tegensprekinge Chozē vergaen.
 37 Dese zijn als smette in uwe gemene maeltijde mede
 38 ter maeltijde gaede / hoedēde henzelve soder vreesse / owa-
 39 terloose wolcke vanden wind ommegebreven boomē
 40 die dorre obachtbaer twee mael verstorbe / en oerwo-
 41 reit sijn. Wilde haer der re haer enge schade opschyn

a Gr. in.

2 Pet. 2.1

1 Cor. 1.11

1 Tim. 4.7

2 Tim. 1.11

1 Pet. 3.17

2 Pet. 2.4

2 The. 1.5

Gen. 29.

24.

1 Es. 13.19

1 Jer. 50.49

2. Pet. 2.6

1 Cor. 3.2

12 Pet. 2.12

1 Gen. 4.8

12 Pet. 2.12

1 Es. 1.1

1 Es. 1.1

1 Es. 1.1

1 Es. 1.1

1 Es. 1.1

1 Es. 1.1

dan. 7. 10
i thes. 1. 10psa 17. 10
r. 6. ber.
wonder.r. 4. 2
1 Pet. 3. 3b. Gri. in
r. 6. mal
tauderen

p. Gri. in.

3 and. hen

a. Griec
ontde-
kinghe.

mende dwalende sterren den welcke de donckerheyt der duysternisse inder eeuwichheyt bewaert wort.

14 Ende Enoch de sevendē nae Adam heeft van hē te bozen gepropheceert/ en geseyt: p Siet/ de Heere is gecomen met zyne heylige leydēnen:

15 Recht te doe tegen allen/ en om te straffe alle die onthē Godloos: in van alle hard Godloose werken die sy ongoddelic gedaen hebben/ ende van alle wreecheyt die de Godloose sondaers tegen hen gesproken hebbe.

16 Dese: in murmureerders/ clagers/ na hare begeerlicheden wandelende/ en b hare mont spreect hoebeerdicheyt/ sy r verheffen de Persoonē om des profets wille

17 Maer op liefste/ gedenct der woorden die te boze geseyt in vande Apostelen onses Heeren Jesu Christi.

18 Dat sy u lieden geseyt hebbe: i Daer sullen inde laetste tijt wese/ Bespotters/ die na haer Godloose begenlijcheden wandelen sullen. Dese: in die hēnselven afsegheden vleeschelick gheenē Gheest hebbende.

20 Maer ghy liebe/ timmerende u selve op uwe alderheyllichste geloofve biddende b door den h. Geest.

21 Hout r u selven inde liefde Gods/ ende verwacht de barmherticheyt onses Heeren Jesu Christi tē eewigē

22 leven. Ende ontfāgt u sommiger met onderscheyt

23 Ende behout de sommitge pmet breefe/ ende grijpt wt den vyere: [nochtans] ooe haren dē rot die vā d vleesche bebleet is.

24 Heem die: u lieden machtich is van sondē te bewaren/ en onstraffelic door zyne eerlicheyt te stelle in vreugde

25 Maerelic God onsen Salichmaker/ die alleen wijs is/ so eerlicheyt/ ende hoocheyt/ ende heerschappie/ en mogentheyt/ nu/ ende tot alder eeuwichheyt/ Amen.

De Opēbaringe Joannes Theologi

Dat eerste Capittel.

1. De Majesteit/ en Officie des Soons Gods/ 12. gesichte berandelen/ ende sterren/ inhondede dē Autheur deser Openbaringe/ ende tot wende sy geschreven is/ 17. Joannes neder gevallen en weder opgeheven

1 En a Openbaringe Jesu Christi/ die hem Ghegheben heeft/ om inuen Dienstknechten te roonen/ wat coets geschieden moet: ende hy heeft gesonden/ ende door inuen Engel inuen dienstknecht Joanni te kennen ghegheben.

De

- 2 Dewelke het woort Gods betuycht heeft en het ge-
tuygenisse Jesu Christi/ende al wat hy gesien heeft. apo. 7. 22
- 3b Salich is hy die leeft/en salich zijn sy die hoorē de
woorde deser Prophecie/en beware d; daer in geschre cexo. 3. 14
- 4 ven is:want de tijt is na hy. Joannes den seve Ge-
meinte die in Asia zijn/Genade sy u en vrede vā hē-
e die is/en die was/en die comē sal/en vande seve Gee-
ften die voor zijnen Thoon zijn. En vā Jesu Ch i-
sto/welcke die getrouwe getuyge is a de Eerstgeboze d2 cor. 15
wt de doode en de Overste der Coningē der Aerde: hē e Acto. 20
die os heeft lief gehat/en vā osen sonde gewassen e in 28.
6 zijnen bloede. Ende heeft ons gemaect f Coningen heb 12. 14
en g Priesters/Gode en zijnen Vader: hē sy de eerlich; f Pet. 2. 9
ende macht/van eeuwichēyt tot eeuwichēyt/Amen. g 1 pet. 5
rom. 12. 1
- 7 h Siet hy comt met de wolcken/en alle ooge sal hē
sien/ooe die hem doorsteken hebben/en alle geslachte
der Aerden sullen over hem rouwich wesen/Ja Amē. ydan 7. 15
int 24. 30
- 8 k Ic bē de A en O [d; is/] het Begin en Ende/sept i thes. 10
de Heere die Is/en die Was/ende die comē sal/de Al- 12
gmachtige. Ic Joānes uwe Boec en medegenoot in 10.
de verdrukkinge/en in het Coninckrijcke/en inde lijst saē
hept Jesu Christi/was int eplāt genacmt Patmos om
des woorts Gods/ende om het ghetuyghenisse Jesu
10 Christi wille. En ic was in dē geest op dē Sondag/ des Ghees-
en hoorde ach:er mi eē groote stemme als eēder basune ten.
11 Seggēde: Ic bē de A en O [d; is/] de Eerste en de
Laatste/en wat ghy siet/schrijft [het] in eenen Boec/en
sendet den seben Gemeynen die in Asia zijn/tot Ephe-
sen en tot Smyrne/en tot Pergamē en to: Thyatire/
en tot Sardē ende tot Philadelphien/en tot Laodiceē.
12 En ic keerde my ōme/om de stemme te sien/die met
my gesprokē hadde/ende als ic omgekeert was/sach ic
13 seoen gouden candelaren. En midden onder de seve
Candelaren/enen die des menschen Sone gelijc was/
beleet met eenen cleide tot de voeten/en omegozt aen
de borsten met eenen gouden gordel.
14 Maer zijn hooft en hant was wit/gelijc witte wolle/
gelijc sneeu/m en zijn oogē als de blamme des byers. mapo. 19
- 15 En zijne voe. ē gelijc metael brandende gelijc in eenē
oven en zijn stemme gelijc eē geluyt van vele wateren.
16 En hy hadde in zijne rechterhant seve sterre/en w;

esa. 49. 1.

eph. 6. 17

heb. 4. 12

esa. 41. 4

psa. 6.

q Job. 12.

14.

esa. 2. 22

matt. 2. 7

meto. 6. 5

hgen 2. 5

es. hout

esa. 41.

zynden mont ginc n een seherp tweesindich sweert: ende
 zyn aenghesichte [blincte] ghelge de Sonne schijnt in
 17 haer cracht. En als ic he sach viel ick aen zyne doete
 als doot: En hy leyde zyn rechterhāt op my seggen tot
 my: Vrees niet o Ick ben de Eerste ende de Laeste:
 18 En die lebe / ende hebbe doot geweest ende liet / ic
 ben lebendich van eeuwichheit tot eeuwichheit / Amen. q
 Ende ic hebbe de sleutels der hellen / ende des Doots.
 19 Schryft dat ghy ghesien hebt / ende dat is ende dat
 hier na geschieden sal.

20 De verborgentheyt der seven sterren die ghy gesien
 hebt in myne rechterhant / en de seven gouden Candel-
 laers. De seven Sterren zyn e de Enghelen der seven
 Gemeenten: ende de seven Candelars die ghy gesien
 hebt zyn de seven Gemeenten.

Dat g. Capittel.

1. Hy vermaent de Gemeente van Ephesen / 2. Symphon / 12. Pergamen /
 18. ende Thiatiren / tot volstandicheyt / līt saemheyt / en beteringhe. so
 wel met de dzeppingen als mer beloften d. s. loung.

1 Schryft tot de Engel der Gemeente van Ephesen.
 Dit sent hy die de seven Sterren in zyne rechterhāt
 hout die midden onder de seven goudē Cadelaren
 wandelt.

2 Ic weet uwe wercken / en uwe moeyte / en uwe līt-
 saemheyt / ende dat ghy de quade niet en cōt dragē / en
 dat ghy hen beproeft hebt / die seggen dat sy Apostelen
 zyn / en sy en zyn niet / en hebtse leugenachtich bebōdē.

3 Ende dat ghy hen verdragē hebt / en gedult gehat
 hebt / en om mynen Naem gearbeyt hebt / ende niet be-
 4 swelken en zyt. Maer ic hebbe tegē u / dat ghy uwe
 seerste liefde verlaten hebt. Daerom gebiedt waer gy
 afgevallē zyt / en doet beteringe / en doet de eerste wer-
 ken / of anders so sal ic u haestelic comē / en sal uwe Cā-
 delaer wt syn plaetse weerē / līt dat gy geen beteringe
 6 en doet. Maer dit hebt gy / dat gy de wercken der a-
 Nicolaiten hatet / dewelcke ic ooc hate.

7 Wie ooren heeft / die hoorze wat de Geest tot de Ge-
 meenten seyt: Den genen oberwint dien sal ic geven
 te eten vanden boom des levens / die midden in de
 8 Paradijsē Gods is. En schryft tot de Engel der Ge-
 meente van Smynen Dit seydē de d Eerste ende de
 Laeste die doot geweest is / ende leeft.

Ick

- 9 Ic weet uwe werckē en verdrukkinge en armoede
(maer gy zijt rijke) en de lasteringe der gener die seg-
gen dat sy Jodē zijn en en zijn geene maer zijn de ver-
10 gadertinge des Dupbels. Dreeft niet wat ghy lieden
moet/lier de dupbel sal sommige van u lieden inde ge-
banckenisse woꝛpē op dat ghy lieden beproeft woꝛt en
ghylliden sult verdrukkinge hebben thien dagē: weest
getrouwe totter doot/en ic sal u de Croone des levens
11 gebe. e Wie oore heeft die hooze wat de Geest tot de
Gemeenē seyt: Wie overwint/die en sal vande twee-
de doot niet beschadicht worden.
- 12 En schrijft tot de Engel der Gemeenē die in Perga
mo is: Dit seyt hy die dat scherp tweeshijdende sweert
13 heeft: Ic weet uwe werckē en waer gy woont/namē
lic daer de thoon des Satās is/en ghy houdt mijnē
Naē/en hebt mijn geloobe niet verloochēt ooc inde
dagen/inde welcke Antipas/mijn getrouwe getuyghe
was:welcke by u liebē gedoot is daer de Satā woōt.
- 14 Maer ic hebbe eē wepnich tegē u dat ghy daer hebt
die de leerlinge Salaa's houden/dewelcke leerde Salac
heē ergernisse makē vooꝛ de kinderē Israels namelic/
15 afgodē offer etē en hoererē. Also hebby ooc die de lee-
ringe der Nicolaiten houden/het welcke ick ooc hate.
- 16 Bekeert u/of anders/so sal ic u haestelic comen/ende
sal tegen hen crijgen/met den sweerde mijns monts.
- 17 Wie ooren heeft die hooze/wat de Geest tot de Ge-
meenē spreek: Hē die overwint/sal ic gebe te eten vā
dat verborgen Manna/ende sal hem geven eenē witte
keursteen/en op den keursteen eenen nieuwen naē ge-
schrebe/dē welcke niemant en weet/dā die hē ont sāt.
- 18 En schrijft tot de Engel der Gemeenē te Thyatirē:
Dit seyt de sone Gods/wiēs k ooge zijn gelijc de vā-
me des byers/ende zijne voeten gelijc Metal:
- 19 Ic weet uwe werckē/en liefde/en dienst/en geloobe/
en uwe lijtsaemheyt/en uwe werckē/en de laetste meer
20 dan de eerste. Maer ic hebbe eē wepnich tegē u dat
gy de vrouwe Iesabel/die seyt/dat sy eē Propheetesse
is/laet leeren ende mijne Dienstknechten verleyden te
hoereren/ende Afgoden offer te eten.
- 21 En ic hebbe haer tijt gegebē dat sy haer soude bekee-
ren van hare hoerere/en sy en heeft haer niet bekeert.

mat. 13.9

apo. 1.16

Jul. 24.
14.

Of stemp-
kelen.

esa. 49. 2.

heb. 4. 12

apo. 1. 10

apo. 1. 14

ireg. 16. 31

msa 16.6
Psa 7.10
jer. 11.20
nps 67.13
rom. 2.6.
Gal. 6.5/

Psa 2.9.

Am. dz gy
beriefen
soude

matt. 24.
44.
apoc 16.15

1 ex 32.3
apoc 20.12
dmat. 10.
32.

22 Siet ic false te bedde worpē/ en die met haer hoere
ren/ in groote verdrukkinge soo sy hen niet en bekeer
ban hare wercken.

23 Ende hare kinderē sal ic metter doot slaē: en alle d
Ghemeynten sullen weren/ in dat ic de gene ben die d

24 Hierē ende herten doorsoecke/ n en ic sal eenē pegelijc
ken onder u geven na zijne wercken. Maer ic segg
tot u liedē/ en den anderē die te Thpatiren sijn so bel
als dese Leere niet en hebbē/ ende so vele als de dtept
des Satans niet gekent en hebben/ als sy seggen: I
en sal gheenē anderen last op u lieden legghen.

25 Nochtā dat gpledē hebt/ dz hout tot dat ic comt

26 En so wie overwint/ ende mijne werckē hout tot d
eynde/ o ic sal hem macht geven ober de heydenen.

27 En hy false hoeden met een pseren roede/ ende gely
aerden baten sullen sy gebroken worden.

28 Gelyc ic van mijnen vader ontfangē hebbe/ en ic sa
29 hem de moigē sterre gebē. Wie oozē heeft die hooze
wat de Geest tot de Gemeynten seyt.

Dat iij. Capittel.

1. Hy vermaent de Gemeynten van Sardien/ 7. Philadelphie/ 13. en lae
biseen tot warachtige belevinge des geloofs/ ende tot waken.

1 **E**nde schrijft tot dē Engel der gemeynte die te Sa
dis is: dit seyt hy die de seve Geeste Gods heeft en
de seven sterre: ic weet uwe werckē/ namlie/ dz g
den naem hebt/ dat ghy leeft/ ende ghy zijt doot.

2 Weest wacker/ en versteret a dat āder dz sterbē w
wāt ic en hebbe uwe werckē n; vol gebōdē hoorz God

3 Gedēct dan hoe gy ontfangē hebt/ en gehoorz hebt
en hout het/ en bekeert u. So gy dā niet en wakert/ s
sal ic u aencomen b als eē dief/ en gy en sult niet wete
te wat ure ick u aencomen sal.

4 Ghy hebt [nochtā] weynich namē ooc te Sardis
die hare cleederē niet belect en hebbē/ en sy suilē me
my wādelē in witte [cleederē] wāt sy zjnt weerdich

5 Die overwint/ die sal met witte cleederē belect wo
den/ en ic en sal zijnen naem niet wt doen/ e wt dē boe
des lebens: en d ick sal zijnen na: m belijden booz m
Vader/ ende booz zijne Engelen.

6 Wie oozē heeft/ die hooze wat de geest tot de gemey
ntē seyt. En schrijft tot den Engel der Gemeynte die

in Philadelphia is: Dit seyt de heylige de warachtige:
e die de sleutel Davids heeft/ die opent/ en niemant en
sluyt/ ende sluyt/ ende niemant en doet open.

Job. 12. 14

8 Ic weet uwe wercke/ siet/ ic hebbe en opē deure boor:
u gegebē/ en niemant en can die sluyten: want ghy hebt
een wepnich machts/ ende hebt mijn woort gehouden/
ende en hebt mijnen Naem niet gheloocht.

9 Siet/ ick geve wt de vergaderinge des Satans/ die
seggen dat sy Joben zyn/ en en zyn niet/ maer liegen:
siet/ ic sal maken dat sy sullen comen/ ende boor uwen
boeten aenbieden/ ende bekennen dat ic u lief hebbe.

10 Want ghy hebt het woort mijner lijfsaetheit bewaert:
ende ic sal u bewaren vander ure der versoeckinge/ die
oer de geheele werelt comē sal/ om de gene die op der
Aerden wonen/ te versoecken.

11 Siet/ ic come haestelic hout dat ghy hebt/ op dat nie-
mandt u croone en neme.

12 Die overwint/ dien sal ic maken een Calumnie inden
Tempel mijns Gods/ en hy en sal niet meer wtgaen/
en ick sal op hem schryben den Naem mijns Gods/ en
den naē der Stadt mijns Gods/ navelte/ des Nieu-
wen Jherusalem/ die vande hemel ascomt/ van mijne

apo. 20. 2

13 Gode/ en mijnen nieuwen Naem. Wie ooren heeft/
die hoorde wat de Geest tot de Gemeenten seyt.

14 En schryft tot den Engel der Gemeente vā Laodi-
cea: dlt seyt de Amen/ de getrouwe en warachtige ge-
tuyge/ g het h beginsel der scheppinge Gods.

1 col. 1. 12
b Dat is
van allen
alle crea-
turen
haren oer-
spronck
gebben.

15 Ic weet uwe wercke/ dat ghy noch couet noch heet en
zyt/ Och oft ghy couet waert/ oft heet.

16 So dan oin dat ghy lauw zyt/ ende noch couet noch
heet/ sal ick u wt mijnen mont spouten.

17 Want ghy segt: Ic ben rijcke ende rijcke geworden/
en en hebbe geen gebrec/ en en weet niet dat ghy ellen-
dich zyt/ ende jammerlic/ ende arm/ en blind/ en naeck.

18 Ic rade u van my te coopen gont dat met den dyere
beproeft is/ op dat ghy rijcke wordet/ i en witte cleede-
ren/ op dat ghy becleet wordet/ ende de schande uwer
naechteit niet openbaer en worde: en salbet uwe oo-
gen met i oogensalbe/ op dat ghy sien meueht.

1 2 cor. 5. 3
h Of u
schadelic-
ke.
1 8. Col.
lyrion.
in job. 17

19 In Alle die ic lief hebbe/ die straffe en castijde ic: weest
dan huerich/ ende bekeert u.

Siet

Cap. 3. 8.
1 Cor. 6. 2

- 20 Siet ic stae an de deure/ en clappe: Ist dat peman
mijn stemme hoort/ en de deure ope doet/ ic sal tot hem
comen/ en sal met hem ontmael houde/ en hy met my
21 Die overwint/ n ic sal hem gebē dat hy met my sit
in mijnen Throon: gelijc ick oec overwonnen hebbe/ en
ben met mijnen Vader in zijnen Throon geseten.
22 Wie ooren heeft die hoorde/ wat de Geest tot de Ge-
meente seyt.

Dat iij. Capittel.

1. Ghesichte hadde Maesteydt Godts/ ende vier Dieren/ ende vier ende
twintich Ouderlinghen.

NA desen sacht ic en liet/ een open Deure inden he-
mel/ ende de eerste stemme die ick hoorde/ als een
Basupne met my spreken/ seyde: Comt hter op/ en
ick sal u thoonen/ wat na desen gheschieden moet.

2 En terstont was ick inden geest/ ende liet/ daer was
ēē Throon geset indē hemel/ en een sat op dē Throon.

3 Ende die daer op sat/ was int aensien als de Steen
Jaspis/ en Sardis: en een Regenboge was rontomme
den Throon int aensien ghelijc een Smaragdus.

4 En rontomme dē Throon vier en twintich Throo-
nen: ende op de Throonen sacht ic de vier ende twintich
Ouderlinghen sitten/ becleet met witte cleederen ende
hebbende gouden Croonen op hare hoofden.

5 Ende daer quamen wt vanden Throone bliemen
ende donderslagen/ ende stemmen/ en voor dē Throon
waren seven Lampen vters brandende/ dewelcke sijn
de seven Gheesten Godts.

Apo. 15. 2

6 En voor dē Throon was een glazen Zee/ gelijc Cri-
stal/ en in het midden des Throons/ en rontomme den
Throon/ vier Dierē vol oogē/ van voren en bā achter.

7 Ende dat eerste Dier was ghelijc eenen Leeu: ende
dat tweede Dier/ gelijc een kalf: ende dat derde Dier
hadde het aensichte gelijc een mensche: en dat vierde
Dier/ ghelijc eenen vliegghenden Areut.

Esa. 6. 5.

8 Ende de vier Dieren hadden een pegelic op henselbe-
ses blengelen rontomme/ en waren van binnen vol oo-
gen: ende en hebben geen ruste dach ende nacht seggē
de: h heplich heplich/ heplich Heere God Almachtrich
die Was/ ende die Is/ ende die Comen sal.

9 Ende als de Dieren lof ende eere/ ende dancseggē

ghe

ge hem gaben die op den Thoon satt/ die leeft vā eeu-
 owicheyt tot eeuwicheyt/ So vielen de vier en twint-
 rich Onderlingen vooz hē neder die op dē Thoon sat/
 en aenbadē hem/ die leeft van eeuwicheyt tot eeuwic-
 heyt: en wierpē hare croonē vooz dē Thoon/ seggende:
 1 c Ghy zijt weerdich/ here/ te ontfangen den lof/ en de
 eere en de macht/ want ghy hebt alle dingē geschapē/
 ende sy zijn om uwen wille/ ende zijn geschapen.

apo. 5.9

Dat is. Capittel.

Wanden besloten Boeck/ gheopent vooz het Lam/ 8. en den lof diē hem
 die vier Dieren en de vierentwintich Ouderlingē geben vooz hare ver-
 loffinghe ende ander ghenaden vooz hem ontfanghen.

Ende ic sach inde rechterhant des genen die op den
 Thoon sat/ a eenen Boeck geschreven van bukten
 ende van binnen/ en versiegelt met seuen Zeghelen.

Eze. 2. 10

2 En ick sach eenen stercken Engel predickē met lip-
 der stemme: wie is weerdich dē Boeck open te doe/ en
 zijn Zeghelen op te bren.

3 En niemant en was machrich/ noch inden Hemel/
 noch op der Aerden/ noch onder der Aerden/ den Boeck
 open te doen noch hem te belien.

4 En ick weende seer/ dat niemant weerdich gebondē
 en was om dat Boeck te openen/ en te lesen/ noch hem
 te belien.

5 En een van de Ouderlingē seide tot my: weent niet/
 liet/ b de Leeuwe wt den geslachte Juda/ c de wortel
 Dabids heeft d oberwonnen/ om den Boeck open te
 doen/ ende zijne seuen Zeghelen op te bren.

bgen 19. 4
esai. 1. 10
d Of ver-
creghen.

6 En ick sach/ en liet/ in het midden des Thoons/ en
 vier vier Dieren/ en in het middē der Ouderlingē/ stont
 een Lam/ als gheslachtet/ hebbende seuen hoornen/ en
 seuen oogen/ de welke zijn de seuen Geesten Godts/ in
 allen landen wtgesonden.

e G Lam
meken.

7 Dese quam/ en nam dat Boec wt der rechterhant des
 ghenen die op den Thoon satt.

8 En als hy dat Boec genomē hadde/ de vier Dieren/
 en de vier en twintich Ouderlingē vielen neder vooz dē
 Lamme/ hebbende alle harpen/ en goudē Phiolen vol
 reuckwerck/ welck zijn de ghebeden der heplighen:

sapo. 4. 12
g Act. 20
17.

9 Ende sy songen een nieu liet/ segghende: si Ghy zijt
 weerdich den Boeck te nemen/ en zijne Zegelen te ope-
 nen/ want ghy zijt geslachtet/ g en hebt ons Gode we-

Eph. 1. 7
Heb. 9. 11

der

der gecocht met uwen bloede wt allen Sclaverey ende
Tale/ende Volcke/ende Natie.

2. pet. 2. 9

10. h Ende hebt ons gemaect Gode tot Coningen ende
Priesters/ende wy sullen regneren op der Aerden.

lexo. 19. 3

11. En ic sach en hoorde contonne den Throon/ en der
Dieren/ en der Ouderlingen een stemme veler Engelen/

ik an dyp
sentich
mael hon
dert

12. Seggende mer luyder stemme: Hier La dat geslachtet
is/ is weerdich te ontfangen de macht/ en rijkdom/ en
wijsheyt/ ende cracht/ ende eere/ende eerlicheyt/ en lof/

dijst/ en
thiemael
hondert
dijst.

13. Ende oec alle creatueren die inden Hemel is/ ende op
der Aerde/ende onder de Aerde/ende inder Zee/ende al
wat daerin is/ hoorde ick segghen: Hem die sit op den
Throon/ende den Lamme/sp lof/ende eere/ende heer-
licheyt/ende cracht/ van ewicheyt tot ewicheyt.

1 apo. 4. 11

14. Ende de vier Dieren seydten Amen. Ende de vier en
twintich Ouderlinge vielē neder op haer aensichte/ en
aenbaden den Lebenden bā ewicheyt tot ewicheyt.

Dat vij. Capittel.

2. Wat angelus de vier Deerden van verscheyden coelure aenhanghen/
int openen der vier zegels/ in des Boec/ het geschrey der Martelare int
openen des vijfften zegels/ 12. de reekenen gesien inden Hemel/ en of
der Aerden/ int openen des seften zegels.

1. Ende ic sach als het La een van de Zegelen open ge-
daen hadde: en ic hoorde een vande vier Dieren spre-
ke/ als de stemme eens Ouderlaechs: Comt/ en liet.

2. En ic sach en liet: een wit Deert/ ende die daer op sat/
hadde eenen hoge: en hem is een croone gegeven/ en hy
ginc wt overwinnēde/ en om dat hy overwinne soude.

3. En als het den tweeden Zegel geopen hadde/ hoorde
ick het tweede Dier spreken: Comt ends liet.

4. En daer ginc een ander Deert wt dat root was/ en
den genen die daer op sat/ is gegebē den brede wech te
nemen vander Aerden/ ende dat sy malcanderen doodē
souden: ende hem is een groot Smeert ghegehen.

5. En als het den berden Zegel geopen hadde/ hoorde
ick het derde Dier seggen: Coemt/ ende liet/ en ic sach/
ende liet een swart Deert/ en die daer op sat/ hadde een
Waghe in zyn hant.

Griech
Chenr.

6. En ick hoorde een groote stemme in het midden der
vier Dieren/ seggende: Een a mate Carwe voor eenen
penninc/ ende drie maten Gerste voor eenen penninc/

ende

ende en doet der Olpe ende den Wijn geen schade.

7 En als het dē vierde Zegel geopent hadde/hoorde ic de stemme des vierden Diers seggen: Comt/ende liet:

8 Ende ic sach/en liet een vael pēert/ende die daer op sat/ghen naem was de Doot/ende de helle volcht met hem na/ende hem wert macht gegeven te doode/ tot het vierde deel der Aerden/ met de Sweerde/ met hong-
ger/ende met de doot/ende doot de Dieren der Aerde.

b Of/
haer.

9 En als het den vijfde Zegel geopet hadde/ sach ic onder de Altaer de zielen der verlagenen in des woorts Gods wille/ende om het getuigenisse dat sy hielden.

10 En sy riepe met luyder stemme seggende: Hoe lāge/ o heylige en warachtige Heere oordeelt gi noch en weect ghy onse bloet niet vande inwoonders der Aerden?

apo 1.2.2

11 En eenen pegelicken zyn witte cleederen gegeven/ en hen is gesept/ dat sy noch eenē cleynen tijt rustē souden/ tot dat ooc hare mededienaers/ en hare broeders verbult wordē/ die ooc souden gedoot wordē gelijc als sy.

12 En ick sach als het den seften Zegel geopent hadde/ en liet daer is een groote Aertbevinge geworden/ende de Sonne is swart geworden/ gelijc eenē haren sack/ ende de Mane is gheheel ghelijc bloet gheworden.

13 Ende de Sterren des Hemels zyn ghefallen op der Aerden/ gelijc de Wijgeboom zijne onrijpe Wijgen afwoypt/ als hy van groote winde gheschut woyt.

14 En de hemel is wech getwēken ghelijc eenen Wijef die toegerolt woyt/ en alle Bergen ende Eplan den zyn herroert wt hare plaetsen. En de Coningen der Aerden/ende de overste/ en de Rijke/ en de Hoofsmannen/ en de Machtige/ en alle Dienstbare en alle Wyje/ verberchden henzelven in de Speloncke/ en inde Steen-
vratzen der Bergen. En seyden tot de Bergen en tot de Steenvratzen: b Val op ons/ en verbercht ons van den aensichte des genē die op den Thoon sit/ en vande rooyne des Lams. Want de groote dach zijner grāschap is ghecomen/ende wie can staen?

Esa. 2. 19
Luc. 3. 19.
apo. 9. 6.

Wat vij. Capittel.

Het groot get al der wihercoymen die bewaert worden/ inde dach der wrake Gods/ 13. hare heer/ ick heyt ende troost.

15 Ende naer desen sach ick vier Enghelen staen / op de vier hoecken der Aerden / ende hielden de vier

Winden

Winden der Aerden om dat gheen en wint warpen en soude op der Aerden noch op der Zee noch op eenigen Boom. Ende ic sach eenen anderen Engel opcomen handen opganc der Sonnen en hadde den Zegel des levendigen Gods ende riep met luyder stemme tot de vier Engelen den welcken de macht gegeven was der Aerden ende der Zee te schadighen.

aapo. 9. 4
b eze. 9. 4

c Of ver:
segelen.

3 En seide: a Schadet der Aerden niet noch der Zee noch den boom b tot dat wy de Dienare onses Gods c gheteeckent hebben aen hare boorhoofden.

4 En ic hoorde het getal der gener die geteeckēt warē vier hondert en vier en veertich duysent gheteeckende wt allen gheslachten der kinderen Israels.

5 Wt dē gheslachte Juda twaelf duysent geteeckēt wt den gheslachte Ruben twaelf duysent geteeckēt wt dē gheslachte Gad twaelf duysent gheteeckēt:

6 Wt den gheslachte Asar twaelf duysent geteeckēt wt den gheslachte Nephtali twaelf duysent geteeckēt wt den gheslachte Manasse / twaelf duysent geteeckēt:

7 Wt dē gheslachte Simeon twaelf duysent geteeckēt wt dē gheslachte Levi twaelf duysent geteeckēt wt dē gheslachte Issaschar twaelf duysent gheteeckēt.

8 Wt dē gheslachte Zabulon twaelf duysent geteeckēt wt den gheslachte Joseph twaelf duysent geteeckēt wt den gheslachte Ben Jamin twaelf duysent geteeckēt.

d 4. Esd.
2. 42.

9 d Na desen sach ic en liet eē groote Schare die niemant tellen en conde wt aller Na:ie en Gheslachte en Volcke en Tonge die stonde voor dē Throon en voor het Lam becleet met lange witte cleederen en hadde

e An hem
ne sit op
ie Throon
onses
Gods.

10 Palmen in hare handē. En riepen met luyder stemme seggende: De salicheyt is van e onsen Godt die op den Throon sidt ende vanden Lamme.

11 En alle de Engelen stonden rontom dē Throon en der Ouderlingen en der vier Dieren en zijn neder gevallen voor den Throon op haer aensichten en hebbe

12 God aengebeden Seggende: Amen. Segeninge en eerlicheyt en wijsheyt en dancksegginge en eere ende macht en cracht sy onsen God bā eeuwichheyt tot eeu-

13 wicheyt Amen. En een vande Ouderlinge seide tot my: wie zijn dese die met witte lange cleederen becleet zijn van waer zijn sy ghecomen?

Ende

4 Ende ic seide hē: Heere/ghy weet het: En hy seide
my: Dese zijn de gene die gecomē zijn wt groote bedrue-
kinge ende hebbe hare cleederē gewasschē/ en sy heb-
ben hare cleederē wit gemaect in het bloet des Lams.
5 Hierom zijn sy voor den Throon Gods/ ende dienen
hem nacht ende dach in synen Tempel/ ende die op de
Throon sit/ sal met hen wonen.

6 Sy en sullen niet meer honger lijde/ noch sy en sul- Esa. 49. 10
len niet meer dorst lijden/ noch de Sonne en sal op hē
niet vallen noch eenige hitte.

7 Want het Lam dat in dē Throon is/ salse hoe- Esa. 25. 8
de/ en salse bewege tot de levende fonteynen der wa- Apoc. 21. 4
terē/ en God sal alle tranē van hare oogē afwasschē.

Dat vij. Capittel.

De opēbaringe des sevendē Engels/ 3. de gebedē der Hepligē geoffert/
en de tempersten verwer door den selven Engel/ 6. seuen Engels met
Trompetten/ 7. mer het geluyt bandē Trompetten/ mozt oer ghe-
sonden/ 9. de Zee beroot/ 11. de wateren bitter gemaect/ 12. en de ster-
ren verbusst/ 13. byderley wee vertonducht door eenen Engel.

Ende als het den sehenden Segel opgedaē hadde
wert daer stilte in dē hemel: ontrent een half ure.

Ende ic sach de seuen Engelen die voor dē Heere
staen/ ende hen werden seuen Trompetten gegeven.

Ende daer quam een ander Engel/ ende stont aē dē
Altaer/ ende hadde eē gouden Wierroockbat/ ende hem
wert beel reuckwerck gegebē/ om dat hijt met den ge- a Gr. geben
bede aller Heplighen offeren soude/ op den Altaer die

voor den Throon was. En de roock des reuckwerck Esa. 143. 2
[met] den gebeden der Heplighen/ ginc op bandē han-

den des Enghels voor God. En de Engel nam het
Wierroockbat/ en bulde dat vāden vtere des Altaers/
en wierp het op in dē Aerde en daer werden stēmen/ en
Donderlaghen/ ende Blixemen/ ende Aertbevinghe.

En de seuen Engelen die de seuen Basupnen had-
den/ beropen hen om te Basupnen.

En de eerste Engel heeft gebasupnt/ en daer is ge-
woorden Hagel ende Oer/ ghemengt met bloet/ en zijn
op de Aerde geworpen en het derde deel der Boornen
is verbrant/ ende alle het groene Gras is verbrant.

En de tweede Engel heeft gebasupnt/ ende daer is
als eenen grooten Berch met vter brādende in de Zee
geworpen/ en het derde [deel] der Zee is bloet gewordē.

¶ Ende

9 En het derde [deel] der levende creatueren inder Zee
 zijn gestorvén en het derde [deel] der schepen is vergaen
 10 Ende de derde Engel heeft gebasupnt ende daer is
 gevallen vande Hemel een groote brennende Sterre/ en
 is gevallen op het derde deel der waterstroomē/ en op
 11 de waterfonteynen. Ende de naem der Sterre wert
 genaemt Alsen/ en het derde [deel] des waters is Al
 geworden/ ende vele mensche zijn gestorvén vande wa-
 teren/ want sy waren bitter geworden.

12 Ende de vierde Engel heeft gebasupnt/ en het derde
 deel der Sonne wert geslagen/ ende het derde deel de
 Maen/ en het derde deel der Sterren/ so dat het derde
 deel vā die is verduystert geworden/ en het derde deel
 des daechs niet en lichtede/ ende des nachts desgelijc
 13 En ic sach/ ende hoorde eenē Engel blegē midder
 doot/ de Hemel/ seggen met luyder stemmē: Wee wee
 wee den inwoonderen der Aerden/ van de andere stem-
 mē der Basupnen die die Engelen die basupnen sullen

Dat ix. Capittel.

1. Mer geluyt des vijftien en seften Engels/ 3 comen de Spinchanen o-
 vder put des afgronts/ 15. en de vier Engelen worden onbonden/ e-
 nyers gezondē/ om de boose te straffen/ 4. wtneemingē der gereeker

1 Ende de vyfste Engel heeft gebasupnt/ en ic heb-
 bē gesien dat een Sterre wt den Hemel gevallen wa-
 op der Aerde/ en haer is den Sleutel des puts des
 2 Afgronts gegeven. En sy heeft den put des afgronts
 opgedaen/ en daer is rooc gecomen wt den putte/ als
 rooc eēs grootē Obens/ en de Sone is verduystert ge-
 worden/ ende de lucht vanden roock des puts.

3 Ende vanden rooc quamen Spinchanen wt op de
 Aerden/ en hen wert macht gegebē/ gelijc de Schorpi-
 oenen der Aerden macht hebben.

4 Ende hen wert gesept/ dat sy het gras der Aerden
 niet en souden schadigē/ noch het dat groē is/ noch eni-
 gen boom/ maer alleenlic den menschen die het teekē
 Gods op haer boorhoofd niet en hebben.

5 Ende hen wert gegeven niet dat syse souden doode
 maer dat sy souden gequelt worden vijf maendē ende
 hare quellinge [sy] gelijc de quellinge des Scho. ploets
 als hy den menschen steekt.

6 Ende in die dagen sullen de menschen de doot soe-
 ken/ ende en sullense niet vindē/ en sy sullen begeerē te

sterven/

In Acont.

Apo. 4. 11.

Apo. 7. 31.

Eze. 9. 5

Apo. 6. 16
 1ere. 8. 3.

sterben/ende de doot sal van hen blieden.

7 Ende de gedaente der Sprinchanen [waren] gelijck
de peerde die ter oorlogē bereyt sijn/en op hare hoof-
den [ware] als croonen gelijc gont/ende hare aensichte
gelijc menschen aensichten.

8 Ende sy hadden hant als vrouwen hant: ende hare
tanden waren als Leeuwen [tanden.]

Ende sy hadden borstwapenen gelijck pseren borst-
wapenen/ende het gerupsch haerder vleugels als wa-
gens met vele peerden ter oorlogē loopende.

Ende sy hadden steerten gelijc den Scho:piet/ēn
in hare steerten waren pizkels/ende hare macht was
den menschen te schadigen vijf maenden.

Ende sy hadden ober hen eenen Coninc den Enghel
des Afgronts genaemt int Heb:reuschē Abaddon/en-
de int Griecsche is hy genaemt: Apollion.

Dat een wee is werch gegaen: Siet daer comen noch
twee Ween na desen. En de seste Engel heeft geba-
supnt/ende ic hoorde wt de vier hoornen des gouden
Altaers/die voer God was een groote stemme/

Seggende tot den seste Engel die de Basupne had-
de: Ontbint de vier Engelen die aendē grootē waer-
stroom Euphrates gebonden sijn.

En de vier Engelen sijn ontbonden gewordē/welc-
ke bereyt warē totter ure/ēn dach/ēn maent/ende jaer
om het derde [deel] der menschen te dooden.

En het getal der Runtersche krijgeren [was] twee-
mael duysetmael hondt duysēt: en ic hoorde haer getal.

En also sach ic de peerden in het gesichte/ēn die daer
op saten hebbende vierige/ēn peerseche ende sulpheren
borstwapenen: en de hoofden der peerden als leeuwen
hoofden/ende wt hare monden quam vper ende rooc/
ende sulpher. En van dese dyp is het derde [deel] der
menschen gedoot vperē/ende bandē rooc/ende
banden sulphere: dat wt haren monde ginc.

Want hare cracht is in hare mont/ēn in hare steer-
re. Want hare steerten sijn gelijc slangen/ende hebben
hoofden/ende daermede doen sy de schaden.

En de andere menschen die niet gedoot en sijn door
dese plagē/hebbē hē niet bekeert van de werckē harer
handen/om niet te aanbiddē de dupbelē: en de gou-

Exo. 10. 4.

Dat is/veel
verboer.

Psal. 115. 4.

H k g den

ben en liuereu ende eerden ende steenen ende houten
afgoden die noch sien noch hopen noch wandelen en
2. conuen. Noch so en hebben hen niet bekeert vā hare
dootla. en noch van hare vergiftenen noch vā hare
hoererie noch van hare dieverie.

Capit. 1.

3. Wanden Engel die den Boeck hielt/welken Ioannes at/ende hercon-
dichtde het eynde der werelt/ 4. de stemme der seuen donderslagen ver-
seghelt

1. **E**n ic hebbe gesien eenen anderen stercken Engel
van den hemel ascomen/die mer een wolcke omme-
cleet was/en de Regenboge was op zijn hooft/en zijn
aensichte als de Sonne/en zijne voeten als vperighe
2. pilaren. En hy hadde in zijn hant een open boeckken/
en hy sette zijnen rechteren voet op de Zee/en den sin-
3. keren op de Aerde. En hy riep met lapder stemme
gelijc een Leeu byeschet/en als hy gheroepen hadde
spraken seuen donderslaghen hare stemmen.

4. En doe de seuen donderslagē hare stemmen gespro-
ken hadden soude icse geschreuen hebben/maer ic hoor-
de ee stemme wt dē hemel die tot my seide: Versgelt
wat de seue dōderslagē gesprokē hebbē/en en schryfse
sniet. En de Engel dien ick sach staen op de zee/en
op der aerde/hief zijn hant op na den hemel.

Cap. 12 7/

6. En swoer hy den lebenden van eeuwichet tot eeu-
wichet die den hemel ende wat daerin is/geschapen
heeft/en de Aerde/ende wat daerin is/ende de Zee/en
wat daerin is/dat daer gheentijt meer wesen soude.

7. Maer dat inde dagen der stemmen des sevendē En-
gels als hy basupnen soude/de verhozentheit Gods
soude verbult worden/gelijc hy zijnen Dienaren den

8. Propheten berondicht heeft. En de stemme die ick
hoorde wt dē hemel sprac wederom met my en seide:
Gaet en neemt dat open boeckken dat inde hant des
Engels is/die opter Zee ende op der Aerden staet.

Cap. 3. 2/

9. En ic ginck tot den Engel/en seide hem: Geef my
dat boeckken En hy seide my: Neemt ende eet dat
ende het sal uwen buick bitter maken/maer in uwen
mont sal het soete wesen als honich.

10. En ick nam dat boeckken wt der hant des Engels
en ic at het/en het was mijnen monde als soet honich:
en als ic het gegeten hadde/wert mijnen buick bitter.

Ende

11 En hy seide tot my: Ghy moet wederom Propheeten
by volcken en natiën ende tongen/ en vele Coningen.

Dat xi. Capittel.

1 Joannis is bevolen den Tempel te meten / 3. bande twee getuygen van
de Heere verweert / 7. ende vermoort vande beeste / 11. en daarna verweert
in eslicheit / 15. In het geluyt des sechshonderd Engels / 18. Christus verhe-
ben / ende God gheprezen door die vier ende twintich Ouerhuyghen.

Eze. 44/9

1 **E**n de a my wert een riet gegeven gelijc een roede / en
de Engel stont by my seggende: Staet op / en meet
den Tempel Gods ende den Altaer ende die daer
in aenbidden. Maer de zale die bukten den Tempel
is / worpt wt / en en meet dien niet / want hy is de hey-
denen gegeven / ende de heylige Stadt sullē sy twee en
veertich maenden betreden.

3 En ic sal hem / mynen twee getuygen geben / en sy
sullen propheeten duysent twee hondert en tsestich da-
4 gen becleet met sackē. Dese sijn twee Olyf boomē /

Act. 4.2

en twee candelaren die voor den God der Aerden staen.
5 En ist dat hen pement wil schadigē / daer sal vper wt
hare mont gaen / en hare byanden verteeren / en ist dat hē
pement wil schadigen / die moet also gedoot worden.

6 Dese hebbē de macht den hemel te sluytē / op dat het
niet en regene inde dagen haerder Propheetie: en hebbē
macht over de waterē die te veranderen tot bloet / en de
Aerde niet alle plage te slaen / so menichmael sy willen.

Dan 7.22

7 En als sy hare getuygenisse sullen voleynē hebbē /
sal her Dier dat wt den afgront comt / rijch tegen hē
voeren / ende false overwinnen ende false dooden.

8 En hare lichamen sullē liggē op de strate der groo-
ter Stadt die Geestelic genaemt wort Sodomā / en E-
gyptus / daer oock onse Heere gecrupst is.

9 En sy sullē wt de volckē en geslachten en tongen / en
natiën / hare lichamen sien / byn dagen / en eenen halve /
en en sullen hare lichamen niet laten in graven leggē.

En die op der Aerden wonen / sullen blijde en vrolick
wesen over hen / en sullen malcanderen gaven sendē om
dat dese twee Propheeten de inwoonders der Aerde ge-
quel hebben. Ende na byn dagen ende eenen halven
is de Gheest des lebens van Gode tot hen ingegaen /
en sijn op hare voeten gestaen / en daer is groote vrees
ghecomē over de ghene diese saghen.

En sy hoorden een groote stemme wt den hemel tot

Ik ij hen

hen seggen: Elmt hier op ende sy clomme op inde hemel in een wolcke/ ende hare byanden aenschoude/se.

13 En te dier selver ure is groote Aertbevinge gheworden en het tjiende [deel] der stat is gevallen/ ende daer zijn inde Aertbevinge gedoot namē van menschen/ se-
ven duysent/ ende de andere zijn verschiet geworden/ en hebben den God des hemels erre gegeven.

14 Dat tweede we is wech gegaen/ het derde we comt
15 haestelic. En de sebede Engel heeft gebasuynt/ ende

Of/ gesalf-
bru.

daer zijn groote stemmē geschiet in den hemel seggende:
De Coninckrijckē der werelt zijn onses Heere geworden/ en zijns Christi/ en hy sal regneren van ewicheyt tot
16 ewicheyt. En de vier ende twintich ouderlinge/ die
voor God sitten op hare throonē/ zijn op hare aensich-
ten gevallen/ ende hebben God aengebeden.

17 Seggende: Wy danckē u Heere God Almachich die
is/ en die was/ ende die comen sal/ dat ghy uwe groot
macht genomen hebt/ ende regneert.

18 Ende de heydenen zijn toornich geworden/ en uwen
toornē is gecomen/ en de tijt der dooden/ dat sy geoor-
deelt worden/ ende dat gy uwe Dienaren den Prophe-
ten ende den heyligen/ ende den genen die uwen naem
breesen/ den cleynen ende den grootē loon gebet/ en dat
ghy de gene verderft: die de Aerde verderben.

19 En de Tempel Gods in den hemel is geopet gewor-
den/ en de Aerke zijns Verbonts is gesien geworden in
ziinen Tempel/ en daer werden blixemen en stemmē/
en donderslagen/ ende aertbevinge/ ende groote hagel.

Dat xij. Capittel.

1. Wande bezychte Vrouwē gewach banden Dreck/ 7. oberwinninghe
tegen hem geteregen door Michael/ voor de gelsobige.

1 **E**n daer is een groot teeckē gesien in den hemel:
Een vrouwe becleet mer der Sonne/ en de Man
onder hare voeten/ en op haer hooft een Croone van
2 twaelf sterre. En sy was bezycht/ en riep/ hebbēde
3 smerte en quellinge om te baren. En daer is een ander
der teeckē gesien in den hemel/ en liet een groote rood
4 draec/ hebbende seben hoofde en thien hoozen/ en op
4 zijn hoofden seben Croonen: En zijnen steert trac he-
derde deel der sterre des hemels/ en wierpse ter Aerde
en de Draec stont voor de vrouwe die baren soude/ om
de byucht te verblinde/ als sy soude gebaert hebben.

Ende

- 5 Ende sy haerde eenen manliken sone die alle heydenen soude a hoeden metter pseren roede: ende haer kint swert wech genomen tot God en synen thoon. ^b En de vrouwe vluchtete inde woestijne daer si plaetse hadde van Gode bereyt dat syse daer onderhieldē dupsiet 7 twee hondert en tseftich dagen. En daer is crijch geworden inden hemel/ Michael ende synne Engelen crijchen tegē den Draec: en de Draec street en synne Engelen 8 Maer sy en hebben niet vermogen noch haer plaetse en is niet meer inden hemel gebonden.
- 9 En hy is geworpen de groote Draec/ de oude Slangen die genaemt wort de Dypbel ende de Sara die de geheele werelt verlept: hy is [segge ic] geworpen op de aerde/ ende synne Engelen syn wtgheworpen.
- 10 Ende ic hoorde een groote stemme/ segghende inden hemel: nu is de salich/ en macht en het Conincrycke onses Gods en de macht syns Chrysti geworden: want de verclager onser Broederē/ diese voer God verclacch de nacht ende dach/ die is nu neder geworpen.
- 11 Ende sy hebben hem overwonnen door het bloet des Lams/ ende door het woort harer ghetuygenisse/ en sy en hebben haer ^a leven niet lief gehat totter doot.
- 12 Hierom verblift u gy hemelen/ en die daer in wohnt. Wee den genen die opter Aerden en opter Zee woonē/ want de Dypbel is tot u liede afgecomē/ die seer toornich is dewyle hy weet dat hy cleppen tijt heeft.
- 13 En als de Draec sach dat hy op de aerde geworpen was/ heeft hy de vrouwe vervolcht die eē mancke gebaert hadde. En der vrouwe syn gegebē twee vlegelen eens grooten Arents/ om dat sy soude vliegē van de tegenwoordich/ des Draecs inde woestijne/ in haer plaetse waer sy geboet weet ^a eenen tijt ende tijde/ en halven tijt ^b wt den aensichte der Slangen.
- 15 Ende de Slange schoot wt haren monde water/ als eenen stroom/ achter de vrouwe om haer van dē stroom te doen wech stroomen.
- 16 En d'eerde is der vrouwe te hulpe gecomē en heeft haren mont opgedaen en heeft den stroom opgesope dien de Draec wt synen monde geworpen hadde.
- 17 En de Draec was toornich op de vrouwe en is gega om crijch te voeren tegē de andere van haren zaden: die

Of regeren

Apo 12. 14

Iur. 10. 18.

Of/ Gesalf den.

Gr. zielen.

Apo. 12. 6/

g Dan' 12. 7
Gr. hau.

24 n. 12 Rome

de geboden Gods hielden ende het getuigenisse Iesu
17 Christi hadden. En: hy stont aen het zant der Zee.
Dat rijk. Capittel.

1. Wande Beeste die alle de verworpenen berlept/ 11. bevesticht
door een ander Beeste.

23. 17. 9
b. 17. 9
b. 17. 9
b. 17. 9

Ende ik sach van der Zee een beeste opkomen: de welke hadde seven hoofden en thien hoornen: en op hare hoornen thien croonen ende op hare hoofden eenē lasterlickē naem. En de Beeste die ic sach was gelijc een Dardel/ en hare voeten als eens Beys voeten/ en haren muyl als de muyl eens Leeus/ en de Dae gaf haer zyn macht en zynen Throon en groo- zte mogēthent. En ic sach eē van haer hoofde/ als ter doot geslagē/ en zyn doodelicke wōde wert genesen: en het gevoel aertrijc is verwōderēde de Beeste gebolcht.

4 En sy hebben den Dyaec aengebeden/ die der Beeste macht gegeven hadde: en sy hebben de Beeste aengebeden/ seggende: Wie is gelijc dese Beeste? Wie can sijn haer crijgē? En haer is eenen mont gegeven om groote dingen/ ende lasteringen te spreken/ ende haer is macht gegeven te doen twee ende beertich maenden

CDU.7/21

6 En sy dede haren mont open om lasteringe te spreken tegen God om zijnen naem / en zijn woonstede te lasteren ende de ghene die inden Hemel woenen.

7 En haer is gegeven crijch te voeren tegen de he-
ligen en die te overwinnen/ ende haer is macht gege-
ven over alle geslachte, ende tonghe ende natie.

02100.3.5.
021.4.3

8 Ende sy sullen haer aenbidden alle die op'ter Aerden
woonē. Welckē namē n; geschreβē en sijn indē Boec
des Lāns/dat geslacht is vandē beghine der werelt.

9 Ist dat yemant ooren heeft die hoore.

e Gen. 9/6
f Ap. 14.12

10 Ist dat pēmant gebangen seyt die sal inde gheban-
kenisse gaen: Ist dat * pēmant mettē sweerde door die
moet mettē sweerde gedoot wordē. f hier is de lūtsa-

11 heyt en het geloove der hepligen. En ic sach ee ander
Beeste vander Aerden opcomen en hadde twee hoofs-
ten gelijck het Lam/ ende sprack ghelijck de Draeck.

12 En sy doet alle de macht der eerster beeste voor haer
en sy maect dat de aerde en die daerin woonē de eerste
beeste aanbiddē wiens dootlicke wonde genesen was:

g 3. r k e. 1. 9

13 g En doet groote teekenen/so dat sy oock vper han
den

den hemel doet comen op der Aerde/ vooz de mensche:

14 **E**n verleytse die op der Aerden woonen/ om der teet-
kenen wille die haer gegeven zijn/ om vooz de Beeste te
doen/ segghende tot de inwoonders der Aerden/ dat sy
een beeldt maken sonder der Beeste/ die de wonde des
sweerts hadde/ ende weder leefde.

Deu. 13. 1
mar. 24. 24

15 Ende haer wert gegeven den Beelde der Beesten ee-
nen geest te geben dat ooc het beelde der Beesten sprekē
soude/ ende te maken dat alle die het beelde der Beesten
niet aen en baden/ gedoot souden worden.

16 Ende maectse alle/ de groote ende cleene/ de rijke en
arme/ de vyse/ en dienstbare/ dat sy hen een merckteet-
ken geest op hare rechterhant/ oft op haer voozhoofte.

17 Ende dat niemant en mach coopen noch vercoopen/
dan die dat merckteeken heeft/ oft de naem der Beeste/
oft het ghetal haers naems.

18 Hier is wijsheyt/ wie verstat heeft/ die rekene het ge-
tal der beeste/ want het is eens menschen getal/ en zijn
getal is ses hondert ende ses ende tsestich.

Dat xliij. Capittel.

1. Het schoo geselschap des Lams/ 6. ed Engel becondicht het Euange-
lium/ 8. een ander den val van Babel/ 9. de beede/ darmen bliebe vā
der Beeste/ 13. het geluck der gene die inden Heers sterben/ 15. handē
Gogst ende whutht des Heeren.

En de ick sach/ ende liet/ het Lam stont op den berch
Sion/ en met hem hondert vier ende veertich duy-
sent/ die den Naem zijns Vaders hadden op haer
2 voozhoofden/ geschreven. En te hoorde een stemme
wt de hemel/ gelijc een stemme veler wateren/ en gelijc
een stemme eens grootē donderslachs/ en te hoorde een
stemme van harpenspeelders/ die op harpen speelden.

Ant. vian-
denbe.

3 En songen als eenen nieuwe sanc vooz de Throon/
en vooz de vier Dieren/ en de Ouderlingen/ en niemant
en conde den sanc leeren/ dan die hondert vier en veer-
rich duyzent/ namelic/ die van der Aerde gerocht waerē.

4 Dese zijn die met vrouwe niet heblect en zijn/ v wat
sy zijn/ Maechden/ dese volge het Lam waer het gaet:
Dese zijn gerocht van de menschen/ eerstelingen Gode
ende den Lamme.

1. Col. 11. 7

5 Ende in haren mont en is gheen bedroch gebonden/
want sy zijn onstraffelick vooz den Throon Gods.

6 En te sach eenē anderē Engel bliege/ midde vooz de

hemel

hemel en hy hadde een ewich Euangelium om de inwoonders der Aerde te verondigē en allen natien ende gellachten ende tongen ende volcken.

7 Seggende met luyder stemme: Dreeft God en geef hem eerlicheyt: want de ure zijns oordeels is gecome ende aēbidt hem: die den hemel en de Aerde gemaect heeft ende de Zee ende de Waterfonteynen.

1 Cor. 1. 1.
1 Cor. 3. 6.
1 Cor. 13. 2.
1 Cor. 21. 9.

8 En daer is een ander Engel gebolcht seggēde: Sy is gevallen sy is gevallen Bablon die groote Stad om dat sy wt den wijn des toorns harer hoererie allen volcken te drincken gegeven heeft.

9 En de derde Engel is hen gebolcht segghende met luyder stemme: Ist dat yemant de beeste aenbidt ende haer Beelt en een mercteeckē neemt op zijn voorschot oft op zijn rechterhant.

10 Die sal oec drincken van dē wijn des toorns Gods vanden louteren wijne geschoncken in den Drinckbeker zijns toorns: en sal gepijnicht worden met vyer en sulphur voer de heylige Engelen ende voer het Lam.

Apo. 9. 2.

11 En de roec harer pijninge sal opgaē van ewicheyt tot ewicheyt en sy en sullē geē ruste hebbē dach noch nacht die de Beeste ende haer Beelt aenbidde ende is dat yemant het mercteecken haers naems ontfangt.

Apo. 13. 10

12 Hier is de lijtsaemheyt der heyligen hier: yn die de geboden Gods houden ende het geloove Jesu.

1 Cor. 13. 10
1 Cor. 13. 11
1 Cor. 13. 12

13 En ick hoorde een stemme wt dē hemel 10: my seggen: Schryft: Salich: yn de dooden die ginden herre sterbe: De Beeste seyt: Dat sy ruste van hare arbeit ende hare wercken volgen hen na.

14 Ende ic sach ende liet een witte wolcke ende op de wolcke sat eē die des menschen Sone gelijc was: hebbende op zijn hooft een goudē Croone en in zijne hant een scherpe sickel.

15 En daer is gecomen een ander Engel wt den Tempel roepende met luyder stemmen tot hem: die op de wolcke sat: Sent u sickel ende maeyt want de ure om te maeyen is gecomen: want den Oogst der Aerde is

Joan. 3. 13

16 doore geworden. En die op de wolcke sat sandt zijt sickel op de Aerde ende de Aerde wert gemaeyt.

17 En een ander Enghel quam wt den Tempel die in den hemel was ende hadde oock een scherpe sickel.

Ende

18 Ende daer quam een ander Engel vanden Alreer/
die macht hadde ober het vper/ ende riep met luyder
stemme tot hem die de scherpe sickel hadde/ seggende:
Sent u scherpe sickel/ en snijt de Druyfracke der Aer-
19 den/ want hare Druyphen sijn ripe. Ende de Enghel
sant zijnen sickel op der Aerden/ en sniet de Wijn gaer
der Aerden/ en wierpse inde groote persse des toorns
20 Gods. Ende de persse wert bupen de stat getreden/
ende het bloedt is gecomen wt de persse/ tot de toornē
der Deerden/ dus sent ses hondert Stadien verre.

Dat xv. Capittel.

1. Vande seuen Engelen/ die de seuen laetste plagen hebben / 3. den sanc
der overwinners der Beeste/ 7. vande seuen Phisolen der rooznichheit
Gods.

1 **E**nde ic sach een ander groot en wonderlic tecken
inden hemel: seuen Engelen/ hebbende de seue laet-
ste plagē: wāt met dese is de rooznichheit Gods vol-
2e pnt. Ende ic sach als een glazen Zee/ gemēgt met
vper/ ende die overwinners waren van der Beeste/ en
van haer Beelt/ ende van haer mercttecken: ende vādē
get ale haers naems dat sy stonden aende glazen Zee/
hebbende Harpen Gods.

1. Cor. 13.

2. Cor. 4. 6.

3 Ende songhen den sanc 7. Moyses des Dienstknechts
Gods/ ende den sanc des Lams seggēde: Owe werckē
sijn groot ende wonderlich heere God Almachtich: uwe
woogen sijn rechteveerdich ende warachtich/ Coninc der
4 hepligen. Wie sal u niet bresen heere/ ende uwen
Naem prisen? Want ghy [sijt] alle heplich wāt alle
heydenen sullen comen/ ende booz u aenbidden want
uwe oordeelen sijn openbaer geworden.

1. Cor. 14. 17.

2. Cor. 10. 6.

5 Ende na desen sach ic/ ende liet/ de Tempel des Ta-
bernakels der getuygenisse inden hemel/ wert geopē.
6 En de seuen Engelen/ hebbende de seue plagē/ qua-
men wt de Tempel becleet met reyren en claren lijn-
wade/ en omme de bozste omgegozt met goudē goz-
7 delen. En een van de vier Dieren gaf den seuen En-
gelen seuen gouden Phisole vol der rooznichheit Gods/
die leeft van eeuwichheit tot eeuwichheit.

2. Cor. 4. 4.

8 Ende de Tempel wert verbult vanden rooc wt de
eerlicheit Gods/ ende wt zijne macht/ ende niemāt en
conde inden Tempel gaen tot dat de seuen plagen der
seuen Enghelen volepnt waren.

Dat

1 Wanden **Phio**len / hier ende daer w: gestort booz de Enghelen / en wa:
sagen daerna volgen / 15. waerschonwingen datmē moet roe:ien booz
heim se lben.

1 **E**nde ic hoorde een groote stemme wt den Tempel
seggen tot de sebbē Engelen: Gaet glet de sebbē **Phio**:-
len der toornicheyt Gods wt op de Aerde.

2 Ende de eerste is wtgegacn / en heeft zjn **Phio**le wt:
gegoten op der Aerde / ende daer is gecomen een quade
boose swere op de menschen / die het merckteekē der
Beeste hadden / ende die haer beelt aanbadden.

3 En de tweede Engel heeft zjn **Phio**le wtgegoten in
de Zee / en is gewordē als bloet eens doodē lichaems /
ende alle lebende ziele is ghestorben inde Zee.

4 En de derde Engel heeft zjn **Phio**le wtgegoten in
de waterstroomen / ende inde fonteynē / en sy zjn bloet
s geworden. En ic hoorde den Engel der wateren seg:
gen: Ghy zyt rechtbeerdich heere die Is / en die Was /
ende heplich / om dat ghy dit gheoordeelt hebt.

mat. 23. 34

6 ^a Want sy hebben het bloet der Hepligen en der **Pro**
pheten wtgestort / en gy hebt hen bloet te dymcken ge:
geven: want sy zjnt weerdich. En ick hoorde eenen
anderē van dē Altaer seggen: Ja heere God Almaech:
tich / nwe oordelen zjn warachtich en rechtbeerdich.

8 En de vierde Engel heeft zjn **Phio**le wtgegoten in
de Sonne / ende haer is gegeven de menschen te quellē
met hitte / door byer.

b Cri. iii

9 En de menschē branden met groorer hitte / en sy la:
sterden dē naem Gods die macht hadde over dese pla:
gen ende en bekeerden hen niet / om hem eere te gebē.

10 En de vyfste Engel heeft zjn **Phio**le wtgegoten op
den Throon der Beeste / en haer rijcke is verdurft
geworden / ende sy knauden hare tonghen van smerte:

11 Ende sy lasterden den Godt des Hemels / van hare
smerten ende van hare swerē / en sy en bekeerden hen
niet van hare wercken.

12 En de sesste Engel heeft zjn **Phio**le wtgegoten op
den grooten waterstroom Euphratem / en zjn water
is wtgedroocht / om dat bereyt soude worden de wech
der Coningen / vanden opganck der Sonnen.

17 Ende ick sach wt den mont der Dyaken ende wt den
mont der Beeste ende wt den mont des valschen **Pro**:-

phets

- pheets/ dyn onreynne geesten [gaen] gelijc Dorschen.
- 14 Want sy sijn gheesten der Duppelen en doen tecken om te gaen tot de Coningen der Aerden en der geheelder Werelt om hen te vergaderen tot den krieg diens grooten daechs Gods Almachtich.
- 15 (o Siet/ ic come als een Dief: Salich [is hy] die waert/ ende sijne cleederen bewaert/ op dat hy niet naect en wandele/ ende sijn schande niet gesien en worde.)
- 16 En sy vergaderdense in een plaetse genacmt intjezeijsehe Armageddon.
- 17 En de sevende Engel heeft sijn Philole wtgegoten in de lucht/ en daer quam een groote stemme tot den Tempel des Hemels vande Thron/ seggende: Het is geschiet.
- 18 En daer sijn stemmen/ en donderslagen/ en blikenen geschiet/ en daer is groote Aertbevinge geschiet/ sulckx als niet geschiet en is/ van dat de mensche op de Aerde gheweest sijn sodanighe Aertbevinghe so groot.
- 19 Ende de groote Stadt is in dyn deelen gescheurt/ en de Steden der heydenen sijn gevallen/ ende de groote Babilon is hoor: Gode in gedachtenisse gecome/ om haer te gebeden Dine beker des wijns der verholzet/ zohent sijns roozens. En alle Eylanden sijn gebloeden/ ende de Berghen en sijn niet gebonden.
- 21 En daer is grooten hagel als van een pont ghebalen vanden Hemel op de menschen/ ende de menschen lasterden God/ om der plage des haghels/ want sijne plaghe was seer groot.

Dat xvij. Capitel.

1. Beschrijvinge der grooter hoere/ hare groutwelichheyt ende straffe 14. de overwinninghe des Lamms.

- 1 Ende een van de seben Engelen die de seben Philole hadden/ quam en sprack niet my/ seggende tot my: Comt/ ic sal u toonen het oordeel der grooter hoeren/ die op vele wateren sijn:
- 2 a Met der welcker de Coningen der Aerden gehoereert hebben/ en de Inwoonders der Aerde sijn byonen gheworden vanden wijne haerder hoererie.
- 3 Ende hy brachtede my wech inden Gheest in een woestijne/ en ick sach een vrouwe sitten op een roosvertwige Breef/ vol namen der lasteringe/ en hadde seve hoofden ende thien hoornen.

Ende

12 The. 2.9
Apo. 13. 14

Am. 24. 4.4
1 The. 3. 6
1. Pe. 3. 10
12. 01. 3. 6
Apo. 3. 18

Jer. 25. 15

Apo. 18. 2

4 En de vrouwe was becleet met purpuren en roose-
berwe en vergult met goude en costelike steene ende
peerle: en hadde in haer hant eenen gouden dincbeken
vol groutwelicheden en onreynicheden haer horreie.

5 En op haer voerhoofte eenen naem geschreven: Ver-
borgentheyt/ de groote Babylon/ moeder der hoeren
ende groutwelicheden der Aerde.

Mat.
23. 33.

6 En ic sach de vrouwe dat sy dioncken was vanden
bloede der heyligen en vanden bloede der ^b getungen
Jesu: en ic was verwondert met groote verwonderinge
700e ic se sach. Ende de Engel seide my: waerom zijt
gy verwondert? Ic sal u seggen de verborgentheyt der
vrouwe en der Beeste die se draecht/ welke seve hoof-
den heeft ende thien hoornen.

Apo. 13. 3.

8 De Beeste die ghy gesien hebt was en is niet en
sal vanden Afgront opcomen en gaet ter verdervinge
en die op der Aerden wonen/ (wiens namen niet ge-
schreven en zijn inden Boec des Lebens/ vande begin-
ne der Werelt/) sullen verwonderē/ als sy de Beeste sie
sullen/ die was ende niet en is/ hoewel sy is.

Apo. 13. 8.

9 Hier is de sin die wijsheyt heeft: De seben hoofden
zijn seben bergen daer de vrouwe op sit/ ende zijn seve
10 Coningen. De vyve zijn gheballen en de een is ende
de ander en is noch niet gecomen en als hy sal gheco-
men zijn/ moet hy een weynich blijven.

San. 7. 20

11 En de beeste die was en niet en is/ die is oec de acht
ste Coninc/ en is vade seve en gaet ter verdervinge.
12 En de thien hoornen die ghy gesien hebt zijn thien
Coningen/ die het Conincrycke noch niet ontfangen en
hebben/ maer ontfangen macht als Coningen te eener
3uren met der Beeste. Dese hebben eenen raet/ en sul-
len hare cracht ende macht der Beeste gheben.

1 Tim. 6. 7.

Esai. 8. 7.

14 Dese sullen tegen het Lam cringen/ en het Lam salse
overwinnen: want het is de Heere der Heeren en Co-
ninc der Coninge/ en de geroyene en verberooyene ge-
15 loobighe die met hem zijn. En hy seide tot my: De
wateren die gy gesie hebt/ daer de hoere sit/ zijn volcke
ende Scharen ende Natien ende Talen.

16 En de tien hoornen die gy gesien hebt aen de Beeste
die sullen de hoere haten en sullense woeste maken en
naect/ ende sullen haer bleesch etē en sullense niet vret

ber

17 verbranden. Want God heeft hen in haer herte ge-
geve te doe dat hem behaecht en eenerley ract te doe
ende hare Conincklike der Be:ste te geben tot dat de
woorden Gods voleynt zijn.

18 En de vrouwe die gy gesien hebt is de groote stadt/
die het Conincklike heeft over de Coningē der Aerde.

Wat xbiij. Capittel.

2 De bal der hoere van Babylon / droeflich voer de boosen / droeflich voer
den goden / 4. Vermaninge tot het volc Gods dat sy daer in gaen

1 Ende na desen sacht ick eenen anderen Engel wt den
Hemel ascomē hebbende groote macht / en de Aerde
is lichterich gheworden van zijne claerheyt.

2 Ende riep wt crachtelic met luyder stemmen / seggen

de: 3 Sy is gevallen / sy is gevallen die groote Babylō / en

is geworden een wooninge der Wyfelen / ende bewa-

renisse aller onreynner geesten / en bewarenisse aller on-

reynner en hatelicker vogelen. Want bande wijne des

toorns haerder hoererie / hebben alle Volckē gedron-

ckē / en de Coningen der Aerde hebbē met haer gehoe-

reert: en de Ooplieden op Aerden zijn bande macht

4 haer weelde rijc geworden. En ic hoorde een ander

stemme wt den Hemel seggē: gaet wt van haer mijn

volc op dat gy haerder sonden niet deelachtich en zijt /

5 en op dat gy van hare plagen niet en ont fangt. Wāt

hare sonden zijn tot inden Hemel toe gecomen / ende

God is haer ongerechticheden gedachtich gewordē

6 Vergelt haer / gelyc sy oec u vergoldē heeft / en dob-

belt haer dobbel na hare werken. Indē Wyfelicke

daer sy in / geschoncken heeft / schenct haer dobbel.

7 So vele als sy haerselvē vereerltet heeft / en weeldich

geweeft is / so vele pijnē en droefheytē geeft haer: wāt

sy seyt in haer herte: 8 Ic sitte / en bē Coninginne / en

en ben geen Weduwe / ende en sal geen droefheyt sien.

8 9 Hierom sullen hare plagen op eenen dach comen /

doot / droefheyt / hongre / en sal met byer v. ryzant wo-

den: want de Heere God diese oordeelt / is sterck.

9 En de Coningē der Aerden die met haer gehoereert

en weeldich geweeft hebbē / sullēse betweentē en rouwe

over haer makē als sy de rooc haers ryzants sullē sien.

10 Wā verre staende / van vreesē haerder pijnē / en seggē:

de: 11 Wee / wee / de groote stadt Babylō die stercke stat:

want u oordeel is te eener ure ghecomen.

Apo. 14. 8.

Esa. 21. 9.

Apo. 17. 8.

Esa. 18. 12.

b Ofte / ge-
hoort.

c Br. ghes-
meugt.

f B. meugt

Esa. 47. 8.

Wan. 9. 26

Apo. 17. 2.

Esa. 18. 9.

Ende

- 11 Ende de Cooplieden op Aerden sullen weenen / ende rouwe draghen over haer / want haer Coopmanschap en coopt niemant meer.
- 12 Coopmanschap van Gout / en Silber / ende costelicke steenen ende peerlen / ende sijn lijnwaet / ende purpure / ende ynde / ende charlaken ende alderhande Thynen hout / ende alle vbooren baten / ende alle baten banden costelicksten houten / en koper / ende yser / ende marmer.
- 13 En Cancel / en reuwerck / en salbe / ende wieroock / en wijn / ende olie / en meelbloeme / en tarwe / ende beesten / ende schape / en [coopmanschap] van peerde / ende van wagenen / ende van lichamen / ende zielen der mensche.
- 14 En de vruchten der begeerlicheyt uwer ziele / sijn van u wech gegaen / en al dat vette ende clare is van u wech gegaen / en gy en sult niet meer deselve bebonde worden.
- 15 De cooplieden deser dingen die van haer rijke ghe worden sijn / sullen om de vreesse haerder pijnne van verre staen / weenende ende droebe wesende.
- 16 Ende segghende: Wee wee die groote Stadt / die becleet was met sijnen lijnwaede / en purpur / ende roosen verwe / ende vergult met goude / en costelicke steenen /
- 17 en peerlen: Want in een ure is sulcke rijkdom woest geworden. En alle Stiermans / ende alle het volck op de schepen / en de Schipliede / ende alle die de Zee hantieren sullen van verre staen:
- 18 En sullen roepen siende den roock haers byants / en sullen segge: Wat [stadt] was deser groter stadt gelijc.
- 19 En sy suken aschen op hare hoofden worpen / ende roepen weenende / ende seggende: Wee wee die groote stadt / inde welcke alle die schepen inde Zee hadde / van hare costelicheyt rijke geworden sijn: want in een ure
- 20 is sy verwoest. Weest by olick over haer / ghy hemel / en ghy heylige Apostelen ende Propheten / want God
- 21 heeft mitwe oordeel geoordeelt van haer. En een sterre Engel heeft eenen steen op geheben / als eenen grootten Meulensteen / en heeft die inde Zee geworpen / seggende: also sal de groote stadt Babylon met eenen storm geworpen worden / en en sal niet meer gebonden worden.
- 22 Ende de stemme der harpenspeelders / ende Sangers / en fluyters / en Basunners / en sal niet meer in u gehoor worden / en geen constenaer van eenige conste

1 Of / het loof / dat is / de boden vrucht.

2 Of / heeft welke ghe komt van haer om u went wille. Jer. 31.8.

Jer. 23.34.

en

en sal meer in u ghebonden worden en het geluyt der Meulen en sal in u niet meer gebonden worden.

3 Ende het licht der keersen en sal in u niet meer schijnen / p ende de stemme des Bripdegods ende Brupts en sal in u niet meer gehoozt worden: want uwe Looflieden warē de Dorsten op Aerden: want in uwe p tooberle zijn alle volcken berlept gheweest.

4 En in haer is gebonden het bloet der Propheetē en hepligē: en alle der gener die gedoot zijn op der Aerde.

Wat xij. Capittel.

1 Grooten lof ende danck des Hemelschen geselschaps / vande straffe der Hoere en alle verleyders en boosdoeders / en vande briploft des Lams / en de oberwinninge des woorts Gods: 10. de Engel weygert aenbeden te zijn vā Joanne.

En na desen hoorde ic een groote stemme / eener grooter Scharen indē hemel seggen: a halleluia / de salicheyt en lof en eere en macht is onses Heerē zren Gods. a Want zijne oordeelen zijn warachtich en rechtveerdich: wāt hy heeft de groote Hoere / die de Aerde mer hare Hoererie verdoorben heeft / verdoet en hy heeft het bloet zijner Dienare vā hare hāt geworokē.

3 Ende so sepden wederom: halleluia / ende hare roogingē op vā eeuwichē tot eeuwichē.

4 Ende de vier ende twintich Ouderlingē en de vier Dieren vielen neder / ende aanbadden God / die op den Throon sat / seggende: Amen halleluia.

5 Ende daer quam een stemme vā den Throon / seggende: Loofst onsen God op zijne Dienstknechten ende vā die hem breeft / bepde cleyn en groot. En ic hoorde als een geluyt eener grooter Scharen / en als een geluyt veler wateren / en als een geluyt der stercker dōderlagē / seggende: halleluia / want de Heere God almachrich regneert. Laet ons blinde en blylic zijn / en hem eere gebē: want de Briploft des Lams is gecomen en zijn Wyf heeft haerselven berept.

3 En haer is gegebē dat so becleet worde met ropen ende blinckenden sinen Lijntwade: want dat sijn Lijntwaet zijn de rechtveerdichmakinghen der heplighen.

En hi sepde tot mi: Schryft: d Salich zijn de gene die tot dē Abdemael der Briploft des Lams geroepē zijn. En hy selde tot mi: Dit sijn warachtige woordē Gods.

ysr. 16.9

gost ber
giftinge.

a Dat is.
looft den
Heere.

h4. esu. 15
1.

2
es. 14. 12

dmat. 22
8.
luc. 4. 16

Mat. 10.
25.
Mat. 14. 14

fact. 1. 14

gesa 63. 2

hesa. 43. 2
eph. 6. 19
ihsa. 1. 9
1 Tim.
6. 15.
apo 17. 14

lavor 3. 13
in Eri. 11

apo 30.
10.
Dan 7. 1

10 Ende ic viel voor zijne voeten om hem te aenbiddē/
en hy stude tot my: Siet dat ghy dat niet en doet: ick
ben u Mededienstknecht/ ende uwer Broederē die het
getuigenisse Jesu hebbē: Aenblyt God: want de Geest
der Propheten is het getuigenisse Jesu.

11 Ende ic sach den Hemel open en liet een wit Peer/
en die daer op sat was genaet/ getrouwe en warach-
tich/ ende hy oordeelt en rijcht in rechtveerdicheyt.

12 En zijne oogē [ware] als de blamme des vters/
en op zijn hooft vele Croonē: ende hadde eenē Naem
gheschreben dien niemant en weet dan hy.

13 g En was beleet met eenē cleede/ dat met bloet ge-
bert was/ en zinnen Naem hiet: dat woont Gods.

14 En de Heyerachten in den Hemel volchdē hem na
op witte Peerden beleet met wit reyn sijn Lijnwaer.

15 h En wt zinnen mont ginc eē scherp Sweert om dat
hy daermēde de Volckē slaen soude/ en hy salse hoede
met eē yserē roede en hy treet de Persse des wijns der
verbolgentheyt ende toornicheyt Gods Almachtich.

16 Ende hy heeft op zijn C. et ende op zijn Heupe/ eenē
Naem geschreben: k Coninc der Coningen/ ende heere
17 der heeren. En ic sach eenē Engel inde Sonne staē/
ende riep met grooter stemme seggēde tot alle de Vo-
gelen die midde indē Hemel vloegen: Comt/ ende wort
bergadert ten Abontmale des grooten Gods.

18 Op dat gy eet het vleesch der Coningē/ en het vleesch
der hooftmannen/ ende het vleesch der Sterckē/ ende
het vleesch der Peerden/ ende der genē die daer op sit-
ten/ ende het vleesch aller Vrijen ende dienstbaren der
19 keysen ende grooten. Ende ic sach de Beeste/ en de
Coningen der Aerde/ en hare Heyerachten vergaderen
om te rijgē tegē hē die op he Peer sat ende tegē zijne
20 Heyeracht. En de beeste wert gebāgē/ en met haer
de valsche Propheet: die de teekenen van haer gebāgē
hadde in door de welcke sy bleyt warē/ die het merck-
teekē der Beeste ontfangen hadde/ ende die haer beelt
21 aenbadē. n Lebende zijn dese twee geworpen in di-
bernenden Doel des vters met sulpher.

22 En de ander werden gedoot mette sweerde des ge-
nen die op het peer sat/ het welcke wt zijne mōt ginc
en alle de vogelen werden verfaet van haren vleeschē.

Dat

Wat xx. Capittel.

1. De Dupbel eenen tijt lanc gebouden geweest hebbende/ ende daer naer weder onthoudende ghinde/ welc de Tempere seer/ 9. na het oordeel allen menschen wort hy mer den ghien geworpen inden poel des vyers.

2. **E**nde ic sach eenen Engel wt den hemel neder comen ende hy hadde den sleutel des afgronts/ ende een groote keten in zyn hant. nEn hy heeft gegrepen

apet 2.4

den Draec/ die oude Slage/ de welcke is de dupbel ende Satanas/ ende heeft hem gebonden dupsent Jaren.

3. Ende heeft hem inde Afgront geworpen/ ende heeft hem geslotē/ ende heeft versgelt ober hem/ om dat hy de volcke niet mer berleyde en soude/ tot d; de dupsent jaren voleynt warē/ en daerna moet hy eenen cleyenen tijt onthonden worden.

4. En ic sach Thronen/ ende sy satē daer op/ ende hē wert het Oordeel gegebē/ en de zielen der gener die onthooft warē omme het getuygenisse Jesu/ ende omme het woort Gods en die de Beeste noch haer beelt niet aangebedē en hadden/ ende en hadden het merctteeken niet ont fāgē aē haer voorhoofst/ noch aen haer rechter hant/ en sy leefden ende regneerden met Christo dupsent Jare. Maer de ander doode en werde niet weder lebendich tot dat de dupsent Jaren voleynt werden. Dit is de eerste opstandinge.

6. Salich en heyligh is hy/ die deel heeft inde eerste opstandinge/ In desen heeft de tweede doot geen macht/ maer sy sullen wesen v Priesters Gods ende Christi/ en sy sullen met hem regneren dupsent Jaren.

hy pet 2.5
apoc. 1.6

7. Ende als de dupsent Jaren sullen voleynt wesen/ sal de Satan wt zyn gebantkenisse onthonden worden.

eeze. 38.2

8. Ende hy sal wtgaen/ om de Volcken te berleyde die inde vier hoecken der Werden zyn c den Gog/ ende den Magog om hen te versamelen ten strijde/ der welker ggetal is als het zant der Zee. Ende zyn opgecomen in de breedte der Werden en hebben den heyliger der heyligē omringe/ en de heminde Staten daer quam vper neder van Gode wt den hemel/ ende ver eerdesē.

el apoc. 19
20.

9. Ende de Dupbel diese berleyde/ d wert geworpen in den poel des vyers/ ende Sulphers/ daer de Beeste ende valsche Propheet sullen gepijnicht worden dach ende nacht/ van eeuwichheit tot eeuwichheit.

1. Ende ich sach eenen grooten witten Thron/ en die

Al g daer

daer op gesetē was van wiens aenlichte de Aerde en den Hemel bloot/ ende daer en is geen plaetse voor hē 12 geboden. En ic sach de Doodē/cleyn en groot staen voor God: en de Boeckē warē geopēt/ ende daer was eē ander Boec geopēt/ e die des lebēs is: en de Doodē werdē geoord: elc wt het gene d; inde Boeckē geschēben was s na haer wercken.

eero 32. 32

psa 69. 29

psa 62. 13

rom 2. 6

Gal. 6. 5.

13 Ende de Zee gaf de Doodē die daerin warē/ en de Doodē ende h; alle gaf de Dooden die in haer waren: ende sy werdē geoordeelt een pegelic na zijne wercken.

14 Ende de Doot ende de helle werden inden Doel des byers geworpen. (Dit is de tweede Doot:)

15 En so wie niet gebodē en was inde Boec des Lebēs geschēben die wert inden Doel des byers geworpen.

Wat xxi. Capittel.

3. Den gelucksaligen si aet der goeden/ 8. ende ellendigen der quade na het oordeel/ 10. beschijninge der verberozen/ Jerusalem der Bruidt des Lams.

ies 45. 1

h 66. 22

1 E Nde ic sach eenen a nieuwe hemel/ ende een nieuwe Aerde/ wāt dē eerste hemel en de eerste Aerde was vergaen/ ende de Zee en was niet meer.

iap 3 12

2 En ic Joannes sach de b heplige stat dat nieuwe Jerusalem neder comen vā God wt den hemel/ bereypt gesijck een Bruidt die haren manne verciert is.

eze. 43. 7

3 En ic hoorde eē groote stemme wt dē hemel seggē:

ies 25. 6

4 Siet de Tabernakel Gods/ met de menschen: en hy sal met hē woonē/ en sy sullen zijn volc wesen/ en God selbe met hen sal haer God wese. d En God sal als le tranen van hare oogē afwasschen/ en de doot en sal niet meer wesen/ noch droefheyt/ noch gheschēp/ noch pijnē sa' meer wesen: want dat eerste is wech gegaen.

ies 43 19

5 Ende die op dē Throon sat sende: e Siet ic maket al nieu. En hy sende tot my: e chrijft wāt dese woorden sijn warachtich en getrouwe. En hy sende tot my: het is geschiet: f Ic bē de Alpha en Omega [dat is] het Begin/ en het Eynde. Ic sal den dorstigen geve wt de Fonteyne des lebendigen waters voor niet.

ies 41. 4

nde 44. 6

7 Wie overwin/ die salt al besittē: h en ic sal sijn God wesen/ ende hy sal mijn Sone wesen.

3 sach 8. 3

8 Maer den versarchden en ongeloobigē ende grouwelickē ende moordērs/ ende hoerēders/ en Toobēnaers/ en Afgodendien aers/ en allen leugnaren haer

1 Ofst/

ergiftis/

iers.

deel

deel [is] inden bernend [doel] met vier en solpher: welc
gis de tweede doot. En een bande seben Engelen/ die
de seben [Ph]iolen hadde/ vol met de seben laetste plagē
quam tot my en sprack met my/ seggende: Comt ic sal
u toonen de Bruyt/ des Lams wijs.

10 En hy boerde my op inden gheest op eenen grooten
en hooge berch/ en hy toonde my i de groote stadt/ dat
heylige Jerusalem die wt d[er] hemel af quam van God

iaps. 21.2
heb 11.22

11 Ende hadde de heerlicheyt Gods: en haer licht was
gelijc den aldercostelicken steen/ gelijc den Cristalijnigē
12 Jaspis steen. En hadde eenen grooten hoogen muer/
met twaelf poorten/ en inde poorten twaelf Engelen
en Namen daer op geschreben/ dewelcke zijn de twaelf
gheslachten de kinderen Israels.

13 Van Oosten d[er] poorten/ van Noorden d[er] poorten/
van Zuiden d[er] poorten/ van Westen d[er] poorten.

14 En de muer der stadt k hadde twaelf fondamentē/
en daerin de Namen der twaelf Apostele des Lams.

1 Ephe. 2
22.

15 En die met my sprac/ hadde een gouden riet/ om de
Stadt te meten ende hare poorten/ en haren muer.

1 sach. 2.1
at Grijn

16 Ende de stadt lach viercant en haer lengde was so
groot als de breedte: En hy mat de stat/ in mettē rierte
op twaelf duysent stadien/ en hare lengde en breedte
ende hoochde zijn gelijck.

1 Stadie
zijn een
Engel
sche oft
Italia[an]se

17 En hy mat haren muer hondert vier en veertich Cu-
biten/ de mate eens mensche/ dewelcke des Engels is.

1 mile/ 24
stadien
zijn een

18 Ende de timmeragie des muers/ was van Jaspis
ende de Stadt supber gout/ ghelijck supber glas.

1 Feder
lantche

19 En de fondamenten des muers [ware] met alder-
hade costelicke gesteentē verciert: Het eerste fondamēt
was Jaspis: het tweede Sapphirus/ het derde Chalce-
don: het vierde Smaragdus.

1 mile van
een ure
gaens.

20 Het vijfste/ Sardonyx: het sesste Sardus: het sevende/
Chrysolithus: het achtste/ Berillus: het negende To-
pasion: het tiende/ Chrysoprasus: het elfste/ Hyacinthus:
het twaelfste Amethystus.

21 En de twaelf poorten [waren] twaelf deelen een:
pegelicke poorte was van een deele: en de ostrate der
stadt [was] supber gout/ ghelijck dooluchtich glas.

oof merci

22 En ic en sach in haer geenē Tempel/ want de Heere
God almachich is haer Tempel/ ende het Lam.

Ende

p esā. 60.
19.

gesa 60.

rezo 32. 32
Psa. 69.
29.a eze. 57. 1
b Of /
maeckt.re esā. 60
19.

b Apo. 1. 3

23 p En de stadt behoeft der Sonne noch der Maen niet dat sy daer in schijnen: want de claerheyt Gods heeftse verlicht ende haer keerse is het Lam.

24 q Ende de volcken die saltich zijn geworden sullen in haer licht wandelen/ en de Coningen der Aerden sullen haer heerlickheyt ende eere in haer brengen.

25 En hare poorten en sullen niet gesloten worden/ des 26 daechs: want daer en sal geenen nacht wesen. En de eerlickheyt en eere der heydenen sal in haer gebracht

27 werden: En in haer en sal niet comē dat ontrenicht of grouwelicheyt doet/ oft leugen [spreekt/] maer die geschreven zijn in den Boeck des lebens des Lams.

Dat xxiij. Capittel.

1. De eerlicheyt der gheloobighen / 14. bewijninge van haer officie / 15. de straffe der boosen / 16. de weerdicheyt deser Prophecie / aenbiddinge geweygert bondē Engel/ ende waerom / 17. vperige begeerte der geloo- bigen vande toecomste des Heeren.

1 **E**nde hy toonde my eenen a supbere stroom lebendē waters/ claer als Chystal comende wt dē Throon Gods en des Lams. In den midden van haer bstrate/ en op beyde zyden des strooms/ was de Boom des Lebens/ dragende twaelf vruchten/ alle maenden gebende: zijn vrucht/ en de bladeren des Booms warē tot ghesontheit der heydenen.

3 En daer en sal geen verbloekinghe meer wesen/ maer de Throon Gods ende des Lams/ sal in haer wesen/ en zijne Dienstknechten sullen hem dienen:

4 En sullen zijn aensichte sien/ en zynen Naem [sal wesen] op haer voorhoofdē. En daer en sal geenē nacht wesen/ ende en sullen noch licht der keerssen / noch der Sonnen gebree hebben: want de Heere God licht hen: ende sy sullen regneeren van eewicheyt tot eewicheyt.

6 En hy seyde tot my: Dese woordē [zijn] getrouwe en warachtich/ en God de Heere der heyliger Propheten/ heeft zynen Engel gesonden/ om zynen Dienstknechte te toonen wat coets geschieden moet.

7 Diet ic comē haestelic: p Salich [is hy] die de woorden der Prophecie deses boecks bewaert.

8 Ende ic Ioannes [ben de gene] die dit gesien en gehooft hebbe: en doe ic gehooft ende gesien hadde viel ic neder/ om te aenbidden voor de voeten des Engels die my dit toonde.

Ende

- 9 En hy seide tot my: e Siet dat gy het niet en doet/
want ic ben u mededienstknecht/ ende utwe broederen
der Propheten/ ende der ghenen die de woorden deses
Boecks bewaren: Men bidt Godt.
- 10 En hy seide tot my/ Versgelt de woordē der Pro-
pheticen deses Boecks niet: want de tijdt is na hy.
- 11 Wie onrecht doet/ dat hy noch onrecht doe/ ende wie
bepleet is/ dat hy noch bepleet worde/ en wie rechtveer-
dich is/ dat hy noch rechtveerdich worde/ en die heyl-
lich is/ dat hy noch heyllich worde.
- 12 Siet ic come haestelic/ en mijnē loon is met my/ om
feenē pegelicken te vergeldē/ gelijc zijn were wesen sal.
- 13 g Ick ben de Alpha ende de Omega/ het Begin ende
het Eynde/ h de Eerste ende de Laetste.
- 14 Salich zijn sy/ die zijn geboden houden/ op dat hare
macht sy aen dē Boom des lebēs/ en [dat sy] ter poortē
ten ingaen inde Stadt.
- 15 i Maer buytē [sullen wesen] de honden en de toobe-
naers/ ende hoereerders/ ende moordērs/ en de Afgo-
dendienaers/ en alle die leugen liefhebben/ ende doen.
- 16 Ic Jesus hebbe mijnen Engel gesonden/ om u dit in
de Gemeynte te betuygē: Ic ben de wortel ende dat
gheslachte Davids/ de lichterighe Morgensterre.
- 17 Ende de Geest ende de Bruyt seggen: Coemt. Ende
wie het hoort die segge: Coemt. I En wie dorst heeft/
die come: ende wie wil/ die neme dat water des Lebēs
om niet.
- 18 Want ic betuyge eenen pegelicken die de woordē der
Prophetie deses Boecks hoort/ ist dat yemant toe doet
tot desen: Godt sal toe doen op hem/ de plaghen die in
desen Boecke gheschreven zijn.
- 19 m En ist dat yemandt afdoet van de woorden des
Boecks deser Prophetie/ God sal zijn deel afdoen van dē
Boeck des lebēns/ ende van dē heylige Stadt/ en van
dat in desen Boeck gheschreven is.
- 20 Hy seyt die dit betuycht: Ja/ ic come haestelic/ Amē.
- 21 Ja comt Heere Jesu. De genade onses Heeren Jesu
Christi [sy] met u allen/ Amen.

e Act. 10/
29.
en. 14. 14

psa. 62/
18.
jer. 17. 10
Gal. 6. 5/
Apo. 2. 23
g Apo. 1. 8
hesa. 41. 4
ende 44. 6

ir. Cor. 6.
10/

Gal. 5. 21

k Esa. 11
10.

Apo. 5. 5.

1 Esa. 501
Joa 7. 37

in Joa 6. 2

Eynde des nieuwen Testaments.

